

ADPARATVS LITTERARIVS

VBI

LIBRI PARTIM ANTIQVI PARTIM RARI RECENSENTVR

COLLECTVS

A

FRIDER. GOTTHILF FREYTAG

I. C.

TOMVS II.

LIPSIAE
EX OFFICINA WEIDMANNIANA
1753.

PERILLVSTRI. ATQVE. EXCELLENTISSIMO

DOMINO

IOANNI. IACOBO

a. BRAWE

POTENTISSIMI. POLONIARVM. REGIS

ET. SERENISSIMI. SAXONIAE

PRINCIPIS. ELECTORIS

IN. CVRIA. SANCTIORE. RERVM. CAME

RALIVM. ET. METALLICARVM

CONSILIARIO

HVNC. LIBRVM

L. M. Q.

DEDICAT

SIMVLQVE

PATRONO. VENERANDO

E A

QVA. DECET. ANIMI. OBSERVANTIA

SE. COMMENDATVM. ESSE

CVPIT

FRIDERICVS. GOTTHILF. FREYTAG

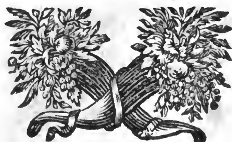

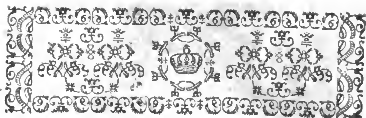
SALVTEM LECTORI

Paucis TE volumus B. L. quoniam praeter ea, quae Tomo primo praefati ſumus, fere nihil eſt, quod dicere poſſimus. Indicem prioris Tomi, deſiderarunt nonnulli viri docti, quorum admo-

nitionibus, vt morem gereremus, indices vtriusque voluminis, praesenti Tomo adiecimus. Obstrictos autem nos iis profitemur, qui, vt suum nobis indicarent fauorem, suas miserunt symbolas, quarum mentionem honoris caussa, in hoc Tomo fecimus. Ita vero TVO L. B. fauori, quem adhuc experti sumus, nos etiam atque etiam commendamus.

I.

BIBLIA integra: ſummata: diſtincta: ſuperemendata: vtriusque teſtamenti concordantiis illuſtrata. in 8. folior. 491.

Editio, litteris gothicis minutiſſimis & nitidiſſimis exſcripta eſt, & verſionem ſic dictam *vulgatam* complectitur. Initio reperiuntur, *ad diuinarum litterarum verarumque diuitiarum amatores exhortatio*, & *ſummarium*, ſiue diſpoſitio BIBLIE, quae omnia, & aliis BIBLIORVM editionibus, ſeculo XV. & XVI. impreſſis, praemitti conſpeximus. *Adhortatio* inchoatur verbis: *Qui terrenis opibus diuites fieri volunt: incidunt in temptationem & in laqueum diaboli* &c. In *Adhortationis* fine, legitur

1) *In ſummarium BIBLIE ad lectorem Tetraſtichon*

Qui memor eſſe cupit librorum Bibliothece:
Diſcat opus preſens: ſi retinere velit
Maxima de minimis: ex partibus accipe totum
Inuenies quod amas: ſi ſtudioſus eris.

2) *In ordinem librorum diſtichon ad eundem.*

Perſpice nunc lector: quis debitus ordo librorum
BIBLIA quos ſociat: ordinat atque probat.

3) *Librorum ordo.* Vndecim ſunt verſiculi memoriales, quibus omnes BIBLIORVM libri continentur. Illos & in multis aliis editionibus inuenimus, v. c. in editione *lugdunenſi* 1512. in fol. e qua eorum initium

descripsimus Tom. I. *Adparat. litterar.* p. 142. Istis versiculis in hac editione, hoc subscribitur distichon:

Sit benedictus Deus & homo de virgine natus
Credentes verbis sacris; saluare paratus.

Cuilibet libro biblico, in capita quidem, sed nondum in versiculos distincto, *prologus* praemittitur S. Hieronymi, & breue *argumentum.* Liber Nehemiae, Esdrae *secundus* est, quem *tertius* & *quartus* liber sequuntur. *Acta*, siue vt heic vocantur *actus Apostolorum*, in fine *Epistolae ad Hebraeos*, locum inuenerunt. Ea excipivnt septem *epistolae canonicae*, & *apocalypsis*, cui typographus haec coronidis loco adscripsit:

Fontibus ex grecis hebreorum *quoque libris*
Emendata satis & decorata simul
BIBLIA *sum presens superos ego testor & astra*
Est impressa nec in orbe mihi similis
Singula queque loca cum concordantibus extant
Orthographia simul quam bene pressa manet.

Explicita est BIBLIA *presens.* Basilee *summa lucubratione per* Johannem froben de Hammelburck. *Anno nonagesimo primo supra millesimum quaterque centesimum* (1491) *die vero vicesima septima Junii.* Quod iidem versiculi, & in aliis BIBLIORVM editionibus legantur, testis est editio *lugdunensis* 1518 in fol. quea in Jacobi Frid. Reimmanni *Catalogo Bibliothecae theologicae systematico critico* Tom. I. *Hildesiae* 1731. in 8. p. 206. describitur. Editioni, quam descripsimus, adiicitur 1) prolixus *index* alphabeticus, qui *interpretationes* hebraicorum *nominum*, ob oculos ponit; 2) narratio *de translatoribus* BIBLIE nimirum de LXX viris, Aquila, Theodotione, Symmacho, de auctore *vulgatae* versionis, Origene, & S. Hieronymo. 3) *Modi intelligendi sacram scripturam.* Sunt illi Historia, Allegoria, Anagogia, Tropologia. Margini per omne volumen, loca quaedam parallela adposita sunt. Editionis mentio iam facta fuit a Michaele Maittaire in

Annal.

Annal. typogr. Tom. I. *Amstelod.* 1733. p. 530. a Jacobo le Long in *Bibliotheca sacra, Paris.* 1723. in fol. p. 253. a Joan. Georg. Hagemanno in *Nachricht von den fürnehmsten Uebersetzungen der* Heil. Schrift *in andere Sprachen nebst deren ersten und fürnehmsten Ausgaben*, *Quedlinb.* 1747. in 8. p. 91. vbi Jacob. Frider. Reimmanni *Catalog. Biblioth. theologic.* Tom. I. p. 205. testem producit. Euoluimus locum ab Hagemanno excitatum, & omnia alia deprehendimus. Describitur quidem BIBLIORVM editio *basileensis* an. 1491. sed illa non a Joan. Frobenio in 8. sed *impensis & singulari cura spectabilis viri* Nicolai Keslers, *ciuis* basileensis, in folio, excusa dicitur.

II.

Τῆς καινῆς διαθήκης ἅπαντα. NOVVM JESV CHRISTI TESTAMENTVM, Graece, Collatis non paucis venerandae fidei exemplaribus, accuratissima nunc lima editum. *Basileae apud Nicolaum Brylingerum, Anno MDLVIII.* (1558.) in 8. pp. 690.

Plus vna vice, NOVVM TESTAMENTVM ex recognitione Desiderii Erasmi, editum fuit ex *typographia brylingeriana.* Exstat editio, *ad tertiam editionem* Erasmi vulgata 1533. in 8. Vid. Jo. Alb. Fabric. *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. V. p. 185. Jacob le Long *Biblioth. sacr.* Tom. I. p. 205. Anno 1542 ex eadem officina typographica, teste Jacobo le Long l. cit. p. 206. prodiit *graece & latine.* Editio anni 1548. memoratur a Jacobo le Long l. cit. p. 207. & in *Nachrichten von einer* hallischen *Bibliothek.* Tom. IIII. p. 191. De editione *graeco-latina* anni 1549. vid. Viri S. R. Sigmund. Jacobi Baumgarten *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* Tom. II. p. 4. sqq. Editionis *graeco-la-*

tinae an. 1553. mentio facta fuit a Jacobo le Long l. cit. p. 210. Editionis *graecolatinae* an. 1556 recensionem legimus in den *Nachrichten von einer* hallischen *Biblioth.* Tom. IIII. p. 192. De editione anni 1558. *graeco-latina* vid. Jacob. le Long l. cit. p. 310. Illa cuius titulum adscripsimus, & quae solum textum graecum, non quidem nitide expressum, necdum in versiculos distinctum, ob oculos ponit, Jacobo le Long incognita fuisse videtur, nisi ipsa illa est, quam *cum versione latina* anno 1558. prodiisse existimauit. Omni destituitur praefatione & cum *Euangelio* Matthaei statim inchoatur. De aliis recentioribus editionibus, *brylingerianis*, vid. Jacobi le Long *Bibliotheca sacra*, passim.

III.

Liber sacrosancti euangelii de Jesu Christo Domino & Deo nostro. Reliqua hoc codice comprehensa pagina proxima indicabit. Diui Ferdinandi Rom. Imperatoris designati, iussu & liberalitate, characteribus & lingua Syra, Jesu Christo vernacula, diuino ipsius ore consecrata, & a Johanne Euangelista hebraica dicta, scriptorio prelo diligenter expressa. Principium sapientiae Timor Domini. in 4. folior. 326.

In *Analectis litterariis de libris rarioribus Lips.* 1750. in 8. p. 961. auctores iam nominauimus, qui rarissimum, & regiis, quibus in lucem editus fuit, impensis, dignissimum codicem descripserunt, e quibus facile intelligere quilibet poterit, quid in illo inueniatur. Cum euolueremus librum, primo adspectu edocti fuimus, quod in omnibus exemplaribus, *dedicatio* editoris *in Acta Apostolorum*, & *epistolas* Jacobi, Petri

Petri & Joannis, vt S. R. Auctor der *Nachrichten von einer* hallischen *Bibliothek* Tom. I. p. 91. adnotauit, desideretur, quamuis in Elencho eorum, *quae hoc codice comprehenduntur*, num. V. & VII. earum *dedicationum* disertis verbis mentio facta fuerit. Jacobus praeterea le Long errare conspicitur, cum in *Bibliotheca sacra* Tom. I. p. 104. post primam totius operis paginam, haecce legi verba scribit: Viennae Austriae *excudebat* Michael Zymmermann *anno MDLXII.* Exemplum enim, quo vtimur, nihil tale refert. Spectauit id olim ad Bibliothecam Nicolai Selnecceri, cui, a Daniele Luntzero, senatore viennensi, hoc adscripto elogio, transmissum fuerat: *Reuerendo atque clarissimo Viro Dno* Nicolao Selneccero *S. Sanctae Theologiae Doctori & Professori Eximio*, *Ecclesiae* Lipsensis *Pastori vigilantissimo*, *eiusdem vicinarumque Superintendenti generali &c.* Daniel Luntzer *Senator* viennensis *Dono mittit.* Insunt codici, figurae variae hieroglyphicae, in honorem Ferdinandi Romanor. Regis effictae, & ligno eleganter incisae. Finis codici imponitur, Carmine Joan. Albert. Widmanstadii, *ad Dn.* Philippum Gundelium *Jurisc. & Senatorem regium*, *Affinem charis. cur hic liber fine*, *a* Latinis, *diuerso claudatur.*

Phoebus *vt exoritur dextra occiduasque per oras*
Laeua petit mundi, *vt magis est penetrabile telum*
Dextra finistrorsum quod agit sic gens recutita,
Sicque patres Syrii *& calamo inglomerante figuras*
Mollis Arabs *scribit dextra ad laeuam, vltima caeli*
Machina ceu torquet radiantia lumina primo
Motu: At Cadmus Agenorides, *&* Euandria *mater*
(*Ni modo*, Jane *sacer* (Janus pro Noacho) *meritum*
hunc tibi sumis honorem)
Contra, Graiugenum, *proceres*, *Latiumque vetustum*
Scribere in auersam partem docuere elementa:
Sic, vti ab Hesperio *nituntur cardine stellae*
Septem ad Memnoniam *genitricem: quis neget inde?*
Caeruleos axeis legem hanc statuisse orienti
Infusis populis, & queis gelido aere Vesper

 Vmbri-

Vmbrifer incumbit: diuiso vt in orbe tabellas
Conscribant calami diuerso calle, nitentes.
Recte igitur Syrus *baec diuina volumina* Christi
Explicat, vt laeua scytales duo cornua verset,
Vmblicis geminis picta, exuuiisque relictis
Chartarum ad dextram, cui principium datur. An ne
Haec tibi sufficiunt Gundeli, *an plura requiris?*
Caetera si desint, a te ipso sumere pergas.

Philippus Gundelius *Jurisc. respondit* tali carmine:

Fernandi *regis magni, quod munere rursus*
Sol oriens sacrum suscipit eloquium:
Conuersasque notas conuerso tramite gentes
Agnoscunt, debent pulchra Vienna *tibi*
Austriaca, Assyrias *quae promis ab arte figuras*
Et reddis matri quod dedit illa prior.
Tantum Lucreti *doctissime praestitit orbi*
Ingenium, varia quod colis arte, tuum.

De editore Jo. Albert. Widmanstadio vid. quae in *Analectis litterariis* l. cit. & p. 557. diximus.

IIII.

Dat NYE TESTAMENT JHESV CHRISTI, durch D. Martinum Luther, mit vlyte verdüdeschet. Mit schoenen Figuren vnde korten summarien, wol geordinerten vnde vormerden Concordantien, vormals yn Sassischer sprake nicht geseen. *Gedruckt tho Wittemberch, dorch Georgen Rhuwen Eruen 1562.* in 4. folior. 547. exceptis foliis 6. prioribus, & indice folior. 5.

In codice NOVI TESTAMENTI, dialecto Saxoniae inferioris, litteris maiusculis exscripto, occurrit primo loco Samuelis Seelfisch, qui libro imprimendo sumtus suppeditauit, praefatiuncula ad lectorem, vbi inter

inter alia haec leguntur: *Dewyle dann nicht allene billick, sunder ock christlick vnde Gödtlick, dat ein yder Mensche, yn den Saken de Godes ehre, vnde des Negesten Salicheit, belangen, willich vnde vlytich sich ertöge. So hebbe ick dat NYE TESTAMENT, vnses Heren JHESV CHRISTI nicht allene, mit grothen littern, sunder ock mit nyen vnde korten Summarien. Ock mit vpgesochten vnd woluorordneten Concordantien, de vörmals yn nenen* Sassischen *TESTAMENTEN, vorlyuet, vpt truwlikeste drücken lathen, de thouorsicht, solcker myn vlyte werde velen framen Christen dinstlick vnde wolgefellich syn.* Praeter Lutheri *praefationes*, in NOVI TESTAMENTI libros, *summaria*, & *loca parallela*, in margine adnotata, inueniuntur etiam Lutheri *glossae*, in hoc codice, dialecto, superius memorata expositae. Figurae ligno incisae, artificem non ineptum produnt. Jacobus le Long in *Bibliotheca sacra*, nullam codicis satis rari, mentionem fecit. Locus I. Joan. I. v. 6. 7. 8. fol. 467. hac ratione mutilatus legitur: *Desse ysset, de dar kumpt, mit water vnd blode, JHESVS CHRISTVS, nicht mit water allene, sunder mit water vnnde blode. Vnde de Geist ysset, de dar tüget, dat de Geist warheit ys. Wenthe dre synt, de dar tüchenisse geuen vp Erden, de Geist vnde dat water, vnnde dat Blodt, vnde de dre synt by einander.*

V.

Psalmorum Dauidis aliquot metaphrasis Graeca, JOANNIS SERRANI. Adjuncta e regione paraphrasi Latina G. Buchanani. Precationes Eiusdem Graecolatinae, quae ad singulorum Psalmorum argumentum sunt accommodatae. *Anno M. D. LXXV.* (1575) *Excudebat Henr. Stephanus.* in 12. pp. 157. exceptis 14. foliis prioribus.

Cauſſam, qua permotus fuit JOANNES SERRANVS, vt in quosdam dauidicos *Pſalmos*, *metaphraſin* conſcriberet *graecam*, ipſis illius verbis exponemus, quae leguntur in epiſtola dedicatoria, ad Hieronymum Manuelem, reipubl. bernenſis quaeſtorem, ſcripta Lauſannae Kal. aug. 1575. *Quum ſuperioribus*, inquit, *annis ad acerbiſſimae calamitatis primordia, deliniendus eſſet animus: non aliunde meliora peti poterant remedia, quam ex ſacrorum librorum lectione*, Pſalmorum *maxime: quos animis noſtris veluti medicandis atque curandis, ſpiritus ſanctus deſtinato compoſuiſſe, nobisque ad illum vſum videtur tribuiſſe. Animorum enim noſtrorum vt hic mira quaedam multiplexque anatome perſpicitur, ita & copioſiſſimum omnium remediorum veluti pharmacopoeum explicatur. Dum* pſalmos *igitur ego ſtudioſius lego, accidit vt &* Buchanani paraphraſin, *aliquando adhiberem: &* Buchanani *etiam auſpiciis & quaſi veſtigiis inhaerens, eos quoque* Pſalmos, *qui exulcerato animo meo videbantur accommodatiores conarer* graeco *idiomate interpretari. Adiunxi quoque ſingulis* pſalmis precationes *breues, quae* Pſalmi *argumentum repraeſentarent: vt mihi illius lectionis fructus certius conſtaret. Habes ſcriptiunculae iſtius incunabula, ornatiſſime vir: quae fortaſſe melius a me fuiſſet ſuppreſſa, vt potius culpa carerem, quam culpam deprecarer.* Non autem omnes *Pſalmi* graeca ciuitate a JOANNE SERRANO donati fuerunt, ſed illi tantummodo, quos *luctuoſos* nominare SERRANO placuit. Sunt illi *Pſalmus* XI. XII. XIII. XVI. XIIX. XXII. XXX. XXXI. XLIII. XLVIIII. LXII. LXXVIIII. LXXXIIII. LXXXV. LXXXVI. LXXXIIX. XC. XCI. XCII. XCIIII. XCVII. CIII. CXLI. VI. Quod *Pſalmum* XIIX. inter *luctuoſos* etiam retulerit, ideo factum eſſe ſcribit, vt exſtaret aliquod monumentum non ſolum grauiſſimorum, quibus ille vixerit temporum, ſed ſpei etiam, quam de rebus Gallorum, & inprimis ſic dictorum Hugonotarum, quibus ipſe addictus erat, inſtaurandis conceperit. Cuilibet *Pſalmo*, e regione, *para-*

phraſis

phrasis latina Buchanani adposita, in fine autem *precatio*, cuius in epistola dedicatoria fecit mentionem, prosaica *graeca* & *latina* subiecta est. Cum paginae aliquot in libello vacuae essent, initio voluminis, *duo* εἰδύλλια, *ex* Danielis *precatione, quae exstat Cap. VIIII. & ex* Esaiae *Cap. LXVIIII. repraesentata, &* Psalmorum *argumento plane adcommodata* adtulit. Illa excipiunt carmina encomiastica, graeca & latina ab Henrico Stephano, Francisco Porto, Bonauentura Vulcanio, Blasio Marcuardo, Simone Goulardo, Ioan. Anton. Saraceno, & Vrbano Caluetone composita. In fine conspicitur *Canticum* Simeonis Luc. II, 29 sqq. & *verae religionis descriptio*, gr. & lat. Posteriorem in lectorum gratiam heic adscribimus:

Quaenam age tam lacera vestita incedis amictu?
Relligio, summi vera Patris soboles.
Cur vestis tam vilis? Opes contemno caducas.
Quis liber hic? Patris lex veneranda mei.
Cur nudum pectus? Decet hoc candoris amicam.
Cur innixa cruci? Crux mihi grata quies.
Cur alata? Homines doceo super astra volare.
Cur radians? Mentis discutio tenebras.
Quid docet hoc fraenum? Mentis cohibere furores.
Cur tibi mors premitur? Mors quia mortis ego.

* * *

Εἰπὲ σὺ τίς τελέθεις πενιχρὸν ῥάκος ἀμζωσθεῖσα.
Θρήσκει, ἀψευδὴς ἀθανάτου γενεά.
Τίπτε πέπλος λιτός; Θνητῶν γάνος ἐξονοτάζω.
Τίς βίβλος ἥδε; Πατρὸς θεσμὰ σεβαστὰ φίλου.
Τίπτε γυμνὸν στῆθος; Φιλοκάλῳ τοῦτο προσήκει.
Τίφθ' ἱστᾶ σταυρῷ; Σταυρὸς ἐμοὶ στάσιμος.
Τίπτε πτερωτός; Ἄγω θνητοὺς ὑπὲρ ἄστρα πετᾶσθαι.
Τί στίλβουσα; Νόου τὸ δνοφερὸν δονέω.
Ηνία τίπτε; Βροτῶν δάμνω κρατερόφρονα λύσσαν.
Τίπτε μόρον πατέεις; Ἐιμὶ μόροιο μόρος.

 Cum

Cum libellus nunquam recusus esset, Niceron enim in *Memoires* Tom. IIII. p. 323. & Jacobus le Long in *Bibliotheca sacr.* Tom. II. p. 959. praeter hanc *Stephanianam*, non aliam adducunt editionem, illius raritatem nemo facile in dubium vocauerit, cui praeterea non incognitum est, quanti nostra aetate *editiones* librorum *Stephanianae* aestimentur. Adtulit Niceron in Catalogo operum JOANNIS SERRANI l. cit. p. 331. *Praecationes graeco-latinas, quae ad singulorum psalmorum argumentum sunt adcommodatae. Apud Henricum Stephanum* in 18. Num diuersae sint *precationes* ab illis, quae in libro, a nobis descripto, cuilibet *Psalmo* subiectae sunt, aut earum tantummodo repetita fuerit editio, aliis indagandum relinquimus, quibus vtrumque conferendi libellum, potestas concessa fuerit.

Omnia, quae nostra aetate, de JOANNE SERRANO, siue DE SERRES, viuariensi, (*Vivarais*) Seculo XVI. in Gallia celebri, nouimus, tot tantisque difficultatibus obnoxia sunt, vt nihil prorsus certi de illo pronunciare sustineamus. Cum sic dictorum Reformatorum fidem profiteretur, saluti suae hac ratione consulere statuit, vt post lanienam parisiensem anno 1573. Lausonium concederet, quo in secessu, *Psalmorum paraphrases* composuit, & in lucem edidit. Sunt quidem inter Gallorum scriptores, qui illum, ante mortem, a Reformatorum fide defecisse, & ad pontificios transiisse scribunt; sed alii aliud omnino pronunciant, eumque in religione & fide, cui addictus initio fuerat, ad mortem vsque perseuerasse, & annum 1598. illi emortualem fuisse perhibent. Varias, & sibi, saepe numero contradicentes, gallicorum scriptorum, de JOANNE SERRANO, narrationes collegit, & ex illis, vitam, quoad illius fieri potuit, eius concinnauit Jacobus le Long in Adpendice *Bibliotheq. des Historiens de* France, *Paris.* 1719. in fol. p. 950. sqq. Niceron in *Memoires* l. cit. p. 316 sqq. Conf. Mr. Des Maizeaux *Remarques sur les lettres de Mr.* P. Bayle

Tom.

Tom. I. *Amsterd.* 1729. in 12. Lettr. XCVII. p. 352 sqq. Jacqu. Spon *Histoire de la ville & d' état de* Geneve Tom. II. *Lyon* 1682. in 12. p. 129. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 373 sqq.

Retulit auctor *lexici eruditorum* Tom. IIII. col. 257. inter IOANNIS SERRANI scripta, *Remontrance au Roi sur les pernicieux discours contenus au livre de la république de* Jean Bodin, *Paris chés Federic Morel* 1579. in 8. & ea in re Jacobum le Long & Niceronum, auctores sequitur. Si vero posterioris Tom. X. P. I. p. 151. conferre illi placuisset, id, quod in Tom. IIII. p. 324. irrepserat παρόραμα emendatum, &, non IOANNEM SERRANVM, sed Michaelem de la Serre, nobilem quemdam prouinciae gallicae, auctorem libelli esse conspexisset. Conf. Bernardi de la Monnoye *Remarques, sur les Jugemens des Savans* d' Adrien Baillet l. cit.

VI.

NICOLAI *de Lyra* Postille super quatuor euangelistas. in fol. form. maior. folior. 209.

Editio rarissima, & nisi plane fallimur, omnium prima est. Charactere litterarum gothico, admodum rudi & inconcinno, chartis, quae, si crassitiem spectaueris, membranae pergamenae referunt similitudinem, impressa est. Omni, anni, loci, & typographi indicio destituitur, & praeter punctum, nullo alio distinctionis signo instructa est. Litterae initiales, siue florentes, in exemplari, quo vtimur, minio & caeruleo colore adpictae sunt, inter quas nonnullae eminent, variis coloribus & figuris distinctae, quibus nonnunquam aurum laeuigatum internitet. Eadem sine dubio editio est, cuius Michael Maittaire Tom. I *Annal. typogr.* p. 759. mentionem fecit. In nostro exemplari, primo folio, cha-

ractere

ractere gothico, hi rhythmi leonini, manu adſcripti ſunt:

Heccine multorum: fuit Hermannus *monachorum*
De bilueld *natus:* molner *ſic cognominatus.*
Ipſe monarcha pius: reſtaurator bene primus
Martiris aſſati: clauſtri (*) *&* *per hunc renouati*
Centum ſexagenas: pater iſtic pondere plenas
Pluribus adiunctis: donauit prodige multis
Nonnas is omnem: legis docuitque rigorem
Amsleue *reſtruxit: ſub norma debite duxit*
Abbatem ſiſtens: cum fratribus his benedicens
Munifica vola: ſua preſtans ſedule dona
Paſow *paſtorem: fratres miſitque priorem*
Qui legis hic ritum: tunc inſtituere peritum
Zelum ſeruantes & plurima ſic reparantes
Fautor precipuus: fidiſſimus hic fuit huius
Iſtum criſtifere *librum ſic contulit eue*
Bursfeld *prelatum: dedit omnibus vtique gratum*
Hildsleff *inuicti: vere norme* benedicti
Conuertit monachos: illecebris conueteratos
Abbatis precibus: poſcentis tribuit eius
Internos fratres: adiutoresque ſagaces
Nonnis Nonnarum: curam gerens animarum
Et mendicorum: fratrum iubarum bene morum
Largus ſolator: dans munera conrenouator
Preſulis eximii: pie Johan *ac* Frederici
Sollers octennis: montenſis *bisque decennis*
Xpi *baptiſte* (**) *fuit Abbas feruidus iſte*
Rebus perſonis: reparans multimode pronis
Natos dilexit: flens intime noxia plexit
Moribus ornatus: zeloſus mente renatus
Verax is: fraudis: ſpernendo venenaque laudis
Fratribus hic moriens: lacrimis crebris valedicens
Triſtatis cunctis: plorantibus in prece iunctis
Anno milleno: defunctus ſeptuageno

Octauo

(*) S. Laurentii.

(**) Monaſterii S. Joannis baptiſtae in monte, extra muros Magdeburgi.

Octauo solis: & quater de virgine prolis
Agnetis *festo: tumulatus tunc memor esto*
Hunc cari plorent: fratres suppliciter orent
Et vos gementes: moniales denique flentes
Vt perpes cernat: regem qui cuncta gubernat.

Cum sequioribus temporibus biblia, cum postillis NICOLAI de Lyra, saepissime imprimerentur, ab vberiore recensione nos abstinemus, & lectores ad Michael. Henrici Reinhardi *Obseruationem de* NICOLAO lyrano, in *nou- antiquis* an. 1720. p. 231 sqq. vbi & variae editiones recensentur, ablegamus. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & inf. Latinit.* L. XIII. p. 352 sqq. Theophili Sinceri *Nachrichten von lauter alten vnd raren Büchern* P. V. p. 259. sqq. die *Merkwürdigkeiten der Königl. Bibliotb. zu* Dresden Tom. I. p. 501 sqq.

Habemus duas bibliorum editiones, cum NICOLAI lyrani *postillis*, Paulli burgensis *additionibus*, & Matthiae Doringi *replicis*. Vtraque IIII. Tomis in fol. litteris gothicis exscripta, figuris rudioribus, ligno incisis ornata, satis rara est. In alterius exemplaris, & quidem in N. T. fine, hæc leguntur verba: *Exactum est* Nuremberge *insignie* (insigne) *hoc ac inusitatum opus* biblie, *vna cum postillis venerandi viri ordinis Minorum fratris* NICOLAI de Lyra: *cumque additionibus per venerabilem episcopum* Paulum burgensem *editis*: *ac replicis Magistri* Mathie dorinck *eiusdem ordinis Minorum fratris & theologi optimi: charactere vero impressum habes iucundissimo: impensisque* Anthonii Kobergers *prefate ciuitatis incolam:* (incolæ) *Anno incarnate deitatis M. CCCC. LXXXV.* (1485) *Sabbato post Johannis ante portam latinam: & in hunc finem vsque perductum. De quo honor inuictissime Trinitati nec non intemerate virgini Marie Jhesu Xpi gerule. Amen.* Michaeli Maittaire, Mich. Henrico Reinhardo, Jo. Albert. Fabricio, multisque aliis, quos euoluimus, scriptoribus hæc editio incognita fuit. Alterum exem-

exemplar haecce in fine N. T prae se fert verba: *Exactum est* Argentine *insigne hoc ac inusitatum opus biblie vna cum postillis venerandi viri ordinis minorum fratris* NICOLAI de lyra: *cumque additionibus per venerabilem episcopum* Paulum burgensem *editis ac replicis Magistri* Mathie dorinck *eiusdem ordinis minorum fratris & theologi optimi charactere vero impressum habes iucundissimo. expletum denique Anno incarnate Deitatis M. CCCCLXXXXII* (1492) *die vero Nonarum Nouembrium. De quo honor inuictissime Trinitati nec non intemerate virgini Marie Jesu Xpi. gerule, Amen. Item prologorum biblie expositiones, in hoc totali opere ab impressoribus inserte recepte sunt ex tractatu* britonis. *de expositionibus prologorum in quattuor euangelistas que sunt ipsius* NICOLAI de lyra. *qui in secunda prefatione ante initium postille veteris testamenti. posita excusat se de huiusmodi expositione prologorum.* Et haec editio Reinhardo & Fabricio non innotuit, memoratur tamen e Jacobi le Long *Bibliotheca sacra* Tom. I. p. 253. a Michael. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 543. Editio *argentinensis* hoc præcipuum habet, quod illi in fine II. libri Machabaeorum adiiciatur *libellus editus per Magistrum* NICOLAVM de Lyra *ordinis minorum theologie professorem, in quo sunt pulcerrime questiones* iudaicam *perfidiam, in catholica fide improbantes*, folior. 6. Conf. *Nou-antiqua* l. cit. p. 246. Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 356. qui ex hoc vno libro, tres diuersos fecit, & alium *tractatum de* Messia, *siue probationem aduentus* Christi, *per scripturas a* Judaeis *receptas*, aliam *disputationem contra perfidiam* Judaeorum, & aliam denique *quaestionem* esse *de incarnatione verbi, aduersus* Judaeos, existimauit, id quod etiam in *lexicon eruditorum* Tom. II. col. 2627. transscriptum fuit.

VII. Mo-

VII.

Moralia super totam bibliam *fratris* NICOLAI *de lira*, *de ordine fratrum minorum sacre theologie venerabilis doctoris*. in fol. form. maior. folior. 224.

Quamuis hic codex, charactere, qui ad romanum proxime accedit, excusus, paullo recentior, libro superiore videtur, illi tamen, si raritatem spectaueris, omnino par est. Nulla littera initialis, nullus foliorum numerus, inuenitur. Typographi praeterea, loci & anni, quo in lucem protrusus fuit, indicium frustra in illo quaesieris. Liber inchoatur *prologo* his verbis: *Incipiunt Moralia super totam bibliam fratris* NICOLAI de Lira *de ordine fratrum minorum sacre theologie venerabilis doctoris*. Finis illi imponitur eiusmodi clausula: *Expliciunt postille morales seu mistice super omnes libros sacre scripture. exceptis aliquibus qui non videbantur tali expositione indigere. Igitur ego frater* NICOLAVS de Lyra *de ordine fratrum minorum deo gratias ago qui dedit mihi gratiam hoc opus incipiendi & perficiendi anno dni. M. CCC. XXXIX.* (1339) *in die sancti georii* (Georgii) *martiris. Rogo etiam eos qui studuerint in hoc opere quatenus deum pro me deprecentur qui actor est omnis boni*. In exemplari, quod e bibliotheca portensi nobiscum communicatum fuit, *explicatio moralis* librorum *apocryphorum*, nimirum Tobiae, Judith, primi denique & secundi Machabaeorum libri, post Joannis *apocalypsin* locum inuenit. Non omnibus bibliorum editionibus, quae cum NICOLAI de Lyra commentariis, siue *postillis*, in lucem exierunt, hic *commentarius moralis*, siue *mysticus* additus fuit. In iis saltem editionibus, quas supra nominauimus, *norimbergensi* scilicet & *argentinensi*, *commentarius* tantummodo NICOLAI de Lyra, vt vocatur *litteralis*, omissis *moralibus* locum inuenit. Libri autem sacrae scripturae, in quos NICOLAVS de Lyra

moralia non scripsit, sunt *prouerbia* Salomonis, *Ecclesiastes, canticum canticorum*, *Sapientia* Salomonis, & *libri apocryphi* omnes, si illi excipiuntur, quos supra nominauimus, & omnes *apostolorum epistolae*.

Fuit NICOLAVS, Normannus, Lyrae (*Lire*) in dioecesi ebroicensi (*Evreux*) natus, quod epitaphii docent versiculi:

> Lyra *breuis vicus* normanna *in gente celebris*
> *Prima mihi vitae ianua sorsque fuit.*

Vid. Jean Mabillon *Traité des etudes monastiques*, *Bruxel.* 1692. in 8. p. 673. & Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XIII. p. 350 sqq. vbi genuinum & integrum eius epitaphium legitur. Conf. Richard Simon *Lettres choisies* Tom. IIII. *Amsterd.* 1730. in 8. Lettr. XXVIIII. p. 211 sqq. Sunt inter viros doctos, & inter illos in primis Robertus Bellarminus, Sixtus senensis, Henricus Wharton, Jacobus Basnagius (in *Histoire des Juifs* Tom. V. *Rotterd.* 1716. in 12. L. VII. Cap. XIIX. §. XV. p. 189), Carol. Joseph. Imbonatus, Jo. Henr. Hottingerus, Hermannus von der Hardt, aliique plures, qui iudaicis illum prognatum parentibus, ex Judaeo, Christianum fuisse factum existimant. Sed argumentis, hoc eorum commentum, firmissimis, confutarunt Maturinus Veyssierus la Croze, in *Entretiens sur divers sujets, d'histoire, de litterature, de religion, & de critique*, *Amsterd.* 1711. in 8. p. 222 sqq. Michael Henric. Reinhardus in *pentade conatuum sacrorum ex hermeneutica sacra*, *Lips.* 1709. in 8. p. 147 sqq. vbi *elogium* NICOLAI de Lyra, *ex membran. Biblioth.* Francisc. misenensi, quod etiam in Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* l. cit. p. 360 sqq. legitur, *obseruationibus illustratum*, insertum est. Supplementa postea, ad hasce *obseruationes* scripsit Reinhardus, & inseruit *Nou-antiquis* an. 1720. p. 229 sqq. & p. 554 sqq. Conf. de NICOLAO lyrano Judaismi falso suspecto, Georgii Serpilii *Lebensbeschreibungen der biblischen*

Scribenten Tom. VII. in Jobo P. II. p. 292 sqq. Henrici Scharbau *Judaismus detectus, in quo vindicantur & restituuntur, qui vel iniuste inter* Judaeos, *relati, vel ex* Judaeorum *numero immerito exclusi fuerunt, Rostoch.* 1722. in 8. p. 80 sqq. Jo. Christophor. Wolfii *Bibliotheca hebraea* P. I. p. 912 sqq. Monachis franciscanis adscriptus, primum in Normannorum coenobio vernoliensi (*Verneuil*), deinde Lutetiae Parisiorum theologiam docuit, & *doctoris plani & vtilis* elogium retulit. Judaeorum in primis acerrimus exstitit aduersarius, & omne fere vitae suae tempus, in euoluendis eorum scriptis, & componendis *sacrae scripturae commentariis*, qui etiam a protestantium doctoribus, & ab ipso Luthero, in pretio habiti fuerunt, consumsit, tandemque aetate grandis, Lutetiae Parisiorum anno 1340. e vita discessit. Multi quidem memoriam illius ad posteros transmittere studuerunt, sed prae ceteris Michael Henric. Reinhardus & Jo. Alb. Fabricius ll. citt. legi merentur. Conf. Jo. Franc. Buddei *Isagoge Historico-theologic.* Tom. II. p. 1645 sqq.

VIII.

PAVLLI *burgensis* Scrutinium scripturarum. in fol. form. minor. siue 4. form. maior. folior. 204.

PAVLLVS parentibus genitus iudaicis, SALOMONIS LEVI gessit nomen. Cum vero anno Chr. 1390, cum vxore, & tribus filiis, Christianorum amplexus esset sacra, PAVLLI DE SANCTA MARIA nomen adeptus est. Episcopus primum carthaginiensis, deinde burgensis, & regis Castellae & Legionis Archicancellarius factus; nonnunquam PAVLLVS de Carthagena, plerumque autem PAVLLVS burgensis a scriptoribus adpellatur. Diem obiisse dicitur su-

premum anno 1435. die XXIIX. Augusti, cum aetate admodum prouectus esset. Inter opera, quae conscripsit, eminent *additiones notabiles, ad postillas* Nicolai de Lyra, *in totam scripturam*, in quibus multos Nicolai lyrani errores detexit, & refellere adgressus est, omnique studio *Talmudis* figmenta, Judaeorumque placita, oppugnauit, nimio tamen contradicendi studio, in deuia ipse abreptus fuit. Strinxit contra illum, calamum, & Nicolai lyrani, quamvis haud adeo felici successu, in se suscepit defensionem Matthias Doringus, Saxo, ex oppido Marchiae prignitiae, Kyritz oriundus, monachus, ordini, qui regulam S. Francisci sequitur, adscriptus. *Replicae* illius, *aduersus* PAVLLVM burgensem, saepe numero cum *bibliis*, quae Nicolai lyrani *postillas*, & PAVLLI burgensis *additiones* complectuntur, editae fuerunt. Vid. de Matthia Doringo, praeter alios Casimir. Oudinus in *Commentario de Scriptoribus & scriptis ecclesiasticis* Tom. III. col. 2451 sqq. Nicol. Antonius in *Bibliotheca* hispana *veter.* Tom. II. L. X. Cap. V. p. 157. Michael Henricus Reinhardus in *Obseruatione de* Matthia Doringo, in *Nou-antiquis* an. 1720. p. 549. Richard. Simon in *Historia critica veteris Testam.* L. III. Cap. XI. p. 415.

Quo tempore PAVLLVS burgensis *Scrutinium scripturarum* composuerit, docet operis inscriptio, quae in nostro codice talis est: *Incipit dyalogus qui vocatur* Scrutinium scripturarum. *Compositus per Reverendum patrem dominum* PAVLVM DE SANCTA MARIA *magistrum in theologia. Episcopum* Burgensem *archicancellarium serenissimi principis dni regis* Castelle *&* Legionis *quem composuit post* additiones *positas ad* postillam Nicolai de Lyra *Anno domini M°. CCCC. XXXIIII. etatis sue. anno LXXXI.* Dialogus in duos diuisus est libros, quorum prior est polemicus, contra Judaeorum errores, interloquutoribus Saulo Judaeo, & Paullo, qui christianus e Judaeo factus est. Posterior didascalicus, inter Joannem

nem magiſtrum, & diſcipulum, cui Joannes res quasdam dubias & obſcuras enucleat. Quilibet liber in *diſtinctiones*, & quaelibet *diſtinctio* in capita diuiſa eſt. Primus dialogus *diſtinctiones* X. ob oculos ponit, quarum argumenta haec ſunt:

I. *de his qui ſaluandi vel redimendi erant per* Chriſtum *in lege promiſſum*, capit. 4.

II. *de vocatione gentium ad* iſraeliticam *dignitatem*, cap. 4.

III. *de tempore aduentus* Chriſti *an ſit praeteritum vel futurum?* cap. 4.

IIII. *de congregatione* Judaeorum *per* Chriſtum *ſeu* Meſſiam, cap. 4.

V. *de redemtione & de modo redemtionis* Iſraelitarum *per* Chriſtum *ſeu* Meſſiam, cap. 11.

VI. *de extenſione redemtionis ſeu ſalutis per* Chriſtum *factae, an illa ſcilicet comprehendit contemporaneos tantum ſibi & poſteros, vel etiam ſe extendit ad patres & alios fideles, qui ab antiquo praeceſſerunt*, cap. 6.

VII. *de regno* Chriſti, *an ſcilicet ſit illud, de quo revelatum fuit* Danieli, *quod eſſet excellentius quatuor regnis praecedentibus, & quod illa quatuor regna deſtruet, an non?* cap. 13.

VIII. *de nouatione legis, tempore* Meſſiae, cap. 16.

VIIII. *de ſacro myſterio ſacrae Trinitatis*, cap. 17.

X. *de myſterio diuinitatis* Chriſti, cap. 9.

Liber ſecundus VI. abſoluitur *diſtinctionibus*, quarum argumenta talia ſunt:

I. *de incarnatione & deitate* Chriſti, cap. 6.

II. *de excellentia virginis glorioſae*, cap. 12.

III. *de quibusdam, quae ad ſacroſanctum ſacramentum altaris pertinent, quibus fidelium deuotio, ad ipſius venerationem excitari debet*, cap. 16.

IIII. *de differentia inter modum viuendi patrum antiquorum ſeu ſanctorum patriarcharum, & aliorum ſub*

antiquo testamento viuentium ante aduentum Christi, *& inter patres seu sanctos, qui post* Christi *aduentum fuerunt*, cap. 9.

V. *de iis, quae in libro* Job *continentur, declarando mentem ipsius* Job *& sociorum, similiter &* Heliu, *in quibus expositores* Hebraeorum *manifeste errauerunt*, cap. 13.

VI. *de iis, quae* Judaeis *in sua perniciosa perfidia post mortem* Christi *pertinaciter existentibus euenerunt, & aliis, ad haec pertinentibus*, cap. 14.

Plures huius libri exstant editiones, inter quas, illam, quam recensuimus, e prioribus esse, nisi forte omnium prima est, existimamus. Omnia sine indicia, librorum, qui post inuentam typographiam, in lucem exierunt, prae se fert. Litteris exscripta gothicis rudioribus, nullo foliorum numero, nulla initiali littera, nullis signaturis, nullis reclamantibus, & si punctum exceperis, nullo alio distinctionis signo instructa est. Annus praeterea & locus editionis, cum typographi nomine omissus fuit. Litterae initiales omnes, variis coloribus, variisque florum & animalium figuris exornatae & adpictae sunt, scripturaeque compendia, codicem lectu difficilem reddunt. De aliis editionibus vid. Joan. Albert. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 615 sqq. Inter illas principem facile obtinet locum, quae *Mantuae* 1475. in fol. & *Coloniae* 1478. in fol. edita fuit. In posterioris fine haec legi verba: *Anno Domini M. CCCC. LXXVIIII* (1478) *ad VII. Idus Januarias, Reverendissimo in* Christo *Patre ac Domino, Domino* Diethero *Archipraesule* Maguntino, *in nobili ciuitate* Maguncia, *domicilio* Mineruae *firmissimo*, Scrutinii Scripturarum *opus preclarum* Petrus Schoffer de Gernszheim *arte magistra, suis consignando scutis feliciter finiuit*. testantur die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 351. Inter recentiores editiones, potissimum aestimari solent, quae *Burgis*

1591.

1591. & 1596. ex recensione Christophori a Sancto Tyrso siue Santo-Tis, burgensis eremitarum, ordinis augustiniani vicarii generalis, & S. Theologiae magistri, in lucem prodierunt. Hic sane praeter *praeludium*, & *dissertationem de origine haereticorum*, *vitam* PAVLLI burgensis praemisit, in qua inter alia narrat, multa millia Judaeorum & Maurorum, ab illo, ad Christianorum fidem amplectendam, esse perducta. Commouit autem Judaeorum animos, edito *scripturarum scrutinio* PAVLLVS burgensis. Moses nimirum gerundensis, Hispanus, Judaeus, qui Seculo XV. ineunte vixit, calamum strinxit, & *disceptatorium* contra illum euulgauit. Vid. Joan. Christophor. Wolfii *Bibliotheca hebraea* Tom. I. p. 817. & p. 963.

De PAVLLO burgensi, vid. *Prologus* ad Alphonsum, legum doctorem, decanum compostellanum, & Paulli, ex legitimo matrimonio filium, quem praemisit *Additionibus* suis *ad postillam* Magistri Nicolai de Lyra, vbi multa leguntur, quae ad illius vitam, & in primis ad historiam de conuersione eius spectant. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 615 sqq. & qui ibidem citantur scriptores, quibuscum conf. etiam Henr. Wharton *Appendix ad* Guil. Caue *Histor. litterar. scriptor. ecclesiasticor.* p. 92. Anton Posseuini *Adparatus sacer* Tom. II. p. 23. Joan. Fabricii *historia Bibliothecae* fabricianae Tom. I. p. 10. Michael. Henr. Reinhardi *Obseruatio de* PAVLLO burgensi, in *Non-antiquis* an. 1720. p. 378 sqq. Joan. Franc. Buddei *Isagoge historico-theologic.* Tom. II. p. 1647. Paul. Colomesii Hispania *orientalis*, *Hamb.* 1730. in 4. p. 212 sqq. Die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 352.

VIIII.

De duplici copia verborum DES. ERASMI *Roterodami*, commentarii Duo. *Lutetiae. Ex officina Roberti Stephani Typographi regii MDXLVI.* (1546) in 8. pp. 332. excepto indice.

Libelli, in gratiam ſtudioſae iuuentutis, ſæpiſſime recuſi, editio eſt rariſſima. Vltima manus illi impoſita fuit *XIII. Cal. Julii*, quae verba in fine adpoſita conſpiciuntur. Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 394.

Multi ERASMI roterodami, viri de republica litteraria, in Germania praeclare meriti, vitam litteris conſignarunt, eumque elogiis ornarunt decentibus. Catalogum eorum ſatis copioſum concinnauit Joannes Albert. Fabricius, in *exercitat. critica, de religione* ERASMI, p. 379 ſqq. in *Sylloge Opuſculorum hiſtorico-crit. litterariorum, Hamburg.* 1703. in 4. Prae ceteris legi merentur *Magni* DESID. ERASMI roterodami *Vita, partim ab ipſomet* ERASMO, *partim ab amicis aequalibus, fideliter deſcripta. Accedunt epiſtolae illuſtres plus quam ſeptuaginta, quas aetate iam prouectior ſcripſit, nec inter vulgatas comparent.* P. Scruierii *& fautorum auſpiciis Lugd. Batauor.* 1649. in 12. Omnia fere huius collectionis opuſcula, praeter *epiſtolas*, iam praemiſſa fuerunt *Epiſtolis* ERASMI *Londini* 1642. in fol. & *Operibus* ERASMI *Lugd. Bat.* 1703 ſqq. in fol. Leguntur etiam inter Guil. Bateſii *vitas ſelectorum aliquot virorum, qui doctrina, dignitate, aut pietate inclaruere* p. 187. ſqq. Guilielmi Inſulani *Oratio funebris in obitum* DESIDERII ERASMI roterod. inſerta fuit ERASMI *Operibus* Tom. X. p. 1850 ſqq. Friderici Nauſeae *in Magnum* ERASMVM roterod. *vita functum, monodiae* locum inuenerunt inter praemiſſa Tom. I. *Oper.* ERASMI. *Oratio de* ERASMO roterodamo, *recitata*

citata a M. Barthol. Calkreuter, croſſenſi, *cum decerneretur gradus magiſterii, aliquot honeſtis & doctis viris*, Anno 1557. *Wittebergae* in 8. fol. 20. Reperitur etiam in Philippi Melanchthonis, vt vulgo nominantur *Declamationibus*, Tomo IIII. *Serueſtae* 1586. in 8. p. 706 ſqq. Georgius Pfluegerus illam adiecit Collectioni vitarum hoc titulo editae: *Vita* Nicod. Friſchlini, balingenſis, *Comitis Palatini caeſarei, poetae laureati, viri clariſſimi*, (auctore ipſo Pfluegero) *cui adhaereſcunt Vitae* Rudolph. Agricolae, Jo. Capnionis, & ERASMI roterodami, (auctoribus Jo. Saxone, Holſato, Phil. Melanchthone, & quem nominauimus Bartholomaeo Calkreuter) *recenſente* Georg. Pfluegero *Argentorat.* 1605. in 8. Mr. de la Bizardiere *Hiſtoire d'*ERASME, *ſa vie, ſes moeurs ſa mort, & ſa religion. A Paris* 1721. in 8. ſ. 12. form. mai. Jean le Clerc *Abregé de la vie d'*ERASME *tiré de ſes lettres*, in *Bibliotheque choiſie* Tom. I. p. 380 ſqq. Tom. V. p. 145 ſqq. Tom. VI. p. 7 ſqq. Tom. IIX. p. 229 ſqq. Tom. XII. p. 1 ſqq. Samuel Knight's *Life of* ERASMVS *more particularly that part of it, which he ſpent in* England; *wherein an account is given of his learned friends, and the ſtate of religion and learning, at that Time in both our Vniverſities. With an Appendix containing ſeveral Original Papers. Cambridge* 1726. in 8. form. mai. In teutonicum ſermonem iſtam conuertit vitam Theodorus Arnoldus & edidit *Lipſ.* 1736. in 8. Conf. Melchior. Adami *vitae Philoſophor.* p. 40 ſqq. qui dedit *vitam* ERASMI, ex eius *epiſtola ſecretiſſima ad* M. Conr. Goclenium, & *aliis collectam*, Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1443. Jo. Fabricii *Hiſtoria Bibliothecae ſuae* Tom. I. p. 359. Conrad. Samuel. Schurzfleiſch *Introductio in Notitiam Scriptorum* P. I. p. 236 ſqq. Jo. Franc. Buddei *Icon* DESIDERII ERASMI roterodamenſis in *ſelect. Obſeruat.* halenſibus Tom. IIII. Obſeru. XXI. p. 440 ſqq. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1091 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans*

 Tom.

Tom. II, P. I, p. 10 sqq. Tom. II. P. II, p. 1 sqq. Tom. II, P. III, p. 79. *Epicedion* ERASMI roterodami, *&* *apotheosin eiusdem*, carmine conscripsit elegiaco, *ad generosum atque illustrem* Ludouicum *Comitem a* Stollberg *&* Konigstein, Melchior Acontius. Editio, quam possidemus, prodiit *Lipsiae apud Mich. Wolrab* 1540. in 8. folior. 12. Merita ERASMI in linguam latinam exposuit Jacob. Burkhardus, in *Commentar. de linguae latinae in* Germania *fatis* P. I. p. 310 sqq. Sententias ERASMI, cum iis, quae in scriptis doctorum, ecclesiae romano-catholicae, reperiuntur, in articulis controuersis, conformes, ex eius operibus collegit J. Richard Prieur de Beaulieu St. Avoye, & edidit hoc titulo *Sentimens d'*ERASME *de* Rotterdam *conformes à ceux de l'eglise catholique sur tous les points controversez. Dediées au Roy de la* grande Bretagne. *Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi. Eo quod liberassem pauperem vociferantem & pupillam cui non esset adiutor*, Job. 29. 11. *A Cologne chez Adrian le Jeune* 1688. in 8. pp. 415. Apologiam pro ERASMO scripsit Jacobus Marsollier, qui edidit: *Apologie ou iustification d'* ERASME *à Paris* 1713. in 12. M. Marsollier *entreprend*, inquit Niceron in *Memoires* Tom. VII. p. 66. *dans ce livre de prouver la Catholicité d'* ERASME, *non point par des raisonnemens recherchez, ni des preuves tirées de loin, mais par des faits dont les personnes les moins eclairées sont capables de juger*. Aduersarios nactus est Jacobus Marsollier, alterum Anonymum, alterum P. Gabrielem monachum augustinianum discalceatum. Prior euulgauit *Refutation de l'Apologie d'* ERASME, quae legitur, in *Memoires de* Trevoux, Jun. 1714. p. 954 sqq. & in libro, qui inscribitur; Matanasiana *ou Memoires litteraires historiques & critiques du Docteur* Matanasius, *à la Haye* 1740. in 8. Tom. II. p. 339 sqq. Posterior in lucem protrusit *Critique de l'apologie d'*ERASME *de* M. Marsollier, *Paris* 1719.

in

in 12. & in *Memoires de* Trevoux Mars 1723. p. 507 ſqq. Defendit Jacobum Marſollier, contra Anonymi obiectiones, P. le Courrayer 1) in *Reponſe à la refutation de l'Apologie d'* ERASME, quae exſtat in *Memoires litteraires* l. cit. p. 355 ſqq. & 2) in *Replique ſur la Refutation de l'Apologie d'* ERASME, quae locum inuenit in *Journal litteraire*, Tom. VI. P. II. p. 374 ſqq. Conf. de hac controuerſia Niceron *Memoires* l. cit. & Tom. X. P. I. p. 175.

X.

Abſolutiſſimus de octo orationis partium conſtructione libellus, nec minus eruditione pueris vtilis futurus, quam compendio & perſpicuitate commodus ac iucundus, nuperrime vigilantiſſima cura recognitus, & in noſtra officina ſumma diligentia excuſus. *Baſileae. Jo. Frob.* in 4. folior. 24.

Cum D. Joan. Coletus, Decanus S. Paulli londinenſis, Theologus, inter Anglos eximius, ſcholam paullinam, anno 1510. condidiſſet, de libris in primis ſollicitus fuit, qui erudiendae iuuentuti inſeruire poſſent. Ipſe itaque libellum compoſuit, *de conſtructione octo orationis partium*, quem Guil. Lilio, primario nouae ſcholae moderatori, tradidit, vt illi limam intenderet, & ſiquid deſideraretur, adderet. Exegit quidem ea Lilius, quae a Coleto illi commiſſa erant, ſed vt libellus, eo perfectior atque emaculatior in lucem exiret, publicam, amico ſuo ERASMO roterodamo illum tradidit, imo vt ipſe ERASMVS ait, *emendandum obtruſit*. Quoniam autem illum ſic emendauerat ERASMVS, vt pleraque mutauerit, Lilius librum, ſuo vulgari nomine non paſſus eſt, nec

ipse ERASMVS iudicauit sui esse candoris, id sibi vsurpare, in quo quidquam esset alienum. Quare accidit, vt liber ἀνονύμως, Coleti duntaxat *praefatiuncula*, ad Guil. Lilium 1513. scripta, & ERASMI *ad lectorem epistola* Basil. III. Kal. August. 1515. scripta, ornatus, in lucem *Basileae* exiret. Ista, quae narravimus, exposuit ipse ERASMVS, in *epistola* citata, quacum conf. meretur Sam. Knight's *Life of Dr.* John Colet, *Dean of* S. Paul's, *in the Reigns of* Henry VII. *and* Henry IIX. *and Founder of* S. Paul's *School, with an Appendix containing some Account of the Masters and more eminent Scholars of that foundation, and several original papers relating to the said Life. London* 1724. in 8. & quidem in versione teutonica, quam accepimus a Theodoro Arnoldo *Lips.* 1735. in 8. p. 140 sqq. DESIDER. ERASMI, roterodami *vita* Joan. Coleti, quae exstat in Joan. Fichardi *vitis viror. illustr.* fol. 106 sqq. Georgii Lilii, Guilielmi filii, *elogia virorum aliquot in* Britannia *eruditione & doctrina clarorum* in Paull. Jouii *Descriptionibus, quotquot extant, regionum atque locorum* p. 89 edit. *Basil.* 1571. in 8. vbi patri suo Guilielmo, libellum vindicat, cum ait: *Extat eius* (Guil. Lilii) *syntaxis inscriptione libellus, latini sermonis constructionem breuiter & erudite explicans, sub* ERASMI *nomine a librariis exceptus, cui* Lilius *id operis recognoscendum paullo antea quam ederetur obtulerat: nec enim postea libellus quem alterius iudicii censurae submiserat modestus ingenii sui aestimator, suo ipsius nomine in publicum prodire voluit.* Conf. etiam Jaques George de Chaufepié *nouveau Dictionaire historique & critique* Tom. II. lit. C. p. 170. not. L. Nos quidem minime fugit, libellum in vsum scholarum, saepissime fuisse excusum, hanc tamen ipsam editionem, cuius adscripsimus titulum, ideo in libris rarioribus collocamus, quod omnium illa prima sit, quam ERASMVS in Germania euulgauit. Testem illius rei producimus Samuel Knight's *Life of Dr.* John Colet, p. 142.

versionis

verſionis teutonicae. In fine iſtius editionis, haec leguntur verba: Baſileae *in officina* Frobeniana *Menſe Auguſto An. M. D. XV.* (1515) quibus inſigne typographicum Joan. Frobenii ſubiicitur. Verſamus aliam libelli editionem manibus, eodem anno impreſſam, cui talis praefigitur titulus: ERASMI Roterodami *Libellus De conſtructione octo partium orationis ex* Britannia *nuper huc perlatus: ut ex eo pueri bonis in litteris optimo compendio bonum profectum faciant. De conſtructionis figuris* Joannes Sulpitius.

Joannes Murmellius *puero litterarum ſtudioſo.*
Haec ediſce libens, haec ſunt compendia vera
Judicio in manibus ſemper habenda meo.
Caetera quae noſtro faciunt tibi nomine fucum,
Reiice, ne titulis decipiare, caue.
Quae compilauit variis cornicula libris
Grammatices quaeſo quis ſtudioſus amet?
Plena ſuperuacuis auerſor opuſcula nugis
Saepe recocta mihi nulla braſſica ſapit.

Fauſtus *patrem introducens admonentem filium: ne antea vel moralem: vel naturalem philoſophiam aggrediatur quam ſolida grammatices fundamenta iecerit.*

Si loca celſa potes firmato ſcandere greſſu
Maxima foelicis gloria patris erit
Sed puer infirmis volitans ſuper aethera pennis
Flebilis aequoreis piſcibus eſca fuit
Corruit inualido fundatum robore tectum
Non ſunt ante ſuos alta petenda dies.

in 4. folior. 12. Litteris exſcripta eſt gothicis, & hoc in fine exhibet epigramma:

Hermannus Tulichus *ſtudioſo litterarum puero.*
Si breuitate placet, ſimul vtilitate libellus
Hoc breuius nihil eſt vtiliusque puer.
Non paulum tenero quibus inſtituaris ab aeuo
Nec paulum refert qua ratione puer.

Optima

Optima pro captu rudibus perdisce sub annis
In quibus erroris conflat inesse nihil.
Aetatis grauis est, iacturaque temporis ingens
Discere, quae melius non didicisse foret.
Caetera quae sterili vel fertilitate redundant,
Vel tenebris squalent, diffuge quaeso puer.
Diffuge quaeso puer, spreta ne grandior aeuo
Te sero damnes commoditate puer.
Nunc locus est aptus studio componere mentem
Integra res minime est quom tibi barba riget.

Ex officina Melchioris Lottheri, *Anno domini M. CCCCC. XV.* (1515). Vtraque editio Michaeli Maittaire incognita fuisse videtur. Posterior autem editio, quam etiam Jo. Henr. Leichius, in suo, *de origine & incrementis typographiae* lipsiensis, libro, non adtulit, luculentum est testimonium, quod Melchior Lotterus, non tantum in vernaculis libris, characteribus gothicis vsus fuerit, &, quemadmodum idem Leichius p. 27. adfirmare sustinuit, in excudendis libris latinis, romanos semper adhibuerit characteres. Titulus enim tantummodo, si duas lineas priores exceperis, & epigramma in fine adpositum, charactere typorum romano exscriptum est.

XI.

Ειϲαγωγη προς των γραμματων ελληνων. Elementale Introductorium in Ideoma Graecanicum. Alphabetum graecum & eius lectura. De diuisione litterarum graecarum. De diphthongis graecis propriis & impropriis. De potestate litterarum graecarum. De potestate diphthongorum propriarum & impropriarum. Quemadmodum diphthongi graecae & litterae graecae in latinis

latinis litteris transferuntur. Quonammodo diphthongi graece ad latinos venere. Abbreuiature frequentarie graecanicarum litterarum, in 4. folior. 8.

Elementa haec linguae graecae, prima, fine dubio fuerunt, quae poſt inuentam typographiam, litteris in Germania exſcripta fuerunt. In eorum fine, haec leguntur verba: *Expreſſum* Erphordiae *per* Lupambulum (Wolfgang) οινοχοον *alias* Schencken. *Anno Chriſti M. CCCCC. I* (1501) *ad XXV. Calendas Octobres.* Quis illa conſcripſerit, non conſtat. Initio oculis hi ſe obiiciunt verſiculi:

Καταλόγος των γραμματων ελληνων

Quattuor his nunc verſiculis perpende magiſter
Tres in perſonis vnum in Deitate potentem
Alpha patrem ſignat quoniam caput eſſe videtur α.
Vita patris genitum aeterna ratione figurat β.
Gamma ſimul certe depingit πνευμα *beatum* γ.
Delta trium perſonarum communicat agmen δ.
Ελέημον *mundi cuſtos miſerator & orbis* ε.
Ζωην αντροπισ *iuſtis conceſſerat almam* ζ.
Ita quidem vitas ſocias tres iungit & aptat η.
Thita gerit ſignum mortis quo vita triumphat θ.
Jota quod eſt Chriſtus legis qui conditor extat. ι.
Lambda ter & decaden ſummis geſtare probatur λ.
My κοσμο *horrendum* κατακλυσμον *fudit* αφειδο μ.
Gni ſumma annorum iubilei format amati ν.
Xi que gradum viduae moderatur rite ſecundum ξ.
O proprio coeli determinat orbe figuram ο.
Pi fidei atque operis ſpeciem confirmat ανωθεν π.
Rho dextra contum meminit lacuamque refutat ρ.
Sigma notat σωτηρ *ſaluat qui cuncta creata* σ.
Taf crucis eſt σημειον *quo credimus eſſe redempti* τ.
Y tribus ambiguam notulis vitam manifeſtat υ.
Phi genus humanum φυλασσων χρισματις *auctor* φ.
Chriſmate perfuſum mereatur regna polorum χ.

Pſi

Psi geminos apices ego littera sola rependo ψ.
O finis perfecta ligans & cuncta resoluens ω.

Kappa in hisce versiculis, nescimus quam ob caussam, locum non inuenit. Figurae litterarum graecarum admodum inconcinnae sunt, nullusque accentus aut spiritus adpositus est vocibus. In secunda tituli pagina, haec leguntur: *Vale Lector: Inclinationes graecarum vocum breui visurus.* An Auctor anonymus promissis steterit, ignoramus. Michaeli Maittaire hic libellus, qui sola se commendat raritate, incognitus fuit.

XII.

GEORGII AGRICOLAE De ortu & causis subterraneorum Lib. V. De natura eorum quae effluunt ex terra Lib. IIII. De natura fossilium Lib. X. De veteribus & nouis metallis Lib. II. Bermannus siue de re metallica Dialogus Lib. I. Interpretatio Germanica vocum rei metallicae, addito duplici indice, altero rerum, altero locorum. Omnia ab ipso authore, cum haud poenitenda accessione, recens recognita. *Basileae Froben. MDLVIII.* (1558) *Cum Imp. Maiestatis renouato priuilegio ad quinquennium* in fol. pp. 470. except. praemiss. 4. folior.

Optima collectionis huius rarioris, rara est editio. Prima in lucem prodierat *Basileae* 1546. in fol. secunda *ibidem* anno 1555. in fol. vid. Cl. Dauid. Clement *Bibliotheque historique & critique* Tom. I. p. 75. Num vero editio prima, titulo *operum* AGRICOLAE *omnium*, vt in Cl. Clement *Bibliotheque* l. cit. legimus, euulgata fuerit, res est, quae in dubitationem venit, cum haec

haec collectio, neque omnia AGRICOLAE opera contineat, neque in *Catalogo Bibliothecae* weidmannianae, P. I. p. 161. neque in platnerianae *bibliothecae catalogo* P. I. p. 203. neque in aliis *catalogis*, vbi titulus istius editionis adlatus est, tale quidpiam relatum legatur. Editio anni 1558. quae ante oculos versatur, tertia est, & in *Bibliothecae* weidmannianae auctione supra 6. thaler. pretio vendita fuit. Praemittitur GEORG. AGRICOLAE *epistola* dedicatoria, *ad Ducem & Electorem* Saxoniae, Augustum, scripta Kempnicii Hermundurorum siue Misenorum XIIII. Kal. April. 1555. Illam sequitur Adami Siberi *Elegia, ad* Valentinum Hertelium, *de libris* GEORG. AGRICOLAE. *Libros quinque de ortu & caussis subterraneorum*, inscripsit AGRICOLA nomine Mauricii Saxoniae *Ducis* Kempnic Cal. Mart. 1544. In Hetruscorum linguam vernaculam conuersos & hoc titulo editos esse: *della generazione di quelle cose che sotto la terra sono, e delle cause de'loro effetti, e nature di* GIORGIO AGRICOLA. *In Venezia per Michel Tramezino* 1550. in 8. nos docet Nicol. Haym in *Notizia de' libri rari nella lingua* italiana p. 260. Conf. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique* Tom. I. p. 77.

Eidem Mauricio dicati sunt *L. IIII. de natura eorum, quae effluunt e terra* & *Libri X. de natura fossilium.* In opere admodum raro, quod hoc inscribitur titulo: *De Balneis Omnia quae extant apud* Graecos, Latinos, *&* Arabas, *tam medicos quam quoscunque caeterarum artium probatos scriptores: qui vel integris libris, vel quoquo alio modo hanc materiam tractauerunt: nuper hinc inde accurate conquisita & excerpta, atque in vnum tandem hoc volumen redacta. In quo aquarum ac thermarum omnium, quae in toto fere orbe terrarum sunt, Metallorum item, & reliquorum mineralium naturae, vires atque vsus exquisitissime explicantur: indicibus quatuor Appositis, quorum Primus Autores omnes, qui in hoc volumine habentur: Secundus balneorum nomina: Tertius capita cuiuscunque libri: Quar-*

Quartus mirabiles curationes in his libris contentas, quae vi ac beneficio balneorum factae fuerunt, complectuntur. Opus nostra hac aetate, in qua tam frequens est Thermarum vsus, medicis quidem necessarium, caeteris vero omnibus, tum summopere vtile, tum etiam periucundum. Cum priuilegio summi Pontificis Senatusque Veneti. *Venetiis apud Juntas* 1553 in fol. *libri de natura eorum quae effluunt ex terra*, locum inuenerunt p. 273 sqq.

Libri II. de veteribus & nouis metallis, sub auspicio Georgii Commerstadii *I. J. Doctoris & consiliarii* Ducis Mauricii, prodierunt primum anno 1546.

In *dialogo*, qui inscribitur *Bermannus*, nomine sine dubio, a Laurentio Bermanno, ciue ioachimsthalensi, rei metallicae admodum perito, depromto, tres colloquuntur de re metallica personae. Tribuit AGRICOLA Bermanno metallici personam, huius artis peritissimi, quippe qui miles olim multas regiones peragrauerit, in quibus res metallicas obseruauerat. Cum illo disputant duo doctissimi & clarissimi medici, Nicolaus Ancon, & Joannes Naeuius, quorum alter in medicina, quam docuerunt, viri Arabas sequuti, versatus est, & doctus praeterea e disciplina Peripateticorum; alter vero tum litteris latinis & graecis, tum maxime vetere medicina eruditus est. Praecedunt opusculum *epistola* Erasmi roterodami, Friburgi XII. Cal. Mart. 1529. *ad fratres* Andream & Christophorum a Conritz, & *epistola* Petri Plateani *ad* Henricum a Conritz, *Praefectum* Vallis ioachimicae, in laudem opusculi exarata. *Interpretatio* germanica *vocum rei metallicae ad* Volfgangum Meurerum Kempnic. XII. Cal. April. 1546. scripta est. *Index*, quem titulus promittit, *duplex*, in nostro exemplari non exstat.

XIII. GE-

XIII.

GEORGII AGRICOLAE, de menſuris & ponderibus Romanorum atque Graecorum Lib. V. De externis menſuris & ponderibus Lib. II. Ad ea, quae Andreas Alciatus denuo diſputauit de menſuris & ponderibus breuis defenſio Lib. I. De menſuris, quibus interualla metimur, Lib. I. De reſtituendis ponderibus atque menſuris Lib. I. De precio metallorum & monetis Lib. III. *Baſileae Froben M. D. L.* (1550). *Cum priuilegio Imp. Maieſtatis ad quinquennium* in fol. pp. 340. ſi praemiſſa & indices folior. 12. non fuerint numerati.

Titulus hic integer eſt collectionis, quae a raritate commendatur, in *Catalog. Biblioth.* lehmannianae *Lipſ.* 1740. in 8. p. 269. & in Cl. Dav. Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 76.

Libros quinque priores, *de menſuris & ponderibus*, quorum 1. agit de menſuris romanis. 2. de menſuris graecis. 3. de rerum, quas metimur pondere, 4. de ponderibus romanis, 5. de ponderibus graecis, dicauit Mauricio, *Electori* Saxoniae, eiusque *fratri* Auguſto, Kempnic. VI. Id. Mart. 1549.

Libri duo de externis menſuris & ponderibus, nuncupati fuerunt Erneſto a Miltiz, *Electoris* Saxon. Mauricii, *conſiliario* XV. Kal. April. 1549. Cum autem in hiſce libris, GEORGIVS AGRICOLA, a Guilielm. Budaei, Leonardi Portii, & Andreae Alciati diſcederet ſententia, quam editis libris, *de aſſe & eius partibus*, de veterum Romanorum menſuris & ponderibus protulerant, id in primis aegre tulit poſterior, & libro praeſertim VIIII. *Parergon ſeu obiter dictorum Lugdun.* 1539. in 8. Capite XXV. AGRICOLAE libros impugnauit, qui hac re permotus fuit, vt

Defensionem breuem, ad ea quae Andreas Alciatus *denuo disputauit de mensuris & ponderibus, ad* Georgium Fabricium scriberet. *Epistola* praemissa scripta est IIX. Cal. Maii 1549. Conf. quae supra Tom. I. p. 379. diximus, cum Guil. Budaei *de Asse & partibus eius*, descripsimus opus.

Librum de mensuris, quibus interualla metimur, consecrauit Christophoro Carolouicio, Saxon. *Electoris*, Mauricii *Consiliario*, III. Nou. Mai. 1549.

Liber de restituendis ponderibus atque mensuris, Hieronymi Kieswetteri, *vtriusque iuris Doctoris, & Diui* Augusti *Cancellarii* nomine, ornatus prodiit III. Kal. Jul. 1549. Vltimum in collectione occupant locum.

Libri tres de pretio metallorum, & monetis, de pondere & temperatura monetarum, de pretio veterum monetarum. GEORGIVS AGRICOLA illos inscripsit nomine Georg. Commerstadii *V. J. Doctoris, & Consiliar.* Saxon. *Ducis & Electoris*, Mauricii, XVI. Kal. Septembr. 1549. In fine libri III. inuenitur *Interpretatio* latina *eorum, quae de* graecis & hebraicis AGRICOLA *non conuertit: Numerorum notae, quibus vsus fuit, e* Valerio Probo; *quarumdam mensurarum & ponderum nomina* germanica; *index* latinus, *in libros de mensuris & ponderibus; index* graecarum *vocum in hisce commentariis tractatarum.* Illis typographus haec verba adscripsit: Basileae *apud* Hieron. Frobenium & Nic. Episcopium *Anno MDL.* (1550) *mense Martio.*

XIIII.

GEORGII AGRICOLAE de re metallica Libri XII. Quibus Officia, Instrumenta, Machinae, ac omnia denique ad Metallicam spectantia, non modo luculentissime describuntur, sed & per effigies,

gies, suis locis insertas, adiunctis latinis, germanicisque Appellationibus ita ob oculos ponuntur, vt clarius tradi non possint. Eiusdem de animantibus subterraneis liber, ab Autore recognitus: cum indicibus diuersis, quicquid in opere tractatum est, pulchre demonstrantibus, atque omnibus nunc iterum ad archetypum diligenter restitutis & castigatis. *Basileae Froben. M. DLXI.* (1561). *Cum priuilegio Imperatoris in annos V. & Galliarum Regis ad Sexennium.* in fol. pp. 502. sine praemissis & indicibus folior. 41.

Cl. Dauid Clement, de hac editione oppido rara, in *Bibliotheque historique & critique* l. cit. p. 77. scribit: *Cette edition est très-belle, soit pour le caractère, soit pour les figures, qui sont nettes & bien gravées* (ligno incisae). Opus esse posthumum nos docet Petrus Albinus in der Meissnischen *Berg-Chronica, Dresden* 1590. in fol. Tit. I. p. 5. vbi refert: *Endlich ist dieser* deudsche Plinius *vnd* Albertus Magnus (*wie er von denen Gelerten genennet wird*) *vber solcher seiner Arbeit gestorben, das nach seinem Tode sein fürnembstes Bergbuch* (*welchs er in 12 Bücher getheilet,* de re metallica, id est, instrumentis, machinis, ac omnibus denique ad metallicam spectantibus, *das ist darinne er die Bergempter, Instrument, Künste vnd alles was zum Bergwerck dienet, vnd gehörig beschrieben*) *allererst ausgangen, Nemlichen im Jar 1556. vmb die rechnung Crucis, welches er doch zuuor im 1550 Jar meistes theils verfertigt hatte, vnd von diesen stadtlichen werck, welches die* Italiener *auch neben allen andern seinen scriptis, hochachten, vnd zum theil viel daraus in ire Bücher vnd Schrifften, bisweilen auch mit verschwiegenen Namen, nach ihrem Brauch, welches denn nicht zu loben, transscribiren* &c. *Epistola* dedicatoria ad Mauricium *Electorem*, eiusque *fratrem* Augustum Georgium,

gium, scripta est Kempnicii Hermundurorum Calend. Decembr. 1550. Illam sequitur Georgii Fabricii *in libros metallicos* GEORGII AGRICOLAE, *philosophi praestantissimi, ad lectorem Elegia* distichor. 78. Misenae 1551. *e ludo illustri* scripta. Quid in XII. libris contineatur, ipsis auctoris verbis exponimus. Liber I. *habet ea, quae contra artem metallicam, & metalla, atque metallicos, vel ab iisdem dici possunt.* II. *Metallicum informat, & in sermonem, qui haberi solet de venis inueniendis dilabitur.* III. *est de venis, & fibris, eorumque commissuris.* IIII. *explicat rationem dimetiendi venas, atque etiam expromit officia metallica.* V. *fossionem venarum & artem mensoris docet.* VI. *describit instrumenta & machinas metallicas.* VII. *est de experimento venarum.* IIX. *praecipit de officio venae vrendae, contundendae, lauandae, torrendae.* VIIII. *excoquendarum venarum rationem exponit.* X. *rei metallicae studiosos instruit ad munus discernendi argentum ab auro, atque plumbum ab eodem & argento.* XI. *tradit vias separandi argentum ab aere.* XII. denique *dat praecepta, conficiendi salis, nitri, aluminis, atramenti sutorii, sulfuris, bituminis, vitri.* In opere hoc concinnando, multum operae & laboris se insumsisse, & aliquem etiam sumtum impendisse, testatur AGRICOLA, cum non solum venas, vasa, instrumenta, canales, machinas, fornaces descripserit, sed etiam mercede conduxerit pictores ad earum effigies exprimendas. Nonnihil in primis auxilii, in concinnando hoc opere, tulerunt AGRICOLAE, Basilius Wefring, ciuis ioachimsthalensis, Laurentius, quem iam nominauimus Bermanus, ioachimsthal. & Joannes Hübschius, schneebergensis, vid. Petri Albini, *meissnische Berg-Chronica* l. cit. p. 5. Haec autem sollertia, qua GEORG. AGRICOLA, res metallicas, omnemque physicam, & geometriam subterraneam excolere & indies reddere perfectiorem studebat, Mauricio Electori adeo placuit, vt ei non solum Chemnicii, immunitatem aedium, & publici muneris daret vacationem; sed

etiam

etiam suadente Georgio Commerstadio, annuum eidem stipendium decerneret.

Libellus *de animantibus subterraneis*, gerit in fronte *epistolam*, ad Georg. Fabricium Kempnic. III. Id. Aug. anno 1548. scriptam.

Index I. ponit ob oculos *rei metallicae nomina*, latina *&* graeca, germanice *reddita, & ex ordine, quo quodque primum occurrit, collocata. Index II.* continet eadem *rei metallicae nomina*, latina, graecaque, germanice *reddita, secundum alphabeti ordinem digesta. Index III. rerum ac verborum* est. IIII. *catalogum* sistit *fodinarum omnium, quae in libris XII. de re metallica numerantur.* V. *animantium nomina*, latina, *&* graeca, germanice *reddita, quorum auctor in libello de subterraneis animantibus meminit*, & VI. *nomina animantium* graeca *&* latina, *ad alphabeti ordinem disposita*, complectitur. Typographus in fine haec adposuit verba: Basileae *in officina* Frobeniana, *per* Hier. Frobenium, *&* Nicol. Episcopium, *Mense Martio an. 1561.* Repetita istius operis, adiectis opusculis, quae in collectione, primo loco, a nobis recensita, reperiuntur, fuit editio *Basileae, sumtibus & typis Emanuelis König* 1657. in fol. pp. 708. Titulum integrum vid. in Cl. David. Clement *Bibliotheque historique & critique*, l. cit. p. 76. sed ad nitorem editionis, quam recensuimus, nulla prorsus ratione accedit. Philippus Bechius, Professor logices & medicinae, basileensis, *de re metallica libros XII.* in teutonicum transtulit sermonem, cuius versionis editiones *Basil.* 1621. & 1657. memorantur a David. Clement l. cit. Opusculum *de animalibus*, nec non omnia fere primae & secundae, quam descripsimus, collectionis opuscula, seorsum antea in lucem prodierunt, quorum editiones diuersas, recenset Christophor. Hendreichius in *pandect.* brandeburg. p. 64. Errat vero Hendreichius, cum *Bermanno* titulum tribuit, quo *libri XII. de re metallica* inscribuntur.

 Natus

Natus fuit GEORGIVS BAVER, siue vt nominari maluit, AGRICOLA, Glauchae, Hermundurorum in oppido, quod hoc tempore Comitum schoenburgicorum ditioni subiacet, anno 1494. Studiis scholasticis & academicis, rite in Germania finitis, in Italiam profectus, Nicolai Anconis, & Joannis Naevii, Medicorum, quos supra nominauimus, frequentauit scholas. In patriam redux factus, ad Sudetes, montes, in tota Europa argenti feracissimos, & denique in vallem ioachimicam se contulit, & medicinae professionem, cum rei metallicae studio, coniunxit, tantumque in posteriore profecit, vt ex Joannis Bodini sententia, Aristoteles ac Plinius, in eo genere nihil intellexisse videantur. Ex valle ioachimica tandem Chemnicium commigrauit, & in bello germanico, cum Mauricius & Augustus, Saxoniae Duces, Imperatoris per Bohemiam sequerentur exercitum, iis se adcinxit, & sub eorum auspiciis, iam senex militavit. Diem obiit supremum Chemnicii anno 1555. aetatis anno LXI. De denegato illi, ob religionem, quam profitebatur, pontificiam, sepulchro, vid. Petri Albini meissnische *Land-Chronica* Tit. XXV. p. 355. P. Baile *Dictionaire* Tom. I. p. 100. not. C. & quae ad hunc P. Baile locum scripsit Joan. Christophor. Gottschedius in *deutschen* Baile Tom. I. p. 102. Legi praeterea de illo poterunt Petri Albini meissnische *Berg-Chronica* l. cit. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 223. Melchior. Adami *vitae* germanor. *Medicorum* p. 34 sqq. Paull. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1237. Thom. Pope-Blount *Censura celebrium auctorum* p. 585. aliique plures.

XV.

Sibenhundert vnd funfftzig Deutscher Sprichwörter, ernewert, vnd gebessert, Durch JOHAN. AGRICOLA. Mit vielen schönen lustigen vnd nützlichen Historien vnd Exempeln erkleret, vnd ausgelegt. 1592. *Wittenberg, Gedruckt bey M. Johan. Krafft.* in 8. fol. 350.

Etiamsi plures istius libri exstant editiones, quarum nonnullae recensentur a Cl. Dau. Clement in *Bibliotheque historique & critique* Tom. I. p. 77 sqq. omnes tamen raro hodie occurrunt. Editio quam adduximus, e praestantioribus est, & a Jo. Alb. Fabricio in *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. VIIII. p. 296. citatur. Titulus quidem 750 promittit prouerbia, sed liber tantummodo 749. complectitur. Vnum tantummodo in hisce prouerbiis exstare locum, quo AGRICOLA Vlrici Ducis würtenbergici, sibi conflauit odium, hisce innuit verbis Mr. Clement l. cit. p. 78. not. 69. *Mr.* Bayle *a fait un article, sur la vie de notre auteur, & y a remarqué en passant, après* Seckendorf, *que* JEAN AGRICOLA *maltraita beaucoup*, Vlric *Duc de* Wirtemberg *dans ce livre des* Proverbes. *Voici tout ce qu'* AGRICOLA *en a dit, au 51. Proverbe*, Gut macht mut. Herzog Vlrich von Wirtenberg trotzte auf seinen Anhang und Schweytzer und ward darob des Landes verjagt. *Ces paroles échapées à notre Auteur, lui atirérent beaucoup d'afaires, & le Duc ne les lui pardonna jamais.* Locum autem in nostra editione inuenimus multo vehementiorem *prouerb.* 115. Wenn Gott ein Land segnet, so giebt er im ein klugen Fürsten, der Fride helt. Wiederumb wen Gott ein Land straffen vnd plagen will, so giebt er im einen Tyrannen vnd wütrich, der es alles on rath mit der faust wil ausrichten. fol. 53. — *Vnd eben wie alle wol stunden bey Herzog* Eberhards (quem modo laudauerat)

zeiten, also giengen mit seinem leben alle ding unter, denn nach seinen Absterben wurden die leut beschweret, da ward das land vnruhig, da stunde auf der arme Kuntz, *vnnd finge sich alle jammer an, vnd ist das land durch solche Tyrannen jetz vnd also hart beschweret, das die leut daselbs weder an leib noch seelen frey seind. Man wehret ihnen das sie Gottes wort nicht hören müssen, auch legt man auf sie ein schatzung, vber die ander, das ja dis Spruchwort war sey,* Gott segne ein land durch einen fromen Fürsten, vnd strafe es durch einen Tyrannen. Quod vero his verbis in Vlricum inuectus fuerit AGRICOLA, verba eius docere poterunt *prouerb.* 284. wer ein stein nicht allein erheben kann, der sol ihn auch selbander ligen lassen. fol. 143. b. sqq. *Mein liber freund* Philippus Melanchthon *sagt mir, das zur Zeit der arme* Cuntz *Anno MD13. im lande* Wirtenberg *sich erreget hat, ein Mann zu* Stutgart *gewesen sey, welcher durch newe aufssetze vnnd beschwerung verursacht wurde. dem lande zugut, wie er sich bedüncken lies das pfund neben andern in den bach zu werffen, wie droben vermeldet ist im Spruchwort,* Wenn Gott ein land segnet &c. *Da nun Herzog* Vlrich *durch hülffe seiner herren, vnd freunde der Landsassen mechtig ward, kam dieser zu* Stutgarten, *auch ins Gefengnis. Endlich hat man ihn auf den platz mit andern bürgern gefüret, ihnen die köpfe abzuschlagen, als den aufrürischen. Da hat diser Bürger ein Stille begeret, Denn er hette das Volck anzureden, vnnd hat angefangen vnnd gesagt, in beywesen des Hertzogen mit seinem gewaltigen hauffen, Lieben Freund, heut solt ir an mir lernen;* wer ein stein nicht allein erheben mag, der sol ihn auch selbander ligen lassen, &c. Vberiorem libri recensionem dedit Christian. Thomasius in den *summarischen Nachrichten von auserlesenen in der* Thomasischen *Bibliothec vorhandenen Büchern* P. XXIII. p. 912 sqq. Conf. Theophili Sinceri *Nachrichten von lauter alten vnd raren Büchern* P. IIII. p. 183 sqq.

Vitam JOANNIS AGRICOLAE, islebiensis, Antinomorum Antesignani, data descripserunt opera, Melchior Adami, in *vitis Theologorum* germanor. p. 195. Paull. Freherus in *Theatro viror. eruditione claror.* p. 211. Wolfgang Krüger in *Catalogo & Historologia Mille virorum Gente & mente, arte & marte, genio atque ingenio illustrium. Erfurt.* 1616. in 4. fol. 154. P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 100 sqq. Jo. Godofred. Vngerus in *Dissertat. de* JOANNE AGRICOLA, *antesignano Antinomorum contra* Melodium *Lipf.* 1732. in 4. Conf. Jo. Francisc. Buddei *Isagoge Historico-theologica* Tom. II. Lipf. 1727. in 4. p. 1195. Viri summe Reu. Joh. Georg. Walchii *Einleitung in die Religions-Streitigkeiten der evangelisch*-lutherischen *Kirchen* P. II. Jen. 1730. in 8. Cap. II. §. X. p. 109 sqq. §. XI. p. 121 sqq. Godofred. Arnold *Kirchen- vnd Ketzerhistorie* P. II. Lib. XVI. Cap. XXV. p. 340 sqq. *Nou-antiqua* an. 1734. p. 16 sqq.

XVI.

Viri Consultissimi Quem Cultissimum vocat Gaspar Scioppius de Stil. hist. p. 124. ANDREAE ALCIATI *Jurisconsulti mediolanensis* contra Vitam monasticam, ad Collegam olim suum, qui transierat ad Franciscanos, Bernardum Mattium, Epistola. Accedit Sylloge Epistolarum Giphanii, Vulcanii, Tychonis Brahe, Scriuerii, Pontani, Vossii, Sibrandi, Siccami, Gronouii, Boxhorni: aliorumque virorum clarissimorum, quae variam doctrinam continent. Accedunt alia adhuc quaedam, vt & vetera aliquot Testamenta, Seculo XIII. & initio sequentis scripta. Primus omnia in lucem protulit, adiectis passim notis Antonius Matthaeus,

 Juris

Juris in illustri academia Lugd. Bat. Antecessor. *Lugduni Batauor. apud Fredericum Haaring* 1695. in 8. pp. 559. excepta dedicatione, syllabo epistolarum, & indice folior. 20. & dimid.

Raritatis testem habemus *Catalogum Bibliothecae* Chr. Frid. Schmidii p. 350. *Biblioth.* Daniel. Salthenii *Catalog.* p. 371. ANDREAE ALCIATI *epistola*, vel si mauis, dissertatio, *contra vitam monasticam*, scripta dicitur spatio quatuor dierum die VII. Jun. 1553. id autem hoc anno falsum esse, facile probari poterit, cum omnes fere scriptores, si vnum exceperis Joannem Imperialem, qui in *Museo historico Venet.* 1640. in 4. p. 51. annum 1559. ALCIATO fuisse emortualem, perhibet, illum iam anno 1550. prid. id. Januar. e vita discessisse confirmant. Si coniecturae locus fuerit, ante annum 1520. haec *epistola* scripta, & eadem est, cuius in *epistola* ad Franciscum Caluum, eodem anno 1520. d. XXVI. Sept. scripta, hisce verbis mentionem fecit: *quod vt facias te quoque ipse oro: nec minus vt de vnguibus* Erasmi *reglutines* orationem *illam meam, ad* Matthiam, Minoritam, *cum id quaeso, ne si in cinerariorum istorum manus inciderit, parata sint mihi, cum eis aeterna bella.* Exstat illa ad Franc. Caluum *epistola* in collectione *Epistolarum* Marquardi Gudii *aliorumque virorum doctiss.* quam Petrus Burmannus *Vltraiect.* 1697. in 4. edidit, p. 80. Conf. p. 81. 82. vbi valde conqueritur, quod Caluus eam *orationem*, in Erasmi & Frobenii manus deuenire passus sit. Petrus Burmannus in praefatione, eiusdem omnino opinionis est, & nominis Mattii & Matthiae diuersitatem ab exscriptoribus manare potuisse existimat. Nam non videtur illi ex autographo Antonium Matthaeum istam *epistolam* edidisse, id autem adfirmare sustinet, in epistolarum autographis, ex quibus epistolae, quas protulit, expressae sunt, Matthiam non Mattium exstare. Conf. P. Baile *Dictionaire*

Tom.

Tom. I. p. 139. not. N. Niceron *Memoires* Tom. XXXII. p. 330. Maximopere in vitam monasticam, & mores monachorum, inuehitur ALCIATVS, cuius rei haec potissimum caussa esse dicitur. Bernardus Mattius, siue Matthias, vir eruditus, ALCIATI amicus, & olim Collega, relictis amicis, & domesticis, matre in primis vetula, & in re parum lauta versante, posthabita, in coenobium Jacobi anno aetatis XL. se contulerat, & in Minoritarum familiam transierat. Id aegre ferens ALCIATVS, *epistolam* hanc ad eum perscripsit, in qua, monasticae vitae, vt quidem illa tunc temporis comparata erat, peruersitatem, disertis verbis ob oculos posuit, & amicum, rationibus, precibus denique, a proposita vitae mutatione retrahere, conatus est. Ab vberiore nos abstinemus recensione, cum non solum istius *epistolae*, sed & reliquarum, quibus & philologiae, & historiae litterariae lux adfunditur, recensio satis exacta exhibetur, in *Actis Eruditor.* lipsiens. an. 1696. p. 290 sqq. Ne autem plane ἀσύμβολοι simus, lepidam *de halece tabellam*, a Laurentio quodam medico, versibus leoninis conscriptam, & *e coenaculo* Caroli, Gelriae *quondam Ducis depromtam*, quam adtulit Antonius Matthaeus p. 459 sqq. hic adiiciemus:

Halec salsatum, crassum, blancum, graue, latum,
Illud dorsatum, scissum, peruentrificatum,
Huic caput ablatum, sic pellibus excoriatum;
Intus mundatum, crudum, vel igne crematum,
Illi coepe datum, per panem rusticatum,
Hoc si coenatum, dum transis nocte cubatum,
Id theriacatum, velut antidotum preciatum,
Quod parit optatum potamen largifluatum,
Dans de mane ratum guttur rebisondo paratum
Haustum, prostratum, reparat, mediatque palatum
Et caput & pectus desiccat phlegmatisatum,
Dans vrinatum cito, mox deinde cacatum
Dirigit inflatum, penetrando cibum veteratum
Hoc medicamentum fert Laurens *versificatum.*

Plures

gio m. s. exemplaris collatione passim emendata, suppleta, notationibus aucta. His accessere quatuor inuentaria, verborum, rerum, auctorum, tum anomaliarum grammaticarum breuis adnotatio: opera & studio Fr. Sylburgii. *Francofurti apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium, & Joan. Aubrium MDXC.* (1590). *Cum S. Caesareae Maiestatis priuilegio.* in 4. pp. 446. praemiss. fol. 4. except.

Librum esse rarum testatur Cl. Dauid Clement in *Biblioth. historique & critique* Tom. I. p. 415. qui titulum autem in compendium valde redegit. APOLLONIVS DYSCOLVS, alexandrinus, Mnesithei & Ariadnes filius, grammaticus, temporibus Hadriani & Antonini pii Impp. rom. fuit celeberrimus, qui vixisse & sepultus esse dicitur, in famigeratissimo illo Πυρουχείῳ alexandrino. Vid. *vita* illius ab anonymo *graece* conscripta, quae editionibus plerumque praefigi solet. Catalogum opusculorum, quae conscripsisse creditur, exhibet Suidas Tom. I. p. 284. edit. Ludolph. Küsteri, & Jo. Alb. Fabricius L. V. *Biblioth. gr.* Cap. VII. p. 3 sqq. sed omnia, si hos *Syntaxeos libros*, & librum περὶ κατεψευμένης ἱστορίας, a Xylandro, *cum* aliis *scriptoribus mythicis, graece & latine, Basil.* 1568. in 8. & a Jo. Meursio *Lugd. Batau.* 1620. in 4. edito, temporum iniuria perierunt. *Syntaxeos L. IIII.* iam ante Sylburgium, & omnium primum ab Aldo Manutio, cum *grammatica* Gazae, & *de mensibus, & tractatu* Herodiani περὶ ἀριθμῶν *Venet. IIX. Cal. Januar.* 1495. in fol. editi fuerunt. Sed omnes, quae Sylburgianam praecesserunt, editiones, e codicibus exscriptae mutilis, admodum imperfectae sunt. Adrianus igitur Baillet Sylburgii editionem *l'estimée & la plus exacte* adpellat Tom. II. des *Jugemens des Savans* P. III. p. 133. Dicauit illam Fridericus Sylburgius, Nicolao Redin-

Redingero, & Martino Schillingo, patriciis vratislaviensibus, Francof. VII. Id. April. 1590. Obtulerat illi Joannes Franciscus Pinellus, *viri cuiusdam doctissimi*, cuius nomen silentio tegit, *interpretationem syntaxeos* APOLLONII *latinam*, & *commentarium:* cum autem eodem fere tempore, Theodorus Sebastius, Francisci Porti, in eumdem auctorem *lucubrationes*, a Porto moriente, sibi legatas, ad Sylburgium deferret, hic posterioris *lucubrationes*, prioris auctoris labori praetulit, & APOLLONIVM, ad codicem Michaelis Sophiani, ab Andrea Dudithio acceptum, & codicem palatinum, qui vero capita tantummodo XXI. priora libri I. complectebatur, emendauit. *Epistolam* dedicatoriam excipit *epistola* Francisci Porti, cretensis, ad Theodor. Sebastium scripta anno 1580. Priscianus in *praefat. ad* Julianum, p. 1. edit. *coloniens.* 1528. in fol. APOLLONII *scrupulosis quaestionibus nihil enucleatius inueniri posse*, ait, & Gerard. Jo. Vossius L. I. *de arte grammatica* Cap. IIII. p. 14. edit. *Amstelod.* 1635. in 4. APOLLONII *opus* μετὰ πάσης ἀκριβείας *scriptum, & ad poetas intelligendos maxime necessarium esse* confirmat. Conf. Anton. Posseuini *Biblioth. selecta* Tom. II. L. XII. Tract. III. Cap. XIIII. p. 41. edit. *Colon.* 1607. in fol. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* l. cit.

Excerptum Photii, e Procli *Chrestomathia grammatica*, inchoatur in hac editione p. 337. Praefigitur talis titulus Ἐκ τῆς Πρόκλου χρηστομαθίας γραμματικῆς Φωτίου ἐκλογαί. *E* Procli *chrestomathia, seu e laudabilibus, quae* Proclus *e Grammaticis excerpsit*, *Electa* Photii *Patriarchae* CP. *ab* Andrea Schotto, *nunc primum edita, & latinitate donata; Additis eiusdem, &* Petri Joannis Nunnesii Valentini *Scholiis: Ad* Antonium Augustinum *Archiepiscopum* Tarraconensem, *Francofurti, Apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium & Joan. Aubrium MDXC.* (1590). Procli, Lycii, qui Syriani discipulus, & in schola atheniensi successor fuit, *electa grammatica*, a Photio excerpta, e graeco con-

conuerterat Andreas Schottus, iuuenis, Tarracone, accepto vnico, eoque recentioris aeui exemplari, e Bibliotheca Antonii Augustini, archiepiscopi tarraconensis. Sed iam in Hispania, Andream Schottum editionem euulgasse, colligimus e Friderici Sylburgii *epistola*, ad Schottum scripta, vbi ait: *vt* Procli *χρηστομαθία, quam* graece *ac* latine *in* Hispania *editam, ἐν προσθήκης μέρει ad me, cum ceteris mittebas, per has citeriores regiones diffunderetur, commodiorem locum ei non inueniri posse iudicaui, quam si* APOLLONIO, *quem eodem tempore prae manibus habebam, annexa, cum eodem in lucem exiret.* Contulit Sylburgius Schotti editionem, cum exemplo, quod ex Henrici Stephani bibliotheca descripserat; Multo sane id perfectius & emendatius Schotti editione deprehenderat, cum Henr. Stephanus, ad duos codices vetustos, id contulisset. Per istam igitur exemplarium ἀντεξέτασιν, quae, in Schotti editione deerant, suppleuit. Ipse quidem Sylburgius, vt ad APOLLONII *Syntaxin* fecerat, in Procli *chrestomathiam*, *notationes quasdam* adiecit, sed Schotti & Petri Joannis Nunnesii *notas* prolixiores plane omisit. Reperiuntur illae in alia editione, quae hoc titulo: Procli *chrestomathia poetica, Interprete & Scholiaste* Andrea Schotto Antuerp. *Accessere & notae* Petri Joann. Nunnesii, Valentini. *Item Fragmentum Scriptoris incerti, antea* Censorino *tributum, & cum eius de die natali libro continenter impressum. Nunc correctius & aliquot capitibus, ex veteri libro additis, auctius editum a* Lud. Carrione, Brugensi, *Cum notis eiusdem* Nunnesii, adiicitur Andreae Schotti *Obseruationum humanarum libris V. Hanou.* 1615. in 4. editis. Conf. *Analecta* nostra *litteraria* p. 827.

De Proclo Diadocho, Lycio, philosopho platonico, vid. Marini, neapolitani, *de vita* Procli, *& felicitate liber*, qui *graece* cum incerti auctoris *interpretatione latina*, praemittitur Procli *libris VI. in* Platonis *theologiam*, ab Aemilio Porto, *Hamb.* 1618. in fol. editis.

Cum

Cum vero dimidia parte, haec vita manca esset, illam ex Marquardi Gudii codice descriptam, suppleuit, cum versione & notis, & elencho scriptorum Procli, edidit separatim Jo. Alb. Fabricius, *Hamb.* 1700. in 4. Habemus editionem nitidam & satis raram, hoc titulo insignitam: Procli *Philosophi* Platonici *Vita*, *Scriptore* Marino Neapolitano: *Quam altera parte De Virtutibus* Procli *theoreticis ac theurgicis*, *auctiorem*, *& nunc demum integram*, *primus edidit*, *Versionem*, *breues notas*, *atque Elenchum scriptorum* Procli *adiecit* Jo. Albertus Fabricius *SS. Theol. Doct. & Philosophiae Moralis atque Eloquentiae Professor Publ. Praemissa sunt Prolegomena de* Marino, *de aetate*, *gente*, *Magistris*, *& Successoribus* Procli, *tum de septem generibus siue gradibus virtutum*, *quas in praeceptore suo celebrat* Marinus. *Londini Excudit T. Hodgkin*, *pro T. Leigh & D. Midwinter*, *ad Insigne rosae coronatae in Coemeterio D. Pauli* 1703. in 8. form. maior. pp. 94. except. praemiss. pp. 28. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. V. Cap. XXVI. p. 455 sqq. 465 sqq.

Anomaliae grammaticae, *in* APOLLONIO *cursim notatae*, a Friderico Sylburgio, ad Dauid. Hoeschelium scriptae sunt.

XIIX.

IVNII IVVENALIS *Aquinatis* Satyrae Decem & Sex, Ad Imitationem Aldini Exemplaris Emendatae. Praeterea non multo pridem Curionis scholiis margini appositis, nunc vero satyrae cuilibet subnexis, illustratae. Quae vice breuis Commentarii esse possunt.

Hexastichon ad studiosum Lectorem.

Vt confert viciis, purgatum carmen habere
Cum doctis scholiis sic iuuat vsque legi.

Quo

Quo magis hunc moneo librum nunc esse legendum
Quod careat mendis & niteat scholiis
Est tibi praeterea tanto hic magis autor amandus
Quanto plus aliis anteferendus erit.
M. Benedictus faciebat.

Cracouiae 1529. in 8. folior. 90.

Libros initio seculi XVI. in Polonia litteris exscriptos, esse rarissimos, multis adlatis exemplis passim confirmauit Joannes Daniel Janozki in der *Nachricht von denen in der* zaluskischen *Bibliothec sich befindenden raren* polnischen *Büchern*, P. I. & II. Huic sane caussae tribuendum esse censemus, quamobrem haec JVVENALIS editio, Michaeli Maittaire, Jo. Alb. Fabricio, Nicol. Funccio, aliisque scriptoribus, qui auctorum veterum, & editionum, quae exstant, dederunt notitiam, incognita fuit. Nos sane nullum inuenimus librum, aut bibliothecae catalogum, vbi illius mentio facta fuerit. Litteris impressa est romanis, quas *currentes* siue *cursiuas* typothetae nominare consueuerunt, &, vt in *aldinis* poetarum veterum *editionibus* factum est, litteris initialibus, a reliquo textu, paullo remotis. Primo loco habetur breuis *vitae* JVVENALIS *descriptio*, litteris gothicis excusa, cui *argumenta sexdecim satyrarum*, totidem versibus hexametris concepta, subiiciuntur. Cuilibet *satyrae* adposita sunt Coelii Secundi Curionis *scholia*. In fine *Satyrae XVI.* leguntur duo *epigrammata*, *in satyras* JVVENALIS, alterum Josephi Struthii, posnaniensis, archiatri, Sigismundi Augusti regis, celeberrimi, de quo vid. praeter alios, Nicolai Comneni Papadopoli *Historia gymnasii* patauini Tom. II. L. II. Cap. XXIII. num. 100. p. 218. alterum Michael. Wrantii Dal. Ea sequitur *Erratorum*, *per humanam incuriam*, *commissorum index*, satis quidem copiosus. Editioni finis

 impo-

imponitur *Epigrammate* F. Mymeri leomontani, quod *adhortationem ad studium* JUVENALIS *Satyrographorum principis*, ob oculos ponit:

Censorem eximium lector morum & vitiorum
Hunc manibus versa, nocte dieque vigil.
Hinc vitam poteris nullus quoque fingere mores,
Vitare & crimen, hoc duce disce frequens
Non tam perfecte Venerem *formauit* Apelles
Non Zeusis *botros, & vitia ille aperit*
Hinc latiam *phrasin disces, & cognitionem*
Rerum multarum, cum metricisque modis.

Typographus haec adscripsit verba: *Excussum* Cracoviae *per* Mathiam Scharffenbergk, *expensis honesti viri* Marci Scharffenbergk *bibliopolae ibidem anno ab hominum genere restituto M. D. XXVIIII.* (1529) *XXVI. Maii.*

Praeter scriptores iam nominatos, & variorum auctorum vitas, quae variis JUVENALIS editionibus praefixae sunt, legi poterunt Nicolai Rigaltii *Dissertatio de Satira* JUVENALIS, quae praemissa est JUVENALIS editioni *per Robert. Stephanum, Paris.* 1616. in 12. euulgatae, & illi, quam Henr. Christ. Henninius *Vltrai.* 1685. in 4. dedit. Henrici Dodwell *Annales* velleiani, quintilianei, statiani *seu Vitae* P. Velleii Paterculi, M. Fabii Quintiliani, P. Papinii Statii (*obiterque* JUVENALIS) *pro temporum ordine dispositae. Oxon.* 1698. in 8. form. maior. Filippo Argelati *Vita di* DECIMO GIVNIO GIOVENALE, in *Corpore poetar.* latinor. *cum versione* hetrusca editorum Tom. XIIX. *Mediolan.* 1739. in 4. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 331 sqq. Ea, quae ad Juuenalis editiones, a viris brixiensibus curatas adtinet, omni qua solet sollertia, & adcuratione exposuit eminentissimus Princeps ANG. MARIA Cardinal. Biblioth. QVIRINVS in *Specimine variae litteraturae* brixiensis P. I. p. 144 sqq.

XVIIII.

XVIIII.

Αἰσχύλου τραγῳδίαι Ζ, Προμηθεὺς δεσμώτης, Επτὰ ἐπὶ Θήβαις, Πέρσαι, Αγαμέμνων, Χοηφόροι, Ευμενίδες, Ικέτιδες. Σχόλια εἰς τὰς αὐτὰς τραγῳδίας. AESCHYLI Tragoediae VII. Quae cum omnes multo quam antea castigatiores eduntur, tum vero vna, quae mutila & decurtata prius erat, integra nunc profertur. Scholia in easdem, plurimis in locis locupletata, & in pene infinitis emendata. Petri Victorii cura & diligentia. *Ex officina Henrici Stephani M. D. LVII.* (1557) in 4. pp. 395. exceptis foliis quatuor prioribus.

Editioni, quam Vir Cl. Dau. Clement in *Bibliotheque historique & critique* Tom. I. p. 68. *belle & rare* vocat Petrus Victorius *praefationem* praemisit, in qua se reliquis Aeschyli editoribus feliciorem praedicat, quod integrum Agamemnona nactus sit, cuius fabulae prima tantum pars, atque ea quidem exigua, typis antea excusa fuerat. Caussam vero huius rei his verbis addit: *Nam quod prius, errore quodam non paruo, confusa haec fabula erat cum* Choëphoris, *originem huius incommodi (nisi fallor) indicabo. Erant in vetustissimo nobilissimoque volumine, quo continentur omnes* Sophoclis *atque* AESCHYLI Tragoediae, *quae superiorum temporum acerbitatem subterfugere: nec non* Apollonii Argonautica: (*id autem apud nos est*): *ambae hae fabulae, eodem ordine scriptae, quo res ipsae gestae fuere: vt* Agamemnon *praecederet; consequerentur* Choëphorae, *lapsae autem illinc sunt paginae nonnullae, siue ab improbo quopiam excisae, in quibus reliqua, ac magna quidem illa, pars* Agamemnonis *continebatur, & initium* Choëphorarum *manebat. neque enim multa e principio huius fabulae videntur desiderari. Alium autem librum inueneramus, in quo* Agamemnon *integra esset:*

esset: quum tamen nec in illo, nec in altero vllo Choëphoras, *totam reperire potuerimus, quare affirmare ausim, eam partem huius tragoediae, ex hoc nostro exemplari manasse. vnde sane descripta fuerit, postquam id incommodum, quod narraui, acceptum est, quare mutilata capite atque initio suo in manus venit. Quod vero ad* Agamemnonem *pertinet: ne quicquam omitteremus quod ad eius restitutionem faceret quum audissemus* Romae *in bibliotheca* Alexandri Farnesii, *summi antistitis, atque omni re, nobili ac splendido homine digna, instructissimi,* AESCHYLI *volumen inueniri, in quo haec fabula legeretur: conferendam eam, a nobis descriptam, curauimus cum eo exemplari, in quo nobis operam suam fidelem atque eruditam praebuit* Gulielmus Sirletus, *vt cuncta diligenter notaret, quae aliter illic legerentur. Nos autem postea varietatibus illis diligenter ponderatis, in eam opinionem venimus, vt nostrum librum non deteriorem illo putaremus; ac magnam partem eorum, quae variata in eo offenduntur, immutatam ab aliquo crederemus, qui in suos quosdam versus restituere chori cantus voluerit. saepe enim addita aut dempta illic quaedam cognouimus, quae consilium ipsius adiuuarent.* Laudat praeterea Bartholomaeum Barbadorum, quem comitem huius magni & ardui laboris habuerit. Sententiam quoque suam Petrus Victorius, de *scholiis*, quae in AESCHYLVM, Sophoclem, & Euripidem circumferuntur, eiusmodi verbis prodit: *vt autem libere loquar quod sentio de* scholiis *iis, quae in tres nobilissimos tragicos circumferuntur: puto haec quae in* AESCHYLVM *leguntur, in vetustissimo praesertim nostro exemplari, meliora caeteris & eruditiora esse: primasque ipsis libenter detulerim. secundas vero* Sophocleis, *& illis maxime quae* Romae (1518. in 8. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 319. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. II. Cap. XVII. p. 632 sqq.) *primum separatim excusa fuerunt: nam ipsa postea creuere, opera cuiusdam qui magis numerum eorum augere voluerit, quam intelligentiam eius poetae adiuuare studuerit*

duerit. immiscuit enim cum ipsis nonnulla doctrina & acumine priorum illorum indignissima. Quae in septem Euripidis *tragoedias declarationes editae sunt, minores multo inferioresque doctrina esse existimo.* Ista autem *scholia*, quae per singulas poetae tragici paginas, verbis subiecta conspiciuntur, a Joan. Cornelio de Pauw in *praefatione* editionis, cuius mox adscribemus titulum, *si paucula demantur citimae aetatis, & nullius* esse *fructus* dicuntur. P. Victorii *praefationem* excipit, AESCHYLI *vita*, graece conscripta, Καταλογος των Αισχυλου δραματων, κατα ςοιχεῖον. In fine *tragoediarum* invenitur Tractatus graecus, *de metris*, *quibus vsus est* AESCHYLVS, cuius praestantiam, in eo etiam elucere scribit Joan. Cornelius de Pauw l. cit. quod omnes versus, paucissimis exceptis, ita exhibeat, vt ad metrorum genera, ab Hephaestione enarrata non difficulter reduci possint. Henricus Stephanus p. 359—395. *Obseruationes* adiecit *in* AESCHYLI *locos*, *qui varie scribuntur*. In *epistola* p. 356 sqq. praemissa, non pauciora quam quindecim, a se esse visa, partim Venetiis, partim Florentiae, partim Romae, partim etiam Neapoli, AESCHYLI exemplaria adfirmat, in quorum autem bona parte, *primas* tantum *tres tragoedias* inuenerit. Conf. die *Merkwürdigkeiten der königlichen Bibliotbek zu* Dresden Tom. II. p. 457 sqq. vbi haec editio breuibus descripta inuenitur.

AESCHYLVS tragicorum poetarum, quos habemus, antiquissimus, Josuae & Cecropis, vt Guilielmus Canterus, in *praefatione* in AESCHYLVM, *Antuerp. ex officina Christophor. Plantini*, 1580. in 12. ab illo editum, existimat, aetate floruit. Sunt qui illum eodem fere tempore, quo Herodotus, celebris fuit, Bacchi instinctu, vel cum vino incaluit, scribendae tragoediae operam dedisse commemorant. Sed illorum sententia cum veritate congruere videtur, qui cum Isaac. Casaubono L. I. *de satyrica* Graecorum *poesi*, & Romanor. *satira* Cap. V. p. 135. edit. Thom. Crenii in

Museo philologico Lugd. Bat. 1699. in 8. cum Thom. Stanleio in *vita* AESCHYLI, edition. AESCHYLI quam curauit praefixa, cum Jo. Alb. Fabricio L. II. *Biblioth. graec.* Cap. XVI. p. 602. multisque aliis, AESCHYLVM atheniensem, ex oppido atticae regionis Eleusine, anno, priusquam seruator nasceretur, 525. postremo Olympiadis LXIII. Euphorione patre, prognatum esse statuunt. Non solum *tragoediis* conscribendis, quas ipse, pro modestia sua, *exiguas portiones, amplissimarum* Homeri *coenarum* adpellauit, nomen ac famam consequutus est, sed in sago etiam inclaruit, & castra sequutus, tribus praeliis insignibus, marathoniae nauali, apud Salaminam, & plataeensi interfuit, ac fortis intrepidique animi edidit signa, & partae victoriae, socius particepsque factus est. Veterum auctorum, qui id testantur testimonia, vid. in Joan. Burchard. & Friderici Ottonis Menckeniorum patris & filii *Bibliotheca virorum militia aeque ac scriptis illustrium*, *Lips.* 1734. in 8. p. 19 sqq. De *Tragoediis* AESCHYLI praeter alios, bene meritus est, quem iam nominauimus, Guil. Canterus, quem tamen Thomas Stanleius, Canteri opera vsus, praeteritis temporibus superauit, omniumque optimam AESCHYLI editionem, hoc titulo publicae luci exposuit: AESCHYLI *Tragoediae septem cum scholiis graecis omnibus; Deperditorum Dramatum fragmentis, versione & commentario* Thomae Stanleii, *Londini typis Jacob. Flesher* 1663. in fol. Splendidae editionis recensio vid. in *Journal des Savans* an. 1665. p. 112. in Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* l. cit. p. 617. in den *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dr. l. cit. p. 458. Cum vero haec editio nostra aetate admodum difficilis inuentu esset, vid. Dauid. Clement *Biblioth. historique & critique* Tom. I. p. 68, recudendam illam curauit Joan. Cornelius de Pauw eiusmodi titulo: AESCHYLI *Tragoediae superstites*, graeca *in eas scholia, & deperditarum fragmenta, cum versione* latina *& commentario* Thom. Stanleii; *& notis* F. Robor-

borrelli, A. Turnebi, H. Stephani, *&* G. Canteri. *Curante* Joanne Cornelio de Pauw, *Cuius notae accedunt. Hagae Comitum apud Petrum Gosse, Filium & socios anno 1745.* II. Tom. in 4. form. maior. pp. 1138. Describitur editio splendissima, vt alia iam eruditorum diaria taceamus, satis adcurate, in *zuverlässigen Nachrichten von dem gegenwärtigen Zustande, Veränderung und Wachsthum der Wissenschaften* P. LXXVI. p. 237 sqq. Conf. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 459. Id autem singulare Jo. Cornelius de Pauw, in graecis suis notis adfectauit, vt accentus vocibus graecis non sint adpicti: *alii illis vtantur*, voce quasi dictatoria edicit, *per me licet; ego a friuolis & ineptiis semper abhorrui.* Conf. de AESCHYLO, & *Tragoediarum* editionibus, praeter scriptores nominatos, Olai Borrichii *Dissertatio de poetis II.* p. 29. edit. *Francof.* 1683. in 4. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. II. p. 334 sqq. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1106 sqq. Jo. Meursii AESCHYLVS, Sophocles, Euripides, *siue de eorum Tragoediis Libri III. Lugd. Bat.* 1619. in 4. Librum ex Auctoris autographo auctum, inseruit Jacob. Gronouius *Thesauro antiquit.* graec. Tom. X. col. 398 sqq. Congessit etiam Francisc. Dionys. Camusatus in *Obseruationibus* ad Alphons. Ciaconii *Bibliothecam, Paris.* 1731. in fol. omnia, quae de AESCHYLO, eius scriptis, eorumque editionibus, dici potuerunt.

De Petro Victorio, nobili florentino, qui non modo Hetruriam, sed omnem Italiam, eruditionis gloria illustrauit, magnisque ingenii dotibus ornatus, exteros etiam adduxit, vt amore eum & admiratione prosequerentur, vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 568. Ant. Benivieni *Vita di* Piero Vettori, *l'antico gentilhuomo* fiorentino, *in Fiorenza nella Stamperia de' Giunti* 1583. in 4. Eiusdem *elogium* adiectum est Petri Victorii & Jo. Caselii *epistolis Francof.* 1597. in 8. p. 137 sqq. In Tom. III. della *raccolta di Prose* fiorentine, *Firenze* 1719. in 8. legitur p. 81 sqq. Lionardi Salviati *Ora-*

zione delle lode di Piero Vettori. Conf. Thom. Pope-Blount *Censura celebrium auctor.* p. 673. Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1378. Conrad. Samuel. Schurzfleischii *Introductio in Notitiam scriptorum* P. III. p. 219 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 96 sqq. Tom. II. P. III. p. 385 sqq. Joannes Caselius in *epistola* XVII. quam ad Albertum Clampium scripsit, in Collect. *epistolar.* caselianarum Iusti a Dransfeld *Francof.* 1687. in 8. p. 855. illum bono litterarum ac virtutis natum, & quasi aliquem in montibus hetruscis fuisse Chirona scribit. Iis vero viribus corporis animique fuit, vt annum iam agens XXCVI. meditaretur adhuc, doceret, & scriberet. Diem obiit supremum anno 1585.

XX.

Σοφοκλεους αι επτὰ τραγῳδίαι. SOPHOCLIS Tragoediae septem vna cum omnibus graecis scholiis, & cum latinis Ioach. Camerarii. Annotationes Henrici Stephani in SOPHOCLEM & Euripidem, seorsum excusae simul prodeunt. *Anno M. D. LXVIII.* Eiusdem Henrici Stephani Distichon de suis editionibus Aeschyli & SOPHOCLIS,

Aeschylon edideram, SOPHOCLES inuidit: at idem
Cur ab eo posthac inuideatur habet.

in 4. pp. 461. & 142. non numeratis 4. foliis prioribus.

Ex CXXIII *tragoediis*, quas SOPHOCLES Sophili filius, atheniensis, e nobili genere, Olympiade LXXII. prognatus, composuisse scribitur, *septem* tantummodo ad nostram peruenerunt aetatem, quarum variae editiones

tiones recenſentur a Joan. Alb. Fabricio, in *Biblio-thec. graec.* L. II. Cap. XVII. p. 632 ſqq. Inter editiones, quae raro noſtra aetate reperiuntur, haec ab Henrico Stephano, nitide exſcripta, non vltimum ſibi vindicat locum, & a Joan. Alb. Fabricio l. cit. p. 634. *praeſtantiſſima facile earum, quae exſtant & emendatisſima* adpellatur. Initio conſpicitur Henrici Stephani *epiſtola, ad lectorem* φιλοσοφοκλέα, e quo adparet, quod Henricus Stephanus in excudendo SOPHOCLE, maxima ex parte Adriani Turnebi ſequutus fuerit editionem, quam *Pariſiis, typis regiis*, e codice Aemari Ranconeti, *cum ſcholiis graecis* 1553. in 4. exſcripſerat. Sed neque Ranconeti codicem emendatum, neque Turnebi editionem omnibus fuiſſe numeris abſolutam, perhibet Stephanus, quippe quae illi multum laboris reliquerit, id quod *Adnotationes*, quas in hunc poetam conſcripſit, quemlibet docere queant. *Epiſtolam* Stephani ſequuntur quatuor Simonidis, Erycii, & Dioſcoridis *epigrammata* graeca, ex *anthologia graeca* depromta, vno cum SOPHOCLIS *vita* graeca, ab auctore anonymo conſcripta, & graeco, ex Suida, de SOPHOCLE excerpto. Textus SOPHOCLIS graecus, ſeorſum excuſus eſt a pag. 1–431. Cuilibet paginae, adpoſita ſunt *ſcholia* graeca, a duobus auctoribus, conſcripta. Alia ab auctore anonymo profecta ipſa illa ſunt, quorum ſupra Petri Victorii verbis, ex *praefatione* in Aeſchylum, excerptis, fecimus mentionem, primumque *Romae* 1518. ſeorſum excuſa fuerunt. Alia Demetrius Triclinius compoſuiſſe dicitur, quae ex Ranconeti codice Turnebus iam deſcripſerat, Henricus autem Stephanus, multo emendatiora edidit, & adiecit, quae περὶ σχημάτων idem Demetrius adnotauerat. SOPHOCLIS *tragoediis* graecis ſubiungitur 1) Δημητρίου τοῦ Τρικλινίου περὶ μέτρων οἷς ἐχρήσατο Σοφοκλῆς p. 435-461.

Demetrium Triclinium, Maximo Planuda eſſe iuniorem probauit Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 634.

2) *Commentatio explicationum omnium* tragoediarum SOPHOCLIS, *autore* Joachimo Camerario, Pabepergensi p. 1.–142. Seorsum istae *explicationes* prodierant *Basileae ex officina oporiniana* 1556. in 8. form. maior. quam editionem, cum iam Tom. I. p. 392 sqq. descripsimus, verbum heic non addimus amplius, in primis cum haec posterior editio, priorem in omnibus adcurate refert. Quae in SOPHOCLIS titulo promittuntur Henrici Stephani *Adnotationes*, *in* SOPHOCLEM *&* Euripidem, in exemplari, bibliothecae portensis, quo vtimur, non exstant. Seorsum illae prodierunt hoc titulo: Henrici Stephani *Annotationes in* SOPHOCLEM *&* Euripidem, *quibus variae lectiones examinantur, & pro mendosis emendatae substituuntur. Eiusdem tractatus de orthographia quorundam vocabulorum*, SOPHOCLI, *cum caeteris tragicis communium. Eiusd. Dissertatio de* sophoclea *imitatione* Homeri. *ap. Henr. Stephanum* 1568. in 8. Omnia postea accesserunt editioni, quam dedit Paull. Stephanus 1603. in 4. Habemus ipsi editionem SOPHOCLIS, quae recentissima & omnium, quas vidimus, nitidissima est. Titulus talis est: SOPHOCLIS *Tragoediae septem, tribus voluminibus comprehensae, noua versione donatae, Scholiis veteribus (tam antehac quam nunc primum editis) notisque perpetuis & variis lectionibus illustratae. Opera* Thomae Johnson, *A. M. Londini apud Gul. Innys, R. Manby, & H. S. Cox, bibliopolas. Etonae apud Jos. Pote, Bibliopolam* 1746. in 8. form. maior. Vol. I. quod Aiacem & Electram ob oculos ponit, paginis absoluitur 14. 247. & 232. Vol. II. in quo leguntur Antigone, Trachiniae, & Oedipus Coloneus pp. 7. 167. & 546. Vol. III. quod Oedipum tyrannum Philocteten, & Demetrii Triclinii libellum περὶ μέτρων οἷς ἐχρήσατο Σοφοκλῆς complectitur pp. 369. & 52.

Conf. de SOPHOCLE, praeter Suidam, Auctorem *vitae* anonymum, Joachim. Camerarium & Joan. Albert.

bert. Fabricium, Olai Borrichii *Differtat. de poetis* fecunda p. 29 fqq. Adrien Bailler *Jugemens des Savans* Tom. III. P. II. p. 348 fqq. Jo. Meurfii SOPHOCLES *Lugd. Bat.* 1619. in 4. & in Jacob. Gronouii *Thefauro antiquit.* graecar. Tom. X. col. 418 fqq. De expeditionibus SOPHOCLIS bellicis vid. Joan. Burchardi & Frider. Ottonis Menckeniorum *Bibliotheca virorum, militia aeque ac fcriptis illuftrium* p. 434 fqq. Naturae debitum reddidit, cum XC. aetatis annum expleuiffet, vid. Lucianus in *Macrobiis* Tom. III. p. 226. edit. Joan. Frederic. Reitzii, *Amftelod.* 1743. in 4. Quo autem mortis perierit genere, non fatis conftat. Quidam obiiffe eum fcribunt, cum Antigonen recitaret, & longiorem periodum fpiritu vno abfoluere vellet, alii, quod victor coronatus, gaudium ferre non poffet. Vua paffa illum fuffocatum fuiffe, Lucianus l. cit. & *epigrammata* Simonidis, quae Henricus Stephanus ex *Antholog.* L. III. Cap. XXV. excerpfit, & vti iam dictum eft, fuae editioni praefixit, produnt.

XXI.

Epigrammata felectiora e Graecis fcriptoribus. Epigrammatum Centuriae duae. *Tiguri Apud Frofch.* (Frofchouerum) *MDXLIIX.* (1548) in 8. pp. 95.

Etfi haec collectio, fingulari infignita eft titulo, illam tamen adpendicem effe libri, quem Joannes Frifius, tigurinus, hoc emifit titulo: Hefiodi Afcraei *poema infcriptum* Ἔργα καὶ Ἡμέραι, *id eft, opera & dies. Accedunt in idem breuia fcholia a* Jacobo Ceporino *primum confcripta, nunc vero per* Joannem Frifium Tigurinum, *infigniter aucta, in quibus dictiones & fententias quaedam obfcuriores, atque obiter* Graecorum

corum *carminum ratio declarantur. Item ſelecta aliquot* Graecorum *epigrammata, quibus propter vtriusque linguae ſtudioſos* latinam *translationem adiecimus.* in 8. pp. 119. non ſolum verba in titulo conſpicua produnt, ſed id etiam diſertis prodidit verbis Rodolphus Gualtherus, tigurinus in *epiſtola* ad *optimae ſpei & indolis adoleſcentem*, Georgium Cellarium, *Patricium* tigurinum, *affinem & filium ſuum dilectum, epigrammatibus ſelectis*, praemiſſa, vbi ait: *Ita enim cum amicus ſingularis*, Joannes Friſius, *in* tigurinae *iuuentutis gratiam*, Heſiodi *vetuſtiſſimi poetae aeditionem adornaret, facile vidit, plurimum vtilitatis, iuniorum ſtudiis acceſſurum, ſi & ſelecta aliquot* Graecorum *Epigrammata adiiceret ---- Quamobrem non potui non probare* Friſii *mei conſilium, licet illud maiori fortaſſis meorum ſtudiorum commodo improbari licuiſſet. Vt enim hoc mihi tam arridere vidit mox pro ſuo iure rogare coepit, vt* ſelectiora *quaedam ex* Epigrammatum libris *in ſuos ordines ſeu titulos diſponerem, ſimulque ex* latinis *eorundem interpretationibus (quae interdum plures erant) eas quae germanae magis viderentur, ſubiicerem: & ſi quae infoeliciores aut obſcuriores haberentur ipſe noui aliquid parturire auderem. Et ſane, licet hoc tam exulcerato ſaeculo multa alia agenda reſtarent, parui tamen partim amici rogatu motus, partim veteris circa poeticam ſtudii illecebris & conſuetudine illectus: & quantum pauciſſimorum dierum iactura fieri potuit, duas haſce* epigrammatum *centurias cum paucis aliis congeſſi potius quam digeſſi* &c. Jo. Alb. Fabricius iſtam collectionem graecam, inter *Anthologiae* editiones & compendia, non memorauit.

Vid. de Rudolph. Gualthero, Theologo tigurino, anno 1519. nato & 1586. mortuo, Joan. Jacob. Huldrici, Gualtherus *rediuiuus ſiue de vita & morte eiusdem oratio*, in *Bibliotheca* bremenſi, Claſſ. IIX. Faſcic. IIII. p. 660 ſqq. Conf. Joſ. Simleri *Bibliothec.* p. 610. Melchior. Adami *vitae theologor.* germanor. p. 282.

p. 282. Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione clar.* p. 267. Notari hic etiam meretur, quod in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 765. Jo. Jacobus Frisius, Joannis filius, hunc libellum edidisse minus recte commemoretur. Cum enim Joannes Jacob. Frisius anno 1611. aetatis anno LXIIII. mortuus esset, hic autem liber, vt editionis nostrae docet titulus, anno 1548. in lucem prodierit, rem ita se habere nemo dixerit.

XXII.

Epigrammatum Graecorum Libri VII. Annotationibus Joannis Brodaei Turonensis illustrati, Quibus additus est in calce operis rerum ac vocum explicatarum Index diligentissime conscriptus. *Froben. Basileae M. D. XLIX.* (1549) in fol. pp. 627. exceptis praemissis & indice folior. 13.

Joannes Brodeau siue Brodaeus, excellentis ingenii vir, Caesaroduni Turonum, ex honesta Brodaeorum familia natus, hunc commentarium in graeca *epigrammata*, quorum & bonam partem latina ciuitate donauit, iuuenis vndetriginta annorum conscripsisse dicitur. Id sane Sigismundus Gelenius testatur in *epistola*, ad Joannem Frisium tigurinum Basil. 1549. scripta & *Anthologiae* praemissa, vbi inter alia haec legimus: *Commentariorum autor est iuuenis multiiugae lectionis idemque μνημονικώτατος* Joannes Brodaeus Turonensis, *vt mirum sit in eius aetatem tam variam exactamque omnis generis librorum cognitionem cadere. Aiunt enim vix dum* vndetrigesimum *annum ingressum.* Sed contradicere videtur Gelenio P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 665. vbi *J'ai oublié*, ait, *de remarquer que s'il avoit soixante trois ans lorsqu'il mour-*

mourrut en 1563. comme Sainte Marthe *l'assure, on avoit faussement marqué son âge à* Sigismond Gelenius, *qui ne lui donne en 1549. que* vintneuf *ans, & qui fonde sur cela un nouveau renfort d'eloges.* Varia virorum doctissimorum elogia, quibus Jo. Brodaeum ob *commentarium* in *Epigrammata* graeca conscriptum, ornarunt collegit, & omnium conspectui exposuit Thomas Pope-Blount in *Censura celebrium auctorum* p. 658. Paullus Colomesius in Gallia *orientali* p. 28 sqq. 267 sqq. edit. Hag. Com. 1665. in 4. & Adrien Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 57 sqq. Iniuriosus autem in illum fuit Anonymus, qui exemplari editionis, quod habuit Michael. Maittaire, in fronte haec adscripserat verba: *hae adnotationes, si tamen recte coniicio, olent* Jacobi Tussani, *regii* Parisiis, graecae *linguae professoris, quo post* Budaeum, Gallia *non habuit* graeci *sermonis peritiorem, lucernam, quidquid tandem male feriatus* Brodaeus *sibi adscribat* Vid. *Annales typograph.* Tom. II. p. 357. Conf. Tom. III. p. 580. Sigismundi Gelenii *epistolam* dedicatoriam ordine excipit *Authorum qui in hisce libris* Epigrammata *conscripserunt, catalogus*, quem graeca *epigrammata* ipsa, subiecto Brodaei illustrata *commentario* sequuntur. In fine eorum adpositus est *index, in Annotationes* Joannis Brodaei *in epigrammata* graeca, ordine alphabeti. Istae postea Joannis Brodaei *animaduersiones*, e chirographo illius auctae, editioni *Anthologiae* praestantissimae, quae *Francofurti ex officina wecheliana* 1600. in lucem prodiit, adiectae fuerunt. Vid. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. graeca* L. III. Cap. XXIIX. p. 699. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique* Tom. I. p. 364.

De vita & libris editis Joannis Brodaei, Canonici turonensis, qui anno 1563. aetatis anno LXIII. obiit, pluribus verbis exposuerunt Thom. Pope-Blount, Paul. Colomesius, Adr. Baillet, & P. Baile ll. citt. Conf. Scaeuol. Sammarthani *elogia* Gallorum L. II. p. 68 sqq. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 340.

XXIII.

XXIII.

Ἀνθολογία διαφόρων Ἐπιγραμμάτων παλαιῶν, εἰς ἑπτὰ βιβλία διῃρημένη. Florilegium diverſorum Epigrammatum veterum, in ſeptem libros diuiſum, Magno Epigrammatum numero & duobus indicibus auctum.

Henr. Steph. de hac ſua editione diſtichon.

Priſtinus a mendis fuerat lepor ante fugatus
Nunc profugae mendae, nunc lepor ille redit.

Anno M. D. LXVI. (1566). *Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus* in 4. pp. 539. non numerat. praemiſſ. & adpend. fol. 19. & dimid.

Editionem eſſe admodum raram prae ceteris teſtatur Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 363. Auctor der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 30. Praemiſit Henricus Stephanus *Explicationem notarum ſibi peculiarium quibus in huius libri & in* Homeri *aliorumque poetarum editione vſus eſt*, quam *epiſtola ad lectorem poetices ſtudioſum* ſequitur. Duplici *indici* ſubiiciuntur σχόλια Μαξίμου ὧν μνείαν ἐποιησάμην σελίδι ξτ! & Henrici Stephani *Annotationes in quosdam* Anthologiae epigrammatum *locos*, *& potiſſimum eos, qui ſecus quam in hac eius editione aut ſcripti aut interpuncti inueniuntur ſcholia & adnotationes* folia 8. complent.

Quis Maximus ille auctor *ſcholiorum* graecorum fuerit, inter viros doctos adhuc diſceptatur. Alii illa Maximo Planudae, alii Maximo cuidam, quem Planuda iuniorem dicunt, tribuere ſolent. Id extra omnem dubitationem poſitum eſt, auctorem, quisquis ille demum fuerit, recentiorem fuiſſe, propterea quod ex libris,

bris, qui in virorúm doctorum versantur manibus, Suida, Eustalhio, *Scholiis* in Apollonium, Athenaeo, Pausania, Stobaeo, & aliis, quos testes producit, *scholia* sua collegit. Conf. Andreae Riuini *praefatio* in *Anthologiam* p. 2. vbi *scholia* disertis verbis Maximo Planudae adscribit, Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graeca* L. III. Cap. XXIIX. p. 699.

In *epistola ad lectorem adnotationibus* adposita, Henricus Stephanus caussam exponit, qua adductus pro *adnotationibus* dederit *adnotatiunculas*. Ita vero ille, *pro Annotationibus*, ait, *has annotatiunculas dare me coegerunt non temporis sed chartae (quod mirum videri possit) angustiae. In eas autem me redigebat* Sophocles, *qui quum eodem tempore, eiusdem formae charta excuderetur, plures ab eo paginas nec vi, nec clam, nec precario obtinere potui. Tanti autem meas illas annotationes esse non putabam, vt editioni alterius horum operum moram afferre deberent. Ego igitur ex duobus malis minus eligens, & in mea scripta meo iure vtens, adeo lituris non peperci, vt vix decima pars eorum, quae in opus hoc annotaram, eas effugerit. Quod te celare, lector, nolui, ne aut nimiam harum annotatiuncularum breuitatem pariter & ieiunitatem, aut nimiam harum litterarum mirareris exiguitatem. Quum enim integrae illae annotationes multorum locorum explicationem haberent, quos doctissimus alioqui scholiastes* Brodaeus *praetermiserat, aut in quibus explicandis mihi non satisfecerat, his earum reliquiis ea, potissimum quae ad varias lectiones pertinent, (quae etiam praecipue a me expectatum iri existimaui) persequutus sum* &c. Quid vero editione praestiterit, his verbis refert: *Nunc de hac editione pauca. Multos ea locos, sed nullos tamen, (nisi vbi apertissimus erat error) ex coniectura emendatos habet. Ex falsis interpunctionibus ortos errores excipio, in quos ius mihi esse existimaui. Quum autem in caeteris editionibus praefixus vnicuique libro numerus titulorum (qui κεφάλαια hic vocantur) alicubi nume-*

numero qui in ipso libro est non respondeat: quum multa epigrammata sub eodem titulo de iisdem rebus & personis in eundem sensum scripta diuulsa sint: quum libro tertio, sub titulo incelebrium poetarum, Orpheus, Musaeus, aliique multi celeberrimi, & vetustissimi poetae positi sint: quum alicubi ad particularem titulum epigrammata diuersa tanquam ad generale referantur: quum ibi carmina multa quae separari debent, coniuncta sint, contra quae coniungi vnoque tenore continuari debent, interrupta sint: quum interdum positum sit nomen τοῦ ἐπιγράψαντος pro eius nomine οὗ ἐπιγέγραπται, & vice versa, quum ἄδηλον aliquoties ponatur, vbi author non ignoratur, quum non pauca etiam ψευδεπίγραφα sint: quae his ego aliisque multis vitiis remedia adhibuerim, ex huius editionis cum aliis collatione quam ex meis verbis intelligi malo. At titulis qui ordine alphabetico collocati non erant, sedem suam mutare, aut epigrammata ex titulo vno in alium cui magis conuenire videbantur transferre nequaquam ausus fui. Sed & nomina eorundem ἐπιγραμματοποιῶν vt varie scripta inveni, ita etiam varie scripta reliqui, dum quid certius de illis comperissem. Sed nec in illis nominibus quae modo cum adiunctione, modo sine illa scripta sunt, quicquam immutaui. Sunt & alia fortasse (imo vero quin sint non dubito) a me hac in editione praestita: sed re quam verbis maiora mea esse volo. Venio igitur ad epigrammata quae addidi. Veterum heroum epitaphia epigrammata, quibus primum locum dedi, me olim Florentiae ex veteri quodam Mediceae bibliothecae codice descripsisse antea indicaui: e quibus quae transtulisse Ausonium dixi, ea in posterioribus duntaxat eius poematum editionibus quaerenda esse moneo. Illa quoque γριφώδη pag. 535. ex vetere codice epigrammatum descripsi, quod Louanii habebat Johannes Clemens Anglus. Caetera omnia quibus nomen scriptoris, vnde sumpta sunt, non adscripsi, ex Herodoto, Pausania, Strabone, Sotione, Athenaeo, Stephano, Diogene Laertio, Suida, Eustathio descripta esse scito &c. Reprehendit

hendit praeterea, editionis, quae *Venetiis* prodiit, auctorem, quod non erubuerit, *pro magna epigrammatum accessione*, quam in titulo pollicitus fuerat, *septem aut octo versiculos* Anacreontis dare, qui praeterquam, quod nihil cum *epigrammatibus* commune habeant, etiam deprauatissimi sint. Jam vero addit: *nec alia re, quam multis mendorum millibus, locupletata esse conspicitur illa editio, quam tamen superioribus, longe castigatiorem praedicare nihil eum puduit. Sed quis pudorem in perfrictae frontis hominibus quaerat.* His sine dubio verbis perstrinxit editionem *venetam*, quae vt titulus habet, *cum nonnullis epigrammatis, recens inuentis, reiectis ad calcem, apud Aldi liberos* 1550. vel vt Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. III. p. 604. adfirmat, 1551 in 8. prodiit. Extulit Henricus Stephanus postremum distichon *Epigrammatis* graeci L. VI. Cap. VI. *Anthologiae*, quod inchoatur verbis σὸς πόσις Αγχίσης, in *Adnotationibus in Antholog.* quinquaginta, & in *selectis Epigrammatibus* an. 1570. euulgatis, centum & quatuor distichis latinis. Sed reprehenditur hoc Henrici Stephani studium a Francisco Vauassore in Libro *de Epigrammate, Paris.* 1672. in 8. Cap. XVII. p. 202. cum scribit: *Quod si est in oratione soluta* Henric. Stephanus *eiusmodi, qualem descripsi* (p. 201.) *quanto in astricta vitiosior, qui & inconcinnos plerumque versus, & durissimos fecerit, & inaniter, vt sic dicam, copiosos? Non discedam a re & argumento* epigrammatum. *In notis ad* anthologiae *librum sextum, titulo sexto,* epigrammate σὸς πόσις Αγχίσης, *haud equidem scio, qui homini venerit in mentem variare, vt poeta loquitur, rem prodigialiter vnam. Vnum enim distichum, quo* epigramma *clauditur, diversis quinquaginta distichis extulit eadem sententia, atque interpretatus est; in eoque se magnum fecisse existimauit, siue ad prodendam vim atque copiam poeticae facultatis, siue ad inflammandam iuuentutem, acuendamque, exemplo proposito. At ista re, quaeso, tota quid puerilius, in qua distichorum vel optimum naeuo*

quo-

quodam suo non careat; cetera in plerisque absona & incondita, si recte attendimus, reperiantur? Quare merito ipsam illam futilem redundantiam, neglectam videmus fuisse & repudiatam ab eo, qui Stephani *tamen* notas, *dum* anthologiam *rursus ederet, retinendas putauit.* Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* l. cit. p. 698 sqq. Michael. Maittaire Stephanorum *historia, Londin.* 1708. in 8. p. 280. Eiusd. *Annal. typogr.* Tom. III. p. 737.

XXIIII.

Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων παλαιῶν εἰς ἑπτὰ βιβλία διῃρημένη. Florilegium Hoc Est Veterum Graecorum Poetarum Epigrammata comprehensa libris septem. Interprete Eilhardo Lubino. *In Bibliopolio Commeliniano. Anno MDCIV* (1604), in 4. pp. 1011. exceptis 4. foliis prioribus.

Jam seculo praeterito, hanc editionem fuisse infrequentem verba testantur Andr. Riuini, in *praefat. Anthologiae* fol. 3. vbi se raritate *Anthologiae*, quam Lubinus ediderat, adductum esse scribit, vt nouum adornaret *Anthologiae compendium.* Illam praeterea raram esse disertis pronunciauit verbis Cl. Dauid Clement p. 364. Eilhardus autem Lubinus, academiae rostochiensis tunc temporis Rector, & poeseos Professor publicus cum *epigrammatum* pleraque, vel propter abstrusiores fabulas, euentus & historias, vel ob occultiores adlusiones, vel denique ob ingeniosam breuitatem obscuriora esse, & ideo paucos lectores inuenire, cerneret, id sibi datum esse negotium existimauit, vt illa κατὰ λέξιν, verbum, vt aiunt, verbo explicaret, & e regione graeca, graecis opposita, in graecanicae sapientiae & venustatis studiorum gratiam

 publi-

publici iuris faceret, vt hac ratione plurimi ad hasce Graecorum delicias degustandas inuitarentur. Ipse id testatur in *epistola* dedicatoria, ad doctissimum suae aetatis Principem Mauricium Hassiae Lantgrauium. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. Priusquam autem hoc opus in lucem emitteret, prodromi instar euulgauit *Epigrammatum librum primum, cum interpretatione eodem carminis genere expressa, vt versus versui, & verbum verbo paene respondeat. Rostoch.* 1600. in 8. Inscripserat libellum nomine Achillis belgici, Mauricii, Principis auriaci, Comitis nassouiensis.

Vid. de Eilhardo Lubino, Henning. Wittenii *Memor. Theologor.* Decur. III. p. 305. vbi *programma in eius funere*, academiae rostochiensis nomine publice an. 1621. propositum, legitur, Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 410 sqq. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1794. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 217. Tom. VI. P. I. p. 285. & 319 sqq. vbi de controuersia quam ob *Phosphorum, de prima caussa & natura mali Tractatum Hypermetaphysicum*, sibi contraxerat, agitur. Conf. Gottfr. Arnolds *Kirchen-und Ketzerbistorie* P. II. L. XVII. C. VI. §. 35. p. 468.

XXV.

Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων εἰς Ἑπτὰ Βιβλία διῃρημένη. Seu Florilegium Graeco-Latinum, Diuersorum Epigrammatum Veterum, e CCLXXVII Auctoribus Graecis Rarioribus, Et Quorum Opera Fere Interciderunt, Ab Agathia Scholastico & Maximo Planude jam olim collectorum, & in VII. Libros digestorum, nunc in trium Chiliadum Centurias distributorum; Recens

cens vero & Superioribus Retro ſeculis a CCCXXX. variarum Nationum Latinis Poëtis famigeratiſſimis ciuitate praetextaq; R[illegible]na donatorum, & carminibus totidem Latinorum [illegible] ſelectorum; praemiſſa ſua cuiq; Epigrammati ſectorum; prae- & ad verbum proſaica, in bibliopoliis hab. literam ſiderata Eliae Cuchleri, aut Eil. Lubini verſion. junctis rerum, auctorum & interpretum Indicibus. Cura ſtudio atque opera, ut & collectione, confectione & impenſis An. Riuini, Halis-Saxonis, Philoſ. & Med. D. C. P. Caeſarei, Poeticaeq; P. P. Collegii Principis Subſen. & Acad. Lipſ. Xuiri. Opus Nou-antiquum, cum propter miram argumenti varietatem & feſtiuitatem, jucundiſſimum & admirandum, tum ob reconditam eruditionem ac ſententiarum & exemplorum, quibus vniuerſam fere de moribus philoſophiam complectitur, copiam nulli non hominum generi apprime utile & neceſſarium, ut & exercitiis ſtudioſae juuentae aptiſſimum. *Gothae Prelo Reyheriano excudit Joh. Mich. Schall*, *Aera Dionyſ. MDCLI.* (1651). *Venund. Lipſiae ab Editore.* in 8. pp. 1600. ſi folia 16. priora excepta fuerint.

Hanc collectionem, quam a raritate laudauit David Clement l. cit. p. 365. cum omnibus, quas iam deſcripſimus editionibus, ipſi poſſidemus. Cum vero illa ſatis ſuperque a Jo. Alb. Fabricio, in *Bibliotheca graeca* p. 700 ſqq. deſcripta fuerit, verbum non addimus amplius, ſed lectores noſtros ad l. cit. ablegamus. *Trium* quidem *Chiliadum centurias* edere conſtituerat Riuinus, ſed *primum millenarium* tantum ad finem perduxit, & in lucem emiſit. Conf. *Noua libror.*

bror. rarior. collectio Hal. Magd. 1709. in 8. ii praefat. p. 35.

Vitam Andreae Riuini, Medi... Philosophi & Critici lipsiensis, pluribus ...is exposuit Hieron. Kromayer in *Progra*... *in eius funere*, Academiae lipsiensis nom... publice proposito an. 1656. in 4. quod ... g. Wittenius inseruit *Memor. philosophor.* ...om. XXXIII. p. 172. ...VI. p. 251 sqq. Conf. Niceron *Memoires* *Analecta* nostra *litteraria de libris rar.* p. 783.

XXVI.

Epigrammata Graeca Veterum Elegantissima, eademque Latina ab vtriusque linguae viris doctissimis versa, atque in rem studiosorum e diversis autoribus per Joannem Soterem collecta.

Αναγνωσῃ τα ἐπιγεάμματα.

Τυτθ' ἔξες ἐσμὲν ϰαὶ παῦρ' ἐπιγράμματα, πικρα

Ἄμμιν ὅμως ἢ κέντρ', ἤτ' ὀυ λάρις ἕσπεται τύτθα.

Epig. Ad Lect.

Parua licet simus pauca ac epigrammata, amari
Nos tamen aut stimuli, sequitur seu gratia magna.

Friburgi Brisgoiae Stephanus Melechus Grauius excudebat An. M. D. XLIIII. (1544) in 8. pp. 367.

Hoc *epigrammatum compendium*, a Joanne Sotere, siue, vt vernacula adpellabatur lingua, Heyl, typographo coloniensi, linguarum studiosissimo, adornatum, raro nostra aetate occurrit. Praecesserunt eam, quam recen-

recensemus editionem, duae aliae *colonienses* 1525. in 12. & 1528. in 8. Ad priorem haec *friburgensis* expressa est, quod Joannis Soteris praefatio, libro praemissa docet. Typographus Stephanus Melechus Grauius, suam editionem *soteriana* multo castigatiorem praedicat, suaque opera effectum esse ait, vt hoc opus ex emendatiorum codicum collatione, diligenter a mendis repurgatum, locupletiusque non paucis ex graeco exemplari *epigrammatibus* adiunctis, in publicum prodiret. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 700.

XXVII.

Selecta Epigrammata Ex Florilegio Et Alia Quaedam Ex Veteribus poëtis comicis potissimum, Latino Item Carmine conuersa. *Romae, Apud Bartholomaeum Zannettum MDCVIII.* (1608). *Superiorum permissu.* in 12. pp. 363. excepto indice pp. 5.

Quis huius collectionis, a Joan. Alberto Fabricio non memoratae, compilator fuerit, dicere non possumus, cum eius rei nec vola, nec vestigium in libro ipso exstet. *Libros sex epigrammatum*, quae graece & latine adlata fuerunt, sequuntur p. 273. *Epitaphia & epigrammata varia* gr. & lat. Pag. 287. reperiuntur *Sententiae quaedam e veteribus comicis* gr. & lat. *pluribus versibus comprehensae.* Pag. 317. *Sententiae monostichae Id est singulae singulis versibus comprehensae; quae magna ex parte* Menandri *putantur, ordine Alphabeti dispositae.* Petro Mariono eugubino, *interprete.* Pag. tandem 354 sqq. occurrunt *Veterum poëtarum fragmenta, ex libro* S. Justini Mart. de Monarchia *decerpta*, gr. & lat. Friderico Sylburgio *interprete.* Hisce omnibus duplex *index*, alphabeti ordine dige-

digeſtus, alter *capitum latinorum epigrammatum*, alter *Sententiarum Monoſtichorum ex* Menandro, *fere*, adiectus eſt.

XXIIX.

Anthologia Epigrammatum Graecorum Selecta & ab omni obſcoenitate vindicata. Cum Latina interpretatione κατὰ λέξιν. *Flexiae Apud Ludouicum Hebert Typographum, ſub ſigno Nominis Jeſu prope Collegium M. DC. XXIV.* (1624) in 8. pp. 446. ſi 4. folia priora non computata fuerint.

Admodum infrequens, haec, in vſum ſtudioſorum e Societate Jeſu Collegii flexienſis, concinnata, eſt editio. In ſecunda tituli pagina, hoc legitur diſtichon:

Ὡσ ἀπὸ τῆς βίβλου.

Ανθοδίαι τε μέλισσα, ἐπεὶ ὅλη ἄνθοσ' ἐτύχθην
Παντοδαπὸν, ποίει δεῦρ' ἀπ' ἐμοῦ τὸ μέλι.

Editor anonymus librum dicauit *nobiliſſimis regii* flexienſis *Collegii conuictoribus.* Praemittuntur *anthologiae* ipſi nonnulla epigrammata graeca & latina, quibus partim editor eosdem adoleſcentes compellauit, partim *ingenui adoleſcentes*, Joannes de la Barre, chinonenſis, Nicolaus de Lormel, pariſinus, Franciſc. de Vigneral, argentinenſis, Jacobus de Brettigneres, vernolienſis, & Vincentius Bahuon, armoricus in *Anthologiam* vario carmine *luſerunt. Epigrammata* autem, *ex ſex* tantummodo vt in editione, quam deſcripſimus, *romana*, *Anthologiae libris* decerpta ſunt. *Septimum librum* περὶ ἑταιρικῶν, propterea quod obſcoena complectitur, intactum editores reliquerunt. Finis libro imponitur hoc epigrammate graeco:

Διονυσιου του Πετκβιου ἐκ τῆς τοῦ Ἰησοῦ ἑταιρίας ἑις τὸ σωτήριον Ἰησοῦ ὄνομα.

Χαῖρ᾽ ἱερὸν καθαροῦ σέλας ἥματος, ᾧ ἐνὶ Χριστὸς,
'Ανθρώποις βιότου λαμπρὸν ἀνέσχε φάος.
Τοῖον ἀπαστράπτον σωτήριον οὔνομ᾽ ἔδεκτο
Τήμερον, ὀυλομένης ἀντίδοτον σκοτίης.
Δεῦτ᾽ ἄγετ᾽ ἄνθρωποι δειλὸν γένος, ὅις φρένα πυκνὴ
Αχλὺς ἔχει, κακίης κύμασι βρασσομένοις·
Θαρσεῖτ᾽, ὀυ γὰρ τοῦτό γ᾽ ἐτώσιον οὔνομα κεῖται,
Οὔτοι σωτῆρος σωζέμεν ἀλλότριον.

Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 700.

XXVIIII.

DIOGENES LAERCIVS. in fol. form. minor. folior. 96.

DIOGENIS LAERTII codex litteris romanis, satis luculentis & nitidis exscriptus, versionem latinam refert, quam Ambrosius camaldulensis composuit, & Benedictus Brognolus recognouit. Prima vice haec versio prodierat *Venetiis, impressa per Nicolaum Jenson, gallicum anno domini 1475 die 14. Augusti*, in 4. mai. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 348. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 362. vbi etiam nostra editio memoratur. Praemittitur Benedicti Brognoli *epistola, generosis Patriciis* venetis Laurentio Georgio, Jacobo*que* Baduario dicata. Inter alia scribit, quod epigrammata & versus quosdam, quos frater Ambrosius praetermiserit, in sua versione, componendos curauerit, illique addiderit. Scripta est Brognoli epistola, Venetiis *pridie Idus Augusti MCCCCLXXV.* (1475). Sequitur illam *Fratris* Ambrosii, *in* DIOGENIS LAERTII *opus*, *ad* Cosmam Medicem *epistola.* In libri fine haec typographi leguntur verba: *Impressum* Venetiis

per Philippum Pinzi. *Sumptibus domini* Benedicti Fontana: *Anno dni. M. CCCCXCVII.* (1497) *die XXII. Junii.* His verbis subiecta est *tabula operis*, cuius in fine conspicitur figura putei, e cuius medio prominet arbor, ramis truncata, e quorum truncis aqua defluit, adscriptis litteris B F. quae Benedictum Fontana, qui libro imprimendo sumtus fecerat, designant.

Cum Ambrosius Trauersarius, monachus camaldulensis, DIOGENEM LAERTIVM e graeco in latinum sermonem conuerteret, rogauerat Philelfum, vt graecos versus, qui in LAERTIO reperiuntur, versibus exprimeret latinis, id quod etiam promiserat Ambrosio Philelphus: sed cum promissis non staret, & Ambrosius hac de re conquereretur, ille ita exacerbatus fuit, vt *satyram* scriberet, in Ambrosium, quae reperitur Decad. II. hecatostich. 7. vbi inter alia haec leguntur:

Ambrosius *queritur Monachus, quod legis amicae*
Officium, Manette, *nihil, nec nomina curem.*
Fallitur Ambrosius: *nam, si scrutabere verum,*
Nomen amicitiae sanctum mihi, sanctus & vsus.
Sed fugit Ambrosium *vis tanti muneris, atque*
Ipsius naturae res. tantum vtile censet,
Atque voluptatem quae vim conflauit amoris,
Conseruetque omnem. Nec enim, Manette, *negabo*
Quod minus obsequium cunctis in rebus amico
Praestiterim, quotiens intempestiua poposcit,
Aut consulta minus. Si non epigrammata *largi*
Muneris in Latium *nondum traduximus, atque*
Eulogia, Argiuis *soluentes protinus oris:*
Quod totiens precibus, totiensque poposcit amicus:
Non ideo nobis adeo succenseat, vt nil
Cogitet officium quod sit rerumque, dieque.
Si res plura petit, patitur quam temporis hora,
Aut quod tempus auet, res negligit, audet amicus
Officium culpare meum, quod remque diemque

Aequali

Aequali expendens trutina, ſic ducit vtrique
Se feciſſe ſatis, duce ſi LAERTIVS *vno*
Venerit in Latium; *ne ſi, velut* Iris, *amictus*
Venerit in Latium, *moueat nouus hiſtrio riſum.*
Cantio longa quidem, tot me traducere verſus,
Quot, Graium *vitas deſcribens ille virorum,*
Rettulit interpres. Si reddere quaeque latina
Nititur, Ambroſius, *cur non quoque verſibus ornat*
Scripta ſuis? Neſcit metrum &c.

In *epiſtola* ad Donatum Actiolum (Acciaiolum) quam protulit Jacobus Gaddius Tom. II. *de Scriptor. non eccleſiaſtic.* p. 256. Philelphus, hoc de Ambroſii verſione tulit iudicium: *ego* DIOGENEM LAERTIVM *cum proxime attentus legerem, quae ille traduxit, inueni errata prope infinita, adeo vt nihil eſſe ineptius, nihil corruptius audeam adfirmare, carebam enim* graeco *codice, proinde vtebar eo* latino, *in praeſentiarum vero etiam ſum nactus* graecum. *Si quis vero velit rediſcere, legat traductiones* Ambroſii camaldulenſis. Aegidius autem Menagius in *Obſeruationib.* in DIOGENEM LAERTIVM Tom. II. p. 2. edit. *Amſtelod.* 1692. in 4. tanta licentia, Ambroſium, in DIOGENIS libris vertendis, vſum eſſe, ſcribit, *vt ſcriptorem potius hiſtoriae, quam hiſtorici interpretem dixeris.* Conf. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 15 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 310 ſqq. vbi Paulli Jouii, & Petri Daniel. Huetii, de hac verſione iudicia exponuntur. Vid. etiam Auguſtini Fortunii florentini L. III. *Hiſtoriarum* camaldulenſium, *Florent.* 1575. in 4. cap. VI. Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca* graeca L. IIII. Cap. XVIIII. p. 603 ſqq.

Benedictus Brognolus ſiue Brugnolus leniacenſis (*Legnano*) vir fuit litteris probe excultus, & grammaticus aetatis ſuae excellentiſſimus, quod inter alia ingenii monumenta, Priſciani *de octo partibus orationis* libri, quos emendauit, teſtantur. Julium Caeſarem

rem Scaligerum habuisse *discipulum*, refert quidem Aegidius Menagius in *Obseruationibus* in DIOGENEM LAERTIVM l. cit. p. 3. illiusque rei testem producit Josephum Scaligerum, filium, in *epistola*, quam de patris vita, ad Janum Dousam scripsit. Nos illam euoluimus, sed nihil tale potuimus inuenire, id tantummodo refert Josephus Scaliger p. 48. edit. *Lugd. Batauor.* 1594. in 4. quod Benedictum Brugnolum, iam mortuum, & sibi nunquam visum, pater Julius Caesar, per somnium viderit. En, ipsa Josephi verba: *Cum* heroum *suorum* opus (quod prodiit *Lugduni apud Sebast. Gryphium* 1539. in 4. pp. 24) *contexens ad multum noctis lucubrasset, absoluto libro, post caenulam quiete compositus imaginatus est, in aede* Mariae *antiquae* veronensis, *vbi sunt monimenta gentis nostrae; hominem procerum, ac grauem sibi obuiam factum secum expostulare, quod se inter* heroas *suos non collocasset. orare igitur, vt hoc faceret: se* Benedictum Brugnolum *esse, domo* Leniaco. *qui patrem* Benedictum *ac patruos literas primas docuisset: ipsum quoque puerulum aliquando inter vlnas gestasset.* Venetiis *se vltimum diem obiisse, ibique sepultum esse. Experrectus, somnium elegia elegantissima expressit, quae calci* heroum *addita est; Ipse vero nunquam sciuit, quis esset* Brugnolus *ille, neque quid portenderet somnium. Et profecto ego quoque nihil vnquam aliud, quam somnium credidi, donec anno 1566. cum essem in* Italia, *&* M. Antonio Mureto *exposuissem, me habere in animo* Venetias *proficisci, ille inter alia, quae in ea vrbe digna cognitu sunt, refert monimentum esse* Benedicti Brugnoli, leniacensis, *excellentissimi aeuo suo grammatici, qui, vt eius epitaphium fert, & principes & proceres aeui sui in* Norico *litteras docuerit. Id sepulcrum dignum esse quod studiosos antiquitatis oculos moraretur. Neque tamen magis meminerat* Muretus *somnii patris mei, quam pater meus sciebat, quis esset* Benedictus Brugnolus. *Elegiam*, qua rem ipse Julius Caesar Scaliger exposuit, dignam omnino censemus, quae heic legatur.

gatur. Inſcripſit illam Scaliger hoc titulo: *Somnium non fictum de re tamen penitus ignota mihi:*

Vera canam: vos vera Deae ſpirate canenti:
Et date nectareos in mea verba modos.
Finieram heroos *multa de nocte labores;*
Praebuit inde leuem ſobria menſa cibum.
Vmbra ſibi hybernas biſſex exegerat horas:
Membra quies molli blanda refecit ope.
Viſus eram, Auguſti *ſancta in penetralia templi*
Audacem a primo limine ferre pedem.
Laetus ibi tumulos, tumulisque impoſta trophaea,
Martia*que armata corpora ſtare manu,*
Qualia Scaligero *ſunt conſpicienda ſacello,*
Quod noſtra, Antiqui nomine, ſigna capit.
Dum miror: celſo vox eſt mihi reddita muro.
Si memini, murum hunc marmora pura tegunt;
Sum Benedictus *ego:* Brugnolum *ſecula dicunt*
Ipſe tuum docui prima elementa patrem:
Et patrem, & patruos, totamque ab origine gentem
In quam ſum accitus Norica *terra fuit.*
Noricus *huc a* Leniaco *me Caeſar adegit:*
Cui genitor pacis nomina ferre dedit.
Primus eo latias *adduxi candidus arteis,*
Graeca*que non noto tunc elementa ſono.*
Te quoque vix natum tremulis geſtauimus vlnis:
Profuit & ſiquid; vota precesque tuli.
Heu quod non licuit, raram tibi texere laurum;
Dum decus hoc aliis fata parare volunt:
Nec noctes vigilare tibi, nec condere luces.
Sors famae ad cumulum defuit illa mihi.
Dura pater, patruique ſimul ſunt arma ſequuti.
Me veneta *externo puluere terra tegit*
At tu, per generis monumenta inſignia veſtri,
Quaeque tibi a magnis gloria venit auis;
Eripe me ingratis o nunquam ingrate tenebris:
Et nouus heroo nomine ſurgat honor
Iſta ſimul, ſimul ecce caui de fornice muri
Exilit ingentis maxima forma viri.

Et

Et porrecta meo circundans brachia collo,
Hoc tollam, inquit ego summa sub astra caput.
Magnus ego & celso surrectus corpore: verum
Pectore tum toto grandior ille fuit.
Nunc quoque cum scribo, trepidos rigor occupat artus:
Et stupida a facie lumina splendor habet.
Parcite Brugnoli, *mihi iam noua Numina, manes.*
Nulla aures tetigit nominis aura meas.
Cum pater exactos memoraret sedulus annos;
Posse reor nomen forsan habere tuum.
Te tamen, vt iussisti, habeo pro numine vero
Siue opus est sacro carmine, siue focis.
Sancte vale: patremque meum, patruosque saluta
Teque precor similem saepe redire mihi.

Quae Niceroni, de Brugnoli cura, quam in emendanda Ambrosii versione adhibuit, sententia fuerit, lectores haec eius verba, quae exstant in *Memoires* Tom. XVIIII. p. 14. docere poterunt: *Jusques-la les Vers grecs n'avoient été rendus qu'en prose;* Brugnoli *en procura une traduction en vers latins, que bien des gens,* Erasme *entr'autres, ont pris pour être,* d'Ambroise. *Mais quelque bonne opinion que* Brugnoli *ait eu de son travail, il est aisé de reconnoître qu'en voulant retoucher l'antienne traduction, il l'a gâtée en beaucoup d'endroits. Les vers qu'il a substitués à la* Prose *sont miserables, & ceux qu'a donnés depuis* Michel Bentin, *& qu'* Henri Etienne, *& d'autres ont employés dans leurs editions, ne sont pas meilleurs.*

XXX.

XXX.

Διογένους Λαερτίου περὶ βίων, δογμάτων καὶ ἀποφθεγμάτων τῶν ἐν Φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων, βιβλία ι. DIOGENIS LAERTII de vitis, dogmatis & apophthegmatis eorum qui in philosophia claruerunt, libri X. In quibus plurimi loci integritati suae ex multis vetustis codicibus restituuntur, & ii quibus aliqua deerant, explentur. Cum annotationibus Henr. Stephani. Pythag. Philosophorum fragmenta. Cum Latina interpretatione. *Anno M. D. LXX.* (1570). *Excudebat Henricus Stephanus.* in 8. pp. 494. 40. & 432.

Inter editiones graecolatinas DIOGENIS LAERTII, omnium haec prima & rara est. Inscripsit illam Henricus Stephanus, nomine Joannis Cratonis, Caesaris consiliarii. Post *epistolam* dedicatoriam, conspicitur φιλοσόφων κατάλογος ὧν τοὺς βίους γέγραφεν ὁ Διογένης. Textum DIOGENIS graecum, qui, prima vice integer lucem adspexerat *Basileae* 1533. in 4. Henricus Stephanus, a tribus Henricis, cum vetustis exemplaribus summa cura diligentiaque conlatum esse scribit, illum ex iis, multorum locorum emendationem, plurimorum etiam quae deerant verborum, & nonnullarum sententiarum integrarum accessionem consequutum esse adfirmat. Inter tres illos Henricos, ipse Stephanus locum occupat, alter Henricus est Scrimgerus, dundeensis (*Dundee*) Scotus, philosophiae & iuris professor geneuensis publicus, anno 1571. aetatis anno LXI. mortuus, quis vero tertius fuerit, nos omnino fugit.

Πυθαγορικῶν τινῶν συγγραμμάτων ἀποσπασμάτια p. 437. initium ducunt & p. 494. finiuntur. Sunt autem *fragmenta* quaedam Hippodami Thurii, Euryphami Me-

Metapontini, Hipparchi, Archytae Tarentini, Theagis, Metopi Metapontini, Cliniae Tarentini, Critonis Aegei, & Poli Lucani, in quibus argumenta quaedam ad moralem philosophiam spectantia pertractantur. Primum e Stobaeo, vbi leguntur, descripsit, & cum versione latina edidit Guil. Canterus 1566. in 4. Illis adiunxit Henricus Stephanus Ἀνωνύμου τινὸς διαλέξεις, Δωρικῇ διαλέκτῳ, περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ αἰσχροῦ, περὶ τοῦ δικαιοῦ καὶ τοῦ ἀδίκου, περὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας, περὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς, εἰ διδακτόν. Vnde descripserit Henricus Stephanus hasce *quinque* διαλέξεις, nullum exstat indicium. Subiecit illis Lysidis, Theanus, Melissae & Myiae *epistolas* graecas.

In *Adnotationibus*, quae post textum DIOGENIS graecum, & pythagoricorum *fragmenta* p. 1 – 39. locum inuenerunt, id Henricus Stephanus potissimum agit, vt diuersas quorumdam locorum lectiones, praeter multas, quae in textum receptae fuerunt, adferat, deque nonnullis etiam differat, nonnunquam etiam de quorumdam locorum interpretatione exponat.

Latina *versio*, quae nouo paginarum numero inchoatur, ipsa illa est, quae ab Ambrosio, camaldulensi confecta, & a Benedicto Brugnolo recognita dicitur. Henrici autem Stephani editio, id praecipuum habet, quod Ambrosii versio, a multis, non tamen omnibus mendis vindicata fuerit. Caussam, quod priores versionis latinae editiones, tot infectae sint mendis, in eo ponit, quod ii, qui primam editionem excuderant, ipsoque auctoris autographo, aut exemplari, ab eo misso, vsi fuerant, compendiarias quasdam notas, quaedam etiam vocabula, integre & absque compendio scripta, legere non potuerint. *Tanti*, inquit, *est exemplaria typographis* εὐαναγνωστα *mittere. Exemplo vel sola particula* Quamquam *esse poterit, quae posita fuerit alicubi pro* Quamque, *alicubi pro* Quomodo, *alicubi pro alia particula. Memini &* Ion *quodam in loco haberi pro* Ideo, *quod accidit ex compendio, quo vocu-* *lam*

lam istam nonnulli scribunt, nimirum cum ι *&* ο *titulum habente. Quamuis porro talia menda, non ab interprete sed a male exemplar eius legentibus (vti dixi) manasse manifestum esset, tantum abest tamen, vt ii qui multa se in hac interpretatione restituisse iactarunt, id praestiterint, vt ne haec ipsa quidem emendauerint.*

Fragmenta pythagoricorum p. 389--412. conspicua, Gulielmo Cantero interprete, in latinum sermonem conuersa, sed neque Anonymi διαλέξεις, neque quas supra memorauimus *epistolae*, simul translatae fuerunt. Edidit autem illas recentioribus temporibus, *cum versione* latina *&* *notis* Jo. North, & reliquis pythagoricorum *fragmentis* Thom. Gale in *opusculis mythologicis, physicis & ethicis, Amstelaed.* 1688. in 8. form. mai. p. 657 sqq. *Feminarum* pythagoricarum *epistolae,* leguntur etiam *cum versione* latina, in *Mulierum* graecarum, *quae oratione prosa vsae sunt fragmentis*, quae curauit Jo. Christian. Wolfius *Londini* (Hamburg.) 1739. in 4. p. 130 sqq. & p. 224 sqq. Conf. Jo. Christ. Wolfii *Adnotat.* 237. p. 131. vbi plures collectiones nominantur, quibus istae *epistolae* insertae fuerunt. Res, quae ad istarum *feminarum* vitas spectant, expositae fuerunt, in Jo. Christ. Wolfii *Catalogo foeminarum sapientiâ, artibus scriptisue, apud* Graecos, Romanos, *aliasque gentes olim illustrium*, qui libro citato adiicitur, p. 399 sqq. p. 402 sqq. & p. 646 sqq. Vid. etiam Aegidii Menagii *Historia mulierum philosophorum* Tom. II. DIOGENIS LAERTII edit. *Amstelod.* 1692. in 4. p 500. 501. 505. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graeca* L. II. Cap. XIII. p. 527 sq. De pythagoricorum *fragmentis* idem Fabricius l. cit. p. 529 sqq.

Index H. Stephani, in DIOGENIS *libros*, cum ipso volumine p. 432. finitur. Repetita fuit Henrici Stephani editio, ab ipso Henrico an. 1594. in 8. quae priore melior censeri poterit, quod nonsolum cum ipsius *castigationibus & recognitionis* brugnolianae *re-*

censione, pythagoricorumque *fragmentis*, *&* *versione* Ambrosii, *e regione posita*, in lucem prodierit, sed potissimum, quod Isaaci Casauboni, in DIOGENEM LAERTIVM, *notas*, quas primum adscito Isaaci Hortiboni nomine, separatim, *Morgiis* 1583. in 8. euulgaverat, *hac secunda editione auctiores*, *&* *emendatiores* adiunctas habeat. Conf. de vtraque editione Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. IIII. Cap. XVIIII. p. 605 sqq. Prior quam descripsimus editio, *Lutetiae*, ab Henrico Stephano vulgata dicitur, in *Catalogo editionum* LAERTII, qui editioni *Amstelodamensi* praefigitur.

XXXI.

Λαερτιου Διογενους περι Βιων δογματων και αποφθεγματων των εν Φιλοσοφια εδοκιμησαντων Βιβλια ί LAERTII DIOGENIS de Vitis Dogmatis & Apophthegmatis Eorum qui in philosophia claruerunt; Libri X. Thoma Aldobrandino Interprete, cum Annotationibus eiusdem. Quibus accesserunt Annotationes H. Stephani, & vtriusque Casauboni, cum vberrimis Aegidii Menagii Obseruationibus. *Londini, Impensis Octauiani Pulleyn, ad insigne Rosae in Coemiterio Paulino*; *Typis Tho. Ratcliffe, MDCLXIV.* (1664) in fol. pp. 303. 3. 151. 583. 18. 26. exceptis praemissis, indicibus, & iis, quae passim inserta sunt, foliis 29.

Et haec editio, raro hodie conspicitur. Illius in se suscepit curam, Octauiani Pulleyni hortatione & precibus permotus Joannes Pearson, regi Carolo II. cui opus dicauit, a sacris. *Epistolae* dedicatoriae, aliam, ad Aegidium Menagium subiecit *epistolam*; Textus DIOGENIS LAERTII graecus, cum Thomae

mae Aldobrandini *verſione* latina, e regione poſita, ad editionem *romanam, apud Aloyſium Zanettum* 1594. in fol. quam mortuo iam Thoma Aldobrandino, patruelis eius Petrus Aldobrandinus, romanae Eccleſiae Cardinalis, curauerat, exſcriptus eſt. Illi ſubiicitur

1) Olympiodori, Aegyptii, alexandrini, qui ſub Theodoſio II. vixiſſe creditur, *vita* Platonis, ex eius *praelectionum, in* Alcibiadem, hactenus ineditarum, *praxi* ſiue *lectione prima* excerpta, & e graeco conuerſa, atque *adnotatiunculis aliquot obiter illuſtrata* a Jacobo Windet, Medicinae Doctore, Anglo.

2) Hieronymi Frobenii, & Nicolai Epiſcopii *epiſtola, ad ſtudioſos*, quae editioni *baſileenſi* graecae 1533. in 4. praemiſſa eſt.

3) Henrici Stephani *Adnotationes in* DIOGENEM LAERTIVM, praemiſſis ex editióne 1570. in 8. *epiſtolis*, ad Joan. Cratonem, & *lectorem*, ſubiectisque ex editione 1594. *epiſtolis*, ad Wolfgang. Zundelinum, & *lectionis* DIOGENIS LAERTII *ſtudioſos.*

4) Iſaaci Caſauboni *Notae, ad* DIOGENEM LAERTIVM ex Henrici Stephani *editione auctiore & emendatiore*, cum Caſauboni *epiſtola* dedicatoria, ad Arnaldum *patrem*, & ſuccincta DIOGENIS LAERTII *vita.*

5) Thomae Aldobrandini *in* DIOGENEM LAERTIVM *Annotationes.* Praemittitur illis Petri Aldobrandini, ad Philippum Hiſpaniarum Principem *epiſtola* dedicatoria, ſcripta Romae *X. Cal. Maii* 1594. Praefatiuncula *ad Lectorem*, & Antonii Quaerengi ad Clement. IIX. Pont Max. *carmen* verſibus hexametris. *Adnotationes* ad librum vsque decimum, in quem nullae exſtant, pertingunt.

6) Aegidii Menagii *in* DIOGENEM LAERTIVM *obſeruationes, & emendationes.* Conſcripſerat Aegidius Menagius, in vrbe pariſienſi, *ingentes in* DIOGE-

NEM LAERTIVM *commentarios*, in quibus veterum philoſophorum ſectas omnes, explanare, eorumque vitas illuſtrare conſtituerat. Sed cum in grauiſſimum eumque diuturnum morbum incidiſſet, medicorum iuſſu; natale ſolum vrbem andegauenſem (*Angers*) repetere, & ad manſuetiora ſtudia, ſe conuertere coactus, *commentarios* illos philoſophicos ſepoſuit, quorum poſtea maxima pars, amanuenſis incuria & negligentia periit. Cum autem in Anglia rumor percrebuiſſet, de *commentariis ampliſſimis*, a Menagio, in DIOGENEM LAERTIVM conſcriptis, Octauianus Pulleynus, repetitis litteris illum commouit, vt manum denuo admoueret telae, quam texere coeperat, & *obſeruationes*, *&* *emendationes in* DIOGENEM LAERTIVM ſcriberet, quae, vt in Anglia emendate ederentur, ipſius ſumtu *Pariſiis apud Eadmundum Martinum* typis 1662. in 8. exſcriptae, & ad Joannem Pearſonium miſſae fuerunt. Conf. Niceron *Memoires* Tom. I. p. 323. Contulit hac occaſione, Menagius ipſe, DIOGENEM LAERTIVM cum tribus codicibus mſs. Bibliothecae regiae, & variis lectionibus vſus eſt, quas e codicibus romano, & florentino, deſcripſerat in itinere italico, & ad Menagium miſerat Emericus Bigotius, cui poſtea Menagius *Obſeruationes* ſuas dicauit. Quamuis iſtae Menagii *obſeruationes* doctiſſimae, communi doctorum virorum adplauſu exceptae fuerint, vnus tamen exſtitit Jacobus Gronouius, cui in *Adnotat.* in Aul. Gellii *Noct. attic.* praefat. p. 8. edit. *Lugd. Bat.* 1706. in 4. *longae ac taedioſae* viſae ſunt.

7) *In* DIOGENEM LAERTIVM *de vitis philoſophorum &c. &* ἔκδοσιν aldobrandinianam, Merici Caſauboni If. F. *notae & emendationes.*

8) *Index* qui *nomina philoſophorum* ob oculos ponit.

9) *Index rerum, quae in* DIOGENIS *opere continentur.*

10) *Index auctorum, nec non operum illorum, quorum mentio fit, apud* DIOGENEM LAERTIVM, graecus.

11) *In-*

11) *Index auctorum, qui in doctissimis obseruationibus* Aegidii Menagii, *laudantur, notantur, illustrantur, emendantur*, quem Gul. Kings, suadente Octauiano Pulleyno confecit.

Inter editiones, haec olim principem obtinuit locum, sed deturbata quasi illo gradu fuit, ab editione omnium optima, & splendidissima, quae hoc in lucem exiit titulo, & iam nostra aetate rarescere coepit: DIOGENIS LAERTII *de Vitis, Dogmatibus & Apophthegmatibus Clarorum Philosophorum Libri X.* Graece & Latine. *Cum subiunctis integris Annotationibus* If. Casauboni, Th. Aldobrandini & Mer. Casauboni. Latinam Ambrosii *versionem compleuit & emendauit* Marcus Meibomius. *Seorsum excusas* Aeg. Menagii *in* DIOGENEM *Obseruationes auctiores habet Volumen II. vt & eiusdem Syntagma de mulieribus philosophis; &* Joachimi Kühnii *ad* DIOGENEM *notas. Additae denique sunt priorum editionum Praefationes, & Indices locupletissimi Amstelaedami apud Henricum Wetstenium MDCVIIIC.* (1692) II. Tom. in 4. form. maior. Vt ornatior prodiret haec DIOGENIS splendidissima editio, imagines philosophorum, quorum mentionem facit DIOGENES, aere haud ineleganter expressae, illi insertae fuerunt. Recensio vid. in *Actis eruditorum* lipf. ann. 1692. p. 315 sqq. in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 608. Conf. Jo. Fabricii *Historia Biblioth.* fabric. Tom. III. p. 444 seqq. Jacob. Bruckeri *Historia critica philosophiae* Tom. II. p. 622 sqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 364 sqq.

De DIOGENE, quem a patria Laërte, Ciliciae oppido, LAERTII cognomen accepisse, & circa tempora Imperatoris Seueri, vixisse existimant viri docti, vid. praeter illa, quae Isaac. Casaubonus & Jo. Alb. Fabricius de illo scripserunt, Aegidii Menagii *Obseruatio ad* DIOGENEM LAERTIVM Tom. II. p. 1 sqq. edit. *amstelod.* Paull. Daniel. Longolii *praefatio,*

fatio, editioni LAERTII quam *Curiae Nariscor.* 1739. in 8. form. maior. in vulgus edidit, praemissa.

Thomas Aldobrandini, vir, vt ab Aegidio Menagio vocatur, doctissimus, & linguae latinae peritissimus fuit, quare etiam accidit, vt eius versio DIOGENIS LAERTII, satis adcurata, prae ceteris, a viris doctis aestimari soleat, in primis cum illam ad fidem vetustissimorum codicum, & praecipue farnesiani, optimae notae, & mirae vetustatis diligenter emendauerit. Illum Seculo XVI. celebrem fuisse, extra omnem dubitationem positum est, sed quo tempore e vita decesserit, non constat. Anno quidem 1594. illum vixisse, cum Koenigio perhibet *lexici eruditorum* auctor Tom. I. col. 239. sed id falsum esse, ex eo patet, quod editio DIOGENIS LAERTII, illo iam dudum mortuo, anno 1594. a patruele eius Petro Aldobrandino, R. E. Cardinale, Episcopo sabinensi, & Archiepiscopo rauennate, de quo vid. Augustini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 529 sqq. edita fuerit. Is sane in praefatiuncula ad lectorem LAERTII translationem, *triginta abhinc annis eoque amplius*, a patruo suo relictam esse scribit. Conf. Merici Casauboni *Notae in* DIOGEN. LAERT. p. 1. edit. *londinens.* & Tom. II. p. 578. edit. *amstelod.* vbi inter alia ait: *Cum* Aldobrandinus *diu ante, quam haec* (versio, & adnotationes in LAERTIVM) *in lucem prodirent, viuere desiisset, sed & opus imperfectum reliquisse ex Annotationibus non perfectis appareat; quod aliquis inde colligat, excusari debere, si quid aliter quam debuit, & res ipsa postulabat, in opere posthumo reperiatur; & correcturum illum fuisse, si per mortem licuisset, nos hoc quidem libentissime admittimus, & longe ab eo animo absumus, & doctissimi viri meritis, versionis ipsius (si tamen ipsius) culpis obseruandis, quidquam detractum velimus. Non ideo tamen suspicioni nostrae loci minus relictum, fieri potuisse, vt in tot annorum spatio, illorum imperitia, quibus editio commissa, aliqua mutatio interueniret* &c.

Joan-

Joannes Pearſonius, Theologiae Doctor, Anglus, in oppido norfolcienſis comitatus, quod Anglorum lingua *Creake* dicitur, anno 1615 natus, & poſt varia, quae geſſit, munia eccleſiaſtica, epiſcopatui ceſtrienſi (*Cheſter*) anno 1672. praefectus fuit. Mortuus eſt anno 1681. aetatis anno LXXII. vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXVIIII. p. 171 ſqq. qui illum hoc elogio ornauit: *C'étoit un des plus ſçavans hommes du parti des* Epiſcopaux *d'*Angleterre, *& il avoit joint à l'étude de l'hiſtoire eccleſiaſtique, qu'il poſſedoit parfaitement, une grande connoiſſance des langues & des antiquités payennes.* Conf. Guil. Nicols *de litteris inuentis* L. V. p. 161. vbi ſcripſit:

— -- valedixit mundo Pearſonius *ingens*
Ille animata quidem Bibliotheca fuit.

XXXII.

Heptalogium VIRGILII *Salzburgenſis &c.* ex diuerſis paginis atque auctorum officinis congeſtum, cuius compendiaria & vniuerſaliſſima particio. in ſubdito effigiatur typo. in 4. folior. 107.

Auctor libri VIRGILIVS WELLENDORFER, ſalzburgenſis, artium magiſter, & theologiae baccalaureus, in academia lipſienſi, initio ſeculi XVI. vixit, & portentoſi ingenii homo, varios libros, inſolitis titulis inſignitos in lucem protruſit, qui omnes raro noſtra aetate occurrunt. Edidit praeter hoc *Heptalogium*, etiam *Trilogium*, *Decalogium*, *Moralogium*, *Oecologium*, *Polilogium*, *Valelogium*, *Eleutherologium*, *Encaeniologium*, *Phyſiologium* &c. *Heptalogium* litteris gothicis *impreſſum* eſt Lyptzk *per* Melchiorem Lotter. *Anno milleſimo quingenteſimo ſecundo* (1502). Vid.

 Joan.

Joan. Henr. Leich *Annal. typogr.* lipſ. p. 80. & Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XX. p. 839. Dicauit librum auctor ſuis *ſtudioſis, & in maiori collegio* lipſienſis *gymnaſii commorantibus dominis ſtudentibus, atque diſcipulis*, qui ſaepius atque ſaepe ſuis illum defatigarunt adhortationibus, vt aliorum more, per dies aeſtiuos, caniculares, ſiue vacantiarum aliquot in vnum ſermologum ſiue compendiolum redigeret problemata artibus applicanda liberalibus, inſuper & quaedam iucunda, eorum quotidianis vſibus opportuna, ex diuerſorum auctorum editionibus compendioſe coaceruaret. Etſi quidem initio haeſitabundus in ſua officinula deliteſcebat, & diu ſilebundus, a prouincia ſcribendi abſtinebat, cum quorumdam acerrimam cenſorum emendationis collimaturam, & nonnullorum maleuolorum expaueſceret mordacitatem, ſuique ingenioli animaduerteret fragilitatem & paruitatem, hiſce tamen rogatibus compulſus, nonſolum fructuoſum *problematum* Ariſtotelis *librum* ad manus legendo accepit, verum etiam aliorum & antiquorum philoſophorum libros atque codices, imo venerandorum praeceptorum ſuorum ſcholae lipſienſis, collectoria, editiones, commentariolos oberrando curſimque perluſtrauit, & pro ſuarum virium imbecillitate, inſtar apecularum, more denique formicularum, hoc *Heptalogium* conflauit atque congeſſit. In *ſeptem* illud diuiſum eſt *ſermones*, quorum

I. vt auctoris verbis vtamur, oſtendit *ſeptenarii numeri dignitatem atque potentiam, per ſepties ſeptem in diuerſis facultatibus applicata exempla.* Sic ſeptem *in orthographia* ſemiuocales, & 7. vocales; *in etymologia* 7. partes orationis, omiſſo aduerbio, quod ad interiectionem pertinere ſcribit, 7. verba defectiua; *in diaſynthetica* 7. conſtructionis ſpecies; *in proſodia* 7. ſpecies allegoriae, 7. pedum genera; *in veteri logica* 7. proprietates; *in noua logica* 7. fallacias extra dictionem, 7. locos dialecticos, 7. conſiderationes ex parte

parte eligentis: *in rhetorica* 7. species generum caussarum, 7. partes orationis oratoriae; *in arithmetica* 7. nomina regulae computandi; *in musica* 7. litteras, a quibus clauium ordo initium sumit, 7. *in musica organica* 7. chordas principaliores, & 7. partes harmoniae; *in astronomia* 7. planetas; *in geometria* 7. climata; *in philosophia naturali* 7. colorum nomina, 7. saporum nomina, 7. metallorum genera, 7. in genitura hominis mutationes; *in philosophia morali* 7. documenta seruanda inter virum & vxorem, 7. commutationes inuoluntarias occultas, 7. modos voluntariarum commutationum, 7. circumstantias moralium actuum; *in politica* 7. principatus; *in poetica* 7. poetices instrumenta; *in historicorum facultate* 7. nomina sapientum graecorum, 7. nomina regum romanorum, 7. nomina collium vrbis; *in medicorum facultate* 7. genera morborum ex humore superfluo, 7. cellas matricis; *in iurisperitorum facultate* 7. horas canonicas sacerdotum, 7 modos probationum, 7. poenarum genera; *in theologorum facultate* 7. ecclesiae sacramenta, 7. ecclesiae ordines sacros, 7. dona Spiritus sancti, 7. nomina fratrum & martyrum, 7. nomina dormientium, 7. species luxuriae; *Artes mechanicas septem*, lanificium, armaturam, agriculturam, venationem, nauigationem, medicinam, & theatricam; *Septem artes inutiles & probibitas* Pyromantiam, aeromantiam, hydromantiam, geomantiam, chiromantiam, necromantiam, & nigromantiam; *Septem in chiromantia* manus quantitatem, qualitatem, colorem, tactum, neruos & venas, pilos, planetarum characteres, & lineas; *Septem in arte maleficarum; septem* tandem *artes liberales* inueniri, multis verbis, multisque adlatis exemplis, & auctorum testimoniis pronunciat. Subiecit primo sermoni, *quaestionem*, quam ipse *impertinentem* vocat: *vtrum septenarius mendacii potius, quam veritatis dicatur numerus.* Prius multis argumentis refellit.

II. Sermo *septem problemata, septem artibus adcommodata*

modata liberalibus. Cum descriptionibus & diuisionibus problematum, aliis plerisque cum annexis, ob oculos ponit

III. *Septem laudatiunculas artium liberalium, cum generalissimis earundem descriptionibus, cum multis istarum artium appendiciis.*

IIII. *Septem auctoritates* in medium profert *septem rationes, septemque argumenta, quibus topice saltem, animae humanae declaratur immortalitas.*

In V. occurrunt *septem considerationes generalissimae, circa astronomiam & astrologiam occurrentes, septem cum argumentis.*

VI. *Septem capitulis*, exponit Aristotelis, *maximi philosophi, originem, vitam, studium, fortunam, corporis formam, famam atque mortem, cum septem argumentis, & duabus quaestionibus* 1) *vtrum* Socrates, Plato, Aristoteles, *ac consimiles philosophi, vnius dei cultores, bonis moribus instituti, ante* Christi *natiuitatem defuncti, in naturali disciplina, cum lege* mosaica *vitam agere non fuerunt astricti, inferos poterant vitare, & ad superos vt saluati transferri.* Cum auctor id adfirmauerit, illius argumenta, haec integra adscribemus.

Conclusio prima.

Quia philosophi vnius dei cultores, veram hominum felicitatem, in contemplatione primi entis eleuate cognouerunt. Ideo determinatam reuerentiam castumque amorem cum firma inhesione ipsi primo enti voluntarie exhibuerunt.

Correlarium primum.

Quamuis huiusmodi philosophi bonis moribus instituti. defuncti ante Christi *natiuitatem poterant nihilominus tunc in nature lege per reuelationem cognoscere primum ens & eius veram sempiternitatem.*

Correlarium secundum.

Philosophi & gentes quae lege praepucii & mosaica *vitam agere non erant obligati. sibi ipsis fuerunt lex.*

lex. & opus legis scriptum in cordibus eorum apte ostenderunt.

Conclusio secunda.

Multae virtuosae gentes in disciplina naturali. per lumen naturae ita bene ad statum salutis se disponere potuerunt. Sicut filii Israël *singularem recipientes a Deo legem, secundum quam agere vitam soli obligati fuerunt.*

Correlarium primum.

Ex quo nostri philosophi tantam & rerum naturalium & bonorum morum habuerunt cognitionem creditur hanc eos recepisse scientiam per diuini luminis impressionem & illustrationem.

Correlarium secundum.

Hoc lumen diuinitus impressum philosophis quod lex naturae dicitur. Nulla poterat delere concupiscentia. & iniquitas. praecipue quia ipsi fuerunt suarum passionum moderatores. in eisque relucebat summa agendi rationis perspicacitas.

Conclusio tertia.

Homines secundum intellectum & rationem operantes. & eius curam habentes. Deo amicissimi dicuntur. quia secundum hanc operationem deiformes affirmantur &.

Correlarium primum.

Ex quo Socrates. Plato. Aristoteles *maxime operati sunt secundum intellectum vnde & amici Dei sunt constituti potuerunt sic euadere inferos. & instar aliorum amicorum Dei consequi optimam felicitatem vt veraciter beati.*

Correlarium finale

Moderamen est totius positionis.

Vid. quae contra eiusmodi argumenta protulit Gisbert. Voëtius in Dissertationibus tribus *de gentilismo & vocatione gentium* P. II. *Selectar disputat. theologicar. Vltraiect.* 1655. in 4. p. 579 sqq. / Conf. *Analecta litteraria de libris rarioribus* p. 844 sqq. vbi alios nomi-

nominauimus auctores, qui eamdem, cum VIRGILIO WELLENDORFER de salute philosophorum ethnicorum, libris scriptis defenderunt sententiam.

Quaestio 2) *impertinens attamen communis vtrum magistri artium, atque alii non graduati, libros componentes, ex se vel aliis scripturis comportantes, sua nomina his debeant praeponere propria?*

Sermo VII. ostendit *septem dubia, circa nomen magisterii obuiantia, septem paedagogorum defectus, septem praeceptorum conditiones, septem Studentum defectus, septem iuuenum proprietates, septem studiorum impedimenta, septem scolarium conditiones, cum multis atque variis accessoriis.* Capiti *de septem praeceptorum conditionibus* subiicitur *quaestio sub venerabili viro* Hinrico Greue de Gottingen *Artium magistro &c. & quodlibetario, in studio* Liptzensi *Anno M. CCCC. XCVII. determinata, atque mota, ad honorem magistrorum principaliter effigiata: vtrum artium liberalium professor docens actualiter triuium, ab onere tutelae & curae excusatus, & priuilegiatus, sit dignitate maior milite, Theologiae, Jurium, & Medicinae licentiato. Non obstante eo, quod adsumto magisterio realiter non est immutatus.* Sermoni VII. omnique *Heptalogio*, eiusmodi *oblatione: & conclusione* Auctor finem imposuit: *Accipite hoc accipite iocundissimi discipuli.* heptalogium *chartulariorum opera. eneoque officio taliter vt cernitis effigiatum. exiguum mee fatigationis effectum. Insuper hoc munusculum a conuentore. nomine vestro dedicatum in sue humanitatis & familiaritatis atque dilectionis erga vos singulare testimonium. benigno atque grato excipiatis animo. Juxta illud* Catonis. Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus. Accipito placide & plene laudare memento. *In quo siquid minus officiose atque scolastice positum inueneritis, ignorantie potius quam presumptuositati ascribite. Que vero philozophice. catholice congesta videbitis in deum omnium bonorum largitorem referatis.* *Cui cum allegatis auctoribus*

ribus innumeras graciarum actiones. ab his profecto totius heptalogii *emanauit congestio. deuotissime agatis. Vestris denique charissimis preceptoribus cuiuscunque dignitatis conditionis meriti & promotionis extiterint. maioris Collegii academie* Liptzensis. *collegiatis dominis patribus doctoribus & promotoribus vtique venerandis. vestrum Conuentorem plurimum commendate. Et quatenus ipsi fraterne correctionis lima superflua huius* heptalogii *resecent. neglecta suppleant. & erronea concellando elidant. instantissime rogate. Quocirca* heptalogium *taliter a sordibus purgatum nouiciis & famosissimi eorum collegii inquilinis vtile & delectabile fiat. tam nobilium pueris quam patriciorum* Liptzensis *oppidi charissimis filiolis. Ymo plebeis & quocunque sanguine natis. pro studii aliquali incremento conducere valeat. deinde fiducialiter & suppliciter veniam super neglectis maleque positis ab omnibus lectoribus* VIRGILIVS *ipse precatur. Quoniam difficulter hominis natura errorem euadere potest. secus de eternis. vt* nono metaphisice *demonstratur. Finaliter ad collaudandum deum Lectores adhortatur. Sine quo nulla natura substitit. & nulla doctrina instruit. nullius denique rei vsus expedit. Ipse igitur vbi nobis omnia sunt secura queratur. Ille etiam vbi sunt nobis omnia certa intueatur. Et demum iste vbi sunt omnia recta diligatur. Huic propterea. laus benedictio. sit honor & gloria Amen. In seculorum secula dei assit nobis omnibus solamen.* Vltimum in libro occupant locum *Correctorium* Heptalogii *& repertorium.* VIRGILIVM WELLENDORFFER anno adhuc 1514. in viuis fuisse, testatur Anonymus, qui *Scriptorum insignium, qui in celeberrimis, praesertim* lipsiensi, wittenbergensi, francfordiana ad Oderam *Academiis, a fundatione ipsarum, vsque annum 1515. floruerunt*, conscripsit *Centuriam*, quam Joachim. Joan. Maderus *Helmestad.* 1660. in 4. edidit, num. LXI. vbi reliqua VIRGILII scripta nominat. Conf. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 680.

XXXIII.

XXXIII.

In hoc opuſculo tractatur de his quibus vtimur in menſa De naturis rerum videlicet cibi & potus De queſtionibus menſalibus variis ac iucundis quibus in menſa recreamur deque conditionibus eorum quibus in menſa conuerſamur. Philoſophice hilariterque proceditur. Quare hoc opus merito appellatur Menſa Philoſophica. in 4. folior. 52.

Nondum inter viros doctos conuenit, cuinam auctori, iſta *menſa philoſophica* ſit tribuenda. MICHAELI SCOTO, dunelmenſi, Anglo, Mathematico celeberrimo, & philoſopho, qui in magiae ſuſpicionem venerat, illam tribuunt Joan. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XII. p. 233. Joan. Godofred. Olearius, in *epiſtola*, quam teſte Vincentio Placcio in *Theatr. Anonymor.* p. 322. ſcripſit d. XIII. Mart. 1680. Hala Saxonum, & ipſe Vincent. Placcius l. cit. Jacob. Boileau in *Hiſtoria flagellantium* p. 229. Carolus Du Freſne Dominus Du Cange in *Gloſſar. med. & infim. Latinit.* Tom. III. col. 1529. Exſtant etiam nonnullae editiones in primis recentiores, e. g. *argentoratenſis* 1602. in 12. lipſienſis 1603. in 8. & francofurtana 1608. in 12. quae MICHAELIS SCOTI nomen in fronte gerunt, vid. Niceron *Memoires* Tom. XV. p. 101. Miramur autem, quod neque P. Baile in *Dictionaire* Tom. III. p. 2558. neque Joannes Godofredus Schmutzerus inter libros, a MICHAELE SCOTO editos, quorum indicem exhibet, in *diſſertatiuncula de* MICHAELE SCOTO, *veneficii iniuſte damnato*, *Lipſ.* 1739. in 4. iſtius libri, nullam prorſus fecerit mentionem.

Sed adſenſum iis, ſupra memoratis, ſuum, praeter alios denegant Bernardus de la Monnoye in *Menagianis* Tom. IIII. p. 50. edit. *Amſterd.* 1716. in 12. & Chriſt. Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabric.

med.

med. & infim. Latinit. L. XVIIII. p. 622. vbi *Mensam philosophicam*, ab THEOBALDO ANGVILBERTO, Hiberno, artium, & medicinae Doctore, euulgatum esse scribunt, & editionem *parisiensem apud Franc. Regnault.* 1507. in 8. & 1517. in 8. sub eius nomine in lucem exiisse confirmant. Conf. Vincent. Placcii *Theatr. anonymor.* l. cit. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 182. Tom. I. *Annal. typogr.* p. 720. adducitur editio, hoc insignita titulo: *Mensa philosophica edente* THEOBALDO ANGVILBERTO Hybernien. *Artium & Medicine Doctore: Venundatur* Parisiis *a* Johanne Petit *sub intersignio lilii aurei;* Parrisii *impress. anno ab orbe redempto quingentesimo supra millesimum* (1500) *pridie Idus Apriles.* in 12.

Editio, quam ad manus habemus, nullum auctoris nomen praefixum habet, & litteris gothicis impressa, in libris rarioribus collocari meretur. Tituli verbis, quae adtulimus, subiicitur Mariae virginis imago, lunae falcatae insistentis, dextraque paruulum Jesum gestantis, ligno incisa. Libro, qui in quatuor dispescitur partes, praemittitur *Tabula titulorum*, & *probemium.* Epistola autem dedicatoria, e qua particulam Bernardus de la Monnoye in *Menagianis* protulit l. cit. in nostra editione non exstat. In *probemio* memorato, auctor de suo opere hac ratione disserit: *Videtur omnino expediens vt sermo mensalis vel sit de natura rerum*] *quibus vescimur & potamus. vel de questionibus mensalibus quibus in mensa exercitamur vel de his & illorum moribus & conditionibus, quibus in mensa sociamur. vel de his iocis & solaciis honestis quibus in mensa recreamur. Ideo presens opusculum* mensam philosophicam *intitulare decreui. & in* quattuor tractatus *partiales distinxi.* Primus *erit de harum rerum natura, quas per modum cibi vel potus in mensa sumimus.* Secundus *erit de natura & moribus eorum cum quibus in mensa sumus, vt in verbis mense eorum moribus honeste & vtiliter conformemur.* Tercius *de que-*

stionibus

ſtionibus menſalibus, quibus in menſa philoſophice exercitamur. Quartus *de honeſtis iocis & ſolaciis quibus in menſa hilariter iocundamur.* In editionis calce haec leguntur verba: *Preſens liber,* (*quem* menſam philoſophicam *vocant*) *vnicuique perutilis compendioſe pertractans. in primis quid in conuiuiis pro cibis & potibus ſumendum eſt. deinde qui ſermones in illis ſecundum exigentiam perſonarum habendi ſunt & que queſtiones diſcutiende que inſuper facecie ſiue ioci interſerendi feliciter explicit. Impreſſus* Colonie *apud predicatores. Per me* Cornelium de Zyryckzee. *alme vniuerſitatis* Colonien. *ſuppoſitum Anno ſalutis noſtre M CCCCC. VIII.* (1508) *Menſis vero Martii die XVII.* Circumfertur & alius liber ſeculo XV. impreſſus, qui inſcribitur *Menſa philoſophica & Reſponſorium curioſorum.* In folio litteris gothicis fol. 132. impreſſus eſt & in fine haec refert verba: *Explicit tractatus menſe philoſophice & Reſponſorii Curioſorum.* Lubek *impreſſus Anno Dni M. CCCC. LXXVI.* (1476). Auctor illius CONRADVS *de Media ciuitate* ſiue *halberſtadienſis* Ordinis Praedicatorum monachus eſt, qui ſeculo XIIII. exeunte & initio ſeculi XV. vixiſſe dicitur. Opus ab illo, quod deſcripſimus, plane eſſe diuerſum, haec, quemlibet, auctoris verba, docere poterunt, quae leguntur in *prologo: Preſens opuſculum quod de raris, & curioſis queſtionibus, ex diuerſis breuiter compilaui,* Reſponſorium Curioſorum *nominaui. Quia breues in eo reſponſiones ad huiusmodi quaeſtiones ordinaui, ſicut ex auctoritatibus autenticis melius & aptius potui inuenire. Et iſtum librum in* quatuor *libros partiales diſtinxi.* Primus *eſt de corporibus ſuperceleſtibus, ſiue elementis ſimplicibus & aliquibus mixtis ſcilicet mineralibus & vegetabilibus.* Secundus *eſt de animalibus in generali & eorum membris & partibus.* Tertius *de homine in ſpeciali.* Quartus *de animalibus in ſpeciali* &c. Prae ceteris de CONRADO halberſtadienſi, (ex quo vno, nonnulli, duos vel tres faciunt), quem Hippolyt. Maraccius P. I. *Biblio-*

bliothec. marianae p. 293. *Theologum praestantissimum & in diuinis scripturis vsque adeo eruditum* adpellat, *vt vniuersum V. ac N. Testamentum memoria teneret*, legi merentur Jacob. Echardi *Scriptores ord. Praedicator.* Tom. I. p. 466 sqq. 610. 632. Tom. II. p. 820. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. III. col. 1023 sqq. Jo. Andr. Schmidii *Dissertatio de Triumuiris* halberstadiensibus Clemente II. *Pont.* rom. Joanne Semeca *Praeposito maiore* & Conrado de Halberstad, *Ordin.* Domin. *Helmstad.* 1715. in 4. Jo. Henr. a Seelen *Selecta litteraria* p. 589 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinitat.* L. III. p. 1158 sqq.

XXXIIII.

Scala celi. in fol. form. minor. folior. 168.

Omni titulo codex oppido rarus, charactere litterarum gothico exaratus, destituitur. Nomen auctoris, in *prologo* inuenitur, qui hac ratione inchoatur. *Incipit Prologus in* Scala celi. *Venerabili ac carissimo in* Xpr. *patri* Hugoni de coluberiis *sancte* aquensis *ecclesie preposito.* Frater JOHANNES JVNIOR *ordinis fratrum predicatorum filius vester humilis seipsum cum recommendatione humili & deuota.* Integrum prologum adtulit Joannes Henricus a Seelen in *Selectis litterariis Lubecae* 1726. in 8. p. 586 sqq. In adducendo auctoris nomine, scriptores, qui huius libri fecerunt mentionem, mirifice discrepant. Josias Simlerus in *Bibliotheca* p. 357. Antonius Posseuinus in *Apparat. sacr.* Tom. II. p. 161. Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 414. illum JOANNEM COLVMBERIVM nominant, sed sine dubio errorem admiserunt, qui ex verbis *prologi* initialibus, haud intellectis, originem duxit. Pellegrino Antonio Orlandi,

in *origine e progressi della stampa e notizie delle Opere stampate da 1457. sino al 1500.* p. 177. Lucas Waddingus, de *Scriptor. ordinis Minorum* p. 140. Henricus Wharton in *Appendice ad* Guilielmi Caue *Histor. litterar. scriptor. ecclesiasticor.* p. 73. Casimir. Oudinus Tom. III. *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* col. 2226. Christianus Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XXI. p. 914. *Lexicon Eruditorum* Tom. IIII. col. 2110. *Scalam caeli* a FRANCISCO EXIMENEZ siue XIMENIO, gerundensi, Hispano, Episcopo elnensi, & Patriarcha hierosolymitano, qui circa annum 1400. vixisse dicitur, compositam esse, & editionem illius *Barcinone* 1501. prodiisse memorant. Sed forte JOANNIS JVNIORIS & FRANCISCI XIMENII *Scalae caeli*, opera sunt plane diuersa, quod aliis indagandum relinquimus. Veritati propius accedere videtur eorum sententia, qui cum Jacobo Quetif in *Scriptor. ordinis Praedicator.* Tom. I. p. 633. JOANNEM GOBIVM, ordinis Praedicatorum monachum, qui circa annum 1350. vixerit, & *Junior* dictus fuerit, vt distinguatur a *Seniore*, eodem nomine gauiso, qui circa annum 1314. mortuus est, *Scalae caeli* nominant auctorem. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 228. Jo. Henr. a Seelen *Selecta litteraria* l. cit. Omnium primam libri vocat editionem Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 414. not. 2. quae teste Joanne Halleruord. in *Bibliotheca curiosa* p. 366. Valentino Ernesto Loeschero in *Stromateo* p. 242. & Jo. Henrico a Seelen l. cit. *Lubecae* anno 1476. in fol. folior. 242. euulgata dicitur. Conf. *Annal. typographic.* Tom. I. p. 363. not. 1. Typographus quidem isti editioni nomen suum non adposuit, sed Pellegrino Anton. Orlandi l. cit. p. 433. Michael Maittaire l. cit. p. 363. & Jo. Henr. a Seelen l. cit. p. 589. opus a Luca Brandis de Schafs excusum esse perhibent. Ex adcurata istius operis recensione, quam Jo. Henr. a Seelen

&

& Michael Maittaire ll. citt. exhibuerunt, illos etiam errare patet, qui cum Cornelio a Beughem in *incunabulis typograph.* p. 164. Pellegr. Anton. Orlandi l. cit. p. 177. & Jacobo Quetif l. cit. p. 164. editionem *lubecensem* ad annum 1477. reiiciunt.

Editio, quae manibus nostris versatur, adlata fuit a Josia Simlero, Antonio Posseuino, & Michael. Maittaire ll. citt. Eius in fine, haec typographi leguntur verba: *Anno millesimo quadringentesimo octuagesimo* (1480) *Liber iste vocatus* Scala celi. Vlme *impressus per* Johannem Zainer *Explicit feliciter.* Quae Jo. Henrici a Seelen de hoc opere fuerit sententia, haec eius verba p. 589. lectores docere poterunt: *Pertractantur in hoc summae barbariei monumento, serie litterarum, varia argumenta sacra & moralia* e. c. Abstinentia, Accidia, Adulacio, Adulterium, *&c. sed intermixtis tot ridiculis fabellis, quisquiliis ac superstitionibus, vt male rebus suis consulat, qui huius* scalae *ope ad* caelum *velit adscendere. Copiosissimum huius libri argumentum quo consideratur virgo Dei genitrix* fol. 161. 179. (edit. lubecens. nostrae fol. 110-123.) *Μαριολατρείαν ostendit plane stupendam. Ob titulum* de Purgatorio *rectissime etiam notatur haec* scala *in pereximio* Nicolai Grysenii *libro* Spegel des Antichristischen Pawestdoms *fol. V. iii.* Vt hisce viri clarissimi dictis fides confirmetur, vnum alterumue florem, ex hoc rosario decerpemus. Fol. 37. sub voce *Clericus*, haec occurrit narratio: *Legitur quod Clericus quidam pauper in domo militis hospitatus requiritur: quid* parisius *didicisset. Qui respondit* scientiam naturalem & diuinitatis. *Tunc dominus habens anserem, & voluit quod clericus diuideret eum secundum* scientiam naturalem. *Qui renuens. sed coactus ita diuisit. caput dedit domino: collum & alas filiabus, pedes famulis, crura filiis. & ait* mihi clerico debetur ecclesia. *Tunc in crastino retentus a domino Cum in prandio quinque haberet perdices voluit vt secundum* scientiam diuinitatis *eos diui-*

 deret.

deret. Tunc clericus. in diuinitate Trinitas eſt principium. & ideo vobis & domine do vnam, & ſic eſtis tres. duabus filiabus vnam & ſic ſunt tres: duobus filiis vnam & ſic ſunt tres. Mihi ſoli duas & ſic ſumus tres. Fol. 71. ſub titulo *de cruce ſignatis*, haec legimus: *Quidam miles probiſſimus dum inuaſiſſet* Sarracenorum *aciem. ſic alloquutus eſt equum ſuum.* O bone Maurelle per multas dietas velociter portaſti me ad torneamenta ad haſtiludia ad guerras contra deum & etiam aduerſus infernum. modo emenda mihi. vt in hac die portes me ad paradiſum. & hoc in virtute crucis quae equitauit ſuper lignum. *Tunc equus ita virtuoſum inpetum fecit ſuper inimicos Xp̄i. vt quot tangebat tot interficeret. finaliter equus interficitur cum dn̄o ſuo. Et in morte eius viſa eſt columba lucida. in cuius capite anima illius militis portabatur ad eternam gloriam cum magna comitiua ſanctorum.* Ex his ſimilibusque *gradibus* haec *ſcala* componitur. Auctores, ex quibus illos contulit Joannes Junior, nominat in prologo: *Gradus huius* ſcale *ſunt diuerſe materie que ſecundum alphabeti ordinem contexuntur. que ne contemnantur a legentibus expono libros a quibus flores elegi ſecundum quod a Deo eſt mihi donatum. Ex* vitis Patrum Jero. *ex libris* dyalogorum Gregori. *ex* floribus Sanctorum Jaco. de Voragine. *ex* hyſtoriis ſcolaſticis. *ex* Speculo exemplorum Jacobi de Vitriaco. *ex* gloſa Jero. ſuper bibliam. *ex* ſumma Fratris Vincencii. *ex libro magno* de donis ſpiritus ſancti. *ex* mariali magno. *ex libro* de vita & perfectione fratrum predicatorum. *ex* alphabeto narrationum. *Verum aliqua interdum inſerui applicando ad mores vel recitando que ita conſcripta non reperi ſed in predicationibus aliorum audiui* &c.

XXXV.

XXXV.

Ortulus anime cum oraciunculis aliquibus superadditis, quę tamen in prioribus libris non habentur. in 12. folior. 237. si *calendarium* praemissum folior. 20. non numeraueris.

Quinque editiones istius libri, *argentinensem* per Jo. Knoblauch 1509. in 12. *lugdunensem* impensis Joan. Koberger, arte & industria Joan. Clein 1516. in 8. *moguntinam* per Joan. Scheffer 1516. *lugdunensem* per Jo. Clein 1517. in 12. & *nurenbergensem* per Federicum Peypus 1519. in 8. a raritate commendauit Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. I. p. 349 sqq. quibus nostram tum ob antiquitatem, tum ob raritatem longe praeferendam esse censemus. Aetatem illius haec, in fine conspicua, verba produnt: *Elaboratum per prouidum virum Magistrum* Johannem Grüninger *in insigni ac libera ciuitate* Argentina. *Anno incarnationis 1. 500. Pridie vero kalendas februarii.* Hisce verbis typographi insigne rubro colore decoratum adponitur. Michael Maittaire nullam prorsus illius notitiam habuisse videtur. Litteris gothicis partim rubris, partim nigris, vt nostra aetate fasti, siue *calendaria* exscribi solent, variisque sanctorum, sanctarumque imaginibus, satis nitide ligno incisis, subinde ornata est. *Calendarium* praemissum, sequitur *registrum* libelli; Ipse libellus his inchoatur versiculis:

Ortulus anime.

Ortulus *exiguus varias vt sepe salubres*
Herbas producit, quas medicina probat
Ortulus *hic* anime (*quem lumine cernis aperto*)
Proferet en iustum quod pietatis opus.
Hinc flores anime: poteris decerpere sancte
Plures: & mentis pharmaca multa sacre.

 Folio

Folio IIdo. incipit *officium, siue cursus beate* Marie *virginis. iuxta statutam* Vrbani *pape secundi. editum in concilio*, *apud* Clarum montem *celebrato*. Comparent quidem in hac etiam editione *quindecim orationes de passione dni. reuelate sancte* Brigitte, *regine* Suecie, *deuotissime mulieri*; at vero non vltimum in illa occupant locum, sed sequitur illas, *Accessus altaris prout ponit magister* Wilhelmus (Durandus) *in* rationali diuinorum *parte IIII. Rubrica* celebraturus. qua particula libello imponitur finis. Cum isti libelli ad ritualia ecclesiastica pontificiorum pertinent, illos omnes inter se discrepare, & pro diuersitate locorum & paroeciarum, in quibus adhibebantur, diuersas eorum esse editiones suspicamur. Locus enim, quem Cl. Clement l. cit. p. 349. *orationibus* S. Brigittae, & quidem ex editione *lugdunensi* 1517. in 12. adtulit, in nostra editione hac ratione legitur: *Sequuntur nunc quindecim orationes de passione domini reuelate* S. Brigitte *regine* Suetie *deuotissime mulieri. Cum esset* Rome *reclusa apud sanctum* Paulum. *Cum enim diu scire desideraсset numerum vulnerum domini* Jhesu. *Quadam die apparauit ei dominus dicens.* Corporis mei vulnera tot erant. scilicet quinque millia quadringenta & octoginta Que si veneratione aliqua prosequi volueris XV. pater noster. & totidem Aue Maria. dicens quotidie per annum integrum. Sicque reuoluto anno. vnum quodque vulnus venerabiliter salutasti. *Eamque docuit sequentes orationes ad vnum quodque Pater noster vnam orationem adiiciens: quam quicunque per circulum anni vnius easdem orationes deuote frequentauerit de eius progenie XV. anime de purgatorio liberabuntur. & XV. iusti eiusdem progeniei in bono statu confirmabuntur. & XV peccatores adbuc in mundo exsistentes conuertentur & cum hoc ipse consequitur gradum perfectionis & agnitionem & amaram contritionem omnium peccatorum* &c. Alterum locum, quem Cl. Clement excerpsit, in praesenti exemplari frustra quaesiuimus.

XXXVI.

Oratio HERMOLAY BARBARI *laureati poete* ad federicum & maximilianum principes cum Gratulatione LVDOVICI BRVNI *laureati poete* de regis romanorum coronatione. in 4. folior. 14.

Cum Maximilianus, Friderici III. Imperatoris Romanorum princeps filius, & Austriae Archidux, communi Electorum & Principum Germaniae adsensu, Rex eligeretur Romanorum, respublica Venetorum, gratulandi caussa, in aulam Imperatoris, quae tunc temporis Brugis in Belgio commorabatur, legatos misit HERMOLAVM BARBARVM, & Dominicum Trivisanum. Primus ex iis HERMOLAVS BARBARVS hanc, cuius titulum adscripsimus, *orationem* recitauit gratulatoriam, non quidem talem vti legitur, sed in compendium quasi redactam. Caussam istius rei in *epistola* ad Joannem Carandeletum, Romanorum Regis cancellarium, *orationi* in nostra editioni subiecta, his ipse verbis exponit: --- *Tu docte vir obsecro ne mirere siqua legas in hoc libello que tunc dicta non fuerunt. nec enim addidi nunc ea. Sed detraxi tunc. admonitus ab aulicis extemplo quam limen attigi ne longus essem. ambiciosa reciderem. optima queque dicerem. patientissimis omnino sed occupatissimis tamen principibus parcerem amputaui subito consilio multa. quamquam quod potest consilium fuisse si subitum. ea que tunc resecui modo sunt annexa. vtcunque veterum exemplo facimus quos* Fabio Quintiliano *teste constat longe aliter scripsisse quam egissent. ---- Verum non dubito quin nisi amor te fallat. vt audiendo tunc. ita legendo non parum multa tibi displicitura sint. Sed aequum queso te nobis & cognitorem & iudicem prebe. considerans hoc & existimans quod sesquihoram antequam principes adirem significatum nobis fuerit non duas orationes seorsum vt cogitabamus & paraueramus. sed vnam duabus iunctim*

habendam & recitandam esse. Plena difficultatis plena discriminis res erat. Tota mihi ratio dicendi puncto temporis immutanda fuit. orationis filum vniuerse retexui, atque vt breui rem complectar & cutis & facies ipsa prorsus interpolata est. &c. Perorauit *orationem* III. Non. Augusti, *ad* Brugas *siue* Gesoriacum anno 1486. non 1488. vt per typothetarum errorem in Niceroni *Memoires* Tom. XIIII. p. 25. legitur. Respondit ad illius *orationem*, nomine Imperatoris & Romanorum Regis, ex tempore, Antonius Abbas admontensis, quae *responsio extemporanea*, etiam, in hac, qua vtimur, editione locum inuenit. Idibus autem Augusti HERMOLAVS BARBARVS, vna cum collega suo Triuisano, a Rege Romanorum Maximiliano, Friderici Imperatoris iussu, Brugis, *eques auratus* creatus, *& aurea veste*, vt in nostra legitur editione, *donatus* fuit. Etiamsi haec *oratio*, plus vice simplici, exscripta, variisque collectionibus inserta fuit, raro tamen nostra aetate, seorsum excusae editiones in conspectum veniunt. Haec editio, curante Petro Danhüsser Nüenbergensi, *artium magistro*, monente in primis *facundo doctoque vate* Joanne Beckenhaub, litteris gothicis impressa fuit. Annus & locus impressionis quidem non adscriptus est, sed id *Norimbergae* anno 1490. factum esse, nos docet subscriptio *epistolae*, qua Petrus Danhüsser opusculum *claro & nobili* Conrado Stepeck consecrauit. Forte eadem editio est, cuius Jo. Henricus Leichius mentionem fecit in *Supplemento* Maittairiano p. 146. Adiicitur editioni praeter *responsionem* Joannis Carandeleti ad memoratam HERMOLAI BARBARI *epistolam*,

De serenissimi ac inuictissimi Maximiliani *Archiducis* Austrie Burgundieque *&c.* Romanor. *Regis nuper electi coronatione* LVDOVICI BRVNI poete laureati *ac* iuris vtriusque doctoris *gratulatio*, quae ex 411. hexametris composita est, & huius editionis raritatem auget. Paucissimis enim virorum doctorum, illam vide-

re

re contigit, quia, caussam ob quam nescimus, a Marquardo Frehero, aliisque *rerum* germanicarum *scriptorum* collectoribus omissa fuit. Initium illius tale est:

Sancta per eternum petra fundata tonantem
Christicolum classis magnum protensa per orbem
Tempus adest, iam leta deo da carmine grates
Huncque diem iubeas memores celebrare nepotes
Ornentur iam templa nouis hinc frondibus, inde
Floribus, auleisque & gratos turis odores
Vndique percipiant altaria, lumina micant
Cerea phoebeam *missamque per ethera lucem*
Atque sacerdotes solennia sancta canentes
Relliquias & sacra ferant diuina per vrbes
Atque suburbanos populos. Comitentur ad vnum
Quisquis adest, purusque puer mundeque puelle
Plebeiue chori cuncti gratentur ouantes
Nanque est ille dies memorabilis omne per euum
Quo generi humano Christus *pietate superna*
Contulit optanti quo nil potuisset haberi.
Maius, quod recto delectum Maxmilianum
Judicio heroum iubet ante vocari
Nunc romanorum *sacri tum deinde parentis*
Sufficere imperio, primamque hinc referre coronam
Inde aliam atque aliam patrum de more vetusto
O deus omnipotens quis dignas reddere grates
Officii tanti valeat mortalis, habere
Ni capias, clemens pio reddere, sume precamur
Sume igitur grates imo de pectore nostras
Et pietate tua presentia gaudia firma
Vt sint perpetua, ac fatis illesa futuris
Gaudeat vt Cesar nato imposuisse coronam
Imperii primam natus sumpsisse labores
Atque graues senio curas, quo publica possit
Auspiciis res nostra regi felicibus, atque
Sancta fides Christi *toto dominarier orbe.* &c.

Prima ſine dubio *orationis* editio eſt, quam Michael Maittaire anno 1485. prodiiſſe memorat in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 476. Forte eadem eſt, quae in Thom. Hyde *Catalog. Biblioth.* bodleianae Tom. I. p. 63. *eodem anno Brugis* in 4. vulgata dicitur. Niceron l. cit. editionem adducit, ſine loci & temporis indicio in 4. emiſſam. Anno 1520. prodierunt *panegyrici veteres, & aliqui recentiores*, cum praefatione Beati Rhenani *Baſil. per Joan. Frobenium* in 4. pp. 569. vbi iſta *oratio* etiam locum inuenit, vid. Niceron l. cit. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 403. In *orationibus clarorum hominum, vel honoris officiique cauſſa, ad Principes vel in funere de virtutibus eorum habitis, in Academia* veneta 1559. in 4. haec *oratio* etiam reperitur. Exſtat quoque in *orationibus gratulatoriis, in electione, coronatione, natiuitate, triumphis, nuptiis &c pontificum, imperatorum, regum, principum &c. habitis, a legatis, viriſue ſuae aetatis doctiſſimis, Hanouiae* 1613. in 8. p. 85--94. Adiecta eſt Libro XII. *Epiſtolarum* Angeli Politiani, & quidem in editione *Operum* Politiani omnium *Venet.* an. 1498. in fol. vid. quae ſupra Tom. I. p. 669. diximus. Marquardus Freherus illam inſeruit Tom. II. *Scriptor. rer.* germanicar. p. 185 ſqq. edit. *Francof.* 1637 in fol. & in editione Burc. Goth. Struuii *Argentorat.* 1717. p. 408 ſqq. Alias editiones vid. in Chriſtoph Hendreich *Pandect.* brandeb. p. 410. De HERMOLAO BARBARO vid. quae ſupra Tom. I. p. 128. a nobis prolata fuerunt.

LVDOVICVS BRVNVS italus, e marchionatu montisferratenſi oriundus, vixit adhuc Joan. Trithemii aetate, anno circiter 1494. Mentionem illius facit in libro *de Scriptor. eccleſ.* Cap. CMLVI. p. 229. edit. Jo. Alb. Fabricii, & illum elogio *viri vndecunque doctisſimi, vtriusque iuris profeſſoris & celeberrimi interpretis, poetae laureati, philoſophi, & oratoris inſignis, ac diuinarum ſcripturarum non ignari, ingenio excel-*

len-

lentis, & diserti eloquio, ornauit, qui vtroque genere ſcribendi, multa praeclara ediderit opuſcula, quorum vero nihil ad ſuas peruenerit manus, quam *carmen de coronatione* Maximiliani ſupra memoratum. Conf. Joſ. Simleri *Biblioth.* p. 461. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. med. & infim. Latinit.* L. XI. p. 854. Quod in aula Maximiliani Imperatoris diu vixerit, patet ex Jacobi Wimphelingi *epiſtola ad* Jacobum Spiegel, *nepotem, iureconſ.* in Marquardi Freheri *Scriptor. rer.* German. Tom. II. p. 767. edit. Struuii, vbi illum *eloquentisſimum* & ſibi *familiarisſimum* nominat.

XXXVII.

Vniuerſalis doctoris ALANI de planctu nature liber.

Epitaphium ſepulchro ALANI inſcriptum
ALANVM breuis hora breui tumulo ſepeliuit,
Qui duo: qui ſeptem: qui totum ſcibile ſciuit.

in 4. folior. 60.

Praeter rem, hoc opuſculum Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 15. ALANO cuidam, quem fingit Siculum, poetam & clarum oratorem, tribuit. Illud ſane ab ALANO AB INSVLIS fuiſſe compoſitum, nemo dubitat. Inter *opera* igitur eius, cura Caroli de Viſch, iunctim *Antuerpiae* 1654. in fol. edita illud opuſculum, quo in ſodomiae crimen inuehitur, ab editore p. 279 ſqq. relatum fuit. Qua tituli diuerſitate, illud ab auctoribus citari ſoleat, iam expoſuit Polycarpus Leyſerus, in *hiſtoria poetarum & poematum medij aeui*, p. 1043 ſqq. vbi etiam carmina, ſiue vt vocantur *metra*, libro inſerta, trium codicum manuſcriptorum ope, emendata leguntur. Chriſtophor. Hendreichio, Caſimiro Oudino, Polycarp. Leyſero, Jo. Alberto

Alberto Fabricio, aliisque, editio, cuius adſcripſimus titulum, incognita fuit, neque aliam adducunt, praeter Caroli de Viſch editionem, id quod huius editionis inſignem raritatem confirmat. Memoratur a Joan. Gebhardo, in *vita* ALANI AB INSVLIS, quam praemiſit eius *parabolis* ab Andrea Senftlebio, notis philologicis, illuſtratis, *Lipſ.* 1663. in 8. p. 10. & a Jo. Henric. Leichio in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 68. Litteris exſcripta eſt gothicis, oppido luculentis & nitidis, & in fine haec refert verba: *Explicit* ALANVS *de planctu nature feliciter. Impreſſus* Lyptzk *per* Arnoldum Colonienſem. *Anno gratie. M. CCCC. XCIIII.* (1494).

Quod ad *epitaphium*, in libri titulo conſpicuum adtinet, illud non integrum eſt, ſed verſu deſtituitur, qui talis fuiſſe dicitur:

Scire ſuum moriens, dare vel retinere nequiuit.

Hoc enim elogio, eius ſepulchrum marmoreum ornatum fuiſſe, quod Ciſtercii, in clauſtri parte laeua, templum ingredientibus, olim conſpiciebatur, contendit Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. II. p. 1390. Habemus de quo mox dicemus, ALANI *doctrinale altum*, commentario illuſtratum, in quo ALANI *epitaphium*, hac ratione expreſſum legitur:

ALANVM *breuis hora breui tumulo ſepeliuit*
Qui duo qui ſeptem totum qui ſubdidit orbem
Scire ſuum moriens, dare vel retinere nequit (nequiuit).

Eosdem verſus poſtea retulit, huius *commentarii* auctoritate permotus Caeſar Egaſſius Bulaeus in *Hiſtoria vniuerſitatis* pariſienſis Tom. II. 437. ſed illos errare demonſtrauit Oudinus l. cit. Cum autem hi tres verſus, ob vetuſtatem & lituram, vix legi poſſent, *epitaphium* anno 1501. renouatum fuit, additis quatuor nouis verſibus

ALANVM

ALANVM *breuis hora breui tumulo sepeliuit*
Qui duo qui septem, qui totum scibile sciuit
Labentis seculi, contemtis rebus egens sit.
Intus conuersus, gregibus commissus alendis
Mille ducenteno, nonageno quoque quarto
Christo *deuotus mortales exuit artus.*

Insigni, hi quatuor versus, recens additi, controuersiae, de anno ALANI emortuali, occasionem dederunt. Casimirus Oudinus autem l. cit. firmissimis argumentis, multisque scriptorum testimoniis demonstrauit, versuum auctorem errasse, & ALANVM non anno 1294. sed iam anno 1203. mortuum esse.

XXXIIX.

Doctrinale altum, seu liber parabolarum ALANI metrice descriptus, cum sententiis & metrorum expositionibus vtilis valde, ad bonorum morum instructionem. in 4. folior. 25.

Non quidem liber ipse adeo rarus est, qui semel, iterumque, & saepius editus fuit, sed editiones tantummodo inter libros rariores sibi vindicant locum, quae ad primum artis typographicae seculum referri debent. Varias editiones recenset Christophor. Hendreich in *Pandect.* brandenb. p. 76. Guil. Caue in *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 709. Casimir. Oudinus l. cit. col. 1406. Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. I. p. 92. Polycarp. Leyserus l. cit. p. 1063 sqq. vbi integer liber insertus legitur. Inter recentiores editiones non vltimum sibi vindicat locum, quae hoc insignitur titulo: ALANI AB INSVLIS *parabolae, & ad easdem* Andreae Senftlebii, *Icti,* vratisl. *Notae philologicae. Opus posthumum. Wratislauiae sumtibus Esaiae Fellgibelii Bibliop. Lipsiae Typis Colerianis* 1663. in 8. pp. 184.
Edi-

Editionis curam mortuo Senftlebio, in se susceperat Joannes Gebhardus, Prof. Conr. & Bibliothecarius elisabethanus vratislauiensis.

Haec, quam manibus iam tenemus editio, charactere typorum gothico impressa est, & haec in fine, ob oculos ponit verba: *Doctrinale altum parabolarum* ALANI, *cum glosa finit feliciter. Impressum* Colonie *per* Henricum Quentell. Anni indicium non comparet. *Glossae*, siue *commentarii* auctor non nominatur, sed sine dubio Matthaeus ille Bonhomme monachus cisterciensis est, quem *commentarium in parabolas* ALANI, composuisse perhibet Caesar Egassius Bulaeus l. supra cit. Casimir. Oudinus l. cit. col. 1390. aliique plures. Absurda enim de ALANO narratio, quam ex eius *Commentario* auctores citati retulerunt, ipsis iis, in nostro exemplari verbis legitur. Non solum autem haec narratio, sed omnis etiam *commentarius*, ab auctore inepto profectus est, quare valde miramur, quod Oudinus l. cit. col. 1406. *commentarios eruditos* vocauerit. In Caroli Vischii, Dunarum Prioris, ordinis cisterciensis collectione, *Operum* ALANI, libellus insertus inuenitur, p. 421 sqq. Plura de libro, vid. apud Auctores supra cit. Versio sine dubio gallica est, quam Michael Maittaire Tom. I. *Annal.* p. 547. hoc produxit titulo: *Les Paraboles de Maistre* ALAIN *en François. Paris par Antoine Verard, XX. de Mars. mil quatre vings & douze* (1492) in fol.

Sunt inter viros doctos, qui versibus epitaphii, supra adductis permoti, duplicem ALANVM DE INSVLIS exstitisse, sibi persuadent, vid. Guil. Caue l. cit. p. 674. & 708. Carolus de Visch in *historica dissert. de vita & morte* ALANI *magni* DE INSVLIS, *Doctoris vniuersalis*, Operibus ALANI praemissa, & in *Bibliotheca Scriptorum ordinis* cisterciensis. *Colon. Agrip.* 1656. in 4. p. 12 sqq. Caesar Egass. Bulaeus in *historia vniuersitat.* parisiens. Tom. II. p. 432 sqq. & p. 719 sqq. Tom. III. p. 19 sqq. sed suam illis sententiam

tiam relinquimus defendendam, & vnum ALANVM DE INSVLIS, ex ciuitate insulana, Flandriae gallicae, metropoli oriundum, doctorem parisinum, Ripatorii Abbatem, antissiodorensem Episcopum, atque tandem monachum Ordinis cisterciensis fuisse, & apud Cistercium anno 1203. mortuum esse existimamus, quod etiam singulari *dissertatione* probauit Casimir. Oudinus l. cit. col. 1389 sqq. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. I. p. 89 sqq.

XXXVIIII.

Speculum naturalis coelestis & propheticae visionis: omnium calamitatum tribulationum & anxietatum: quae super omnes Status: Stirpes & nationes christianae reipublicae praesertim quae cancro & septimo climati subiecte sunt: proximis temporibus venture sunt. in fol. folior. 18. cum figuris ligno incisis.

Insignem libri raritatem, ex eo colligere licet, quod nullus bibliothecae nobis se obtulerit catalogus, qui auctoris, & libri fanatici fecerit mentionem. Librum etiam vernacula lingua exscriptum exstare, legimus in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 1216. vbi illius titulus, his verbis adfertur: *Spiegel natürlicher himmlischer vnd prophetischer Sehungen. Nürnberg* 1508. in fol. & Jacobus Bruckerus in *Originibus typographiae* augustanae, *historico filo deductis*, quae leguntur in *Museo* heluetico Tom. VI. Part. XXIII. *Turici* 1752. in 8. §. XIIX. p. 385. librum vernacula lingua editum, & a Joanne Schoenspergero *Augustae Vindelicorum* 1522. prelo subiectum fuisse, e *Catalogo Bibliothecae* ebnerianae Millenar. III. num. 198. p. 21. memorat. Auctoris nomen in libri fronte quidem non comparet, sed a JOSEPHO GRÜNPECKH *presbytero*

tero indigno, illum esse compositum, patet ex *epistola* illius dedicatoria, *ad reuerendissimum in* Christo *patrem & dominum, dominum* Bernhardinum: *sancte* romanae *ecclesiae, titulique sanctae Crucis Cardinalem legatum* &c. Quo tempore vixerit, definire non sustinemus. Libro enim haecce typographi, in fine subiecta sunt verba: *Impressum* Nurnberge *per me* Georgium Stuchs *ciuem* Nurnbergen. *Anno M. D. VIII.* (1508) *Septimo Kalendas Nouembris:* Epistola autem ad Bernhardinum, scripta dicitur *Ratisbone imperiali vrbe tercio idus Augusti. Anno a nataliciis Christi diebus octauo supra millesimum atque quadringentesimum* (1408). Si coniecturae locum dare licuerit, per typothetarum errorem, annum *quadringentesimum*, pro *quingentesimo*, in exemplari nostro, legi facile nobis persuaderemus. Queritur auctor de abusibus, qui in ecclesiam romanam irrepserant. Illi nisi abusus e medio tollantur, vltima imminere fata, tribus potissimum e fontibus, *ex coniecturis rerum christianarum, astrorum scientia, & prophetarum, certissimis, aeternae veritatis testimoniis* dicit, quapropter, cum hic liber ante Lutheri reformationem, in lucem prodierit, Matthias Flacius Illyricus in *Catalogo Testium veritatis* Tom. II. p. 900 sqq. edit. Simon. Goulartii *Lugdun.* 1597. in 4. auctori locum quemdam adsignauit. Ad Germaniam autem potissimum eius spectare praedictiones, verba testantur tituli: *super stirpes & nationes christianae reipublicae, praesertim quae cancro & septimo climati subiectae sunt.* Nam Geographiae studiosi, probe norunt Germaniam potissimum cancro, septimo & octauo, vt vocant, climati subiacere. In memorata ad Bernhardinum *epistola*, inter alia his illum compellat verbis: *Coniice considerationis tuae oculos in sequens* speculum: *& videbis omnem spurcissimarum abusionum atque contaminationum saburram: qua nauigium ecclesiae nimis oneratum altis mergitur afflictionum paludibus, cernes, & innumera multo atrociora, quam hactenus in hanc suspiriorum*

rum

rum colluuionem iaculata sunt calamitatum spicula: quae fatorum ex officinis pendentia: & corporibus & animabus nostris (si non vel summe prouidentie armis: vel deuotissimarum ad Deum supplicationum machinis restiterimus) minitantur internitiem. Quibus quidem visis & sedulo animaduersis: facile poteris aliquorum cataplasmata consiliorum & remediorum adhibere: quibus imperii vlcera & inde vulnera totius christianae reipublicae ex toto sanentur, nisi fortasse istud meum speculum *offenderis inculti sermonis scabritie: scolasticeque latinitatis rubigine obscurum: nec scripturarum auctoritate & grauitate satis politum & perspicuum. Admoue precor doctas manus tuas: & pauxillulum effunde melliflue doctrinae fauoris & beniuolentiae: & reddetur tersissimum, hii denique principes, quibus hanc meam lucubrationem exhortationis loco dedico: tanto libentius capessent: bonamque in partem interpretabuntur: quanto licentius & emendatius: ac etiam liberaliori ex animo tanti patroni processit* &c. Eadem fere longa orationis repetit serie, in *praefatione ad reuerendissimos in* Christo *patres & dominos, dominos* N. Maguntinen. Colonien. Treueren. *ecclesiarum Archiepiscopos, sacri* Romani *imperii electores. ceteros omnes maiorum ecclesiarum moderatores Episcopos, Abbates, Prelatos & omnes ecclesiasticos ceteros,* in qua illos hortatur, vt tandem aliquando euigilent, e negligentiae somno, animorumque confusionis tenebris, in debiti officii, diligentiae, & celeritatis lucem. Liber in *duodecim* diuisus est *capita*, quorum cuilibet figura ligno incisa, si temporis genium spectauerimus, haud inelegans praemittitur. Capitum argumenta haec sunt:

I. *De mutatione status christianae reipublicae: quae ex manifestis signis caeli depromi potest, & liquido probari.*

II. *De confirmatione praedictorum, per vatidicos sermones: cuiusdam sancti vatis & preconis* Jesu Christi, *qui*

qui iam per omnia ecclesiae limina: instar Jone *prophete discurrens, christicolas exhortatur ad poenitentiam.* Illud caput hac ratione inchoatur: *Expergiscimini o viri christiani, e graui scelerum somno: atraque mortis caligine: auriumque & omnium sensuum vestrorum corda rescindentes verba mea intentissime percipite. Quia legem domini dei nostri in latrinam, & omnes eius diuinos sermones in obliuionis & contemptus cloacas abiecistis: coepistis virtutum in exercitatione prorsus delirare: in malicia sapere & prudentissimi esse: omnem equitatem & iusticiam subuertere: pupillorum & viduarum sudore inebriari: patrimonium* Christi *scortorum deliciis dissipare: ac etiam efferatam libidinem vestram stupris: adulteriis: incoestu: & omni illicito concubitu, inexplebilem vero habendi voracitatem furtis & sacrilegiis explere. denique dei templum per scelus & summam iniquitatem vestram constitutum est lupanar & domus furum atque latronum, in quo non celebres hymni: sed blasphemiae caelestis principis resonant. propterea extant adhuc pauci dies: & vniuersa ciuitas katholica corruit, vsque ad fundamentum. Induite igitur vos saccis poenitentiae & contritionis. & a maiore vsque ad minorem occurrite domino lachrymis: tum miserebitur vestri, sicut* niniuitarum *misertus est. Sin autem poenitentiam reieceritis: illucescent e vestigio dies luctuum: quibus a conspectu malorum quae in vos crassabuntur: fugere volentes: flumina in littoribus acclamabitis: vt vitam vestram propicio fluxu excipiant: abrupta montium inuocabitis: vt lacera corpora vestra in ipsa praecipitatione molliter delanient: arbores in syluis lachrymabilibus oculis implorabitis: vt ceruices vestras ad ramos suspendendas indulgenter ferant,* &c.

III. *Quo autore rumor iste exortus sit: scilicet nauicula* Petri *debeat istis annis ad multos periculorum scopulos concuti: & prope naufragari: ecclesiasticique multifariam conturbari.* Hoc capite JOSEPHUS GRÜNPECKH lectoribus persuadere cupit, praedictiones

nes istas alium habere auctorem, cuius modo vestigiis ipse insistat. Ita enim scribit: —*hinc effluxit ille rumor de cleri, ecclesiaeque conturbatione. cuius quidem author est vir iustus, recti cordis: sincere conscientiae & flagrantissimi in Deum amoris: qui tali ex corruptela: aliisque presciendi modis: expiscatus est ista futura mala; que vbiuis locorum modo predicto per ora hominum volitant. ea certe cum vel amoris vel terroris causa: in propatulum enunciauit: coepit mox phama, (ceu omni volucri velocius efferri solet) de hac re longe lateque diffundi. huius profecto sancti viri auctoritati & diuinandi generibus innixus calamitatum seriem quae christianam super rempublicam his temporibus peculiariter venture sunt: ita vestris sensibus subiiciam: ac si illo temporis momento: saeuitiae sue grandines in terram iacularentur* &c.

IIII. *de reipublicae christianae conturbatione: quae ex coniecturis prauis & corruptis christianorum moribus confirmari potest.*

V. *de secunda confirmatione fluctuationis christianae reipublicae, ex solis & lune obtenebrationibus: magnisque erraticorum siderum congressibus.*

VI. *de tercia predictorum approbatione, ex certissimis prophetarum & aeterne veritatis testimoniis.*

VII. *de primo* Esaie *prophetae testimonio: quo probantur reipublicae christianae incommoda sub forma vinee quae cum bonos fructus ferre debebat, labruscas protulit.*

IIX. *de secundo* Ezechielis *prophetae testimonio quo declarantur ecclesiae discrimina, propter horribiles idololatrias: quas sub forma templi* Salomonis *preuidit.*

VIIII. *de tercio* Ezechielis *prophetae testimonio, quo exhibentur poene & afflictiones vtriusque status ecclesiasticorum & secularium: sub forma duarum sororum turpiter fornicantium: & in primis laicorum.*

 X. *de*

X. *de quarto* Ezechielis *prophetae testimonio: quo enumerantur calamitates spiritualium sub forma sororis minoris.*

XI. *de quinto* Ezechielis *prophaete testimonio: quo patefiunt generalis status christianae reipublicae abusiones: eiusque calamitates: sub forma mulieris pauperrime nate: & a magno viro educate: atque etiam tandem matrimonialiter desponsate; quae tamen omnium ingrata beneficiorum exponit se omnium adulterio.*

XII. *de enumeratarum calamitatum rerumque omnium conclusione: cum adiectione quorundam articulorum concordantium astronomicam certitudinem cum theologica veritate: liberantiumque autoris dicta ab erroris decipulis.* Septem tantummodo in medium profert *articulos*, reliquos CXIII. quos in promtu habuit, in tertium *mutationis mundi* librum, tres quidem libri ita, qui, vt ait, *incude adhuc pendebant*, inscripti fuerunt, retulit. Vtrum eiusmodi tres libri lucem viderint, ignoramus. In conclusione *speculi naturalis, caelestis, & propheticae visionis*, barbarum & hispidum scribendi genus, & figuras, quas cuilibet libro praemisit, excusat. Descripsit librum, & ex illo excerptum, cum duabus figuris dedit, Johan. Wolfius in *Lectionum memorabilium & reconditarum* Tom. II. *Lauingae* 1600. in fol. p. 326 sqq. Idem Wolfius l. cit. p. 324. inseruit D. JOSEPHI GRÜNPECK *prognosticon, ab anno trigesimo secundo vsque ad annum quadragesimum Imperatoris* Caroli Quinti *plerasque futuras historias continens.* Exstat etiam liber, qui sine loci anni, & typographi indicio, in 4. hoc titulo insignitus prodiit: *Prophezeien vnd Weissagungen, Vergangene, Gegenwärtige, vnd künftige Ding, Geschichten vnd Zufäll aller Stände, den Frommen zu Ermahnung vnd Trost, den Bösen zum Schrecken vnd Warnung, bis zum Ende verkündent, als* Doctoris Paracelsi, Johann Liechtenbergers, M. JOSEPHI GRÜNPECK,

PECK, Joan. Carionis, *Der* Sibyllen *vnd anderer.* Inueniuntur in hoc libro fol. 97 -- 100. M. JOSEPHI GRÜNPECK *von Reformation der Christenheit vnd der Kirchen.* Num excerptum ex *Speculo naturalis, caelestis, & propheticae visionis*, aut opusculum plane sit diuersum, dicere non possumus, cum nobis tam felicibus esse non licuit, vt librum euoluere potuissemus. Illius nobis suppeditauit notitiam M. C. H. *Bericht von* Johan Liechtenbergers *Weissagungen* 1689. in 4. p. 8 sqq. Sine dubio eiusdem libri teutonici, repetita est editio, quae in *Catalogo Bibliothecae* vockerodtianae p. 222. an. 1620. in 4. prodiisse dicitur. Conf. Wilh. Ernst Tenzelii *monatliche Vnterredungen* an. 1689. p. 979. vbi editio memoratur an. 1549. & p. 852.

Non confundendus est JOSEPHVS GRÜNPECKH *presbyter*, cum eiusdem nominis, *medico*, burghusano, Bauaro, qui seculo XV. ad finem vergente vixit, & Augustae Vindelicorum medicinam exercuit, & inter primos fuit, qui de *mentulagra* seu *morbo gallico* scripserunt. Liber eius non facta anni & loci mentione in lucem exiit hoc titulo: *Tractatus de pestilentiali scorra sive malo de* francos, *originem remediaque eiusdem continens, compilatus a venerando viro Magistro* Josepho Grunpeck *de* Burckhausen *super carmina quaedam* Sebastiani Brant, *vtriusque iuris doctoris* in 4. plagg. 12. vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 432. Friderici Boerneri *Bibliothecae librorum rariorum physico-medicorum, historico-criticae Specimen I. Helmstad.* 1751. in 4. num. XIIII. p. 29 sqq.

XXXX.

P. FAVSTI ANDRELINI *Foroliuienſis Poetae laureati atq. Oratoris clariſſimi* Epiſtolae prouerbiales & morales longe lepidiſſimae nec minus ſententioſae. in 4. folior. 14.

PVBLII FAVSTI ANDRELINI *epiſtolas prouerbiales* raras eſſe, praeter Jacobum Burckhardum in *Commentario de linguae latinae in* Germania *per XVII. Secula amplius fatis* Tom. I. *Hanouer.* 1713. in 8. p. 467. not. (q), Jo. Ludolph. Bünemannum in *Catalog. libror. rariſſ* p. 80. & Theophil. Sincerum in *librorum nonniſi rariorum notitia* Tom. I. p. 24. nos docuit Cl. Dau. Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 323. Sed vehementer miramur, quod nemo eorum, qui *epiſtolas* haſce recenſent, & in primis poſterior, qui ſeptem diuerſas produxit editiones, noſtrae editionis fecerit mentionem, cuius in fine haec leguntur verba: *Finis nouem epiſtolarum adagialium* P. FAVSTI ANDRELINI *iuxta muſarum videlicet numerum & trium (quot Charites ſunt) epigrammatum ex aedibus* Matthiae Schürerii Seleſtatini, *Kalen. Julii Anno poſt dominicum natalem M. D. X.* (1510). Illam ad editionem *argentoratenſem* anni 1508. exſcriptam eſſe, teſtatur Beati Rhenani ad Hieron. Gebviler, Seleſtati bonas litteras profitentem *epiſtola*, ſcripta *Seleſtati. pridie Kalen. Septembris. Anno MDVIII.* Beati Rhenani *epiſtolam* ſequitur 1) FAVSTI ANDRELINI, *ad illuſtrem* Franciae *Cancellarium*, Joannem de Ganay, *epiſtola nuncupatoria*, & eiusdem FAVSTI, *ad illuſtrem* Franciae *Cancellarium*, Guidonem Rupefortem, epigramma. *Epiſtola prouerbialis* I. ad eumdem Guidonem Rupefortem, argumentum pertractat: *quod hactenus in procudendo tantum carmine inſudauerit, nunc demum ſolutam orationem adgrediatur.* II. *Amico reconciliato, aut raro aut nunquam fidendum.* III. *Quod* Aeneis *non ab omnibus intelligatur, dubiam habens*

habens cum Iliade *palmam*. IIII. *Non esse antiquatis obliteratisque verbis vtendum*. V. *Non habendum esse cum foemina commercium*. VI. *Temporis iactura nihil esse neque perniciosius neque detestabilius*. VII. *Quod pueri ab optimo praeceptore, candidis, tum litteris, tum moribus sint imbuendi*. IIX. *Labores otio anteponendos*. VIIII. *Quod ideo epistolas scribat, adagiis scatentes, quia paucis magna & moralia complectuntur*. His *epistolis* subiiciuntur tria *epigrammata* 1) *in obitum* Guidonis Rupefortis, Franciae *Cancellarii*, *nunquam satis laudati*, P. FAVSTI ANDRELINI epigramma. 2) *Eiusdem de eodem* epigramma, 3) *eiusd.* epigramma, *de* Joanne Ganeo, Guidonis Rupefortis, *quam diligentissimo successore*. Insertae fuerunt P. FAVSTI ANDRELINI Epistolae *Farragini epistolarum laconicarum Basil. per Robert. Winter* 1565. P. II. p. 497 sqq. Conf. Silu. Jo. Arenhold *Conspect. Biblioth. epistolar*. p. 69. Specimen prouerbialis stili ex epistola VIIII. dedit Jacob. Burckhardus l. cit. Joannem Arboreum, laudunensem, Theologum parisiensem, in istas *epistolas* scripsisse *commentarium* testatur P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 230. & *Catalog. Biblioth*. bodleianae Tom. I. p. 38. & 245. Christ. Schoettgenius in *Continuat. Biblioth*. fabrician. *med. & infim. Latinit*. L. XVI. p. 58.

XXXXI.

P. FAVSTI ANDRELINI *Foroliuiensis*, *Poetae & Oratoris clarissimi*, de virtutibus cum moralibus tum intellectualibus, Carmen dignissimum. *Eiusdem* elegiae quaedam castiores, sanctioresque. in 4. folior. 23.

E rarioribus iste liber, P. FAVSTI ANDRELINI opusculis est, cum omnes fere, qui vitam illius expo-

fuerunt, & opera edita recensuere, scriptores, silentio illum praetermiserunt. Editionem, qua vtimur, curavit Beatus Rhenanus, & nomine Jacobi Fullonii, Bernensium Rhetoris, inscripsit. FAVSTVM ANDRELINVM in *carmine*, quod DCV. absoluitur hexametris, *pro Archetypo* habuisse scribit *Isagogen in Ethicorum libros*, a Jacobo Fabro, stapulensi, concinnatam. Scripsit hoc *carmen panegyricum* P. FAVSTVS ANDRELINVS, regius poeta laureatus, *ad* Robertum Brissonetum, *Archiepiscopum* remensem, *&* Franciae *Cancellarium*, & *ad* Petrum Coardum, *primum Praesulem* parrhisiensem. In *epistola* ad posteriorem, *carmen* se excogitasse ait, cum saeuiente tum febre, tum cancro, mirum in modum discruciaretur. Caeterum peripateticos hac in re, potissimum sequendos censuit, quod illi non e quatuor tantum, vt stoici, sed e duodecim fontibus, omne honestum decorumque deriuari contenderint. *Elegiae nouem*, carmini philosophico adiectae, sine dubio ex *elegiarum libris III. Paris.* 1494. editis, excerptae a Beato Rhenano fuerunt, inprimis cum ille, in *epistola* ad Fullonium, se *elegias* tantummodo *castiores* adiunxisse *molles* autem, *vt tenerae aetatulae perniciosas*, reiecisse confirmat. In fine editionis, haec typographi leguntur verba: P. FAVSTI ANDRELINI *de virtutibus carmen atque eiusdem elegias*, Mathias Schürerius Heluetensis, *flamneis vsus calamis* Argentoraci *exscripsit Mense Februario. Anno M. D. VIIII.* (1509). *Dn.* Maximilianō *P. F. Aug.* Romanis *Imperitante.* Neque Niceron in *Memoires* Tom. XXXIIX. p. 270 sqq. in catalogo librorum a Beato Rhenano editorum, neque Michael Maittaire in *Annal. typograph.* istius editionis fecerunt mentionem. Forte eadem editio est, quam Adr. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 114. *Argentorat.* 1508. in 4. vulgatam scribit. Locus praeterea, ob *carmen philosophicum*, P. FAVSTO ANDRELINO, fuisset adsignandus a Jo. Christophor. Gottschedio in *Commentatione de poetis philosophis*, quam

quam eminentiss. R. E. Cardinalis Melchioris de Polignac *Antilucretio, Lipſ.* 1748. in 8. praemiſit.

XXXXII.

Heus lector nouarum rerum ſtudioſe, Hic habentur de Fortuna Franciſci Marchionis Mantuae, F. BAPTISTAE MANTVANI Cramen (*Carmen*) elegantiſſimum. Videbis in eo carmine; quanti *celeberrimus poeta* inuictiſſimum Caeſarem Maximilianum faciat, quid de Rege Francorum Ludouico, ac Venetis ſentiat. Epiſtola elegiaca FAVSTI ANDRELINI, qua Anna Franciae regina Ludouicum Franciae regem maritum ſuum, poſt ſubactos Venetos, ad ſe reuocat. ANTONII SYLVIOLI *Pariſienſis* chilias, de triumphali atque inſigni Chriſtianiſſimi Francorum regis Ludouici Duodecimi in Venetos victoria. PETRI DE PONTE *Brugenſis Caeci*, de abitu & reditu pacis carmen. Sunt in eo multa ad Maximiliani Caeſaris ac Margaritae Maximiliani filiae laudem pertinentia. *Domini* ZACHARIAE *Abbatis* ad Venetos elegia, de dominio eorum breui diruendo, & vt ad cor reuertantur. in 4. folior. 39.

Collectionem iſtorum opuſculorum poeticorum, in lucem emiſit Beatus Rhenanus, & Thomae Aucupario, poetae laureato dicauit, *ex vrbe ſeleſtatina, bonarum litterarum nutrice quinto idus Junias an. 1510.*

Primum locum F. BAPTISTAE MANTVANI *carmen*, in quo, vt Beatus Rhenanus ſcribit, *Principis* mantuani, magmedici *tyranni*, *ſacratiſſimique Imperatoris* Maximiliani, *ac* Ludouici aurelianenſis, Franco-

 rum

rum *regis, bellicam aduersitatem, captiuitatem & miseram in hostiles manus prolapsionem graphice complectitur.* Beati Rhenani *municeps* Kierherus, id sua manu Parisiis exscripserat, & Humelbergii ope adiutus, ad archetypum recognouerat. Insertum fuit postea *carmen operibus* MANTVANI in vnum corpus collectis.

De PVBLIO FAVSTO ANDRELINO foroliuiensi Italo, poeta XXII. annorum, laurea Romae coronato, & postea per triginta annos, academiae parisiensis Professore, qui diem obiisse dicitur anno 1518. vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 550 sqq. P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 230. Georg. Viuiani Marchesii *vitae virorum illustrium* foroliuiensium, *Foroliuii* 1726. in 4. p. 230 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 110 sqq. Christ. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & inf. Lat.* L. XVI. p. 58 sqq. Quae de titulo *poetae regii*, & *reginei*, quem nomini suo, in libris editis nonnunquam adscripsit ANDRELINVS, iudicauerit P. Baile, vid. l. cit. not. A. *Menagiana* Tom. I. p. 115. & quae Bernardus de la Monnoye Tom. IIII. p. 93. hac de re adnotauit. Conf. Bartholom. Cassanaei *Catalogus gloriae mundi* Part. X. Considerat. XXXXV. fol. 231. a. edit. *Francof. ad Moen.* 1586. in fol.

De ANTONIO SYLVIOLO parisiensi, apud omnes fere scriptores altum est silentium. Josias Simlerus in *Bibliotheca* p. 55. haec pauca tantum de illo retulit: ANTONIVS SYLVIOLVS Parisien. *poeta & orator insignis, scripsit* comoedias *plures*, elegiarum lib. I. epigrammatum lib. I. dialogos *plures & graues*, de Venetis triumphum. Posterius opusculum sine dubio illud est, quod in nostra editione inscribitur, *de triumphali atque insigni christianissimi inuictissimique* Francorum *regis* Ludouici *duodecimi in* Venetos *victoria, Chilias heroica.* Adiicitur illi *exultantis* Galliae *paean, intercalaribus versibus, pro restituta reuerendissimo patri*

patri ac dno. Georgio Ambasiano, *summe authoritatis legato, incolumitate* Mediolani.

De PETRO DE PONTE caeco, brugensi, infra plura dicemus, cum editionem Lucani rarissimam, illius adnotationibus instructam, recensebimus. Hoc *carmen ad circumspectissimum dominum* Robertum du Gast coqueriticeae *porticus moderatorem* perscripsit.

De ZACHARIA Ferrar. Vicentino, Abbate subasiensi nihil compertum habemus. In Antonii Possevini *Apparat. sacro* Tom. III. p. 378. & 379. tres Zachariae inueniuntur, qui iisdem fere temporibus vixerunt. Nimirum Zacharias Ferrerius, Vicentinus, Episcopus gardiensis, qui *hymnos* composuisse dicitur, Zacharias Lilius, Vicentinus, quem *de gloria & laudibus beatorum* scripsisse perhibet, & Zacharias, Vicentinus, cartusianus, quem Maximiliani I. Caesaris tempore vixisse, & *ordinis sui originem carmine* (vid. quae de hoc carmine eiusque auctore Zacharia Benedicto, vicentino, Tom. I. p. 309. a nobis prolata fuerunt) *heroico, & quidem fuse* cecinisse memorat. Sine omni dubio aut prior, aut posterior, *carminis*, quod in collectione reperitur, auctor est. In fine illius haec leguntur typographi verba: Argentorati, *in* Schürerianis *aedibus Ecclesiae* Julio II. Maximiliano *imperii* Deo Opt. Max. *Totius machine rectore. M. D. X.* (1510) *Junii XX.* A Michaele Maittaire nulla, in *annalibus typographicis* editionis mentio facta fuit.

XXXXIII.

LEONHARDI (BRVNI) *Aretini* de Studiis & litteris ad illustrem dominam Baptistam de Malatesta Tractatulus in 4. folior. *6.*

Haec editio admodum rara, litteris gothicis excusa, & Jo. Alb. Fabricio, Joanni Petro Niceron, Viro Cl. Lau-

Laurentio Mehus, & aliis, incognita fuit, qui editionem non antiquiorem, quam *argentinensem* anno 1521. ab Alexandro Brassicano, editam in 8. memorant. Eadem forte est, quam Joan. Henric. Leichius in *Annal. typogr.* lipsiens. p. 79. adtulit. Verba enim, quae nota 5) leguntur, typothetarum errore, vt saepius in hoc libro, factum esse conspeximus, transposita, & ad alium spectare librum credimus, cum non credibile sit, vno eodemque anno, ex eadem officina typographica, duplicem libelli editionem „in lucem exiisse. In fine exemplaris, quod ad manus habemus, haec leguntur verba: *Impressum* Liptzk *per Baccalarium* Martinum Lantzberg Herbipolensem *Anno Xpr. 1501.* Transscripsit vero & impressori tradidit hunc *tractatulum* Georgius Arnoldi Kemnitzensis, *artium magister*, & consecrauit praemissa *epistola Liptzk*, *pridie kalendas Maias 1501.* scripta, Nicolao Bachmann *Plebano* kemnitzensi. Teste Nicerono Tom. XXV. p. 286. idem libellus a Gabriele Naudaeo editus fuit hoc titulo: LEONARDVS Aretinus *de studiis & litteris*, *ad* Isabellam Malatestam, *ex Bibliotheca* Gabriel. Naudaei, *cum eiusdem* Naudaei *praefatione ad* Lucretiam Barberinam, *lectissimam nobilissimamque puellam*, *Parisiis apud viduam Guilielm. Pelé* 1642. in 8. Conf. Tom. VIIII. *Memoires* p. 93. *Catalogus omnium operum* Gabriel. Naudaei, parisini, *Cardinalis* Mazarini *Bibliothecarii*, qui adiicitur *Naudaeanis*, *Amsterd.* 1703. in 12. p. 249. Insertum etiam esse opusculum Hugonis Grotii, *& aliorum dissertationibus de studiis instituendis*, *Amstelod.* 1645. in 12. p. 414 sqq. & *variorum Auctorum consiliis & studiorum methodis*, *collectis a* Thom. Crenio, *Roterodami* 1692. in 4. Tom. I. Num. X. testatur idem Niceronus in *Memoires* Tom. XXV. l. cit.

De LEONARDO BRVNO, arretino, vid. praeter scriptores, in *Analectis* nostris *litterariis* p. 37 sqq. citatos Gerard. Joan. Vossius *de Historicis latinis* L. III.

Cap.

Cap. V. p. 508. Barthol. Facius *de viris illustribus* p. 9 sqq. Jannotius Manettus in *Oratione in funere* LEONARDI BRUNI arretini recitata, quam Laurentius Mehus, etruscae academiae cortonensis, socius praefixit LEONARDI BRUNI, arretini *epistolis*, quas hoc titulo in lucem emisit: LEONARDI BRUNI Arretini *Epistolarum Libri VIII. Ad Fidem Codd. Mss. suppleti, & castigati. Et plus quam XXXVI. Epistolis, quae in editione quoque* Fabriciana *deerant, locupletati Recensente* Laurentio Mehus Etruscae *Academiae* Cortonensis *Socio, Qui* LEONARDI *vitam scripsit,* Manetti, *&* Poggii *Orationes praemisit, Indices, Animaduersiones, Praefationemque adiecit, Librumque Nonum, ac Decimum in lucem protulit. Accessere Eiusdem Epistolae Populi* Florentini *nomine scriptae nunc primum ex Codd. Mss. in lucem erutae. Florentiae 1741. Ex Typographia Bernardi Paperinii. Sumptibus Josephi Rigaccii. Superiorum permissu.* Pars I. pp. 128 & 142. excepta, ad Eminentiss. ac Reuerendiss. Principem ANGELUM MARIAM, R. E. Cardinalem Presbyterum QUIRINUM, Sedis apostolicae Bibliothecarium, Episcopum brixiensem cc. *epistola* dedicatoria folior. 4. Pars II. pp. 24. & 256. Conf. etiam merentur quae de LEONARDO BRUNO leguntur in Jo. Georg. Schelhornii *Amoenitat. litterar.* Tom. III. p. 225 sqq. in *Anmerkungen* zu des Hrn. von Voltaire übersetzten *Versuche einer Abhandlung von der epischen Dichtkunst,* in Hamburgischen *Magazin* Tom. IIX. p. 375 sqq. in Jacobi Lenfant *Poggianis* Tom. I. P. I. p. 11 sqq. in Giovambatista Recanati *Osservazioni critiche, ed apologetiche sopra il libro del Sigr* Jacopo Lenfant *intitulato* Poggiana p. 30 sqq. in Jacques George de Chaufepié *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 442 sqq. in Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 337 sqq. & Tom. II. P. III. p. 287 sqq. in David Clement *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. II. p. 26 sqq.

XXXXIIII.

XXXXIIII.

BASILII *Magni* Liber de Studio poetarum & oratorum quo pacto qualiterque legi debeant. in 4. folior. 10.

Multae huius versionis, quae Leonardum Brunum, arretinum, habet auctorem, exstant editiones, quae omnes fere, alio & diuerso titulo insignitae fuerunt, id quod variis virorum doctorum hallucinationibus locum dedit. Sic v. c. Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 287. S. BASILIVM *de liberalibus & ingenuis artibus* Lèonardo arretino *interprete, & de inuidia* Nicolao Perotto *interprete Bonon.* 1497. in fol. & *Paris.* 1543. in 8 prodiisse scribit, & mox BASILIVM M. *de legendis antiquorum libris, ab* Leonardo Bruno, in latinum sermonem conuersum, veluti librum a priore diuersum, memorat, variasque eius editiones recenset. In omnibus fere codicibus mss. hunc librum diuersis titulis instructum esse adfirmat vir Cl. Laurentius Mehus, in *vita* Leonardi Bruni, arretini l. cit. p. LXX. & vt dictis constet fides, e diuersis bibliothecis, VI. protulit Codices mss. quorum quilibet, alium prae se fert titulum, quod etiam postea in editis libris factum esse conspicimus. Sic e. g. liber titulo *Magni* BASILII *de institutis iuuenum, Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia* 1485. cum aliis opusculis in 4. prodiit, vid. Michael. Maittaire *Annal. typographic.* Tom. I. p. 462. Eodem teste Tom. I. p. 631. S. BASILIVS *de liberalibus studiis, & ingenuis moribus* Leonardo arretino *interprete, & de inuidia* Nicolao Perotto *interprete, per Benedictum Hectoris bononiensem. Bonon.* 1497. in fol. excusus fuit. Conf. Niceron l. cit. Jo. Henric. Leichius in *Annal. typogr.* lipsiensis p. 82. editionis mentionem fecit, cui talis praefigitur titulus: M. BASILIVS *de poetarum, oratorum, historicorum ac philosophorum legendis libris cum commentario* M. Jo. Honorii cubitensis, *Lips. per Jacob.*

cob. Thanver 1504. in 4. Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique* Tom. II. p. 486. editionem ſine loco & anno impreſſionis, vulgatam hoc titulo adtulit: *Magni* BASILII Ceſarie Capadocie *Arch. ad nepotes, quo pacto gentilium libros legere Chriſtianos oporteat, per* Leonardum Aretinum *traductus*, eamque admodum raram eſſe dixit, hoc addito elogio: *Cette verſion merite l'attention des curieux parce-qu'elle eſt de* Leonard Aretin, *& très peu connuë*. De aliis editionibus vid. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. graec.* L. V. Cap. XVIIII. p. 74 ſqq. qui Leonardi verſionem *diſertam* & *elegantem* nominat. Niceron l. cit.

Editio, qua, dum haec ſcribimus, vtimur, charactere litterarum gothico, non addito indicio anni, per Arnoldum de Colonia excuſa fuit, vnde adparet, quod *Lipſiae* natales acceptos referat. Id ſine dubio, ſeculo XV. ad finem, properante factum eſſe, ex eo coniicimus, quod nulla adhuc littera initialis opuſculo addita fuerit. Dicauit Leonardus Brunus verſionem ſuam Colutio Salutato.

Poſuerunt autem praeter Leonardum Brunum, in conuertendo in latinam linguam BASILII λόγῳ πρὸς τοὺς νεοὺς, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο, operam ſuam Raphael Maffeus volaterranus, Janus Cornarius, Juſtinus Goblerus, Franciſcus Craneueldius, Martinus Hayneccius & Hugo Grotius. Varias iſtarum verſionum editiones recenſuit Joan. Alb. Fabricius l. cit. Poſterioris verſio, cum textu BASILII graeco, & Plutarchi libro *de audiendis poetis*, hoc titulo nitidiſſime in lucem edita fuit: Πλουτάρχου Χαιρονεως Βιβλιον πῶς δεῖ τὸν νέον Ποιημάτων ἀκούειν. καὶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Μεγαλου Ομιλια προς νεους Οπως ἂν ἐξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων. *Cum interpretatione* Hugonis Grotii. *Variantes lectiones & notas adiecit* Joannes Potter A. B. Ἐκ Θεατρου ἐν Οξονια Ετει θεογονίας 1694. in 8. form. maior. Recuſa haec *potteriana* editio, vna cum nouis Jo. Henr. Maii,

Maii, filii, *adnotationibus* & adiecta in calce Leonardi Bruni *versione* fuit *Francof.* 1714. in 4.

Scriptores varios veteres, & recentiores, qui in exponenda BASILII magni, Neocaesareae circa annum Chr. CCCXVI. nati, & anno CCCLXXIX. cum per octo annos, ecclesiae caesareensi Episcopus praefuisset, mortui, vita versati sunt, longa serie recenset Joan. Alb. Fabricius l. cit. p. 61 sqq. quibus addi poterit Apollinare Agresta *vita del Protopatriarca S.* BASILIO magno *In Messina, nella stamperia di Vicenzo d'Amico* 1681. in 4. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. I. col. 543 sqq. Joan. Georg. Werenberg *Dissertatio de prudentia* BASILII magni *in refutandis haereticis, Lipsi.* 1724. in 4.

XXXXV.

De laudibus liberalium disciplinarum Oratio Luculentissima complurium ex eis principes Authores continens: in Auspicatu studii Senensis habita. in 4. folior. 12.

A DOMINICO PICCOLOMINEO senensi, *in initio studii oratio* habita dicitur, fol. II. opusculi, quod nullo addito loci, typographi, & anni indicio editum est. Illud initio statim seculi XVI. in lucem exiisse, existimamus, propterea quod litteris romanis, si titulum exceperis, vbi charactéres conspiciuntur gothici, satis luculentis exscriptum est. Istam vero officinam typographicam, e qua *oratio* prodiit, typis litterarum graecis destitutam fuisse; ex eo adparet, quod lacuna in nostro exemplari reperitur, verbis Basilii magni, de insigni musices in hominum animos efficacia, graecis destinata. Operam etiam perdidimus in indagando DOMINICO PICCOLOMINEO, cum apud

apud ſcriptores & bibliothecarum catalogos, quos ideo euoluimus, neque illius, neque libri ab ipſo editi, mentionem factam fuiſſe inuenimus, ex quo opuſculi noſtri inſignem colligimus raritatem. In altera tituli pagina, haec leguntur epigrammata:

Jo. Baptiſtae adueduti *hexaſticon.*

Pone malum virus procul hinc quicunque ſororum
Munera ſacra cupis nec ſecus accipies.
Pluraque cum niteant moneant te dogmata flacci:
Ne proprium feriant taela retorta caput.
Plura benigne legens paucis arcana mineruae
Alterius digne ſancta labore feres.

DOMINICVS *ad lectorem.*

Quisquis ad ingenuas totum ſeſe applicat artes:
Haec legat: hic laudes: fructus: & author ineſt.
Quisquis ab ingenuis ſtudiis diſceſſit amatis:
Haec legat: haec reuocant ad ſtudium iuuenes.
Nec tamen ipſe legas ciliis oculisque retortis:
Inuidia: tabie liuida frons abeat.
Tandem ſi qua forent reprehenſu digna: benigne
Nos moneas: monitis ipſe fauebo tuis.
Nec mirum eſt peccaſſe: meo ter quinque ſub aeuo
Bisque ſuper: tauri lumina ſol rapuit.
Quod niſi conſiliis multis parere putarem:
Non prolata palam haec inuidioſa forent.
Si cupis Antaea *rabie lacerare maligne;*
Senſeris eſſe meis viribus herculeam.

Niſi plane fallimur, verba:

meo ter quinque ſub aeuo
Bisque ſuper: tauri lumina ſol rapuit.

DOMINICVM PICCOLOMINEVM, ante XVII. aetatis annum, menſe Februario, luminibus fuiſſe orbatum, & illum ideo in *catalogis eruditorum caecorum*, locum obtinere demonſtrant. In *oratione* laudantur grammatica, dialectica, rhetorica ac eloquentia, poetica, hiſtoria, arithmetica, geometria, muſica, aſtrono-

mia, philosophia, medicina, quibus legum adiicitur encomion. Omnia veterum auctorum testimoniis & exemplis, ex sacra & profana historia depromtis, illustrantur.

XXXXVI.

Habes in hoc volumine lector optime. diuina LACTANTII FIRMIANI opera nuper per Janum Parrhasium accuratissime castigata: graeco integro adiuncto: quod in aliis cum mancum tum corruptum inuenitur. In hoc vero emendatissimum inuenies. Eiusdem epitome. Carmen de Phoenice. Carmen de Resur. Dni. Habes etiam Joan. Chry. de Eucha. quandam expositionem. & in eandem materiam Lau. Vall. Sermonem. habes Phi. adhortationem ad Theodo. & aduersus gentes Tertul. Apologeticon: habesque tabulam noviter impressam. *Cum gratia & priuilegio:* in fol. folior. 160. & 22. si titulum, operis elenchon, & rerum ac vocum indicem, folior. 12. exceperis.

Perrara haec editio, & nitide impressa est litteris romanis, qua iam vsus est Joannes Ludolph. Bunemannus, quod in *praefatione* suae editionis, disertis testatur verbis, seque ex vsu compertum habere scribit, plures mutationes, quas recentiores editores, vel Tuccio Correctori florentinae iuntinae, vel Aldo adscribunt, a Parrhasio esse profectas. Christophorus Sandius in *Nucleo historiae ecclesiasticae* illam inter eas refert editiones, quae reliquis antiquioribus correctiores sunt limatioresque, quod illum recte fecisse adserit Bünemannus l. cit. Jo. Alb. Fabricius illam addu-

adduxit Tom. III. *Biblioth. lat.* L. IIII. Cap. III. p. 397. & Nicolaus Lenglet Dufresnoy in *Catalogo variarum editionum* LACTANTII, edit. *Lutet. Paris.* 1748. II. Tom. in 4. praemiſſo p. XXXVIII. ſed illam ipſe non vidit. Michaeli Maittaire incognita fuiſſe videtur. In fronte comparet imago S. Joannis baptiſtae ligno inciſa, manu vexillum tenentis, cum his verbis: *Ecce agnus Dei*, qui etiam pedibus adpoſitus cernitur. In altera tituli pagina legitur *epiſtola* Joannis Tacuini *ad Reuerendiſſ. in* Chriſto *patrem &* *Dominum* D. Marcum S. Mariae in porticu, *Diaconum Cardinalem* Cornelium, ſcripta *Venetiis anno M. CCCCC. X.* (1510) *quinto decimo Kalendas Januarias.* Haec ſine dubio *epiſtola* eſt, quam Bünemannus l. cit. Parrhaſii adpellat *praefationem*, praeter illam enim non alia in noſtro exemplari reperitur. In fine *adhortationis* Philippi *ad quemdam* Theodoſium *Judaeum*, vt Chriſti religionem, relicta Judaeorum ſuperſtitione coleret, ex Suida, haec Joan. Petri Valeriani bellunenſis *ad pios lectores* exarata eſt *epiſtola*, quam omiſſis ſcribendi compendiis heic adſcribimus:

Nequid chriſtianae pietatis amatori deſit impreſſo iam elegantiſſimo LACTANTII FIRMIANI *opere: In quo ea, quae ad Deum & Trinitatem ſpectant luculenter admodum elucubrauit, viſum eſt cum iis* Tertulliani *diſſertationem, qua deliram haereticorum opinionem reprobat, diluit, ac refellit, & aliquid de euchariſtia ſubiungere: quod myſterium a* LACTANTIO *aut intactum: aut incuria temporum deperiiſſe conſtabat. Quare praeclaram* Joan. Chryſoſtomi *viri & ſanctitate & eruditione clariſſimi enarrationem, in diui* Pauli *ad* Corinthios *particulam quae legitur in coena domini ab* Hieronymo Donato P. V. *viro vndecunque laudatiſſimo latinitate donatam, addere collibuit, neque non ſinceriſſimam* Laurentii vallenſis *in eandem materiam oratiunculam, ac in* Judaicam *perfidiam manifeſtarium ex* Suda (*Suida*) *teſtimonium, ex quo deprehenditur,*

quod ipsi quoque Jesum Christum *Sotera nostrum dei filium esse non inficiantur. quae omnia benigne lector & usui & oblectamento futura christicolis omnibus opinabamur. Vale.*

Huic *epistolae* talia typographus adscripsit verba: *Diuina opera* LACTANTII FIRMIANI *& aliorum supradictorum Impressa* Venetiis *mira arte & diligentia* Joannis de tridino *cognomento* Tacuini *finiunt. M. CCCCC. IX.* (1509) *die III. Januarii dominante inclyto principe* Leonardo Lauredano. Tertulliani vero *Apologetico* haec subiecta sunt verba: Quinti Sep. Tertulliani *apologeticus aduersus gentes cum sermone pulcherrimo de aeterna vita explicit. Quod opus arte & impensis* Joannis Tacuini *fuit impressum* Venetiis *anno Domini M. D. IX.* (1509) *die nono Nouembris: dominante* Leonardo Lauredano *principe illustris.* Reliqua, quae in hac editione digna memoratu sunt, exposita iam fuere in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresd. Tom. II. p. 227 sqq. quorsum lectores nostros ablegamus. Id autem addendum existimamus, quod fol. 164. in fine carminis *de Phoenice*, praeter particulam ex Ouidii *Metamorphos.* L. XV. vbi de Phoenice agitur, Dantis quoque legantur versus:

Cossi per li gran saui se confessa
Che la phaenice *more e poi rinasce*
Qñ alcinque centeno anno se rapsa
Herba ne biada in sua vita non pasce:
Ma sol de incenso lachyme & amomo
E nardo: e myrrha son le vltime fasce.

Non autem vnica editio est quam descripsimus, quae ex Joannis Tacuini de Tridino, officina in lucem prodiit typographica. In *catalogo* enim Nicolai Lenglet Dufresnoy, *variarum* LACTANTII *editionum* praeter nostram inuenimus p. XXXVII. editionem *Venetiis cura Joan. de Tridino* 1502. in fol. & p. XXXIIX. *Venet.* 1511. *a Jo. de Tridino.* Illam vero, quam anno

no 1509. ex officina Joannis de Tridino, prodiisse scribit, non diversam esse ab illa quae an. 1510. prodiisse dicitur, esse suspicamur, quoniam *epistola* typographi, editioni, quam descripsimus, praemissa, annum vti iam diximus 1510. prae se fert. Vtrum editio *Veneta* 1521. in den *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresden, & a Nicol. Lenglet Dufresnoy ll. citt. memorata, ex eadem Joan. Tacuini de Tridino euulgata fuerit officina, pro certo adfirmare non sustinemus, cum typographi nomen ll. citt. adpositum non legitur.

Omnium prima & rarissima LACTANTII est editio, cuius in calce haec leguntur verba: LACTANTII FIRMIANI *de diuinis institutionibus aduersus gentes libri septem, nec non eiusdem ad* Donatum *de Ira Dei liber vnus, vna cum libro de opificio hominis, finiunt sub anno Domini MCCCCLXV.* (1465). *Pontificatus* Pauli *Papae secundi anno eius secundo, Indictione XIII. die vero antepenultima Mensis Octobris. In venerabili Monasterio* Sublacensi. *Deo gratias.* Vid. de illa Michael. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 6. vbi Opus romano charactere cusum, & *ea artis pompa ad amussim exactum* fuisse scribit, *vt nemo qui viderit, nomen Typographi abesse non indignetur.* Ab opificibus germanis, qui artem typographicam ex Germania primum in vrbem transtulerunt romanam, editionem excusam esse existimat eminentissimus Princeps ANGEL. MARIA R. E. Cardinalis QVIRINVS in *vindiciis*, quas Paulli II. Veneti Pontif. Max. *vitae* per Michaelem canensium Episcopum castrensem conscriptae & ex codice angelicae bibliothecae, editae, *Romae* 1740. in 4. form. mai. praemisit Cap. I. p. XV. cum ad sublacense monasterium, ob hospitalitatem monachorum teutonicorum, quos eo tempore, monasterium illud incoluisse, deprehendit eminentissimus Princeps, diuerterent, priusquam Romam concederent. Conf. *Appendix qua comprobatur* Paul-

li II. *pontificatus felicitati deberi optimorum scriptorum editiones*; *quae* Romae *primum prodierunt*, *post diuinum Typographiae inuentum*, *a* germanis *opificibus in eam vrbem aduectum*, quae ab eminentiss. QVIRINO eidem Paulli II. *vitae* subiecta est, §. I. p. 107 sqq. vbi etiam aliae LACTANTII editiones vetustiores & rariores, ita quidem adcurate, vt nihil possit supra, describuntur. Legi etiam meretur de prima editione sublacensi, quam Bernardus de Montfaucon in *Diario* italico, *Paris.* 1702. in 4. Cap. XXII. p. 339. minus recte ad annum 1461. retulit, Joan. Ludolph. Bünemanni *praefatio*, editioni LACTANTII *Lipf.* 1739. in 8. form. mai. praefixa, num. I. & Nicolai Lenglet Dufresnoy *Catalog. variar. editionum* LACTANTII, p. XXXVII. vbi variae nominantur bibliothecae, in quibus rarissimus codex adseruatur.

XXXXVII.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Diuinarum institutionum Libri VII. De ira Dei Liber I. De opificio Dei Liber I. Epitome in libros suos liber acephalos. Phoenix. Carmen de dominica resurrectione. Carmen de passione domini. in 4. pp. 433. si 10. folia priora non fuerint memorata.

Inter editiones *Operum* LACTANTII, quae *ex officina Andreae Cratandri*, euulgatae fuerunt, haec sine dubio, omnium prima est. Id *Basileae mense Februario* anno 1521. accidisse, verba in fine conspicua, docent. Litteris italicis siue currentibus editio exscripta est, cui Andreas Cratander, praefatiunculam, *ad omnes solidioris theologiae studiosos*, praefixit, in qua, haec LACTANTII *opera, quanta potuit diligentia, ad plurium exemplarium fidem recognita* esse adfirmat.

Orae

Orae paginarum, variae lectiones paucissimae adscriptae fuerunt. Prima, praeterea, omnium haec est editio, quae *carmen de passione domini* additum habet, quod *in vetustis exemplaribus inuentum* esse scribit editor. Praeter Hieronymi succinctam LACTANTII *vitam*, initio voluminis conspicitur, *Annotatio* siue index *Capitum in libros* LACTANTII. In fine autem legitur: *Interpretatio dictionum graecarum, quae in* LACTANTIO *reperiuntur, de verbo ad verbum facta, idque vt rudium tyrocinio consulatur, recensente emendanteque* Marco Musuro. Jo. Ludolphus Bünemannus, in indice editionum LACTANTII, quem in *praefatione* exhibet, hanc editionem num. 22) reposuit, & hoc elogio ornauit: *Est haec correcta sane editio, quae varias lectiones, sed minus multas in margine solet indicare. Plerumque cum ed.* Aldina 1515. *conuenit.* Sandius *in* Nucleo Hist. Eccles. *teste* Jo. Fabricio *in* Hist. suae biblioth. *Part. I. p. 176. hanc editionem praefert editioni* Betuleii. *Est quidem nitidior & emendatior; sed* Betuleii *editio, non paucas lectiones* Aldina *veriores nobis dedit.* Repetita fuit in *officina Andreae Cratandri. Basil.* 1524. in 4. vid. Jo. Ludolph. Bünemann. l. cit. num. 23). Nicol. Lenglet Dufresnoy *Catalogus* p. XXVIIII.

XXXXIIX.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Diuinarum institutionum Libri VII. De ira Dei Liber I. De opificio Dei Liber I. Epitome in libros suos, liber acephalos. Phoenix. Carmen de dominica resurrectione. Carmen de passione Domini. Praeterea, eorum quae in toto hoc opere notatu digniora visa sunt, index copiosissimus. *Basileae, apud Andream Cratandrum, & Jo. Bebelium,*

lium, menfe Januario, Anno M. D. XXXII. (1532) in fol. folior. 149. non numeratis 10. fol. prioribus.

Sine omni praefatione, editio fatis nitida, adcurata, & rara, in lucem prodiit, quae Michaeli Maittaire plane incognita fuit, & Joanni Ludolpho Bünemanno, ex aliorum tantummodo relatione, nota fuisse videtur. Conf. Nicol. Lenglet Dufresnoy *Catalogus editionum* p. XXXIIX. Ea potiffimum, cum ederet LACTANTIVM, vfus fuit editor cantabrigienfis. In illa primum occupat locum, excerptum *de* LACTANTIO, *ex* Hieronymo *de viris illuftribus*, & *index eorum, quae in* LACTANTII *operibus, praecipua habentur.* In fine, repofita fuit *Interpretatio dictionum graecarum, quae in* LACTANTIO *reperiuntur, de verbo ad verbum facta, idque vt rudium tyrocinio confuleretur, recenfente emendanteque* Marco Mufuro.

XXXXVIIII.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Opera, quae quidem extant, omnia: videlicet Inftitutionum Diuinarum Libri VII. De Ira Dei Lib. I. De opificio Dei Lib. I. Epitome Librorum Diuinarum Inftitutionum. Phoenix. Carmen de Dominica refurrectione. Acceſſerunt Xyfti Betuleii Auguftani pia ac erudita Commentaria, nunc primum in lucem edita. *Cum gratia & priuilegio Caef. Maieft. & Chriftianiff. Gallorum regis. Bafileae per Henricum Petri.* in fol. pp. 559. fi praemiffa folior. 12. & index 10. folior. exceptus fuerit.

Ante nouem iam annos, nimirum anno 1554. mortuus erat Xyftus Betuleius, cum LACTANTIVS eius com-

commentario illuſtratus, a filio Emanuele Betuleio, verbi Dei, Sulzbergae, in Brisgoia, miniſtro anno 1563. in lucem ederetur. Dicauit illum editor, partim ſuo, partim vniuerſi betuleiani generis nomine, Joanni Baptiſtae, *reipublicae* auguſtanae *Conſuli*, & Paullo Heinzelliis *fratribus germanis*. Epiſtolam dedicatoriam quinque foliorum ſequitur Xyſti Betuleii *praefatio*, ſcripta *menſe Auguſto* 1545. in qua diſputatur contra Lactantiomaſtigas, vtrum lactantiana ſcripta, recte in ſcholis iuuentuti praelegi, & enarrari conueniat; id quod variis argumentis confirmatur, ſimulque oſtenditur, quod recte LACTANTIVS, in ſcholam auguſtanam fuerit receptus, & inſtitutis in eum, a Betuleio, praelectionibus illuſtratus. Suo id comprobare dubitauit adſenſu Richardus Simon, qui in *Lettres choiſies* Tom. II. *Amſterd.* 1730. in 8. Lettr. XXV. p. 178. *Cette edition*, ait, *n'eſt recommandable que par le Commentaire de cet Auteur* (Betuleius) *&* *par une preface où il agite cette queſtion, s'il eſt utile de lire dans les écoles aux jeunes gens les livres de* LACTANCE. Betuleius *prend l'affirmative contre quelques* Ciceroniens *qui aſſocioient à* Ciceron, Terence, Ceſar, Saluſte, *&* Tite Live. *Il veut qu' on y ajoûte* LACTANCE: cur igitur non ego LACTANTIVM addam? *Pour moi je ne ſuis pas de ce ſentiment: car* LACTANCE *avec toute ſon élegance eſt bien éloigné de la pureté du langage de ces anciens Ecrivains.* Subiuncta eſt praefationi *vita* Xyſti Betuleii, a Joanne Nyſaeo conſcripta, quam breue eiusdem Nyſaei, ad Emanuelem Betuleium praecedit *carmen*. Libris LACTANTII ipſis, praemiſſa eſt LACTANTII *vita*, a diuo Hieronymo deſcripta, cum Sophronii graeca verſione. Cuilibet capiti ſubiungitur Betuleii *commentarius*, quem auditoribus ſuis, iu ſchola auguſtana, in calamum dictauerat. Quod autem ipſe Betuleius hosce *commentarios*, non in lucem emiſerit, factum eſſe, ait Emanuel filius, ob difficilia & funeſta bella, quibus vniuerſa fere Germania, tunc temporis oppreſſa

fuit, & mors Betuleii, quae postea interuenit. Quale pretium, viri docti, huic editioni, & Betuleii *commentariis* statuerint, vid. in Jo. Ludolph. Bunemanni *praefat.* in LACTANTIVM num. 34. Cum in editione *aldina* an. 1535. textus LACTANTII, nonnullis additionibus, quae tamen, ne lectoribus fraudem facerent, duobus asteriscis notatae fuerunt, auctus esset, Xystus Betuleius nonnullas ex istis additionibus, in suam editionem recepit, & pro genuino LACTANTII textu omnino habendas esse contendit. Id vehementer displicuit, Michaeli Thomasio, de cuius editione, mox plura nobis dicenda erunt, qui istas additiones *ab haereticorum manu potius, quam a Codicum fide* obuenisse existimat, & in *praefatione* dictatoria quasi voce edicit, se LACTANTII textum a multis erroribus liberasse, *qui eius libris dolo, & fraude veterum haereticorum additi fuerant.* Conf. eminentiss. ANGELI MARIAE Cardinal. Bibliothecar. QVIRINI *Adpendix* cit. *ad vitam* Paulli II. p. 111. In fine editioni betuleianae, additus fuit *index rerum & verborum*, in LACTANTIO praecipue memorabilium.

De Xysto Betuleio, vid. quae supra Tom. I. p. 155. adnotauimus.

L.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Diuinarum institutionum Libri VII. De ira Dei Lib. I. de opificio Dei Lib. I. Epitome in libros suos, liber acephalos. Carmina adscripta LACTANTIO. Phoenix incerti auctoris. Venantii Honorii Clementiani Fortunati presbyteri Italici ad Felicem Episcopum carmen de Pascha, Incerti auctoris carmen de passione. Omnia studio Michaelis Thomasii emendata, cum notis eiusdem. Graecarum

rum vocum latina interpretatio. Index in LACTANTIVM amplissimus. *Antuerpiae ex officina Christophori Plantini M. D. LXX.* (1570) in 8. pp. 560. si ea, quae praemittuntur, & editioni adiiciuntur, folior. 52. non computata fuerint.

Michael Thomasius Taxaquetius, ex insula Baleario-maioricensi oriundus fuit. Studia, in academia ilerdensi, & bononiensi, tanta tractauit sollertia, vt iuris canonici Doctor, & an. 1556. regis Hispaniae Consiliarius, & Secretarius, tandemque Episcopus ilerdensis crearetur. Quae eius fuerit in negotiis publicis pertractandis dexteritas, quae eruditio, ex eo coniicere licet, quod nonsolum ad concilium tridentinum missus, sed etiam a Gregorio XIII. iis adiunctus fuerit, quibus *decreti* Gratiani, emendatio commissa fuerat. Scripta eius edita, atque inedita recensentur ab Antonio Possevino Tom. II. *Adparat. sacri* p. 446. a Nicolao Antonio in *Bibliotheca* Hispan. *noua* Tom. II. p. 117. Controuersiae hoc loco ὡς ἐν παρόδῳ mentionem facere liceat, quae inter Jo. Ludolph. Bünemannum, & Christoph. Augußt. Heumannum agitata fuit. Posterior nimirum in *praefatione* sui LACTANTII not. (b) Richardum Simon, Jo. Alb. Fabricium & Jo. Lud. Bünemannum, recte quidem incusauerat erroris, quod Josephum Isaeum, Caesenatem, sequuti, ex vno viro duos fecerint, & Michael. Thomasium, a Michaele Thoma Taxaquetio distinxerint. Hoc aegre ferens Bünemannus suam defendere sententiam, & Isaei potissimum auctoritate, comprobare studuit in *praefat.* sui LACTANTII num. 15) codic. mss. Thomasium & Taxaquetium, homines omnino fuisse diuersos, quod profecto minime scribere sustinuisset, si Nicolai Antonii l. cit. euoluerit, vbi haec leguntur: Michael Thomasius Taxaquet Balearis majoricensis *Caesareo ac pontificio iuri operam nauauit, cum* Ilerdae *apud* Catalanos, *tum* Bononiae *in* Italia. *Praeclaram*

claram eius doctrinam eruditionemque scripta prae se ferunt; *scilicet* LACTANTII FIRMIANI opera *emendauit & notulas addidit Antuerpiae ex officina Plantiniana* 1570. Sententiae tamen suae fautorem nactus est Bünemannus, eminentissimum QVIRINVM, qui in *Adpendice ad* Paulli II. *vitam*, semel, iterumque, & saepius cit. Michaelem Thomasium, a Michaele Thoma Taxaquetio, distinguere omnino videtur. Conf. Nicolai Lenglet Dufresnoy *Elenchus manuscriptorum codicum* LACTANTII, qui p. XXXI. mentem suam de ista controuersia, hac ratione exposuit: *Miror saepissime a doctis appellari codicem MS.* Taxaquetii, *cum* Taxaquetius *non sit alius a* Michaele Thomasio LACTANTII *editore, qui* Balearo-Maioricanus *erat. Is Medio seculo XVI.* Bononiae *Juri Pontificio ac Ciuili, cum, vt ait ipse,* (in epistola ad Granuellen. Cardin. LACTANTIO anni 1570. praefixa), *operam daret, vidit, non antiquissimum modo codicem* LACTANTII *saepius decantatum, sed etiam aliud exemplar in eadem Bibliotheca* S. Saluatoris Bononiensis, *minus equidem antiquum, at non impar illi antiquissimo.* Nicolaus Antonius Bibliothecae hispan. nouae *Tom. II. in fol.* Rom. *1672. pag. 117. hanc controuersiunculam dirimit. Sic enim ait,* (vid. verba quae iam excerpsimus) --- *Alia eius opera recenset* Nicolaus Antonius: *sed suspicor, vnde natus sit error:* Latinus Latinius *haec manu sua notauit initio* lactantianae *editionis* aldinae *1535. in qua varias lectiones* bononiensium *MSs. descripsit:* Emendare coepi (*inquit*) Libros hosce LACTANTII ex variis lectionibus duorum codicum, quorum alter ex bibliotheca S. Saluatoris bononiensis, litteris longobardicis descriptus mirae vetustatis, alter itidem Bononiae ab erudito viro Michaele Thoma Taxaquetio, ex Balearium maiore insula orto, diligentissime excussus, atque examinatus est. Earum vero emendationum copiam fecit mihi Taxaquetius cum Romae esset, meque mirifice diligeret: quae est hominis humanitas. *Haec porro eadem* Latinii *manu, ad calcem* lactan-

Iactantianae Epitomes *scripta sunt.* Emendationi huic primam adhibui manum Romae 1558. tertio Cal. Iunii. *Hinc procul dubio ansam arripuerunt* Isaeus, *aliique viri eruditi, secernendi* Michaelem Thomam Taxaquetium *a* Michaele Thomasio, LACTANTII *editore. At error ab vno semel patratus, facile ad plures dimanauit. Non igitur culpandus erat* Heumannus, *quod* Michaelem Thomasium, *a* Michaele Thoma Taxaquetio *non distinxerit aut separauerit Si ergo doctis occasio euenit eruditorum errata reprehendendi, id sobrie, id modeste fiat, velim, nec illos vnquam iuueniliter exagitent.*

LACTANTII editionem, iussu Pii V. Pontificis romani adornatam, inscripsit nomine Antonii Perenoti Cardinalis. Rom. *IIII. Non. Januar.* 1569. Vsus fuit codice manuscripto, litteris maiusculis, ante octingentos, vt ille quidem existimauit, aut mille annos, ante Gothorum in Italiam irruptionem, exarato, qui in bibliotheca S. Saluatoris bononiensi adseruabatur. Describitur iste codex a Bernardo de Montfaucon in *diario* italico p. 409. a Nicolao le Nourry Tom. II. *Adparat. ad Biblioth. SS. Patrum* p. 646. a Nicol. Lenglet Dufresnoy in *Elencho MS. codicum* LACTANTII p. XXVII. cui 900. annorum aetatem superare non videtur, cum litterae non sint quadratae nec capitales. Contulit illum codicem Thomasius cum alio eiusdem Bibliothecae codice, satis vetusto, & septem optimis, Bibliothecae vaticanae exemplaribus, editisque codicibus, & discrimen lectionis, quod in sexcentis & amplius locis, deprehendit, *notis* editioni adiectis, exposuit, praecipuasque variantes marginibus adscripsit. *Carmina*, quae in libris impressis LACTANTIO tribuuntur, in nullo antiquo codice inuenit, illa tamen & suae editioni adiecit. Accessit praeter ea illi, *index in* LACTANTIVM *per capita; interpretatio dictionum graecarum, quae in* LACTANTIO *reperiuntur, de verbo ad verbum, facta, idque vt rudium Tiro-*

Tirocinio consulatur, recensente emendanteque Marco Musuro; *index nominum & rerum in* LACTANTIO.

Quod pretium editioni, hodie satis rarae statuendum fuerit, perspici poterit ex Jo. Ludolph. Bünemanni *Praefatione* num. 35), ex Nicol. Lenglet. Dufresnoy *Catalogo variar. edition.* LACTANTII p. XXXVIIII. Conf. *Lettres choisies* de Mr. Simon Tom. II. p. 172. vbi editio vocatur *la plus éstimée de toutes.* Etsi quidem Caspar. Barthius ad Statii *Thebaid.* V. p. 101. Thomasium ob hanc editionem, *bonum optimi auctoris* vocauit *vindicem* & Petrus Faber L. II. *Semestrium* Cap. XVI. p. 237. illum *diligentissimi & eruditissimi Scholiastae, & a veterum librorum copia instructissimi*, elogio ornauerit, inter viros tamen, recentioribus temporibus, doctos fuere, quibus Thomasii labor, non omnibus, vt aiunt, numeris absolutus videretur. Sic v. c. eius editio Gronouio minus placuit, nec omnino placuit Isaeo, qui obseruat Thomasium nonnullis quidem Lactantii vulneribus opem tulisse, verum pleraque intacta, ac prope innumera remansisse, se vero sublatis mendis plus minus trecentis meliores lectiones ex optimis exemplaribus, & doctissimis scriptoribus restituisse. Nicolaus etiam Lengletus Dufresnoy in *praefat.* p. XI. Thomasium, ieiune admodum vsum esse duobus antiquissimis bononiensibus exemplaribus, & vaticanis septem quae viderat, neque illum plane & perfecte medicam manum omnibus lactantiani textus vulneribus adhibuisse, adfirmat. Cum vero Richardus Simon l. cit. p. 173. de Thomasio scribit: *On ne peut douter, que ce savant homme n'ait été habile dans la critique. Mais je considere que* Thomasius *a travaillé sur* LACTANCE *par l'ordre du Pape* Pie V. *qui avoit formé un nouveau plan, pour l'impression des auteurs ecclesiastiques, afin de les rendre orthodoxes, autant qu'il seroit possible. Ce Pape avoit prescrit pour cela de certaines maximes qui ne s'accordent pas toutes avec les regles de la critique.*

Il

Il est donc à craindre, que Thomasius *n'ait suivi trop exactement les regles prescrites par* Pie V. *Je conviens qu'il cite pour garans de ses corrections d'anciens Exemplaires MSs. & qu'il marque même les bibliotheques d'où il les a tirez. Mais quelque antiquité qu'ayent ces Manuscrits, ils n'en sont pas plus vrais. Il y a très-long tems que les Reviseurs des MSs. sur tout dans les monasteres, ont pris la liberté d'en ôter ou au moins de retoucher les endroits où il y avoit des erreurs contre la foi* &c. in eo Thomasio iniuriam fecisse Richardum Simon, iam obseruauit Jo. Ludolph. Bünemannus l. cit. cum ille loca tantum quaedam proscripserit prolixiora, a Codicibus Mss. antiquis aliena, maxime Manichaeismum redolentia, de quibus Christophorus Matthaeus Pfaffius, doctissime egit in *dissertat. praeliminari* ad *epitomen diuinarum institutionum*, quam integram, e codice mille annorum taurinensi, *Paris.* 1712. in 8. in lucem edidit. Conf. Christophor. Aug. Heumanni *praefatio* LACTANTII. Recusa fuit editio Michaelis Thomasii Taxaquetii *Antuerp. apud Plantinum* 1587. in 8. nihil tamen in ea fuit immutatum.

LI.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI opera, quae extant omnia, videlicet Diuinarum Institutionum aduersus gentes libri septem. Earundem Institutionum Epitome ἀκέφαλος. De Ira Dei Liber vnus. A Josepho Isaeo, Caesenate, olim Diui Petri de Vrbe Canonico, Cambettolae, Buschi &c. Comite, summa diligentia recognita, & non modo ex antiquissimis MSS. codicibus, ac probatioribus impressis, sed etiam ex Doctissimis scriptoribus emendata, & Notis illustrata. *Romae*

ex

ex typographia Mascardi, Anno Jubileo MDCL. (1650) *sumtibus Blasii Diuersini, & Zenobii Masotti,* in fol. pp. 380. except. praemissis.

Edidit Josephus Isaeus, LACTANTII *opera, Caesenae, ex typographia Nerii,* 1646. in fol. cui editioni Bibliopolae romani, vt fucum, emtoribus facerent, nouum praefixerunt titulum. Omne discrimen quod inter vtrumque librum intercedit, positum est in *titulo*, & in *dedicatione*. Editio sic dicta prior *caesenatensis* dicata est a Sigismundo Isaeo, Josephi patruele, *Sacri Senatus Apostolici iubari praefulgido, Lumini inocciduo*, Hieronymo Verospio, *Vere pio, Vero Hospiti Virtutum, Vero Hosti Vitiorum.* Secundae *romanae* praefigitur dedicatio ad Theodorum *Principem* Triuultium, *Cath. Regis ad* Innocentium X. *P. M. extra ordinem Oratorem.* Editionem Isaei rarissimam esse, nos docuit nota marginalis msf. Jo. Georg. Graevii ad *Catalog. Biblioth.* heinsianae p. 8. Jo. Ludolph. Bünemanni *praefat.* num. 43) & 44.), die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 230. Vberiore recensione iam supersedemus, cum illa editio, satis superque a Bünemanno, & ab auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dr. II. citt. descripta fuerit. Conf. *Lettres choisies* de Mr. Simon Tom. II. Lettr. XXV. p. 179 sqq. Eminentissimi Principis A. M. Cardinalis QVIRINI, *Adpendix ad vitam* Paulli II. p. III sqq. Quod Josephus Isaeus, in noua *lexici eruditorum* editione, locum non inuenerit, miramur.

Exspectauerant quidem viri docti, a Nicolao Lengleto Dufresnoy, post tot tantasque LACTANTII editiones, editionem, castigatissimam, omnibusque numeris absolutam. Cum vero is editionem in lucem emitteret, tali titulo insignitam: LVCII CAECILII FIRMIANI LACTANTII *Opera Omnia: Editio Novissima, Quae Omnium instar esse potest: ad LXXX. &* *amplius*

amplius MSs. Codices, editosque XL. collata & emendata, atque notis vberioribus illustrata; Cui manum primam Adhibuit Joannes-Baptista le Brun, Rothomagensis; *Extremam Imposuit* Nicolaus Lenglet Dufresnoy, *Presbyter ac Theologus* Parisiensis. *Lutetiae Parisiorum, Apud Joannem de Bure, Bibliopolam, ad Ripam Augustiniensium. MDCCXLVIII.* (1748). *Cum Approbatione & priuilegio Regis.* in 4. Tom. I. pp. 750. exceptis praemissis pp. CLII. Tom. II. pp. 827. non numeratis praemiss. pp. LXXXII. exspectationi, quam de opere conceperant viri docti, minime ab editore fuisse satisfactum, passim innotuit.

LII.

L. CELII LACTANTII FIRMIANI *christianorum eloquentissimi* de opificio dei vel formatione hominis liber per viginti vnum capita distributus cum eloquentia tum eruditione praeclarus. in 4. folior. 22.

Editio litteris gothicis impressa, Michaeli Maittaire, Jo. Ludolph. Bünemanno, & Nicolao Lenglet Dufresnoy minus cognita fuisse videtur, id quod raritatem eius satis superque prodit. In fine haec oculis se obtulerunt verba: LACTANTII FIRMIANI *viri iuxta docti & eloquentis Liber de formatione hominis, ad* Demetrianum *auditorem suum felici atq. castigatissimo componitur exitu.* Colonie *in officina* Quentell. *Anno supra sesquimillesimum sexto* (1506) *ad festum* Gregorii *pape eruditissimi diem.*

LIII.

LACTANCII FIRMIANI carmen de resurrectione dominica. in 4. folior. 4.

Editio litteris gothicis exscripta, oppido rara, Nicolao Lenglet Dufresnoy, & omnibus, qui *operum* LACTANTII describserunt editiones, incognita fuit. Quo tempore illa prodierit, non constat. In fine legitur *carmen de modo studendi*

Quisque studens seruet subscriptas conditiones
Si cupias fieri doctus in arte aliqua
Continuet studium velit a quocumque doceri
Inuigilet vincat nec labor vllus eum.
Fortior insurgit cunctis recentior horis
Sepe roget teneat quod rogat ac doceat
Legibus hisce suum poterit superare magistrum
Atque simul famam nobilitare suam.
Qua post fata huius misere tristissima vitae
Conceditur ei perpetuatus honor
Ipsius & niuea augebuntur tempora vitta
Que datur egregiis teste Marone *viris.*

Hisce versiculis, typographus cum insignibus suis haec adposuit: *Impressum* Franckphordie *per* Conradum B. Insignia, quae arborem truncatam, cum litteris C. B. referunt, libellum per Conradum Baumgarten, qui Lipsiae postea artem exercuit typographicam, impressum esse nos docent. Multis in locis, ordo versuum, in carmine discedit ab eo, quem a Nicolao Lenglet Dufresnoy Tom. II. LACTANTII p. 270 sqq. adlatum conspicimus. Inchoatur versibus:

Salue festa dies, toto venerabilis aeuo
Qua Deus infernum vicit & astra tenet.

qui in editione citata *parisina*, distichon constituunt vigesimum, cuius rei caussam Michael Thomasius in *Notis* suis, hisce verbis retulit: *Auctoritate codicis* vaticani

ticani *mutaui distichon, quod est in principio poematis, vt esset post viginti disticha, quo sane in loco esse debet: nam ante nihil de passione, vel resurrectione* Christi *dicit; sed ver ipsum ex multis propriis naturae suae bonis commendatur; postquam vero facta est mentio resurrectionis, recte illud additur.* Salue festa dies *&c.* Distichon praeterea 23.

Hinc tibi nunc auium resonant virgulta susurro
Has inter nimio passer amore cauit,

in nostra editione decimum sextum est & hac ratione legitur:

Omnia nunc animum resonant virgulta susurro
Has inter &c.

Distichon autem 25.

Irrecitabiliter manans de corde parentis
Verbum subsistens & patris ore potens.

cum distichis quinque posterioribus, quae vaticano ex codice, Thomasius primus addiderat, in hac editione desideratur.

Hoc autem *carmen*, non a LACTANTIO esse compositum, sed VENANTII HONORII CLEMENTIANI FORTVNATI, Italiae presbyteri, qui seculo V. inclaruit, opus esse, adfirmat idem Thomasius in *notis ad* LACTANTIVM. In codice sane vaticano, in quo leguntur *poemata* huius VENANTII FORTVNATI, qui postea pictauiensis fuit episcopus, hoc *carmen* exstitit, quod ad Felicem quemdam, ex primis Saxonum episcopis perscripsit, quod inter alia quinque disticha docent, quae Thomasius ex codice vaticano addidit, & talia sunt:

Mitibus alloquiis agrestia corda colendo,
Munere Felicis *de vepre nata seges.*
Aspera gens Saxo, *viuens quasi more ferino,*
Te medicante sacer, bellua reddit ouem.

Centeno reditu tecum mansura per aeuum,
Messis abundantis horrea fruge repses.
Immaculata tuis plebs haec agitetur in vlnis,
Atque Deo purum pignus ad astra feras.
Vna corona tibi detur, & tribuatur ab alto,
Altera de populo vernet adepta tuo.

Praeter Michael. Thomasium Taxaquetium id *carmen* etiam VENANTIO FORTVNATO vindicauit, & emendatum edidit Georgius Cassander *Carali* 1573. in 8. & in *Operibus Paris.* 1616. in fol. p. 228 sqq. Legitur etiam in collectione omnium VENANTII FORTVNATI *operum*, quae Christophor. Browerus *libris vndecim, cum* eius *vita*, *notis sacris*, *historicis & geographicis*, *Mogunt.* 1603. & 1617. in 4. euulgauit L. III. num. VIIII. In *Bibliotheca maxima patrum* repetitum *carmen*, cum aliis VENANT. FORTVNATI *operibus*, ad editionem browerianam, exstat Tom. X. *Lugdun.* 1677. p. 541 sqq. Separatim *cum notis* Augusti Buchneri, *illustratum* prodiit, *Viteberg.* 1627. in 8.

Conf. praeter alios de VENANTIO FORTVNATO Polycarp. Leyseri *Historia poetarum & poematum medii aeui* p. 151 sqq. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit* L. VI. p. 537 sqq. Andr. Christiani Eschenbach Dissertat.. *de poetis christianis sacris* Sect. II. §. XXVIIII. in *Dissertationibus academicis Norimb.* 1725. in 8. p. 118. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. 445 sqq.

LIIII.

Expositio seu explanatio *sancti* AMBROSII *Episcopi* in corpus euangelii sancti luce euangeliste in fol. form. minor. folior. 159.

Editionem maxime raram esse, confirmat *Catalogus Biblioth.* harleianae Tom. III. p. 105. Cl. Dauid Clement

ment in *Bibliotheque historique & critique* Tom. I. p. 262. qui tamen fallitur cum scribit: *ce livre ici est ancien, & peu connu.* Mr. Maittaire *n'en a rien sû.* Ille enim Tom. I. *Annal. typographicor.* p. 367. AMBROSIUM *de* Johannis *generatione, per Anton. Sorg. Aug. Vindelicor.* 1476. adducit e Joan. Sauberti *Historia Bibliothecae* noribergensis, *Noriberg.* 1643. in 12. p. 129. e Cornel. a Beughem *incunabulis typogr.* p. 11. & ex Ant. Pellegrin. Orlandi *origine e progressi della stampa* p. 275. Illi autem, quem adtulerunt titulo, occasionem dederunt, verba, quibus liber primus inchoatur: *Incipit liber primus sancti* AMBROSII. *De* Johannis *baptiste generatione.* Forte exemplaribus, quae viderunt viri memorati, folium codicis primum abscissum fuit, quod haec ob oculos ponit verba: *Incipit expositio seu explanatio sancti* AMBROSII *episcopi in corpus euangelii sancti* luce *euangeliste. Et diuiditur in decem capitales libros. Sed nulli eorum singularis prefatio aut prologus premittitur. Quod autem intitulatur* de generatione sancti Johannis baptiste *hoc est secundum morem antiquorum, qui voluminibus ex eorum principiis nomina imponebant. sicut & hic primus liber tantum agit* de generatione sancti Johannis. *reliqui vero non. & sic patet ratio tituli.* Decimo libro coronidis loco haec adponuntur verba: *Magni ecclesie militantis luminaris.* AMBROSII; *super* luce *euangeliste euangeliis; scripta; per* Anthonium Sorg, *incolam opidi* Augustensis; *ob nature naturantis gloriam huiusque exilii ampliorem eruditionem; stagneis karacteribus artificialiter effigiata. Actus purissimi presidio finiunt felicissime; dominice incarnationis. Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto* (1476). *Laus entium enti eiusque dulcissime matri.* Litteris haec editio gothicis impressa est.

De S. AMBROSIO, Episcopo mediolanensi, qui anno 397. diem obiisse dicitur, deque operibus eius, & variis eorum editionibus, prae multis aliis, legi merentur Antonii Posseuini *Apparat. sacer* Tom. I. p.

 57 sqq.

57 sqq. Christophor. Hendreichii *Pandect.* brandeburgic. p. 144. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. I. col. 655 sqq. *Magna Bibliotheca ecclesiastica* Vol. I. p. 377. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. I. p. 223 sqq. Eiusdem *Bibliotheca latina* L. IIII. Cap. III. p. 430 sqq. Joan Fabricii *historia bibliothecae* fabricianae Tom. I. p. 184 sqq. Jo. Marcelli *Oratio de* S. AMBROSIO, quae legitur inter Philippi Melanchthonis *Praefation. & Orationes* Tom. II. *Argentorat.* 1558 in 8. p. 276 sqq. Joan. Garcaei *Historiola de* S. AMBROSIO mediolanensi *proposita an. 1569. Viteb.* 1571. in 8. Godefroy Hermant *Vie de* S. AMBROISE *Archevêque de* Milan &c. *divisee en douze livres. à Paris chez la veuve Jean Dupuy* 1678. in 4. form. mai. *Vita* S. AMBROSII a Dom Jacobo de Friche, & Dom Nicolao le Nourry monachis ordinis S. Benedicti e congregat. S. Mauri, *collecta ex* AMBROSII *scriptis, & secundum ordinem chronologicum digesta*, quae exstat in Adpendice Tom. II. editionis optimae omnium AMBROSII *operum*, cuius Tom. I. *Paris. apud Joan. Baptist. Coignard* 1686. Tom. II. *ibid. apud viduam Jo. Bapt. Coignard* 1690. in fol. in lucem exiit. Conf. *Acta erudítor.* lipsiens. 1688. p. 64 sqq. & *Supplementor* Tom. II. p. 209 sqq. *Journal des Savans* Tom. XIIII. p. 234. & Tom. XVIIII. p. 151 sqq. & 161 sqq. Cum haec editio splendida in librariorum tabernis euanescere coepisset, recusa & cum *missali* AMBROSII aucta in lucem exiit *Paris* 1726. in fol.

LV.

AVRELII AVGVSTINI *episcopi ipponensis* soliloquiorum Libri II. in fol. form. minor. folior. 23.

Editioni antiquissimae & rarissimae, litteris gothicis excusae, neque anni neque loci, neque typographi indi-

indicium additum fuit, sed litterarum characteres paullo crassiores satis superque demonstrant, ex officina Gintheri Zaineri, reutlingensis, *augustana*, illam in lucem exiisse.

LVI.

S*ancti* AVGVSTINI Libri de anima & spiritu, de ebrietate, ad virgines de sobrietate & ebrietate, de quatuor virtutibus caritatis, de vanitatibus seculi, de vita christiana, de contricione cordis, in 8. folior. 8. & dimid. 7. & dimid. 10. & dimid. 8. & dimid. 6. 21. & dimid. 9. & dimid.

Editio charactere litterarum romano exscripta, inter libros rarissimos locum sibi vindicat. Neque loci, neque typographi indicium adparet. Annus editionis in fine posterioris tractatus, his verbis designatur: *Finitus est liber seu tractatus beati* AVGVSTINI *Episcopi* yponensis *de contricione cordis, cum ceteris tractatulis eiusdem. Anno ab incarnacione dominica Millesimoquadringentesimoseptuagesimosecundo* (1472) *quinto Idus Nouembris.* Michael Maittaire editionis nullam habuit notitiam.

Primum inter opuscula, quae heic inueniuntur, dicta tantum & collectanea, ex diuersis auctoribus, sine omni connexione, veluti arena sine calce, ob oculos ponit. Non ab AVGVSTINO, sed *ab alio*, vt Erasmus ait, *multae variaeque lectionis homine*, ex AVGVSTINO, Gennadio, Boethio, Isidoro hispalensi, Beda, Alcuino, Hugone Victorino, Bernardo, Isaaco stellensi abbate, & aliis, consarcinatum esse opusculum, iam pridem a viris doctissimis comprobatum fuit. Joannes Trithemius & Vincentius bellouacensis illud Hugoni a S. Victore tribuunt; cui vero sententiae, ex

ipsius Hugonis libris *de anima*, quae heic reperiuntur, excerpta repugnare videntur. Thomas de Aquino in *quaestione vnica de Anima*, artic. XII. ad I. Anonymo cuidam ordinis cisterciensis illud adscribit. In eam igitur splendidissimae *Operum* AVGVSTINI editionis collectores Thomas Blancpain & Petr. Constant, ordinis Benedictinorum e congregatione S. Mauri monachi, inducti fuere sententiam, vt ALCHERVM monachum clareuallensem, qui seculo XII. exeunte inclaruit, proderent auctorem. Argumenta, quibus haec eorum sententia nititur, vid. in *Admonitione vel censura* eorum, ad hoc opusculum in Tom. VI Adpendice *Paris.* 1685. in fol. Conf. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & Script. ecclesiast.* Tom. I. col. 964 sqq.

Tertium opusculum *de sobrietate & castitate* (perperam heic legitur *ebrietate*) monachi benedictini, nulli certo auctori tribuere sustinuerunt. Exstat in Tom. VI. Adpend. col. 227 sqq.

Libellum *de vita christiana*, quem Benedictini l. cit. col. 183 sqq. inseruerunt, iam Gennadius massiliensis vero suo auctori vindicauerat FASTIDIO BRITONI, circa annum 420. claro. in libr. *de Scriptor. eccles.* Cap. LVI. p. 26. edit. Fabricii. Inuenit deinde Lucas Holstenius FASTIDII nomen huic libro inscriptum, in veteri codice casinensi, & auctori suo restitutum edidit *Romae* 1663. in 8. Conf. de FASTIDIO Britannorum Episcopo, Joan. Lelandus *de Scriptor.* britannic. Tom. I. Cap. XXI. p. 32 sqq. Jo. Baleus in *Catalog. Scriptor. illustr. maioris* Britanniae Centur. I. Cap. 41. Jo. Pitseus in *Relation. historic. de reb.* anglic. ad annum Chr. 420. p. 86. Guil. Caue in *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 310. Casimir. Oudinus l. cit. col. 971. & col. 1001 sqq. Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VI. p. 446 sqq.

Libel-

Libellus *de contritione cordis*, reperitur in editione benedictina l. cit. col. 313. Notarunt collectores, in margine, loca, quae libelli compilator, e variis *meditationibus* atque *orationibus*. quae sub diui Anselmi nomine circumferuntur, ex libris *de modo orandi*, & *de arrha animae*, qui Hugoni a S. Victore tribuuntur, & ex Alcheri modo memorato opusculo *de spiritu & anima*, sibi reddidit propria, ex quibus tandem coniiciunt, opusculi compilatorem, quisquis ille demum fuerit, duodecimo post Christum natum seculo, non fuisse antiquiorem, libellumque AVGVSTINI nomen, perperam in fronte gerere. Conf. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* l. cit. col. 968.

LVII.

Liber epistolarum *beati* AVGVSTINI *episcopi hipponensis ecclesie.* in fol. folior. 296.

Praemittitur editioni, litteris romanis excusae rariori, quae CCVII. AVGVSTINI *epistolas* complectitur, *index epistolarum*, qui his inchoatur verbis: *Epistolarum diui* AVRELII AVGVSTINI Hipponensis *Episcopi: Eximiique Ecclesiae Doctoris Elegantissimo Stilo Digestarum Breuis Annotatio: Singularum Initia Materiam atq. Ordinem exponens.* Tempus editionis haec typographi ob oculos ponit subscriptio: *Diui* AVRELII AVGVSTINI Hipponensis *episcopi: Liber epistolarum: vigilanti accuratissimoque studio emendatarum & impressarum: Argumentorum quoque nouorum praenotatione succincte & dilucide expositarum: atque opera magistri* Johannis de Amerbach *ciuis* Basilien. *perfectarum: Anno domini &c. XCIII.* (1493) *Foeliciter explicit.* Conf. Joan. Ludolph. Bünemanni *Catalog. libror. rariss.* p. 23 sqq. vbi haec editio IIX.

 tha-

thalerorum pretio aestimatur, Michael. Maittaire *Annales typographici* Tom. I. p. 563. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. II. p. 264. In editione *operum* AVGVSTINI, *parisiensi* benedictina, *epistolae* leguntur Tom. II. qui anno 1679. in lucem prodiit.

LIIX.

Principalium sententiarum in explanatione libri Psalmorum *diui* AVGVSTINI Annotatio. in fol. folior. 426.

Opus in tres diuisum est partes, quarum quaelibet *quinquagenam Psalmorum* AVGVSTINI *Adnotationibus illustratam*, ob oculos ponit. Illis praemittitur *sententiarum principalium index* satis copiosus, folior. 45. & dimid. alphabeti ordine dispositus. In fine operis, talia oculis se offerunt verba: *Post exactam diligentemque emendationem (auctore Deo) profectum est insigne atque preclarum hoc opus explanationis psalmorum. diui ac magni doctoris* AVGVSTINI. *Opus reuera maiori commendatione se dignum exhibens legentibus: quam quibusuis verbis explicari possit: vt ex praefatione & prologo ipsius euidenter colligi potest. Quanto vero studio & adcuratione castigatum: emendatum & ordinatum sit: hi iudicent qui illud aliis similibus sibi: siue manuscriptis: siue aere impressis litteris contulerint. Consummatum* Basileae per *magistrum* Joannem de Amerbach *Anno dni M. CCCCXCVII.* (1497). Adducta fuit editio a Michael. Maittaire Tom. I. *Annal. typogr.* p. 641. Librum iam anno 1489. ex eadem *officina typographica basileensi*, fuisse euulgatum, docet Mich. Maittaire l. cit. p. 505. Jo. Nicol. Weislinger in *Catalog. libror. impressor. in bibliotheca ordinis* S. Joannis Hierosolymitani *asseruator.*

tor. Argentorati, p. 14. In editione *operum* AVGVSTINI omnium, monachorum benedictinor. *parisiensi*, *Commentarius in Psalmum*, Tomum IIII. an. 1681. euulgatum, constituit. Duplex autem *prologus*, quorum alter ab auctore quodam recentiore profectus est, alter ipsa est S. Basilii *praefatio*, *ad commentationem* suam *in Psalmos*, *ex* interpretatione Rufini presbyteri, aquileiensis, ab editoribus benedictinis reiectus fuit, *ne*, vt in prolegomenis huius Tomi scribunt, *alicui deinceps incauto fucum faceret*, *neue* AVGVSTINI *esse putaretur*.

LVIIII.

Speculum peccatoris. in fol. form. minor. folior. 5.

Editio vetustissima, ne addito quidem loci, typographi, & anni indicio, in lucem prodiit, sed nullum est dubium, quin ex Gintheri Zaineri, ex Reutlingen, typographi *augustani* officina fuerit prolata, cum typorum character gothicus paullo crassior & rudior, illi omni ex parte similis est, quo Zainerus alios libros exscripsit. Nondum constat quis auctor sit *Speculi peccatoris*. Plerumque AVGVSTINI, Episcopi hipponensis, nomine adscripto euulgari solet, & in *operum* Augustini collectionibus v. c. in *parisiensi* Tom. VI. 1685. in Adpendice col. 155 sqq. exstat, sed editores, ordinis benedictini, e congregatione S. Mauri, monachi doctissimi, demonstrarunt ab auctore opusculum esse compositum, cuius aetas in seculum a Christo nato XII. inciderit. Verba enim Cap. VII. (fol. 5. a. nostrae edit.) conspicua: *si venenosus serpens diabolus ausus fuit cum furore impetum facere in sanctissimam animam beati* Martini *qui erat gemma sacerdotum, quam, angelis presentibus euntem in celum curabat*

rabat impedire, timendum est tibi &c. certissime respiciunt ad laudes B. Martini turonensis quae a S. Odone cluniacensi Seculo X. conscripte dicuntur. Leguntur *Opera* S. Odonis in *Bibliotheca* cluniacensi, *collecta a* D. Martino Marrier, *monacho*, *&* Andr. Quercetano, *Paris. ex officina Niuelliana* 1614. in fol. p. 65 sqq. & in *Bibliotheca maxima patrum* Tom. XVII. *Lugdun.* 1677. p. 250 sqq. *Praebendae* praeterea vocabulum, quod ante seculi X. tempora, pro beneficio ecclesiastico, Casimiro Oudino teste Tom. I. *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* col. 970. nondum vsurpatum fuit, & alia plura, satis superque declarant, Opusculi auctorem, AVGVSTINO quinque fere seculis esse iuniorem.

Inter Auctores, qui vitam AVRELII AVGVSTINI Episcopi hipponensis, data, quod aiunt, opera descripserunt, prae ceteris nominari merentur Cornelius Lancilottus, Eremita augustinianus, mechliniensis, cuius *vita* S. AVREL. AVGVSTINI hipponens. *Episcopi*, *Antuerp. ex officina plantiniana ap. Viduam & filios Jo. Moreti* 1616. in 8. prodiit. Joannes Rivius, monachus augustinianus, & doctor theologiae louaniensis, regens studii & Prior leodiensis, ordinisque, cui adscriptus erat, per Belgium Visitator & prouincialis, qui dedit *vitae* D. AVRELII AVGVSTINI *ex Operibus eius concinnatae, rerumque ab eo gestarum & scriptarum libros IIII. Antuerp. ex officina Hieron. Verdussii* 1646. in 4. Thomas Blancpain & Petr. Coustant, qui *vitam* AVGVSTINI *ex eius* potissimum *scriptis* concinnatam, *libris IIX.* exhibuerunt Tomo XI. *Operum* AVGVSTINI, *Paris.* 1700. Conf. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* l. cit. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 389 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. IIII. Cap. III. p. 508 sqq. Eiusd. *Biblioth. med. & infim. Latinitat.* L. I. p. 398 sqq. Jo. Michael. Franckii *Catalogus Bibliothecae* bünauianae Tom. I. Vol. II.

p. 1051

p. 1051 sqq. vbi plures nominantur scriptores, qui res ad S. AVGVSTINVM spectantes, editis libris exposuerunt. Editiones *operum* variorum S. AVGVSTINI, quae in librorum rariorum veniunt censum, describuntur ab eminentissimo Principe A. M. Cardinale QVIRINO in *Adpendice* ad *vitam* Paulli II. *Pontif.* rom. §. III. p. 127 sqq. a Viro clariss. Dauid. Clement in *Bibliotheque curieuse historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver*, Tom. II. p. 260 sqq.

LX.

S. BERNARDI, *Abbatis clareuallensis*, Epistolae. in fol. formae maioris, folior. 89.

Editio rarissima, non omnes *epistolas* S. BERNARDI complectitur, quae in aliis collectionibus inueniuntur. *Epistolas* tantummodo CCXCVI. ob oculos ponit, & litteris exscripta gothicis, nulla anni, loci, & typographi mentione facta, in lucem exiit. Praeterea nulla adparet littera initialis, quae minio pictae sunt, id quod numeris adponendis etiam factum est. *Epistolas* antecedit *tabula* folior. 3. quae *argumenta*, ipsis *epistolis* praemissa, complectitur. *Prima epistola*, *ad* Robertum, *nepotem suum*, qui de ordine Cisterciensium, ad Cluniacenses transierat, a BERNARDO scripta est. Cum in *argumento* miraculum narratur, quod cum hac *epistola* contigit, illud heic adscribimus: *Frater* Robertus, *sancti viri* BERNARDI *monachus & secundum carnem propinquus, in adolescentia sua, quorundam persuasione deceptus* Cluniacum *se contulerat. Venerabilis autem pater posteaquam dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante. Venerabilis.* Guil. Rieual. (rieuallensis, de quo vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Lat.* L. VII. p. 484) *postea monasterii primus Abbas in membrana scribens eandem excipiebat epistolam. Erant autem*

tem ambo pariter sub diuo sedentes. Ad dictandum quippe secrecius septa monasterii egressi sunt fuerant (vnum e duobus verbis posterioribus *funt, fuerant*, typothetarum errore additum fuit) *Subito autem inopinatus ymber erupit. & ipse qui scribebat sic ipso referente didicimus cartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus. Opus inquit dei est scribere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio ymbre sine ymbre. Cum enim undique plueret. cartam expositam virtus operuit caritatis. Et qui dictabat epistolam. cedulam quam perite consuabat. Et hec quidem epistola ob tam grande miraculum in codice epistolarum eius a fratribus nec in merito prima ordinata est.* Epistolis in hac editione adiicitur 1) *Tractatus* B. BERNARDI *de miseria & breuitate huius vite & de vera scientia*, 2) *de temptacionibus & ocio*, 3) *de bona & mala voluntate*, 4) *super emendatione vite hominis religiosi*, 5) *liber de gratia & libero arbitrio*, 6) *Apologia ad* Cluniacenses *de concordia ordinum siue excusatio eius ad eosdem.*

LXI.

Opuscula *diui* BERNARDI *Abbatis Clareuallensis:* vna cum epistola sua ad Clerum spirensem & populum vniuersum cum commendatione ciuitatis spirensis nec non cum quibusdam aliis specialibus tractatibus prius non impressis: quorum tituli in fine libri habentur in 4. folior. 289.

Hac editione, quae charactere litterarum gothico excusa est, vsus iam fuit Joannes Mabillon, cum, Michaele Germain, Theodorico Ruinart, & Edmundo Martene adiutoribus, omnia S. BERNARDI *opera Paris.* 1662. VIIII. Tom. in 8. *eod. anno & ibid.* II. Vol. in fol. *ibid.* 1692. II. Vol. in fol. & tandem *Paris.*

ris. 1719. II. Vol. in fol. in lucem emitteret. Ponit illa *opuscula LVII.* ob oculos, quibus praemittitur Philothei monachi, *de vita & moribus diui* BERNARDI *Abbatis* Clareuallis: *congregationis* cistercienfis: *ex ordine Btissimi* (beatissimi) *patris* Benedicti *carmen encomiasticon*, quod Joannes Mabillon inferuit Tom. VI. p. 1310 fqq. edit. *Paris.* 1719. Hugo autem Caffano, ordinis cistercienfis monachus, in fermonem conuertit hetrufcum & edidit *Cremae* 1726. in 8. vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 870. In fine voluminis typographus, corohidis loco, haec adpofuit verba: *Impenfis & opera prouidi viri* Petri Drach. *ciuis* Spirenfis. *libellus iste. opufculorum diui* BERNARDI Clareuallenfis *Abbatis. pluribus prius non impreffis opufculis. doctoris eiusdem. diligenti castigatione prebabita. iunctis atque connexis. finem feliciter attigit. Anno a natali Xp̄i millefimo quingentefimo primo* (1501) *tertio nonas decembris.* Istam collectionem non paucis fpuriis, & BERNARDO falfo tributis opusculis refertam effe, adfirmat Cafimir. Oudinus Tom. II. *Commentar. de Scriptor. & fcriptis ecclefiaft.* col. 1233.

LXII.

Flores feu libri decem fententiarum excerpti, ex Operibus & fcriptis S. BERNARDI Auctore anonymo. in fol. folior. 150.

Auctorem anonymum, qui opus compilauit, ignoramus. Editio typis gothicis impreffa, titulo, & litteris initialibus, quas florentes vocare confueuerunt, omnibus destituitur. Illius initio collocata est *Relatio de* B. BERNARDO, *abbate*, cuius in calce hi rhythmi, in operis commendationem, fubiecti confpiciuntur:

Pax

Pax est in verbis id odoriferis opus herbis
Nempe gerit flores BERNARDI *nobiliores.*

Prologus, qui hisce verbis initium ducit: *Cum non essem alicui exercitio magnopere occupatus: placuit mihi vt opuscula viri illustrissimi beati* BERNARDI *egregii abbatis* Clareuallensis *diligenter inspiciendo percurrerem* &c. operis, quod in X. libros diuisum est exhibet conspectum.

I. Liber *tractat de Deo patre, filio, & spiritu sancto.* Cap. XXVIIII.

II. *de homine & anima.* Cap. XXIIX.

III. *de Praelatis, praedicatoribus verbi dei, pontificibus, episcopis &c.* Cap. XXX.

IIII. *de Clericis & monachis.* Cap. XXIIII.

V. *de virtutibus.* Cap. XXXXIIX.

VI. *de vitiis.* Cap. XXXIIII.

VII. IIX. VIIII. & X. *varias proponit distinctiones, varia vtilia complexas.*

Libro X. Adpendicis loco adiicitur: *de quibusdam sermonibus venerabilis patris* BERNARDI *In quibus continentur verba quaedam mell flua de beatissima Dei genitrice* Maria. *De dignitate & excellentia beate* Marie *virginis.* In fine *Adnotationis*, siue indicis *capitulorum* Libri primi, tales obiiciuntur oculis versiculi leonini:

Fragrat BERNARDVS *sacer in dictis quasi nardus*
E quibus hic tractus liber est in scripta redactus.

In verbis autem finalibus insignis se prodit error typographicus: *Flores de diuersis sermonibus & epistolis beati* BERNARDI *collecti & per me* Johannem Koelhoff de Lubeck Colon. *ciuem impressi Anno gratie. M. CCCC.* (1400) *Feliciter finiunt.* Emendatus fuit, in nostro codice, error a nonnemine, qui manu adscripsit 82. (1482). Eiusdem editionis exemplar adseruari in *Bibliotheca ordinis* S. Joannis hierosolymitani argentora-

toratensi, in quo, eadem ratione, error typographicus, adscripto anno 82. emendatus fuerit, testatur Jo. Nicol. Weislinger, in *Catalogo libror. impressor.* istius *Bibliothecae* p. 32. In editione omnium *operum* D. BERNARDI, *parisiensi* Tom. IIII. p. 1527. exstant etiam *flores ex operibus* BERNARDI excerpti, illos tamen a libro quem descripsimus diuersos esse, initium testatur, quod l. cit. tale est: *periclitatur castitas in deliciis, humilitas in diuitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, caritas in hoc nequam seculo* &c. In nostro autem codice liber I. hisce verbis inchoatur: *Quid est Deus Qui est. Merito quidem nil competentius eternitati. quam est Deus* &c.

Scripsit quidam Matthaeus Andebertus *flores Operum* D. BERNARDI *decem libris*, quos *Lugduni* impressere Benedictus Rigaudus & Joannes Sangrinus 1556. vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 490. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit* L. II. p. 619. vbi editioni *operum antuerpiensi* 1575. in fol. inserti dicuntur. Num iste Matthaeus Andebertus *florum* sit auctor, aut, nouam tantummodo curauerit editionem, aut liber, ab illo, quem recensuimus, plane sit diuersus, ii viderint, quibus vtrumque conferendi fuerit potestas. In Anton. Posseuini *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 417. in Christophor. Hendreich *Pandect. brandeb.* p. 325. & in *lexico eruditor.* Tom. I. col. 625 Matthaeus vocatur Audebertus.

De S. BERNARDO & rebus ad eum spectantibus, praeter Guillielmi, Abbatis S. Theodorici, Arnoldi, Abbatis bonaeuallensis, Gaufridi, clareuallensis, & Alani, Episcopi antissiodorensis *vitas* D. BERNARDI, & Philothei *carmen*, quae omnia a Joanne Mabillonio *Operum* D. BERNARDI Tom VI. p. 737 sqq. & Tom. I. p. 26 sqq. edit. *parisiens.* 1667. in 8. inserta fuerunt, legi merentur Filippo di S. Gio Battista dei Malabaila d'Asti *Vita del divoto & mellifluo Dottore* BERNARDO *Abbate di* Chiaravalle. *Napoli nella*

Stamperia di Gio. Dom. Montanaro & Giac. Gaffaro, 1634. in 4. Theophili Raynaud *Trias fortium* Dauid 1. Robertus de Arbrifello, *fundator* fontebraldensis 2. S. BERNARDVS *apis* gallica, Claraeuallensium *pater* 3. *Homo Dei*, Caesar de Bus, *Auctor congregationis doctrinae christianae*, *Lugduni ex typogr. Jacob. Canier.* 1657. in 4. & in *Operibus* Theoph. Raynaud Tom. VIIII. Petri Francisci Chifletii, S. BERNARDI *genus illustre adsertum. Accedunt* Odonis de Diogilo, Joannis Eremitae, Herberti *Turrium* Sardiniae *Archiep. & aliorum scriptorum opuscula Seculi XII. Historiam ecclesiasticam spectantia*, *Diuione typis Phil. Chauance* 1660. in 4. Anonymi *la Vie de* S. BERNARD *premier Abbé de* Clairvaux, *divisee en six livres, dont les trois premiers sont traduits du Latin de trois celebres Abbez de son tems, & contiennent l'histoire de sa vie, & les trois derniers sont tirez de ses ouvrages, & representent son Esprit & sa conduite.* Istius libri *quinta editio* prodiit *à Paris chez Antoine Dezallier* 1684. in 8. mai. Conf. praeter scriptores alios multos Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. II. col. 1233 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 598 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 531 sqq. & qui S. BERNARDVM contra posterioris insultus, quibus gloriam illius contaminare non erubuit, strenue defendit Mr. Merlin *Apologie de* S. BERNARD *contre les calomnies, qui sont repanduës dans le Dictionaire de* Mr. Baile. Exstat *Apologia* in *Memoires de* Trevoux, *mois de Mars* 1739. p. 582 sqq. *Août*, p. 1711 sqq. Christophor. Colbergii *Schediasma historicum de* BERNARDO *Abbate* clarevallensi *ab* Alexandro III. *Papa in numerum sanctorum relato*, *Regiomont.* 1725. in 4. Aliae librorum variorum S. BERNARDI editiones, quae raro nostra aetate in conspectum prodeunt, describuntur in *Analectis* nostris *litterar.* p. 87 sqq. & in Cl. Dauid. Clement

ment *Bibliotheque historique & critique qui sont difficiles à trouver* Tom. III. p. 191 sqq.

LXIII.

Declamatio lepidissima Ebriosi: Scortatoris: Aleatoris: de vitiositate disceptantium. Condita a PHILIPPO BEROALDO. in 4. folior. 15.

Reperitur haec *declamatio*, in *variis* PHILIPPI BEROALDI *opusculis*, quorum diuersae exstant editiones, vid. *Analecta litterar. de libris rarior.* p. 89. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique* Tom. III. p. 226 sqq. In editione *parisiensi ascensiana* 1513. in 4. legitur fol. 61 sqq. Antecedit illam PH. BEROALDI *epistola ad venerabilem & eruditum* Sigismundum Gossingerum *ecclesiae* vratislauiensis *Canonicum*, quam sequitur *orationis argumentum* his verbis conceptum: *Pater qui tres filios habebat, vnum* scortatorem, *alterum* aleatorem, *tertium* ebriosum, *moriens in testamento ita scripsit.* Ex filiis caeteris turpior, vitiosiorque exhaeres esto. *Post mortem patris contendunt fratres quisnam exhaeredatus esse dicatur. Res agitur apud iudices per quandam quasi anticategoriam: hoc est mutuam accusationem: quam quidam concertatiuam nuncupant. In plerisque controversiis prisci declamatores. vti consueuerunt persona aduocati propter aliquam ipsius, qui caussam dicit deformitatem, & vitii turpitudinem. Hic quamquam fratrum personae inhonestae sint & turpes: vt illis pro se loqui nefas esse debuerit, ego tamen existimaui totam caussam planius explicari: & vehementius agi posse: si ipsi semet mutuis criminationibus pulsarent, quam si per aduocatum res ageretur. Primas partes* ebrioso *dedi: vt contra duos vnus dicat: vt mox vnus a duobus retaxetur. Conditio huiusce caussae illa est, vt pro sua*

quisque salute sollicitus nihil de proximo cogitet. Lector attende laetaberis. Declamationis editionem, cuius titulum adscripsimus, curauit Maternus pistoriensis, qui illam dicauit Andreae *Archego* deliciensi *Rapsodorum eruditissimo humanissimoque*. In *epistola* dedicatoria *Erphordiae ad Sextum Calen. Octobr.* 1501. scripta inter alia haec leguntur: --- *quom iandiu* beroaldinam *declamationem dudum mihi visam de tribus paris fere fortis filiolis supra modum lepidam desyderassem: Litterisque totiens ab Elementario meo praecaeptore maiusculis forte negotiis occupato: nequicquam expostulassem: qui paucis ante diebus* Bononia *tam litterarum quam librorum dives in* Tribotum *metropolim* Argentinam *residendi: vt vocant: gratia concessit: insperato tuus in me noster* Lupambulus *οινοχοος* (Wolfgangus Schenck) *sodalis lepidus singulari Dei Opt. max. prouidentia: pro auro: quod conquisitum in vestris fodinis montanis exierat: nobis tandem detulit* &c. In fine typographus, sua adposuit scuta, his additis verbis: *Impressum* Erphordiae *ab* Lupambulo Pocillatore *alias* Schenck *diligenter & emendate. Anno salutis millesimo quingentesimo primo:* (1501) *dum* Bacchi *munera Passim Mortales Lecturirent.* De aliis *declamationis* editionibus, quae seorsum prodierunt, vid. Niceron *Memoires* Tom. XXV. p. 384 sqq. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique* l. cit. p. 229. Omnium sine dubio editio prima est, quae eodem, quo nostra, euulgata fuit titulo in 4. & in fine haec prodit verba: *Impressum* Bononiae *a* Benedicto Hectoris *diligenter & emendate. Anno Salutis Millesimo vndequingentesimo* (1499) *Illus.* Jo. Ben. *Reipu.* Bononiensis *habenas feliciter moderante* vid. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 689. Inserta fuit collectiunculae quae hunc praefixum habet titulum: *Declamatio* PHILIPPI BEROALDI *de tribus fratribus ebrioso: scortatore & lusore.* Germania Jacobi Wimpffelingii *ad Rempublicam* Argen. *ad vniuersitatem* heydelbergen: *Oratio* Jo. Wimpfe. S. *de annunciatione angelica.* *Disti-*

Diſtichon ad Lectorem.

Dulcis ephaebe tibi placeat labor hic BEROALDI
Nec te corrumpant ocia: vina: Venus.

Impreſſ. per induſtrium Johannem priiſs *ciuem* argentinen. *Tredecimo Kalendas Januarii. Anno 1501.* in 4. Legitur etiam in Hilarii Drudonis *practica artis amandi, ad praxin huius ſeculi potiſſimum adcommodata, Vrſellis* 1606. in 12. p. 110 ſqq. & in Caſpar. Dornauii *Amphitheatro ſapientiae ſocraticae ioco-ſeriae, Francof* 1670. in fol. Tom. II. p. 57 ſqq. Duplex exſtat gallica verſio, admodum rara, altera, ſermone ſoluto, auctore Calvy de la Fontaine compoſita, hoc inſtructa eſt titulo: *Trois Declamations, èsquelles l'Yvrogne, le Putier, & le Joüeur des Dez, freres, débatent, lequel d'eux trois, comme le plus vicieux, ſera privé de la ſucceſſion de leur pere. Invention latine de* PHILIPPE BEROALDE, *pourſuivie & amplifiée par le Traducteur. Avec un Dialogue de* Lucian, *intitulé:* Mercure & *Vertu. Paris Vincent. Sertenas* 1556. in 16. Altera ſermone ligato edita titulo: *Procès des trois freres, à Lyon 1558.* in 8. auctorem habet Gilbertum d'Amalis. vid. Niceron l. cit. p. 385 ſqq. Bernard de la Monnoye *Remarques* ſur *les Jugemens des Savans* d'Adrien Baillet Tom. VI. P. II. p. 178 ſqq.

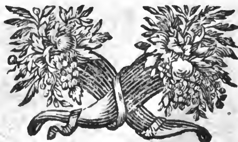
LXIIII.

PHILIPPI BEROALDI opuſculum eruditum. Quo continetur Declamatio Phi: Medici. Oratoris. De excellentia diſceptantium. in 4. folior. 9.

Haec quoque BEROALDI *declamatio opuſculis* eius *variis* inſerta fuit. In editione *pariſienſi* 1513. in 4. exſtat fol. 55 ſqq. Scripta eſt *ad clariſſimum* Paullum Sidlouitium, *Scholaſticum* Polonum. *Argumentum* tale eſt: *Pater qui tres liberos habebat* Philoſo-

phum, medicum, oratorem, *moriens testamento eum haeredem fecit qui esset vtilissimus ciuitati. post mortem patris contendunt tres fratres, cui haereditas paterna cedere debeat.* In fine *orationis pro oratore*, credibile esse, ait BEROALDVS, post peroratam a tribus fratribus controuersiam, iudices ipsos concordi consensu, omnibus sententiis pronunciasse *pro oratore*, illique adiudicasse paternam haereditatem. Quo tempore editio, litteris romanis exscripta, in lucem protrusa fuerit, non constat. Omni enim loci, anni, & typographi indicio destituta est, illam tamen, nisi omnia nos plane fallunt, *Erphordiae* apud eumdem Wolfgangum Schenck, qui praecedentem *declamationem* typis exscripsit, impressam esse existimamus. Alias editiones recenset Niceron l. cit. p. 383. & Cl. Dauid Clement l. cit. p. 228 sqq. Editionem primam esse censemus, quae hoc inscribitur titulo: PHILIPPI BEROALDI *opusculum eruditum: Quo continentur Declamatio Philosophi medici oratoris de excellentia disceptantium & libellus de optimo statu & principe.* In fine voluminis haec leguntur verba: *Impressum* Bononiae *per* Benedictum Hectoris *Bibliopolam* Bon. *anno dni. M. IIID.* (1497) *Eid. Decemb.* Jo. Bentiuolo *feliciter regnante.* in 4. folior. 10. & dimid. In Hilarii Drudonis *Practica artis amandi*, locum invenit p. 152 sqq.

LXV. Mi-

LXV.

Mithica hiſtoria IOANNIS BOCCATII *poete laureati* de Tito romano Giſippoque Athenienſii philoſophie tironibus ac commilitonibus amicitie vim elucidans nuper per PHILIPPVM BEROALDVM ex italico in latinum transuerſa.

Tetraſtichon dicolon magiſtri Balthaſar
Kittel pirnen.

Noſcere qui cupies vim quantam federa quanta
Laudesque optaris noſcere amicitie
Hanc diſce hiſtoriam cuius BOCCATIVS auctor
Que laudes varias nectit amicitie.

in 4. folior. 10.

Charactere litterarum gothico excuſa editio rara, non facta anni loci & typographi mentione in lucem prodiit, & ſine dubio *Lipſiae*, prioribus ſeculi XVI. annis lucem vidit. Editor Balthaſar Kittel illam ſub auſpiciis Eberhardi Beyer de Lor, *artium baccalaurei*, prodire iuſſit. *Hiſtoriam* quam BOCCACIVS, ſermone hetruſco, in *nouella* quadam libri, qui inſcribitur il *Decamerone*, narrauit, Romae, eo tempore accidiſſe memorat, quo Octauius Caeſar, in triumuiratu romanum regebat imperium. PHILIPPVS BEROALDVS illam, ex hetruſco ſermone, exercendi ingenii cauſſa, in latinum ſermonem, hac quidem ratione tranſtulit, vt ne verbum e verbo ſed ſenſum exprimeret de ſenſu, quaedam praetermitteret, nonnulla adderet, eatenus, vt decorem in translatione pro virili parte conſeruaret. Ipſe BEROALDVS id docet, in *epiſtola ad* Minum Roſcium, *ſenatorem* bononienſem, quae in editione, cuius lectori exhibuimus titulum, omiſſa in *Operum* vero PHILIPPI BEROALDI collectionibus, v. c. in editione *pariſienſi aſcenſiana.* 1513. P. I. fol. 35. b. *mythicae hiſtoriae* praemiſſa fuit. Conf. Niceron

ceron *Memoires* Tom. XXV. p. 388. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique* Tom. III. p. 221 sqq. Ex latino PHILIPPI BEROALDI idiomate, *historiam*, cum aliis opusculis, quae ille ex hetrusco sermone, & soluta & ligata oratione latina conuerterat, gallica donauit ciuitate Franciscus Habert d'Yssoudun, opusque suum, hoc in vulgus edidit titulo: *L'histoire de* Titus *&* Gisippus, *traduite du Latin de* PHILIPPE BEROALDE. *L'histoire de* Tancredus *Roi de* Salerne, *contenant les pitoyables amours de* Guichard *& de* Gismonde *fille du dict* Tancredus, *invention du même* BEROALDE (errat versionis auctor, BEROALDVS enim *historiam* ex BOCCACII *Decamerone* conuertit) *L'homme prudent du dit* BEROALDE. *Le tout en vers François, Paris* 1551. in 8. Diuersa omnino est versio, quae exstat in libro, qui hunc praefixum habet titulum: *Le petit Oeuvre d'Amour, & Gaige d'Amitié, contenant plusieurs dits amoureux, traduits du Grec ou latin en rime Françoise; & sur la fin est décrite en prose l'histoire de* Titus *&* Gisippus. *Paris Jean Barbedorge* 1537. in 8. Hic etiam ὡς ἐν παρόδῳ versionis latinae mentionem facere licebit, quam post BEROALDVM composuit Matthaeus Bandellus, ex Castro nouo (Castelnuovo) dioecefeos tortonensis oriundus, monachus initio ordinis Praedicatorum & postea agensis, in tractu burdegalensi episcopus, cum illa insignis erroris caussa & occasio fuit. Cum enim nomen hetruscum *Gisippo* per *Egesippum* latine exprimeret, & BOCCACII *nouellam* titulo: Titi Romani, Egesippique Atheniensis, *Amicorum historia in latinum versa, Mediolani* 1509. in 8. in lucem prodire iuberet, Antonius Senensis, Lusitanus, in *Chronico & Bibliotheca Ordinis Praedicatorum, Paris.* 1585. in 8. re non satis intellecta Matthaeum Bandellum Egesippum (*de excidio hierosolymitano*) ex latina lingua in vernaculam vertisse prodidit. Istius postea erroris Antonius Posseuinus in *Adparatu Sacro* Tom. II. p. 417. Gerard. Joan. Vossius *de historicis latinis* L. III. Cap. XII.

XII. p. 606. & quod miramur, ipſe Petr. Baile in *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 435. Auctor *lexici eruditorum* Tom. I. col. 756. aliique plures, participes facti fuerunt. Conf. de Matthaeo Bandello, Ambroſii de Altamura *Bibliotheca dominicana Rom.* 1677. in fol. p. 234. Andr. Rouettae de Brixia *Bibliotheca illuſtrium virorum prouinciae* Lombardiae *ſacri ordinis Praedicator. Bonon* 1691. in fol. p. 98. Jacob. Quetif & Jacob. Echardi *Scriptor. ordinis Praedicatorum* Tom. II. p. 155.

De JOANNE BOCCACIO, vid. quae in *Analectis litterar. de libris rarioribus* p. 134. & in *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 441. diximus.

Scriptores, qui res ad PHILIPPVM BEROALDVM, ſeniorem, pertinentes, expoſuerunt, nominauimus Tom. I. p. 255 ſqq. Inter illos, principem facile tenet locum Joannes Pinus, Toloſanus, BEROALDI diſcipulus, *vir*, vt Symphorianus Champerius *de viris illuſtribus nec non praeclaris totius* Galliae *ſcriptoribus* L. III. *Trophei* Gallorum fol. 125. ſcribit, *vtriusque iuris doctiſſimus, litterarum humanarum amantiſſimus, carmine exercitatus & proſa.*

De editore Balthaſar. Kittel, pirnenſi, artium magiſtro, praeter hunc libellum, nihil notis innotuit.

LXVI.

Opuſcula ENEE SILVII de duobus amantibus. Et de remedio amoris. cum epiſtola retractatoria eiusdem PII *ſecundi* ad quendam Karolum. in 4. folior. 23.

Opuſculi, quod in den *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. II. p. 181. a raritate commendatur, oppido rara haec eſt editio, litteris gothicis, admodum nitidis exſcripta, cui typographus, quae ſe-

quuntur verba, coronidis loco adposuit: PII *secundi pontificis maximi. cui ante summum episcopatum. primum quidem imperiali secretario. mox episcopo. deinde etiam Cardinali senensi.* ENEE SILVIO *nomen erat. opuscula. de duobus amantibus. & de remedio amoris. cum epistola retractoria ad* ypolitum *feliciter finiunt. Impressa* liptzk *per* Conradum Kacheloffen. Tempus editionis quidem non adnotatum est, sed nullum est dubium, quin Seculo XV. editio prodierit, propterea quod litteris initialibus illa destituitur. Conscripsit AENEAS SYLVIVS, *duorum amantium historiam*, quam Senis accidisse perhibet, cum Imperator Sigismundus illic degeret, Viennae Non. Jul. anno 1444. Latere sub Euriali persona existimant Casparem Schlick, Cancellarium Caesaris, & sub Lucretia, feminam quamdam senensem, quae viri, ex proceribus senensibus, vxor fuerat. Id sane iam adfirmare sustinuit Nicolaus de Wyla, ciuitatis eslingensis Secretarius, qui superstite adhuc PIO II. vixit, in versione huius opusculi, quae nonsolum seorsum aliquoties prodiit, sed etiam in collectione omnium versionum, quae Nicolaum de Wyla auctorem habent, hoc edita titulo: *Transzlatzion oder tütschungen des hochgeachten* Nicolai von Wyle: *den zyten Statschriber der Stat* Esselingen: *etlicher bücher* ENEE SILVII: Pogii florentini: Felicis hemerlin: *doctoris. Mit sampt andern schryfften: dern XVIII. nach einander vnderschydenlichen mit iren figuren vnd titeln begriffen sint. Straszburg.* 1510. in fol. loco primo reposita fuit. Verba illius, in epistola dedicatoria ad Mechtilden Archiducissam Austriae viduam, natalibus illustrissimam comitem palatinam ad Rhenum, scripta Eslingae anno 1462 haec sunt: *Zu zyten des consilii zu* basel *als keiser* Sigmund *dotzemal in kuniglicher wirde gen* Rom *zoch: vm̄ keiserliche krönung daselbs zeerholen, begab sich vf dem weg, das* Eugenius *zu den selben zyten babst, etwas vnwillens gegen ym enpfangen hat: deszhalb dann derselb* Sigmundus *ettlich monat*

tzu

tzu Senis *ſtill lag: vnd durch ladungsbrief (die er von dem ſelben concili über den benanten* Eugenium *erlanget) ſo vil ſchuf: das derſelb babſt zu letſt ſynen vnwillen gegen ym abſtellende, yn wol enpfieng, baſz hielt, vnd allerbeſte von ym gekrönet komen liesz. In dem begab ſich zwüſchen herrn* Caſpern Schlicken *keiſerlichen cantzler, vn̄ einer edeln burgerin daſelbs zu* Senis, *ein wunderſame bulſchaft: die darnach über etlich iar der hochgelert poeta* ENEAS SILVIUS *dotzemal keiſerlicher ſecretari vnd yetz zu diſer zyt vnſer babſt* (babſt) PIUS *genant, in zyerlichem latin thet beſchriben. doch mit verkerung der namen ſoellicher perſonen die in das argument getzogen werden: vmb das die nit keinen in bekennung der menſchen die das leſen würden* &c. Quod etiam iſte Caſpar Schlick, ad amores valde fuerit propenſus, haec AENEAE SYLVII teſtantur verba, in *epiſtola* ad ipſum illum Caſparem, qua opuſculum nomine illius inſcripſit: *Scripſi duorum amantium caſus nec finxi. Res acta* Senis *eſt, dum* Sigismundus *Imperator illic degeret, tu etiam aderas, & ſi verum his auribus hauſi, operam amori dediſti. Ciuitas* Veneris *eſt. Aiunt, qui te norant, vehementer quod arſeris, quodque nemo te gallior fuerit. Nihil ibi amatorie geſtum te inſcio putant. Ideo hiſtoriam hanc vt legas precor, & an vera ſcripſerim videas, nec reminiſci te pudeat, ſiquid huiusmodi nonnunquam euenit tibi, homo enim fueras. Qui nunquam ſenſit amoris ignem, aut lapis eſt, aut beſtia. Ille vtique vel per deorum medullas non lateat igneam fauillam Vale.* Haec verba Nicolaus de Wyla hac ratione expreſſit: *ich hab beſchriben ein beſchicht zwyer liebbabenden menſchen, vn̄ hierynn nichtz erdacht: ſunder iſt diſes ding zu* Senis *geſchehen, zutzyten do keiſer* Sigmund *alda lage: vnd du ouch daſelbs gegenwürtig werſt: vnnd du dich (iſt ware das ich mit diſen mynen oren gehört hab) in liebe quch ſer arbeyteſt. Es iſt ouch ein ſtatt der* mynne; *vnnd die! ſo dich bekennet haben, ſagent! das du innerlichen vaſt die zyt in liebe brunneſt. Vnnd niemant*

ein

ein grosser Han were! dann du. Darumm sy meinent nichtz daselbs gehandelt syn! treffenlichs in bulschaft vnd liebe, dir vnwissend. Vmb das bitte ich du wöllest dise nachfolgend history lesen, vn̄ besehen: ob ich die warheit geschriben habe. Vnd schem dich nit zebedencken, ob dir etwenn deszglychen widerfaren were: dann du bist gewesen ein mensch: vnd wer nie enpfunden hat das füre der libe, der musz syn ein steyn oder ein vnvernünftig thiere: Wyle doch der fürinflam̄ der liebe ouch (als der poet schriebt) durchgangen hat das marck der göttin. Vale. Praemittitur praeter *epistolam* illam, opusculo *prologus* siue praefatio, ad Marianum Sozinum, qui in nostra editione Zosinus adpellatur, Jureconsultum senensem, vbi illius Sozini instinctu, se iam quadragenarium, hanc *historiam* composuisse scribit. Particulam *epistolae* ad Caspar. Schlick, quae insigne & lepidum Mariani Sozini complectitur elogium, heic adscribimus, in primis cum nonsolum hoc opusculum, raro inueniatur, sed etiam *epistolarum* & *operum* AENEAE SYLVII editiones, quibus insertum est, non facile in conspectum, nostra aetate prodeant. *Nihil ei*, ait, *praeter formam natura inuidit. Homuncio est, nasci ex mea familia debuit, cui paruorum hominum* (Piccolomini) *est cognomen. Vir est eloquens. Juris vtriusque consultus: Historias omnes nouit, poeticae peritus est: Carmen facit & latinum & tuscum. Philosophiae tam scius quam* Plato, *Geometer quasi* Boetius. *In numeris* Macrobio *similis nullum instrumentum ignorat musicum. Agriculturam quasi* Vergilius *nouit. Nihil ciuile ignotum viro: dum iueniles adhuc stabant in corpore vires, alter satelles erat luctandi magister, non cursu non saltu non cestu poterat superari. Preciosiora sunt interdum parui corporis vascula, vt gemmae lapillique testantur. Nec ab re fuerit illud in hunc referri, quod de* Thideo *scribit* Statius: Maior in exiguo regnabat corpore virtus. *Dii formam huic homini & immortalitatem si dedissent, is etiam erat Deus; sed nemo sortitus est omnia inter mor-*

mortales. Nullum adhuc noui cui pauciora quam huic defuerint. Quid quod etiam minutissima didicit, quasi alter Apelles *sic pingit. Nibil emendatius est, nibil lucidius quam sua manu scripti codices. Sculpit vt* Praxiteles, *nec medicinae ignarus est. Adde virtutes morales quae alios regunt ducuntque. Noui meis diebus plerosque studiis litterarum deditos, disciplinis, qui admodum abundabant, sed hi nibil ciuilitatis habebant nec rempublicam nec domesticam regere norant. Stupuit* Paglarensis *& furti villicum accusauit, qui suem foetam vndecim porcellos, asinam vnum duntaxat enixam pullum retulerat.* Gomicius, mediolanensis, *gravidum se putauit, diuque partum veritus est, quia se vxor ascendit: hi tamen iuris maximum lumen habiti sunt. In aliis praeterea vel fastum vel auaritiam invenies, hic perliberalis est, plena illi semper est domus honestis hospitibus. Nulli aduersus est, populos tuetur, aegros solatur, pauperibus subuenit, viduas iuuat, nulli indigenti deest. Vultus eius quasi* Socraticus, *semper est idem. In aduersis fortem animum praebet. Nulla fortuna inflatur, versutias non vt exerceat, sed vt caveat quaslibet nouit. Ciuibus dilectus est, peregrinis amatus, Nulli odiosus est, nulli grauis.* In editione *operum* AENEAE SYLVII *basileensi henric-petrina* 1551. in fol. legitur *historia de* Eurialo *&* Lucreria p. 621--644. In Hilarii Drudonis *practica artis amandi* primum occupat locum. De aliis editionibus & versionibus teutonicis vid. Michael. Maittaire *Annales,* passim. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 113 sqq. & p. 133. die *Nachrichten von einer* hallischen *Biblioth.* l. cit. Siluester Joan. Arenhold *Conspectus bibliothecae epistolar.* p. 92. Plagium commisit recentioribus temporibus anonymus auctor, & epistolas amatorias, quae sub nomine Caroli Ludouici, Electoris palatini, & Louisae Degenfeldiae baronissae circumferuntur, & a Jo. Christian. Lünigio, vt alios iam libros taceamus, vbi leguntur, *Litteris Procerum* Europae *Lipsiae* 1712. in 8.

Tom.

Tom. I. p. 699 sqq. insertae fuerunt, ex hoc AENEAE SYLVII, opusculo, fere ad verbum exscripsit. Rem ad oculos demonstrauit J. G. Schelhornius in *Amoenitat. litterar.* Tom. I. Obseruat. VIIII. p. 262 sqq.

Epistola ENEE SILVII *poete laureati*, *siue* PII *pape* II. *ad* Ypolitum *de remedio amoris*, in collectione *Operum basileensi* CVI. est, & p. 607 sqq. ad Nicolaum wartenburgensem scripta dicitur, qui *nec virginem*, *nec nuptam*, *nec viduam*, *sed mulierem quamuis pulchram*, *meretricem tamen quibuslibet viris precii caussa sese substernentem* deperibat. Mulierem inter alia, in *epistola* satis prolixa, hac ratione describit: *Quid est mulier nisi iuuentutis expilatrix? virorum rapina? senum mors? patrimonii deuoratrix? honoris pernicies? pabulum diaboli? ianua mortis? inferni supplementum.* Remedium & consilium, quod amico suo, in *epistolae* fine praescribit, tale est: *Cura ea est*, *vt menti tuae persuadeas*, *malum esse amorem. Posthaec*, *declines amicae sermonem: otium fugias, in negotio semper sis, viros bonos qui te instruant sequaris, nulli ludo, nulli conuiuio intersis. Siquid largita est amica, abs te abiicias. Nihil penes te sit quod illius fuerit*, *puta illam nuncium esse diaboli qui te perdere velit. Sint in memoria* Christi *beneficia quae tibi impendit. Cogita quot benefacienti praemia in caelestibus sedibus & quot malefacienti supplicia apud inferos praeparata sunt. Cogita dies tuos adsidue fieri breuiores, instareque semper vltimum. Cogita quia irrisui est qui amat & praesertim vir aeuo maturus: cogita instabilem mulieris animum*, *cogita perditionem temporis quo nihil est preciosius: cogita dissipationem bonorum: cogita vitam quam viuimus breuissimam in hoc seculo*, *quamuis voluptatibus sit dedita*, *& in alio mundo quam inquirimus nullum esse finem. Haec si tecum sedulo cogitaueris*, *praeceptaque ista tenueris*, *amorem quo cruciaris a te breui tempore relegabis*, *vitamque te praestabis Deo gratum*, *caeloque dignum.*

PII

PII *pontificis maximi ad* Karolum cypriacum *epistola reuocatoria, de amoris remedio*, composita est, cum illum poeniteret, olim composuisse *historiam de duobus amantibus* Eurialo *&* Lucretia. In editione *operum basileensi* p. 869 sqq. loco CCCXCV. reposita est. Auctor der *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresden l. cit. Carolum, quem AENEAS SYLVIUS, *gloriam magnam soli* cypriaci adpellat, eumdem esse putat, qui titulo domini de Chiti, ex principum Galilaeae, & stirpe lusignana, quae a regibus Cypri originem ducebat, oriundi, inclaruit.

LXVII.

ΔΙΟΣΚΟΡΊΔΗΣ. DIOSCORIDES. *Aldus.* in 8. mai. folior. 246.

Secunda DIOSCORIDIS editio haec est, quae ex *aldina officina*, in lucem exiit. Prima iam prodierat cum Nicandri *Theriacis* an. 1499. in fol. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 687. In secundae editionis fine haec legimus verba: Venetiis: *in aedibus* Aldi *&* Andreae *Soceri Mense Junio M. D. XVIII.* (1518). Cum Aldus Manucius iam mortuus esset, eam Hieronymo Roscio, patauino, philosopho & medico dicauit Andreas Asulanus, Aldi socer. Complectitur editio tantummodo graeca

I. PEDACII DIOSCORIDIS *περὶ ὕλης ἰατρικῆς de materia medica* Libros VI. ad Areum, medicum asclepiadeum. ex quibus quinque tantummodo ad DIOSCORIDEN pertinere iam demonstrauit Jo. Alb. Fabricius in *Bibliotb. gr.* L. IIII. Cap. III. p. 94. Sextus est *περὶ φαρμάκων ὅσα τε ἐστι τῶν δηλητηρίων, καὶ ὅσα τῶν ἀλεξικάκων.*

II. *Περὶ τῶν ἰοβόλων ζώων, καὶ τῆς τῶν ἀπ' αὐτῶν πληγείτων σημειώσεως καὶ θεραπείας, de venenatis animalibus* libros

libros II. *quibus canis rabidi signa & curatio eorum continetur*, *quibus venenata animalia morsum defixerunt.* Hi duo libri in editione *operum* DIOSCORIDIS constituunt IIX. & VIIII. de VII. qui etiam numeratur, nihil praeter verba βιβλίον ἕβδομον comparet.

III. *Indicem* graecum *omnium plantarum, animalium, metallorum, quorum vtilitatem author* DIOSCORIDES *presenti in libro docet.* Variae istae ac multiplices plantarum, animalium, metallorum adpellationes & nomina in *aldina* editione, *priore* graeca, singulis capitibus adiecta fuerant, cum vero Hieronymus Roscius animaduerteret, omnes veteres codices ita scriptos esse, vt tantis illis nominibus, quae fere in principio cuiusque capitis reperiebantur, careant, illa veluti minus genuina, a textu DIOSCORIDIS, in hac repetita editione separauit, & ne illis litterarum graecarum, & rei medicae studiosi plane priuarentur, seorsum heic in calce librorum DIOSCORIDIS adposuit. Conf. Jo. Albert. Fabricii *Bibliotb. gr.* l. cit. p. 95. §. IIII.

IIII. *Carmina de virtute, siue facultate quarundam plantarum* (de viribus herbarum Deorum alicui sacrarum) *in antiquis reperta exemplaribus.* Quamuis hoc *carmen* poetae ethnici antiqui anonymi iam anno 1499. cum DIOSCORIDE & Nicandro editum fuit, ita tamen, virorum etiam praestantissimorum, fugisse industriam, ait Joan. Alb. Fabricius L. III. *Bibliotb. gr.* Cap. XXVI. p. 629. vt pro inedito haberent, laudarentque Lucas Holstenius in *Notis ac castigationibus posthumis in* Stephani byzantii ἐθνικα, *quae vulgo περι πολεων inscribuntur, Lugd. Bat.* 1684 in fol. p. 270. Isaac. Vossius ad Barnabae *epistolam* p. 23. edit. *Amstelod.* 1646. in 4. & Thom. Bartholin. *de medicis poetis, Hafn.* 1669. in 8. p. 103. Hanc igitur potissimum ob caussam a Joan. Alberto Fabricio, cum Joannis Rentorfii, hamburgensis *versione*, l. cit. interum insertum fuit. Vid. de hac editione DIOSCORIDIS oppido

oppido rara, die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 427 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. III. p. 96. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 313.

LXIIX.

ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΗΣ DIOSCORIDES.

Ιανου του κωρναριου εις ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΩΝ.

Φυτῶν καὶ ζώων τὰ μέρη, τά τε ἔιδεα πάντα
Οσσ' ἐσ ἀκεστορίην συμφορὰ τὴν δύναμιν.
Γῆς ἔτι τ' ἔντερα πάντα ὁμοῦ βυθοῦ τε θαλάσσης
Σμικρὰ βίβλος δέχεται, φημὶ ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΟΥ.

Basileae, ex aedibus Joan. Bebelii, Anno M. D. XXIX. (1529) *mense Aug.* in 4. pp. 446. exceptis 11. foliis prioribus.

Quamuis & haec editio, textum tantummodo referat graecum, inter libros tamen sibi vindicat locum, qui non adeo frequenter occurrunt in bibliothecis. Excudendam curauit illam Janus Cornarius, Zuiccauiensis, qui epistolam praemisit, ad *natalitium*, vt vocat, suum *principem* Joannem Friderichum Saxoniae *Ducem, prouincialem* Thuringiae *Comitem* &c. *Basileae idibus Augusti* 1529. scriptam. Commendat in primis in epistola illa, Hippocratis & Galeni scripta, lectoribus legenda. *Vere*, ait, *videntur mihi sapere homines, qui hos autores religiose adeunt, quum vbique Dii, in istorum scriptis, sedilia posuisse cognoscantur, id quod magno fastu, libris suis ausus fuit inscribere* Heracletus, *philosophus* Ephesius, *& quum alias etiam*

nulla humanarum artium, ad diuinam naturam propius accedat, quam ipsa ars medendi. Scribit praeterea se Hippocratem, sua lingua loquentem, in lucem esse prolaturum, quod *Basileae* 1538. *apud Hieronym. Frobenium,* in fol. factum postea esse nouimus. Vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. II. Cap. XXIIII. p. 858. Quod ad DIOSCORIDIS editionem adtinet, nullum graecum auctorem emendatiorem, ac maiori diligentia excusum, in Germania, prodiisse adfirmat Cornarius, sua quidem animaduersione, cui accesserit amplius Bebelii typographi adcurata industria. Ea omnia, quae a graecitate abhorrere visa sint, in DIOSCORIDIS libris, & cum vera medendi ratione pugnent, adposita conspiciuntur a Cornario p. 401-446. Vt hoc faceret commouit Cornarium, in primis *fragmentum* quoddam, *religiose plane scriptum*, ipsius DIOSCORIDIS, in quo eiusmodi nulla, in contextu legebantur, & in aliquibus locis, margini inscripta erant aliqua, quae vt suspicatur, in aliis postea exemplaribus, in genuinum libri ordinem fuerunt relata. Sunt autem ipsa illa, quae iam ab Hieronymo Roscio medico patauino, ad calcem editionis *aldinae*, reiecta fuisse memorauimus, & quae tamquam spuria separatim etiam edidit in editione DIOSCORIDIS graeco-latina *Francof. apud A. Wecheli haeredes* 1598. in fol. p. 441--479. Antonius Saracenus, medicus lugdunensis. Ex Pamphilo autem alexandrino, aliisque scriptoribus medicis iunioribus, eiusmodi accessiones excerptas fuisse, viri critici existimant. Praeter *indices graecos* Cornarius suae editioni praemisit, etiam *excerpta* quaedam de DIOSCORIDE graeca, ex Galeno, Oribasio, & Suida. Non autem DIOSCORIDEM tantummodo graecum debemus Jani Cornarii solertiae, sed illum etiam in latinum sermonem conuersum, cum adnotationibus suis in lucem emisit hoc titulo: PEDACII DIOSCORIDAE Anazarbensis *de materia medica Libri V.* Jano Cornario *Medico Physico interprete. Eiusdem* Jani Cornarii *Emblemata, singulis capitibus*

pitibus adiecta. DIOSCORIDAE *de Bestiis venenum eiaculantibus, & letalibus medicamentis libri II. eodem* Cornario *interprete. Eiusdem* Jani Cornarii, *in eosdem libros, Expositionum Libri II. Adiunctis in fine tribus tabulis locupletissimis, quibus omnia quae toto tractantur opere, indicantur. Basileae per Hieron. Frobenium & Nicol. Episcopium M. D. LVII.* (1557). *Cum priuilegio Imp. in annos V.* in fol. pp. 560. non numeratis praemissis & indicibus folior. 34. Omnium autem nostra aetate, *operum* DIOSCORIDIS censetur editio optima, quae prodiit *graece & latine*, *ex noua interpretatione* Jani Antonii Saraceni. *Addita sunt ad calcem, eiusdem interpretis Scholia, in quibus variae codicum variorum lectiones examinantur, diuersae de Medica materia, seu priscorum, seu etiam recentiorum sententiae proponuntur ac interdum conciliantur: ipsius denique Autoris corruptiora, obscuriora, difficilioraque loca restituuntur, illustrantur, & explicantur. Sumtibus haeredum Andreae Wecheli, Claudii Marnii, & Jo. Aubrii M. D. XCVIII.* (1598) in fol. Tom. I. pp. 479. Tom. II. pp. 135. Notae Saraceni & Jo. Sambuci pp. 144. Editionis oppido rarae recensio vid. in den *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 429.

De DIOSCORIDE PEDANIO Anazarbeo, summi nominis medico, qui temporibus C. Jul. Caesaris & Octauii Augusti inclaruit, eius libris, eorum editionibus & versionibus, vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. IIII. Cap. III. p. 88 sqq. Estevan de Villa *vida de* DIOSCORIDES in *Vidas de doze Principes de la Medicina por* Estevan de Villa, *Burgos* 1647. in 8. Cap. VI.

Jani Cornarii, siue vt patrio vocabatur nomine Joannis Hanbut siue Hagenbut, siue Haynpol, medici, sua aetate celeberrimi, qui varios auctores graecos, versionibus ornauit non contemnendis, suisque illustrauit animaduersionibus, vitam, pluribus verbis, ex-

 posuit

posuit Melchior Adami in *vitis* germanor. *medicorum* p. 37. Jacobus Brucker in *Ehrentempel der* deutschen *Gelehrsamkeit* Decur. IIII. p. 141 sqq. Natus est Zuiccauiae anno 1500. Litterarum studiis in schola patria, & academia vitebergensi, omni animi cura atque industria tractatis, magister, & medicinae licentiatus, renunciatus, ad Liuones, Rutenos, & in principum Meklenburgicorum ditionem concessit, & in posteriorum aula, aliquot annis, medicinam exercuit. Belgarum postea, Anglorum, & Gallorum peragrauit regiones. In patriam reducem, Hieronymi Frobenii singularis amicitia atque familiaritas, qua illum excepit, cum Basileam transiret, per vnum annum, in ista vrbe detinuit. Relicta Basilea, ciuitatis northusanae, mox Francofurti ad Moenum, deinde Zuiccauiae, physicus, & medicus constitutus fuit. Artem etiam suam publice professus est in academia marpurgensi, & tandem in ienensem academiam euocatus, primus illic exstitit facultatis medicae decanus. Mortuus est apoplexia correptus Jenae, anno 1558. Magna illi intercessit, dum viueret, controuersia cum Leonardo Fuchsio, wembdingensi palatino, medico insigni, qui contra illum in lucem emiserat Cornarium *furentem Basil.* 1545. in 8. Si Nicerono in *Memoires* Tom. XIIX. p. 217. fidem habemus, iste liber iam prodiit 1533. in 8. Respondit Fuchsii insultibus Janus Cornarius, variis scriptis, quae in vnum redacta corpus, hoc titulo in lucem emissa fuerunt: Jani Cornarii *orationes in* Leonh. Fuchsium, *Medicum, siue* Fuchseides III. quarum inscriptiones sunt I. *Vulpecula excoriata.* II. *Vulpecula excoriata adseruata, siue nitra ac brabyla pro vulpecula excoriata adseruanda.* III. *Vulpeculae Catastrophe, seu, qui debeat esse scopus, modus ac fructus contentionum. Francof. apud Christ. Egenolphum* 1546. in 8. secunda huius collectionis *oratio*, scriptum praesertim impugnat, quod Leonh. Fuchsius, hoc titulo euulgauerat: *Aduersus mendaces & christiano homine indignas* Chr. Egenolphi *typographi*, francofur-

cofurtani, *fuique architecti, calumnias, responfio, Bafileae ex officina Erasmi Xylotecti* 1545. in 8. Haec funt quidem fcripta eriftica, quae nobis innotuerunt, fed nullum eft dubium, quin in hac controuerfia, tanta animorum contentione agitata, & alia euulgata fuerint, quae noftram inquifitionem & adfpectum effugerunt. Conf. de Jano Cornario, Jofiae Simleri *Bibliotheca* p. 327. & 451. Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1241. Petri Albini Meifsnifche *Landchronica Dresd.* 1589. in fol. Titul. XXV. p. 346 fqq. Antoine Teiffier *Eloges des hommes favans tirés de l'hiftoire de Mr.* de Thou, *Leide* 1715. in 8. Tom. I. p. 298. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 344 fqq. Nicol. Reusneri *Icones fiue imagines viror. litteris illuftrium, Argentorat.* 1590. in 8. p. 217 fqq. Nicol. Antonii *Bibliotheca* hifpana *noua* Tom. I. p. 60. vbi alius nominatur Jani Cornarii aduerfarius Andreas Lacuna, fegobienfis, Hifpanus, medicus. Infigne heic filentio neutiquam tranfire poffumus, compilatoris des *vniuerfal Regifters der* leipziger *gelehrten Zeitungen*, erratum, quod admifit, cum P. I. p. 287. Janum Cornarium nominaret *einen gelehrten Italiener*.

LXVIIII.

Τοῦ Σοφωτατου ΦΙΛΗ Στιχοι Ιαμβικοι περι ζωων ιδιοτητος. μετὰ προσθήκης Ιωαχείμου τοῦ Καμεραριάδου. PHILE *Sapientiffimi* verfus iambici, de Animalium proprietate, Cum Auctario Joachimi Camerarii. Expofita nunc primum eodem metro verfuum latinorum a Gregorio Bersmanno annaebergenfi. *Lipfiae cum priuilegio.* in 8. form. max. pp. 191.

Librum, praesertim si Gregorii Bersmanni *epistolam*, ad Augustum Saxoniae ducem spectaueris, nitidissime impressum heic adferimus. Docet in *epistola* dedicatoria Bersmannus, Arsenium, Monembasiae Archiepiscopum, primum fuisse, qui vnum PHILAE, quod exstabat, exemplar, protritum iam atque dissutum collegerit, atque consarcinauerit, primusque in lucem ediderit, nuncupatum Carolo V. Rom. Imper. augustiss. Illud factum esse nouimus *Venetiis* ἔτει χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ, τριακοστιοστῷ τρίτῳ 1533. in 8. non 1530. vt per typothetarum errorem legitur, in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. V. Cap. XVI. p. 696. Deplorat praeterea Bersmannus in *epistola* sua, obitum Joachimi Camerarii, praeceptoris sui, qui a Joanne Oporino, PHILAE opusculum, conuertendum acceperat, morbi autem grauitate impeditus, id negotium Bersmanno mandauerat. Michael Barthius, annaebergensis, philosophiae & medicinae doctor, & Professor publicus, in Bersmanni honorem, hoc *ad lectorem* praemisit epigramma:

Collegerat graecos PHILES *ceu flosculos*
Ex Aeliani Aristotelis*que siluulis,*
Pererrat omne quas genus animantium
Bersmannus *bos miscens latinis floribus,*
Contexuit variam ex eis corollulam:
Sic virgo bella purpureis violas rosis
Alternat, & sertum suo capiti parat.
Tu cui librorum est elegantum copia
Curae, hac etiam, tibi consulo, corollula
Tuam nitentem bibliothecam adaugeas.

Animalia, quae MANVEL PHILES, carmine celebrat iambico, sunt *Aquilae, vultures, magna struthio, Ardeae, cornus, ciconiae, pauo, pelecani, cygnus, grues, perdices, gallinaceus, anas, Anser, ibis, salamandra, luscinia, hirundo, palumbes, turtures, noctua, cuculus, cincli & pyraustae, cicadae, circi, cinnamomus, apes, apes inertes, animalia quae apibus sunt inimica, & quae*

quae aliis nocentia ſunt animantibus, rubeta, leo, leaena, torpedo, & alia quaedam, canis indicus, manticbora, monoceros, onager cum ſuo cornu, cynocephali, indica quaedam animalcula idonea ad tincturam, onocentaurus, lupi, vrſu, hyaena terreſtris & marina, thos, piſcis aetneus, bos, capra, pellis ouis a lupo lacerata & lapis, quem canis morſu impetiit, tarandus, animalia quaedam, quae per ſomni quietem oculis cernunt, lepores, chamaeleon, lacertus, echinus aquatilis, erinacius terreſtris, & lyncurius, Hippocampi venter, mus araneus, crocodilus, dracones aethiopici & aliae diuerſi generis beſtiae, araneae, muſcae indicae, boues retrouerſus paſcentes, vipera, quidam magni piſces, delphinus cum inſertione de leone, trocta, ſcari, capito, glaucus, canis, melanurus, ſpongia, draco, phyſalus, crocodilus & trochilus auis, ichneumon, merulae, bos, ſargus, polypus, lupus, muraena, ſepia, paſtinacae, vulpes, iulidae & lepores, perſeus, pinna, mus, apuis mugil, mullus, echeneis. Joachimi Camerarii *auctarium* graeco-latinum, quod Gregorius Bersmannus adiecit p. 164–189. agit *de cicadis, de formicis, de muſcis, de auibus hominum loquelas imitantibus, de alcyone, de anthia, de ranis, de ſciuris, de elephantis, & leonibus, de delphinis, de equis & canibus, de gallinis, de pulice, de ceruis, de anſeribus & ſuibus, de pugna vrſi & ſuis ſilueſtris.* Qua ratione vero PHILAE liber, e manuſcriptis codicibus augeri & emendari queat, oſtendit adlatis ſpeciminibus Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 697 ſqq. Repetita Gregorii Bersmanni editio fuit, *Heidelbergae in officina commeliniana* 1596. in 8. Inſerta quoque ſunt PHILAE *carmina* Tomo II. *poetarum graecorum veterum*, qui *Coloniae Allobrogum, typis Petri de la Roviere* 1624. in fol. editi fuerunt. Recentiſſima iam eſt editio, quae ex prima editione Arſenii, & libro oxonienſi reſtituta, a Joan. Cornel. de Pauw, cum eiusd. animaduerſionibus, & verſione latina Gregor. Bersmanni, & accedentibus ex eodem libro oxonienſi, non paucis hactenus ineditis, euulgata fuit *Traiecti ad*

Rhenum ap Guil. Stouw. 1730. in 4. Eiusdem PHILAE περὶ Ναυτίλου *carmen* e codice bibliothecae bodleianae graece cum versione latina Joan. Cornel. de Pauw, cui adiuncta est anonymi ἐξέτασις *in idem scriptum*, in *Obseruationibus miscellaneis in auctores veteres & recentiores*, Vol. II. Tom. III. *Amstelod.* 1733. in 8. mai. p. 385 sqq. & p. 425 sqq. recusum fuit. In iisdem *Obseruationibus miscellaneis* Vol. VI. *Amstelod.* 1735. Tom. I. p. 157 sqq. & Tom. II. p. 452 sqq. leguntur personati cuiusdam Philetae *obseruationes ad* PHILEN, in quibus nonnulla ex editione Jo. Cornel. de Pauw, curatiori examini subiiciuntur, & ad codicum manuscriptorum fidem restituuntur.

MANVELEM PHILEN, Ephesium, floruisse sub Andronico Palaeologo, Joanne Cantacuzeno & Michaele Palaeologo, cuius nomine *iambos* suos, *de animalium proprietate* inscripsit, intra annum MCCC. XV. & MCCCLXXXXV. eumque recentiorem, fere dimidio seculi, fuisse Planuda, monacho, argumentis firmissimis demonstrauit Anonymus in Ἐξετ. l. cit. p. 428 sqq. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 695 sqq. vbi & alii memorantur, qui PHILAE nomine, insignes fuerunt.

De Joachimo Camerario, vid. *Adparatus litterar.* Tom. I. p. 403 sqq. vbi scriptores nominauimus, qui in exponenda illius vita, suam collocarunt operam.

Gregorius Bersmannus Annaebergae 1538. natus, vir suae aetatis doctissimus, variis muneribus academicis & scholasticis functus est. Lipsiae magister renunciatus omnem fere Galliam & Italiam peragrauit. Ex itinere italico redux factus, in academia vitebergensi docuit, & anno 1565. in illustri schola prouinciali portensi, in Matthaei Reheschuch Collegae III. locum suffectus fuit. Anno 1568. iterum Vitebergam se contulit, & *libelli* Melanchthonis *de anima* professionem obtinuit. Lipsiam anno 1571. euocatus poe-

poeseos adiit professionem; Cum autem anno 1575. Joachimus Camerarius moreretur, eius professionem graecae latinaeque linguae, & ethices adeptus est. Quia vero *formulae concordiae* Bersmannus subscribere recusaret, & hanc potissimum ob caussam inter illum & Nicolaum Selneccerum grauissima orirentur dissidia, dimissus Seruestam se contulit, & anno 1581. a Principe Joachimo Ernesto, gymnasio recens condito, Rector praefectus fuit, quod munus per triginta annos gessit. Diem obiit ibidem supremum febri, & doloribus nephriticis correptus, anno 1611. aetatis anno LXXIII. Illum, ad cryptocaluinismum animo fuisse valde propensum, nonnulla ex eius carminibus satis & abunde testantur. Memoriam illius, *oratione* panegyrica celebrauit Joannes Coppenius *Heidelbergae* 1612. d. I. Februar. qui etiam vitam eius hoc brevi carmine fol. 24 sqq. complexus est.

Scire cupis, qualis fuerim hac sub mole quiescens,
Siste gradum, verba & perpende sequentia: Vitam
Annaeberga *dedit, dedit & mihi semina prima*
In studiis. Puerum docuit schola misnica *linguas:*
Lipsia *me varia doctrina & honoribus auxit.*
Gallia *post iuuenem vidit me. tresque per annos*
Lustraui Italiam, *redeunti sceptra regenda*
Ludi portensis *mihi sunt commissa fidelis.*
Inde Professoris Witebergae *munere fungor.*
Lipsia *me audiuit, sed post expellor eadem,*
Quod pietatis eram custos, Seruesta *recepit,*
Gymnasio illustri quoque me praefecit, & ossa
Post varios casus tandem, multosque labores,
Contumulauit humo: Tenet ast Germania *famam,*
Astra *animam,* libri *ingenium, laudemq.* iuuentus.

Jo. Coppenii *oratione*, in narranda Bersmanni vita, vsus est Melchior Adami in *vitis philosophor.* germanor. p. 234 sqq. Conf. Paull. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1506. Christophor. Hendreich *Pandectae* brandeb. p. 532. Paul. Jenisii, Annaebergae,

gae, Misniae *vrbis historia, Dresd.* 1605. in 4. L. I. Cap. XXIIII. fol. 73. Habemus Jenisii *historiam* Annaebergae, e sermone latino, a Georgio Wahlen (*Bürgern, Churf.* Sächs. *Berck-Screibern und der Schulen Inspectorem zu* Annenberg) in teutonicam linguam conuersam, ineditam, in fol. in qua de Bersmanno legitur narratio, fol. 202. Legi etiam merentur Justini Bertuchii *Chronicon* portense P. II. p. 104. edit. Jo. Martin. Schamelii *Lips.* 1739. in 4. vbi vero, sicut & in Adami *vitis,* in *lexico eruditorum* Tom. I. col. 1031. minus adcurate *Georgius* adpellatur. Jo. Petr. Lotichii *Bibliotheca poetica* P. III. p. 103 sqq. Jo. Dieterici Differt. *de* Annaeberga, *& claris viris inde oriundis,* Lips. 1702. in 4. Jo. Christoph. Beckmanni *Historie des Fürstenthums* Anhalt P. VII. Cap. III. p. 329 sqq. Jo. Andr. Gleichii *Reformations-vnd Hofprediger-Historie* P. I. *Dresd.* 1730. in 4. p. 109. & p. 182. Jacob. Buckhardi *Commentarius de linguae latinae in* Germania *fatis* P. I. Cap. VI. p. 496 sqq.

LXX.

PVB. VEGETII *Viri Illustris* Mulomedicina. Ex trib. vetustiss. Codd. varietate adiecta: vnde infiniti loci addi & expurgari a quouis poterunt, vsu magno publico. Opera Joan. Sambuci Pannonii. *Cum Caes. Maiest. Priuilegio. Basileae per Petrum Pernam MDLXXIIII.* (1574) in 4. pp. 196. exceptis fol. 6. prioribus.

Primus qui P. VEGETII RENATI quatuor libros *de arte veterinaria,* siue *mulomedicina*, e situ quasi & obliuione produxit, fuit celeberrimum illud Germaniae decus, Hermannus Comes Nuenarius, ecclesiae cathedralis coloniensis Praepositus, qui codicem vetustum, cum Beato Rhenano, & Joanne Fabro, Emmeo, iulia-

iuliacensi typographo, communicauerat, vt illum a mendis quibus scatebat, doctissimorum virorum auxilio, expurgarent & in lucem ederent. Beatus autem Rhenanus aliis & grauioribus negotiis districtus, id mandatum detrectauit, quo facto Joannes Faber, iteratis tandem Comitis Nuenarii precibus commotus fuit, vt hunc librum euulgaret, & Ferdinandi regis Hungariae & Bohemiae nomine inscriberet, quod egregios & validos ille haberet equos, inter quos forte reperirentur, quos heic auctor & á peste praeseruari, & iam aegrotantes sanari, non incommode docuerit. Exiit haec editio in lucem, hoc instructa titulo: VEGETII RENATI *artis Veterinariae, siue Mulo-Medicinae Libri quatuor, iam primum typis in lucem editi. Opus sane in rebus medicis minime aspernandum. Basileae excudebat Joannes Faber Emmeus Juliacensis MDXXVIII.* (1528) in 4. folior. 72. Cum autem ea, ex mutilo & corrupto codice exscripta, plurimis infecta esset mendis, VEGETII opus, titulo, quem adscripsimus, euulgauit Joannes Sambucus, pannonius & dedicatione ornauit:

GENEROSO AC MAGNIFICO D. RODOLPHO KHVEN DE VELASII, DOMINO IN LICHTENBERG ET GANDEGG, LIBERO BARONI IN LENGPACH, MAXIMIL. II. IMP. A CONSILIIS, CVBICVLARIO, AC SVPREMO EIVSDEM AGASONVM STABVLIQVE MAGISTRO, REVERENDISS. ARCHIEPISCOPI SALTZBVRGEN. FRATRI GERMANO, MVSARVM LITERARVMQVE PATROCINIO

JO. SAMBVCVS PANNONIVS HOC P. VEG. DE VETERIN. MEDICINA OPVS ANTE ANNOS L. MVTILVM CORRVPTEQVE EDITVM, NVNC VERO A SE EX VV. CC. PLVRIMIS IN LOCIS EMENDATVM AC RESTITVTVM. D. D.

VIENNAE IPSIS KAL. QVINCTIL. M. D. LXXIV.

Huic

Huic dedicationi subiicitur Joannis Fabri Emmei *epistola* dedicatoria ad Regem Ferdinandum scripta *Basil.* 1538. *elenchus titulorum*, quibus librorum IIII. capita inscribuntur. Variantes e tribus codicibus mss. quibus Joannes Sambucus vsus est, oris paginarum adscriptae sunt. Omnium autem optima & adcuratissima, nostra aetate est editio, quam Jo. Matthias Gesnerus, adiutore Zacharia Platnero vsus, ad vetustum codicem corbeiensem conlatam, & aliquot coniecturis & adnotationibus instructam, subiecit *Scriptoribus rei rusticae veteribus latinis Lips.* 1735. II. Tom. in 4. editis, Tom. II. p. 1033 sqq. In teutonicum opusculum conuersum sermonem, hoc prodiit titulo: *Von rechter vnd wahrhaffter Kunst der Artzney, allerley Kranckheit vnd Schäden der Thier, als Pferd, Esel, Ochsen, Maulthier, sie seien auswendig oder inwendig, mit Tranck, Salbung, Brennen, Lassen, vnd anderm zu heylen &c. Auch wie man deren Vrsprung vnd Bresten erkennen soll, Erstlich durch den hochverstendigen* FLAVIVM VEGETIVM RENATVM *in Latein beschrieben &c. Jetzund von newen durchsehen vnd mit eigentlichen Contrafacturen an Tag gegeben, dergleichen nicht ist gedruckt worden. Franckfurt am Mayn, bey Martin Lechler, in Verlegung Siegmund Feyerabends vnd Simon Hüters.* 1565. in 4. folior. 155. Vid. die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 78.

De PVBLIO VEGETIO, siue vt ab aliis vocatur VEGETIO RENATO, incertae aetatis auctore, vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. III. Cap. XII. p. 619. Tom. III. p. 135 sqq. Cum PVBLIVS VEGETIVS in suos *de arte veterinaria* libros, non pauca transtulisset e sexto libro Columellae, multaque loca iam in VEGETIO, iam in Columella inuenirentur, quae mendis deformata essent, & alter ex altero, saepe numero emendari posset, Joannes Baptista Morgagnus, operae pretium se esse facturum arbitratus est, si lo-

si locos singulos, quorum alter alterius ope indiget, inter se conferret, atque ita ante oculos statueret, vt VEGETII primum verba, tum Columellae, quemadmodum edita sunt, deinde vtriusque, quomodo alterum ex altero emendandum existimauit, vno obtutu conspici possent. Factum id fuit in *epistola ad* Iulium Pontederam *quarta*, Patauii *prid. Kal April.* 1723. scripta, quae inserta fuit a Io. Matth Gesnero *Scriptoribus rei rusticae* Tom. II. p. 1232 sqq.

Joannes Sambucus, Tirnauiae in Hungaria anno 1531. natus, medici elegantis, poetae eruditi, historici insignis, & antiquarii paene incomparabilis elogium adeptus est. Bibliothecae vindobonensi praefectus, Maximiliani II. & Rudolphi II. Impp. Consiliarius, & historicus constitutus, anno 1584. Viennae apoplexia correptus mortuus est. Thuanus L. LXXX. *Histor.* Tom. III. p. 973. edit. *Francof.* 1614. in 8. illum aliena, quam sua industria clariorem, & eam illius in veteribus libris colligendis fuisse scribit diligentiam, liberalitatem in publicandis, vt principibus viris, qui hac re laudem consequuti sunt, quamuis in dispari fortuna aequari debeat. Conf. de illo, praeter scriptores, in *lexico eruditorum* Tom. IIII. col. 90. citatos Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 412. Jo. Petri Lotichii *Bibliotheca poetica* P. IIII. p. 73 sqq. Conrad. Samuel. Schurzfleisch ***Introductio in notitiam Scriptorum*** P. III. p. 63 sqq. Joan. Fabricii *Historia biblioth.* fabrician Tom. III. p. 465. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 92 sqq. Paull. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1282. vbi sepulchro eius tale elogium inscriptum esse retulit:

SAMBVCVS LINGVAS COLVIT QVI DOCTVS ET ARTES
CVI NATALE FVIT PANNONIS ORA SOLVM;
CAESARIS HISTORICVS PRAEMISSI TEMPORIS ACTA

ET,

ET DIGNOS SCRIPSIT COGNITIONE LIBROS.
AONIOS INTER MERVIT QVOQVE NOMEN OLORES,
CARMINE IVCVNDVM QVI CECINERE MELOS.
ANTE DIEM QVAMVIS MVSIS PLORANTIBVS IPSVM
E MEDIO TVLERIT MORTIS AVARA MANVS.
IPSE TAMEN SVPEREST, MELIORI PARTE SVPERSTES,
IN CAELIS ANIMA, NOMINE CLARVS HVMO.
NIL IN SOLERTES MVSARVM IVRIS ALVMNOS
MORS HABET: A MVSIS DOCTVS OBIRE NEQVIT.

OBIIT IDIB. IVNII MDXXCIV.

LXXI.

EVDOXI PHILALETHIS Aduerſus Calumnias Et Sophiſmata Cuiusdam Perſonati, Qui Se Euandrophilacten nominauit. Apologia. Ἔλεγχος ἄνευ διαβολῆς. *Veronae, apud Sebaſtianum a Donnis: MDLXXIII.* (1573) in 4. folior. 35. & 82.

Cauſſa, ob quam haec *apologia* euulgata fuit, talis eſt. Cum anno 1569. Brixiae peſtilens & contagioſus morbus graſſaretur, quo multi homines correpti interierunt, de Theriacae vſu, in huius morbi curatione, grauis, inter Aeſculapii filios, exorta eſt controverſia. Joſephus enim Valdanius ſiue Valdagno, veronenſis, medicus, philoſophus, & mathematicus, & philoſophiae moralis, apud Brixienſes profeſſor, Theriacae

riacae vſum probauerat. Illuſtris autem cuiusdam viri inſtinctu, ſuam ille ſententiam ſcriptis mandauit, quae cum ſolidis fundamentis inniteretur, ſuadentibus amicis duobus libris *Brixiae* 1569. & 1571. typis fuit excuſa. Eodem tempore Hieronymus Donzellinus, a Valdanio interrogatus, quid de ea controuerſia ſentiret, miſſa ad illum longiore epiſtola, quam poſtea hoc titulo euulgauit: Hier. Donzellini *epiſtola ad* Joſephum Valdanium, *de natura*, *cauſſis & legitima curatione febris peſtilentis, in qua etiam de Theriacae natura ac viribus latius diſputatur*, *Venetiis apud Borgominerios fratres* 1571. in 4. eius iudicium probauit, additisque rationibus confirmauit. Cum autem Vincentius Calzaveglia, qui etiam Brixiae medicinam exercebat, hos videret libellos, ſuae plane aduerſos ſententiae, contra Valdanium tractatum emiſit *de Theriacae abuſu in febribus peſtilentibus*, *Brixiae apud Vincentium Sabienſem*, an. 1570. in 4. Ita vero non contentus, poſt paucos dies, litteras miſit ad Donzellinum, in quibus omnia eius dicta ad limam vocauit, & multis dicteriis atque conuiciis illum laceſſiuit. Adſcito igitur EVDOXII PHILALETHIS nomine, Donzellinus illi reſpondit, quo accepto Calzaveglia Euandrophilactis ſub perſona ſe defendit aduerſus EVDOXIVM PHILALETHEN, & nonſolum illum hominem perſonatum, ſed Donzellinum ipſum, nouis conuiciis, calumniis & maledictis atrociſſimis petiit. Id admodum aegre ferens Hieron. Donzellinus, eam quam diximus, in lucem prodire iuſſit *Apologiam*, in qua aduerſarium ſuum mirifice depexum dedit. Minime quidem nos fugit quod doctiſſimus Italorum Marchio Scipio Maffei, Joſephum Valdanium, ſub EVDOXII PHILALETHIS perſona, in ſcenam prodiiſſe, & *apologiam* ſcripſiſſe prodiderit, in Verona *illuſtrata*, *Verona* 1732. in fol. Tom. II. p. 201. vbi ait: *Suo* (ſcil. del Valdagno) *e ſcritto non meno in propria difeſa*, *che de* Donzellini, *è il libro intitolato;* EVDOXI PHILALETHIS Apologia. Veronae 1573.

Sed

Sed obstat hisce Maffei verbis Leonardi Cozzandi auctoritas, qui in *Libraria* Bresciana, *Brescia* 1694. in 8. P. I. p. 134. de Hieronymo Donzellino haec adnotauit, quae cum liber paullo sit rarior, heic adscribimus:

„Girolamo Donzellina, *nato negli* orci noui *fu* „*Dottore dell'arti, e filosofo bravi, & eccelente Medico* „*qualche tempo in* Brescia, *ma venuto in disparere col* „*Medico* Vicenzo Calzaveglia *Dottor di Collegio, per* „*che difendeva l'opinione di* Gioseffe Valdagno, *Me-* „*dico* Veronese *in* Brescia, *riprovata con un libro in* „*stampa dal* Calzaveglia, *e di nuovo confirmata dal* „Donzellina, *che scrisse contro il* Calzaveglia *à difesa* „*del* Valdagno, *vna* terribile Apologia, *furone ambi-* „*due necessitati vscir della città di* Brescia. *Il* Valda- „gno *à* Verona *sua patria, il* Donzellina *à* Venetia „*portossi, ove medico con gran sua fortuna, felicità &* „*applauso, scrisse un Trattato;* Remedium ferenda- „rum iniuriarum, siue de compescenda ira Ven. *pres-* „*so* Franc. Ziletto 1586. (in 4. & Altorph. apud „Nicol. Cnorium 1587. in 8). *In oltre;* de natura, „caussis & legitima curatione febris pestilentis ad Jo- „sephum Valdamium Veronensem Brixiae medicum „epistola Venet. *presso* Camillo & Rutilio Borgomine- „ri *1570. in 4. nelle quali opere per il grave affronto ri-* „*cevuto dalla Città di* Brescia *con esserne villemente* „*scacciato, di cui era membro, e non punto indegno,* „*non più* Bresciano *ma* Veronese *nomosi. E del me-* „*desimo* Donzellina *e pure l'* Apologia: EVDOXI PHI- „LALETHIS aduersus calumnias & sophismata, cu- „iusdam personati qui se Euandrophilacten nominat, „Apologia *In* Venet (Verona) *presso* Sebast. a Don- „nis, *1573. in 4. Cui rispose il* Calzaveglia *con altra* „Antipologia, *che dice*: Euandrophilactis aduersus A- „cesiam Cacodoxum, qui se falso Eudoxum Philale- „them facit, Antipologia. *In* Brescia, *presso li heredi* „*di* Damiano Turlino 1573. in 4. *E doppo detta ope-*

„*ra*

„*ra leggesi vna lettera latina pur del* Calzaveglia, *al* „Donzellina, *in 4. Scrisse in oltre il* Donzellina Me- „thodum linguae graecae quatuor libris, cum breuissi- „mo Grammaticae compendio.„

Conf. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. VI. P. II. p. 174. Vincent. Placcii *Theatr. Pseudonymor.* p. 264. Duodecim vero EVDOXI PHILALETHIS *Apologia*, complectitur *disputationes*, quibus personatus auctor, satis prolixam praemisit introductionem, in qua fata in primis, quae Donzellinus Venetiis expertus fuerat, exponuntur.

Patrem habuit Hieronymus Donzellinus Bonamentem Donzellinum, veronensem, qui ob bellicos tumultus, Verona profugus, in oppidum se contulit, quod Hetruscorum lingua vocatur *Orci novi*. Hic ducta vxore, ex honesta familia, multos liberos procreauit, e quibus filios, qui ad litterarum studia propensiores videbantur, Petrum ac Hieronymum Brixiam ablegauit, qui tandem cum integrum annum ibi commorati essent, suadentibus amicis Patauium concesserunt, vbi alter Jureconsultus, alter Medicus factus fuit. Hieronymum autem *veronensem* patria dici posse, PHILALETHES hac potissimum ratione demonstrare nititur, quod non tantum antiquo maiorum suorum iure Verona sit oriundus, cum patrem, auum, & proauum habuerit veronensem, sed etiam quia vetere iure renouato, in eam vrbem ceu postliminio receptus fuerit. Id vero factum esse ait, cum a patruo suo vocatus, Veronam venit, & ab eo in filium adoptatus, veronensis ciuis factus est. Vt dictis suis fides constet, hoc publicum adfert testimonium:

Matthaeus Forcatura Veronae *Propraetor*, & Thomas Becellus, *publicum in ciuitate magistratum gerens; nec non* Thomas Forestus, *Nobilissimi Tabellionum* veronensium *Collegii Praefectus; testantur* Hieronymum Donzellinum, *ex arrogatione a* Fran-

 cisco

cisco *patruo facta*, veronensem *ciuem esse: ortum ex* Bonamente *ciue* veronensi *nato: cuius parens fuit* Petrus, Hieronymi *auus. Horum quoque Maiores, per multas aetates, Honoratos Ciues, ac perpetua quadam successione Tabelliones, ac in maiori Ciuitatis censu fuisse, ex actis & commentariis ciuitatis constare, fidem faciunt.*

Caussam vero, ob quam Hieronymus Donzellinus, se nominauerit in libris editis *brixianum*, talem esse retulit: *Nunc cupio ex te* (aduersarium suum hisce verbis compellat) *intelligere Vir solertissime, cur non &* Donzellino, *geminam patriam concedas? cum in vna sit* natus, *in altera* exceptus; *praesertim cum eius pater, ac maiores omnes, fuerint ciues* veronenses. *Quandiu sane extra vtranque patriam fuit,* Brixianum *se vocauit. Testes sunt multi libri ab eo editi in quibus semper se* Brixianum *fecit. Vbi vero a patruo suo vocatus,* Veronam *venit, & ab eo in filium adoptatus,* veronensis *ciuis est factus; & patrimonio satis amplo, locupletatus; & in nobilissimum medicorum collegium honorifice exceptus; & ex patritio ordine ducta vxore, cum primariis huius ciuitatis familiis affinitates quam plurimas contraxit; adde quod & prolem suscepit, vt idem ciuitatis ius posteritati suae sit transmissurus; an aequum tibi videbatur vt se* brixianum *appellaret? An hoc est patriam ac genus ementiri?*

Mali sunt homines qui bonis dicunt male. Sed maximum etiam est mendacium quod dicis; illum Brixiam *patriam abdicasse: Cum etiam post omnia illa in* veronensem *hanc ciuitatem authoramenta; post diuturnam hic habitationem; vbi incidit occasio; non tantum verbis, sed etiam scriptis, se* Brixianum *vocet. Scis tu, quanta animi beneuolentia in istam patriam fuerit permotus; cum in postrema eius* epistolae, *quam ad* Valdanium *misit, parte, candidissimo animo, medicamentum indicat; aduersus tunc grassantem luem*; *cuius & ipse, & primarii* Europae *medici, plurima habuerant*

expe-

experimenta. Nonne inter reliqua, hoc etiam carmen adscripsit:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit & immemores non sinit esse sui.

Extat etiam inter epistolas *illustris Comitis* Ludouici Nogarolae, *viri in omni linguarum, & doctrinarum genere eruditissimi, Exemplum earum literarum, quas* Viennam *misit ad* Donzellinum, *cum illic tunc ageret; in quibus vehementer cum eo expostulat, quod in editis a se libris, semper se* brixianum *vocet; cum reuera sit* veronensis, *prodierant enim tum in lucem elegantissimae* Themistii *Peripatetici* orationes, *a* Donzellino *in latinum sermonem conuersae; quas ille* veronensi *potius, quam* brixiano *nomine volebat insigniri* &c. His sane verbis adducimur, vt credamus, quod hic Hieronymus Donzellinus, eius quoque libri, qui inscribitur *de compescenda ira*, sit auctor, quem Petr. Baile in *Dictionaire* Tom.I. p.1016. & *lexici eruditorum* auctor, Tom. II. col. 190. ideo alii, & a nostro diuerso tribuunt auctori, quod in titulo *veronensem* se adpellauit. Confirmant sententiam nostram ipsa Leonardi Cozzandi verba, quae supra adscripsimus. Quod ad aduersam spectat fortunam, quam Venetiis expertus est Hier. Donzellinus, PHILALETHES illam, ob inuidiam, qua illum prosequebantur, nonnulli vrbis venetae medici, exortam esse, luculentis probat indiciis. Omnis autem adcusatio, ad haec duo potissimum redit capita, alterum quod libros legibus vetitos legerit, alterum quod cum hominibus, quorum dubia esset religio, fuerit versatus. Cum vero Donzellinus, iudices suae caussae minus fauere conspiceret, adeo vt in summum discrimen omnis eius fortuna adduceretur, senatorum aliquot consilio atque hortatu, fuga sibi consuluit, ne ea incommoda sustinere cogeretur, quae intra parietes clausis, ac sui corporis libertate destitutis, necessario sunt perferenda. Relicta igitur veneta vrbe, cum imperii comitia, Augustae Vindelicorum celebrari au-

 diret,

diret, ad regem Ferdinandum se contulit. Sed interea inimici eius, reditum illius veriti, magistratum ita sollicitarunt, vt ab eo tandem, deserta caussa proscriberetur. Reliqua, quae in hac caussa acta fuerunt, ipsis PHILALETHIS verbis exponemus: *Imperii comitia* Augustae *celebrari audiuit; atque ibi Caesaris loco sedere serenissimum Regem* Ferdinandum; *apud quem sciebat, Reuerendissimum tum Episcopum* pharensem, *qui nunc illustrissimus est* Delfinus *Cardinalis; Pontificis Legatum esse. Illum itaque iudicem appellandum esse sibi censuit. Atque haec vera, ac germana eius in* Germaniam *profectionis caussa fuit. Cum autem* Augustae *certior factus esset, Pontificis Legatum, non aliter suscipere caussam posse, nisi ea illi a summo Pontifice prouincia mandaretur; clementissimum Regem tum temporis, per supplicem libellum interpellauit; vt hoc sibi a pontifice beneficium impetraret;* Julii *enim* Alexandrini, *ac* Stephani Laurei *opera, ac studio; quibus ille tamquam familiaribus medicis vtebatur; facilis* Donzellino *ad ipsum aditus fuit. Qua certe in re, eximiam Sereniss. Regis in se benignitatem, & clementiam expertus est; litteras enim & propria manu subscriptas, & sigillo munitas, ad* Paulum IIII. *Pont. max. pro eius caussa dedit: graui addita eius negotii commendatione.* Delfinus *a Pontifice rom. reuocatus, eum reperit bellico adparatu impeditum; ac ita armis animum adplicuisse: vt alias res omnes fere negligere videretur. Qua de re ab eo admonitus* Donzellinus, *ex vrbe nihil boni a se exspectandum esse, sero tandem deprachendit. Caeterum cum aliquandiu iam, etsi inuitus, ac nolens, in* Germania *substitisset, & aliquot Illustriss. Principum consuetudine vteretur; duos ex illis sibi delegit quos amplissimo senatui* Veneto *sciebat esse amicissimos; quorumque gratiae, ac beneuolentiae, aliquid officii, ille esset concessurus; Hi vero fuerunt, Cardinalis* augustanus, *& Archiepiscopus* salsburgensis; *quos ille* Ratisbonae *conuenit, vbi imperii principum conuentus agebatur; & per supplicem libellum exposita caussa, illud*

lud petiit, vt datis ad sereniss. Venetiarum *Principem, litteris, fidem sibi publicam impetrarent; donec apud idoneos iudices, eius caussa discuteretur. Verum parum felici consilio vsus id fecit. Cum enim eius Reipub. vetus sit institutum, vt non cuiuis Principi, sed solis Regibus id beneficii concedant, ac gratificentur, libentissime illi quidem ampliss. Antistites,* Donzellino, *litteras dederunt; sed quae nullum ei fructum attulerunt. Huius infortunii admonitus, a Clariss.* veneto *Oratore*, Leonardo Mocenico, *ad Sereniss. Regis* Ferdinandi *clientelam, ac fidem se conuertit, eique se tradidit. Jam enim* Donzellini *nomen illi erat notum; cum* Paullo IIII. *Pontifici, eum antea per litteras commendasset, & in Sereniss. filiae,* Poloniae *Reginae Medicum illum postulasset; quare facilis illi ad Regem aditus fuit. Hic paucis exposita caussa, propositisque postulatis, datoque in manus principis clementiss. supplici libello, haec ab eo verba* Donzellinus *audiuit:* Justa atque honesta nobis haec videtur petitio; cui ex officio nec volumus, nec possumus deesse. *Litteras paulo post officii plenas, ad Principem* Venetiarum *describi mandat, in quibus, grauissimis verbis hanc illi caussam commendat; ac fidem publicam pro reditu,* Donzellino *decerni postulat. Contigit tum forte fortuna, vt* Venetus *orator*, Leonardus Mocenicus, *obita legatione, in patriam rediret; Huic igitur a Rege, litterae traduntur; additis etiam humanissimis verbis, quibus hoc illi negotium vehementer commendabat. Harum litterarum exemplum ad finem huius libelli reiecimus;* (scriptae sunt ex Augusta Vindelicorum die XX. Jul. MDLVIIII,) *ne narrationis ordo impediretur; vt quiuis harum rerum veritate perspecta, certius de illis iudicare possit.* Mocenicus *vbi* Venetiis *fuit, Regis mandata fideliter est executus; Fides igitur publica ex Senatusconsulto illi fuit decreta; qua accepta, stat*[illegible] Donzellinus Venetias *contulit; Vbi vt magistr*[illegible] *religionis caussis cognoscendis praeest, se sist*[illegible] *illi fuit cura. Harum omnium rerum, n*[illegible]

ctatores, sed fere etiam Actores fuerunt, amplissimi Senatores ac Equites duo; ille, quem paullo ante nominaui Leonardus Mocenicus, *&* Paullus Theupolus; *qui tum apud Caesarem sereniss. Senatus* veneti *fuerunt oratores; cuius etiam rei caussa eos hic testes appellandos censui. Cum vero post multos dies, sacro illi senatui placuit vt eius caussa discuteretur, ac iam in rem praesentem ventum esset; quale nam & quam ingens crimen, illi obiectum fuit? Te nunc appello* Euandrophilax, *qui animi tui impetum sequutus, quam plurima falso comminisci voluisti. Omnis accusationis, duo tantum capita fuerunt, alterum quod libros legibus vetitos legerit; alterum quod cum hominibus, quorum dubia esset fides, fuerit versatus. Tandem, cum diligenter exploratus, atque excussus ab his, quibus fidei censura demandata est; ab orthodoxa doctrina, ne latum quidem vnguem discessisse fuisset deprachensus; tantum ob duo illa paullo antedicta capita, in suspicionem incidisse fuit iudicatus, ac dimissus; cum summam iudicum beneuolentiam perpetuo expertus esset* &c. Quae igitur cum ita sint, quomodo fieri potuerit, vt Hieronymus Donzellinus, anno 1560. e decreto Senatus veneti, aqua sit suffocatus, vt P. Baile quidem & Auctor *lexici eruditorum* ll. citt. produnt, nulla prorsus ratione conspicere possumus, cum nonsolum extra omnem dubitationem positum sit, quod controuersia, quae illi cum Vincentio Calzaveglia intercessit, post annum 1570. fuerit agitata, sed ipse etiam ille, omnia, quae Venetiis illi contigerunt, longa verborum serie exposuerit. Cum praeterea neque Scipio Maffei in Verona *illustrata* l. cit. neque Leonardus Cozzandus eiusmodi supplicio Hieronym. Donzellinum e medio fuisse sublatum prodiderint, nos non falli existimamus, si istam narrationem ad fabulas referimus, quibus forte ex aduersariis Donzellini quidam, credulis imponere, & eius famam contaminare studuit. Quod autem Josephus Valdanius, & Hieronymus Donzellinus, ob hanc *Apologiam* contra Euandrophylacten euulgatam, oppi-

oppido raram, quam Leonard. Cozzandus l. cit. *terribilem* nominat, vrbe Brixia excedere iuſſi fuerint, & ille Veronam, hic vero Venetias ſe contulerit, praeter Cozzandum adnotauit P. Baile l. cit. Exemplum *Apologiae*, quo vtimur, hoc ſingulare habet, quod acerbiora conuicia, quae in Calzavegliam iecit PHILALETHES, a quodam, forte ab auctore ipſo, atramento ſint obducta & expuncta. Qua ratione id factum fuerit, hic lectores docere poterit locus, qui fol. 20. b. legitur: *Tu tamen, haec omnia, (rabioſa) quadam loquacitate, (& Theonino dente petulantiſſime) exagitas; (& tanquam vna ex Arpiis) contaminas, foedas, ac commaculas; calumniisque ac falſis criminationibus, (& verbis ementitis) in deteriorem partem rapis, ac peruerſe interpretaris.* &c. verba enim, quae vncis incluſa ſunt, atramento obducta fuerunt, quod etiam in pluribus aliis locis factum fuit.

LXXII.

Incipit *Excellentiſſimi Medici, magiſtri* PETRI DE ABBANO prologus in libellum de venenis mineralibus vehitabilibus (vegetabilibus) animalibus & quolibet ente ſub ſolari globo ceptis, per venerabilem virum Wilhelmum Haldenhoff. de Thorn Artium & Medicine doctorem Magni magiſtri Pruszie. Diui ordinis Theutonicorum Phiſicum emendatum. in 4. folior. 24.

Inter varias editiones libri, a Chriſtophoro Hendreich in *Pandectis* brandeb. p. 2. & a Nicerono in *Memoires* Tom. XXVI. p. 314. memoratas, haec paullo rarior, litteris gothicis expreſſa, locum non inuenit. Legitur in fine eiusmodi epilogus: *Hoc opus toxicorum* PETRI DE ABANO *Beatiſſime Pater N. tuo no-*

 mine

mine inscriptum habes Quod etsi breue sit vtilitate tamen breuitatem ipsam longe compensat. Per quod tuam salutem tueri Vitamque custodire potes quod emendatum est per Wilhelmum Haldenhoff *Ere premendum que curauit Quod arte sua* Jacobus Thanner Herbipolen. *In Opido* Liptzensi *perfecit. XIIII. Julii Anno domini M. CCCC. LXXXXVIII.* (1498). His verbis typographus insignia sua adposuit. Memoratur eadem editio a Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 672. a Joan. Henr. Leichio in *Annal. typogr.* lipsiens. p. 74. Repetitam fuisse editionem, in eadem officina typographica anno 1500. in 4. plagg. 20. intelligimus e Friderici Boerneri *Specimine I. Bibliothecae librorum rariorum physico-medicorum, historico-criticae, Helmstad.* 1751. in 4. p. 30. vbi autem editorem Wilhelmum Huldenhoff vocari conspeximus, qui in nostra editione Wilh. Haldenhoff adpellatur. Pontifex maximus, cui PETRVS DE ABANO hoc opusculum suum dicauit, non quidem nominatur, sed sine dubio Honorius IIII. aut Joannes XXII. est, quorum aetate is, Patauii, medicinam docuit, quibusque admodum carus fuit. In sex potissimum *diuisiones*, & capita LXXXII. opusculum suum distinxit. I. *de venenis in genere agitur.* II. *de vnoquoque veneno in specie loquitur.* III. *describit modum, secundum quem venenum mortificat, & nocumentum inducit humano corpori.* IIII. *Sermonem facit de precustodia & cautela ne aut venena propinentur, aut si propinata non noceant.* V. *Signa ponit & curas, ad quodcunque venenum assumptum, & ad eius nocumenta introducta,* VI. *Virtutes bezoarticas, id est a morte liberantes, occulta virtute potius & diuina quam complexione vel natura ad quodcunque venenum describit.* Huic posteriori *diuisioni*, duarum quaestionum se adiecturum solutiones promisit in praefatione. I. *Vtrum tiriaca* (theriaca) *magna sit alicui veneno bezoar, vel medicina?* II. *Vtrum venenum aliquod possit ad certum tempus taliter exhiberi, quod ex eo quis ad illud tempus moriatur & non ante?*

Prioris

Prioris autem tantummodo quaestionis solutio ab illo prolata fuit, quae caput LXXXII. constituit, posteriorem autem silentio plane transiit. Hac igitur re Petrus Cararius siue Carrerius, monteselcensis (*Monte Silice*) Italus, medicus, qui Patauii anno 1506. mortuus dicitur, permotus fuit, vt opusculum siue *quaestionem de venenis ad terminum*, conscriberet, quod nonnullis recentioribus editionibus, libri PETRI APONENSIS, additum fuit, v. c. editioni, quae cum aliis opusculis, hoc prodiit titulo: *Conciliator controuersiarum, quae inter philosophos & medicos versantur*, PETRO ABANO Patauino, *Philosopho ac Medico clarissimo Auctore. Libellus de venenis eodem auctore.* Petri Cararii *quaestio, de venenis ad terminum.* Symphoriani Champerii lugdunensis *in Conciliatorem cribrationes. Quae omnia nuperrime a viro doctissimo accuratissime sunt recognita, variisque annotationibus, ac indice locupletiori illustrata. Venetiis apud Juntas* 1548. in fol. folior. 289. Conf. de aliis & recentioribus editionibus, libri, quem PETRVS DE ABANO *de venenis* composuit, Christophor. Hendreich & Niceron ll. citt. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 716. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. I. p. 4 sqq.

PETRVS DE ABANO, siue DE APONO, siue APONENSIS, cognomen a patria Apono, vico, haud procul, a Patauio, obtinuit. Natus dicitur circa annum 1250. & cum in Graecia, tum & Constantinopoli, & Parisiis, tanto ardore ad linguae graecae, matheseos, philosophiae, & medicinae studium incubuit, vt neminem fere in hisce artibus, sua aetate haberet parem. In academia patauina omnium primus, medicinae professor constitutus, insigni adplausu & auditorum concursu docuit. Ab aemulatoribus nomen quidem illius, ob magiae suspicionem, apud haereticae prauitatis inquisitores delatum fuerat, sed caussa non-

dum peracta, mortuus, in effigie publice combustus fuit. Conf. Gabriel Naudé *Apologie pour tous les grands personnages qui ont été faussement soupçonnez de Magie* Chap. XIIII. p. 380 sqq. edit. *Paris.* 1625. in 8. Peruulgata quidem virorum doctorum est opinio PETRVM APONENSEM anno 1316. aetatis anno LXVI. diem obiisse supremum, sed illum anno 1319. adhuc in viuis fuisse refert John Freind in *Histoire de la Medecine* Tom. III. versionis gallicae, quam dedit Etienne Coulet *à Leide* 1727. in 12. p. 70. vbi *la plûpart*, ait, *des auteurs placent sa mort en 1316.* Conringius *seulement & Mr.* Naudé *la mètent en 1305. Mais après avoir meurement examiné le fait, je crois que les uns & les autres se trompent. Car il dédia l'Ouvrage* (Conciliatorem) *dont j'ai parlé ci-dessus, au Pape* Jean *comunément apelé* XXIIème *qui ètoit son ami particulier, & Homme lui-même d'une très grande Litérature. Mais comme ce Pape ne fut élevé sur la Chaire de* Rome *qu' en 1316. on doit plutôt s' arretèr à ce que dit* Aquilinus (Chiromant. c. 5.) *qui parle de notre Auteur comme ètant au plus haut dégré de sa Réputation en 1319.* Conf. praeter Scriptores iam nominatos, Jo. Trithemius *de Scriptor. eccles.* Cap. DLVI. p. 135. Josias Simlerus in *Bibliothec.* p. 552. Paull. Freherus, in *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1209. Jacob. Philipp. Tomasini, *illustrium virorum elogia iconibus exornata, Patauii* 1630. in 4. p. 81. vbi etiam eius imago, nitidissime aere expressa conspicitur. Nicol. Comnen. Papadopoli in *Historia gymnasii* patauini Tom. I. p. 178 sqq. Christophor. Aug. Heumannus in *Actis philosophor.* P. VII. p. 69 sqq. P. XV. p. 374 sqq. P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 267 sqq. Gian-Maria Mazzuchelli in *Notizie storiche e critiche intorno alla vita di* PIETRO D'ABANO in *Raccolta d' Opusculi scientifici e filologici* Tom. XXIII. p. 1 sqq. Mich. Angel. Zorzi in *Lettera intorno al sepolcro ed alla vita di* PIETRO D'ABANO, in *lettere erudite di* Mich.

Mich. Angelo Zorzi, *in Padoua* 1726. in 4. p. 20 sqq. *Analecta* nostra *litterar*. p. 32.

De Wilhelmo Haldenhof, apud omnes scriptores altum est silentium,

---

LXXIII.

Passio sancti Mauricii, & sociorum eius carmine heroico edita per *fratrem* ARNOLDVM GOERINVM *Flutterium. vite communis apud Hildopolin sectatorem.*

Ad candidum lectorem.

Thebee legionis amor si lector honestat
Pectus & ad coeli culmina voluis iter
Si tibi complures celo cupis esse patronos
Criminibus veniam si obtinuisse placet.
Aut si nosse fides vt sumpta morte triumphet
Viribus exertis. tentet vt astra poli
Si tibi placatum sanctorum sanguine numen
Esse voles. precibus sideris orbe locum
Conciliare placet sophie si lumen adesto
Sedulus huic operi. candida scripta legens
Omnia nempe dabit breuis iste libellus. opesque
Suggeret eternas. vena salutis hic est.
Multa figurarum species variusque loquendi
Hic modus innuitur. margine clausa patent.

in 12. vel si mauis 8. formae minimae folior. 24.

Libellum esse rarissimum, ex Scriptorum & catalogorum, quos euoluimus, silentio colligimus. Nullum enim inuenimus qui nomen huius auctoris adtulerit, ipsum-

ipsumque *eruditorum lexicon* illum silentio transiit. Litteris gothicis, vt verba, in fine adscripta, produnt, illum Erphordie *excudit* Mattheus Maler. *Anno &c. 1533*. In *epistola* dedicatoria satis longa, ad *honorabilem & egregie eruditum virum*, *dominum* Albertum Vecheldum, *ecclesie* Hildopolitane *canonicum*, *ac sancti* Blasii *apud* Brunopolim *Scholasticum*, scripta *Hildopoli*, *e conuentu fratrum vite communis decimoquinto kalendarum aprilium. Anno salutis humane MD32.* ARNOLDVS GOERINVS, *passionem sacratissimae* thebaeorum *militum legionis*, eius nomini, dedicandam ideo existimauit, vt non modo studiis eius, caelo destinatis fomenti cuiusdam rationem suggereret, sed etiam deuotissimae erga Dei sanctos eius menti, tantam patronorum multitudinem conciliaret. *Etenim*, ait, *si vnius sancti intercessione (vt sepe non incertis documentis probatum est) legimus homines vel voto fuisse potitos, vel lauatos* (leuatos) *morbo. quis dubitabit se tante multitudinis patrocinio non posse consequi que postularit. quam fides inuicta deo commendauit. quam religio honorabilem.quam venerabilem deuotio.quam ipsa denique passio celis ipsis meritis conspicuam reddidit. Si impossibile est multorum preces non exaudiri quomodo tanti exercitus sibi charissimi vota non exaudiet deus in quibus pro sui nominis gloria fusi sanguinis preciosos riuos agnoscit. quos vbi sollertis animi tui deuotio hoc libello legerit in celestibus vitali gratia conspicuos. ipse simul piis desideriis ad beatas sacre legionis sedes rapiaris. Nec id quidem mirum si verseris in celestibus qui incredibili auiditate dei inberes verbo, (quod iuxta prophetam) in eternum permanet in celo. Vbi enim fuerit corpus. illic (domino perbibente) congregabuntur & aquile. e quibus vnam te esse & quidem prestantiorem, qui quotidiano aestu ad dni corpus congregaris. dum ad aquilae modum eterni solis radios validiore mentis acie (inflammato sacra lectione mentis desiderio) pre aliis mibi videris excipere* &c. Ceterum ARNOLDVM GOERINVM, si seculi, quo vixit, reputaueris genium, inter

ter ineptos, & vltimae, vt vocant, caueae poetas, minime referendum esse, initium, quo carmen suum orditur, quemlibet docere poterit:

Arma fides inter radiantia firma triumphat
Thebeae *legionis amor dum diuus haberet*
Pectora, stelligeris iam nunc addicta coronis
Per tormenta necis per & ora nefanda volucrem
Librauere pedem. celo spectante. tulerunt
Premia leta deo miserante crucemque tyrannum
Derisere ferunt constanti pectore penas
Principe dum mundi victo peperere salutem
Sanguine rorati celos subiere. canoris
Vocibus vtque leuat cetus modulantis olympi
Religionis amor rudibus me nempe camenis
Christigene generosa iubet voluisse virorum
Facta. viam facilem celi sator alme parato
Absque tuo nutu gratum nihil ipse probasti
Aut factu facile cuiquam inscriptibile lumen
O modo pro me pater vati virtutis origo
Omnigene. quidquid sancti potuere fatendum est
Munere nempe tuo totum datur. ipsa voluntas
Inter dona boni tua nam numeratur. honesti
Tocius vnde fluit facies. opus vnde salutis
Principium sumit. cuncti veneremur oportet
Maiestatis opes tante quas nulla cupido
Extenuare potest hominum. numerusque nec vllus
Has vicisse valet. superant celestia dona
Vota virum. crescunt heredibus ecce coactis
Semper opes supere. siue quis sit pauper inopsque
Omne genus. miserumque feres qui fontis honorem
Nesciit istius. sed inertia pectora vatum
Sunt penitus. languetque manus calamique stuporem
Arentis miratur homo. dum sentit inanem
Fontis inexhausti donis se. sancta coronis
Vnde didisse fauet legio deuota. supernis
Laudibus accingor quorum te presula vates
Admouisse manum. rege. nunc exorsa leuantur.
Numine propitio calamum. mentemque rigato. &c.

Si

Si recte posuimus calculum, omne carmen 886. hexametris absoluitur. Figuras rhetoricas & poeticas, quas auctor exornando carmini adhibuit, in margine notauit, quod vltimum distichon in titulo conspicuum, iam indicauit. Historia, vel potius fabula, quam carmine exposuit, notior est, quam vt illam multis verbis heic repetamus. Euoluat qui plura de S. Mauricio, & legione thebaica, cuius dux fuisse dicitur, legere cupit, scriptores historiae ecclesiasticae in primis Caesar. Baronii *Annales* ad annum Chr. 297. num. I. sqq. Tom. II. edit. *moguntinens.* 1601. col. 867 sqq. Antonii Pagi *Critica historico-chronologica in vniuersos Annales* Baronii Tom. I. *Colon. Allobrog.* 1705. p. 317. Samuel. Basnagii *Annales* Tom. II. *Roterodam.* 1706. p. 578 sqq. Circumfertur *Historia passionis* S. Mauricii, *&* *sociorum* augaunensium *martyrum legionis* Felicis Thebeae, quae ab Eucherio, Episcopo lugdunensi, anno Chr. 286. composita dicitur. Variae illius exstant editiones, quarum nonnullae ex codicibus interpolatis exscriptae fuerunt. Talis e. g. est, quam dedit Petrus Steuartius hoc titulo: D. Mauricius Thebaeae *legionis Dux & signifer, olim a* S. Eucherio lugdun. *nunc iterum a* Petro Steuartio *productus, Ingolstad.* 1617. in 4. *Acta* autem ista incorrupta & sincera, in monasterio iurensi inuenit Petrus Francisc. Chifletius, & euulgauit P. I. Paullini *illustrati, siue Adpendicis ad opera & res gestas* S. Paullini, nolensis *Episcopi. Diuione* 1662. in 4. Edidit illa *acta* etiam, secundum chifletianam editionem Theodoricus Ruinart in *Actis primorum martyrum sinceris & selectis ex libris tum editis, tum manuscriptis collectis, erutis, & emendatis, notisque & obseruationibus illustratis. Amstelod.* 1713. in fol. 271 sqq. Inserta etiam sunt *Bibliothecae maximae Patrum,* Tom. VI. edit. *lugdun.* p. 866 sqq. Ossa martyrum legionis thebaicae, sepulta dicuntur Augustae Taurinorum, & superstitioso cultu ibidem honorantur, quod cum oculis suis conspiceret Joannes Dubordieu, cum Friderico Duce Schom-

Schombergio anno 1691. Taurinum veniens, is edidit ex itinere italico redux factus *Dissertation historique & critique sur le martyre de la legion* Thebeenne. *Amsterd.* 1705. in 12. in qua non solum Eucherii *Acta*, cum versione gallica exhibuit, sed rem omnem, confictam esse, demonstrauit. *Carmine* epico, satis inepto, *prosam* Eucherii complexus est Marbodus siue Marbodeus, rhedonensis, quod *carmen* ex editione vetere *rhedonensi*, anni 1524. & ex duobus mss. emendatum, cum aliis eiusdem Marbodi *opusculis* rhythmicis, ad calcem *operum* Hildeberti cenomanensis, a D. Antonio Beaugendre *Paris.* 1708. in fol. repetitum fuit. F. Rudolphus Abbas *Acta* composuit *translationis, militis e legione* Thebaea an. 1121. quae Edmundus Martene inseruit *Veterum Scriptorum & monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium collectioni amplissimae* Tom. VI. *Paris.* 1729. in fol. p. 1015 sqq. Sed redeamus iam ex hoc diuerticulo, ad libellum nostrum. Nomina ducum, qui vna cum S. Mauricio, legioni thebaicae interfuisse dicuntur, hisce versibus complexus est auctor:

Hec mihi comperta sunt nomina sola beate.
Mauritius *victor legionis candidus atque*
Vitalis *iunctus quibus* in (*que*) nocentius *absit*
Exupe (*deinde*) rius *coeat* Florentius *istis*
Mallusius *pariter sit* Cassius *ordine iunctus*
Hi nituere duces sacre legionis honesti
Cetera nos sacri latuere vocabula caetus.

Carmini finis imponitur, narratione duorum miraculorum, quibus reliquiae istorum martyrum confirmatae fuerunt:

Corpora sanctorum multis labentibus annis
A necis ipsorum veniunt diuinitus hora
In lucem faciente deo. Theodorus *ibi tum*
Presulis offitium. magna cum laude gerebat
Extruit ille domum sacram templumque beatis
Martiribus. que tum miranda fuere retexam

Gesta

Gesta satis. quidam fabrorum accitus inani
Nomine gentilis. fidei virtutis & expers
Prestitit iste die solis (labor omnibus) vnus.
Relligione fuit quando & surgentis honore
Morte dei geniti vetitus. tum mente laborem
Integrare studet vesana. cumque silerent
Omnia. festa dies. alios ex more sodales
Intermisso opere in requiem misisset amicam
Festo. hic solus adest operi. tumidaque recusat
Mente. dei precepta facessere. vita decusque
Vnde fluit iustis & certa redemptio semper
Accedit. verum iste sacris non templo diebus
Vlla amens subiit. diuinis rebus honorem
Detulit haud vllum. clara huic luce beati
Apparuere viri sacre legionis & idem
Mox agitur scelerum reus & mox pendere penas
Vrgetur. reprehensus item cur solus iniquo
Presumptu temerarit opus. calcarit olympi
Festa rogant scelerare manu quo iure fabrili
Hos edis sacre muros. capitella. columnas
Ausus pollutis fuerit contingere palmis
Cum fidei dono penitus sit inanis & exors
Detulerit festis non relligione diebus
Legittima. precibus deuote mentis honores.
Hoc agitauerunt summo miseramine sancti
Quo terrore faber stupefactus verteret ille
In meliora gradum. fidei vt virtute recepta
Exueret gentilem animum sensumque ferinum
Vtque operante deo completum est verbera post hec
Insuper est inter sanctorum signa canendum
Vxor erat Quinti *generis splendore potentis*
Ac grauitate viri. paralitica membra trahebat
Insignis mulier miris cruciatibus. vt iam
Non ratione pedem quoquam foret vlla potestas
Vertendi, sic dira lues constrinxerat artus
Cum spes nulla super medicabilis afforet vllis
Herbis. ars omnis siluit. medicamque salute
Destituisse manum visa est. conuersa precatur

Ad

Ad legionis iter ſacre templa ardua celum
Aſpiciens propere obſequium famulique parentes
Id patiente viro famulis geſtantibus actum
Poſtquam rite fuit. celeſtis gratia votis
Affuit ecce piis. diua legione iuuante
Debilibus membris rediit medicina ſalutis
Mox pedibus nixus propriis remeauit in edem
Que manibus perlata fuit paulo ante alienis
Plurima nempe forent mihi nunc recinenda beatis
Martiribus patrata ſuper. que ſigna ſathanum
Corporibus populi dederint pellendo. aliisque
Peſtibus obſeſſos. hi qua virtute leuarint
Pagine preſenti fuerit ſatis iſta ſecutum
Eſſe. ſed adiiciam merito hoc patientibus vnum
Muſis candidulis. vndis qua lege miniſtris
Annorum tandem numeroſa volumina poſt. In
(*tuque*) nocenti *orbi tua pignora & oſſa superni*
Arbitris in lucem iuſſu properata marinis
Occultata diu veniſtis fluctibus. vtque
Dicere fert animus tenebris quo iure relictis
Inuenere diem ſanctiſſima membra beati
Martyris iſtius. pignusque innotuit orbi
Nobile. muſa refer miſſis ambagibus alma
Texit arena diu rodani *lambentibus vndis*
Corpus & oſſa viri. calamo aſſignante notati
Jam dudum. tegit vrna verox (ferox) *prope gurgitis oram*
Alluit vnda ſolum ſenſim mordaxque procella
Vicit mite leui lapſu proprioris arene
Pondus. & ad tumulum ſancti dedit oſcula dulci
Impulſu retegendo locum commonſtrat honeſtam
Jure ſepulturam templi intra ſepta parari
Martyribus reliquis iunctam. deus auctor olympi
Hac in re innocuam tactu voluiſſe ſacrare
Creditur en rodani *ſpecioſi corporis vndam*
Credulitate ſibi populis fidentibus inde
Surgeret in laudem domini medicina ſalutis
Preſulibus tribus inde loco ſunt pignora ſancti

Martyris elata gennenſibus *vnus at alter*
Auguſtane *vrbi preſedit: tercius iſti*
Affuit ecce loco Antiſtes quo rite coluntur
Relligione pia chriſto *regnante per euum.*
Gloria viuenti cui ſit decus atque poteſtas.

Adpendicis loco, carmini accedit *elegia* diſtichor. 40. ab eodem ARNOLDO GOERINO, ad Albertum Vecheldium, cui libellum ſuum, vti iam diximus, dedicauit, ſcripta.

LXXIIII.

HOMERI *grecorum poetarum clariſſimi* yliadum opus per PINDARVM *thebanum:* e greco in latinum traductum.

Quiſquis in noſtros faciles amores
Quos Venus regina Gnidi coercet
Siue ludorum varias figuras
Carmine poſcis

Falleris: luctus celebrare Clio
Tentat: & triſtes animas virorum.
Forcium: qui res hominum ac deorum
Bella ſubybant.

Hec tibi atridas referet ſuperbos
Quos iuuat martem Priamo innouare
Forcia & triſti ſuperare Troye
Corpora morte.

Quin & ewropam & aſiam refuſo
Commouent greci occeano feroces
Atq. iactatam religarunt vdo
Littora claſſem.

Hec

Hec canam, & magnos referam triumphos
Quosq. virtutis meritum sub alta
Sydera extollat: varias domando
Corpore vires.

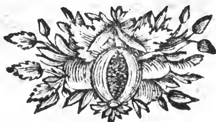
in 4. folior. 34.

Quamuis haec homericae *iliados* epitome, versibus latinis, heroicis conscripta, vice plus simplici cum HOMERO, Darete phrygio, & Josepho Iscano edita fuerit, editio tamen, cuius adtulimus titulum, cum e primis est, raritate se commendat. Quis illam in lucem prodire iusserit, quo tempore, &, qua in vrbe, comparuerit, disertis quidem verbis non proditum fuit, *Lipsiae* tamen *per Martinum herbipolensem* impressam esse, scutum istius typographi, in fine adpositum, satis superque demonstrat. Vid. Jo. Henr. Leichii *Annal. typograph.* lipsiens. p. 100. In praefatiuncula praemissa, de auctore poematis haec leguntur: HOMERVS Troye *seu* ylii *captiuitatem iuxta numerum grecarum litterarum XXIIII. libros Heroicis versibus conscripsit hunc librum* PINDARVS Thebanus *& Philosophus & poeta: qui tempore* superbi tarquinii *claruit e greco: in latinum transtulit: qui nunc pre manibus est.* Quod haec cum veritate minus congruant, extra omnem iam dubitationem, nostra aetate, positum est, cum multis indiciis probatum fuerit, tempore sic dictae mediae aetatis, auctorem poematis vixisse. Quis autem ille fuerit, nemo huc vsque pro certo adfirmare sustinuit. Caspar Barthius in *Adversar.* L. LIIX. Cap. XIIII. col. 2749. haec de illo habet: *Non postremus est inter auctores non omnino antiquos, quos tamen censui eorum aliquo modo adscribere possis, qui de bello* troiano *versibus compendium quoddam conscripsit,* PINDARI Thebani *nomine; quem ego quidem, more seculorum latius recedentium, ab eruditione prisca, ad conciliandam libro auctoritatem antiquissimi poetae potissimum titulo vsum fuisse existimo;*

 secu-

fecurum interim quid isti conueniret, quem sciret aequalium suorum paucissimis vel nomine solo notum esse. *Eadem ratione* Daretis *nomen adscitum est* Josepho Iscanio Deuonio, *quem nescio an non & huius compendii censerem scriptorem, nisi quod* PINDARVM *hunc fictitium illo videam longo interuallo castigatiorem & melioris iudicii esse; vitantem vitia, quae ille alter adfectat, acuminum videlicet a verborum sonis pendentium & collusionum inter paria vocabula, paresque sonis litteras; quae pessumdederunt bono ingenio nisam, bona eruditione munitam poesin etiam sequiorum temporum: Quod si vno verbo res edicenda sit, sane non verecundabor dicere, huic scriptori me tantum tribuere quantum vix vlli alii, qui tale quid media illa barbarię ausi sunt, tum ob phrasin, tum ob eruditionem; tum vero praecipue ob temperiem & cautionem illam modo dictam, tum secula tota regnantium vitiorum.* Conf. L. LVIIII. Cap. I. col. 2768 sqq. Cap. XV. col. 2806. Eiusd. *Animadvers. ad* Papinii Statii *Thebaid.* L. VI. v. 120. Tom. III. p. 392 sqq. Gerard. Joan. Vossii *de Historicis latinis* L. III. Cap. XI. p. 746. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. I. Cap. VI. p. 72. vbi a Laurentio Valla, iste PSEVDOPINDARVS ipsi Virgilio, sed inepte antelatus dicitur. Eiusd. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 875. Prima omnium dicitur editio, quam Laurentius Abstemius *Florentiae* in 4. euulgauit. Vid. Jo. Cinelli *Bibliotheca volante* Tom. VII. p. 66.

LXXV.

LXXV.

Carmen de laude caluorum, cuius singulae di- ctiones a C. littera incipiunt.

Vdalrici Carinthi in Caluorum Eulogium Distichon.

Concedant cuncta cantorum carmina caluis
Caluos conficiunt carmina conspicu...

Georgii Symler Wimpinensis in Caluorum Camoenam.

Compositam cynico caluorum carmine caussam
Conspice conceptam carmine caluiciem.

Eiusdem ad idem.

Si te delectat caluorum gloria: si laus
Perlege quod cernis carmen vtrumque dabit.

Joannis Hiltebrant Indide distichon.

Caluule si criticus conuicia forte pararet
Hoc rogo perpulcrum subiiciens speculum.

in 4. folior. 4.

Editio litteris romanis excusa, satis vetusta, sine die, vt aiunt, & consule, in lucem exiit. Tribuitur illud carmen HVCBALDO, siue vt ab aliis scribitur HVGBALDO, HVABALDO, siue HVBALDO, monacho S. Amandi elnonensis, in Hannonia, ad fluuium Elnonem, in dioecesi tornacensi, ordinis Benedictinorum, quem tempore Caroli calui vixisse, & idem *carmen*, ad eumdem Imperatorem scripsisse perhibent. Obiisse dicitur anno 930. VII. Kal. Jul. & sepultus ad S. Amandum fuit, vbi hoc eius epitaphium:

Dormit in hac tumba simplex sine felle columba
Doctor, flos, & honos tam Cleri, quam monachorum

HVCBALDVS, *famam cuius per climata mundi*
Edita sanctorum modulamina, gestaque clamant.
Hic Cirici (S. Quirici) *membra pretiosa reperta*
Niuernis
Nostris inuexitoris, scripsitque triumphum.

exstare, scribunt Casimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. II. col. 418. & Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 8[illegible] *Vitas* multorum *sanctorum* scripsit, vt ait Sigeb[illegible]s gemblacensis *de Scriptor. eccles.* Cap. CVII. p. 105. edit. Joan. Alb. Fabricii, quarum editiones memorantur a Casimir. Oudino & Jo. Alb. Fabricio ll. citt.

Omnes fere scriptores illum *carmen de laudibus caluorum*, versuum trecentorum, quorum singula verba littera C. incipiunt v. c.

Carmina clarisonae caluis cantate camoenae
Comere condigno conabor carmine caluos
Contra cirrosi crines confundere colli.
Cantica concelebrent callentes clarae camoenae
Collaudent caluos, collatrent crimine claros
Carpere conantes caluos, crispante cachinno &c.

composuisse perhibent. Nostra vero editio, sicut & aliae CXXXVI. tantummodo versus ob oculos ponit. Nactus autem est Caspar Barthius codicem MS. ex Bohemia XV. versibus auctiorem, qui hoc pro Carolo Caluo Caesare votum referunt:

Carmine clara caue caluos caluare Camoena,
Crispa cadat contra candata calumnia cirro.
Caluorum charites cantatae carmine claro
Conticeant cum clangenti concita canore
Conciderint caeli cum Christi *culmina cultu.*
Caesareae capides, cauti cata cista Catonis
Concludant cleri captantia carmina culpas,
Carmina caluorum comtrix conclude Camoena.
Carole *cum caluis*, Caesar *clarissime canta,*

Cru-

Crucifero Christo *clari conamina Cleri.*
Clausa camoena capit cum Caesare *congrua curam.*
Comta corona caue, cum Caesare *condita caluo*
Caroleos *comunt celebrantia carmina caluos.*
Christe *caput caluum cum* comto *contueare,*
Crux cuius cuncti condonat crimina caluis.

Integrum *carmen* inseruit Caspar Barthius variis in locis emendatum Libr XLVI. *Aduersariorum* Cap. XXII. col. 2175 sqq. Nostrae editioni praefigitur narratio de HVGBALDO Ex libro *de ecclesiasticis Scriptoribus* Joannis de Trittenheim spanhemensis *Abbatis ordinis sancti* Benedicti. Exstat illa Cap. CCLXXXIIII. p. 75 sqq. edit. fabrician. Initio *carminis* haec leguntur verba: *Incipit aegloga domi.* HVGBALDI. *mo.* Elno. *Ordi.* S. Benedicti. *ad* Caro. calvum. *Imp.* In XII. dispescitur capita, si prooemium & clausulam *carminis* exceperis. Hic modo adscribimus argumenta.

Cap. I. *quod caluicies in quodam praesagio futurorum quibusque prouenire videatur.*

II. *Caluos cantores, abbates, doctores, & episcopos esse atque sacerdotes.*

III. *Quod calui reges sint & Imperatores Consules quoque legislatores & iudices.*

IIII. *Quod calui sint duces exercitus ipsi etiam bellatores docti atque robusti.*

V. *Laus caluorum in experientia artis medicinae tam pharmaciae quam chirurgiae.*

VI. *Inuectio increpantis: aduersus cauillatorem caluos conuiciantem.*

VII. *Item aduersus eundem, & laus caluorum de humilitate, charitate & castitate.*

IIX. *Exprobracio carminis eius de paradigma, de* Helizeo *propheta & pueris insultantibus.*

VIIII. *De egregio Caluo* Paullo *apostolo*, *qui a* Christo *vocatus caecatus sit: raptus in tercium caelum.*

X. *Quod factus sit ex persecutore praedicator, & quod comam nutrire & turpem vetarit proferre sermonem.*

XI. *Alloquitur camoenas poeta de cauillatore insinuans eum calui regis iudicio, caecatum.*

XII. *Epithoma laudis caluorum a corporis situ & pulchritudine, & quod caluus sit microcosmus.*

In fine *carminis* haec verba leguntur: *Explicit carmen* HVGBALDI *monachi ad* Carolum: *de laude caluorum* τελος. Memorantur istius carminis editiones *basileensis per Nicolaum Lamparter* 1516. in 4. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 291. *basileensis* 1546. & *louaniensis apud Hieron. Wellaeum* 1561. Caspar Dornauius illud inseruit *Amphitheatro sapientiae* Socraticae *ioco seriae* Tom. I. p. 290 sqq. quae editiones omnes CXXXVI. tantummodo versus exhibent. Casimir. Oudinus l. cit. varias nominat bibliothecas, vbi codices *carminis* inueniuntur mss. Conf. praeter scriptores iam citat. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 304. & 305. Lil. Greg. Gyraldi *de poetarum historia* Dialog. V. Tom. II. *Oper. Basil.* 1580. in fol. p. 223. Anton. Posseuini *Adparat. sac.* Tom. II. p. 60. & 61. vbi HVBALDVM ab HVCBALDO siue HVGBALDO diuersum esse existimat, & posteriorem tempore Sergii, Pontificis rom. ac B. Bonifacii archiepiscopi, in monasterio elnonensi vixisse, & *vitam* S. Lebuini *presbyteri & confessoris* scripsisse perhibet, sed refellit eius sententiam Gerard. Joan. Vossius L. II. *de Historicis latinis* p. 304. Valer. Andreae *Bibliotheca* belgica p. 395. Franc. Sweertii *Athenae* belgic. p. 351. Caesar. Egassii Bulaei *Historia academiae* parisiens. Tom. I. p. 607. Guil. Caue *Histor. litter. Scriptor. ecclesiast.* p. 578. vbi minus adcurate HVGBALDVM *librum trecentorum carminum in laudem caluitii* scripsisse refert, quem Casp. Barthius ediderit *integrum.* Trecenti enim tantum modo sunt *versus*, quibus HVGBALDI *carmen*

carmen memorant, fuisse compositum scriptores, sed, vti iam dictum est, nostrae aetatis editiones versus tantum referunt CXXXVI. quos Barthius XV. versibus ex codice bohemico reddidit auctiores. Legi etiam de HVGBALDO & eius *carmine* poterunt Polycarp. Leyseri *historia poetarum & poematum medii aevi* p. 277. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 20. vbi editio sine loco & anno in 4. excusa memoratur, quae forte per typothetarum errorem 130. versus continere dicitur.

Eiusmodi carminibus, quae latini *paromoea*, *pareomia*, *litteralia aequidica*, galli autem *vers lettrisez* siue *Tautogrammes*, vocare solent, recentioribus temporibus, praeter alios innotuerunt, Christianus Pierius colonienfis, & Petrus Placentius, quem Seigneur des Accords in *Bigarrures, à Rouen* 1620. in 12. Chap. XIIII. fol. 109. Germanum vocat. Ille edidit *Maximilianeida maiorem* Maximiliano *multipotenti mancipatam. Modulatore* Christiano Pierio *Tubing.* 1570. in 4. quo in carmine omnes voces littera M. inchoantur. Exstat eiusdem *Carmen cotburniatum, catastrophicumque, crudeles* Christi *cunctorum credentium conseruatoris, cruciatus caedemque cruentam contumeliosamque continens, Francofurti apud haeredes Christiani Egenolphi* 1576. in 8. in quo vocabulorum singulorum prima C. est littera. Conf. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 120. Nicol. Bassaei *Collectio omnium in vnum corpus librorum, qui in nundinis* Francofurtensibus *ab anno 1564. vsque ad nundinas auctumnales 1592. venales exstiterunt.* P. I. p. 569.

Hic conscripsit adscito nomine Publii Porcii, poetae, *de pugna Porcorum*, *poema* cuius singulae voces littera P. initium ducunt. v. c.

Plaudite porcelli porcorum pigra propago
Progreditur, plures porci pinguedine pleni.
Pugnantes purgent, pecudum pars prodigiosa
Perturbat pede potrosas plerumque plateas.

Pars

Pars portentosa populorum prata profanat
Pars pungit populando potens, pars plurima plagis
Praetendit punire pares, prosternere paruos &c..

Petrum Placentium poetam fuisse pauperem, testatur posterior versus, in *carmine* quod addidit *poemati* suo, *ad potentissimum, pientissimum, prudentissimumque Principem, Patrem purpuratum, praesentem Pontificem,*

Pensa pauperiem, princeps praeclare poetae.

Poematis *de pugna porcorum* variae exstant editiones. Vetustissima, quae nobis innotuit, est *parisiensis apud Hieronymum Gormont* 1539. in 8. *Basileae* 1542. in 8. editum esse hoc *poema*, per litteras nuper amicus docuit. Editio qua vtimur, dum haec scribimus, adiecta est *Nugis venalibus siue Thesauro ridendi & iocandi anno* 1689. in 12. p. 237 sqq. Illi talis praefigitur titulus: *Pugna porcorum per* P. Porcium *poetam. Paraclesis pro Potore*

Perlege porcorum pulcherrima proelia, potor
Potando poteris placidam proferre poësin.

Niuerstadii apud Gasparum Myrrheum, Melchiorem Thureum, & Balthasarem Aureum 1689. Varia libello praemittuntur epigrammata, inter quae vnum legitur, quo poeta nomen suum prodidit:

Plura Latent Animo Coelata, Et Non Temeranda
Indiciis Vllis, Scilicet hoc volui.

Prodiit etiam praeterito seculo, cum aliis eiusdem commatis opusculis, editio hoc titulo: *Porcus pugnans Anno* 1690. in 4. folior. 8. Praecedit illam scriptum satyricum titulo: *Papa pariens Anno 1690.* folior. 8. Sermone soluto conscriptum est, omnesque voces littera P. inchoantur, quod & in *carmine elegiaco* distichor. 24. illi adiecto factum est. Conf. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. V. P. II. 304. Vincent. Placcii *Theatr. Pseudonymor.* p. 517.

De carminibus paromoeis, siue paranoemis vid. Seigneur des Accords l. cit. fol. 108 b. sqq. R. P. F.

Pa-

Paschasii, a S. Joanne Euangelista, Fratrum ordinis, Mariae virginis de Monte Carmelo, Obser. strict. in gymnasio ciuitatis imperialis rauenspurganae, nec non leontinae in Tyroli quondam humaniorum litterarum Professoris, *Poesis artificiosa Herbipoli* 1674. in 12. P. V. §. XXXXVI. p. 119. Christophor. Kleschii *poetica palma sub palma seu manuductio ad palmeti poetici Delicias*, *Erfurt.* 1700. in 8. p. 127 sqq. vbi eiusmodi carmina minora exhibentur.

LXXVI.

Probleumata ARESTOTELIS determinantia multas questiones de variis corporum humanorum dispositionibus valde audientibus suaues Cum eiusdem ARESTOTELIS vita & morte metrice descripta Subiunctis metrorum cum interlineali glosa sententionalibus expositionibus. in 4. folior. 48.

Quo tempore editio antiquissima & rarissima libelli admodum inepti prodierit, dicere non possumus, cum eius rei nec vola nec vestigium, per omnem librum exstet. Seculo decimo quinto illum in lucem esse protrusum, ex eo coniicimus, quod litterae florentes, per omnem codicem, litteris gothicis exscriptum, & multis scribendi compendiis refertum, omissae fuerint. Tituli verbis, subiecta est figura ligno incisa, quae doctorem mensae adsidentem, libroque aperto instructum refert. Pedibus adsident duo discipuli. Caput doctoris circumdatum est nimbo, quo sanctorum imagines ornari solent. Ad sinistram sedentis doctoris, hic legitur versus:

Accipies tanti doctoris dogmata sancti.

Hac figura ARISTOTELEM designari, in propatulo est.

eſt. Quod autem inſignem huic codici raritatem conciliat, eſt Anonymi *carmen de vita* ARISTOTELIS, rhythmis leoninis conſcriptum, quod integrum, vna cum particula *commentarii*, vbi auctor ARISTOTELEM caelitibus adcenſere non dubitat, illumque Chriſti *praecurſorem in naturalibus* fuiſſe perhibet, *ſicut fuerit* Joannes baptiſta *praecurſor* Chriſti, *ad praeparandum ipſi plebem perfectam in gratuitis*, inſeruit Chriſtophor. Auguſtus Heumannus *Actis philoſophorum* P. XV. p. 345 ſqq. Noſtram autem editionem, ab illa, qua vſus eſt Heumannus, diuerſam eſſe, patet e foliorum numero. Heumanni enim exemplar XXXII.ª tandummodo foliis abſoluebatur, noſtrum vero folia complectitur XXXXIIX. Theologis colonienſibus librum tribuere videtur Henricus Cornelius Agrippa ab Nettesheim in *Declamatione de incertitudine & vanitate ſcientiarum atque artium* cap. LIIII. Tom. II. *Operum, Lugduni per Beringos fratres* 1600. in 8. p. 93. cum ſcribit: *Dignisſimus* (ARISTOTELES) *profecto hodie latinorum gymnaſiorum doctor, & quem* colonienſes *mei Theologi etiam diuis adnumerarunt, librumque ſub praelo euulgatum ederent, cui titulum facerent* de ſalute ARISTOTELIS (vid. *Analecta litteraria de libris rarior.* p. 845.) *ſed & alium verſu, & metro* de vita & morte ARISTOTELIS, *quem theologica inſuper* gloſſa *illuſtrarunt, in cuius calce concludunt*, ARISTOTELEM *ſic fuiſſe* Chriſti *praecurſorem in naturalibus, quemadmodum* Joannes baptiſta, *in gratuitis*. Reliqua, quae de libro dici potuerunt, adlata iam fuerunt a Chriſtoph. Aug. Heumanno l. cit. Conf. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique, des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 104. cui noſtra editio non innotuiſſe videtur.

LXXVII.

LXXVII.

Regimen sanitatis. in 4. folior. 80.

Librum proferimus, qui nemini inter Aesculapii filios incognitus esse poterit, cum saepissime, iam titulo *scholae* salernitanae *de tuenda valetudine;* iam *floris medicinae* &c. in omnibus fere linguis vsitatioribus editus fuit. Editio paullo antiquior & rarior efflagitat, vt etiam illius heic faciamus mentionem. Charactere litterarum gothico impressa est, & in fine haecce refert verba: *Tractatus qui de regimine sanitatis nuncupatur Finit feliciter: Impressus* Argen. *Anno dni. M. CCCC. XCI.* (1491). *In die sancti Thome cantuariens.* In Michaelis Maittaire *Annal. typograph.*, illam frustra quaesiuimus. Ad exemplar, illa exscripta fuit, per medicos Montis pessulani anno 1480. recognitum atque emendatum. Testis illius rei, initium est, eiusmodi verbis conceptum: *Incipit regimen sanitatis* salernitanum *excellentissimum pro conseruatione sanitatis totius humani generis perutilissimum. nec non a magistro* Arnaldo de villa noua cathalano *omnium medicorum viuentium gemma vtiliter ac secundum omnium antiquorum medicorum doctrinam veraciter expositum. nouiter correctum ac emendatum per egregissimos ac medicine artis peritissimos doctores* montispessulani *regentes. Anno M. CCCC. LXXX. predicto loco actu moram trahentes.* Scholae salernitanae praecepta ipsa, versibus leoninis esse conscripta, neminem fugere poterit. Initium illorum tale est:

Anglorum *regi scripsit scola tota* salerni
Si vis incolumem. si vis te reddere sanum
Curas tolle graues irasci crede prophanum
Parce mero. cenato parum. non sit tibi vanum
Surgere post epulas. somnum fuge meridianum
Non mictum retine. nec comprime fortiter anum.
Hec bene si serues. tu longo tempore viues. &c.

Regem

Regem Angliae, qui heic nominatur, Robertum fuisse dicunt Normanniae ducem, Guilielmi I. Conquestoris, Regis Angliae, filium, qui Regis Angliae gerebat titulum, propterea quod regiam Angliae dignitatem sibi vindicabat, contra Guilielmum rufum fratrem. Illum autem e bello sacro reducem, consuluisse memorant scriptores, scholam medicorum salernitanam, tunc temporis celebratissimam, de vulnere gangraenoso, quod brachio illius dextro, in obsidione hierosolymitana, telo venenato, inflictum erat. Communi scholae salernitanae medicorum consilio, qui tunc erant temporis JOANNES DE MEDIOLANO, Joannes de S. Paullo Platearius, Saladinus de Esculo, Guilielmus Placentinus, Hieronymus Balduinus, Beneuenutus Graphaeus de Jerusalem, Franciscus Alphanus, Rogerius, Joannes, & Gualtherus salernitani &c. opus circa annum 1100. conscriptum esse dicitur, auctore quem primo loco nominauimus JOANNE DE MEDIOLANO, quem & Joannem Platearium adpellatum fuisse contendit Renatus Moreau in *prolegomen. ad praecepta scholae* salernitanae *de tuenda valetudine*, & Hermann. Conringius in *Antiquitat. academicis* Dissert. III. §. XXII. p. 105. edit. Christophor. Aug. Heumanni *Goettingae* 1739. in 4. sed Joan. Alb. Fabricius in *Bibliothec. med. & infim Latinit.* L. XV. p. 888. aliique scriptores, Joannem de S. Paullo Platearium, virum, a JOANNE DE MEDIOLANO fuisse diuersum, omnino statuere videntur. Quid commouerit Philippum Picinellum, vt in *Ateneo de'i letterati* milanesi *Milano* 1670. in 4. *praeceptorum scholae* salernitanae auctorem nominauerit Joannem Ferrarium, quem maxima scriptorum pars JOANNEM DE MEDIOLANO adpellat, ignoramus. Conf. Paull. Colomesii *Recueil de particularitez*, in *opusculis Vltraiect.* 1669. in 12. p. 107. Thom. Bartholini *Dissert. de medicis poetis* p. 128. Lionardo Nicodemo *Addizioni alla biblioteca* napoletana *del Dottor* Niccolo Toppi, *Napoli* 1673. in fol. p. 228. Joan. Deckher

de

de Scriptoribus adespotis p. 339. Vincent. Placcii *Theatr. Anonymor.* p. 252 sqq. Jo. Albert. Fabricii *Bibliotheca latina* L. IIII. Cap. XII. p 871 sqq. & Tom. III. p. 882 sqq. John Freind *Histoire de la medecine* P. III. p. 12 sqq. vbi haec, de hoc libro legimus: *Peu de tems après* (post tempus, quo floruit Constantinus africanus) *cela environ l' an 1100 on compila ce fameus ouvrage intitulé* schola salernitana, *qui fit alors beaucoup de bruit; qui en a fait pour le moins autant dans les siécles suivans; & auquel* Arnold de Villeneuve *fit l'honeur de le comenter. Il fut rassemblé, & reduit en corps, par* JEAN DE MILAN, *& dedié au Nom de toute la faculté à* Robert *Duc de* Normandie, *qui ètoit fils de notre Roi* Guillaume le Conquerant, *& qui à son retour de la guerre sainte, s'arêta quelque tems dans la* Pouille *parmi ses Compatriotes les* Guiscars, *qui s'y ètoient ètablis depuis peu. Il avoit été blessé au bras, & il consulta les mèdecins de* Salerne *sur les moyens de guèrir sa playe. Cet ouvrage contient les principaus Préceptes qu'on doit observer pour la conservation de sa Santé; & il traite des six choses non naturèles. Il est composé tout en vers* Leonins; *aparemment par une Civilité particulière pour leur Protecteur; cète sorte de poësie ètant alors extrèmement du goût des* Normans. *Nous aprenons aussi que ce fut par ce même motif, qu'ils ajoutèrent un Chapitre entiér qui traitoit de la fistule, parce que c'ètoit le cas où se trouvoit ce Prince: la playe qu'il avoit reçue, & qui avoit été faite avec vne flèche empoisonée, s'ètant changée en cète sorte d'ulcère* &c.

Commentarius, qui huic editioni adiectus est, auctorem habet Arnaldum de Villa noua, medicum Seculo XIII. & initio Seculi XIIII. clarissimum, de cuius patria, Hispani quidem & Galli contendunt, sed illum neque in Hispania, neque in Gallia, sed in Italia, Mediolani prognatum fuisse, contendit John Freind l. cit. p. 55 sqq. & id ipsius Arnaldi testimonio confirmat.

Vitam

Vitam illius, data opera conſcripſit Mr. de Haitze, Gallus, qui ſub perſona Petri Joſephi (Pierre Joſeph) dedit *la vie d'*Arnaud de Villeneuve *à Aix* 1719. in 12. Conf. Symphoriani Champerii *vita* Arnaldi Villanouani, quae *operibus* Arnaldi de Villa noua *Lugdun.* 1532. editis praefigitur. Petri Caſtellani *vitae medicorum illuſtrium. qui toto orbe ad baec vsque tempora floruerunt*, *Antuerp.* 1618. in 8. p. 152. Paul. Colomeſii Gallia *orientalis* p. 2. edit. *Hag. Comit.* 1665. Nicol. Antonii *Bibliotheca* hiſpana *vetus* Tom. II. L. VIIII. Cap. I. p. 74 ſqq. Eſtevan de Villa *vida de* Arnaldo de Villanova, in *las vidas de doze Principes de la Medicina, Burgos* 1647. in 8. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 616 ſqq. Niceron *Memoires* Tom. XXXIIII. p. 82 ſqq. Jaques George de Chauſepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. Litt. A. p. 480 ſqq. A magiae ſuſpicione illum liberare ſtuduit Gabriel Naudé in *Apologie pour tous les grands perſonnages qui ont été fauſſement ſoupçonnez de Magie*, Chap. XIIII. p. 376 ſqq Conf. *Menagiana* Tom. IIII. *Amſterd.* 1716. p. 390. vbi error emendatur, quem admiſit Gabr. Naudé l. cit. p. 378. & in *Naudaeanis, Amſterd.* 1703. in 12. p. 129. De controuerſia, quae Arnaldo Villanouano interceſſit cum Martino d'Athera, monacho dominicano, theologica vid. Caeſ. Egaſſii Bulaei *Hiſtor. academ.* pariſiens. Tom. IIII. p. 121. De erroribus, eius theologicis quindecim, quos ex libris illius excerpſit Joannes Longerius, Ordinis FF. Praedicatorum Inquiſitor, & damnauit eccleſiae tarraconenſis Praepoſitus, vicariusque generalis, ſede vacante an. 1317. vid. Nicolai Eymerici *Directorium inquiſitorum* P. II. Quaeſt. XXIIX. edit. *Rom.* 1585. in fol. p. 282. Niceron *Memoires* l. cit. p. 92 ſqq. Natalis Alexandri *Hiſtor. eccleſiaſt.* Secul. XIII. Cap. III. Artic. XII. Tom. VII. p. 102 ſqq.

Scholae ſalernitanae optima, noſtra aetate, cenſetur editio, quae prodiit hoc titulo: *Scbola* ſalernitana, *hoc*

hoc est, de valetudine tuenda opus, noua methodo instructum, infinitis versibus auctum, Commentariis Arnoldi Villanouani, Joan. Curionis, Jacob. Crellii, Constansoni *illustratum. Accedunt Animaduersiones nouae & copiosae* Renati Moreau, *Lutet. Paris.* 1672 in 8. Editio haec posthuma est, prior euulgata fuerat ab ipso Renato Moreau, *Paris* 1625. in 8. Vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXIIII. p. 298. De aliis editionibus & versionibus *scholae* salernitanae vid. Thom. Hyde *Catalog. Biblioth.* bodleian. Tom. II. p. 128. Georg. Abrah. Mercklini Lindenius *renouatus, Norimb.* 1686. in 4. L. I. p. 638 sqq. Anno 1650. prodiit *Parisiis L'Escole de* Salerne *en Vers burlesques. & poema macaronicum de bello* huguenotico *par* L. M. P. (L. Martin) in 4. form. mai. Diuersum sine dubio opusculum est ab illo, de quo Joan. Deckherrus *de Adespotis* l. cit. scribit: *scholam* salernitanam *versibus macaronicis gallicis, quos* burlesques *vocant, nuper* Parisiis *diuulgauit* Joh. Cochart *summo* Guidoni Patino *dedicatis, quorum versuum* Patinus *ipse auctor creditur.*

LXXIIX.

Fratris BAPTISTE MANTVANI *Carmelite Theologi* de morte contemnenda carmen elegiacum Sexcentis locis ab authore suo castigatum. in 4. folior. 9.

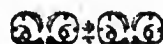
Opuscula JOANNIS BAPTISTAE SPAGNOLI, mantuani, poetae sui seculi celeberrimi, exeunte quidem seculo XV. & initio seculi XVI saepius seorsum excusa fuerunt, sed omnia hodie raro inueniuntur, & in abditis monasteriorum & bibliothecarum loculis delitescunt. Hanc igitur ob caussam, quae ex illis in manus nostras inciderunt, paullo adcuratius describemus. Editio, cuius titulum adscripsimus, litteris go-

thicis paullo crassioribus impressa, non addito loci, temporis, & anni indicio in lucem exiit.

LXXVIIII.

C*elebrandi patris* BAPTISTE MANTVANI *Carmelite Theologi* Parthenices prime liber primus In quo & vita & mores intemerate virginis Marie dei genitricis castissime continentur. Cuius quotiens per vestigia ibimus totiens non errabimus. in 4. folior. 68.

Sine consule & die, haec editio, litteris gothicis exscripta, in lucem exiit, litterarum autem characteres, illam *Martini herbipolensis*, officinae *lipsiensi*, natales debere testantur. Scripsit *libros tres parthenices primae* B. MANTVANVS duorum annorum spatio, illosque inchoauit, tempore dirae pestilentiae, quae monasterium, in quo MANTVANVS commorabatur, illo tempore inuaserat. Patet id ex *epistola* dedicatoria, ad Ludouicum Fuscararium, & Joannem Baptistam Refrigerium, *ciues* bononienses, quae nostrae editioni, in fine adiecta est. Varias libri editiones recenset Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 116 sqq. Versionem illius dedit gallicam Jaques de Mortieres, ex vrbe catalaunensi ad Ararim (*Chalons sur Saone*) oriundus, hoc titulo: *La parthenice* mariane *de* BAPTISTE MANTVAN, *Carme*, *Lyon* 1523. in 4. Praeter illam, quam adtulimus, *Parthenicen*, JOANNES BAPTIST. MANTVANVS *sex parthenices* alias conscripsit, nimirum de S. Catharina, B. Margaretha, S. Agatha, S. Lucia, S. Apollonia, & S. Caecilia, quae omnes Tom. II. *Operum* MANTVANI omnium, editioni *antuerpiens.* in 8. insertae fuerunt.

XXC

XXC.

F. BAPTISTE MANTVANI Bucolica seu adolescentia in decem aeglogas diuisa. Ab Jodoco Badio Ascensio familiariter exposita cum indice dictionum. Carmen eiusdem de S. Joanne Baptista. Carmen Saphicum Hermanni Buschii de contemnendo mundo. Et alia multa non floccipendenda. in 4. folior. 93.

Editionis curam] susceperunt Joannes Gallinarius budorinus, & Jacobus Wimpfelingus, slettstatinus, id quod ex illius *epistola* dedicatoria, ad Conradum Carolum *diuae aedis* petri *Junioris* Argen. *Canonicum & Scolasticum, Rectoremque parochialis ecclesiae in* Slettstatt, & ex *epistola* Thomae Wolfii iunioris, ad Wimpfelingum, & huius *responsione* ad Wolfium, editioni praemissa, satis dilucide adparet. Annum editionis typographus his verbis, designauit: *Impressum* Argentinae *Impensis honesti* Johannis Prüsz *X. Kal. April. Anno M. D. III.* (1503). In Michael. Maittaire *Annal. typograph.* editio omissa fuit. *Epistolas* memoratas praecedit *Inuentarium seu tabula operis praesentis.* In fine *epistolae* Gallinarii legitur *in Aeglogas* MANTVANI *Decatostichon, omnium earum argumenta complexum*, Joannis Gallinarii, budorini. Illud epigramma, titulo postea adscriptum fuit editionis mox memorandae: *In aeglogas* F. BAPTISTE MANTVANI *elegiacum* Thomae Aucuparii, argen. & *Dysthicon* eiusdem. Thom. Wolphius Junior, in *epistola* ad Jacobum Wimphelingum, *Sa. pa licentiatum*, scripta Argentin. VI. Kal. Mart. an. 1503. nunciat illi quod ipse, e BAPTISTA MANTVANO quaesiuerit, quis ille sit Vmber, in cuius laudibus, in *eclogis* esset tam frequens & adsiduus, quodque MANTVANVS illi responderit, per Vmbrum a se notari Gregorium Tiphernatem praeceptorem suum. Particulam *epistolae*, qua statu-

ram & formam B. MANTVANI describit Wolphius, heic cum lectoribus nostris communicamus: *Fortasse scire desideras, qua statura & forma sit ipse* MANTVANVS BAPTISTA. *Memoria repeto de ea re multa a nobis olim fuisse dicta, ideoque breuiter tibi nunc satisfaciam. Scias id rectissime posse de* BAPTISTA *dici, quod* Homerus *& ceteri vates de* Vlysse *retulerunt, qui corpore paruus & forma indecorus, sed ingenio maximus, & animo speciosissimus fuisse perhibetur. Verum est illud poeticum:*

Non vni dat cuncta Deus, formosus vt idem
Sit simul & prudens ac multa laude disertus
Qui specie caruit, deus hunc venerabilis ornat
Viribus eloquii, quo fit mirentur vt vnum.

Jacobi Wimpfelingi *responsionem* sequitur

1) *in* Thomam Volfium *Juniorem decretorum doctorem, &* Albertum *de* Ratsamhusen germanicos *amicitia coniunctissimos Tetrasthycon* BAPTISTAE MANTVANI.

2) *Versiculus* BAPTISTAE MANTVANI, *apud sacramentum eucharistiae* Mantuae *incisus.*

Flecte genu: lapis hic venerabilis hospite Christo.

3) *Tetrasthycum* BAPTISTAE MANTVANI, *in apostatam de se ipso loquentem.*

4) *Disthycon* BAPTISTAE MANTVANI, *a praeceptoribus crebro & fideliter pueris, & adolescentibus proponendum & inculcandum, vt ad laetam senectam veniant, ac tranquillam conscientiam senes habeant.*

5) BAPT. MANTVANI *Carmelitae, ad* Paridem Ceresarium *epistola* dedicatoria 1498. scripta, ex qua adparet quod quinquagenarius *Eclogas* in lucem emiserit, quas adolescens in gymnasio patauino conscripserat, & eam ob caussam *adolescentiae* titulo insigniuerat.

6) BAPTISTAE MANTVANI *Eclogae decem cum Commentario* Jodoci Badii, ascensii.

I. *Ecloga*

I. *Ecloga* inſcribitur Fauſtus, & agit *de boneſto amore & felici eius exitu.*

II. Fortunatus, *de amoris inſania.*

III. Amyntas, *de inſani amoris, exitu infelici.*

IIII. Alphus, *de natura mulierum.*

V. Candidus, *de conſuetudine diuitum erga poetas.*

VI. Cornix, *de diſceptatione ruſticorum & ciuium.*

VII. Pollux, *de conuerſione iuuenum ad religionem.*

IIX. Religio, *de ruſticorum religione.*

VIIII. Falco, *de moribus curiae* romanae.

X. Bembus, *de fratrum obſeruantium & non obſeruantium controuerſia.*

7) BAPT. MANTVANI *Carmen, in laudem* Joannis Baptiſtae, *pro natali eius.*

8) *Ad adoleſcentem ne vxorem ducturus decipiatur per illud C. inter op. de Spon. & matri. quamplerumque ſunt ſteriles & etiam a ſacerdotio praemortuae impediunt Tetraſtbycon* Joannis Immolarii, nemetenſis.

9) *Contra tentationem carnis, Archilochicum* Petri Bolandi, laudenburgenſis.

10) Hermanni Buſchii *Ode ſapphica de contemnendo mundo, & amanda ſola virtute & ſcientia.*

11) P. Bolandi *Diſtbycon Amatores mundi contempto Deo, adulteris, & oui pereunti ſimiles eſſe.*

12) Eiusdem *Diſtbycon de ambicioſis, vt inferioribus, & miſerioribus cohabitent.*

13 & 14) Duo *Diſticha* Codri.

15) *Diſtbycon* Jacobi vimpfelingi *ad* Petrum Sturm, *bonae indolis nobilem puerum, de vera nobilitate.*

16) Joan. Alphonſi *Diſtbycon.*

17 & 18) *in coniurationem* ſotulariam *aut* ſculponiam *duo diſtbyca* Jacobi Vimpfelingii.

Ocia, ſcorta, merum, ludus mihi damna tulere
Hinc clerum & ciues me ſpoliare iuuat.

* * *

Ocia, scorta, merum, ludus, simul aes alienum
In clerum & ciues, nos coniurasse coegit.

19) *In* Jacobum Dracontium, *sacerdotem musis & Christo sacrum, epitaphion conditum a* Joanne Gallinario.

20) *Epithaphium* M. Cratonis Vtenhemii, flefstatinae *iuuentutis, praeceptoris,* ab eodem.

21) *Disthycon* Ja. Vimpfe. *ad omnes morituros.*

XXCI.

BAPTISTE MANTVANI Bucolica seu adolescentia, in decem aeglogas diuisa: Ab Jodoco Badio Ascensio familiariter exposita: cum indice dictionum. Dialogus eiusdem de vita beata. Carmen eiusdem de sancto Joanne Baptista. Hermanni Buschii oda de contemnendo mundo & amanda sola virtute & scientia.

In Aeglogas MANTVANI decatostichon omnium earum argumenta complectens Gallinarii Budorini.

Perlege Mantoi ruralia carmina vatis
 Perlege pastoreos, lector amice iocos.
Non hic lasciuum Corydonis laudat Alexim
 Pagina nocturnos nec docet ista dolos
Foemineas artes, Faustus conuicia, fraudes
 Exprobrat, & Paphiae furta facesque deae
Quam tenuis sanctae sit honos & cura poesis
 Et scurras gratos regibus esse dolet.

In-

Increpat vrbanos vario discrimine mores
Caetera de sacra relligione canunt.

in 4. folior. 98. si omnia numeraueris.

Haec editio, ad illam exscripta est, cuius modo dedimus recensionem, quamuis alia mutata, alia omissa, alia de nouo addita fuerint. Typographus in calce haec coronidis loco adposuit: Joannes Prusz *iunior, ciuis* Argentinens. *impressit anno M. D. XIII.* (1513). Initium facit

1) *index*, sequitur
2) *in* Thomam Wolphium *iuniorem, decretorum Doctorem, &* Albertum de Ratsamhausen, germanicos *amicitia coniunctissimos Tetrastichon* BAPTISTAE MANTVANI.
3) *Versiculus* BAPT. MANTVANI, *apud sacramentum eucharistiae*, Mantuae *incisus*.
4) *Tetrastichon* BAPT. MANTVANI *in apostatam de se ipso loquentem*.
5) *In* Thom. Wolphium *iuniorem D. Doctorem, qui habebat* basiliscum *mortuum*, *iocus* B. MANTVANI.
6) BAPT. MANTVANI, *carmelitae*, *ad* Paridem Ceresarium *epistola*.
7) BAPTISTAE MANTVANI *Eclogae X.*
8) B. MANTVANI *Carmen*, *in laudem* S. Joan. Baptistae.
9) *Fratr.* B. MANTVANI *Ordinis Carmeli, Professoris, de vita beata dialogus*, inter Adrianum & Gigonem, ad Petrum Spagnolum patrem, cuius in fine exstat breuis historia de origine Carmelitarum, & narratio de nece Thomae Connecti, rhedonensis, (Rennes) Galli, Congregationis Carmelitarum mantuanae auctoris. Verba eius haec sunt: *dum bene beateque viueret, a quibusdam inuidis apud summum Pontificem, captus accersitur, & post carcerem, post tormenta, post cruciatus, tandem quum nihil damnabile repe-*

reperissent, grauius inuestigatur, quod iure non potuerunt, iniuria perficere fortiter accinguntur, & comburendum scelerato rogo commiserunt. Id accidit Romae anno 1434. Vid. Matth. Flacii, illyrici *Catalog Testium veritatis* Tom. II. Libr. XVIIII. p. 869. edit. lugdun. 1597. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 917 sqq. *Histoire des Ordres monastiques* Tom. I. p. 327.

10) Herm. Buschii, *Ode Sapphica, de contemnendo mundo, & amanda sola virtute & scientia.*

11) Thom. Wolphii, *iunioris, ad* Jacobum Wimphelingum, *sacrae paginae licentiatum epistola.*

12) Jacob. Wimphelingi, *ad* Thom. Wolphium *iuniorem responsoria.* scripta *ex Heremitorio diui* Guillermi *Kalend Martii 1503.*

Aliae *Eclogarum* editiones recensentur a Michaele Maittaire in *Annal. typograph.* passim, a Nicerono in *Memoires* Tom. XXVII. p. 112. Omnium recentissima nisi fallimur est editio, quae *cum notis* prodiit *Colon.* titulo *Operum poeticorum, ex officina Meyeriana* 1688. in 8. vid. Henrici Basnage de Beauval *Histoire des Ouvrages des Savans* 1688. Octobr. p. 194. In Collectione omnium *Operum*, quae cum Commentariis Sebastiani Murrhonis, Sebast. Brantii, & Jodoci Badii, *Paris. ex chalcographia Jodoci Badii, ascensii* 1513. III. Tom. in fol. prodiit, exstant *Eclogae* Tom. II. in editione autem *antuerpiensi*, quam curauit Laurentius Cuperus, bruxellensium Carmelitarum Prior, *apud Jo. Bellerum* 1576. IIII. Tom. in 8. leguntur Tomo I. Insertae etiam fuerunt *Carminibus illustrium poetarum* Italorum Tom. VI. *Florentiae, typis regiis apud Joannem Caietanum & Sanctem Franchium* 1720. in 8. p. 184 sqq. In gallicum sermonem illas transtulit Michael d'Amboyse, & adiecto textu latino, hoc edidit titulo: *les Bucoliques de Frere* BAPTISTE MANTVAN, *nouvellement traduites, de latin en Rime françoise, lesquelles sont divisées en dix Eglogues. A Paris Alain*

Alain Lotrian & Denis Janot 1530. in 4. litteris gothicis. vid. Niceron Tom. XXXIII. p. 334. *Eclogam* I. II. III. IIII. & VI. ciuitate etiam gallica donauit Laurentius de la Graviere hoc titulo: *Les premiere, seconde, troisiesme, quatriesme & sixiesme Eclogue de Frere* BAPTISTE MANTVAN, *de l'Ordre des Carmes. La premiere traictant de l'honneste amour & heureuse yssue d'icelui. La seconde de l'amour folle & enragée, la troisiesme de la malheureuse yssue de l'Amour folle, la quatriesme de la nature des femmes, & la sixiesme de la difference d'entre les rustiques & les citoyens. Lyon, Jean Temporal* 1558. in 8. Vid. Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 113. Quae, virorum doctissimorum, de BAPTISTAE MANTVANI operibus poeticis, fuerit sententia, exposuit Adr. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 102 sqq.

XXCII.

BAPTISTE MANTVANI *Carmelite* de patientia aurei libri tres. 1499. Nihil sine causa: *Olpe* in 4. folior. 118.

Vox *Olpe* in titulo conspicua, designat editorem & typographum libri, Joannem Bergmannum de Olpe, Archidiaconum grandisuallensem, & typographum basileensem. Editio litteris romanis, oppido luculentis exscripta, profertur a Michaele Maittaire Tom. I. *Annal. typogr.* p. 693. not. 1. Dicauit Editor opus Wymmaro de Ercklens, aquensis *ecclesiae Decano, maiori, praeceptorique suo*, cui, vt scribit, Sebastiani Brant carmina siue potius fragmenta, quae Editor litterario scomate comportauerat, & inuito domino suo exarauerat, dedicauit. Scripta est *epistola* dedicatoria *ex* Basilea *XVI. Kal. Septembr. 1499.* In fine editionis haec leguntur verba: *Impressum* Basileae

opera Johannis Bergmann de Olpe *XVI. Kal. septembres Anno salutis MCCCCLXXXXIX. principante diuo* Maximiliano *cui salus & victoria Amen.*

Dno. suo wymmaro de ercklens aquensi *decano* Sebastianus Brant. *salutem & gaudium:*

Sume Bianorei *vatis* wymmare *libellum.*
Quo fieri patiens qui volet: esse potest.
BAPTISTAM *hunc relegas quem* Mantua *docta poetam*
Protulit: & voluit Virgilio *esse parem.*
At nunc musarum figmenta: artesque relinquens
Hoc plane effinxit. & sine carmine opus.
Cunque leges: nostri memorabere: nosque vetusto
Dilige amore velim: perpetuoque Vale.

Versus inconditi atque inconcinni, Sebastianum Brant inter Meuios sui temporis omnino referendum esse produnt. Conscripsit JO. BAPTISTA MANTVANVS, *libros, de patientia tres*, ad Carolum Antonium Fantucium, Patricium bononiensem, podagrae doloribus laborantem, anno 1497. non 1498. vt Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 123. scripsit. Cum enim MANTVANVS L. III. Cap. XXVIIII. in illos inuectus fuit, qui e principiis astrologiae iudiciariae, fatalem mundi terminum praedixerunt, haec in fine istius capitis adiecit verba: *Cum ea tempora iam praeterierint: agitur enim nunc a* Christo *annus millesimus quadringentesimus nonagesimus septimus* (1497) *eos profecto ignorantes, arrogantes, mendaces, leues, & ridiculos, nugigerulos declarat euentus.* Cum Carolus Antonius Fantucius, iam mortuus eo tempore, quo in lucem librum emisit, esset, illum nomine Francisci Fantucii, filii, inscripsit. Multa in libro occurrunt lectu admodum digna, ad quae referimus inter alia quae L. II. Cap. XXVII. *de Carmelitarum antiquissima origine*, quam ab Helia deducunt, Cap. XXXVII. XXXIIX. & XXXVIIII. *de caussa breuis vitae & mortis*, & *de annis antiquorum patrum, de annis hominum ante dilu-*

diluuium, contra Plinium *& quod vita humana non sit breuiata*, L. III. Cap. X. *de errore* Auicennae *& aliorum, qui dicunt omnia miracula fieri naturaliter* &c. differit. Cap. XIII. eiusdem libri, argumenta propofuit difputationis, quam cum Geórgio nouarienfi inftituit, qui anno 1493. ob blasphemias, quas in Chriftum effuderat, Bononiae combuftus fuit. Antiquisfima, quam reperire potuimus, eft editio, quae *Brixiae per Bernardinum de Mifintis, papienfem III. Kal. Jan. MCCCCLXXXXVII.* (1497) in 4. excufa fuit. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 655. Illam excepit *lugdunenf.* 1498. in 4 vid. Niceron *Memoires* l. cit. *noftra*, & *veneta, per Jacobum de Leuco, die feptembris VI. MCCCCLXXXXIX.* (1499). in 4. vid. Mich. Maittaire l. cit. p. 693. In *Operum* MANTVANI editione, *antuerpienfi*, legitur Tom. IIII.

JOANNES BAPTISTA, MANTVANVS, Petri Spagnoli fiue Hifpanioli e pellice filius fuit, natus anno 1448. d. XII. April. Praeter Paul. Jouium in *Elogiis doctor. viror.* p. 142. edit. *bafileenf.* 1571. in 8. ipfe MANTVANVS, in epiftola dedicatoria libro *de vita beata*, praemiffa Petrum Spagnolum *patrem fuum* adpellat. Contradixit autem Jouio, illumque e legitimo matrimonio procreatum effe contendit Petrus Lucius in *Bibliotheca carmelitana*, & Laurentius Cuperus in *epiftola* dedicatoria MANTVANI *operibus* edit. *antuerpiens.* praemiffa. Anno 1513. generalis, vt vocatur, totius ordinis carmelitani, in congregatione generali Romae conftitutus fuit, cui vero dignitati, ipfe anno 1515. renunciauit, & litterarum ftudiis totum fe confecrauit. Quo tempore diem obierit fupremum, non fatis conftat. Sunt enim nonnulli, qui illum Mantuae anno 1518. mortuum effe contendunt, fed exftant alii, qui annum Seculi XVI. decimum fextum, illi fuiffe emortualem, cum Thom. Reinefio in *epiftola ad* Chriftian. Daumium VII. p. 20 fqq. XV. p. 51. & Ludouico Ellies du Pin, in *Biblio-*

theque

theque des Auteurs ecclesiastiques Tom. XIIII. p. 97. existimant. Sepulchrum eius, nullo elegio ornatum cernitur in *Cappella della Madonna* templi Carmelitarum Mantuae, vid. Jo. Georg. Keyslers *neueste Reisen* P. II. Epist. LXVIII. p. 589. Conf. de MANTVANO Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 84. Jo. Trithemii *de Scriptor. ecclef.* Cap. CMXII. p. 218. Lil. Gregor. Gyraldi *de poetis sui temporis* Dialog. I. Tom. II. *Operum* p. 388. Gerard. Jo. Vossii *de Historicis latin.* L. III. Cap. XI. p. 595 sqq. Anton. Posseuini *Adparat. sacer* Tom. I. p. 177 sqq. Balthasar. Bonifacii *Historia ludicra* L. XV. Cap. III. p. 586 sqq. edit. *venetae* 1652. in 4. Henrici Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Histor. litterar. Scriptor. ecclef.* p. 194 sqq. Niceron *Memoires* Tom. XXVII. p. 104 sqq. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 451 sqq. Ipse JO. BAPTISTA MANTVANVS *vitae suae* scripsit *Epitomen ad posteritatem* carmine elegiaco, quae legitur in *Operib. antuerpienf.* Tom. II. p. 387 sqq. & in Nicolai Reusneri *Iconibus siue imaginibus viuis literis Cl. Virorum ex typis* valdkirchianis *in lucem productis*, pl. k. 7 sqq. Ibidem k. 6. hoc P. Myrtei legitur epigramma, quod in JOAN. BAPTIST. MANTVANVM scripsit:

Alter hic iacet a Marone *vates*,
Natus Mantuae; *& is quidem poetae*
Dignior titulo; nisi incidisset
In fluctus varios scientiarum,
Quo musas coluit minore cura:
Primus hic tamen a Marone *natus*
Mantuae, *coluit poeta musas*,
Andinos*que bibit sacro ore fontes.*

XXCIII.

XXCIII.

Argumentum.

Qualiter A sit ad O ductum. Que maxima mundi
Questio. Quod fidei munus. Et vnde salus
Hic stupor. ecce vetus nouitasque nouella vetustas
Theopolim methado discat adire breui
Preclara ergo rei clara breuitate sititor.
Clarus ab aonio fonte fluenta bibas.

in 4. folior. 23.

Haec verba titulum libelli indicant, qui ab auctore & *Citharae sophialis* titulo insignitus fuit. Mentio illius, a nobis iam facta fuit in transitu quasi, & obiter, in *Analectis litterariis* p. 440. Sed dignum iam illum, cum sit rarus, exactiore recensione arbitramur. Carmine conscriptus elegiaco incomto, litteris excusus est romanis a Wolfgango Schenck, typographo erfurtensi, quod non solum eius insignia testantur, sed & epigramma declarat, in calce libri conspicuum:

Hamiferi ludus hinrici aquilonipolensis
Per schenck Wulffgangum *calcographatus hic est*
Milleno nostro quingentenoque (1500) *salutis*
Anno. erffordensi *in vrbe achedemiaca.*

Omnis *cithara sophialis*, in tres distincta est libros, quorum quilibet in quasdam diuiditur sectiones. Earum argumenta ipse auctor hisce verbis exposuit:

Liber primus citare sophialis.

De argumento in citharam sophie
De prefacione zophiali solubilibusque contrariis
De septem dierum ordinacione & solubilibus contrariis
De adam *in paradiso posito & solubilibus contrariis*

De

De protboparentum preuaricacione & solubil. contrariis.
De eyectione primorum parentum & solubil. contrar.
De dilectis & odiosis dni. & solubil. contrar.
De vino scripturarum & cauenda ebrietate & solub. contrar.
De septem mundi etatibus & sol. contrar.
De exemplis librorum genesis.
De exemplis ex exodo.
De exemplis libri iosue.
De exemplis librorum regum & aliorum.

Liber secundus.

De questione cuiuslibet.
De inuocatione & ortu minerue.
De quatuor anni temporibus eorundem dominis.
De sex operibus misericordie & vera Xp̄i *humanitate s. c.*
De decem speris (sphaeris) *per lapides preciosos significatis.*
De duodecim signis & signorum tutelis.
De astrorum inclinacionibus.
De fatis ineuitabilibus.
De liberalibus studiis.
De noueni musis poetitis.
De kathologo poetarum in fonte kaballino lautorum.
De vatibus cristianis.
De modernis poetis.
De poetis non pellendis ab vrbibus iussu Platonis.
De repeticione nouem musarum.
De quibus vrbibus poete dicantur recedere spontanei.

Tercius liber.

De prima decalogi tabula & solubilibus contrariis
Vnde datus decalogus cum sol. contrar.
De secunda decalogi tabula & solubil. contrar.
De fide cristiana & sol. contrar.
De vndecim virtutibus & sol. contrar.
De repeticione liberalium arcium & phisica & sol. contr.

De

De mathesi & superflicioſis artibus & ſo. contr.
De ſacro ſeptenario & ſol. contrar.
De beatitudinibus octo & ſol. contrar.
De ſymbolo fidei ſolubilibusque contrar.
De typo glorioſe virginis & virgine glorioſa.
De theopolios *ſpecioſitate & ſanctorum requie.*

Speciminis loco Libri II. adſcribimus Sectionem XII. XIII. XIIII. & XVI. cum poetarum, illae, tunc temporis viuentium hiſtoriam quamdam litterariam complectuntur, ab auctore, more ſuo, multis abſurdis vrbium, in quibus vixerunt, denominationibus obſcuratam.

De vatibus criſtianis.

Fonte caballino lautis citharistria luſit
Hactenus. alludat vatibus amne ſacro.
Eſopi *cornix donato garrula cedat.*
Cedat alexandro *in grammatica arte ſtrepens.*
Junctior ambroſio *ſacer* auguſtine *ſacrato*
Sidereo vati iheronimo damaſus.
Inclite gregori fabiano *papa beato*
Junctus. ſeruorum ſerue beate dei.
Gotfrido *inſignis* ſolemergius *intima tangens*
Architreniaca eſt coſmographia ferax.
Aurelius ſymacho *& doctis* fulgencius apher
Diuina proſper *proſperitate ſcatens.*
Crebreſcens mira virtute boetius. *exul*
Eius & elphe *vxor hymniſonando* cephe.
Res & apoſtolicas perarans pede diuus arator
Grata coetaneis bibliotheca petri.
Sedulius *dape paſcali.* lactancius *albo*
Lacte. paraclitus *in ſpe veniaque iuuans*
Nature plangens morum plantator alanus
Scibile ſeptenis artibus omne ſciens.
Soſpite debebas vita gamfrede richardo.
Et conſtantino *multa* iuuence *pio*
Zographus *in biſſex modulans animalibus autor*
(Theobaldus)

Theo-

Theodulus *placido carmine pseustin agens.*
Matheus *metrifex* thuronensi bartholomeo *est.*
Debens discipulus O benedicte *tibi.*
Rabano albinus. garino helinandus. helias
Francisco. helye *sicque* radulphus *huic.*
Percelebris celebri tu didaco dominicus
Et reginaldus *est* dominice *pater.*
Ludwico maurus. Sigismundo *vir* eneas
Cribratis patribus docte petrarcha *tuis.*
Pre se fert speculum indignis brunellus *honore*
Nobilis & prestans in racione bona.

De modernis poetis.

Vite superstitibus arridet apollo *poetis*
Ex Elicone *suo laurea cuique datur*
Mathie andreas guratislauianus *alumno*
Martis *belligeri &* palladis *armisone.*
Iustam ob adulterium robertus Karole *causam*
Aut potuit canere mentagran esse malam
Celteus *non hic inglorius induperanti*
Fridrico *alludens lauriger ymmo decus*
Illustri vates philomusus maxmiliano *&*
Tedigena *at* priamus saxonie *dominis.*
Stoicus *ornato de monte patens* tilomoni
Brunonie *dominis Si populo es placidus.*
Bauarie *domino* rheni *comitique* philippo
Tuque philippee iacobe *prolis amor.*
Guilhelmo *lepidus noster* mucianus *herili.*
Guilhelmi *patruo* langius *arte* linus.
Terremontano & musis & theographia
Flexilis hinricus noxariensis *bonos.*
Trithemio *alludens* herbenus bethauiensis
Cultori aonidum par parilique suo.
Lipczee *cantor vrbis* gvimpine iohannes.
Musis gwardaicus *vir* faber *arte virens.*
Heroi debet aquilonipolensis *& heros*
Absque manu firmans oppida castra casas.

Quod

Quod poete non sunt, ab vrbibus iussu platonis pellendi.

Sponte recessuros si vult plato *ab vrbe poetas*
Insontes pellat thesiphonea cohors.
Occulto plaudit erffordia *clara poete*
Theopolis *nitida patria* alherde *tibi.*
Bellaq; aquilonipolis petroclo. *Tum* theodrico
Riuipolis *rorans ceruisione mero*
Amphitritoniaco *ciui* amphitritonia *pugnax*
Propolis olbero *& porta* theopoleos.
Vt pangeapolis conrado *florida nostro*
Gaudeat hinrico thaureapontapolis.
Semipolis semice *sed* gosaniana *volucrum vrbs*
Regine. O tibi sit vpupa spurca cabos.
Digna ducum sedes celebria brunonia xictho *&*
Bernhardo. *vatum parti. animique mei.*
Nomine thuringo panethica phebipolensi
Johanni *vrbs. digna laudis. opima sale*
Thobingo *pariter* hinrico *denique nostro*
Johannis *nostri rite* venustapolis.
Non minus & iacobo *prudenti burgimagistro*
Phebipolis *mons pons fons sua cui bona dant*
Concors bennonia parthis *reuiricior ipsis*
Ipsi floriste *consona canonico*
Hugoni ascania Gnasoni bercka *diserto*
Debet lindauia lindauiane *tibi*
In cerere & bacbo theodosia *regia diues*
Hinrico *adiunctis* fabricioque ihona.
Johanni artito neoburgensi neoburgum
Cis salam *bromio & ceruisione fluens.*
Marschalco *rutila* frislaria. *& hospita vatum*
Lipczis *mi* iacobe *docta* barine *tua*
Remigio hammonia *piscosa.* dauantria zinthi
Stilbonthea. *calens merce. maligna malis.*
Neioforum *scribe* coruino neioforensi.
Delis *&* andree delia *honesta viro.*
Argentina *meo* iacobo *facunda* scholoni.
Scis monomontapolis *quo oculata colas.*

Cum numero quorum est laus magmentanda poetas
Dinumerare omnes nostra thalya nequit.

A quibus vrbibus vates recedere dicantur.

Siluis musa placet vrbs vatibus est inimica
Est vbi leuca leo. & vpupa vbi est aquila
Nummus vbi est iudex. lis. lex. fuga pugna dies nox.
Prepositus rechaab. *mortuus omnipotens*
Illic non oculis cernit non audit & auris
Pinguntur nares olfaciendo nichil
Illic abesse solet veri sapor inque baratrum
Absorbet nabal *vina. venena vomit*
Illic cum canibus mutis crebrescit in vsum
Resphe *plebs. plebis crimen edit* phinees.

Omni carmine hoc epigrammate finis imponitur:

A sophie cithara noster contraria ludus
Solum in voce nec in mente sed vna ferens
Ad fidei merita. ad virtutum premia. ad altam
Theopolim *recto tramite querat iter*
Spersurus rorem quem nobis appluit almus
In vitam eternam fons salientis aque
Nos qui pro nostra non posse libidine lector
Omnia nos omnes scis fer amice. Vale.

Ea quae de auctore nobis innotuerunt, adlata iam fuerunt in *Analectis litterariis de libris rarioribus* l. cit. quibus heic locum adiicimus, ex Joachim. Joannis Maderi, *Scriptorum insignium, qui in celeberr. praesertim* lipsiensi, wittenbergensi, francfordiana *ad* Oderam *Academiis floruerunt*, *Centuria*, vbi numer. LXXXIIX. haec leguntur: HENRICVS AQVILONOPOLENSIS, *natione* Theutonicus, *patria* (northeimensis) *disciplina & studio* wittenbergensis, *vir magni ingenii*, *& tullianae eloquentiae vehemens aemulator*, (quod ex scriptis eius non adparet), *philosophorum praeceptis nobiliter instructus*, *diuinarumque scripturarum non ignarus*, *grammaticus*, *philosophus*, *rhetor*, *& poeta*, *nulli nostro aeuo secundus*, *ingenio subtilis*, *sensu clarus*,

clarus. & disertus eloquio, iurium non imperitus. Scripsit ad laudem & decorem academiae wittenbergensis, *& vtilitatem legentium & carmine & prosa praeclara opuscula, quae impressa circumferuntur, videlicet:* Sophologiam *lib. I.* (vid. *Analecta litteraria* l. cit.), de vita & laudibus S. Augustini metrice *lib. I* Epigrammatum *lib. I. Viuit vsque hodie varia conscribens, anno 1514.* Joannes autem Trithemius *de Scriptor. eccles.* Cap. CMXLVII. p. 228. illum hoc elogio ornauit: HENRICVS NORTHEYMENSIS *natione* Teutonicus, *vir in secularibus litteris studiosus, & eruditus, & diuinarum scripturarum non ignarus, ingenio subtilis, & disertus eloquio, metro excellens & prosa, scripsit quaedam non spernendae lectionis opuscula, quibus nomen suum posteritati cum gloria commendauit. E quibus ego vidi duntaxat, opus illud praeclarum, quod metro & prosa conscripsit ad* Fredericum *Marchionem* Mysne, *ac ducem* Saxoniae, Dimetromachiam *praenotatum*, de virtutum & vitiorum conflictu. lib. I. Tu mea laurigeros *&c. De caeteris quae composuit, nihil ad notitiam meam peruenit. Viuit vsque hodie varia conscribens, sub* Maximiliano romanorum *rege illustrissimo & summo pontifice* Alexandro sexto. *Anno Domini MCDXCIV.* Emendatione indigent in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 1500. quod HENRICVS Vitebergae natus, & *Sophilogium* (Sophologia) sermone soluto fuisse conscriptum dicatur.

XXCIIII.

Triumphus Veneris HENRICII BEBELII *poetae laureati* cum Commentario Joannis Altenstaig Mindelheimensis. in 4. folior. 120.

Omnium primam hanc editionem esse censemus, quae cum Joannis Altenstaig *commentario*, in lucem exiit.

exiit. Reperitur quidem in *Catalogo Bibliothecae* kielmannſeggianae p. 494. editio *argentinenſis* 1501. in 4. ſed eiusmodi editionem non exſtare, ex verbis coniicimus Joannis Altenſtaig, in *praefatione*, vbi ſe anno demum 1510. hunc compoſuiſſe *commentarium*, diſertis verbis prodidit. Errori ſine dubio occaſionem dederunt verba, quibus HENRICVS BEBELIVS, ſe ab Imperatore Maximiliano, anno 1501. laurea poetica ornatum innuit. Coronidis loco, illa vltimae operis paginae adpoſita ſunt:

Laus & victoria Maximiliano *Augusto.*
Romulidum *Caeſar dedit haec inſignia nobis*
Moecenas fuerat Langius *auxilio.*
M. D. I.

His verbis inſignia ſubiecta ſunt bebeliana, cum epigraphe H. BEBELIVS Juſtingenſis *Poeta Laureatus & humanarum literarum Doctor* Tubinge. Eadem inſignia, etiam in libri fronte, ſub tituli verbis, expreſſa fuerunt. Editionis autem annus fol. CXVIII. b. hiſce verbis deſignatur: Argentinae *IX. Calend. Septem. Anno a Chriſto. M. D. XV.* (1515). Quod *Triumphus* ille Veneris, in collectione *operum* HENRICI BEBELII, quae hoc prodiit titulo: *Opera* Bebeliana *ſequentia. Triumphus* Veneris *ſex libris conſcriptus Heroico carmine. Hecatoſtichon de victoria Caeſaris* Bohemica. *Hecatoſtichon contra bella ciuilia* Germanorum. *Hecatoſticha querela Ducatus* Mediolanenſis *ad* Germanos. *Vindicata* Germania *ab iniuria Scriptorum his libellis. Epitome laudum* Sueuorum *atque Principis noſtri* Vdalrici, *de captiuitate Ducis* Mediolani, *atque eius proditione, & de mendaciis quorundam Hiſtoricorum. Oratio ad Regem* Maximilianum *Caeſarem de eius atque* Germaniae *laudibus.* Germani *ſunt indigenae. Apologia contra* Leonhartum Juſtinianum Venetum, *Imperatoris nomen extenuantem, eiusque coronationem deridentem. Imperator* Germanus *iure debet dici chriſtianiſſimus. Cohortatio ad* Heluetios

pro

pro obedientia Imperii. De laude, antiquitate, imperio, victoriis, rebusque gestis veterum Germanorum. Phorcae *in aedibus* Thomae Anshelmi Badensis 1509. *mense Augusto.* in 4. pp 219. primo loco repositus fuerit, iam diximus in *Analectis litterariis de libris rarior.* p. 78 sed Hieronymi Altenstaig *Commentarius*, eodem tempore nondum compositus, illi non addi potuit. Dicauit ille *Commentarium* suum Joanni Zinngisser *Canonicorum regularium beati* Augustini *Praeposito in* Pollingen. In *epistola* dedicatoria, inter alia haec leguntur: *pro tua itaque in me perspectissima beneuolentia* (*quae me inuitat & hortatur vt te amem & obseruem*) *enarrationes meas* (*quas sesqui mense abs lui*) *in* Triumphum Veneris BEBELII *nostri poetae laureati*, *tuae praestantiae peculiariter dedicare statui*, *qui eleganti scommate omne mortale genus carpit*, *quod a virtute desciuit & defecit*, *& ad castra* Veneris, *virtute relicta & spreta* (*quam pauci colunt inter quos te & tuos esse cognosco*) *propter quod Deus*, *multa mala hominibus mittit*, *quae legere volueris hortor*, *cum tibi per ocium licuerit*, *inuenies enim quae animum tuum delectabunt* &c. Omne poema satyricum est, & in primis BEBELIVS in Cleri romani vitia vehementissime inuehitur, in primis libro III. qui inscribitur *Papa cum sacerdotibus.* Quamdam huius rei excusationem adfert in praefatione vbi ait: *quod si quis dixerit*, *me esse tam temerarium*, *qui etiam summos pontifices taxare*, *osque in caelum* (*vt ipsi dicunt*) *ponere audeam*, *huic respondeo*, *summos pontifices maximis honoribus*, *atque debita reuerentia venerandos*, *eorum tamen aliquos a sanctitate ad lasciuiam*, *superbiam*, *ambitionem*, *atque alia vitia declinasse*, *non esse obscurum ex historiis* Platinae, *quae palam leguntur*, *nec velim tam impius esse*, *vt credam vicarium* Christi *& veritatis*, *tam superbum esse*, *qui nolit de se audire veritatem* &c. Specimina nonnulla, ex *Triumpho* Veneris ipso excerpsit Cl. David Clement in *Bibliotheque historique & critique* Tom. III. p. 11. Adsignauit HENRICO BEBELIO

 ob

ob hunc librum, locum inter testes veritatis, Joannes Conradus Dietericus in *Auctario Catalogi Testium veritatis* Matth. Flacii, *Cattopoli* (Giessae) 1667. in 4. p. 262. Conf. Joan. Vogtii *Catalog. libror rar.* p. 77. Samuel Engel *Bibliotheca selectissima* P. I. p. 13. Jo. Christophori Mylii *Memorabilia Bibliothecae* ienensis p. 229. qui omnes librum valde rarum esse, vno quasi ore confirmant. Editio *Triumphi* Veneris, quam posterior, sine loco anno 1690. prodiisse memorat a Wolfgango Theodoro Wendel cum *restrictione glossographica* euulgata fuit.

Joannes Altenstaig, mindelheimensis, Sueuus, Theologiae, & Academiae tubingensis, vt Martinus Crusius in *Annalibus* sueuicis Dodec. III. Libr. VIIII. Cap. XVI p. 533. testis est, Professor, initio Seculi XVI. variis scriptis, quae maxima ex parte ad linguae latinae culturam spectant, editis inclaruit. Tituli eorum videri possunt in Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 336. & in Christophor. Hendreich *pandect.* brandeburg. p. 128. Joannes Zingisser monasterii pollingensis Antistes circa annum 1511. illum arcessiuerat, eique praeceperat, vt quaedam *de latinitate praecepta* conscriberet, quibus Ordinis Augustini Canonicorum regularium fratres in monasterio illo, tunc temporis commorantes, *latiniores* & *elegantiores* efficerentur. Ipse id refert Joannes Altenstaig, in *epistola* dedicatoria, *operis pro conficiendis epistolis*, *Hagenoae* an. 1512. *per industrium* Henricum Gran in 4. impressi. Conf. Jacob. Burckhard *Commentar. de linguae latinae in* Germania *fatis* P. II. Cap. IIII. p. 423 sqq. vbi illum, in not. (tt.) contra Daniel. Georg. Morhofium defendit, qui in *Polyhistore* Tom. II. Lib. I. Cap. XIII. §. 10. p. 79. edit. *Lubec.* 1714. in 4. *Barbarum* eum vocauerat. Commemorarunt etiam de Joan. Altenstaig nonnulla P. Baile in *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 165. Joan. Albert.

Albert. Fabricius in *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 130 ſqq.

XXCV.

Liber hymnorum in metra nouiter redactorum: Apologia & defenſio poetice ac oratorie maieſtatis. Breuis expoſitio difficilium terminorum in hymnis ab aliis parum probe & erudite forſan interpretatorum per HENRICVM BEBELIVM *Juſtingenſem* edita *poeticam & humaniores Litteras publice profitentem in gymnaſio Tübingenſi.* Annotationes eiusdem in quasdam vocabulorum interpretationes Mammetracti. in 4. folior. 67.

Curauit collectionem *hymnorum*, ſatis raram HENRICVS BEBELIVS, iuſtingenſis Sueuus, orator & poeta, ſuae aetatis celeberrimus, *iis adnumerandus*, vt Jo. Andr. Quenſtedt *de patriis illuſtrium doctrina & ſcriptis virorum, Viteb.* 1691. in 4. p. 161. ait, *qui romani eloquii vſum, temporum iniuria, pariterque hominum incuria neglectum reducere & genuino nitori reſtituere conati ſunt.* Neque Joſias Simlerus, neque Chriſtophorus Hendreich, nec Joan. Albert. Fabricius, nec alii, qui *opuſculorum* bebelianorum, exhibent indicem, huius collectionis cognitionem habuiſſe videntur. Praemittitur

a) HENRICI BEBELII *epiſtola ad* Federicum auguſtenſium *Praeſulem comitem de* Zollern, in qua illi iuuenem nobilem Henricum de Steffel, vtroque parente orbatum commendat. Adiicitur *epiſtolae*

b) *Sapphicum carmen* H. BEBELII *ad eundem* Federicum auguſtenſium *praeſulem pro commendatione* Henr. de Steffel *Baronis impuberis generoſi & nobiliſſimi.*

c) *Apologiam* & *defensionem poetices ad iuuentutem* germanam praecedit

d) *Tractatio de auctoribus & metris hymnorum. Apologiae* additur

e) *de laude & vtilitate poetices, & fecularium litterarum contra indoctos quosdam elegia* H. B. J. Illam excipiunt

f) *CLVIIII. hymni* in SS. Trinitatis laudem, Sanctorum, & Sanctarum, quibus eccl. R. fingularem cultum exhibet, honorem, a diuerfis auctoribus, diuerfo metri genere compofiti. Sequitur

g) HENR. BEBELII *elegia, ad iuuentutem, vt difcat tempore iuuente & floride etatis.* Illi fubiiciuntur

h) *verficuli quidam* H. BEBELII, iuftingenfis, *egregias fententias in fe continentes.* Ex illis nonnullos heic adfcribimus:

Hec quattuor peruertunt omnia iudicia.

Pinguia dona: odium: fauor & timor exitio funt
Iudiciis: per que iudex corrumpitur omnis.
Gelt gunft forcht vnd nyd fend
die recht werffend an ein glink end.

Hec tria peruertunt regna & vrbes.

Vrbes peruertunt & florentiffima regna
Res priuata: fimul non multum experta iuuentae
Confilia: atque latens funefto in corde fimultas.
Aigner nutz: iunger rat vnd verborgner nyd
Verderbt vil ftett land vnd leytt.

Hec tria faciunt fapientem virum.

Hec funt prudentis, faciunt hec iure fagacem
Copia librorum cui fit peruifa frequenter
Qui mores hominum multas & viderit vrbes
Calleat hiftorias: regumque heroica gefta.

Den

Den ſchrybend die alte wyſz vnnd clug
der vil biechen geleſen hat vnd lender genug
erfaren darzu menchen man
der vil alte geſchichten waiſt vnd kan.

Hec ſunt que maxime homines decipere ſolent.

Decipiunt multis, (vt nos docuere priores)
Et fauor haud durans principis atque ducum
Et muliebris amor, nec non aprile ſerenum
Labile vel folium quod roſa pulcra geris
Niſus & accipiter multo diſcrimine equusque
Tractatur: ſepe & teſſera vota negat.
Herren gunſt vnd aberellen wetter
frowen lieb vnd roſe bletter
roſz: würffel vnd federſpill.
betriegen manchen der eſz geloben wil.

i) *Annotatiunculas & expoſitiones quarundam dictionum, que in hymnis ſunt minus probe vel luculenter interpretate,* praecedit

k) *Epiſtola* H. B. J. *ad* Joannem Nauclerum *alias* vergenhans, *iuris pontificii, & omnis litterarie diſcipline antiſtitem & patronum.* Thübingenſis *eccleſie collegiate prepoſitum. ac gymnaſii cancellarium celeberrimum.* In fine *Adnotationum* haec

l) HENRICI BEBELII reperiuntur carmina

1. *Eucharistiicon ad reuerendum in* Chriſto *patrem* Joannem Abbatem *monaſterii* bebenhuſen.
2. *Epitaphium doctoris* Martini Vranii Prennynger *vtriusque iuris monarche.*
3. *Tetraſtichicon de eodem.*
4. *De obitu eiusdem & fragilitate humana. Ad reuerendum in* Chriſto *patrem* Joannem *Abbatem monaſterii* bebenhuſen. *epigramma.*
5. *Elegia extemporalis. In mortem nobilis & preſtantiſſimi viri* Hartmanni de eptingen *Canonici* Baſilienſis 15001. (1501).
6. *Epitaphium eiusdem* Hartmanni.

m) *An-*

m) *Annotationes in* Mammetractum praemisso epigrammate & epistola, dicauit HENRICVS BEBELIVS *Magnifico & generoso* Francisco *Comiti de* Zollern *Adolescenti & nobilissimo & doctissimo.* Quo tempore haec *opusculorum* bebelianorum collectio, litteris gothicis exscripta, in lucem prodierit, dicere non possumus, cum neque loci, neque anni, neque typographi indicium illi additum fuerit. Si coniecturae fuerit locus, illam *Phorcae in aedibus Thomae Anshelmi, badensis,* anno circiter seculi XVI. primo aut secundo impressam crediderimus. In collectione *opusculorum* HENRICI BEBELII, quae hoc in lucem exiit titulo: *Commentaria epistolarum conficiendarum* HENRICI BEBELII Iustingensis *Poetae Laureati, poeticam & oratoriam publice profitentis in studio* Tubingensi. *Contra epistolandi modos* Pontii *& aliorum. Contra epistolas* Caroli. *Commentaria de abusione linguae latinae apud* germanos *& de proprietate eiusdem. Vocabularius optimarum dictionum Haec omnia denuo emendata sunt. Annotationes & lima in Mammetractum cum nouis additionibus. Annotationes nouae pro lingua latina. De magistratibus* romanorum *cum expositione terminorum. Nomina latina artificum. Nomina morborum corporis humani latine & graece. Nomina propria sanctorum & eorum interpretatio, Expositio quarundam quaestionum. Qui sint pagi* sueuorum *& de aspiratione* Necchari *fluminis. Apologia* BEBELII *pro commentariis. Retractio eiusdem in quibusdam locis. Instructio bene scribendi pro fratre* Guolfgango Bebelio. *Appendix Commentariorum. Multa inuenies hic addita vel dempta priori impressioni, multa castigata & correcta, ita vt priori non tuto credere possis in omnibus.* Phorcae *in aedibus* Thomae Anshelmi *Anno. M.D. VIII.* (1508) *Mense Januario.* in 4. folior. 184. *Carmen elegiacum ad iuuenes, vt tempore iuuentutis discant*, fol. 4. & *Adnotationes in Mammotrectum nouis additionibus auctae* fol. 111-124. reperiuntur. Alias eiusdem collectionis editiones recenset

censet Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique* Tom. III. p. 4 sqq.

XXCVI.

In hoc libro continentur Haec Bebeliana opuscula noua. Epistola ad Cancellarium de laudibus & philosophia veterum Germanorum. Epistola ad Jacobum Petri Arlunensem de laudibus & auctoribus facetiarum. Libri facetiarum iucundissimi: atque fabulae admodum ridendae. Proverbia germanica in latinitatem reducta. Mithologia hoc est fabula contra hostem poetarum. Elegia in obitum doctoris Henrici Starrenwadel praeteritorum vaticinatoris. Elegia hecatosticha de institutione vitae BEBELII dum pestis Tubinge grassaretur M. D. II. Elegia ad Appoloniam puellam pulcherrimam de meditatione venturae mortis & senectutis. Ad Thomam Wolphium iuniorem de laude doctorum & poeticae. Egloga contra vituperatores poetarum. Epitaphium Cytharedi ad Joannem Streler Vlmensem. Cantio vernacula. Laus musicae. Apologia poetae de stirpe sua. Elegia Cimonis stulti qui ex amore factus est prudentissimus. in 4. folior. 101.

Quae in hac collectione *opusculorum* bebelianorum, maxima ex parte poeticorum, satis rara repeiuntur, titulus lectores, satis & abunde docere poterit. *Cantio vernacula*, minime verbis teutonicis composita, sed e vernaculo sermone in latinum sermonem transducta est. Initium teutonicae cantionis tale fuit. *Ich stand an einem morgen gar haimlich an ain ort.*

ort. Praeter nonnulla epigrammata, istis opusculis passim insperfa, *Elegiae* Cimonis, haec subiiciuntur carmina I. HENRICI BEBELII iustingensis, *Poe. Laureati, Carmen in Pestem, pro* Agnete Rethaberin, *virgine pulcherrima* Tubingen. 2. *Epitaphium eiusdem,* 3. HENRICI BEBELII *poetae laureati, pro virgine, iusta soluentis Epigramma.* Editionis tempus designatur, hisce verbis, in calce voluminis adpositis: Argentine *Impressit* Joannes grüninger *Anno. M. D. VIII.* (1508). Editionem exstare, cuius in fine haec leguntur: Argentine Joannes Grüninger *imprimebat* Jo. Adelpho *castigatore. Anno seculi huius M. D. IX.* (1509) *Pasche*, testatur Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique* Tom. III. p. 7. Recentior & auctior editio *nouo libro facetiarum, prognostico seu practica vtili & vera vsque ad finem mundi Carminibus de miseria humanae conditionis. de Inuidia. de* Baccho. *Contra Simoniacos de philomela. Variis de rebus laetis & iucundis.* euulgata fuit Argentorati *denuo ex aedibus* Matthiae Schurerii. *Mense Augusto anno* 1514. *Regnante Imp. Caes.* Maximiliano *P. F. Aug.* in 4. vid. Die *Merckwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 511. vbi *facetiae* BEBELII *rus & fliuam olere* dicuntur, Cl. Dau. Clement *Bibliotheque historique & critique* l. cit. qui varias *facetiarum* editiones recenset & specimina nonnulla, quibus BEBELIVS seculi sui barbariem & ignorantiam depinxit, adfert. Priores editiones, libros tantummodo duos ob oculos ponunt, recentiores autem tertio auctae fuerunt. Anno 1506. *facetias* primum exiisse in lucem colligimus, ex hisce Martini Crusii verbis, qui in *Annalib.* sueuic. Dodec. III. Lib. VIIII. Cap. XIIII. p. 528. scribit: *Dedicauit hoc anno* (1506) BEBELIVS *suum libellum Facetiarum* Petro Jacobo arlunensi *Jurisc. Praeposito* Backnangensi, *Canonico* Stutgardiano, *Ducali Senatori. Quales interdum illis temporibus fuerint curatores animarum: vel hinc colligi potest: quod 1506. in die resurrectionis domini, frater qui-*

quidam ordinis Praedicatorum, (*ficut ante facerdos quidam* waiblingenfis) *mandauit incipiendum triumphale carmen* Chrifti, Chrift ift erftanden, *illi viro*, *qui domi fuae imperium teneret*, *non vxor*, *vbi cum nemo virorum inciperet, mulieribus iuffit, quae imperarent domi. Ibi ftatim omnes cecinerunt.* Conf. Melchior. Adami *vitae philofophor.* germanorum, p. 12. vbi fimili ratione *facetiarum* librum anno 1506. primum effe editum commemorat. Verfionis teutonicae titulus: HENR. BEBELII *facetiae, in 3. Büchern. mit einer ordentl. Abwechfelung vnd Einmifchung der Apologen* Bernhardini Ochini, *fampt einer angehenckten Practicken, was bifz auff den Jüngften tag gemein feyn werde, verteutfcht. Franckfurt bey Nicolao Baffeo* 1589. in 8. adlatus confpicitur in Nicol. Baffaei *Collectione omnium in vnum corpus librorum* &c. P. II. p. 295. & *Catalogus Biblioth.* weidmann. P. I. p. 72.

De HENRICO BEBELIO & *opufculis* ab ipfo editis vid. praeter fcriptores fupra citat. ipfius BEBELII *epiftola de operibus a fe editis, atque aemulis*, quae prodiit cum eiusd. *Commentar. de conficiendis epiftolis*, & aliis *opufculis*, *Argentorat.* 1513. in 4 fol. 140 fqq. Martini Crufii *Annal.* fueuic. paffim, inprimis Dodec. III. L. VIIII. Cap. X. p. 516. Iof. Simleri *Bibliotheca* p. 272. Chriftoph. Hendreich *Pandectae* brandenburg. p. 466 fqq. Gerard. Jo. Voffii *de Hiftoricis latinis* Lib. III. Cap. X. p. 583. Martin. Hanckii *de* romanar. *rer. Scriptoribus* P. I. Cap. L. & L. II. P. II. Cap. L. p. 209. Henr. Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiftor. litter. fcriptor. eccle∫.* p. 177. Jacobi Burckhardi *Commentar. de fatis linguae latinae in* Germania P. II. Cap. IIII. p. 317–358. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 491 fqq. Jacob. Bruckeri *Ehrentempel der* deutfchen *Gelehrfamkeit* Decur. X. p. 169. not. (n).

XXCVII.

XXCVII.

Literarii ſodalitii Apud Marpurgum aliquot cachinni ſuper quodam duorum Lypſenſium Poetarum in Lutherum ſcripto Libello, effuſi M. D. XXVIII. (1528) in 8. folior. 8.

Ex quo tempore Martinus Lutherus, Catharinam a Bora, matrimonio ſibi iunxerat vndique Eccii, Cochlaei, Emſeri, Wulferi, Dietenbergeri, Koellini, Dungersheimii, Lemnii, aliique contra illum inſurgebant, qui illum eiusque coniugem, ſcriptis ſatyricis, inconditis & inſicetis ſcommatibus, incredibile dictu! peterent. Illis etiam ſe adſociauerant Joachimus von der Heiden, ſiue vt dici maluit, Miricianus, & Joannes Haſenbergius, Academiae lipſienſis magiſtri, & vt κατ' ἐξοχὴν nominabantur lipſienſes *poetae*. Alter enim eorum, Ambroſii libellum, *de lapſu virginis conſecratae* in teutonicum conuerterat ſermonem, & cum epiſtola teutonica ad Lutheri coniugem dedicatoria, & nonnullis inconditis verſiculis & teutonicis & latinis, bis euulgauerat. Editio, qua vtimur, anno 1528. edita videtur, & hunc titulum ob oculos ponit: *Ein Sentbrief*, Kethen von Bhore, Luthers *vermeyntem Ebeweibe ſampt eynem geſchenck freuntlicher meynung tzuverfertigt. Dartzu eyne Bedingung auff der* Wittenberger *leſterſchrifft.* in 4. folior. 16. Recenſionem illius vide in Chriſtian. Wilhelm. Franc. Walchii *wahrhafftigen Geſchichte der ſeel. Frau* Catharina von Bora D. Martin Luthers *Ehegattin*, *Halle* 1752. in 8. Sect. III. p. 168. not. r. Qua ratione a Luthero, & amicis eius vitebergenſibus libellus fuerit exceptus, vid. in *Operibus* Lutheri *islebienſibus* Tom. I. p. 422 ſqq & Tom. II. p. 5. *altenburgenſibus* Tom. IIII. p. 431 ſqq. lipſienſibus Tom. XXII p. 584. *balenſibus* Tom. XIIII. col. 1336 ſqq. Conf. liber valde rarus, hoc titulo inſignitus: *Monetarius ſeditioſus ſiue Incendia ruſticorum bellica & reliqua eius luſtri memorabilia. Der* Müntzeriſche *Bawren Krieg,*

ſo

so Anno 1525. in das Evangelische Reformationwerck mit eingefallen: Vnd was Gott die Hohe Maj. durch ihren dazu sonders auszerwehlten Rüstzeug Doct. Martinum Lutherum *dabey gethan vnd verrichtet. Auch sich sonst, sint dem* Wormischen *Reichs- Tage an, Anno 21. 22. 23. 24. vnd sonderlich 1525. in Geist vnd Weltlichen sachen, in vnd auszerhalb Landes begeben vnd zugetragen. Aus* Luthero, Philippo, Schleidano; *vnd andern den fürnembsten Chronologis, fast auf alle Monat, Wochen vnd Tage ausztrücklich specificirt: Vnd nicht allein Comedien weise, sondern auch als ein richtiges vnd lustiges Compendium historicum Ordentlich verfasset vnd zugerichtet. Vnd der ietzigen sichern Welt, zum nothwendigen Lehr- vnd Warnungs Spiegel Beym instehenden Seculo vor Augen gestellet Durch* M. Martinum Rinckhardum, *P. L. in Patria* Ileberga *Archidiaconum. Leiptzig, In Verlegung Eliae Rehfelds vnd Johann Grossen*, sine anno in 8. Act. V. Scen. X. *in qua pontificiorum de Coniugio pseudo-iudicia.* Alter Joannes Hasenbergius anno 1528. *epistolam ad* Lutherum *inuectiuam, in illius matrimonium* in 8. teste *Catalogo Bibliothecae* tellerianae *Paris.* 1693. in fol. in lucem protruserat, & postea drama composuerat, hoc titulo instructum: *Ludus ludentem* Luderum *ludens quo* Joannes Hasenbergius Bohemus *in Bacchanalibus* Lypsiae *omnes ludificantem ludionem omnibus ludendum exhibuit Anno M. D. XXX.* in 4. vid. Recensio in Christ. Wilh. Franc. Walchii l. cit. in Addition. p. 311 sqq. Vterque autem iam antea symbolam suam ad *epithalamia* Lutheri, quae Lipsiae diuulgata fuerant, non inuitus contulerat. Disertis id praeter alios prodidit verbis Martinus Rinckhardus l. cit. vbi inter alia, Cochlaeum, hac ratione loquentem, in scenam prodire iussit:

Es sind zwey tapffer Helden Leut,
Hasenberg *vnd der* von der Heyd,
Leipzisch *vornehme Professorn,*
Die hab ich darzu auserkohrn:

Sie

Sie haben Hochzeit Carmina
Gemacht an Luthrs *vermeinte Frah,*
Ihr gleubt nicht mit was schön Gedichtn,
Sie ihr den Leyen Stand vernichtn,
Ich kann mich nicht satt lesn vor frewden &c.

Hac igitur re, amici Lutheri, viri doctissimi, permoti fuerunt, vt iure, quasi, retorsionis Miricianum in primis & Hasenbergium, poetas ineptos, mirifice depexos darent, & omnium ludibrio exponerent. Et ad id opusculorum genus, haec, quam describimus, collectiuncula rarissima pertinet. Epigrammata illa complectitur satyrica XXIIX. a *litterario sodalitio* apud Marburgum in Miricianum & Hasenbergium composita. Opusculum in fine *excusum* dicitur Marpurgi Anno M. D. XXVIII. (1528) *septimo Calendas octobres.* Typographus anonymus eiusmodi praeire iussit praefatiunculam:

Typographus Lectori.

Cum hic nuper literarii ordinis aliquot sodales, literati cuiusdam literato conuiuio exciperentur, commodum allatus est quidam e Lypsia, *nescio quorum in* Lutherum *scribentium libellus. In eum illi, vt erat admodum ridiculus, cachinnabundi quadam certandi voluptate & tentandi ingenii gratia* συμβολικῶς *luserunt aliquot epigrammatis. Quae dum a quodam harum rerum auido iuueni conscripta nactus essem subita me ea diuulgandi cupido incessit, quod non minus elegantia ac erudita quam plausibilia viderentur. Expressi itaque, non vt aliquem infamari (quam enim infamiam liberales illi ioci concilient?) sed quod nobilium ingeniorum non illaudata specimina seruari voluerim. Tu id a me factum boni consulens cachinnis istis fruere, & Vale optime Lector.*

Octo autem auctores, ad istam collectionem, symbolam suam contulisse dicuntur, qui fictis nominibus, & personati, in scenam prodierunt. Sunt illi Eustathius

thius Cornelius, Hadrianus Confus, Chalcondyles Anthyllius, Demetrius Marianus, Valentinus Lorichius, Androfthenes Buccacius, Anneus Barba, Fauftulus Canens. Omnem operam in detegendis eorum veris nominibus perdidimus. Vni tantummodo Euftathio Cornelio laruam detrahere potuimus, cum epigrammata illius XVI. in Euricii Cordi *poematibus*, de quibus mox plura dicemus, reperiantur. E reliquorum epigrammatibus, vnum, alterumue, paullo ceteris modeftius, heic transfcribimus:

Hadriani Confi Symbolum.

Quae duo Lypfenfes *nuper cecinere poetae*
Carmina non Clario *funt referenda Deo.*
Non grauibus Mufis, *doctae non apta* Mineruae
Non Charitum *blando munera digna choro.*
Non recitanda viris, quibus eft cura vlla decori,
Inter limatos nec numeranda iocos.
Sed funt ad foricas, calidumque locanda lupanar.
Hoc theatrum eft illis fcenaque digna iocis.

Demetrii Mariani fymbolum.

Diuinus Plato *maximus Sophorum*
Magneti fimiles ait poetas
Vires ille fuas in omne fundit
Attactum, vt ratione mox eadem
Ferrum ad fe trahat, Id tuliffe verum
Conftat, nam rabiofulos poetas
Tractantes rapimur pari furore
Vt fimus fimiles eis poetae.

Valentini Lorichii Symbolum.

Punica Dardanium *regem demulfit* Elifa
Pliftenium Aftimone *flexit amica ducem.*
Candida magnanimum coepit Brifeis Achillem
Alcidae *impofuit* Deyanira *iugum.*
Lypfiaca *fractus mufa iacet ecce* Lutherus
Quem tot honorati non domuere patres.

Debita redde tuis iam Lypſia *vota poetis*,
Fige & ouans altis parta trophoea tholis.

Fauſtulus Canens Myriciano & Haſenbergio.

Si vos ſtultitia non inſanire relicta
Vates poteſtis peſſimi,
Imo ſi cultae vos non odiſſe Camenae
Balbutientes poterunt,
Veſtra ſequi poterit bonus hortamenta Lutherus
Iudiciumque perpeti.
Sed prius ad fuluos ibunt armenta leones
Saeuis voranda rictibus
Quam probet & faciet prudens conſulta Lutherus
Dementium verſificum.
Quare ſi ſapitis deſiſtite ludere tantos
Paresque vobis quaerite.

Habemus alium, eiusdem commatis libellum, oppido rarum, non addita temporis, loci & typographi nota, in lucem editum, qui tali inſcribitur titulo: *Epiſtola* Myriciani *poetae ad* D. Cochleum. *Epiſtola* D. Cochlei *ad* Myricianum & Haſembergium, in 8. folior. 8. Niſi omnia nos fallunt libellus *Vitebergae a Nicolao Schirlenz* circa annum 1530. editus fuit. Ab vberiore recenſione nos abſtinemus, cum ſatis ſuperque a Chriſt. Wilh. Franciſc. Walchio ille deſcriptus fuerit libellus l. cit. in Additionib. p. 309 ſqq. Idem Walchius reliquorum Lutheri aduerſariorum, qui eius matrimonium cum Catharina a Bora initum, ſcriptis editis impugnarunt, l. cit. paſſim dedit hiſtoriam.

XXCIIX.

XXCIIX.

EVRICII CORDI *Simesusii Germani, poetae lepidissimi,* opera poetica omnia, iam primum collecta, ac posteritati transmissa. Quorum catalogum versa pagella reperies.

Ad Lectorem.

Nullus in edendis modus est, finisque libellis
Vsque nouis aliis omnia plena scatent.
Vt non tot cerasis veniens Quintilis abundet
Plura nec Augustus sub cane pruna ferat.
Nec tot in apricis erucas frondibus vnquam
Aut Maio vermes videris in solo.
Si quotus est lector, tam multus debet & auctor
Esse, suum scribens dat quoque CORDVS opus.

in 8. folior. 295.

Laudatur editio *francofurtana* 1564. in 8. propter raritatem in *Catalogo Bibliothec.* Daniel. Salthenii p. 478. quam haec, quae sine die & consule in lucem emissa, & sine dubio, omnium prima est, superare videtur. Jo. Alb. Fabricio, Jo. Petr. Niceron, aliisque illa incognita fuit. Complectitur *Bucolicorum Eclogas* X. *Hymnum in natalem* Christi, Nicandri *Theriaca & Alexipharmaca* carmine hexametro, in latinum sermonem conuersa e graeco; *Threnodiam in mortem* Guilielmi Hassiae *Principis; Palinodiam* quod mortuum fuisse Erasmum scripserat. *Expiatorium* hessiaticorum *fontium; Defensionem contra* Thiloninum Philymnum, quam *operibus* inferram esse ignorauit Niceron Tom. XXXVII. des *Memoires pour servir à l'histoire des hommes illustres de la republ. des lettres* p. 374. & *Epigrammatum libros XIII.* Multa in hisce *epigrammatibus* inueniuntur, quibus historia litteraria

R 2 istorum

istorum temporum, mirifice illustratur. Martini Lutheri aduersarii, & inter eos praecipue Cochlaeus, Hasenbergius & Miricianus, in EVRICIO CORDO inuenerunt antagonisten, qui multo illos sale perfricuit. Haec exemplo esse poterunt Libr. VIIII. fol. 230. b.

Ad Hermannum Buschium.

Barbara dicta fuit cuidam olim Lipsia *vati*
Sed tunc non celebres protulit illa viros.
Nunc vero quantos eduxerit aspice Homeros,
Et lege, praeclarum, quem cecinere, librum.
Quid rides, strepero numeras quid carmina roncho?
Quid miseros homines terque quaterque sonas?
Post adeo horrendos vultuque minisque Daretas,
Quos supera fudit mille Lutherus *ope,*
Ille triarius est, qui bellum finiet, ordo,
Et sua Belicolis ocia reddet haris.

Ad Lypsiam.

Quis non artifices tuos poetas
Foelix Lypsia *ciuitas stupescat?*
Qui quinta regione septimaque
Possunt hexametros parare versus,
Quod non ille prioribus sub annis
Diuinus potuit Maro, *nec ipse,*
Quo non doctior alter est, Homerus,
Ergo terque beatior quaterque,
Hoc quam Mantua *tunc, eoque* Smyrna,
Tantis Lypsia *Vatibus superbi.*

Ad Apollinem.

Dic intonse Deus, tua quid tibi Lypsia *fecit*
Quo tantum potuit demeruisse malum?
Vt tam ridiculis iuuet hanc temerare poetis,
Qui vetus obscurent diminuantque decus?
O caecos homines, omni qui prorsus honesto,
Omnique ingenio iudicioque carent.

Des

Des sanum precor his aliquando pectus, vt olim
Stulticiam videant, illacbrymentque suam.

Aliud.

Incusatus Apollo, *quod duobus*
Istis Lypsiacis *fauens poetis*
Contra christicolam virum Lutherum
Hunc dictauerit impium libellum,
Irato grauis ore se negauit
Vllum noscere Lypsiae *poetam.*

Conf. Christ. Wilh. Franc. Walchii *wahrhaftige Geschichte der seel. Frau* Catharina von Bora p. 170. Nouam *poematum* EVRICII CORDI dedit editionem Joan. Henricus Meibomius, qui & *vitam* CORDI praefixit, & *notas* adiecit, *Helmstad.* 1616. in 8. recusam esse testatur Niceron in Memoires l. cit. *Lugdun. Batauor.* 1623. in 8 Maxima ex parte CORDI poemata inseruit Janus Gruterus *Deliciis poetarum* germanor. P. II. *Francof.* 1612. in 12. p. 638--935.

Vitam HENRICI VRBANI, siue vt dici maluit EVRICII CORDI, Simesusii (*Oberst Simsthausen*) Hassi, anno 1486. nati, poetae & medici celeberrimi, Bremae anno 1535. mortui, dederunt praeter scriptores iam nominatos Melchior Adami in *vitis* germanor. *medicorum* p. 10 sqq. Paull. Freherus in *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1224. Joan. Petr. Lotichius in *Biblioth. poetic.* P. III. p. 41 sqq. Henric. Pantaleon in *prosopograph.* Tom. II. p. 163. & qui omnium optime res ad CORDVM pertinentes exposuit Wigandus Kahlerus in *vita* D. EVRICII CORDI, *cum filio* Valerio *Reformatoris strenui, & poetae eximii, Rintelii* 1744. in 4. Conf. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. III. p. 1204. Jos. Simleri *Biblioth.* p. 190. Phil. Jul. Rehtmeyeri *Antiquitat. ecclesiasticae vrbis* Brunsuigae P. III. p. 34 sqq. *Zuverlaessige Nachrichten von dem gegenwärtigen Zustande,*

 Ver-

Veraenderung vnd Wachsthum der Wissenschafften Tom. V. P. LIII. p. 328 sqq.

XXCVIIII.

GEORGII SIBVTI *Daripini Poete & oratoris laureati:* Siluula in Albiorim illustratam, in 4. folior. 28.

In libri fronte oppido rari, & quod nos quidem sciamus, nunquam recusi reperitur delineatio partis superioris, templi, quod in arce vitebergensi exstructum est, ligno incisa. In altera tituli pagina haec leguntur: GEORGI SIBVTI Daripinii *poete & oratoris imperatoriis manibus laureati ordinarii lectoris humaniorum litterarum in famosissima academia* albiorena. *Siluula: in* Albiorim *illustratam: edita & nuper coram illustrissimo* Friderico *Sa.* Ro. *Impe. electori ostensa cum vndecim personis memoriter recitata: Vates suadente musa sexcentos versus memoriter cecinit: vna queque aliarum personarum duodecim. Persone fuerunt:* Mercurius: *Parasitus:* Calliope: *poeta:* Apollo: Siluanus: Bacchus: Diana: Neptunus: Chloris: Calliopius. Carminis initium facit Mercurius *deorum nunctius* qui *principes salutat: & musas predicit cum poeta venturas,* deinde Calliope *euocatur a Parasito in teatrum.* Tertio loco comparet *Panegiricum* (carmen) Chiliani *equitis in recommendationem* GEORGII SIBVTI *poete laureati: qui primus suis carminibus* Albiorim *illustrauit.* Cum illud carmen, argumentum, quod GEORGIVS SIBVTVS, in *Siluula* pertractauit, omnium optime exponit, illud integrum heic proferre licebit.

Calliope *ad Principem*

Pascua, rura, lacus, siluas, & florea Tempe
Que colit Albioris *docte poeta cane*

Antra,

Antra, feras, hortos, vberrima germina ſucco
Inſita que ſterili cortice prole tument.
Gramina purpurei ſpacioſaque iugera campi
Lilia verna, roſas, vmbriferumque nemus
Quod bibit irriguum (dum ſe diffuderit) Albim
Arida qui bifido gurgite rura lauant.
Is fugit eoo Phebi *radiantis ab antro*
Et caput occiduis labile condit aquis
Templaque marmoreis ſtudio celata coloſſis
Que decus eximium laudis & artis habent
Organa diſparibusque melos reſonantia cannis
Carmina, que alterno pectora feſſa leuant
Indigetum vultus picta ſub imagine viuunt
Viuis & in ſculpto robore nate Dei
Zeuſis *eat cubitum, calamus dormitet* Apellis.
Nec tua Praxiteles *hoc opus arma terent.*
Iſta tibi cecinit diuina Minerua SIBVTI
Dum premit Albigenas *peſtis amara lues*
Cui ſacer inflexa praecinxit tempora lauro
Maxmilianus *habens regia ſceptra manu*
Albiorim *primus dignatus ludere verſu*
Menia, templa, nemus, paſcua, rura, lacus
Sarmata *te* Schythia*que canent* garamantus & indus
Ad tua templa ferent annua vota preces
Ergo decent meritum largiſſima munera vatem
Qui canit heroo carmina docta pede.

Sequitur 4) Chriſtiani Boioarii Lanckeimenſis *Epigramma in ſiluulam* SIBVTI.

5) Eiusdem *Epigramma.*

6) *Ad eundem epigramma.*

7) Andree Grappi *epigramma.*

8) *Ad ſapientiſſimum* Albiorene *vrbis ſenatum pro cognoſcendo libro & priſtina omnis fortune conualeſcentia* GEORGII SIBVTI *carmen.*

9) Eiusdem *ad* Dilonem Denum *eiusdem ſenatus Proconſulem primarium & ſapientiſſimum carmen.*

R 4 10) *Ar-*

10) *Argumentum in primum librum filuarum* GEORGII SIBVTI Daripini *poete imperatoriis manibus laureati.*

11) GEORGII SIBVTI Daripini *poete & oratoris laureati Siluarum liber primus.*

12) *Gratiarum actio ad Deum omnipotentem.*

13) *Gratiarum actio ad Dei genitricem.*

14) *Gratiarum actio ad illuſtriſſimum Principem* Fridericum *Sacri* Romani *imperii Electorem*, Saxonie *ducem*, in qua poeta, hac ratione, de ſe loquitur;

Jam tibi me Princeps toto cum corpore vatem
Offero, committo, preſento iugiter vnum
Sub te ſum natus modica de ſtirpe creatus
Infans in pago vidi cunabula prima
Conradus *ſacro lauit me flumine* Celtis
Induit & primam phebeo *murice veſtem*
Poſt vbi me diuus coguouit Maxmilianus
Impoſuit ſacram regali pollice laurum
Carmina & in totum iuſſit me ſpargere mundum
Hoc tibi nunc luſi princeps doctiſſime carmen
Nil ego quero tuus: dici quam poſſe poeta
Et quam viuo diu geminus me nutriet albis.

15) *Gratiarum actio ad illuſtriſſimum principem* Joannem Saxonie *ducem*: Miſne *Marchionem* Thuringie *prouintialem comitem.*

16) *Principi poetam* Apollo *commendat.*

17) Siluanus *dono dat Principi vrſum & capram.*

18) Bacchus *alloquitur ducem.*

19) Diana *aſtipulatur* Baccho.

20) Neptunus *ſe conuertit ad* Dianam.

21) Chloris *dea florum coniungit muſas diis.*

22) Calliopius *ad Principem.*

23) *Ad* Chriſtofer, Scheurlum *magnificum* Albiorene *academie Rectorem, vtriusque iuris doctorem & quondam* Bononienſis *ſtudii ſindicum ſapientiſſimum* GEORGII SIBVTI *carmen.*

24) Eius-

24) Eiusdem *carmen ad generosum & illustrem* Fridericum de Rischer *vtriusque iuris doctorem & Consiliarium illustriss. ducum* Saxonie.

25) *Monostichon ad* Joh. Moenhouer *vtriusq. iuris doctorem consiliarium illustrissi. ducum* Saxonie *& decanum cathedralis templi* albioreni.

26) *Ad religiosiss sacrarum litterarum doctorem* Stuppiz.

27) *Ad* Wolfgang. Stethin *vtriusq. iuris doctor. excellentem.*

28) *Ad* Iheronym. Schorff *vtriusqu. iuris doctorem & philosophum argutissimum.*

29) *Ad nobilem & generos.* Vdalricum Denstat. *vtriusq. reip. sapientiss. interpretem.*

30) *Ad illustrem & insignem* Anthon. Nimicum *fortiss. ducum* Saxonie *prefectum &* Albiorene *vrbis vigilantiss. custodem.*

31) *Ad nobilem & erudit. vtriusque iuris indagatorem* Fridericum de Leonroter *Canonicum* Austatn. *ecclesie bene m ritum.*

32) *Ad illustr. & expectate eruditionis virum* Christofer. Gros *sapientem & doctum iurium interpretem.*

33) *Ad generosum & in primis eruditum* Heinric. de Seben.

34) *Ad* Joann. de Canniz *in* Treben.

35) *Ad fidelem & amandum* Thomam N. monasteriensem *iurium & medicine Baccalaureum in primis doctum & exerpertum.* Albioreni *Gymnasii notarium bene meritum.*

36) *Ad* Henricum *&* Theodoricum de Peulwitz *illustres fratres & adolescentes sub prima litterarum incude militantes fortissimorum ducum* Saxonie *Marschalci filios.*

37) *Ad* Henricum Gruber de sancto Gallo *rarum hominem, variarum virtutum praeditum.* Is Henricus Gruber, cuius elogium poeta coronidis loco adposuit, sine dubio, e satellitibus Heluetiis fuit, qui in principum arcibus, ante portas & ianuas, excubias agere solent. Ita vero SIBVTVS:

 Ipse

Ipse meos soleo tecum concludere libros
Forte mei potius gauderes ianitor esse
Libri: res vna est: pateat tibi ianua semper
Intus cum fueris: claudas: nec suscipe quemquam
Tu mihi solus eris cunctis bene gratus in horis
In libro nostro dabitur tibi tanta potestas.
Quanta tibi fuerat pestis dum seuit acerba
Magnificus Rector petiit dum balnea Sixtus
Illius officii fueras ad quattuor horas
Functus: dixisti: o fortunatissimus annus
Felix ille dies matris numerandus ab aluo
Felix illa dies niueo signanda lapillo.

Typographus huic *epigrammati*, adiectis scutis suis, haec addidit verba: *Impressum* Lipcz *per Baccalaureum* Martinum Iantzberg Herbipolitanus (Herbipolitanum). Quo autem tempore, liber, charactere litterarum gothico, impressus, lucem viderit, non constat. Georgius Christophor. Kreysig in der *historischen Bibliothek von Ober-* Sachsen Sect. V. Cap. IIII. p. 559. anno circiter 1508. id factum esse existimat, sed anno librum antiquiorem, & sub Rectoratu Christophori Scheurli circa annum 1507. editum esse scribit Ernestus Salomon Cyprianus in *Catalog. libror.* suorum *Lips.* 1733. in 8. p. 210. Confirmare videtur Cypriani sententiam carmen num. 23) repositum.

De GEORGIO SIBVTO, daripinio, nihil aliud compertum habemus, quam quod in academia vitebergensi, recens condita, e primis fuerit, qui ibi docuerunt, professoribus; Joannes enim Matthesius in der *Historien von des Ehrwirdigen in Gott seligen theuren Manns Gottes Doctoris* Martini Luthers, *anfang, Lehre, leben, vnd sterben* fol. 198. edit. *Norimb.* 1570. in 4. haec scribit: *Was aber von Anfang für Doctores vnd Professorn allda* (zu Wittenberg) *gewesen, wird ietzmals zu lang zu erzelen. Doctor* Mellerstad *vnd* Staupitz *bekommen befelh, das sie nach guten leuten trachten, bringen auch jr etliche zuwege, von* Deutschen

ſchen *vnnd* Wallen, *in allerley Künſten, ſo gut ſie desmals anzutreffen waren. Doctor* SERVTVS *der Poet — leſen in freyen Künſten* &c. Illum artem etiam medicam exercuiſſe, & circa annum 1507. Profeſſorem rhetorices, Coloniae fuiſſe, teſtatur *Lexicon eruditor.* Tom. IIII. col. 565. Sed ſine dubio iam anno 1507. Profeſſor fuit vitebergenſis. Si coniecturae locus fuerit illum circa annum 1504 & 1505. Coloniae rhetoricam docuiſſe exiſtimauerimus. Anno enim 1505. illius *ars memoratiua* de qua alio tempore dicemus, *ex officina Henrici Quentel Coloniae* in 4. edita fuit. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 232. vbi alia eius adducuntur opuſcula, id vero, quod recenſuimus, eo loco, & in *lexico eruditorum* l. cit. omittitur. *Bibliotheca* cyprianica l. cit. &. p. 206. 211. Jo. Henr. Leichii *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 101.

XC.

Ad Sereniſſimum Principem, & Dominum, Dominum Maximilianum, Dei gratia Regem Bohemiae &c. Archiducem Auſtriae, Ducem Burgundiae &c. Dominum clementiſſimum. Libellus de Partibus Reipub. & Cauſis Mutationum Regnorum, Imperiorumq. in plerisque ad imitationem Ariſtotelis, ſcriptus Carmine per M. MARTINVM RAKÔCIVM. Additum eſt praeter ea Encomium ſpectabilis & magnifici Domini Palatini Regni Hungariae &c. & Eiaculatio ad Magnificum Dominum Magiſtrum Curiae &c. *Viennae Auſtriae excudebat Raphael Hoffhalter Anno* 1560. in 4. folior. 23.

Hic MARTINI RAKOWZKI DE RAKOW, Camerae hungaricae Scribae libellus, ad eos omnino pertinet,

rinet, qui raro hodie conspiciuntur. *Epistola* illius dedicatoria, scripta est Pisonii *Mense Decembr. Anno 1559.* Constituit poeta cum Aristotele *Politicor.* L. IIII. Cap. IIII. Octo reipublicae partes, quas hisce versibus complexus est:

Ruricolae pars est prima, Artificesque secunda,
Tertia quae tantum vendit, emitque foro.
Quarta dehinc, quiduis quae pro mercede laborat.
At quae propulsat proelia quinta subest.
Pars consultores sexta est, legumque periti,
Septima, Nummorum caetus, opumque potens.
Qui praesint, proceres, operis, & publica curent,
Octaua illorum pars liquet esse tibi.

Exemplum omnium *pulcherrimae* reipublicae proponit Caphernaum, formosum nomine pagum, huiusque rei hasce adfert caussas:

Vrbis praeses *erat*, Christo centurio *carus,*
Qui coluit vera religione Deum.
Jayrus, *integra praestans pietate*, sacerdos,
Dilectas, Christi *voce*, *trahebat oues.*
Filius, ipse Dei, mundi saluator, Jesus
Illa pergratus Ciuis *in vrbe fuit.*
Exemploque probans ciuilia munia, censum
Caesare Didrachmon te, Tiberine, *dedit*
Pastor amicus erat Christo, *Centurio* Christo,
Ac hospes Christus *saepe vtriusque fuit.*
Huic sanat famulum, natum reuocauit ab orco
Illius, & tantum pignus vterque tulit
Integer hic Joseph *sedit cum virgine sancta,*
Atque fero melius milite tutus erat.
Hic habitata domus Petro, *dulcesque penates*
Suffecti, & Christi *munere sana socrus.*
Sanctorumque chorus, Christum *comitatus euntem*
Gratus, cum multis, non semel hospes erat.
Nec deerant matres sanctae, castaeque puellae
Quarum saluificus pectore luxit Amor.
Qui fuerat lux, vita, salus, & tota bonorum

Copia,

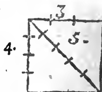
Copia, quo Caeli spiritus omnis ouat.
Cuius & alloquio promanant verba salutis,
Et feruens animis enthea flamma piis.
Illum viderunt, illum audiuere loquentem
Illius hi verbis conseruere sua
Quottidie docti sermone loquentis abibant,
Et sese ad verbum composuere Dei.
Et variis pressi morbis, varioque labore,
Diuina subito conualuere manu.
Daemone vexati, lunaticus atque soluti
Membra, & quos Christi *praeueniebat amor.*
Praefectus plebem Satrapes in pace regebat,
Jussa Dei imperio, non violanda sequens.
Quod didicit verbum. Christo *tradente, docebat*
Jairus, *& domini buccina vocis erat*
Nepthalis *exiliit, plausit* Zabulonidis *ora,*
In nocte, & mortis nube propago sedens.
Namque oriens illi, lumen de lumine luxit.
Et primae dixit iam resipisce, redi.
Felix, ac immortalis Respublica certe,
Concessit facilis cui bona tanta Deus.

RAKOCIUM autem non solum inter poetas philosophos, sed etiam mathematicos sibi vindicare locum, lectores nostros, hoc specimen docere potest, quo secundum Platonem *numerum* inter caussas mutationum regnorum adfert.

—— *Numerus placet altera caussa* Platoni
Qui duplici harmonia discrepet ipse sibi
Quando superficies Epitriti πεμπτάδι *iuncta,*
Auctaque ter germina dissona voce strepit
Cumanae *vatis quamuis oracula vincant*
Haec tenebris, breuiter sic tamen ista cape.
Dat natura bonos, & disciplina regentes,
Principio quorum florida regna vigent.
Postea degenerant, frenis paullisper omissis,
Quae disciplinae fecerat ante rigor.

Postri-

Postremo, veluti, vitiorum laesa senecta
Prorsus cum dominis praecipitata ruunt,
Vt tribus ascendit modulis symphonia dulcis,
Ante Deum quando musicus ordo canit,
Quos si transscendat, tollatque supra Diapason,
Horrendo strepitu concaua templa frement.
Nec iam cantus erit, sed erit vox illa, boatus.
Et docta minime gratus in aure fragor.
Sic sit Epitritus $1\frac{1}{3}$ *cuius Diagrammate quinque*
Sit radix, costas parte ab vtraque ligans
Haec tibi dulcisonas reddet symphonia voces
Per quartam docto suauiter ore sonans.

Duc cubice costas 4. 3. *media duo pone* 48. 36. *require*
Quos extrema 64. 27. *dabunt cum mediis strepitus*
Dimidius ditonus tibi cum diapente patebit,
Qui modus est vnus non ita durus adhuc.
Surget ab extremis 64. 27. *Diapason, dimidiusque*
Dittonus, heu quantum iunctus vterque frement.
Multiplica simul 64. 27. *veniet* 1728. *plus disdiapason*
Latrans, Tartareas vt canis ante fores.
Offensas feriet duris clamoribus aures,
Obruet inceptum vox vlulata melos.
Summa cadunt igitur sua post exordia prorsus
Hic fati numerus cum solidatus adest 1728.
At diatetradion clementer postea rursus
Cum vult post strepitus, inchoat ipse Deus
Sic aetas olim pulchrum mutauit inane,
Aduersus Dominum flagitiosa patrans
Et rudis Israel *factus fatalibus annis*
Cum disciplina concidit ipse sua.
Nec procul a nostro situs est hic terminus aeuo 1728.
Nescio, terrigenis quid feret ille noui.

Inci-

Incipiunt autem tractas sentire ruinas
Imperia, & fati deteriora sequi.
Anno 512. *qui diapente facit collatus ad illum*
Et logon hunc $3\frac{3}{8}$ *mensus, si trutinetur habet.*
Sed breuibus, non est, Elegis euoluere tanta
Latiuagi longe res erat ista pedis.
Non bene magna capit, pelago ducenda profundo,
Et quae superent pondera, parua ratis.
Credite, fatales numeros, momentaque voluunt
Conscia, virtutem sydera passa Dei.

Omnes autem caussae mutationum regnorum, ab auctore, vel *philosophicae*, vel *theologicae* esse dicuntur. Ad illas referuntur: 1) *fata*, cum

Omnia sint vicibus dominisque obnoxia fatis.

2) vt iam diximus *numerus*. 3) *Seditio populo male concordante coorta.*

4) *Perfidia, regumque tyrannis.* 5)
--- ---- cum successor adit moderamen ineptus
Spernendusque capit regia sceptra puer.

Caussae theologicae dicuntur 1) *domini secreta voluntas* 2) *populus*
contemnens enthea iussa Dei

3)
---- fictilium semper vicina tyrannis
Cultibus, inclemens & sine iure manus.

4)
Rex falsa Dominum relligione colens.

Carmini adiicitur *Encomium spectabilis & Magnifici domini Comitis de* Nadasth *Palatini Regni* Hungariae, *Judicis* Comanorum, *ac terrae* Fogaras *perpetui, & Comitatus* Castriferrei *Comitis, Generalis Sacrae Imperatoriae & Regiae Maiestatis Capitanei* carmine heroico. 2) Elegia *ad Magnificum Dominum* Joannem Desesi de Czerneck, *Magistrum curiae ac sacrae imperatoriae regiaeque maiestatis camerae* hungaricae *praefectum, & Consiliarium*, in eius insignia. 3) *Ad egre-*

egregium Dominum Ladislaum Mossoci S. C. *Regiaeque Maiestat. Camerae* hungaricae *prouentuum Perceptorem.* 4) M. Georg. Purkircher *Epigramma ad lectorem*, in laudem RAKOCII. Libro coronidis loco, typographus Raphael Hoffhalter sua insignia adposuit. In *lexico eruditorum* MARTINVS RAKOCIVS locum non inuenit.

XCI.

De Principatu salutariter administrando Opusculum, Cum Praeceptis politicis, tum exemplis historicis maxime illustribus & memorabilibus refertum, inque quatuor libros, secundum virtutes, vti vocant, Cardinales quatuor, distributum. *Autore* MARTINO PRAETORIO *Silesio. Argentorati Apud haeredes Bernhardi Jobini: M. D. XCIIII.* (1594). in 4. folior. 36.

MARTINI PRAETORII scripta omnia, sunt paullo rariora. Fuit is Suidnicii in Silesia anno 1557. natus, & adeo litteris humanioribus excelluit, vt non solum studiis filiorum Marchionis brandeburgici, Joachimi Friderici, qui tunc Administrator erat primatus & archiepiscopatus magdeburgensis, per decem annos praeficeretur, sed etiam ob egregia eius merita, cum philosophica & medica lauru, vt Nicolaus Henelius ab Hennenfeld, in *Silesiographia renouata* P. I. *Vratisl. & Lips.* 1704. in 4. Cap. VII. p. 584. scribit, Athenis heluetiis anno 1599. cohonestatus rediisset, aureo torque, honoris caussa, publice donaretur. Eccles. ad D. Nicolai magdeburgens. Canonicus, diem obiit anno 1615. aetatis anno LIIX. Vid. Georg. Gothofred. Küsteri *Bibliotheca historica* brandenburgica, *Vratisl.* 1743. in 8. L. IIII. Sect. I. Cap. VII. §. 6. Joan.

Joan. Henr. Cunradi Silesia *togata seu elogia* Silesiorum *doctrina clarissimorum Lignic.* 1716. in 4. Lib. VII. p. 221. Frid. Lucae Schlesiens *curiöse Denkwürdigkeiten Franckf.* 1689. in 4. Tom. I. p. 611. Jo. Sigismund. Johnii *Parnassi* silesiaci *siue Recensionis poetarum* silesiacorum, *quotquot vel in patria vel in alia etiam lingua musis litarunt Centuria I. Vratislau.* 1728. in 8. num. 85. p. 160 sqq. vbi ille MARTINVM PRAETORIVM in heroicis in primis poetam felicissimum adpellat, & opusculum *de principatu salutariter administrando* paullo altius adsurgere scribit. Joan. Henr. Cunradus & Nicolaus Henelius ll. citt. de hoc libro, hac ratione sententiam suam exposuerunt. *Poëtandi quidem arte (ne ceteras dotes commemorem) inter suos nequaquam fuit postremus: qui cum probe gnarus esset, Poësim vix olim a quoquam cultam, quam vt doceret, nec minus artem praestantissimam frustra actari, nisi subiectum adsit elegans, quam filiam haberi pulcherrimam, si male illam colloces, diuinum studium, quod ad solam animi delicati voluptatem facere multi nugantur, virtuti consecrauit; interque alia* de Principatu salubriter administrando (*quae vero nobilior materia eligi poterat?*) *poetica scriptione periclitari coepit. Id quod illi non infeliciter cessit. Exstant eius ea de re libri IIII. Gratiarum ac Musarum floribus & deliciis persperſi, Principis, quem dixi, filio primogenito* (Joanni Sigismundo, Marchioni brandeburgico) *cum* Anna, Borussiae *duce nuptias celebrante, dedicati, tantique adeo, a magno Viro habiti, vt deliciis inferendas censuerit poetarum* germanorum *editor* Gruterus (Part. V. p. 442 sqq.). Liber poematis heroici, I. agit *de Principis iustitia*, II. *de prudentia*, III. *de fortitudine*, IIII. *de temperantia.* Os poetae magna sonaturum initio statim Libri I. se prodit, qui hac ratione inchoatur:

Illa ego siderei solio quae, Diua, Tonantis
Assideo, & vigili subiectas lumine terras
Lustro, fori custos, astris, Astraea, *relictis,*
Gaudeo terrarum postrema reuisere tractus,

Sicubi regnorum supremis fulcra ruinis
Subiicere, & mores hominum, corruptaque secla
In tanto liceat rerum emendare tumultu.
Prima ego terrigenas siluarum horrentibus vmbris
Eduxi, indomitosque animos & agrestia corda
Exuere, & placidos paulatim assumere mores,
Oppidaque exstruere, & tectis coniungere tecta
Et iussi magno coniunctos viuere caetu:
Hisque sacras leges dictaui & candida iura
Barbaraque informi detergens secula victu,
Rexi animos pariter populi, Regumque ducumque
Fida comes, dux fida, quibus respublica curae.
Ancipitem gestans gladium, libramque bilancem,
Sedula prospicio, ne fraus & iniqua nocentum
Improbitas regnet, turpi nec cedat honestum:
Jusque obseruanti bona, ius austera perosis,
Decerno reprobis poenas, & praemia iustis.
Me sine, ciuilis frigent commercia vitae:
Me sine, nulla domus, Respublica nulla senectam
Ferre, nec vlla diu possint consistere regna:
Inque Deum pietas, sine me, nulla, inque propinquos
Nulla fides: sine me, quanta est, prudentia regum
Stultitia est laruata, furorque, heroica virtus.
Me sine, mortales cultos dediscere mores,
Et vitam atque animos induti rursus agrestum,
In siluas migrare volent stabula alta ferarum,
Et quondam proauis habitata reuisere lustra.
Diuarum me pone chorus comitatur euntem,
Nobilior gemmis, pretio pretiosior omni,
Libertas, carum terris & amabile numen:
Terna Charis, fandique potens Suada vbere vena
Quasque homini nouisse datum est, Pax optima rerum,
Et niueos lauro Concordia nexa capillos:
Ad latus incedit rerum pulcherrima Diua,
Virtutum genitrix pietas, gratissima caelo:
Saluifica quae nixa fide, & spe diuite freta,
Nunquam vana vocat supremum in vota Jehouam &c.

De

De eiusdem auctoris libello, raro occurrente, qui inſcribitur *Marchiados Libri II. ſiue illuſtriſſimi Principes S. R. J. Electores & Marchiones* Brandenburgenſes, Boruſſiae *duces ac Burggrafii* Noribergenſes, *ſigillatim ac ſeiuncte ferme omnes, quotquot lucem hanc aſpexerunt, carmine heroico comprehenſi: Auctore* MARTINO PRAETORIO, Sileſio. *Argentorati, excudebat Joſias Ribelius Anno recuperatae Salutis* *clɔ Iɔ XCIV.* (1594) in 4. vid. Georg. Gothofr. Küſteri *Bibliotheca hiſt.* Brand. l. cit. Eiusd. *Notitia Scriptorum qui* Marchiae brandeburgicae *hiſtoriam illuſtrarunt*, quam addidit Nicol. Leutingeri *Operum* Tom. II. *Francof.* 1729. in 4. p. 52. die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek*. Tom. VI. p. 56 ſqq. Jo. Henric. Cunrad & Nicol. Henelius ll. citt. illum etiam opus ſcripſiſſe perhibent, medicum, *de animalibus*, quod in Typographeo Francofurti ad Moenum, furto ſubreptum perierit. *Varia* MARTINI PRAETORII *carmina*, exſtare in Jani Gruteri *deliciis poetarum* germanorum Tom. V. p. 442. ſcribit Küſterus in *Notitia Scriptorum qui* March. brandeb. *hiſtor. illuſtrar.* & Jo. Sigism. Johnius in *Parnaſſo* ſileſiaco ll. citt. ſed praeter poema *de principatu ſalutariter adminiſtrando*, nihil carminum l. cit. inuenitur.

XCII.

Ποιησις Χριστιανη Παλαιστινης, ητοι αγιας ιστοριας, βιβλια εννεα. Poeſis Chriſtiana. Palaeſtinae, ſeu Hiſtoriae ſacrae, Libri Nouem. Vbi ex S. Bibliis, Joſepho, Hiſtoria eccleſiaſtica, & aliunde, continua ſerie recitantur praecipua, quae in Palaeſtina, ſeu Terra ſancta, ab vltima inde memoria, ad hanc ferme aetatem vsque, Deus, S. Patres, Judices, Reges, Prophetae, Ethnarchae, Pontifices,

tifices, Macedones, Aſmonaei, Herodes, Chriſtus, Apoſtoli, Romani, Agareni, Turcae, & Argonautae noſtri, aliique interim geſſerunt. Ad vſum ſcholaſticae iuuentutis Graecolatina poeſi ita concinnati, vt ab omnibus vbique Chriſtianis, bonarum artium ſtudioſis, cum fructu & voluptate, legi poſſint. *Autore* LAVRENTIO RHODOMANNO. *Francofurti apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium, & Joan. Aubrium MDLXXXIX.* (1589) in 4. pp. 322.

Satis rarum, praeſtantiſſimum hoc carmen eſſe, teſtatur Vir Cl. Joan. Ludolph. Bunemannus in *Catalogo MStorum, & libror. impreſſor. rariſſ.* p. 94. & *Catalogus Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 175. Illo recenſendo iam ſuperſedemus, cum viri clariſſ. Georgius Lizelius, in *Hiſtoria poetarum graecorum* Germaniae, *a renatis litteris ad noſtra vsque tempora Francof. & Lipſ.* 1730. in 8. p. 166 ſqq. & Carol. Henric. Langius in LAVRENT. RHODOMANNI *vita*, quam edidit *Lubecae* 1741. in 8. Cap. III. §. XVI. p. 321 ſqq. iſtam nobis praeripuerint gloriam. Ne vero plane ἀσύμβολοι diſcedamus, ex exemplari noſtro, LAVRENTII RHODOMANNI carmen elegiacum, ne forte illud pereat, heic adſcribimus, quo librum, ſua manu inſignitum

Nobilitate generis, Virtutis, Sapientiae, Eruditionis & pietatis chriſtianae praeſtantia magnifico Viro Dn. Johanni Guilielmo a Cerſtlingeroda: *Arcis* Scartfeldicae *praefecto ampliſſ°. Domino & Mecoenati reverenter colendo*, miſit.

Quam bene conueniunt, pietas, ſapientia, virtus!
Quam rarus magnae nobilitatis honos!
Haec tria te decorant, & ad aurea ſidera tollunt,
Inclyte Vir, claro ſanguine natus eques.

Quae

Quae simul exornant Charites, Musaeque coronant,
Haec bona sunt cunctis anteferenda bonis.
Quid bona fortunae, si mens non integra? quid vis
Corporis, internae ni socientur opes?
Hae formant hominem, Diisque immortalibus aequant:
Hae dant, vt vere nobilis esse queas.
Hinc tibi non tantum decus & hinc alma voluptas
Sed fluit hinc aliis copia larga boni.
Macte vir ergo bonis, animique & corporis & quae
Sors fundit. Longum det Deus hisce frui.
Quod superest tenuis non adspernere poetae
Officium: vtque cliens sim tuus: oro: Vale

Generosae Praestantiae T.
officiose deditus

D. Georgii LAVRENT. RHODOMAN.
A. C. cIↄIↄXIC. *Scholae* Walcerod. *magister*.

Vitam LAVRENTII RHODOMANNI, graecae linguae in Germania restauratoris, Saxouerfiae (Ober-Sasswerben) haud procul Stolberga anno 1546. nati, Vitebergae autem, anno 1606. aetatis anno LVIIII. mortui, omnium optime, quem iam nominauimus, exposuit Carolus Henricus Langius, & hoc in lucem emisit titulo: M. LAVRENTII RHODOMANNI *Graecae Linguae quondam in Academia* Jenensi, *& Historiarum in Academia* Vitebergensi, *Professoris longe celeberrimi, inter Poetas Graecos post renatas litteras Principis, Vita & in Graecas cum primis Literas Merita ex ipsius* RHODOMANNI *scriptis, aliisque monumentis fide dignis recensuit* M. Carolus Henr. Langius, *Gymn.* Lubecensis *Conrector, Societatum Teutonicae* Lipsiensis *& Latinae* Jenensis *Collega Honorarius. Lubecae Sumtibus Jonae Schmidt* 1741. in 8. pp. 382. Conf. *Manes* LAVRENTII RHODOMANNI *Viteberg.* 1608. in 4. Complectitur iste liber *orationes* panegyricas

gyricas Joannis Zezneri & Gaspar. Barthii, memoriae RHODOMANNI consecratas. *Programma in funere* LAVRENTII RHODOMANNI *propositum a Prorectore Academiae* Vitebergensis, Daniel. Sennerto *Med. D. & Prof. Witteberg.* 1606. in 4. Henning. Wittenius illud inseruit *Memoriis philosophorum* Dec. I. p. 23 sqq. Legi praeterea merentur Joan. Conrad. Dieterici *Program. de propagatione graecar. litterarum & poeseos per* Germaniam *a Triumuiris litterariis*, Martin. Crusio, Mich. Neandro, LAVR. RHODOMANNO *instituta*, *Giessae* 1663. in 4. Paul. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1501. Niceron *Memoires* Tom. XLII. p. 373 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2448 sqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 162.

XCIII.

CLAVDII ROILLETI *Belnensis* varia poemata. Indicem sequens pagella continet. *Parisiis, Apud Gulielmum Julianum, sub insigni Amicitiae, prope Collegium Cameracense. Cum priuilegio* 1556. in 12. folior. 150. si folia 8. priora non fuerint numerata.

Cum inter eos Gallorum poetas, CLAVDIVS ROILLETVS, iure mereatur locum, qui haud difficilem experti fuere musam, miramur profecto, quod eius *poemata*, etiam in instructissimis bibliothecis non inueniantur. Vix enim vnus alterue catalogus, nostris se obtulit oculis, vbi libellus adnotatus fuerit. Quid? in ipsa *lexici eruditorum editione* nouissima ROILLETI nomen frustra quaesiuimus. Praeter duo carmina dedicatoria ad Joan. Ferrandum, senonensem *summum Archidiaconum*, & totidem *ad Lectorem* epigrammata in libello inueniuntur *Tragoediae quatuor*, quae inscri-

inſcribuntur Philanira, Petrus, Aman, Catharina. *Dialogi* ſiue *Eclogae quatuor* ſequuntur, quarum tituli ſunt *Vinearia*, *Fortunae coniugium*, Diana *ſiue Satyri*, *Ecloga in congratulationem Cardinalis* Lotharingi *ab* Italia *reducis*. Illas excipit *Epithalamion* Antonii Bartholomaei, *patricii & ciuis* lucenſis *&* Iſabellae Cenami; & *varia epigrammata*. Poeſeos ſpecimen ex *Epithalamio* adſcribimus:

Phosphore redde diem quid ſic ſperata moraris
Gaudia? purpureum Phosphore redde diem.
Redde diem, vt ſurgens cupidos mireris amantes,
Mireris Cypriae *parta trophaea nouae.*
Iam nouus ecce tibi quidam procedit Adonis,
Quo ſine viſa ſibi nulla futura Venus.
Procedit, non qui Triuiae nemora alta Dianae
Dum petat obliquo vulnere figat aprum:
Sed qui ab Acidalio *deſcendens, monte, petitae*
Virginis in thalamos carmen & arma paret.
Phosphore redde diem quid ſic ſperata moraris
Gaudia? purpureum phosphore redde diem.
Qualis vbi Delon *maternam tangit* Apollo
Cinctus odoratam fronte premente comam.
Progrediens, vultu fragrantes eſlat odores
Et veris ſacro ſpirat ab ore decus.
Talis Acidalio Veneris *de monte receptus*
Praecinctus multa tempora pulchra roſa.
Progreditur ſpirans, coſtumque crocumque rubente
Ipſo etiam Clario *dum videt ora Deo*
Progreditur niueae vt florem decerpat amicae
Quo decerpto alio flore vireſcat humus
Phosphore redde diem &c.
Gaudia purpureum &c.
Vt Phoebus *aſpicies claram ſic luce* Dianam
Qua ſua ſit Triuiae forma futura pudor.
Adſpicies ipſa ſic tetricitate decoram
Vt comi arridens tetricitate iuuet.
Non pharetrata tamen neruoſo prodit in arcu,
Vt poſſit ſolas figere caſta feras.

Longe alias alio ex arcu pharetraque ſagittas
Promens, vult aliam figere virgo feram.
Figere vult, caeco quam dum defixerit ictu,
Ictu ſe fixam ſentiet eſſe pari
Phosphore redde diem &c.
Gaudia purpureum &c.
Ipſa Diana *tamen ſola vt ſua lumina nocte*
Difundit, tenebris ſic ſua tela iacit.
Sic ſua tela iacit, iaciens ſibi ſoluere ceſtum
Vult Veneris *caſto quem capit ore virum.*
Purpureis pudibunda genis thalamique virique
Expers, ad tedas non niſi nocte venit.
Non niſi nocte venit trepidans, metuitque virili
Ne ſit in ingreſſu ſuccubuiſſe pudor.
Noctem amat & Veneris tedas, ſuus ignis in igne
Nocturno, abſcondi vult ſua furta Venus.
Phosphore conde diem, quid iam nocturna moraris
Gaudia? purpureum Phosphore conde diem.
Auricomo in caelis exſurgens Heſperus igne,
Aurorae multo gratior igne micat.
Hic natam trepidae complexu auellere matris
Blandius vt pugnat blanda puella poteſt.
Et iuueni cupido caſtam ſociare puellam,
Quae licet vt pugnet ſe cecidiſſe cupit.
Vt deſponſa noua firmet connubia flamma
Sentiat impreſſas ora ad amica faces.
Heſperus vtrique eſt magis exoptatus amanti,
Occiduo occiduus gratior ille thoro
Phosphore conde diem &c.
Gaudia? purpureum &c.
Veſper adeſt, pulſoque redit Titane, *ſuoque*
Procedit ſponſo ſponſa petita nouo.
Procedit niueo hinc atque hinc inſignis amictu
Ora, ſua referens candidiora niue.
Pendulus ad plantas cum fuluo dimicat auro
Crinis, & eſt cypriae *concolor ipſe ſuae.*
Sardonica ſmaragdo fulgens, & Jaſpide, vultu
Sydereo fulgens eſt tamen illa magis.

Pone

Pone columbellae niueo splendore sorores
Quas idem certo tempore sperat Hymen.
Quae vincant Charites, Lucretia, Laura, Camilla
Quaeque illis soror est Julia *iuncta tribus.*
Procedit virgo diui iam pandite Pauli
Atria, quo sacer hic concelebretur hymen.
Cernitis aetherei vt superentur ab ignibus ignes
Cedat & humanae caelica teda faci?
Auditisne ipso dignos Amphione *cantus?*
Auditis Clarii *plectra sonora dei?*
Cernitis vt quali coetu non prodiit olim
Diua Thetis Peleo *consocianda suo,*
Prodeat exsurgens caetu comitata virorum
Quos alios possit dicere terra deos?
Procedit virgo diui iam pandite Pauli
Atria, &c.
Illa verecundo suffundens ora rubore
Virgineos tardat solicitata gradus.
An fles? flere veto, nullum tibi nupta periclum
Ne surgat toto clarior Oceano.
Neue leuis sponsus te non contentus adulter
Fiat, & alterius virginis ora petat.
Vitis vt arboribus iunctis sese implicat errans,
Amplexu implicitus sic erit ille tuo.
Solus vt ille sibi, fueris sic sola, pudicus
Foelixque vtraque est parte futurus hymen
Mitte timere, nouo facilis iungare marito
Vt nouus est, veneris *sic noua miles eris.*
Qualis quae nudo vitis viduatur in aruo
Marcet, & agricolae nulla petita iacet
Quae si vlmo fuerit surgens coniuncta marito,
Agricolae fuerit multa petita suo:
Sic intacta manens virgo, atque inculta senescens
Arida amatori nulla petita iacet.
Connubio coniuncta pari, velut ipsa parenti
Grata, suo, grata est sic magis ipsa viro.
Vitis vt arboribus decori est, vt vitibus arbos,
Vir sponsae decori est, & sua sponsa viro.

Mitte timere &c.
Vt nonus est &c.
Desiit. ecce vides tua iam Ysabella *timere,*
Huic vt iungaris Bartholomee *veni.*
Auspice iam sacro iuncta est tibi, & oscula figens
Blanda, tibi niueam porrigit ipsa manum.
Porrigit ipsa manum pudibundaque dum premit ora
Se praedam tandem non negat esse tuam.
Eia age vicisti parta est tibi praeda, petitas
Spargito iam pueris Bartholomee *nuces*
Jam satis est nucibus lusisse, Thalassius *adsit*
Felix, speratam iam tibi frange nucem.
Dicite iam pueri, geminata dicite voce
O Hymenee Hymen, o Hymenee Hymen &c.

Nimium nonnunquam poeta indulget genio, musisque castioribus improbus illudit. Inter *epigrammata* in primis nonnulla occurrunt, quae lasciua & obscaena esse videntur. Ipse suam musam, ad id poematum genus, fuisse procliuem, fatetur fol. 234. b. *epigrammate* ad Nicolaum Roillet fratrem, quod eiusmodi est:

Vt mihi tecum eadem patria est data Belna, *paterque*
Est idem, studium, sic mihi, frater, idem
Nil vt opes, magnos nil vt miraris honores,
Contentus modico, nil quoque miror ego.
Vt tibi nil fucus, nil fraus, sic nil mihi: grata
Vt tibi simplicitas, sic ea grata mihi.
Vt tua grata tibi, mea sic mihi grata poesis,
Vt tuus est tibi, sic gratus Apollo *mihi.*
Sic patria & genere, & vita qui iungor eadem,
Num verus studio sim tibi frater ego?
Dissimiles tamen hoc, quod quae est tibi tota poesis,
Vt superis sacra est, sic sacra sola canit
At mea lasciuit nonnunquam, *vtque haec tua prudens*

Mature

Mature egreditur, praecipitata mea est.
Rursum hec dissimiles rapto mihi quod patre veri
Fratris vt officium, sic quoque patris obis.

Ex omnibus CLAVDII ROILLETI *carminibus, quinque* tantummodo *epigrammata*, inseruit Janus Gruterus *Deliciis poetarum* Gallorum Tom. III. p. 686.

XCIIII.

P. RONSARDI ad pacem exhortatio latinis versibus de gallicis expressa a FRANCISCO THORIO *Bellione. Parisiis, apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellouaco. 1558. Cum priuilegio* Regis in 4. folior. 8.

PETRVS ROVSSARTVS, siue, vt plerumque adpellari solet RONSARDVS, e Pannonia oriundus, apud Vindocinos (*Vendomois*) in castello, qoud Gallorum lingua *Château de la Poissonniere* nominatur, familia equestri, anno 1524. natus fuit. Tanta eius, apud omnes fere gentes cultiores, & in primis ,in patria ipsius, nominis fuit celebritas, vt illum poetarum, quorum Gallia insignem tulit prouentum, Principem, omnium autem, qui, a prima mundi origine,- in terrarum orbe exstiterunt, vatum, post Homerum & Virgilium adpellarent tertium. Quid? Joannes Passeratius, teste Aegidio Menagio, in *Observations sur les Poesies de* François de Malherbe *Paris* 1689. in 12. L. III. p. 295. aliisque, adeo RONSARDI carminibus, quasi fascinatus fuerat, vt *Oden*, quam ille ad Michaelem Cancellarium Hospitalium scripserat, ipsi ducatui mediolanensi praeferret. Sed in aliam plane abiit sententiam Joannes Ludouicus Guez de Balzac, qui in *Comparaison de* RONSARD *&* de Malherbe, quae legitur in *Entretiens de feu Monsieur* de Balzac, *à Am-*

à Amsterd. 1663. in 12. p. 315 sqq. *ce poëte si celebre,* ait p. 317. *& si admiré a ses defauts & ceux de son temps, comme j'ay dit autresfois d'un grand Personnage. Ce n'est pas un poëte bien entier, c'est le commencement & la matiere d'un poëte. On voit dans ses Oeuvres, des parties naissantes, & à demi-animées, d'un Corps qui se forme, & qui se fait, mais qui n'a garde d'estre achevé. C'est une grande source, il le faut avoüer; mais c'est une source trouble & boüeuse; une source, où non seulement il y a moins d'eau que de limon, mais où l'ordure empesche de couler l'eau. Du naturel, de l'imagination, de la facilité, tant qu'on veut; mais peu d'ordre, peu d'Oeconomie, point de choix; soit pour les paroles soit pour les choses; une audace insupportable à changer & à innover: une licence prodigieuse à former de mauvais mots & de mauvaises locutions: à employer indifferemment tout ce qui se presentoit à luy; fust-il condamné par l'usage; traisnast-il par les ruës, fust-il plus obscur que la plus noire nuit de l'hyver; fust-ce de la roüille, & du fer gasté. La licence des poëtes Dithyrambiques, la licence mesme du menu peuple, à la feste des* Bacchanales, *& aux autres jours de debauche, estoit moindre que celle de ce poëte licentieux: & si on ne dit pas absolument que le Jugement lui manque, c'est luy faire grace de se contenter de dire, que, dans la pluspart de ses poëmes, le Jugement n'est pas la partie dominante, & qui gouverne le reste* &c. Conf. Nicol. Boileau Despréaux *Art poëtique* Chant. I. v. 123 sqq. in *Oeuvres de* Boileau Tom. II. *à la Haye* 1729. in 8. p. 19.

RONSARD *qui le* (Villon) *suivit, par une autre méthode,*
Réglant tout, brouilla tout, fit un Art à sa mode:
Et toute fois long tems eut un heureux destin.
Mais sa Muse, en François *parlant* grec *&* latin;
Vit dans l'âge suivant, par un retour grotesque
Tomber de ses grans mots le faste pédantesque.

Ce

Ce poëte orgueilleux trébuché de si haut,
Rendit plus retenus Desportes *&* Bertaut &c.

& quae doctissimus illius commentator, Mr. Brossette ad h. l. & ad *Satir.* III. v. 171. Tom. I. *Oeuvr.* p. 64. adnotauit. Vid. etiam eiusdem Nicol. Boileau Despréaux *Reflexions critiques, sur quelques passages de* Longin Tom. III. *Oeuvr.* Reflex. VII. p. 226 sqq. *Oeuvr.* Tom. IIII. p. 150. vbi Mr. Arnauld, Doctor sorbonnicus ad Carolum Perrault scribit: ---- *ç a été un deshonneur à la* France *d'avoir fait tant d'éstime des pitoiables poësies de* RONSARD. Menagiana Tom. II. *Amsterd.* 1713. in 12. p. 68. Qui aliorum virorum κριτικοτάτων, de PETRO RONSARDO, eiusque scriptis poëticis, vno quasi obtutu, iudicia, quibus illum partim ad sidera vsque extulerunt, partim ad terram vsque depresserunt, noscere cupit, euoluat Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 322 sqq. Magnam ille, & fere indelebilem, famae suae inussit maculam, quod cum Prior S. Cosmae in Turonum suburbio, (*Cosme les Tours*) constitutus esset, omni crudelitatis genere, in sic dictos Hugonotas desaeuiret. Mortuus est articulari morbo correptus anno 1585. cum sexagesimum aetatis annum nondum excessisset. Sepulcrum eius in templo S. Cosmae turonensi, hoc elogio ornatum, a Genebrardo L. IIII. *Chronograph.* p. 795. dicitur: OSSA POETAE GALLICI HIC FOVENT MVSAE, MORTEMQVE EIVS LVGENT. QVID STAS VIATOR! RECEDE A LACRIMANTIBVS, PARCE VIRGINVM PVDORI ET ABI. Forte idem epitaphium est, de quo Rodolph. Botereius, in *Commentar. de rebus in* Gallia *gestis*, L. XVI. p. 566. scribit, quod Joachimus Chetardius, marmoris alta strue, statua ad viuentis similitudinem verissime expressa a Phidia lutetiano, manes RONSARDI donauerit *breui nota & elogio.* Conf. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2467. not. F. *Opera* PETRI RONSARDI poetica,

tica, plus vice ſimplici, edita fuere. Innotuerunt nobis editiones *lugdunenſis* 1592. Tom. V. in 12. *pariſina* 1623. II. Tom. in fol. & pariſina 1629. II. Tom. in fol. *Exortation pour la paix*, cuius ante oculos verſatur verſio latina, ſeorſim prodiit *Paris de l'imprimerie d'André Wechel* 1558. in 4. Vid. de PETRO RONSARDO Jacques Davy du Perron *Oraiſon funebre ſur la mort de Mr.* DE RONSARD, *prononcée l'an 1586. A Paris par Federic Morel* 1586. in 8. Legitur etiam haec oratio funebris in Jacques Davy du Perron *Oeuvres diverſes, contenant pluſieurs livres, Conferences, Diſcours, Harangues, Lettres d'Etat & autres, Traductions, poeſies & Traitez tant d'Eloquence, Philoſophie que Theologie non encore veus ni publicz, maintenant reimprimez ſur ſes Exemplaires revus, corrigez, & augmentez de ſa main. Paris, par Antoine Etienne*, 1622. in fol. p. 649 ſqq. Claude Binet *Diſcours de la vie de* PIERRE DE RONSARD, *avec une Eglogue repreſentée en ſes obſeques, & les vers compoſez par* RONSARD, *peu avant ſa mort; enſemble ſon tombeau recueilli de pluſieurs excellens perſonnages, Paris chez Gabriel Buon* 1586. in 4. Inuenitur etiam in omnibus fere *Operum* RONSARDI collectionibus, v. c. in *lugdunenſi*, qua, dum haec ſcribimus, vtimur, 1592. in 12. Tom. V. p. 276 ſqq. Conf. Scaeuolae Sammarthani *elogia* Gallorum L. III. p. 161 ſqq. edit. *Iſenac.* 1722. in 8. Papir. Maſſon *Elogia, Paris.* 1656. in 8. P. II. p. 283 ſqq. Eſtienne Pasquier *Recherches de la* France 1663. in fol. paſſim, in primis L. VII. Chap. VII. p. 622 ſqq. Jacob. Auguſt. Thuani *Hiſtor. ſui temporis* L. LXXXII. p. 95 ſqq. P. IIII. edit. *Francof.* 1621. in 8. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* l. cit. Anonymi Lucien *en belle humeur, ou nouvelles converſations des morts, Amſterd.* 1694. in 12. Tom. II. p. 224 ſqq. Jean Liron *Bibliotheque generale des Auteurs de* France, *Livre premier, contenant la Bibliotheque* Chartraine, *ou le Traité des Auteurs & des hommes illuſtres de l'ancien Diocéſe de* Chartres, *qui ont laiſſé quelque monument à*

la

la posterité, ou qui ont excellé dans beaux arts &c. *Paris* 1719. in 4. p. 209 sqq. *Anecdotes litteraires, ou histoire de ce qui est arrivé de plus singulier, & de plus interessant, aux Ecrivains* François *depuis le renouvellement des lettres sous* François I. *jusqu'à nos jours* Tom. I. *Paris*. 1750. in 12. (cuius libri auctorem Abbatem Rainal, esse dicunt) p. 38. sqq.

FRANCISCI THORII, Bellionis, (*Bailleul*) Flandri, inter mathematicos, medicos, & poetas Seculi XVI. nomen non incelebre fuit. P. RONSARDI *ad pacem exhortationi, latinis versibus, de gallicis expressae*, eiusmodi epigramma praefixit:

Ad Eximium Virum D. Florentinum
Renardum *Consiliarium regium.*
Ecce Renarde *Tibi formosi corporis vmbram*
Mittimus: haec si non displicet vmbra, bene est.
Carmina prototypi (*fateor*) *sunt aurea, nostra*
Plumbea de riuo pauperiore fluunt.
Sed tamen ignoscet diuini carminis author,
Si (*tua dum propero iussa* Renarde *sequi*)
Multa minus compte, minus apte plurima reddo.
Gallia *plus illi, quam mihi* Roma *fauet.*
Atque adeo illi omnis tum laus, tum gratia cedat.
Quod mihi debetur, lector amice dabis.
Hoc tibi nos vni debemus docte Renarde,
Nostra quod haec audax non timet vmbra diem.
F. TH. Bellio.

Versio ipsa hac ratione inchoatur:

Sistite, bella veto: concordes viuite, & arma
Ponite Christigenae, *pietasque coerceat iram,*
Atque in amicitiam cedat veterata simultas.
Parcite vestrorum foedare hastilia fratrum
Sanguine, quos Christus *caelesti sede relicta,*
In terris, precio non vili, sanguine fuso
Ipse suo asseruit; cunctos dignatus amore,
Nomine, lege, fide, ac doctrina iungere eadem:

Illud

Illud & in primis rediturus ad aethera mandans,
Alter vt alterius teneamur amore, nec iras
Crudeles animo foueamus, & impia bella &c.

Libri FRANCISCI THORII omnes, raro nostra aetate in conspectum prodeunt. Praeter hanc versionem, edidit in lucem, Joannis Strafeelii, Professoris linguae graecae parisini, anno 1509. mortui, *explanationem in aurea carmina* Pythagorae, illique, *epistolam* lectu dignissimam praemisit. *Paris.* 1562. in 4. In Jani Gruteri *Deliciis C. poetarum* belgicorum, *huius, superiorisque aeui illustrium* P. IIII. p. 393. duo FR. THORII leguntur carmina. Conf. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 208.

XCV.

Agriculturae sacrae Libri quinque, THOMA NAOGEORGO *Straubingensi autore.* Hoc scripto, Lector, non solum omnibus numeris absoluti Theologi expressam imaginem es habiturus, verum etiam quibus instructum doctrinis, ac moribus imbutum, ad omnem sanctissimi huius muneris exercitationem esse oporteat, plenissime cognosces. *Basileae* in 8. pp. 167. exceptis 4. fol. prior.

Omnia THOMAE NAOGEORGI scripta, nostra aetate raro conspiciuntur. *Agricultura sacra*, carmine heroico conscripta, *quinque libris*, non *quatuor*, vt in *lexico eruditorum* Tom. III. col. 813. legitur, absoluitur. Argumentum, quod auctor pertractauit, in titulo satis superque expositum fuit. Sub Agricolae nimirum persona, veri & perfecti Theologi, & ouium Christi pastoris imaginem exprimere studuit, simulque hac ratione, ecclesiae christianae fata exposuit, & acer-

acerrime in vitam sotadicam clericorum inuectus est, qui Curios tunc temporis simulabant, & bacchanalia viuebant. Testimonium illius rei, e libro II. proferimus, vbi p. 39. hac ratione scribit:

Jam dudum inuito magni mihi verberat aures
Publica fama mali, faciesque miserrima rerum
Quam non absque pio spectamus vbique dolore.
Quo se cunque Dei *tulit & seruantis* Iesu
Magnificum nomen, scortatorum omnia plena.
Quin & adulteriis crebris, factisque pudendis
Compita cuncta fremunt, foraque insanaeque tabernae
Quorum etiam Christi *populus nec nomina debet,*
Nec nouisse ortum, nedum tolerare, sequique
Molliter & rebus tanquam arridere probatis.
Nec tenet haec scelerum tantum sentina prophanos,
Posset & esse quibus, Domini incomperta voluntas:
Immo magis populi capita, agricolasque professos:
Qui legem nouere dei, magnoque fatentur
Esse supercilio per climata cuncta magistri.
Dedecus heu miserum, nullaque effabile lingua
Agricolae nunc Christe *tui, (si dicere iustum*
Esse tuos, sacro qui nunc se nomine velant,
Simia ceu turpis generosi pelle leonis)
Moribus Aufidii *viuunt &* Sardanapali,
Chratida*que atque*Nini *matrem,* Xerxem*que sequuntur*
Tanquam non in lege tua, verboque verendo,
In gremioque tuae sanctae castaeque cohortis
Sint enutriti, Capreis *sed sede* Tiberi,
Sotadicosque libros, spurcasque Elephantidos *artes*
A puero biberint, Paphiae *teneantque nepotes*
Quam regionem vsquam, notum qua nomen Iesu
Et magni fiunt violenta iura Papatus,
Quae collegia, quas illic monstraueris vrbes,
Quem vicum quoque, vbi meretricum amplexibus ipsi
Agricolae abstineant? vbi non exempla subando
Turpia designent? atque hoc impunius, ac si
Vicorum tenuis violent mandata tribuni.
Maiores adeo peccant insigniter ipsi,

Vt nullos possent reprehendere iure minores
Et tales ausint aliis proponere verbum
Corporeque atque animo polluti dia loquantur
Dogmata? num tales cuiquam sacra signa ministrent?
Autolycum *quisnam ferat*, Autolyci*que parentem*,
Si Cacum *doceant*, Massam*ue vafrumque* Voranum,
Non dandam furtis operam, cupidisque rapinis?
Quis non confringat tabulas, & pulpita rumpat,
Si recte fratres hortetur amare Cainus,
Legitimumque torum vesani mater Orestis?
Pasiphae*que pudicitiam, vel tradat* Aristo?
Aut lassata viris modo, non satiata, marita
Caesaris, exibat quae fornicis vltima limen?
Ite pii procul, in Dominique requirite seruis
Mores doctrina dignos, vitamque pudicam:
Caelica ne spurcis capiatis munera palmis.
Sanior est puris longe de fontibus vnda,
Quam de coenosoque lacu, manibusque lutosis.
Ipse nec omnipotens verbum tractare scelestos,
Ferre potest: vetuitque loqui cacodaemonas olim
Testarique bonum. &c.

Librum suum THOMAS NAOGEORGVS sacrum esse voluit, magistratui & senatui bernensi, & ideo epistolam ad illum praemisit dedicatoriam, scriptam Campiduni *I. Martii* 1550. & per omnes V. libros, initio, viros bernenses adloquutus est. Quo loco, qua aetate, & quó tempore hoc poema composuerit, clausula libri V. prodidit:

Haec sacris super agricolis, ac arte colendi,
Casibus afflictus multis durisque canebam,
Carolus *imperii rector, quo tempore summus*
Rebus ad arbitrium positis, belloque peracto,
In quo captus erat Saxo, *& Mauortius* Hessus
Ad patriam victor rediit comptosque Brabantos:
Atque inibi Hispanis *venientem excepit ab oris*
Gnatum, deliciasque suas, pectusque Philippum

Tum

Tum mihi sideri Regis decreta docenti,
Praebuit Hospitium sat gratum Algouia *tellus:*
Quum rari inciperent dispergi vertice cani
Octoque egissem vegetus quinquennia vitae.

Hisce versibus, haec verba subiiciuntur, quibus editionis annus, ob oculos ponitur: *Laus Deo & Domino Iesu Christo.* 1550.

THOMAS NAOGEORGVS, siue KIRCHMAYR, quem alii Neubauer vocant, & Tobias Schmidius in *Chronico* cygneo P. I. p. 373. fundamento, nescimus quo Thomam Hubelschmeiser adpellatum esse scribit, Straubingae in Bauaria inferiore anno 1511. natus, multisque, & maxime aduersis fatis agitatus fuit. Primum in Thuringiae oppidulo, Sulza, ad Ilmam, & postea anno 1541. Kahlae, ad Salam, in Thuringia, verbi diuini minister constitutus, Martinoque Luthero, & Philippo Melanchthoni, ob studia elegantiora, quae cum theologia, & vitae integritate, coniunxerat, valde carus fuit. Cum autem *vir*, vt Vitus Ludouicus a Seckendorf in *Commentar. de* Lutheranismo *Francof. & Lips.* 1692. in fol. L. III. Sect. 37. §. CXXXVII. num. 13. p. 665. ait, *concitatoris ingenii* esset, & opiniones a puriori fide discedentes foueret, & inter alia, *ab electis non amitti Spiritum sanctum, etsi in manifesta crimina incidant,* statueret, non solum Martinus Lutherus, cum Joanne Pomerano, & Philippo Melanchthone, illum, de hoc errore admonuerunt, & ediderunt *Deliberation vnd Bedenken der Theologen zu* Wittenberg, *von den Sünden der Auserwählten, gestellet wider einen Pfarrherren in* Thüringen *anno 1536.* quae legitur in D. Martin Luthers *sämtlichen Schriften* Tom. X. *Halle* 1744. in 4. col. 1996. sqq. sed cum nihilo minus in hoc errore perseueraret, & in *explicatione in I. Epistol.* Joannis, quam teste Jacob. le Long in *Bibliotheca sacr.* Tom. II. p. 875. *Francofurti ad Moenum* 1544. in 8. euulgauerat, illum recoqueret, Vinariam, ad consistorium ecclesiasticum

ſticum citatus, ex prouincia, quod imperata facere nollet, & coercitionem metueret, clam fuga ſe ſubduxit. Vid. Seckendorf. *Commentar. de* Lutheraniſmo l. cit. & Lib. III. Sect. 15. §. XLVIIII. num. 6. p. 135. Conf. praeter alios ſcriptores Chriſtian. Schlegelii *ausführlichen Bericht von dem Leben und Tod* Caſpar. Aquilae *Leipz. und Frankf.* 1737. in 4. Sect. XLV. p. 318 ſqq. Jo. Georg. Walchii *Einleitung in die Religions-Streitigkeiten vnſerer Kirche* P. IIII. p. 350 ſqq. Chriſtian. Henric. Loeberi *Hiſtoria eccleſiaſtica, quae ephoriam* orlamundanam *deſcribit Jen.* 1702. in 8. p. 396 ſqq. Cum in exilio THOM. NAOGEORGVS vitam ageret, variis in locis, v. c. Auguſtae Vindelicorum, Kaufbyrae, Campiduni, Stutgardiae, Baſileae, muneribus eccleſiaſticis admotus fuit, donec Wisloci (*Wisloch*) in Palatinatu, anno 1563. diem obiret ſupremum. Vid. de illo, & ſcriptis eius, praeter ſcriptores iam citatos, Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 663 ſqq. Henric. Pantaleonis *Proſopographia* P. III. fol. 332. Olai Borrichii *Diſſertatio IIII. de poetis latinis* p. 134. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 293 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2042. De inſigni libri raritate, quem edidit titulo: *Regnum papiſticum, in quo papa cum ſuis moribus, vita, fide, cultu, ritibus atque cerimoniis Libris IIII. deſcribitur. Baſil.* 1553. & 1559. in 8. vid. Daniel. Gerdeſii *Florileg. libror. rarior. Groening.* 1747. in 8. p. 209. Cl. Jo. Vogtii *Catalog. libr. rar.* p. 482. *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthen. p. 383. De *Tragoediis*, quarum nonnullas edidit, & quae ex ſententia P. Baile l. cit. not. A. *controuerſiae* nominari poſſunt, vid. *Nouantiqua* an. 1733. p. 28 ſqq. *Satyrarum Libri V.* locum inuenerunt in Jani Gruteri *Deliciis poetarum* Germanor. P. IIII. p. 997 ſqq.

XCVI.

JOANNIS FABRICII *Montani* Poemata. Syluarum liber vnus. De consulibus Tigurinis liber primus. De Wilhelmo Thellio Elegia. Cum Epithalamio Joannis Alti Francobergensis. *Tiguri apud Gesneros fratres* in 8. pp. 76.

JOANNES FABRICIVS, Heluetius, Montani nomen adsumsit, a patria Berckema. Medicinae in primis operam dedit, & amicus Petri Lotichii, poetae celeberrimi fuit. Omnia eius scripta, hodie paullo sunt rariora, inter quae haec eius *poemata* non infimum sibi vindicant locum. Quo tempore excusa fuerint, adcurate non constat. Illa circa annum 1556. edita fuisse, putat Josias Simlerus in *Bibliotheca* p. 365. In *Syluarum* libro, haec reperiuntur carmina 1. *Ad* Christum Jesum. 2. *ad* Petrum Lotichium Secundum, *poetam.* 3. *ad* Christum Jesum. 4. *de vita beata.* 5. *ad* Josiam Simlerum. 6. *ad* Joannem Hylerum. 7. *de Paupertate.* 8. *ad* Wigand. Happelium. 9. *Orion.* 10. *in funere* Jacobi Fabricii, *parentis.* 11. *in funere* Catharinae *filiae infantis.* 12. *in funere* Catharinae *filiae infantis, ex secunda coniuge.* 13. *Epitaphium* Elisabethae *&* Regulae. 14. *Epitaphium* Felicis Bullingeri: 15. *Epitaphium* Leodouici *comitis ab* Oettingen *iunioris, qui obiit* Tiguri *anno 1549.* 16. *in funere* Joannis Collini. 17. *in funere* Regulae Lauaterae *consulis filiae.* 18. *Epitaphium* Huldrici Hutteni, *poetae & equitis* Franci, *qui in insula lacus* tigurini, Vfnavia *dicta, hodie a doctioribus* Hutteni *insula nuncupata, sepultus est.* 19. *ad* Hulderichum Spaan. 20. *in imaginem* Joan. Frisii, tigurini. 21. *ad* Petrum Lotichium Secundum, *poetam:* 22. Renato Birago. 23. *Ad eumdem.* 24. Theodori Collini *de itinere ad montem* Vtliacum, *scripsit haec admodum adolescens anno 1541.* 25. *Epigramma in Exequias* Leonis Judae, Tiguri 1542. *19. Jun. mortui.* Libro primo, qui *de Consuli-*

bus tigurinis inſcribitur, poeta originem deſcribit, dignitatis conſularis tigurinae, & motus inde exortos commemorat, qui incidunt in annum 1336. vid. Joſ. Simleri *de Republ.* heluet. L. I. p. 58 ſqq. edit. Joan. Conr. Fueslini *Tigur.* 1734. in 8. mai. Primus, qui conſul ſalutatus fuit, Brunonis nomen geſſit. Sequitur *epithalamion de nuptiis* JOANNIS FABRICII, Montani, *& honeſtiſſimae virginis* Catharinae Stutiae, Joanne Alto, Heſſo *auctore.* Praemiſit illi FABRICIVS epiſtolam, ſoluta oratione, ad Georgium Altum, & Joannem Altum, fratres, Tiguri *Calend. Martiis* an. 1556. ſcriptam, in qua nonnulla, de amicitia, quae illi & Lotichio, cum fratre eorum interceſſerat, exponit, illumque Bononiae obiiſſe ſcribit. *Elegiam de* Wilhelm. Thellio, libertatis helueticae vindice, FABRICIVS Conrado dedicauit Pellicano. In epiſtola praemiſſa, ſe illam *elegiam* conſcripſiſſe ait, cum in ſudore & puluere ſcholaſtico verſaretur. Qualis FABRICIVS exſtiterit poeta, noſtri lectores ex hiſce ſpeciminibus colligere poterunt:

Epitaphium Hulderici Hutteni.

Haec quicunque cita decurris ſtagna carina
Ponis & hoc noſtro littore forte pedem.
Imperio ſic aura tuo, ſic pareat vnda:
Perlege quae ſaxo carmina ſculpta vides.
Hoc equitum decus, hoc vatum Germanus *ocellus,*
Huttenus, *iaceo, conditus in tumulo.*
Ingenio, dextraque potens, dum vita manebat,
Muſarum ſimul & Martis *alumnus eram.*
Caeſar apollinea *cinxit mea tempora lauro*
Idem pro meritis nomen equeſtre dedit.
Saepe bonos mutare ſolum fortuna coegit,
Magna quibus patria poena carere fuit.
Aſt mea non alio tantum ſe iactat alumno,
Francia, *nec meritis eſt mala grata meis.*
Aeger ad has veni legatus Caeſaris oras,
Cum me mors alias iuſſit inire vias.

Ante

Ante sepulturae seruiret vt angulus iste,
Quam morerer sociis iussa suprema dedi.
Assiduis vbi me lugerent planctibus vndae
Et gemerent plenis stagna refusa vadis,
Sertaque vernarent tumulo natiua sub ipso,
Et querulae canerent flebile semper aues.
Vade, sed admonitu nostri, spes contrahe laxas:
Quo minime credis stant tua fata loco.

Alterum, quod adscribimus specimen, desumtum est ex *elegia de* Wilhelmo Thellio:

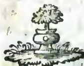
---- cum pressa malis virtus humana fatiscit,
Auxilio praesens tunc solet esse Deus.
Impia Grisleri *fugiunt quem facta tyranni*
(Nam fuit Heluetii *praeses & ipse soli)*
Arboris a viridi suspensum fronde galerum
A populo voluit praetereunte coli.
Jamque frequens illum vulgus, formidine poenae,
Fama refert flexo praeteriisse genu,
Thellius *vna Deo debetur gloria dixit;*
Pileus arcendis imbribus aptus erit.
Intumuit praeses, totusque in imagine poenae,
Perfidiae pretium filius (inquit) erit.
Dixerat: expediunt famuli mox iussa tyranni,
Proh scelus insanum non timuere nephas.
Ducitur hinc teneris vinctus post terga lacertis
Filius, & patrios sistitur ante pedes.
Praeses ait toto memorabile nomen in orbe
Arte sagittandi nuper adeptus habes,
Vtque puto gestas ferientes cuncta sagittas,
Figis & in iusso qualibet arte loco.
Siquid habent igitur vulgi praeconia veri,
Et potes: Eia age, nunc experiare licet.
Natus ab aduersi sistetur robore trunci,
(Non procul in molli gramine truncus erat)
Eius & in capitis ponetur vertice pomum
Quod feries telis ingeniose tuis.
Thellius *imperio stupuit non secius isto,*

 Quam

Quam si membra sibi diripienda forent.
Nec mirum: sceleris mentem perstrinxit imago
Omnis & in nato cura paterna stetit.
Quid faceret? rigidum tentat mollire tyrannum
Paucaque pro nato verba rogantis ait.
Praeses ait contra, sic sic dabis improbe poenas.
Discet ab exemplo caetera turba tuo.
Nec mora, frondenti signatur limite meta,
Est & vterque suum iussus adire locum.
Digressurus erat, paruo prius oscula nato
Dat pater, & lacbrimis immaduere genae.
Scena theatrali, densatur plurima circo:
Quisquis adest (tacito sed tamen ore) fauet.
Stat puer & largis humectat fletibus ora,
Impediunt teneras vincula dura manus.
Sed pater imperio quod erat parere necesse,
Promit de pharetra spicula bina sua.
Altera post tergum medio thorace recondit,
Allatura tibi saeue tyranne necem.
Temperat adducto missurus at altera neruo:
Iam spes in puero nulla salutis erat.
Haud mora, per medium malum pennata sagitta
Quaerit iter: patitur vulnera nulla puer
Scena fauet, nouitate rei commota, sed irae
Non posuit praeses fulmina saeua suae
Experiar dixit, quid & haec sibi tela secunda
(Viderat a tergo tela reposta) velint.
Ipse peremissem si natum, Thellius *inquit*
Exitio fuerant illa parata tuo &c.

Vid. de JOANNE FABRICIO, & reliquis eius scriptis, Jo. Petr. Lotichii *Bibliotheca poetica* P. III. p. 107 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Centuria* Fabriciorum *scriptis clarorum, Hamb.* 1709. in 8. p. 51.

XCVII.

XCVII.

Vlularum Speculum Alias Triumphus Humanae Stultitiae, vel Tylus Saxo, nunc primum Latinitate donatus, ab JOANNE NEMIO. *Cum gratia & priuilegio ad decennium. Anno M. D. LXIII.* (1563) in 8. folior. 38.

Neminem quidem inter lectores nostros fore existimauerimus, cui Tyli Vlenspigelii, Saxonis, res scurriliter gestae, incognitae esse poterint, & si non ipse, *vitam* illius inficetam, & inconditam, in iuuentute legerit, vnam tamen alteramue ex illa fabellam, a nutricula sua audierit. In tanta enim liber vernaculo sermone conscriptus, celebritate est, vt raro, & inter infimae sortis homines, inueniatur quidam, cuius haec *historia*, bibliothecae non constituat partem. Sed pauci fortassis erunt, qui librum in latinum sermonem conuersum esse nouerint, nedum viderint. Attamen duplex exstat versio latina, vtraque ligato sermone conscripta, & vtraque oppido rara. Aliam dedit Aegidius Periander, bruxellensis, poeta non incelebris, titulo: *Noctuae speculum, complectens omnes res memorabiles, variasque & admirabiles* Tyli saxonici, *ex idiomate germanico, latino idiomate ligato donatum. Francof.* 1567. in 8. cum figuris ligno incisis. Vid. Cl. Joan. Vogtii *Catalog. libror. rarior.* p. 527. Aliam composuit JOANNES NEMIUS, syluaducensis, scholae initio neomagensis, postea amstelodamensis, & deinde patriae Rector. Carmine iambico trimetro expressa est ab auctore, medio seculi XVI. tempore, quod epistolae dedicatoriae, ad Simonem Pelegromium, *portae caelestis, apud* Syluam ducis *Praesidem, & sanctissimi ordinis* Guilielmi, *per* Germaniam Galliam*que prouincialem* docet subscriptio, quae talis est: *E regione vbi* παῖδες *imperium habent in* τοὺς γονεῖς. *Anno post Deum hominem sesqui millesimo quingentesi-*

 mo

mo (sine dubio quinquagesimo) *octauo* (1558.) *Calendis Decembris.* Quo in loco, libellus typis fuerit exscriptus, ignoramus. Forte illud eo tempore factum est, Amstelodami, cum scholae in ista vrbe esset Rector. In calce enim libelli haec legitur Adprobatio: *Visus & approbatus est hic libellus a venerabil.* D. M. Nicolao de Castro *Commissario Regio, &* M. Guilhelmo Cinnesio, *pastore* Amstelredamo *& admissus ab* Harmanno Borculo *imprimi. Et erat admissio subsignata* G. Scryvers. In titulo conspicitur vlula, ligno incisa, arboris trunco insidens, quae vngula speculum gestat, hisce adscriptis verbis:

VT SAPIENS FIAS, CVM VLVLIS VLVLARE MEMENTO.

Secunda tituli pagina, ob oculos ponit tria epigrammata, in JOANNIS NEMII laudem conscripta, e quibus duo priora Petrum Apherdianum, posterius, Christianum Schindelium auctorem habet. Qua ratione NEMIVS, exemplar suum expresserit, particula lectores docere poterit, qua Tyli Vlenspigelii describuntur natales, & prima iuuentus:

Fuisse quondam dicitur apud Saxones
Exorta proles Nicolao *patre* Tylo,
Quae plurimis dum viueret, miraculis,
Strophisque nulli incognitis innotuit
Vt capita rerum, quas patrauit, explicant.
Mos est in orbe christiano tingere
Infantulos, ac deinde pergraecarier
Quod sit satis Lucina *partibus tuis*
Factum, periculis procul fugitantibus.
Est itaque iuxta patriae ritum suae
Delatus infans a pia nutricula
(*Et plurimis comitantibus mulierculis*)
Ad sacra baptisteria, & nomen datum
Tyli, *parentem auumque vt exprimeret suum.*
At mox itum est in celebre diuersorium,

Ibique

Ibique potitatum vti mos exigit.
Sed pota quum nutricula repeteret domum
Passis ferens vlnis tenellum infantulum,
Iretque supra fossam aquis plenam nigris,
Illapsa mersit pusionem sordibus.
Egressaque inde tertium lauit Tylum
Domi, a supremo vertice ad pedum digitos,
Sic vt foret ter tinctus idem infantulus
Vno die, non absque diuum numine.
Nec ex hisce principiis & hisce fontibus
Quis ambigat, oritura foeda facinora.
Nam post relictam infantiam solus domi
Agens, rogatus vt equiti ostenderet iter,
Respondit equitandum qua eunt via anseres.
Eques mali nil suspicans, prouectus est,
Donec videret anseres, qui viso equo,
Fugere in vndas proximas celerrime.
Hos ille subsequens aquis demergitur.
Reuersus autem ad indicem viae puerum,
Conquestus est, fucum sibi factum improbe.
Nanque anseres deterriti petiere aquas
Et pene submersus fuit eques, ac equus,
Subiecit astutus puer, dixisse se,
Equitandum ea esse, qua anseres pedibus eunt,
Non qua natant via. Haec nebulonis indoles &c.

Quis *historiae* Tyli Vlenspigelii fuerit auctor, non constat, illam, in Germania, priscis iam temporibus, consarcinatam esse, nullum est dubium, quamuis Petr. Daniel Huetius in *Lettre à Mr.* Segrais *de l'origine des Romans*, p. LXXXI. edit. quae cum fabula romanensi Zayde dicta, *Amsterd.* 1715. in 12. prodiit, ea de re, dubitare videtur. Ad eam autem, recte quidem, librorum classem, illam retulit, *ausquels l'ignorance a donné la naissance, qui portent des marques de leur origine, & ne sont qu'un amas, de fictions grossiérement entassées les unes sur les autres* &c. Conf. Georg. Paschii *de variis modis moralia tradendi liber,* Cap.

Cap. II. §. XXXIIX. p. 200. vbi ait: *Tantum abeſt, vt ſcriptum de* Tiello Vleſpiegelio, *fabulam romanenſem repraeſentet, vt potius ex ſcurrilibus, & ſpurciſſimis geſtis conſarcinatum, ac centonis inſtar, fartum ſit; quae qui memoria repetit, aliisque recitat, laedit aures pudicas, ex proprioque ore facit podicem.*

De JOANNE NEMIO, vid. praeter Valer. Andream & Joannem Sloeertium in *Bibliothec.* belgicis, Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 399. vbi minus adcurate Joannes Nenius adpellatur.

XCIIX.

NICOLAI PARTHENII GIANNETASII *Neapolit. Soc. Jeſu.* Halieutica. *Neapoli, ex officina Jacobi Raillard. Anno MDCLXXXIX.* (1689) *ſuperiorum permiſſu.* in 8. pp. 245.

Inſignem ſcriptis ſuis poeticis, inter patres Loiolitas, nominis ſibi parauit famam, NICOLAVS PARTHENIVS GIANNETASIVS, natus Neapoli anno 1648. mortuus autem Maſſae, anno, praeſentis ſeculi, decimo quinto. *Opera* eius omnia poetica, quae ſeorſum olim prodierant, in vnum corpus collecta *Neapoli* 1715--1722. III. Tomis in 4. edita fuerunt. Sed nonſolum haec collectio, in Germania, inuentu admodum eſt difficilis, ſed libri etiam feorſum excuſi, rariſſime in conſpectum apud nos veniunt. *Halieutica,* dicauit vates Carolo de Cardenas *Familiae Principi S. R. I. Principi Primo* Laini, *& Regni* Neapol. *Marchioni, Comiti* Acerrarum, *Comiti Palatino, Alcaydo perpetuo vrbis* Plutiae *in regno* Siciliae, *Militum grauis armaturae Praefecto* &c. Omne poema in X. libros diuiſum, & quilibet liber figura ab H. Vincentio, ad F. Solimene picturas, nitidiſſime, aere expreſſa ornatus eſt. Quod auctor pertractauerit in hoc poemate argu-

argumentum, hisce verbis, quae Libri I. initio leguntur, exposuit:

Qui cursent vada squamiferi, quae laeta frequentent
Pascua, qui mores gentis, quae proelia, & ignes,
Nec non & variae quot sint piscantibus artes,
Siue hamos versent, seu retia: siue tridente
Monstra petant, vel fixa cauis conchylia saxis,
Aut duro ramosa legant corallia trunco,
Hinc canere: & coeptis aderit si musa, sub ortum
Gemmiferas Indo *quaesitum gurgite conchas*
Ibo alacer. Zephyris, vos o, mulcete serenis
Aequora, Nereides; *vestro sub numine quando*
Innumeri spumosa natant per caerula pisces,
Et fortunato concrescunt ostrea succo &c.

Quae autem singulis libris exposuerit, talia sunt.

Libro. I. post argumentum quod adscripsimus, & praefationem ad Diuam virginem, Cardeniumque Ducem, Carminis patronum, piscium nomina, genera, & differentias explicat.

L. II. de coniugiis & amoribus piscium, & de industria in prole tuenda, prolixe agit.

L. III. bella & pugnas piscium exponit.

L. IIII. piscationem describit, & in primis quomodo astu capiantur pisces docet.

L. V. Piscationi, quae retibus peragitur, operam impendit poeta.

L. VI. piscationem ob oculos ponit, quae fuscinis & iaculis peragitur.

L. VII. Venationem balaenarum, phocarum, Manatis, seu bouis americani, & Crocodili depingit.

L. IIX. Ostrea & testacea quomodo capiantur exponit.

L. VIIII. Conchas purpuriferas & earum venationem, & Coralliorum ac succini piscationem edisserit.

L. X.

L. X. conchas margaritiferas, & qua ratione legantur narrat.

Pluribus verbis deſcribitur liber in *Actor. Eruditor.* lipſiens. *Supplement.* I. Sect. XI. p. 577 ſqq. vbi carmen non tantum adcuratiſſime elaboratum ſed venuſtiſſimum inſuper, & bonae frugis pleniſſimum eſſe dicitur, cum auctor ita argumento ſatis alias ſterili immoratus fuerit, vt non tantum doceat, ſed mirifice etiam fabulis, & epiſodiis, ſingulis libris, ingenioſiſſime admiſtis delectet. Praeter *halieutica*, & alia ſcripta, quae heic ſilentio omittimus, idem auctor carmine etiam celebrauit *piſcatoria & nautica*, quorum *editio II. auctior* prodiit *Neapoli Typis regiis* 1686. figuris aere expreſſis ornata, in 8. Recenſetur in *Actor. eruditor.* lipſienſ. *Supplement.* I. Sect. I. p. 1 ſqq. *Bellica* edidit *Neapoli apud Jacobum Raillard.* 1699. in 8.

XCVIIII.

NICOLAI PARTHENII GIANNETASII *S. J.* Autumni Surrentini. *Neapoli apud Jac. Raillard an.* 1698. in 8. pp. 272. exceptis foliis 5. prioribus.

In ſurrentino receſſu, ac temporibus ſubciſiuis, hoſce autumnos ſe elucubraſſe ait auctor in epiſtola dedicatoria, ad Thomam Aquinatem, Caſtilionis, Feroleti, Sancti Mangi *ac S. R. I. Principem*, Mamertinorum *Comitem*, *vrbiumque* Neocaſtri, Mamerti *earumque ſtatuum dominum*. Opus ſoluto ſermone conſcriptum, tribus abſoluitur libris, quibus varia paſſim carmina inſeruntur. Quilibet liber in ſua diuiditur capita, quorum argumenta, ipſis auctoris verbis adſcribimus, vt lectores quid in omni opuſculo inueniatur, cognoſcant.

Libri

Libri I. Cap. I. eiusmodi praefixum habet argumentum: *Dum per hortum motandi corporis caussa deambulatur, carmen recitatum est, cui titulus,* Surrentina Tempe.

Cap. II. *Fit mentio* circaei Fani, *quod non longe a* Surrenti *pomaerio fuisse memoriae proditum est.*

Cap. III. *Quorumdam amicorum in* Surrentinum *adventus, a quibus de fodina ad* Nicatem *inuenta, mentio habita: & quo aurum, argentumque modo eruatur, expositum. Atque hinc adrepta occasione, nihil admodum esse, quod in meridionali* Italiae *parte, non abunde proveniat, demonstratum.*

Cap. IIII. *Cum in* Surrentino *versaretur Cardinalis,* Capreas *profecti, cuncta* Tiberii *Caesaris monumenta, quae adhuc exstant, circum lustrauimus: deque* specu, *quam* Tiberii *adpellant.*

Cap. V. *Dum per Xystum deambulatur,* lusitanae *navis, ad vltimum* Africae *promontorium, fuse naufragium enarratur.*

Cap. VI. *Dum in hypaethra ad placidissimas Zephyri auras consedimus, interrupta ab hesterno die de* lusitanae *nauis naufragio, fusa enarratio continuatur.*

Cap. VII. *Quid* Lusitanis *in itinere acciderit, ex quo* Siamenses *reliquerunt, & ad* Batauorum *coloniam pervenerint, ducisq. ipsorum lacrymabilis casus enarratus: & quaedam alia quaesitu digna disputata.*

Libri secundi capita hac ratione inscribuntur. Cap. I. *Pluuia impendente iuxta aluearia consessum: quaesitumque quid esset mel, quid cera, & quaedam scitu digna commemorata.*

Cap. II. *Nonnulla de marinis vitulis, ac pelamydibus quaesita: deque pisce quodam vexillario.*

Cap. III. *Occasione cuiusdam pareliae ab auctore visae, quomodo fiat explicatum, & nonnulla cursim de Iride quaesita, & exposita.*

Cap.

Cap. IIII. *Amicissimi viri rus, & ratia circumlustrantur, & sumta a venatione occasiuncula, multa scitu digna de ficedulis, & marinis coturnicibus notata.*

Cap. V. *Recitatur quaedam epistola ab amico data, vbi perridicula quaedam de pignoratitia sue fabula enarratur: vtque leones facibus, quas pertimescunt, capiantur.*

Cap. VI. *Post deambulationem sub quercu viridi, & amoena sessum est, ibique aliquot versiculi ex* III. Naut. *ricitati: ex quibus dedita occasione, de ventorum procreatione fuse disputatum: deque auctoris pene naufragio mentio facta.*

Cap. VII. *Amoena semita describitur, in cuius mox crepidine sessum est, ibique reliqua, quae ad ventorum procreationem spectare videbantur, adcurata disputatione perquisita.*

Cap. IIX. *Quaesitum de aura serotina, quid esset? & cur illam nonnulli noxiam experiantur, alii vero non ita, cur item varia, variis in locis esset.*

Cap. VIIII. *De vita quieta, ac solitaria, quam felix sit, disputatum, mox occasione hospitum, de modo adornandi, condiendique quaedam edulia tractatum.*

Libri Tertii, argumenta capitum talia sunt.

Cap. I. *Dedita occasiuncula, perquam lepida aduenienti amico fabella narratur; mox eidem recitatum de pace carmen est.*

Cap. II. *Litterae ab amico transmissae recitantur; mox occasione arrepta ab* Homero *quaesitum, cur hic* Aethiopes inculpatos *vocet, & vnde niger in* Aethiopibus *color oriatur.*

Cap. III. *Amicis conuenientibus conuiuium adornatur, cuius occasione de quibusdam cibis praeparandis tractatur: mox inter conuiuandum de variis vini generibus disputatum: plurimaque scitu digna quaesita.*

Cap.

Cap. IIII. *A somnulo cucumis, & mulsa se[...] adornata hospitibus data: mox multa de Camelis [...]tu digna quaesita, & disputata.*

Cap. V. *Cum mane reficiendi animi caussa orientalem* Surrenti *oram perlegerem, quaedam scitu digna obseruata.*

Cap. VI. Statii *quidam locus in* III. Syluarum *explicatus: cuius occasione quaesitum, quid essent illae faces in malorum verticibus videri solitae, quas* Tyndaridas *vocant.*

Cap. VII. C. Manlii *in* Surrentinum *aduentus, cuius occasione, multa de piscibus condiendis strictim notata, mox occasiuncula a medicina dedita, quaesitum quid esset manna, quid pix, quoque tempore, ac modo vtraque conficiatur.*

Haec sunt, quae in libro per dialogi modum conscripto, inueniuntur. Edidit GIANNETASIVS & alium librum, qui inscribitur: *Aestates* surrentinae, *Neapoli* 1696. in 8. Vid de NICOLAO PARTHENIO GIANNETASIO, *vita* eius, partim ab ipso, partim ab amico eius conscripta, quae initio Tomi I. *Operum* eius *Neapoli* 1715. in 4. adposita fuit. Locum etiam inuenit, in *Giornale de' letterati d'*Italia Tom. XXXIIX. P. I. p. 270 sqq. Conf. *Elogium* illius historicum, sermone gallico conscriptum, quod legitur in *Memoires de* Trevoux 1723. *Juin*, p. 1100 sqq. *Noua litteraria* lipsiens. an. 1725. p. 378. 1729. p. 386 sqq.

C.

Triumuiratus Sanctimoniae Societatis Jesu Tribus Epigrammatum Libris ad imitationem propositus. *Auctore* ANTONIO BARONE *ex eadem Societate. Neapoli, M. DC. XCV.* (1695). *Apud de Bonis Typographum Archiepiscop. Cum Superiorum Facultate.* in 8. pp. 170.

Liber in nostris regionibus satis rarus & infrequens, tres epigrammatum libros ob oculos ponit. Primus elogia & miracula celebrat Francisci Xauerii epigrammatibus CCXCVI. Secundus Francisci Borgiae epigrammatibus CLXX. Tertius Aloysii Gonzagae epigrammatibus XCI. Cuilibet libro, elogium Sancti praemittitur prosaicum. Speciminis caussa, epigramma adscribimus Libri I. CLIIII. quod p. 45. legitur:

Homines, multiplici pellicatu infames, admirabili uirorum, alloquiique suauitate, ad castimoniam traducit (Franc. Xauerius) *Hos inter* Velosus: *e cuius sinu pellices septem paullatim auulsae.*

Vrebant septem Velosi *pectus* Erynnes:
Nulla sed his vultu turpis Erynnis *erat,*
Plurima sed Venus, *& multo simul illita fuco,*
Forma, lues miserae forma pudicitiae.
Oh quid agas, Francisce? *pio tegis omnia vultu:*
Hasque domo comi dexteritate fugas.
Alloquio, mensaque frequens, alia omnia tractas:
Vna haec curando sat medicina malo est.
Obstupui, fateor. Quisnam vni crederet agno,
Septenas pelli sic potuisse lupas?

Libro secundo p. 125. Epigramma CXXVI. tale legitur:

Mitram pretiosissimam, septem ipsos dies supra caput orantis, e caelo pendentem, suspiriis, ac lacrymis est

est sibi tam diu deprecatus (Franciscus Borgias) *vt exorauerit, eademque euanuerit.*

Septenos demissa dies medio Axe, pependit
Orantis supra gemmea Mitra Caput.
Luce oculos tenet illa: Ducem at plus omine terret:
Omen at hic lacrymis, suppliciisque fugat.
Quaeque aliis sunt vota, timet sibi. Borgius *ipsos*
Expauit superos, haec vbi dona ferant.
Nunc scio quid sit honos, Res anceps, plena pericli est
Vnde vnde adueniat, qui sapit, ille cauet.

Libro III. Epigr. XXXXVIIII. p. 157. de Aloysio Gonzaga legitur, quod

Vel puellarem vmbram puer, ex ludo reus, nullo modo vt oscularetur adduci potuerit, ludoque omisso, amissoque pignore abierit.

O Lodoice, *adeone leuem terreris ad vmbram?*
Mos pueris vmbras, nempe, pauere leues
Ludicrane vanae delibes oscula laruae;
Respuis ingenuo gaudia coepta ioco.
Indignaris, abisque, caues. Fac vera puellae
Oscula, & os fuerint; plus rogo quid faceres?

Auctor in *lexico eruditorum* locum non inuenit. Edidit is etiam *Triadem fortium* Dauid, *epigrammatibus propositam, Neapoli* 1695. in 8. Vid. *Catalog. Biblioth.* hulsianae Tom. III. p. 475.

CI.

MICHAELIS CAPELLARII Christinas, siue Christina Lustrata. *Venetiis, M. DCC.* (1700). *Ex Typographia Andreae Poleti. Superiorum permissu* in 4. form. mai. pp. 341. exceptis foliis 6. prioribus.

Cum arctoa herois, Christina Sueciae regina, Romae commoraretur, & anno 1653. litterariae societatis poneret fundamenta, quae insequuturis temporibus, sub pastorum arcadicorum nomine, non solum Romam, sed omnem fere Italiam illustrabat, & hodienum illustrat, Abbas MICHAEL CAPELLARI, anno 1679. solemni ritu, in eam receptus fuit. Vid. Giov. Mario de Crescimbeni, *Vite degli* Arcadi *illustri* Parte I. *Rom.* 1708. in 4. p. 209 sqq. Eiusd. *Commentarii intorno alla sua Istoria della volgar poesia* L. IIII. p. 235 sqq. vbi Catalogus pastorum Arcadicorum priorum, & eorum vitae exhibentur. Belluni MICHAEL CAPELLARI natus, anno aetatis XXXIIX. Romam venit, ingeniique alacritate, rerumque vtilissimarum, quam sibi parauerat, cognitione effecit, vt variis statim muneribus publicis, grauissimisque admoueretur. Multum in primis apud summos Europae principes valebat gratia, & non solum ab Imperatore rom. Leopoldo, S. R. I. Baro, & a Ludouico rege Galliae XIIII. Eques creatus, sed etiam a Christina, in palatium arcessitus, & Secretarii dignitate ornatus fuit. Episcopatum feltrensem, & bellunensem, nec non munus professoris humaniorum litterarum, patauini, post Reginae mortem recusauit, vitamque priuatam, in musarum consortio, Romae, Venetiis, & in patria vrbe, ad vitae exitum vsque egit, qui anno 1717. accidit. Beneficiorum, quibus illum Christina cumulauerat, memor hoc panegyricum composuit carmen, quod haud adeo frequenter nostra occurrit aetate. Genere carminis heroico conscriptum est, & duodecim absoluitur libris, quorum cuilibet, ab auctore, argumentum satis amplum praefigitur. Omnis autem *poematis* conspectum, siue *mentem & distributionem* auctor hisce verbis exposuit: *In primis quatuor libris* Christina Gustaui Suecorum *&c. Regis filia, atque haeres, in eo tota est, vt suscepti imperii fines in immensum proferat, & quam maximam nominis celebritatem consequatur. In quatuor proxime sequentibus Reges a monarchiae adeptione*

Fate

Fato prohiberi persuasa, & humanarum rerum fluxu, & pusillitate offensa, de Caelo cogitare incipit, Lutherisque *fallacias, & imposturas deprehendit. In quatuor reliquis, perpatrato bello* Stokholmiam *reuertitur, seque regno abdicat, &* Romam *venit, atque ibi, haeresi abiurata, solemni lustratione, a Summo Pontifice expiatur.* Obtulit auctor hoc opus suum Innocentio XII. Pontifici rom. & praemissa epistola dedicatoria, sacrum illi esse voluit. Cum liber paullo prolixius in *Actis Eruditor.* lipsiens. an. 1701. p. 88 sqq. describitur, ab vberiore recensione nos abstinemus, & vt poetae os magna sonaturum, innotescat, initium tantummodo carminis, & ingressum Christinae in vrbem Romam ex libro XII. poetae verbis describimus. Initium eiusmodi est:

Foemineae laurus dextrae: Sexumque minorem
Transgressum virtute mares: terraque, marique
Victos marte Duces: Herebique hinc inde dolosi
Saepius elusas artes: susceptaque regna
Aucta manu, tandemque animo maiore relicta
(Magnum opus, & gratum superis, caeloque repensum)
Ordiri, & saeclis amor est mandare futuris &c.

Ingressus reginae describitur p. 330 sqq.

Vt vero accessus allapsa est fama propinqui:
Omnis in occursum properauit sexus, & aetas,
Omnis honos. Ipsi, quos vis defecerat aegra,
Oderunt latebras, subitoque vigore refecti
Excessere thoris, ac suffecere labori,
Et non succiduis implerunt plausibus auras.
Hos genus, hos aetas, rapit hos flos aureus oris
Siderei, hos habitus, speciesque erecta serenae
Frontis, & alterna maiestas inclyta laude
Pacis, & armorum, circumfusumque virile
Foemineae robur formae, misturaque felix
Indolis, atque acres spirantia lumina flammas.
Diuersos diuersa magis dos implet: at omnes.

Suspendit regale decus; nam vertice quamuis
Iret inornato vittis: Diademate frontem
Instruxit Numen trino, iussitque videri,
Quae fuerit terris, & quae rutilabit in astris.
Quadriiuges cunctantur equi; compressaque turmis
Sustinet incessus, & se non explicat vnda.
Pulchrior o quanto visa est, haec pompa triumphis
Queis compsit se Roma *prior! quanto agminis ordo*
Lectior, & potior! Quod si consurgere curru
Laurigero optasset, seque ostentare cruentis
Exuuiis, lateque struem proferre superbam
Compita congeriem coepissent nulla. Phalanges,
Castra, Duces vincti, domitum mare, flumina, montes
Praesto aderant captaeque vrbes, gentesque subactae,
Praedaque victricem conuecta, & sparsa per Arcton.
Maior honos placuit. Niueo comitata sororum
Agmine praeibat Pietas, Astraea, Fides*que,*
Castaque Virginitas, *atque vna, & plurima* virtus.
Pone catenatae pestes Vis, luxus, *& exlex*
Aulai ambitio, *vetitoque incensa* libido
Fortunae in terris summae, commentaque Ditis
Saepius elusi, tandemque efferre coacta
Haeresis, *& veros populis ostendere vultus.*

Quid lipsienses de hoc opere pronunciauerint, haec eorum verba in *Actis eruditor.* l. cit. p. 95. quemlibet docere poterunt. *Opus inuentionis aeque ac augustae dictionis laudem apud omnes consequetur. Non mirabuntur vero euangelica sacra professi, vbi* religionem orthodoxam *vbique sub* Haereseos *nomine traduci & proscindi viderint: cum a viro pontificiae religioni addicto, & cui Heroinae suae laudes, vel maxime ex eo, quod fidem, pro qua asserenda Pater gloriose occubuerat, deseruisset, arcessendae erant, expectari alia non potuerint. Etsi mallemus inter alia*, Plutonem *sub* Gustaui *specie introductum non fuisse; quam fictionem* Christinam *ipsam, si superstes esset, magno applausu excepturam fuisse, multi forte dubitabunt.*

Conf.

Conf. de MICHAELE CAPELLARI, & aliis eius libris editis, praeter Scriptores citat. *noua litteraria* lipsiensia anni 1717. p. 790. & 1718. p. 114 sqq. Jo. Arckenholz *historische Merkwürdigkeiten der Königin* Christina P. II. *Leipz. vnd Amsterd.* 1752. in 4. p. 159 sqq. qui vero opus, quod descripsimus, non oculis conspexisse videtur, cum non solum l. cit. sed etiam in *Adpendice* p. 253. cum *lexici eruditorum* auctore Tom. I. col. 1638. id minus adcurate titulo: Christinae *illustratae* insignitum esse scripsit, cum a Christinae *lustratione*, Christina inscribitur *lustrata.*

CII.

De Litteris inuentis Libri sex. Ad illustrissimum Principem Thomam Herbertum, Pembrokiae Comitem, &c. *Auctore* GVLIELMO NICOLS *A. M. Londini. Apud Henricum Clementem Bibliopolam, ad Insigne Lunae Falcatae, in Coemeterio D. Pauli, MDCCXI.* (1711) in 8. pp. 387. exceptis fol. 3. prioribus & vno errator.

Quamquam hic liber, qui Historiam litterariam ab O. C. ad tempora, quibus auctor vixit, complectitur, & carmine conscriptus est elegiaco, eo, quo viuimus seculo, in lucem fuit emissus, inter eos tamen, iam his nostris diebus, libros inuenit locum, qui non facile in eruditorum manus incidunt. Auctor librum suum, hoc epigrammate dicauit Amico suo, quem Herbertum Pembrokiae Comitem, cuius in titulo mentio facta est, esse censemus.

Ad amicum veterem.

Carmina quae quondam scripsi florentibus annis
Optime amicorum, iam tibi mitto senex:
(Nam dolor immensus subitae mihi caussa senectae
Extitit & canos attulit ante diem)

Accipe, & haec animo, quo tu mea cuncta legebas
Dum iucunda aetas esset vtrique, lege.

Eumdem comitem libro primo, haud procul ab initio p. 3. his compellat verbis:

Ardua qui tractas Herberti *negotia regni,*
O & militiae grande decusque togae!
Temporibus dubiis qui rectus, & vsque saluti
Inuigilans patriae qui prope solus eras.
Pembrokiae *praeclare Comes, tua tempora si fas*
Vt morer, exiguis si tibi adesse vacat.
Adsis, oro, meis, dum tot miracula pando,
Quae fieri libris litterulisque solent.

Argumenta librorum, ipse auctor hisce exposuit versibus.

Lib. I.

Primus scribendi liber incunabula pandit
Et quos auctores hanc artem habuisse vetustas
Crediderit: multa huc spectantia promere tentat
Quae sint vtilia, & non iniucunda iuuentae.

II.

Hinc artis recitat miracula multa secundus,
Qua fragiles hominum peruadunt secula voces,
Stant artes, viget ingenium, sapientiaque omnis
Aeui mansuris retinetur picta tabellis.

III.

Tertius inuenti superantis cuncta reperta
Ingenio humano paulo maiora recenset
Munera, & hoc vno monstrat legesque manere,
(Vincula communis vitae,) famamque virorum.

IIII.

Quartus iura canit digito conscripta Tonantis,
Et data temporibus cuncta relegenda futuris.
Mentibus humanis portantia verba salutem,
Inde sacrae laudes Scripturae dicere tentat,
Et contra Romam *meritos defendit honores.*

V. *Com-*

V.

Commemorat libros cudendi commoda Quintus
Et ſtudia hac vna docet arte renata per orbem:
Conſecratque virorum aeterna nomina famae,
Qui inſtaurare, bonas artes, ſacrasque Camoenas.

VI.

Vltimus inde ſcholas geſtit celebrare Britannas.
Datque viri docti formam, laudesque recenſet.

Liber deſcribitur in *Actis Eruditor.* lipſienſib. anni 1712. p. 253 ſqq. Cum auctor in *lexico eruditorum* omiſſus fuit, iis, ea heic adiicimus, quae poeta de ſe ipſe carmine ad poſteros transmiſit. Illum Joannis Felli, Epiſcopi oxonienſis, & aedis Chriſti Decani, qui anno 1681. obiit, diſciplina innutritum, & in familia educatum, atque ab eodem ſacris ordinibus fuiſſe initiatum, his L. VI. p. 269 ſqq. teſtatur verſibus:

Huic (Fello) *poſt ſummum Numen debeo iure referre*
Acceptum, ſiquid conſequar in ſtudiis.
En mihi magnus amor Felli *cum tempore creſcit*
Dictaque ſub memori pectore multa gero
Atque mihi illius cum quid paro dicere coram
Vel facere, in mentem ſaepe venire ſolet:
Vt quid vel faceret, vel quid, ſi viueret, idem
Diceret, oblata re ſimili, reputem.
Saepe mihi dixit, Tu ex me tolerare labores,
Atque voluptates, ſpernere diſce, puer.
Aſpera ſiqua Tibi in vita ſors obtulit, ex me
Aequo animo, vt par eſt, aſpera diſce pati
Et velut alta graui creſcit ſub pondere palma,
Inclyta ſic virtus ſub cruce preſſa viget.
Vix adamas ſplendet, niſi ſaeuos ſentiat ictus,
Artificis docta ſit domitusque manu.
Qui cupit aeternam in caelo geſtare coronam
Chriſti ferre ſacram diſcat in orbe crucem.
His recreor dictis, dum plurima propter amorem
Principis & patriae cogor iniqua pati.

Alme parens, impone mihi, quod vis, modo posse
Tu ferre impositum des patienter onus.
Sub tanto exemplo bis denos circiter annos
Olim me studiis incubuisse bonis;
Illum Praeceptorem habuisse, locoque parentis,
Qui fuerat secli gloria magna sui;
Illius impositis manibus quoque Presbyterorum
Ordini adoptatum deinde fuisse sacro;
Atque operam (meminisse iuuat,) nauasse fidelem.
Illi, dum veterum scripta recusa daret;
Est quod gratulor ipse mihi: dum vita manebit
Illius laudes semper in ore feram:
Forsitan illius natalem carmine tentem,
Hunc quoties referet sol, celebrare diem.

Quae mala a factione gallica perpessus fuerit auctor, haec L. VI. p. 236 sqq. lectorem docere poterunt.

Hoste — nunquam carui, quia dissimulare
Moribus a nostris res aliena fuit.
Saepe est bile tumens in me testata furorem
Tale nihil meritum Factio saeua *suum.*
Dum reliqui blanda fruerentur pace Britanni
Solus ego belli incommoda passus eram.
Quae mihi nec Gallus *dederit, neque saeuus* Iberus
Saeuior his cunctis Factio *damna dedit*
Saepe mihi mortem minitata, incendia tandem
Immisit tectis pessima turba *meis.*
Causa est: gaudebam Regis patriaeque salute,
Nolebam Britones gallica ferre iuga.
Corripere hos miseros solitus, qui saepe fauere
Consiliis visi sunt, Ludouice, *tuis.*
Qui patriae aduersi, si quid contingeret, ausi
Gaudia testari saepe fuere sua.
Et quoniam a puero mihi verum dicere cordi,
Id multis irae causa odiique fuit.
Huic, quia consulerem, nollet peragrare popinas
Immemor officii, protinus hostis eram.

Illi,

Illi, ne absentis famam laceraret amici,
Linguae eius rabiem cogor & ipse pati.
Denique quod studui fratrum componere lites
Atque inter sese conciliare bonos,
Nunc huius sensi partis, nunc illius iram:
Tam paucos labor hic demeruisse solet.

Quod Stopportae vixerit, in prouincia cestriensi, dum hoc poema composuit, patet ex eodem L. VI. p. 235.

Fama refert, Danos *vbi nunc* Stopporta *locatur*
Affectos olim clade fuisse graui:
Inde vrbi nomen, praedonum incursibus obex
Quod datus, hic Anglis *sit quoque parta salus.*
Hic mihi secessum, Deus hic dedit otia blanda,
Hic studiis voluit meque vacare bonis.
Tempora in his ipsis nocturnaque saepe diurnis
Jungere, qua vita nulla beata magis.
Me puerum imberbem studia attraxere, senectam
Illa meam oblectent, siqua senecta manet.
Hic inter libros paucis contentus amicis,
(Si mihi nunc restent forsan in orbe duo,
Post obitum multorum, & funera acerba) peroptem
Quod superest cursus absoluisse mei.

Coniugis mortem defleuit L. V. p. 211 sqq. Initio Libri V. Germanis gloriam typographiae tribuit inventae. Ita enim p. 153. canit:

Nec mihi Germanus *(quisquis fuit ille) tacendus,*
(Si liceat famae credere, miles erat,)
Qui primus docuit perituros cudere libros,
Atque dedit Scribis posse carere malis;
Vna tot monstrans hora renouare libellos,
Anno quot nequeant scribere mille manus;
Mira fides! spatio tot forsitan vnius anni,
Quot, nisi qui vincat Nestora, *nemo legat:*
Inuento miles longe felicior illo
Quam fuerit monachus puluere tartareo.
Marmora niliacae *iam cedant cuncta papyro,*

Et

Et cedant chartis aera Corinthiaca:
Non est cur metuant ferrum nunc scripta, vel ignem;
Cogitur huic arti cedere tempus edax.
Si quaedam neglecta iacent, non sunt tamen vlla
Hinc moritura, nisi quae meruere mori.
Quamuis sunt multi qui iam dubitare videntur,
An prosit pulchra haec ars, noceatne magis;
Nempe quod hac vna renouentur pessima scripta,
(Hi mala dant arti, quae tribuenda viris:)
Dum tamen eripuit tot pulchra volumina morti,
Quae mox aeterna nocte premenda forent
Multa agnoscuntur cecidisse volumina, quae si
Extarent, rebus lumina magna darent
Manca simul nobis lacerataque plurima restant,
Debuerant fato quae meliore frui:
Aequum est auctori grates persoluere dignas,
Atque eius laudes dicere promeritas:
Qui si mille annos forte editus ante fuisset,
Nulla forent criticis bella gerenda feris:
Nemo vsquam exemplaria sic pugnare videret
Et transscriptorum vulnera saeua pati.
Denique (iacturam dolor est meminisse fatebor,)
Haud ita trunca forent nunc monumenta virum &c.

In notis, hisce versibus subiectis, haec ad eorum illustrationem adtulit: Joannes Guttenbergus, Moguntinus, (Wimpfelingus Argentinensem *fuisse tradit*) *equestri* (*si* Polydoro *credimus*) *dignitate vir*, *mirandam hanc artem inuenit An. Dom. 1440. Alii* Joanni Fausto, *ciui etiam* moguntino, *alii* Laurentio Joanni harlemensi *hanc palmam tribuunt: pro* Laurentio *pugnat acriter in* historia *sua* batauica *vir doctissimus* Hadrianus Junius. *Nos rem in medio relinquimus. Quod de* Chinensibus *nonnulli scribunt, habuisse illos Typographiae vsum ante* Germanos, *mihi vix credibile est; Certe si fuerit apud illos aliqua eiusmodi ars, erat tamen rudis admodum & imperfecta. Vid.* Paul. Jouii Hist. Lib. XIV. Melch. Guilandinum *in* Tractatu de Papy-

ro,

ro, & *Hiſtoricos qui de rebus* indicis *ſcripſerunt.* Inſignem ſane iſtae adnotationes, carmini ſubiectae, hiſtoriae litterariae amatoribus adferre poterunt vtilitatem, cum virorum doctiſſimorum, qui omni tempore, in toto terrarum orbe inclaruerunt, breuem exhibeant notitiam. Cum vero eiusmodi adnotationes, vt ipſe fatetur, magna ex parte, prelo currente ſcripſiſſet, neceſſe habuit, abſoluto iam opere, quae ad vberiorem locorum quorundam explicationem facere videbantur, adiicere. Inueniuntur iſta *addenda*, a p. 275–342. Haec excipit *Catalogus auctorum veterum, quorum plerique in hoc opere vel notis laudantur, adducuntur* &c. ſecundum *ſeriem temporum*, notis hiſtoricis & criticis illuſtratus. Duplex adiicitur *index* alphabeticus, alter *Auctorum*, alter *rerum & verborum.* Dignum autem librum omnino exiſtimamus, qui Germanis facta noua editione fiat notior.

CIII.

LAZARI BAYFII *viri doctiſſimi*, Commentarius de veſtium generibus, & vocabulis in L. veſtis, ff. de auro & argento, ſeu re veſtiaria. Subiecta eſt & praefationi lex ipſa, quo facilius intelligatur, quid in toto libro tractetur. D. Eraſ. Rot. in Ciceroniano. *Supereſt* LAZARVS BAYFIVS, *qui vnico libello de veſtibus eoque non magno magnam laudem meruit, ſummamque ſpem de ſe praebuit.* in 8. pp. 81. excepto indice & erratis pp. 8.

Quo tempore, quoue loco editio haec nitida, & rara in lucem exierit, dicere non poſſumus, quandoquidem iſtius rei, nec vola nec veſtigium in libro ipſo deprehenditur. Si chartae & litterarum ſpectaueris elegantiam, *baſileenſes editiones* longe ſuperat, in Germania

mania tamen illam excusam esse facile crediderimus. Sine dubio editionum, quae vnquam in lucem prodierunt, *secunda*, & ad archetypon *basileense*, *apud Joan. Bebelium* 1526. in 4. impressum, typis exarata est. Colligimus id e verbis, quae quinque erratis typographicis subiiciuntur: *Inuenies p. 63. non semel* pesagarii cursores: *opinor in* ἀντιγράφῳ pegasarii *scriptum fuisse. Nos autem incitati fere vnicum exemplar, quod e* Basilea *venit (quoniam ita continenter habebat) nihil mutare ausi fuimus. Et graeca quoque bis terue imperfecta citata offendes, quod an voluntate auctoris factum sit, an scribae potius incuria, nihil habeo pronuntiare* Initium libri facit *auctorum catalogus, quorum testimonia adducit* LAZARVS, *praeter eos qui ab aliis citantur.* Illum excipit epistola dedicatoria ad Joannem Lotharingiae Cardinalem, & liber ipse. In fine conspicitur *Index graeco-latinus* in librum L. BAYFII *de re vestiaria, per ordinem abecedarium.* Figurae autem, quae in aliis editionibus reperiuntur, heic locum non inuenerunt.

CIIII.

LAZARI BAYFII Annotationes in Legem II. de captiuis & postliminio reuersis, in quibus tractatur de re nauali, per authorem recognitae. Eiusdem Annotationes in tractatum de auro & argento legato, quibus vestimentorum & vasculorum genera explicantur. His omnibus imagines ab antiquissimis monumentis desumptas, ad argumenti declarationem subiunximus. Item ANTONII THYLESII de coloribus libellus, a coloribus vestium non alienus. *Basileae* anno MDXLI (1541)

(1541) in 4. pp. 323. except. praemiss. & indice folior. 8.

Non nouam editionem, sed secundam anni 1537. nouo ornatam tantummodo titulo & folio vltimo mutato existimamus, cum illi, quam nominauimus, omni ex parte similis est. In fine vltimi folii, haec leguntur verba: *Basileae apud Hier. Frobenium & Nic. Episcopium an. 1541.* Prima editio prodierat *Paris. per Robert. Stephanum* an. 1536. in 4. quam descripsit Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver*, Tom. II. p. 503. Omnium optima est editio, quae *Paris. apud Robert. Stephanum* 1549. in 4. in lucem emissa fuit. Vid. Cl. Dauid Clement l. cit. p. 504. vbi etiam variae editiones libelli *de re vestiaria*, & *de vasculis*, nec non collectiones, quibus isti libelli inserti fuerunt, memorantur. Conf. *Recueil de litterature de philosophie & d'histoire, Amsterd.* 1730. in 8. p. 28 sqq. Libro epistolion praemisit Carolus Stephanus, medicus, ad lectores, in quo figuras nauium, vestium, ac vasculorum, quibus liber exornatus fuit, cum ex antiquissimis monumentis, tum maxime e vetustis marmoribus, quae tunc temporis Romae adseruabantur, fuisse desumtas, ait, sed illis minime fidem esse adhibendam monet, vt ad vnguem effictas fuisse credant, etiam in ipsis marmoribus, cum marmora antiqua licet non nihil interdum habeant, quod artificis libidini potius, quam veritati respondeat. Id exemplo confirmat triremis, quae BAYFII iudicio, triremibus antiquorum non respondeat, cum ea ratione τετρακοντήρης in mari nauigare minime potuisset. Idem Carolus Stephanus tres BAYFII *de re nauali, vestiaria, & vasculari*, in adolescentulorum, bonarum litterarum studiosorum, gratiam, in compendium redegit, & diuersis temporibus in lucem emisit. Diversas editiones recenset Cl. Dauid Clement l. cit. p. 504 sqq.

LA-

LAZARVS BAYFIVS, ex antiqua ſtirpe, apud Andes, patre magni nominis equite genitus, variisque muneribus publicis, in Gallia functus, & Franciſci I. Galliae regis, ad Venetos, & nonnullos Germaniae principes, legatus fuit. Diem obiit ſupremum, aetatis anno LX. anno 1545. Lutetiae Pariſiorum. Vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 447. Antoine du Verdier *Bibliothéque de* France, *Lyon* 1585. in fol. p. 787. François la Croix du Maine *Bibliotheque de* France, *Paris* 1584. in fol. p. 287. Scaeuolae Sammarthani *Elogia* Gallorum p. 22. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* l. cit.

ANTONII THYLESII Equitis coſentini, oratoris & poetae, Seculo XVI. celeberrimi, libellus *de Coronis* prodiit *Romae* 1525. in 4. quae editio perrara eſt. *Opuſcula* eius iunctim edita eſſe *Baſileae* 1545. in 8. teſtatur Thom. Hyde in *Catalog. Bibliothec.* bodleian. Tom. II. p. 205. Nonnulla illius *poemata* inſerta fuerunt a Jano Grutero *Deliciis poetarum* italorum Tom. II. p. 1154 ſqq. a Caſp. Dornauio *Amphitheatro ſapientiae ſocraticae ioco-ſeriae* Tom. I. p. 112. 173 236. 664. Conf. Nicol. Toppi *Biblioteca* Napoletana, *Napoli* 1678. in fol. p. 213.

CV.

FRANCISCI MARII GRAPALDI de partibus aedium. Dictionarius longe lepidiſſimus nec minus fructuoſus.

Beatus Arnoaldus: Seleſtatinus.

Laudantur monumenta vel caduca
Vt Pori domus alta: Apollinisque
Ex auro ſtatua: Herculisque gades:
Et fanum triuiae ſacrum Dianae

Nome

Nomen quo tulit impius cremator:
Aut Memphitica Pyramis sepultae
Quam struxisse ferunt puellae amantes:
Mausoli quoque Cariae tyranni
Instructum aere pendulum sepulchrum:
Vitam quaeque dabant vel architectis:
Aedes: atria: porticus: columnae:
Quae nullos meruere vt haec honores
Constructa ingenii sagacitate.
Laudata ingeniosioribusque.
Quae conspecta tibi: scio placebunt.

in 4. folior. 120. si titulum & indicem praemissum folior. 15. exceperis.

In fine editionis, cuius insignem testantur raritatem Cl. Joan. Vogtius in *Catalog. libr. rarior.* p. 316. & *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthenii *Regiomont.* 1751. in 8. p. 179. haec typographi leguntur verba: *Finivnt libri* F. GRABALDI *de partibus aedium cum regesto vocabulorum impressi in vrbe* Argentina *per Industrium* Joannem prysz *In aedibus Lustri vulgo* zum thiergartten *Anno salutis M. CCCCC. VIII.* (1508). His verbis insignia sua adposuit typographus. FRANCISCVS MARIVS GRAPALDVS, parmensis, hoc opus suum, quo per optimas disciplinas, perornatum diligenti cultura ingenium demonstrauit, illoque longe lateque nominis famam propagauit, illustri viro principi Horlando Marchioni Pallauicino dicauit. In duos distinctum est libros, quorum alter praeter praefationem, decem absoluitur capitibus, in quibus describuntur sequentes domus partes, *parietes*, *vestibulum*, *ianua*, *atrium*, *peristylium*, *cauedium*, *pluteus*, *cisterna*, *fons*, *vinaria & penaria cella*, *Hortus cum hippodromo & nemusculo*, *piscina*, *leporarium*, *stabulum*, *auiarium*, & *cors*, *balneum*, & *thermae*. Duode-

cim libri alterius capita ponunt ob oculos, *ſcalas*, *contignationem*, *pauimenta*, *proceſtrium*, *baſilicam*, *coenaculum*, *coquinam*, *gynaetium*, *cubiculum*, *valitudinarium*, *ſacellum*, *bibliothecam*, *armamentarium*, *granarium*, *turrim* & *tectum*. Haec omnia, ex omni antiquitate eruta, multis veterum auctorum teſtimoniis illuſtrantur, confirmanturque. Prima editio prodiit *Parmae ſumtibus Antonii Quintiani* anno 1500. quam ſecunda auctior & emendatior excepit *Parmae* 1506. in 4. Ad illam, haec, quam manibus verſare nobis licuit, exſcripta eſt. Haud igitur ſatis adcurate Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. II. p. 194. illam *ſeptimo, poſt primam, anno* prodiiſſe ſcribit, praefatione GRAPALDI permotus; quae ex editione *parmenſi* 1506. transſcripta fuit. Praeter iſtam GRAPALDI praefatiunculam, exſtat etiam in noſtra editione Barnardini Saxoguidani *epigramma*. FRANCISC. MARII GRAPALDI *Epigramma*, ad Horlandum Marchionem Pallauicinum, & Philippi Beroaldi, bononienſis, in laudem Operis *epigramma*. In fine Libri II. hoc Georgii Anſelmi Nepotis legitur *Tetraſtichon*.

Priſca fides ſileat radiantia tecta Neronis
  Luculi *nitidas marmora ſecta domos*
Maius opus ſtruxit MARIVS *cui liuor & ignis*
  Ipſaque non poterit longa nocere dies.

Recentiores editiones, quae vero omnes admodum rarae ſunt, recenſentur a Cl. Joan. Vogtio l. cit. a Daniel. Gerdeſio in *Florileg. libr. rar.* p. 114. in *Catalogo Bibliothec.* Daniel. Salthen. l. cit. & p. 496. Cum nonnullae editiones e. g. *dordracenſis* 1618. in 8. titulo *Onomaſtici de partibus aedium* inſcribuntur, in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 1130. liber *de partibus aedium*, & *Onomaſticon*, diuerſa eſſe opera exiſtimantur.

De FRANCISCO MARIO GRAPALDO, poeta, qui a Julio II. pontifice ſeculo XVI. laurea corona donatus

natus

natus fuit, vid. Paul. Jouii *Elogia doctorum virorum* p. 143 sqq. vbi illum fato functum esse in patria, (Parmae) scribit, post quinquagesimum aetatis annum, *quum interiores meatus emittendo lotio, globosior calculus obstruxisset.* De eius *scholiis in* Plautum, doctrina plenis, quae nonnullis Plauti editionibus, adiiciuntur, vid. Principis eminentiss. ANGEL. MARIAE QVIRINI *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia, *eiusque ditione paullo post typographiae incunabula florebat* P. I. *Brix.* 1739. in 4. form. mai. p. 30 sqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 94 sqq. Conf. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 203. Pier. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. II. p. 1300. Joannes Matthaeus Toscanus in *Peplo* Italiae L. II. p. 424. edit. Jo. Alb. Fabricii, hoc in eum, & eius librum *de partibus aedium*, scripsit epigramma:

Pierio MARIVS *postquam de vertice doctas*
Deduxit faciles in sua vota deas:
Artis opus mirae, sublimes condidit aedes,
Degat vti digno turba nouena loco.
Grata cohors vati decreuit, tempus in omne
Viuat vti MARIVS *cum* MARI*oque domus.*

Huic adiungimus elogium, quo illum condecorauit Joannes Latomus, apud Paullum Jouium l. cit.

Collustrans amplas MARIVS *quas struxerat aedeis*
Extulit artificem mors stupefacta manum.
Quae tamen, vt bile iusto feruentior atra,
Subridens, tumulum (dic, ait) hospes, vbi?
Jam video coeca es, nedum (intulit ille) maligna:
Pro tumulo erexi hanc inuidiosa domum.

CVI.

JOANNIS FABRI, *Bambergensis, Medici Romani*, In Imagines Illustrium Ex Fuluii Vrsini Bibliotheca, Antuerpiae a Theodoro Gallaeo expressas Commentarius. Ad Illustrissimum & Reverendissimum Dominum Cynthium Aldobrandinum Cardinalem S. Georgii, &c. *Antuerpiae ex officina Plantiniana, Apud Joannem Moretum MDCVI.* (1606.) in 4. form. mai. pp. 88. si titulum, dedicationem & indicem 7. fol. non numeraueris.

Cum Fuluius Vrsinus, ex thesauro suo, *Illustrium imagines*, quas multos annos, maximis sumtibus sibi comparauerat, in lucem edere constituisset, & ideo cum Theodoro Gallaeo communicasset, vt aeri eas incideret, simul Gasparem Scioppium rogauit, vt interpretationem quamdam breuem, litteris mandaret, quae vna cum iconibus in lucem prodire posset. Conscripsit etiam Scioppius, qui saepius apud Fuluium in aede farnesiana, marmorea signa, tabulas, gemmas, ac numismata, ex quibus Gallaeus imagines expresserat, ante oculos & in manibus habuerat, nonnulla, quae ad declarandas illas, non parum lucis adferre poterant. Sed mortuo postea Fuluio Vrsino, cum neque illi, quibus thesauri fuluiani, siue supellectilis antiquae a Cardinale Farnesio, commissa erat cura, nisi elapso demum biennio, ad sua Scioppio restituenda schedia induci possent, & Scioppius ipse grauioribus negotiis esset implicitus, omnis illa imaginum declarandarum cura deposita fuit. Cum autem Marcus Velserus, augustanus, Scioppium saepius rogitaret, vt ne Gallaeo, qui maximas in hoc opus impensas fecerat, suum illud de republica bene merendi studium, fraudi ac damno esse pateretur, quod omnino futurum censeret, si nudae ac velut mutae imagines ederentur, Scioppius tandem his precibus permotus, JOANNI FABRO, bam-

bambergensi, Germano, Medicinae Doctori atque Professori in Academia romana, & Simpliciario pontificio, id negotium iniunxit, vt, quoniam saepissime cum illo, apud Fuluium Vrsinum fuisset, & ipse etiam ista antiquitatis monumenta manibus saepe tractasset, notas tam suas latinas, quam Fuluii hetruscas, diligenti lectione recognoscerem, atque nonnulla quae deesse forsitan viderentur, adderet, alia autem superflua, & minus necessaria praecideret. Et inde iste *Commentarius* enatus est, cuius titulum adscripsimus, qui nunc inter libros rariores, haud vltimum occupat locum. Conf. die *critische Bibliothek* Tom. I. p. 229 sqq. Fuluii Vrsini *imagines* a Gallaeo expressae aere, ad quas hic *Commentarius* spectat, primum prodierunt *Venetiis* 1570. in fol. vid. Joannis Fabricii, *Historia Biblioth.* fabric. P. III. p. 75 sqq. Secunda priore multo auctior editio, hunc praefixum habet titulum: *Illustrium imagines, ex antiquis marmoribus nomismatib. & gemmis expressae quae exstant* Romae *maior pars apud* Fuluium Vrsinum. Theodorus Galleus *delineabat* Romae *ex Archetypis incidebat* Antuerpiae MDXCIIX. (1598) *Antuerpiae ex officina Plantiniana sumptibus Theodori Gallaei* in 4. folior. 158. Describitur illa editio, quae 151. tabulas aere expressas complectitur, ab auctore der *critischen Biblioth.* P. I. p. 213 sqq. Qua ratione factum fuerit, vt a JOANNE FABRO XVII. imagines descriptae fuerint, quae in Gallaei collectione aere expressa non inueniuntur, ignoramus, forte *tertia* exstat editio, quae hisce XVII. imaginibus auctior est. Sunt autem M. Agrippa L. F. Antiochus Commagenorum rex, Aratus sicyonius, Archelaus Macedo, C. Caesar, Augusti nepos, L. Caesar, Augusti nepos, Cimon, P. Cornelius Scipio Nasica, Cratippus, Germanicus, Leander, L. Liuinius Regulus, Nero Claudius Caesar, Nicomedes, Cn. Pompeius, Tmolus Heros, & Cicero, ab illo, qui in collectione an. 1598. delineatus conspicitur, diuersus.

CVII.

Epitome Thesauri Antiquitatum, hoc est, Impp. Rom. Orientalium & Occidentalium Iconum, ex antiquis Numismatibus quam fidelissime deliniatarum. Ex Musaeo JACOBI DE STRADA *Mantuani Antiquarii. Lugduni apud* JACOBUM DE STRADA *& Thomam Guerinum MDLIII.* (1553) *cum Priuilegio Regio* in 4. pp. 359. si dedicationem, praefationem, indices & priuilegium folior. 46. & dimid. exceperis.

Incredibile dictu est, quam rara huius libri haec sit editio. Omnium prima est, quae, vt ex titulo patet, ipsius STRADAE sumtibus prodiit. Quae enim Philippus Labbeus in *Biblioth. nummaria* p. 259. de JACOBI STRADAE *Thesauro antiquitatum*, *Lugduni* 1551. in lucem emisso, somniauit, nullius plane sunt momenti, cum eiusmodi editio nullibi reperiatur. Constituerat JACOBUS DE STRADA, magnum opus, quatuor Tomis, in lucem edere, vbi Imperatorum singulorum vita, longa prolixaque oratione traderetur, & ad finem vitae, cuiusque Imperatorum, Numi, illorum effigie signati adponerentur. Peragrauit eam ob caussam, omnes fere Italiae regiones, Galliam, & magnam Germaniae partem, veteresque numos, insigni cura atque sollertia conquisiuit, eosque partim ipse delineauit, partim ab aliis delineandos curauit. Quae vero caussa fuerit, vt hoc opus laboriosissimum, ad vmbilicum fere, vt ipse scribit STRADA, perductum, lucem non viderit publicam, ignoramus. Adseruantur in bibliotheca caesarea vindobonensi decem codices manu exarati in folio, in quibus a STRADA numismata antiqua, & quidem pleraque rarissima, incredibili studio, & elegantia depicta inueniuntur. Duo volumina, numismata consularia, tria, Principum romanor. a C. Jul. Caesare, ad Claudium gothicum

gothicum numismata latina, tria eorumdem graeca, & duo reliquorum Imperatorum, cum aliquot barbaris, Petro Lambecio teste Tom. I. *Commentar. de Bibliotheca* vindobonens. p. 75 sqq. ob oculos ponunt. Inter cimelia sua, refert Bibliotheca ducalis gothana opus JACOBI DE STRADA numismaticum XXXI. voluminibus in fol. elaboratum, in quo rarissimi numi romani consulares, & imperatorii, stupendo labore, & arte mirabili, & ingenti, vt Seckendorfio quidem, in epistola ad Andr. Bosium videtur, Antonii Comitis Fuggeri sumtu, circa annum 1550. delineati conspiciuntur. Numos depictos eius operis singulos, singulis coronatis constitisse, ex Occonis Epistola msf. ad Amerbachium apud Carol. Patinum, in *Introduct. ad Histor. numismat.* Cap. XXIIII. p. 188. refert Burcard. Gotthelf. Struuius, *in introduct. in notit. rei litterar. & vsum Bibliothecarum* Cap. IIII. §. VIIII. p. 139. edit. 1715. Luculentam istius operis dedit descriptionem Ernest. Salom. Cyprianus, in *Catalogo Codicum mstor. Bibliothecae* gothanae p. 83 sqq. Habemus anonymi cuiusdam introductionem in rem numariam, mstam, in qua codices isti gothani, hac ratione describuntur. *Diese XXXI. Folianten sind das vornehmste Cimelium selbiger Bibliothek.* STRADA *hat in diesem Werke die numos weitläufftig vnd gros abgezeichnet, also, daß eine iede figura numi, eine viertel Ele in diametro hat. Nun hat wohl* STRADA *dadurch vornehmlich intentiret, daß man die zarten figuren so auf numis vorkommen, so wenn sie gros abgerissen würden, leichter erkennen koenne, doch ist solches ein so kostbares werk daß es sowohl mehr vor Principes vnd zur Curiosité als zu sonderbaren Nutzen dienet. Denn es führet* Lambecius *an daß ein ieder Riß eine krohne gekostet. Es sind aber diese verschiedene Tomi zu* Gotha *dergestalt eingetheilet daß in etlichen Tomis numi consulares, in andern numi Imperatorum, vnd zwar per seriem & ordinem Imperatorum beschrieben sind. Eine Beschreibung ist nicht dabey, sondern* STRADA *hat blos eine*

Praefation vorgesetzt. Der Band dieses Werks zeigt, daß sie ehemals in der bayerischen *Bibliothek zu* München *gestanden, denn sie sind in regal folio, vnd ist auf jeden Buche Herzog* Albertus *in* Bayern, *auf Gold zu sehen. Daß sie nach* Gotha *gekommen, ist im dreissigiährigen Kriege geschehen, da* München *von* schwedischen *Trouppen eingenommen vnd geplündert wurde, da waren in der* schwedischen *Armee viel* sächsische *Herren, die liesen aus der* bayerischen *Bibliothek viel Cimelia in ihre Lande führen, wie man denn in der Bibliothek zu* Waimar *verschidne Cimelia Codicum vnd Bücher aus der* bayerischen *Bibliothek findet.* De codicibus istius operis manuscriptis, qui in Bibliotheca regia dresdensi & Electoris Bauariae monacensi adhuc exstare dicuntur, vid. Joan. Albert. Fabricii *adnotat. ad* Anselmi Banduri *Bibliothecam numariam, Hamburg.* 1719. in 4. p. 10. Sed ad *epitomen* redeamus. Illam ex magno isto opere confectam esse, ipse testatur JACOBVS DE STRADA, in praefatione. Inscripsit illam nomine illustrissimi Comitis a Kirchberg & Weissenborn, D. Jo. Jacob. Fuggeri πανάριστον. Auspicatus est librum a Julio Caesare ordinemque Imperatorum subdita historia eorum breuissima, aduocatis eorum propinquis & affinibus, qui iure sanguinis imperium sibi vindicare potuerunt, interiectisque Orientis Imperatoribus, & interpositis tyrannis multis, nominatisque feminis illustribus, quae imperium adfectarunt, ad Carolum V. vsque persequutus est. Imagines Imperatorum pro ratione temporum, quibus liber prodiit, satis quidem nitide, sed ex Anselmi Banduri, in *Bibliotheca numaria* p. VII. edit. *paris.* sententia, *impolite, & aliquoties imperite confictae, & buxo expressae* fuerunt. Hanc etiam ob caussam, hoc opus, magnopere olim commendatum, nunc *piperi condendo, quam illustrandae veteri historiae vtilius* Bandurio videtur. Ceterum haec editio, litteris nitidissimis, in officina Joannis Tornaesii exscripta fuit. *Romae* librum recusum esse anno 1557. testatur Caspar. Sagit-

Sagittarius, in *introduct. in Histor. eccles.* Tom. I. p. 592. not. (a). In Heluetia editionem curauit Andreas Gesnerus *Tiguri* 1557. in 8. E latino sermone in gallicum transtulit Joan. Louveau, aurelianensis, quam versionem ipse JACOBVS DE STRADA hoc titulo in lucem edidit. *Epitome du Thresor des antiquitez, c'est à dire pourtraicts & medailles des Empereurs tant d'Orient que d'Occident. Lyon* 1553. in 4. vid. Anselm. Banduri l. cit. Secundam quidem libri partem, in qua auersae numorum imagines contineantur, se editurum in praefatione & dedicatione promiserat auctor, sed hisce promissis suis haud fecit satis, Conf. Jos. Simleri *Biblioth.* p. 324.

CIIX.

Opera MAR. ANT. SABELLICI: Quae Hoc Volumine Continentur. Epistolarum familiarium: libri XII. Orationes XII. De situ Venetae vrbis: libri tres. De Venetis magistratibus: liber vnus. De praetoris officio: liber vnus. De reparatione latinae linguae: libri duo. De officio scribae: liber vnus. De Vetustate Aquileiae: libri sex.

Poemata.

Genethliacum Venetae vrbis vnum. De apparatu Venetae vrbis poema vnum. De Vicetiae (Vicentiae) ortu & vetustate vnum. De Italiae tumultu vnum. De Coriolani luctu vnum. de Munitione fontiaca. De incendio carnico vnum. De barionae Cymba vnum. De Hunnii origine vnum. De inuentoribus artium vnum. De laudibus

dibus Deiparae virginis Elegiae. XIII. *Gratia & priuilegio.* in fol. folior. 136. & 72.

In fine codicis, qui raritate commendabilis est, haec leguntur typographi verba: *Expliciunt libri epistolarum familiarium, & orationes* MAR. ANT. SABELLICI *vna cum poematibus foeliciter Impressi* Venetiis *per* Albertinum de Lisona. Vercellensem *M. CCCCC. II.* (1502). *Die XXIIII. Decembris. Cum gratia & privilegio.* Memorant istam editionem Michael Maittaire in *Annal. typographic.* Tom. II. p. 160. Niceron in *Memoires* Tom. XX. p. 52. Josias Simlerus in *Bibliotheca* p. 469. Christian. Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinitat.* L. XIIX. p. 397. Schoettgenium autem, hanc editionem oculis non conspexisse, ex illo adparet, quod hac editione *Opera* SABELLICI *coniunctim* prodiisse scripsit. Rectius *opera* tantum *aliquot* SABELLICI in illa reperiri, monuit iam Simlerus l. cit. Conf. *Bibliotheca* hamburgensis *historica* Centur. X. p. 233.

Epistolarum familiarium libros XII. dicauit MARCVS ANTONIVS SABELLICVS, Antonio Mauroceno Equiti aurato.

Orationes, quas nomine Equitis aurati, Antonii Lauretani, Patricii veneti, inscripsit, numero sunt *duodecim*, quatuor nimirum encomiasticae 1. *de laudibus poeticae artis, in* Flaccum Horatium. 2. *de laudibus historiae in* Tit. Liuium. 3. *de laudibus eloquentiae in* M. Tullium. 4. *de praestantia latinae linguae in* Plautum. Duae funebres 5. *in funere* Zachariae Barbari, *Equitis, & Procuratoris diui* Marci, *coram Principe & Senatu* Venetiis. 6. *In funere* Benedicti Rugii, *regii Oratoris,* (Alfonsi Regis neapolitani) *coram Principe, &* veneto *Senatu.* Hae duae *orationes,* in *Orationibus clarorum hominum, vel honoris officiique caussa, ad Principes, vel in funere de virtutibus eorum habitis, in academia veneta* 1559. in 4. nec non in editione repetita

petita *parisina* 1577. in 16. reperiuntur. Insertae etiam fuerunt *Orationibus funebribus, in morte pontificum, Imperatorum, Regum, Principum* &c. *habitis, a legatis, virisue suae aetatis doctissimis, Hanou.* 1613. in 8. & quidem prior p. 150-- 154. posterior p. 224--230. Sequuntur tres orationes progymnasticae 7. *de origine & incrementis philosophiae,* Venetiis *recitata, frequenti philosophorum conuentu in gymnasio* riuoaltino. 8. *de cultu & fructu philosophiae* Venetiis *recitata,* in eodem gymnasio, *frequentissimo philosophorum consessu.* 9. *de vsu philosophiae* Venetiis *recitata in* eodem gymnasio, *celebri philosophorum conuentu.* Tres orationes panegyricae & encomiasticae 10. *de origine & auctu religionis,* Veronae *recitata, celeberrimo Minoritarum conuentu, magistratibus vrbis, cum parte ciuitatis multo maxima astantibus.* 11. *in festum diem* Vincentii *martyris*, Vincentiae *recitata, celebri conuentu magistratuum & vniuersae ciuitatis.* 12. *de Sacerdotii laudibus,* Venetiis *recitata, frequenti sacerdotum consessu, in nouam liturgiam.* Emendatione quadam indigent, quae in *lexico eruditorum,* Tom. IIII. col. 7. de *XII. orationum* SABELLICI *libris* leguntur. Eodem praeterea loco, *orationes* in Zachar. Barbarum, & Benedictum Rugium, haud satis adcurate, seorsum adducuntur, cum iam inter *XII. orationes* inueniuntur.

Tertium in codice nostro occupat locum *Historia de* Venetae *vrbis situ, & vetustate,* quam Hieronymo Donato, *viro omnibus disciplinis ornatissimo,* dicauit. Absoluti fuerunt libri III. a SABELLICO an. 1492. Multa ex illis, non nominato SABELLICO, transcripsit in historiam suam venetam Franciscus Sansouino, quam euulgauit titulo: *delle cose notabili che sono in* Venezia. *In Venezia* 1561. in 8.

Libellum *de* venetis *magistratibus,* Augustino Barbadico, *inclyto* Venetiarum *principi* consecratum, prima vice euulgauit *Venetiis per Anton. de Strata* an. 1488.

1488. in 4. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 504. In fine nostrae editionis, hoc ad lectorem Petri Benedicti legitur epigramma:

Qui modo res venetas, *primamque ab origine gentem*
Tempora lector adhaec scripsit tibi rite SABELLVS
Subiicit ecce breui nunc publica iura libello,
Atque magistratus mores regimenque forumque
Ordinibus digesta suis: quae candide lector
Omnia sollicita quum mente euolueris ipsa
Luminibus subiecta tuis erit vrbis imago.

Libellus *de praetoris officio* anno 1481. ad finem perductus, Antonio Cornario, *philosophiae studiis eminentiss. Praetori* vicentino, dicatus est.

Dialogus *de latinae linguae reparatione*, nomine *magnifici & praestantis viri* Marci Antonii Mauroceni, *Patricii* veneti, *Equitis splendidissimi* munitus est. Cum opusculo *de Officio Praetoris*, & *de* venetae *vrbis Situ*, *Venet.* an. 1494. in 4. editum esse, testatur Niceron in *Memoires* Tom. XII. p. 162. Colloquuntur Sauarisius, SABELLICVS, & Guarinus. In *dialogi* fine, hoc ad Antonium Moretum, brixiensem, SABELLICI legitur epistolion:

M. ANTO. SABELLICVS Ant. Moreto Brixiensi. *Sal.*

Librum de latinae linguae reparatione: quem toties efflagitasti: misi tandem Morete *vir humanissime: nec aliud fuit in mora: quam consilium: sciebam ego in celebri emporio homini negocioso vix tantum ocii dari: vt tris de situ vrbis libros: vnumque de praetoris officio: quos tibi cognoscendos tradidi: tam breui perlegeres: sed tu contentus credo illorum indicibus: vt es in eos: qui sacra colunt litterarum egregie officiosus ad hanc anhelabas lectionem: quae illustrium virorum laudem contineret: verum meminisse oportet hos inter se libros cognatos esse: ac tua opera velut inplumes pullos ex eodem nido deuolasse: quare magnopere abs te peto ne*

ne patiaris illis: quod & egypti filiis euenire: sed aut per te rogo viuant omnes: aut nox vna opprimat. Vale. Illud excipit

Dialogus *de Officio Scribae*, inter Calphurnium, SABELLICVM, & Aurelium.

Initio libri *de vetustate* Aquileiae, quem Joanni Hemo, venetarum *copiarum aduersus* Ferrariae *ducem, prouisori generali* dicauit, hoc Cynthii ad SABELLICVM conspicitur epigramma.

Donec saecula colligata fastis
Extabunt latiis: Forum manebit
Juli Caesaris *altius sub orbe*
Inuicto Venetorum *& vniuersae*
Terrai domino: *quod ore docto*
Immortale facis SABELLE MARCE:
Qui maior Fabio *es: minor nec* Arpis
Cui paean fauet: isthmiae Diones
Pallentes quoque blandiuntur vndae
Viuas nestoream *precor senectam.*

Libro primo *de vetustate* Aquileiae, auspicatus est historiam. Liber secundus *patriae* inscribitur *vetustas*. Liber tertius Hunnicum *bellum*, Liber quartus, *bellum* Longobardicum, Liber quintus *bellum domesticum*, & liber denique sextus *bellum* Turcicum inscriptus est. Illius in fine Joannes Petrus Valerianus bellonensis haec adposuit carmina:

Quisnam Musa probatus est ad vnguem?
Sincerissimus omnium SABELLVS.
Scit quisnam omnia: quae fuere quae sunt?
Peritissimus omnium SABELLVS.
Quis dat singula, quae fuere, quae sunt?
Facundissimus omnium SABELLVS.
Quis linguae ausoniae exprimit nitorem?
Latinissimus omnium SABELLVS.
Quis nunc omnibus est ferendus ante?
Praestantissimus omnium SABELLVS.

Eius-

Eiusdem.

Edere si magnum est facta inuidiosa SABELLI
Quantum erit inuidiam, quod superauit: opus?

Niceron in *memoires* Tom. XII. p. 156. de hoc posteriore SABELLICI opere, sententiam suam hisce exposuit verbis: *Il y a bien des contes, dans cet ouvrage, qui n'est qu'un cahos, sans ordre & sans methode. Il lui fit cependant bonneur dans le* Frioul, *à la gloire duquel il l'avoit entrepris.* Haec autem, quae descripsimus, prosaica opera, primam collectionis rarioris constituunt partem. Ex illis Andreas Schottus, Italiae suae *illustratae* inseruit Libros III. *de* Venetae *vrbis situ* p. 1 sqq. & libros VI. *de vetustate* Aquileiae p. 51 sqq. Iidem libri reperiuntur etiam in Petri Burmanni *Thesauro* Italiae & quidem ille Tom. V. cui adiectus est liber *de* venetis *magistratibus*, libellus *de praetoris officio*, & dialogus *de scribarum officio;* hic vero exstat Tom. VI.

Secunda collectionis pars, complectitur *poemata*, quae hoc nouo ornantur titulo: *Poema.* M. ANTONII SABELLICI. *Genethliacum* Venetae *vrbis: ad* Georgium Cornelium *Equitem. De apparatu* Venetae *vrbis. poema vnum. De* Vicetiae *ortu & vetustate seu* Vicentinus *Crater. Poema vnum. De* Italiae *tumultu. poema vnum. De domus deflagratione. Poema vnum ad* Cipicum Coriolanum. *de munitione* fontiaca. *poema vnum. De caede* fontiaca. *Poema vnum.* (Describit Sabellicus ingentem cladem, qua Christiani a Turcis anno 1477. ad fluuium Sontium, (*Lisonzo*) in Carniola, prostrati fuerunt). *De incendio* carnico. *Poema vnum.* (Depingit Carniolae calamitatem, in qua Turcae omnia igne ferroque vastauerant). *De* Barionae *cymba. Poema vnum.* (Idem poema alio titulo inscribitur: *in naufragantem diui* Petri *Cymbam*). *De* Hunnii *origine. Poema vnum.* (Per Hunnium intelligit vrbem vtinensem *Vdine*). *De inuentoribus artium. poema*

poema vnum. De laudibus diuae virginis. Elegiae XIII. Ex iis *poematibus* apud Andream Schottum reperiuntur l. cit. p. 35. *Genethliacon* venetae *vrbis*, p. 42. *de Adparatu* venetae *vrbis*, & p. tandem 103. *Carmen de* Vincentiae *ortu*, *&* *vetustate seu* vicentinus *Crater.* Duo priora exstant etiam in *Thesauro Scriptor. & Antiquitat.* Italiae Tom. V. & posterius Tom. VI. Cum anno 1613. *Hamburgi*, Joan. Matthaei lunensis (*Luna* celebris olim Hetruriae vrbs, hodie *Sarzana*) libellus *de rerum inuentoribus*, *ex recognitione* Aug. Justiniani, *Episcopi* nebiensis, in 8. recuderetur, illi ob argumenti similitudinem SABELLICI poema, *de artium inventoribus* additum fuit. Quod ad collectionis, quam descripsimus, formam exteriorem adtinet, litterarum characteres romani, quibus exscripta est, satis quidem nitidi & luculenti sunt, omne tamen opus mendis typographicis mirifice commaculatum est. Insignis eorum *catalogus*, adiectus est libro, in fine, vbi *impressio saltuatim & tumultuose recognita* dicitur.

CVIIII.

Enneades MARCI ANTONII SABELLICI Ab Orbe condito Ad inclinationem Romani Imperii. In fol. formae max. foliorum 477.

Distribuit MARCVS ANTON. SABELLICVS, historiam, quam ab orbe condito, ad Arcadii vsque obitum conscripsit, in septem partes, quarum quaelibet, nouem complectitur libros, vnde illis *Enneadum* titulus impositus fuit. Codex, quem manibus nostris versamus, nitide litteris romanis impressus, typographi, aut bibliopolae, nescimus cuius, insigne in fronte gerit. Historiae ipsi praemittitur SABELLICI ad Augustinum Barbadicum *sereniss.* Venetiarum *principem epistola*, & cuiusque libri, *septem* ENNEADVM, *elenchus.* In fine reperitur SABELLICI *epistola* ad De-

Democritum, in qua illum rogat, vt sua fide & industria, id efficere velit, vt lucubratio haec, maneat inoffensa, ab omni opificum iniuria, instando, monendo, singula pensitando, vt sartum & tectum inde opus, omnique ex parte emaculatum in lucem prodeat. Laudat praeterea Bernardinum Cadolum, monachum camaldulensem, virum diuinarum humanarumque litterarum impense doctum, & ex brixiana illa probitate, quàm Plinius celebrat, multum referentem, cuius in primis opera se vsum praedicat, in iis quae ad sacram adtinent historiam. Hanc *epistolam* excipit *Registrum*, & Augustini Barbadici, Venetiarum Ducis *privilegium*, quod heic, cum typographorum subscriptione, integrum adponimus.

Augustinus Barbadico Venetiarum Dux.

Quum eruditissimus vir: & de latina lingua optime meritus: MARCVS ANTONIVS SABELLICVS: *qui publice profitetur in hac vrbe nostra: historiam omnium gentium a primordio mundi ad inclinationem vsque* romani *imperii conscripserit: quam ad vsum legentium sumptuoso apparatu imprimi fecit: humiliter petiit vt sibi publico decreto caueatur: ne quis in XV. proximos annos id opus imprimere audeat.*

Infra scripti domini Consiliarii volentes morem gerere praefato excellentissimo viro MARCO ANTONIO *& praesertim ob operis excellentiam. Statuerunt: & decreuerunt: & sic statuunt & decernunt: vt in XV. annos nemo: aut* Venetiis: *aut in locis* venetae *ditionis: possit id opus imprimere: aut imprimi facere: seu alibi impressum venale proponere, nisi* SABELLICO *ipso volente sub pena ducatorum centum & librorum amissione: quoties aliquis contra fecerit; quorum pars vna accusatori detur: altera ipsi* SABELLICO: *ad quem res spectat: reliqua coenobio pietatis.*

Consiliarii.

Dns. Marcus Barbo.
Dns. Marcus Bollani.

Dns.

Dns. Nicolaus Triuifanus.
Dns. Petrus Balbi *&*
Dns. Francifcus Fallerio *viceconfiliarius.*

Verba typographorum haec funt: *Impreffum* Venetiis *Per* Bernardinum *&* Matheum Venetos. *Qui vulgo dicuntur* Li Albanefoti. *Anno Incarnationis Dominice M. CCCC. XCVIII.* (1498.) *Pridie Calendas Aprilis regnante Inclito* Auguftino Barbadico *Sereniffimo* Venetiarum *Principe. Feliciter Diuque & Faufte fuperftite. Diu.* His verbis typographi infignia adiuncta funt. Infignem iftius editionis, omnium primae, raritatem teftatur Theophilus Sincerus in der *neuen Sammlung von lauter alten vnd raren Büchern* P. VI. p. 532. Omnis autem *Rhapfodiae hiftoriarum*, complectitur illa, partem tantummodo primam, fiue *Enneades VII.* priores. Secunda pars, quae *tres Enneades*, & *quartae libros duos* priores ob oculos ponit, Secul. XVI. in fol. primum edita fuit. Eius in calce typographus haec adpofuit verba: M. A. COCCII SABELLICI *Rapfodiae Hiftoriarum ab orbe condito Enneadis vndecimae liber fecundus finit. Impreffum* Venetiis *per Magiftrum* Bernardinum Vercellenfem *anno M. D. IIII.* (1504) *Die XX. Octobris. Cum Priuilegio.* Vid. Niceron *Memoires* l. cit. p. 164. Theophil. Sincerus l. cit. In fecunda parte, hiftoria ad annum vsque 1504. producta eft. Quae Paulli Iouii de SABELLICI *Enneadibus* hiftoricis, fuerit fententia, haec verba, ex illius *Elogiis doctorum virorum* p. 115. lectores docere poterunt: *In Enneadibus omnium temporum, ab orbe condito memoriam complexus, vti neceffe fuit, ingenti operis inftituto feftinanter indulgenti, res illuftres praeclara cognitione digniffimas perobfcura breuitate adeo vehementer offufcauit, vt excitatam vberrimo titulo legentium cupiditatem paffim elu ferit, quum omnia in aceruum anguftiffime coarctata, nequaquam certa effigie, fed exiguis tantum punctis, & lineis annotata defignentur.* Conf. P. Baile *Dictionaire hiftorique & critique*

Tom. III. p. 2505. not. (B). Niceron *Memoires* l. cit. Nihilo minus tamen liber saepius editus fuit. Caspar Hedio, illum, cum *Exemplis* SABELLICI, de quibus mox loquemur, *Basileae* an. 1538. II. Tomis in fol. edidit, & addita *synopsi historica rerum gestarum*, ab anno 1504. ad annum vsque 1538. produxit. Omnium autem optima censetur editio, quae cum reliquis SABELLICI *operibus*, exceptis *adnotationibus*, quas in nonnullos auctores conscripsit, in lucem exiit, & hunc praefixum habet titulum: M. ANTONII COCCII SABELLICI *Opera omnia, ab infinitis quibus scatebant mendis, repurgata & castigata: Cum supplemento Rapsodiae historiarum ab orbe condito, ad haec vsque tempora, pulcherrimo ac diligentissimo, in Tomos quatuor digesta: qui, quid contineant, aduersa pagina indicabit: atque haec omnia per* Caelium Secundum Curionem, *non sine magno labore iudicioque confecta. Autores, quorum e monumentis haec sumpta sunt, statim a Praefatione ordine dispositi, leguntur. Item, Index operum omnium copiosissimus, quem statim argumenta singulorum primi Tomi librorum sequuntur: reliqua vero suis locis disposita sunt. Basileae per Joannem Heruagium Anno M. D. LX.* (1560) Tomo I. col. 1156. si praemissa & indicem exceperis, exstant *Rapsodiae historiarum ab Orbe condito Enneades quinque.* Tom. II. except. praemiss. col. 1542. *Rapsodiae Enneades sex, & Rerum* venetarum *ab vrbe condita, Decades III. & quartae libri III.* Tom. III. col. 744. *Supplementi, libri XXVIIII.* quibus Coelius Secundus Curio, SABELLICI *Enneades* ad annum vsque 1560. continuauit. Erratum irrepsit typographicum in Niceroni *Memoires* cum l. cit. p. 165. C. S. Curio *Supplementi libros XXXVIIII.* conscripsisse dicitur Tom. IIII. col. 602. inueniuntur *Exemplorum libri X. varia opuscula* & *poemata*, quae supra descripsimus. Adseruantur in bibliotheca regia dresdensi SABELLICI *historiarum Enneades*, iussu serenissimi Electoris Augusti, ab Henrico Habermehl & Joanne Frenzelio in sermonem ver-

vernaculum conuerſi. Praefigitur codici manuſcripto, qui nondum publicam lucem vidit, hic titulus: *General-Hiſtorien* MARCI ANTONII COCCII SABELLICI, *nach ordentlicher gewiſſer Jahr-Rechnung von Anfang der Welt, biſz auf vnſere Zeiten. Darinnen neben den Hiſtorien geiſtlichen vnd weltlichen, auch die gantze Cosmographia, vnd über das aller königreich, Landt vnd Völker Gebreuch, Sitten, vnd Trachten alte vnd neue begriffen, vnd vorfaſt, aus alten authoribus die zu finden deducirt, vnd aus dem Latein in die Teutſche Sprach gebracht, durch* Heinrich Habermehl *weilandt Churſ.* Sechſiſchen *Diener in der Cantorei, von neuen aber durchſehen von* M. Johanne Frenzelio XI. Tom. in fol. vid. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 497 ſqq. Exſtitit ſeculo XV. exeunte & initio XVI. quidam Joannes Kuſthuert, wiſſenſtatenſis, qui ex M. ANTON. SABELLICI *Enneadibus* excerpſit *Hiſtoriam* Hebraeorum, *in qua eius gentis ritus, leges & geſta ab orbe condito, ad* Jeſu Chriſti *tempora, ſuccincte libris VII. comprehenduntur.* Liber prodiit *Baſileae ex officina Langendorfii* 1515. in fol. & vt Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 388. teſtatur, *eodem anno Pariſiis* in fol. Conf. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* Lib. XI. p. 665. Recentioribus temporibus pari ratione Guilielmus Nichols ex SABELLICI *Enneadibus*, in vſum ſcholarum excerpſit, quae ad ſacram hiſtoriam ſpectant, & edidit *Hiſtoriae ſacrae libros VII. in quibus narrantur res geſtae veterum Patriarcharum, Judaeorum & Chriſtianorum a prima mundi origine, vsque ad excidium* hieroſolymitanum. *Londini, impenſis Guil. Taylor* 1711. in 12. vid. *Acta eruditor.* lipſienſia an. 1712. p. 395. Niceron l. cit. p. 166.

CX.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI Exemplorum Libri Decem, Ordine Elegantia & vtilitate Praeſtantiſſimi.

G. B. C.

Dum fuerat rerum tibi Roma ſuprema poteſtas
Pareretque aquilis terra fretumque tuis,
Eloquii antiſtes Marcus princepsque latini
Floruit, & linguae lumen honosque fuit.
Dum Veneti regnant terraque marique ſuisque
Romanum exaequant legibus imperium,
Eloquii antiſtes MARCVS princepsque latini
Floruit, & linguae lumen honosque fuit.
Culta fuit Marcisque adeo par lingua duobus
Non facile vt dicas, hic ne vel ille prior.
At quo poſteritas dignoſcat ſcripta duorum
Tullius hic fuerat, COCCIVS ille fuit.

Ad Chriſtianae pietatis augmentum & decus. in fol. form. minor. folior. 105.

Exemplorum libri decem ſaepius editi fuere. Cum ipſe SABELLICVS illos in lucem emittere non poſſet, moribundus eorum curam commendauit, Joanni Baptiſtae Egnatio, amico ſuo, qui illos, poſt mortem SABELLICI, euulgauit Venetiis an. 1507. in 4. & Leonardo Lauredano, *ſereniſſ.* Venetiarum *Principi* dicauit. Editioni, qua vtimur, paullo rariori praemiſit Beatus Rhenanus *epiſtolam*, ad Joannem Franciſcum Apezonibus Mirandulanum, ſcriptam *Helueti pridie Calend. Januar. An. M. D. VIII.* In fine epiſtolae collocatum conſpicitur Domici (Dominici) Palladii Sorani, ad Joan. Bapt. Egnatium Epigramma.

Ex-

Extollant alii pariis *erecta columnis*
Templa deum & miris pegmata ducta modis.
Et iactet quantumque potest mea Roma *colossos*
Et quod praerupta mole paratur opus.
Nec sileant alii variis simulachra figuris
Quicquid apellaea *pinxit in arte labor.*
Exornent tumulos alii titulisque venustent,
Hic aurum, bic gemmas congerat, alter opes.
Cuncta haec, longa dies carpit, tollitque vetustas.
Non quae vera animi sunt monumenta, rapit.
Tu quare Egnati *felix, felicia quorum*
Nomina nulla aetas, nec teget vlla dies.

Praeterea in fine codicis, legitur Egnatii ad lectorem epistola, ex qua adparet, illi per aliquod tempus cum SABELLICO intercessisse inimicitias, eas tamen ante SABELLICI mortem plane fuisse sopitas. Quod SABELLICI precibus adductus fuerit Egnatius, vt istius libri in se susciperet curam, haec epistolae prodit particula: *Nos cum aliis honestissimis caussis adducti, & prius* SABELLICVM *funebri laudatione prosecuti sumus, & nunc pro virili opus hoc emendauimus. Cuius editionem moriens mihi ad se accersito, & gratam recordationem pietatis in se* Michaelis Triuisani Nicolai *filii, qui sub eo non paruo tempore meruerat, quique opus hoc lituris plenum exscribendum curarat, commendauit, vt tam obstinatum, tam durum, tam denique ferreum esse putem neminem, quem suprema illa vox moribundi hominis, atque ideo ab omni suspicione immunis non emollisset. me certe adeo emolliit, vt nihil pro humanitatis iure negare homini praesertim iam morienti potuerim* &c. Typographus huic epistolae, sua subiecit insignia, hisce verbis adscriptis: *Hos decem* MARCI ANTONII COCCII SABELLICI *Exemplorum libros, nouissima foetura editos,* Matthias Schürerius Heluetensis, *stanneis vsus calamis*, Argentoraci *oppido quam emendate exscripsit. VIII. Calend. April. Anno M. D. VIIII.* (1509) *Dn. Imp. Caes.* Maximiliano

Au-

Austrio *P. F. Aug.* Ro. *Imperii Summam obtinente.* Michaeli Maittaire incognita fuisse editio videtur. Existimatio, in qua olim hoc opus fuit, non impedivit Petrum Baile, quominus de illo, in *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2505 sqq. not. (F) haec talia pronunciaret: *Jamais livre ne mérita mieux que celui-ci qu'on lui apliquât cette pensée de* Pline: Inscriptiones propter quas vadimonium deseri possit. At cum intraueris, dii deaeque quam nihil in medio inuenies! *On nous le donne comme un ouvrage très-utile à tous ceux qui étudient, mais principalement à ceux qui régentent une classe, & aux prédicateurs. Je croi qu'en effet il peut servir à ceux qui ont à dicter des thêmes à des petits Ecoliers.* Conf. Niceron l. cit. p. 167.

MARCVS ANTONIVS COCCIVS in Vico Varronis, (*Vicovaro*) ad Anienem, circa annum 1436. natus parentibus obscuris fuit. Caussam ob quam SABELLICI adsumsit cognomen, expositam conspicimus, in Octauii Ferrarii *Prolusione* VIIII. *de litteratorum infelicitate*, vbi p. 110. edit. Joan. Fabricii, *Wolfenbüttel.* 1711. in 8. ait, *Hi* (viri docti) *ad propagandas bonas litteras, sodalitium* Romae *instituerant, & quicumque in eum caetum adscribebatur; veterum ingeniorum illustrium nomina, ad aemulandum decus adsumebat. Ita* Bartholomaeus Saccus, *siue ab hoc instituto, siue aliunde* Platina *est dictus.* Julius Sanseuerinus Pomponii Laeti *cognomen adsumpsit*, Philippus Geminianus, Callimachi, Jacobus Pontanus, Jouiani *titulo gaudebat; M. ANTONIVS COCCIVS, SABELLICI;* Jacob. Sannazarius, Actii Sinceri *cognomento nobilis fuit.* Conf. Francisc. Arisii Cremona *litterata* Tom. I. p. 314. Qua ratione, quibusue ex caussis, hoc sodalitium Romae institutum, a Paullo II. Pontifice max. e medio sublatum fuerit, vid. in eminentiss. Principis ANGEL. MAR. Cardinalis QVIRINI *Vindiciis* Paulli II. *aduersus* Platinam, *aliosque obtrectatores Rom.* 1740. in 4. Cap. I. p. VIIII sqq. Absolutis Romae

Romae studiis Vtinum concessit SABELLICVS, & *nobiles regionis*, vt Paullus Jouius in *Elogiis doctor. viror.* scribit, *adolescentes* docuit. Postea Vicentini, eius nominis celebritate permoti, duplicato stipendio illum conduxerunt. Sed nec ibidem diu perstitit; cum a senatu Veneto euocaretur, vt reipublicae historiam conscriberet, & trecentis aureis in gymnasio profiteretur. Mortuus est anno 1506. cum LXX. fere aetatis annum adtigisset, gallico morbo, *ex vaga* Venere, vt Jouius testatur, *quaesita, non obscure consumtus.* Joannes Latomus hanc ob caussam, illi, eiusmodi scripsit epitaphium.

Magnus in hoc tumulo, iacet ille SABELLICVS *orbis*
Cuius ad ingenium non satis vnus erat
Tempora permodicis incluserat omnia chartis,
Seruire exemplo quae potuere aliquo.
In Venere *incerta tamen hic contabuit; atque*
Maluit italicus gallica *fata pati.*
Quid iuuat humanos scire atque euoluere casus
Si fugienda facis, & facienda fugis?

Plura de illo retulit Daniel Guil. Mollerus in *Dissertat. de* MARCO ANTONIO COCCIO SABELLICO *Altorf.* 1698. in 4. Apostolo Zeno in *vita* illius quae praefixa est SABELLICI *historiae* venetae in *Raccolta degl' Istorici delle Cose* veneziane *i quali hanno scritto per publico decreto in Venezia* 1718–1722. X. Tom. in 4. Tom. I. p. 29 sqq. Niceron in *Memoires* Tom. XII. p. 144 sqq. Conf. Paul. Jouii *Elogia* l. cit. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 469. Gerard. Jo. Vossii *de Historicis latinis* L. III. Cap. XII. p. 600 sqq. Jo. Fabricii *Histor. Biblioth.* fabric. Tom. II. p. 513. Petr. Anton. Corsignani *de viris illustribus* Marsorum *liber singularis, cui etiam Sanctorum ac venerabilium vitae, nec non* marsicanae *Inscriptiones accesserunt, Romae* 1712. in 4. p. 220. Paul. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1434. Henr. Wharton *Appendix*

ad Guil. Caue *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 178 sqq. Conrad. Samuel. Schurzfleisch *Introduct. in Notit. Scriptor.* P. III. p. 387 sqq. *Bibliotheca* Hamburgensis *historica* Centur. X. p. 235 sqq. P. Baile *Dictionaire histor. & critique* l. cit. Theophili Sinceri *Neue Samlung von lauter alten vnd raren Büchern* P. VI. p. 532 sqq.

Retulit in Catalogum Operum MARCI ANTONII COCCII SABELLICI, *Lexici eruditorum* Auctor Tom. IIII. col. 7. *Summam diuersorum Tractatuum, ac resolutiones, in quibus omnigenae vniuersi iuris selectiores, methodicae, practicae ac decisiuae conclusiones, circa iudicia, contractus, vltimas voluntates & delicta, ad forum seculare & ecclesiasticum & conscientiae spectantes, ad instar vberrimi repertorii habentur, & a probatissimis huius aetatis neotericis auctoribus, ac quarumuis materiarum decisionibus, praecipue Sacrae* Romanae *Rotae, vrbis & orbis Areopagi confirmatae, cum locis, vbi materiae distinctae erudite & copiosissime pertractantur,* eiusque operis editionem adtulit, *Coloniae sumtibus Wilhelmi Metternich* 1707. VI. Tom. in fol. euulgatam. Sed diuersus omnino a M. ANTON. COCCIO SABELLICO, historico & philologo Seculi XV. est Marcus Antonius Sabellus operis auctor, Seculo XVII. celebris, Jureconsultus mutilianensis Italus, Sereniss. magni Etruriae ducis curiae criminalis auditor, cuius *variae resolutiones & responsa* seorsum etiam prodierunt *Bononiae* 1691. in fol. *Summa* autem *diuersorum tractatuum, resolutiones, cum praxi criminali, ac indice generali*, post editionem *coloniensem* edita fuit *Parmae* 1717. VI. Tom. in fol. Vtrique editioni additae fuerunt Guidi Antonii Sabelli, Marci Antonii filii, JCti & in sacra atque illustrissima D. Stephani Sereniss. Magni Etruriae Ducis, religione Equitis, *accessiones innumerae, locis propriis insertae,* ac insuper III. Tomis prioribus, *diuersorum iuris procerum allegationes & decisiones, varia iuris argumenta*

con-

concernentes, separatim in calce adiectae. Conf. *Acta Eruditorum* lipsiens. Ann. 1707. p. 547 sqq.

CXI.

Transzlatzion oder tütschungē *des hochgeachten* NICOLAI VON WYLE: *den zyten Statschriber der Stat Esselingen:* etlicher bücher Enee silvii: Pogii florentini: Felicis hemerlin: doctoris. Mit sampt andern Schryfften, dern XVIII. nacheinander vnderschydenlichen mit iren figuren vnd titeln begriffen sint. in fol. folior. 147.

Integer libri oppido rari titulus, sine dubio formis ligno incisis, expressus fuit, cum litterae adeo cohaerent, vt characteribus, quibus typothetae plerumque vtuntur, nulla prorsus ratione fieri id potuerit. Versiones autem & reliqua scripta, quae in vnum corpus redacta, heic reperiuntur, fere omnia, diuerso tempore, seorsum olim prodierant. Expressa est editio, qua vtimur, ad illam, quam Prosper Marchand in *l'histoire de l'origine & des premiers Progrès de l'Imprimerie, à la Haye* 1740. in 4. p. 70. *Stutgardiae* 1478. in fol. prodiisse memorauit. Testis illius rei esse videtur NICOLAI VON WYLE *Vorred an den edlen hochgelerten vnd strengen hern* Jörgen von Absperg *ritter vnd doctor der rechten*, qua opus illi dedicauit. Scripta dicitur illa Stutgardiae anno 1478. (*Geben zu* Stutgarten *vff den funfften tag des aberöllen* (april) Anno domini MCCCCLXXVIII). Fuit tunc temporis NICOLAVS DE WYLA, cum hanc collectionem versionum suarum ederet, Vlrici, Comitis würtenbergensis & Montis Bellicardi, Cancellarius, Georgius de Absperg autem eiusdem Comitis Praefectus prouinciae supremus. (*Landhofmeister*). Caussam qua adductus,

ctus, hoc opus in lucem emiserit, hanc fuisse ait: *du hast myn translatz vnd tütschung* boecii de consolacione philosophie *tzu meren malen gelopt vnd mir geraten die gedruckt vsz zegeen lassen. Vnd als ich das dotzemal nit thun mocht, vrsathen halb, daz das letst buch nit gantz zu end gebracht was: rietest du: daz ich doch dann etlich ander myner translatzen vnd schriften: die ich in vergangen zyten vsz schweren vnd zierlichen latin nit on arbeit zu tütsch gebracht hett: wölt lassen trucken vnd vszgeen: vnnd daz die menschen, vil cluger dingen daryñ begriffen: vnnd so zewissen gut sind ouch anteilhafftig werden möchten vnnd ir gemüt zu zyten darmit in kurtzwyle ergetzen, wiewol ich nu weisz derō vil syn: die diese myn translaciones schelten vnd mich schumpfieren werden vnd sagen. daz die an vil enden verstentlicher möchten worden gesetzt sin, dann von mir beschehen sey noch dann dynen rat vnnd gut beduncken nach (die ich acht syn oraculum* appolinis) *so wil ich sölich myn translaciones yetz lassen vszgeen. bis vf* boecium *den ich noch etlicher vrsachen halb wil verhalten* &c. Diluit, & removet a se praeterea nonnullas obiectiones, quibus nonnulli eius versiones impugnauerant. Jam olim se, senatus ciuitatis nurembergensis fuisse secretarium, multosque tunc temporis iuuenes, in arte scribendi instituisse memorat his verbis. *Fürter hort ich einsmals als ich tzu* Nürenberg *ratschriber was: von dem hochgelerten wytverrümpten redner: herrn* Gregorien heimburg *beder rechten doctor: den du allein an kunst wyszheit vnd gesprechnüsz yetz tust du verglychen vnd vns ersetzen (got sey ym barmhertzig) das er sagt: das yetklich tütsch: dasz vsz guten zierlichen vnd wolgesätzten latin getzogen vnd recht vnd wol getranszferyeret wer: ouch gut zierlich tütsch vnd lobswirdig, heissen vnd syn must, vnd nit wol verbessert werden möcht. dem allem nach: do mir vor zyten vil wolgeschickter iüngling, erberer vnd fromer lüte kinder ouch etlicher baccalarii von manchen enden her zu tisch in*

myn

myn coſt wurden verdingt: die in obgemelter kunſt ſchribens vnd dichtens zeinſtutewieren zeleren vnd zeunderweyſen &c. In fine eiusdem epiſtolae, ſiue praefationis narrat, qua ratione alius iam ante illum in lucem emiſerit verſionem Boetii *de conſolatione philoſophiae* teutonicam, intellectu admodum difficilem: *ich würd ouch nichtz deſtermynder myn translatz* Boecii de conſolacione *gedruckt laſſen vſzgeen, wiewol mir dartzu ſchaden komen wirt. daz nechſt by vier iaren ein andere tranſzlatz deſſelben* boecii *ouch gedruckt vſzgangen, vnd in werdem kouff vertriben worden iſt: Vnnd haben diſer köffern vil gewendt ſöllich translatz ſey myn geweſen: nachdem vnd vorgeſagt worden was, das die in myner ſchmitten leg vnd bald vſzgeen ſölt: daſz iſt aber mir dagegen zu troſt: daz ſölicher köffern wenig ſynt, die do ſagent das ſie diſe translatz mercken oder verſteen mügen* &c. Iſtius verſionis, quae in folio edita fuit, iam mentio a nobis facta fuit Tom. I. *Adpar. litter.* p. 245. Leguntur illius in fine haec verba: *Hic liber* Boëcii *de conſolatione philoſophie, in textu, latina alemanicaque lingua refertus ac tranſlatus vna cum apparatu & expoſitione Beati* Thomae de Aquino, *ordinis Praedicatorum, finit feliciter. Anno domini M. CCCC. LXXIII.* (1473) *XXIIII. menſis Julii. Condidit hoc ciuis alumnis* nurembergenſis *opus arte ſua* Antonius Coburger. Conf. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 323. *die Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresden Tom. I. p. 287 ſqq. vbi nonnullis adlatis ſpeciminibus, NICOLAVM DE WYLA, non iniurioſum fuiſſe in anonymum Boetii interpretem confirmatur, cum caligine multa, eius verſionem laborare pronunciauerit. Verſiones, & opuſcula ab ipſo NICOLAO DE WYLA elucubrata, iam eo perſequemur ordine, quo in collectione noſtra occurrunt.

In der erſten *Translatz von* Euriolo *vnd* Lucrecia *wirt funden ein groſſer fremder Handel einer bulſchaft: da-*

darynn alle eigenschaft der lieb, dann was die gebüret: besunder das darinn mer bitterkeit dann süsse, vnd mer leids dann fröden funden werd: darumm die sey zeflieben vnd zemeyden. Translata fuit Aeneae Syluii *historia de* Eurialo *&* Lucretia a NICOLAO DE WYLA *zu* Esselingen *vff Montag nach dem Sontag Esto michi des Jares do man tzalet von* Cristi *geburt Tusent vier huntert vnd im zwey vnd sechtzigsten Jare* (1462). Hoc enim tempore epistola dedicatoria, ad Mechtildem Comitem palatinam, & Archiducis Austriae viduam conscripta fuit. In *Merkwürdigkeiten der königlichen Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 113 sqq. recensetur editio admodum vetusta in fol. form. minor. figuris ligno incisis, inconcinnis ornata, cui praefatio, a NICOLAO DE WYLA praemissa dicitur, ad Katherinam Austriae Ducissam, & Marchionissam badensem. Eamdem versionem anno 1560. in 4. emendatiorem prodiisse idem testatur auctor *der Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden l. cit. p. 115. De Aeneae Syluii idiomate latino, vid. quae supra p. 889 sqq. diximus, ex quibus etiam ea emendari poterunt, quae leguntur in D. Gottfr. Rudolph Pommers *Sammlungen historischer vnd geographischer Merkwürdigkeiten*, quam ex Auctoris autographo edidit Vir Cl. Abraham. Gotth. Kaestnerus, *Altenburg.* 1751. in 8. p. 139. vbi, sub persona Eurici (Euriali) & Lucretiae, Caspar Schlickius, *ciuis* senensis, *& eius vxor* latere dicitur. Neque enim Caspar Schlickius, *ciuis* senensis, neque Lucretia *eius vxor* fuit; sed amavit Casp. Schlickius nobilis bohemus, & Imperatoris Sigismundi cancellarius, vxorem cuiusdam ciuis senensis, quem amorem furtiuum sub Euriali & Lucretiae nomine, Aeneas Syluius litteris consignasse dicitur.

In der andern *Translatz von* Guiscardo *vnd* Sigismunda: *wirt funden ein leydsamer truriger vszgang einer bulschafft vnd grosser lieb zwüschen disen zweyen men-*

menschen: des der vatter Tancredus *ein vrsach was, daz er dieselben* Sigismundam *syn tochter zelang verhielt vnnd nit vszgeben wolt in elicher verhyrung.* Primus historiam, sermone hetrusco narrauit Joannes Boccacius, qui illam inseruit libro, qui inscribitur *il Decamerone*, vbi constituit *nouellam primam della IIII. giornata.* A duobus postea viris, iisque doctissimis, in linguam latinam conuersa fuit. Sermone illam expressit ligato Philippus Beroaldus. Inserta fuit illa versio, titulo *Fabulae* Tancredi, *ex* Boccacio *in latinum versae*, *Operibus* Philippi Beroaldi senioris P. I. fol. XCIII. edit. *ascensian.* 1513. in 4. Jam ante illum oratione soluta transtulerat Leonardus Brunus, arretinus titulo: *de crudeli amoris exitu* Guiscardi *&* Sigismundae, Tancredi Salernitanorum *principis filiae, historia ex* Boccacio *translata.* Prima sine dubio, istius versionis editio fuit, quae *Turonis in domo Archiepiscopi an.* *cIↄccccLXVII.* (1467) *prid. Kal. Januar.* in 4. euulgata dicitur a Michaele Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 278. not. 1. Conf. V. Cl. Laurentii Mehus Dissert. *de vita & scriptis* Leonardi Bruni, arretini, illius *epistolis* praemissa p. LXXXI. sqq. Eadem versio, ob caussam, nescimus quam, Aeneae Sylvii *Operibus* inserta fuit, & inter *epistolas* num. CCCCX. pag. 954 sqq. edit. *Basil. Henricpetri* 1551. locum inuenit, id quod Aegidium Menagium eo adduxit, vt in *Antibaillet* P. III. p. 166. edit. *Amsterd.* 1725. in 8. istius versionis, Aeneam Syluium faceret perperam auctorem. Conf. Bernard de la Monnoye *Remarques* ad h. Menagii l. & Niceron *Memoires* Tom. XXV. p. 293. Leonardi Bruni versione, vsus est in narranda Boccacii historia, NICOLAVS DE WYLA, quod ipse retulit in praefatione ad Carolum, Marchionem badensem, & Comitem spanhemensem vbi ait: *vsz dem buch* Bochacii --- *hat vor vil jaren der hochgelert man* Franciscus Petrarcha *die Hystory von* griselde *lutend vsser dem* welschen *zu* latin *verkert: wie dann euwer gnade die selben histony nachmals aber*

aber von dem latin *zu* türſchen *gebracht von mir hat gehört. Sydher iſt durch den hochgelerten man* Leonardum aretinum *vſſer dem obgemelten buch die hiſtory von* Sigismunda *ſagende: vnd aber von eim andern gelerten die hiſtory von* Marina *lutend ouch zu* latin *gebracht worden. Vnd wann dieſelben hochgelerten mann beducht hat, ſölich hiſtorien der Arbyt wert ſyn, das ſy zu* latiniſcher *zungen geſetzt wurden, ſo hab ich gemeint ſich wol gebüren das die von dem* latin *zu* tütſche *ouch gemacht wurden vmb das ob ützit darinn kurtzwyligs, höflichs oder gutes wer, das die* tütſchen *des vnberoubet ouch teylhafftig werden möchten.* Quo tempore a NICOLAO DE WYLA haec verſio confecta fuerit, hac in editione non commemoratur. De eiusdem hiſtoriae interpretibus gallicis, ſcilicet Franciſco Haberto d'Yſſoudun, Richardo le Blanc, & duobus anonymis vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXIII. p. 66 ſqq.

In der dritten *translatz wirt funden ein getruwer nutzlicher rat wie ein menſch der vf der bulſchaft in vnordenlicher lieb gebunden vnd gefangen iſt, ſich dero müg ledigen vnd die band ſyner gefengknüſz brechen mit mancherley warnungen leeren vnd vnderwyſungen hiertzu dienende.* Verſio eſt *epiſtolae*, quam Aeneas Syluius ad Nicolaum wartenburgenſem, *de remedio amoris* ſcripſit. In Collectione *epiſtolarum* Aeneae Syluii CVI. eſt *epiſtola*, & in editione *baſileenſi operum* p. 607 ſqq. legitur. Conf. quae ſupra p. 894. diximus. Duplicem illi NICOLAVS DE WYLA epiſtolam praefixit, vtramque ad Mechtilden, quam iam nominauimus Comitem palatinam Rheni ſcriptam, alteram *vff ſant Matheus abent als man nach* Chriſtus *geb..rt zalt tuſent vierhundert vnd ym eins vnd ſechtzigoſten Jare*, alteram eodem anno *ſexta poſt Mathei.* Poſterioris epiſtolae initio, haec leguntur verba: — *vnnd als üwer fürſtlich gnad, vff myn erbieten euch necbſt ſchrifftlich getan, yetz durch üwer gnaden camrer*

rer meister Jörgen *rat an mich begert hat: ob ich nichtz loblichs oder kurtzwyligs von dem* latin *zu* tütsch *gebracht het, oder noch bringen wurd: euch daz zu mittheilen, nichtz möcht von mir beschehen gefelligers eüwern gnaden &c. hab ich yetz nechst vom* latin *zu* tütsch *gebracht, wie yetz vnser heiligester vater vnd herre, her* pius *babst* der ander, *vor etlichen iaren do er in niederer würde gesessen vnd* eneas *genennet was, eynem syner gutten fründen ryet vnnd heylsam leer vnnd vnderwysung gab: wie er sich des iochs der herten eigenschafft der liebe (damit er bestetigt was) möcht ledigen, vnd daruon fry vnd sicher entrynnen. Das ich eüwern gnaden so vil vngerner schick, als vilmer scheltens wyplicher bildung vnd grobkeit etlicher worten darinn werden vermerckt. Aber eüwer fürtreffend hoch vernunft versteet vnd merckt sölichs zu erfolgung des darumb sölich leer geben wirt sich notturftenclich geburen* &c. Defendit in eadem epistola, mulieres, contra nonnullas maleuolorum obiectiones, & criminationes.

In der vierden: *Als dem rychsten vnd mechtigsten der cristenheit burger* Cosmo de medicis *zu* florentz *die statt verbotten ward, vnd er syns ratz vnnd gewalts daselbs entsetzt &c. wirt funden ein costlicher trost von* Pogio florentino *dem selben* Cosmo *gegeben: Vnd das er das eins vesten gemütz tragen söll: dann was das glück geb, müch es ouch nemen &c.* Cum Cosmus de Medicis, Magnus, Joannis filius, vrbe florentina anno 1433. expelleretur, *epistolam* ad eum scripsit Poggius Bracciolinus consolatoriam, quae in collectione *Operum* Poggii, inter *epistolas* P. II. fol. 118 b. sqq. edit. *argentinens.* 1513. in 4. form. mai. legitur. E latino, in teutonicum sermonem illam conuertit NICOLAVS DE WYLA anno 1461. Testatur id epistola dedicatoria, ad Carolum Marchionem badensem, vbi inter alia ait: *als* Cosmas de Medicis *wylant seines gewaltes entsetzet von der stat* florenz

renz *nit on betruepnüſz ſeins gemütes: vſzgetryben vnd verbotten ward ſand ym der hochgelert man* Pogius florentinus *zu troſt ein* latiniſch *geſchrift die nach mynem beduncken ander menſchen, ſölichs mit fleiſz leſend vnd merckende, ouch billich nit cleinen troſt in ſöllichen iren beſchwerungen geberen ſölt. Dwyle mir aber diſer vergangner vaſnacht irrung halb vnſers rats vnd gerichts, etlich clein zyt der muſſe verliben geweſen iſt: ſo meint ich beſſer vnd loblicher getan ſein, ſolich zyt zevertriben mit erber arbeit, dann mit ſpringen vnd tantzen: damit ich doch nun mer keinen hanen gewynnen möcht* &c.

In der funften *Translatz wirt funden ob ein wirt geſt ladende, danck ſagen ſöll ſynen geſten daz ſy komen ſyen: oder billicher die geſt dem wirt, das ſy geladt vnd von ym wol geſpeyſet ſyen.* In Poggii *Hiſtoria tripartita*, quae *tres* continet *hiſtorias diſceptatiuas conuiuales*, Tom. I. *Operum* fol. 14 ſqq. haec prima eſt, & inſcribitur titulo: *Vter alteri gratias debeat pro conuiuio impenſo: an qui vocatur: an qui vocat.* Verſionem dicauit NICOLAVS DE WYLA *dem fürnemen wyſen vnd milten man hern* Johanſen fünfer, *des hochgebornen gnedigen herren graf* vlrichs *zu* wirttenberg &c. *Cantzler. Vf Montag nach ſant gallen tag &c. Anno domini M. CCCC. LXII.* (1462).

In der ſechſten *Translatz wirt funden ein diſputatz vnd zwytracht zwyſchen tryen wyſen mennern,* Pogium florentinum, Nicolaum Nicolai, *vnd* Carolum aretinum, *ob ein alten mann zymm ein eewyb zenemen, ein iungfraw, wytwe, oder ein altes wyb, was vſz deren yetlichen entſpring, vnnd wie man ſich darinn halten ſöl.* In Poggii *operibus*, quae *Argentinae* an. 1513. euulgata fuerunt, haec diſceptatio locum non inuenit. Poggius illam ad Coſmum de Medicis ſcripſit. Verſioni ſuae, conſolationem ſatis prolixam anteire iuſſit interpres, *an dem erſamen vnd wyſen* hein-

heinrichen Efinger *burger vnd des rats zu* Zürich, *synen liben vetter*, cuius vxor mortua fuerat. Illum initio hisce compellat verbis: *Betrübt ist dyn gemüt, vnd mit tieffer wunden verwundet: vnd nit vnbillich lieber vetter. Dann dir ist (als ich vernimm) tods abgangen dyn elich huszfraw: die ich hab erkennt syn vnder küschen frawen die küschest, vnder wysen die wysest, vnd vnder demütigen die demutigest. In ir synt gewesen wollust, nutz, vnd erberkeit: mit ir ist dir gewesen ein tisch, ein seckel, ein bett, was dir gefiel, was ir zu hertzen: vsz dynem angesicht nam sie lachen vnd weinen. Darumb ich für ander weisz was leids dir vsz iren tod ist entstanden: vnd ich dir verwandt bynn, so mag ich nit mit dir truren* &c. Scripta est haec epistola consolatoria *vf sant Lucientag. Anno domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo tercio* (1463).

In der sibenden *translatz find man Alsz der* grosz alexander *die stat* Athenas *belegert hat vnd ym begert XXIIII. der eltsten vsz dem rat zegeben &c. was von dem* Athenischen *geantwort ward, vnd durch ire wyszheit syn zorn gestellet vnd geleschet. Vnd werden hie ingezogen dry furnem wyser menner*, Eschenes, Demosthenes *vnd* Demas, *mit einander, redende vnd ratschlagend.* Ex latino, nescimus cuius, hanc declamationem transtulit NICOLAVS, & inscripsit nomine Georgii, Consiliarii Mechtildis Austriae archiducissae. Adiunxit isti versioni, cui finem imposuit *vff dem mey abent anno LX quinto* (1465) *ein lere hushablichs dings von* sant Bernharten *gesetzt*, quam rogat, vt suo nomine Mechtildi offerre velit. Constituit haec posterior versio in collectione *die*

Achte *Translatz, in der wirt funden wie* sant bernhart *synem bruder* reymundo *ritter vnderwysung geben hat wie er syn husz vnnd huszgesind wyb vnd kynder, dienstknecht und megt regieren, erkennen vnd halten söll.* Perperam haec epistola tribuitur Bernhardo,

Abbati claraeuallensi, Bernhardus Syluester, carnotensis, scripsit illam ad *gratiosum & felicem militem* H. Raymundum, *castri* ambrosii. In editionibus *operum* Bernhardi claraeuallensis, antiquioribus locum inuenit, sed iam in editione *basileensi* 1566. in fol. vero suo auctori col. 1381. restituta fuit. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. med. & inf. Lat.* L. II. p. 593 sqq. 697 sqq.

In der IX. *von den* lollharten *vnd* beguden: *vnd wem daz armusen zegeben sey: vnd ob die priester daz armusen oder iren ritterlichen solde: vnd was sy irer pfründen halb zethund pflichtig syen: vnd besunder ob* cristus *das armusen genommen hab oder nit.* Ex latino Felicis Malleoli, siue Hemmerlini, hoc opusculum in sermonem teutonicum conuersum fuit. Legitur in eius *variae oblectationis opusculis, & tractatibus*, quos descripsimus in *Analectis litterar. de libris rarioribus* p. 434 sqq. fol. 4 sqq. Praefationem praemisit NICOLAVS DE WYLA *der berumpt tütschvszleger*, vt se ipse vocat, ad Margaretham natam Sabaudiae Ducissam, Comitem würtenbergensem. Cum omnis fere praefatio, quae anno 1464. die Sancti Conradi scripta est, elogium continet Felicis Malleoli, & sine dubio idem opusculum est, de quo Auctores *der* heluetischen *Bibliothek* P. I. *Zürich* 1735. in 8. vbi p. 1---107. Felicis Malleoli legitur *vita*, hac ratione p. 58. scribunt: *vielleicht könnten wir einige nähere Nachrichten von* Malleoli *letztern Jahren mittheilen, wenn wir der* Lobschrift, *so* NICOLAVS VON WEIL *schon im funfzehenden Seculo von ihm in offentlichen Druck ausgegeben hat, hätten habhafft werden können*, illam integram, omissis iis, quae ad Felicem Hemmerlinum non spectant, heic inserimus. *Doctor* felix hemmerlin (*dem gott wöll genedig vnd barmhertzig syn*) *ist gewesen probst zu* solotorn, *senger zu* zürich, *chorherre zu* zofingen, *beder rechten vnd der heiligen geschrift wolgelert, zytliches gutes rych,*

rych, vnd der kunſt, (als hernach folgt) gytig vnd arm; vnd doch dero beder der milteſt denn ich ye hab erkennet. Des gutes darumb rych: dann er ſtund des benügig, vnd wolt nit arm leben vmb das er rych ſturb. Vnd der kunſt darumb arm: dann wie vil er dero mit emſſigen ſtudieren lernt, ſo beducht yn doch alwegen des zelützel ſyn, vnd ym hier an gebrechen, vnd ſtund wyter in ſteter begird vnd übung ſölichs noch zeerfolgen. Aber darumb der milteſt, vnd des erſten ſyns guts halb: dann er teglichs allen armen menſchen ſyn huſz ſuchend daz armuſen vſzteillet, glych einer teglichen ſpend. Vnd on daz ſo was ouch ſyn tiſch ſtetz gezieret mit erbern geſten: die ym dann vnberuft ſelbs komend lieber waren dann berufet. Welche er dann ouch nit allein mit gnueglichen eſſen vnd trincken, ſunder ouch mit ſüſſen hüpſchen ſchwencken, reden hiſtorien, Cronicken, argumenten vnd andern yetz ſchimpflich, dann ernſtlich (wie gelegenheit der geſten daz erfordert) alſo ſpyſet vnd erfüret, daz niemant yn einiſt hörende, nit muſt zu ym günſtigen willen enpfahen, vnd begird han yn mer vnd oft gehören. Item vnnd fürter darumb der milteſt ſyner kunſt: Dann ſo halt er die ſiben zyt (die wir nennent horas canonicas) *in dem ſtifft zu* zürich *mit ſingen vnd leſen (dartzu er dann alwegen der erſt, vnd darvon der hynderſt vnd letſte was) mit andacht volbracht hat; ſo gab er die übergen zyt leſung vnd übung der geſchrift: eintweders (als vorgemelt wirt) etwas ſtudierend, oder etwas ſamelnd vnd ſchribend: daſz vsgegeben andern lüten nutz vnd frucht bringen möcht. So offt ein arm menſch zu ym kam rats begerende, den rat geteilt er ym getrulich mit: vnd macht den ouch geſchrift brief vnd anders zu der notdurft gehörig: vnd begert des keinen ſold noch lon anders dann etwann von eim buren dryer oder vierer pfennig wert hanffſamens ſynen vögeln. dero er ſtetz vber iar eine groſſe zal in ſyner libery ſingend, vnd vnderwylen daſelbs iung ziehend fliegen hat. So tet er ouch ſyn bü-*

 cher

cher (dero ich ob drithalb hundert gezelet hab) nyemant erbern durch lernens willen die entlehnende versagen. Gesanges, gemeldes vnd aller künsten hüpschkeit vnd afentüren ist er gewesen ein grosser liebhaber, vnd wolt ouch des yetelichs selbs ettwas können als vil er des mocht begryfen, also dasz ich nit weisz yetz einchen menschen vnser landen ym in disen tugenden allen mit einander zeglychen. Dyser man --- hat gemachet — vil loblicher kurtzer bucher vnd tractaten: namlich eins von den lolharten vnd begynen, *vnd* von denen die mit starcken müglichen lyben das armusen nement. *Item eins* von dem gotzdienst in der kirchen gottes zevolbringen. *Item eins* von bosz heit der richtern. *Eins* von handlung koufens vnd verkouffens: *vnd aber eins* von dem iubel iar vnd von ablasz der sünden. *Ouch eins* von den warmen bedern: *vnd zuletst eins* von dem adel. *Von dem selben mir sichrer zegedencken dann daruon vil zeschriben. Mit dysen synen schriften er synen namen vnder den gelerten vnd* latinischen *menschen der ewigkeit geben hat; also das er todt lebet vnd syn nymmer mer wirt vergessen. Wyl er aber mir zezyten do ich* zu zurich *schulmeyster was, vnd ouch sydher mer guttes gethan hat, dann mir nach vater vnd muter von einchem menschen ye beschehen sey: des ich dann ym tötten gern danckbar syn wölt: so hab ich syn erstes büchlin* von den starcken wolmügenden bettlern *getütschet vmb das synes namens vnder den leyen vnd* tütschen *ouch syner lobrichen wercken nit mynder dann vnder den* latinischen *werd vergessen* &c. Dialogum Felicis Hemmerlini, contra validos mendicantes, in linguam teutonicam conuersum inseruit etiam Melchior Goldastus *denen politischen Reichshaendeln* P. XVIIII. p. 768. titulo: *ein rechtsgegründeter Dialogus wieder die Bettelmönche im heil.* röm. *Reiche.*

In der X. an den durchlychtigen hertzog sigmunden *von* oesterrych *gestellet &c. wirt funden ein rat zu ler-*

nung

nung der geschriften vnd vas nutzes vnd frucht hier-von entsteen mügen. Aeneas Syluius scripsit hanc *epistolam ad illustrissimum Principem, ex sanguine Caesarum satum, Domin.* Sigismundum Austriae &c. *dominum suum secundarium.* In *Operibus* Aeneae Sylui CV. est, & p. 600 sqq. hoc titulo exstat *Tibizando poetae scribunt ex ratione etiam principibus.* In vsum principum filiorum, Caroli, Marchionis badensis NICOLAVS DE WYLA illam conuertit, & cum exemplari latino, & epistola, ad Carolum patrem misit.

In der XI. *wie: vnd warumb zu zyten des consilis* (concilii) *zu* Costenz *meister* Hieronimus *ein iünger meisters* hansen hussen *verbrennt ward als ein ketzer des gloubens, vnd was schoener red er tet.* Poggii Bracciolini *epistola,* siue descriptio *de* Hieronymi pragensis *haeretici obitu & supplicio,* ad Leonardum Brunum arretinum, saepissime latine exscripta, & in varias linguas conuersa fuit. vid. quae Tom. I. p. 685 sqq. diximus. In *Operibus* Poggii legitur Tom. II. fol. 114. b. sqq. inter *epistolas.* Versio NICOLAI DE WYLA, ad Eberhardum Comitem würtembergensem scripta est. Elegantior & concinnior est versio teutonica, quam Tom. I. l. cit. in 4. sine loci, anni, & typographi facto indicio, in lucem prodiisse memorauimus.

In der XII. *wirt funden wie* Enee siluio *tromet: daz er in das rych der küngin fraw glück komen wer: vnnd wie er da sehe vnd erkant den stand vnd wesen der gantzen welt: vnd was dise küngin mit ym vnd er mit ir redten des glücks halb. Vnd wer, wie, vnd durch was man diser küngin glück aller beldest möcht erwerben.* In praefatione scripta anno 1468. *vf frytag nach vnsers herren fronlychnam tag,* ad Mechtildem, quam semel iterum, saepiusque nominauimus, versionis auctor nonnulla de consuetudine veterum & recentiorum poetarum inuocandi, in carminibus fortunam, quam adpellat *ein schnelle vnverwante geschicht zufallender*

dingen, diſputat. De recentioribus poetis, inter quos & Leopoldum Auſtriae Ducem nominat, hac ratione ſcribit: *Demnach ouch wir yetzigen menſchen das ſelb glück oft anrüfent vmb hilf vnd gunſt vns mit zeteilen. Als etwan tet der hochgeborn durlüchtig fürſt hertzog* Lüppolt *von* oeſterrych *&c. in einem lied, das ſyn gnad macht von einer fürſtin die ym vermehelt zugebracht werden ſolt. Darynn er ſpricht:* Kum glück, vnd thu dyn hilf dartzu: ſyd ich nit ruw hab ſpat noch fru *&c. Vnd aber einer noch in lebend vnd eüwern gnaden bekant ouch in einem liede von ſyner eelichen huſzfrawen gemacht:* Hilff glück das es ſchier füge ſich, das mir gebe fröd die mynnenclich *&c. Vnd deſzglychen vil ander vnd on zale in irem anligen das ſelb glück vmb hilff beſprechent vnd anruffent, als ob es ſey ein ding vnd des macht vnd gewalt habende. So hat der hochgelert poet* Eneas Siluius *den obgemelten poeten vnd Oratoren nachfolgende einen trome, den er einsmals von der obgenanten küngin vnd irem ryche gehept hat, in coſtlichem latin beſchryben. Welchen trome ich vor etlichen iaren: do ich von eüwern fürſtlichen gnaden beruffet in dem* wiltbade *badet, müntlich in* tütſcher *zungen (als vil ich des in myner gedechtnuſz behalten hat) üwer durlichtikeit ſagt vnd vſzlegt. Vnd ſiddemmal eüwer gnade nach mynem beduncken dotzemal ſölichen trome girig was zehören vnd des gefallen hatt: das ich by dem marckt, das ich durch eüwer genaden enpfelch ettlichen andern von nüwen darkomenden edeln mannen vnd frawen ſölichen trome ouch ſagen muſt. Wyle ich dann vernym eüwer gnade yetz in dem* wiltbade *aber baden, vnnd ich vſz gnaden mir von eüwer tugend rycher güttigkeit manigfaltenclich bewyſen erkenn mich ſelbs ſchuldig ſyn euch zu zefügen, was ich verſtünd eüwern gnaden in ſölichem bade kurtzwyle bringen mügen, ſo hab ich denſelben tröme vſz dem gemelten latin dem buchſtaben nach in ein beſſer tütſch gebracht, dann ich vor hab müntlich können ſagen* &c. In *operibus* Aeneae Sylui inuenitur haec *epiſtola ad* Procopium

copium de Rabenstain *militem litteratum & praestantem* scripta num. CIIX. p. 611 sqq.

In der XIII. *von den guldin esel* Luciani: *wie ein mensch vf der bulery durch zoubery verkert ward in einen Esel vnd derselb in ym behielt menschlich Vernunft: vnd ein gantz Jar ein esel bleib.* Poggius e graeco Λούκιον ἢ Ὄνον Luciani, quem NICOLAVS DE WYLA in praefatione, ad Eberhardum Comitem würtembergensem, *einen allereltesten poeten* adpellat, in latinum sermonem conuerterat, quae versio in *Operibus* Poggii Tom. I. fol. 52. b. sqq. occurrit. Ex hac Poggii versione illum, omissis tamen, quae obscoena illi visa fuerunt, in vernaculam linguam transtulit. In praefatione valde longa inquirit, an homines artibus magicis, bestiarum & animalium formas induere queant, & an eiusmodi exempla, ab auctoribus prolata, omnino ita acciderint, aut allegoriae illa potius sint. Hanc quidem Luciani *de asino aureo*, & aliorum de hominum in bestias transformatione fabulam, allegoriam esse putat, non tamen dubitat, quin etiam incantationibus & artibus magicis haec talia effici queant. Rem confirmat exemplo, quod homo quidam in anserem siluestrem mutatus fuerit. En! verba ipsa: *Söllen wir sagen das dyse Ding nit zeglouben syen:' so findt man lüt die yetz sagent: daz sie söliche ding nit allein glouplich gehört, sunder dero warlich ynnen worden syen. Dann wir selbs in* Italia *deszglychen von einer gegne desselben lands haben hören sagen, daz etliche wyber dyser bösen kunst gelert vnd daselbs des vichs pflegend, gewonweren in kesen zegeben den menschen zeessen, das die ouch zu fyhe wurden, vnd alle der wyber notdürftige ding trügent dahin sie die gern haben wölten: vnd wenn das volbracht worden were, das sie dann widerumb zu menschen wurden. das ynen noch dann in sölicher verkerung blyb menschlich vernunft, das ynen die nit wurd genomen. Als* apuleius *in den buch das er nennet vnd intitulieret* den guldin esel *eintweders warlich*

zeyget, oder ſtift vnd erdichtet ym ſelbs beſchehen ſyn, das er durch innemung etlicher gyft zu eim eſel wurd: vnnd ym doch belyb menſchlich gemüt vnnd vernunfft. Diſz ſint die wort ſant Auguſtins. *Ich wil aber ---- wyter ouch eins hyntzu ſetzen: daz ich einsmals von herrn* micheln von pfullendorf *dotzemal keiſerlichen kammerſchriber gehört han. Der ſelb ſagt mir vnd vil andern by ym ob einen tiſch ſitzend: daz ein wirt vnd gaſtgeb in einer ſtatt eer vnd gut habend by ſynen trüwen hoch vnnd türe redte, das er durch gemechte einer frawen lenger dann ein gantzes iare ein wilde ganſze geweſen were, mit andern ſöllichen genſen vmbſliegend: als lang bis einsmals ein ganſzs in eim gezenck vnd kampf ym von geſchicht ab ſynem hals ryſſe etlich gemechte vnd zoubery ym in einem tüchlin angeſtrickt.*

In der XIIII. *findet man ein zier koſtliche red vnd widerred von dem adel, was der ſey, vnd wober er kom mit antzeigung mancherley exempeln vnd hyſtorien alter dingen die fremd vnd luſtlich ſint zehörn.* Deſcripſimus Tom. I. p. 404 ſqq. Bonacurſi de Montemagno, Jureconſulti, oratoris, & poetae piſtorienſis, Itali, *orationes de vera nobilitate, magis a virtute, quam diuiciis orta,* quas veluti ab adoleſcentibus duobus Publio Cornelio, & Flamineo peroratas, Seculo XVI. in lucem edidit. Et haec ipſae illae ſunt *orationes,* quas NICOLAVS DE WYLA, omiſſo auctoris nomine, teutonice expreſſit, Stutgardiae an. 1470. & Eberhardo Comiti würtenbergenſi dicauit.

In der XV. *zwen loblich troſt des hochgelerten mans* franciſci petrarche. *Des erſtem einem der mit vnſchuld ſiner eren von dem püfel angelogen wirt. In dem andern ein troſt einem dem ſyn elich buſzfrawe geſtorben iſt.* Nemini Franciſci Petrarchae liber *de remediis vtriusque fortunae,* qui in omnes fere linguas vſitatiores translatus fuit, incognitus eſſe poterit. NICOLAVS DE WYLA illum conuertendum promiſſerat

Mech-

Mechtildi, cum Boblingae (*Boeblingen*) morbus grassaretur pestilentialis, quo multi homines correpti perierant. Nonnullam in praefatione morae & cunctationis profert excusationem, quod scilicet per aliquod temporis spatium in aula caesarea illi commorandum fuerit. De variis libri editionibus, & versionibus vid. Niceron *Memoires* Tom. XXIIX. p. 384 sqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 265 sqq.

In der XVI. *schrift vnd die kein translatz ist: wird funden lob der frawen wie die frawen alltzyt übertreffentlich gewesen synt.* Auctor hoc opusculum suum dicauit *der edlen frawen fraw* Vrsulen von Absperg *geborn* von Seckendorff *lanthofmeisterin* &c. Caussam, qua adductus fuit, vt anno 1474. illud componeret, his ipse initio exposuit verbis: *Nechst hab ich dem edeln vnd hochgelerten herrn* Jörgen von absperg *ritter doctor vnd lanthofmeister des hochgebornen herren* Vlrichs *grafen zu* wirtemberg — *üwerm eelichen huszwirt: gelüchen ein geschrift die ich verstee üch zu üwern handen komē, vnd doch miszfellig gewesen syn: Vmb das darinn etwas fleet zu vnlob wyplichs geslechts reichend. Deszhalb ir mir by üweren schwager herrn* karol von absperg *entbotten haut: üch etlich schrift zeschicken: die als vil die manner schelten tüg, als vil die vorig schrift die wyber. Vsz diser üwer botschaft ich mercken musz: Mich in dysen Ding von üwerm adel verdacht syn: als ob ich dasselbig gedicht selbs gemacht hab geneigt, zu scheltung der frawen, daz mich so viel mer beleydiget, als vil mer ich weysz mich des vnschuldig vnd zu allen zyten syn wyteres alles lobs vnd eeren wypliches geschlechts*, &c. & in fine pergit; *Vsz disem mynem lob der frawen ir edle fraw hofmeisterin wol merken mügen myn vnschuld. Vnd daz opgemelt geticht üch miszfellig, nit vsz myner schmitten, sunder vsz eines andern (üwerm huszwirt basz dann mir bekannt) gegangen syn. Das ich darum üwerm adel jitzit*

schicken wöll arges von mannen immassen ir begert hant, mein ich nit not syn &c. Ex multis scriptoribus feminarum, virtute, sapientia, doctrina, eruditione, & pietate conspicuarum exempla excerpsit, & in lucem emisit. Agmen claudunt, quae Auctoris temporibus vixerunt Hyppolita, regina Arragoniae, Barbara, Marchionissa Mantuae, Blanca Maria, Ducissa mediolanensis, Eleonora, Friderici III. Imperatoris coniux, Catharina, Marchionis badensis Coniux, & Mechtildis, Archiducis Austriae vidua, de cuius insigni sapientia tale protulit documentum. *Ich rugk heruf vnnd fürgee vil fürstin: villicht nit minder grosses lobs wert aber mir, vnbekant vnd kum in* schwaben *do ein fürstin ist namlich fraw* mechilt (Mechtild) *geborne pfaltzgreuin by* ryne *vnnd ertzhertzogin zu* oesterych *wytwe, ein grosse liebhaberin aller künsten; dero guter lümde aller wyszheit tugend vnd menschlichkeit so grosz ist: das der (in massen ich vor eins mals von ir ouch geschriben han) mit loben nit mag werden gemeret noch mit schelten: gemyndert. aber noch dann mag ich mit schwygen nitt fürgeen ein ding so mir einsmals von iren gnaden begegnet: in bywesen etlicher edeln. Ir gnaden fragent mich ob ich ir noch nit getütschet hett das büchlin* senece von den sitten. *das ich iren gnaden vor oft hat gerümet. Ich antwort, nein. des vrsach sagend: daz ich etwas darinn fund das ich nit gnug verstund, villich gebruchb halb myner kunst: oder vmm das es vnrecht geschriben stünd. vnd als sy fragt was das were Sagt ich es stünd also* (Si vis omnibus esse notus, fac prius neminem noueris) *das nach dem buchstaben lutet*, Wilt du yederman syn bekant so mach vor daz du niemant bekennest. *Von stund an cleines schwygen stillhalten vnd bedencken: tet ire gnad dise wort widerum melden* (wilt du yederman syn bekant, so mach vor daz du niemant bekennest) *vnd redt daruf.* Ich mein es hab vf im dise meinung (wilt du yederman syn bekant) *Das ist* Wilt du das mengklich gutz von dir sag (So mach vor das du niemant bekennest).

Das

Das ist, so richt dich vor dartzu: das du yedermans dingen müssig standest, dich vszwendiger ding nit bekümerst vnd allein ein benügen habest an dir selbs: hie durch wirst du mengklichen bekannt. *O hohe scharpfe vernunft in wyplichen hertzen Ich hab sidher doctores der heiligen geschrift gefragt vnd funden daz ir gnad mir (als das sprüchwort ist) all myne kesz hat ab erraten. Ir gnad hat mir ein tochter in iren gezymber ertzogen: das ich nit wölt die zyt dafür in eym closter geformierter schwester gestanden syn.* Extulit praeterea laudibus duas principes, alteram Sabaudiae, alteram brandeburgensem, quae vtraque tunc temporis, in aula würtembergensi commorabatur.

In der XVII. *wirt funden ein zierlich red von* pogio florentino *gethan vor collogio* (collegio) *der Cardinelen zu zyten als babst* Nicolaus *zu* rom *erwelet ward zu eim babst.* Inter *orationes varias* Poggii haec quinta est, & exstat Tom. I. *Oper.* fol. 108 sqq. Versio ab auctore consecrata fuit *dem erwirdigen in gott vatter vnd herren herrn* Johansen *abt des gotzshuses* Salmanswyler, *des ordens von zitel* costenzer *bistums.* Scripta est epistola dedicatoria Stutgardiae anno 1478. Vltimum in collectione occupat locum

die XIIX. *schrift: die ouch kein translatz ist: in der werden funden etlich vnderwysungen von überschriften, wie man die gebürlich thun müg. ouch wie etlich gewonheiten hierynn syen die billicher myszbruche dann gewonheit genennet wurden, vnd billicher vermitten dann geübet.* &c. Agitur in hoc opusculo, quod NICOLAVS DE WYLA, ad Joannem Harscher, ciuem & senatorem vlmensem, anno 1478. *vf den XVIII. tag des hornungs Indictione XI.* scripsit, de orthographia tunc temporis vsitata, & de iis, quae in epistolarum titulis, & aliis sic dictis *curialibus* obseruari debeant. Est autem hoc posterius opusculum, ipsum illud, quod elogio suo commendauit Theodoricus Gresemundus iunior,

iunior, in *peroratione*, quibusdam Valerii Probi, & Pomponii libellis adiecta. Conf. *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 719. Prodidit in illo NICOLAVS DE WYLA patriam suam, seque Bremgardiae, (*Bremgarten*) in Argouia (*Ergöw*) natum esse scribit. In fine memorat, quod M. Tullii Ciceronis *colores rhetoricales* e latino conuerterit, & *artem*, sic dictam, *notariatus* composuerit: *dann ich* Colores rhetoricales: *das ist* die farben vnd zierung hofliches dichtens, *von* Marco tulio cicerone *gesetzt: allzu tütsch transferyrt, vnnd bracht hab. vnd dartzu mer etwas nutzlichs vnd gutes, das* notariate *antreffen, setzen will: das alles lassen truken vnd vszgeen: vmb das myne translation, die ich gemacht han, dester bas verstanden, vnd die zierlicheit vnd farben, darin begriffen eigenlich gemerckt werden mugen* &c.

Et haec sunt omnia quae in collectione reperiuntur, quam ideo paullo luculentius descripsimus, quod illa admodum est rara, & auctor in *lexico eruditorum* omissus fuit. Editionis tempus, in fine eiusmodi verbis designatur: *Flyszigclichen geordnet, vnd getruckt* Johannes Bryse: *Burger tzu* Straszburg: *tzum Thiergarten. Vff Sant Johans enthouptung tage. Anno domini M. CCCCCX.* (1510). Cuilibet translationi aut opusculo, figura praemittitur, ab artifice non satis perito, ligno incisa. Erunt fortasse inter lectores nostros, qui vnum alterumue versionum specimen desiderauerint. Illi autem desiderium suum satis & abvnde explere poterunt, si ea euoluerint, quae supra p. 891 sqq. excerpsimus, cum Aeneae Siluii *historiam de duobus amantibus*, Eurialo & Lucretia descripsimus.

CXII.

CXII.

JOANNIS TAVLERI *des heiligen lerers* Predig, faſt fruchtbar zu eim recht chriſtlichen leben. Deren Predigen gar nah hie in diſem buch des halb teyls meer ſeynd dann in andern vorgetruckten büchern, die man ſydhar mit der hilff gots funden hat, Der ſeyn wort yetzt wider erweckt vnd aller welt verkündt. *Getruckt zu Baſel Anno M.D.XXI.* (1521) in fol. folior. 318. ſi titulum, indicem, & Tauleri vitam folior. 20. non numeraueris.

Editio haec, teſte *Catalogo Bibliothecae* ſalthenianae p. 216. inter rariſſimas referri meretur. Complectitur illa *ſermones* CXCVIIII. (199), qui partim diebus dominicalibus, partim feſtis, & diebus in memoriam ſanctorum & apoſtolorum, ſolemni ritu celebratis, partim alia quadam occaſione recitati fuerunt. Praefationem illis praemiſit typographus, quae legitur in ſecunda tituli pagina, & eiusmodi verbis concepta eſt:

Adam Petri *dem chriſtlichen Leſer*
S.

Alsdann min ſondere neygung biſzhar allzytt geweſen vnd noch, der heiligen geſchrifft liebhabern nutz vnnd fürderung höher zu ſchetzen, weder alles das ſo mir ſunſt zu eroberung zytlichen guts, villicht wyther hett mögen reichenn. Von wölcher neygung, hat mich weder müh, arbeit noch groſſer coſt, (ſo ettliche offt vnnd dick ab derglychen fürnemen getryben hatt) ouch ſunſt keyn widerwertigkeyt, bringen noch bevvegen mögenn. Sonders mit hilff des Almechtigen, will ich in ſöllicher meynung, ſo lang ich leb, vnd in minem vermögen ſyn wirt, für vnd für hebarren, vnd mich kheiner arbeit beduren laſſen, damitt ich allen fromen chriſten, etlichermaſz zu hilff

hilff khommen, vnnd gute vszerleszne Bücher, jnen zu trost, an tag bringen mög. Dem allem nach, hab ich, o christlicher Leser vnder andern beylsamen Christlichen vnnd evangelischen Büchern (so den Aristotelem, *ouch das gespenst vnnd falsche vnderwysung etlicher pharisseischen vnd verkerten lerern gentzlich verwerffen). Eins erkundet, vnd newlichen vffs flyssigest myns vermögens getruckt. Namlich dise geistliche im Evangelio vnd* Paulo *wolgegründte Sermones, des Hochgelerten vnnd wytberümpten der heiligen gschrifft Leters* JOANNIS TAVLERI. *Vsz wölchem, mag ein yeder, iung vnnd alt, gelert vnnd vngelert, schöpffen vnd vernemen, wie er christliche Ordnung verstan, vnd dero geleben vnnd volgen soll. Insonders wie man im geyst leben vnnd sich mitt Gott versunen mag, durch ersuchung eygner gewyssen vnnd vfferhebung des Gemüts in Gott. Dise vnnd andere geystliche frucht vnd heilsame vnderwysung, wirdst du (o Christlicher Leser) vnd mengklich so das Buch durchlifzt, on allen zwifel befinden, guter hoffnung vnd zuuersicht, du vnd andere werden dise myn arbeit vnnd trüwlich angekerten flysz, danckbarlich vnd im besten vffnemen. Datum zu* Basel *Anno M. D. XXI. Mense Augusto.* Sequitur praefationem *Ein register vnd anzeigen aller predigen des erleuchten lerers* JOAN. TAVLERI, *gesetzt nach Ordnung der zeytt, kürtzlich begreiffend, was man vff ein yeglich fest, vnd beiligen tag predigen oder lesen mag.* Istum indicem excipit *Historia vnd leben Doctor* JOAN. TAVLERI, quae hac ratione inscribitur: *Hye nach volget die hystoria vnnd das lebenn des erwürdigen doctors* JOHANNIS TAVLERI. *Die ouch in ir begryfft gar vil guter leren vnnd predigenn, Wie vnd was vrsachen, er kommen sey zu solchem seynem hochgeistlichen vnnd erlüchten statt durch den vnnd in dem er so vil nutzes vnd frucht des götlichen wortes mit der hilff gottes zu wegen brachs vnd geschafft hat das er nit vnbillich etlichenn der aller fürnemsten leren vnd predigen der christlichen kirchenn vergleicht werden mag.* Sermones ipsi his inchoantur verbis

verbis in nostra editione: *Der erst teil der predig des hochgelerten vnd wyrdigen vatters erlüchten lerers der heyligen geschrifft, Doctor* JOANNIS TAVLERII. *Die da anzeigen den rechten grund eines waren christlichen lebens, gegründt vsz der heilgen geschrifft vnd etlicher fürnemen heiligen lerer, vsz denen er (als ein gewürbigs bynle) daz allersüssest honig geistlicher volkomenheit, zusamengelesen, vnd zu fruchtbaren nutz viler menschen gepredigt hat.* Folio CCXLII. a. Sermonibus, qui plerumque TAVLERO adscribuntur, imponitur finis, eodemque folio b. oculis haec talia obiiciuntur verba: *Folgen hernach etlich gar subtil vnd trefflich kostlich predigen etlicher vast gelertter andechtiger vätter vnd lerern, ausz denen man achtet Doctorem* TAVLER *etwas seins grundes genommen haben. Namlich vnd insonders meister* ECKARTS *(den er vnderweylen in seinen predigen meldet) der ein fürtreffenlich hochgelerter man gewesen ist, vnd in subtilikeyten natürlicher vnd gottlicher kunsten so hoch bericht das vil gelerter leut zu seinen zeitten jn nit wol verstunden, Deszhalb seiner ler ein teyl auch in ettlichen stücken vnd artiklen verworffen ist. vnd noch von einfeltigen menschen gewarsamlich gelesen werden sol. Wiewol hiebar in disz buch mit fleisz nüt gesetzet ist, dann das gemeinlich wol verstanden vnd erlitten werden mag, Das ist ein teil seiner ler vnd predig, darausz man spüren mög, wie gelert vnd subtil er gewesen sey, vnnd vff was grund all sein ler vnd predig (wie Doctor* TAVLERS*) geuestnet gewesen sey. Hieruor man weyter mercken mag, daz vorzeyten (doch nit als yetz) auch gelert leut gewesen seyen in allerhand künsten die auch in* teutschen *landen geschinen haben.* Libro tandem typographus finem imposuit eiusmodi verbis: *Hie endet sich die lere vnd predigen desz erleuchten vnd hochgelerten lerers* JOHANNIS TAVLERI, *mit grosser Arbeit zusammen gelesen, vnd mit dem besten corrigieret. Allen christen besunder geistlichen leutten zu nutz vnd fürdrung irs Christlichen fürnemens. Auch*

zu

zu lob vnd ere gott dem allmechtigen, vnd allem hymlischen here. Nüwlich durch angebung desz fürsichtigen weisen herren Johann Rynman *gedruckt vnd volendet in der loblichen statt* Basel *durch* Adam Petri, *im Augstmonat, nach der geburt vnsers Erlösers M. D. XXI.* (1521).

De JOANNE TAVLERO, *Theologo*, vt passim dicitur, *illuminato*, Germano, Ordinis Praedicatorum argentoratensi, defuncto Argentorati anno 1361. vid. praeter *vitam* sermonibus adpositam, & praeter alios scriptores, Anton. Posseuini *Adparatus sacer* Tom. II. p. 252 sqq. Henric. Wharton *Adpendix ad* Guil. Cave *histor. litterar. scriptor. ecclesiastic.* p. 44. Natal. Alexandri *Historia eccles. Secul. XIII. & XIIII.* Tom. VII. Cap. V. Artic V. p. 159. edit. *parisin.* 1699. Godofredi Arnoldi *Kirchen- vnd Ketzerhistorie* P. I. L. XIIII. Cap. III. §. 11. p. 384. Eiusd. *Historie vnd Beschreibung der mystischen Theologie, oder geheimen Gottes-Gelehrheit wie auch derer alten vnd neuen Mysticorum, Frankfurt.* 1703. in 8. Cap. XXI. num. LXVI. p. 404 sqq. Martini Ruari *Epistolae* Tom. I. epistol. 3. p. 10. epist. 5. p. 25. epist. 6. p. 43. ep. 8. p. 62. edit. *Amstelod.* 1677. in 8. Pier. Baile *Dictionaire* Tom. IIII. p. 2698. Jo. Franc. Buddei *Isagoge historico-theologic.* P. I. p. 682 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 437 sqq. Georg. Friderici Heupelii *Memoria* JOANNIS TAVLERI *instaurata & loco exercitii academici exhibita, Viteberg.* 1688. in 4. Recentioribus temporibus *opera* JOANNIS TAVLERI omnia, teutonice euulgata fuerunt *Francof.* 1621. in 4. Ad illam editionem exscripta fuit, ea, quae hunc praefixum habet titulum: *Des hocherleuchten vnd weitberühmten Lehrers* D. JOH. TAVLERI *Predigten, auf alle Sonn- vnd Feyertage durchs gantze Jahr, so zu rechtmässiger Anstellung, vnd beharrlicher Fortsetzung eines gottseligen Lebens vnd guten Gewissens sehr nütz- vnd dienlich sind. In die*

die hochteutsche Sprach treulich vnd fleissig übersetzet: Dessen Vrsachen der christliche Leser in der Vorrede berichtet wird. Worzu noch in dieser Edition angehängt werden, 1) *das arme Leben* Christi, 2) *Medulla animae*, 3) *Teutsche Theologia*, 4) Thomae a Kempis *Nachfolgung* Christi. 5) *Geistreiche Betrachtungen oder Andachts-Ubungen, über das Leben vnd Leyden vnsers Erlösers* Jesu Christi. 6) *Wie der Mensch möge ernsthafftig, innig Geistlich, vnd Gottschauend werden, vnd dann* 7) *Eine außführliche Lebensbeschreibung deß heiligen Lehrers* TAVLERI. *Ingleichen auch was* D. Luth. Phil. Melanchth. Joh. Arndt, *vnd andere geistreiche Lehrer von diesen Predigten, als auch desselben Schrifften gehalten, beweisen ihre beygefügte Zeugnisse. Auch ist dieser neuen Edition noch beygefügt eine Vorrede Herrn* D. Philipp Jacob Speners. *Franckfurt am Mayn Gedruckt vnd verlegt von Philipp Fieuet, Buchdr. vnd Händler, im Jahr* 1692. in 4. Accesserunt editioni, figuris ligno incisis ornatae, praeter libellos in titulo memoratos, *zwey alte geistreiche Büchlein Doctor* Johannis von Staupitz, *weiland Abts zu* Salzburg, *zu* S. Peter. *Das erste von der holdseligen Liebe Gottes. Das ander Von vnsern christlichen Glauben, zur Erweckung der Liebe Gottes, vnd Vermehrung des Glaubens, in allen Gottseligen Hertzen. Durch* Johannem Arnd, *weiland General-Superintendenten des Fürstenthums* Lüneburg *publicirt.* Repetita fuit editio *Francof.* 1705. in 4. Exstant etiam editiones *coloniens.* 1720. in 4. & *halens.* 1720. in 4.

ECCARDVS, cuius *sermones* in nostra editione adiiciuntur, Saxo-teutonicus fuisse dicitur, monachus Ordinis Praedicatorum, in Austria anno 1329. defunctus, vbi *docendo & praedicando*, Joan. Trithemio teste, *de Scriptor. eccles.* Cap. DXXXVII. p. 130. edit. Jo. Alb. Fabricii, *famosissimus est habitus.* Idem praeterea Trithemius, illum hoc ornauit elogio: *Vir in*

diuinis scripturis eruditus, & in philosophia aristotelica *omnium suo tempore doctissimus, ingenio subtilis & clarus eloquio, sed dum nimis philosophiam insequens, nouitatem terminorum, contra theologorum consuetudinem, vbique curiose immiscuit, varios errores induxit, inter quos decem & septem exstant articuli, a summo pontifice damnati, & per eundem magistrum* ECCARDVM *in fine vitae reuocati, quorum in* expositione *sua* super euangelium Joannis *multi continentur. Denique magistri theologicae facultatis, gymnasii* heidelbergensis *Anno Domini MCDXXX. eosdem errores, cum quibusdam aliis publice condemnatos denunciarunt. Vndecim autem articuli tanquam suspecti, relicti sunt, qui omnes seorsum opusculis eius, adponi ad cautelam consueuerunt. Nihilominus vbi catholice scripsit, satis profunda & vtilia dogmata dedit.* Talia quoque Trithemii verbis retulit Anton. Posseuinus in *Adparat. sacr.* Tom. I. p. 429. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. V. p. 237 sqq. Gottfr. Arnolds *Historie vnd Beschreibung der mystischen Theologie* Cap. XXI. num. LXVII. p. 412. Cum vero ille Jo. Henr. Vrsinum in *Analect. sacris* L. II. p. 143 sqq. testem de ECCARDO producit, fallitur: nam omnia quae l. cit. leguntur, non ad ECCARDVM, sed ad Nicolaum de Flue, siue de Rupe, heluetium, Eremitam celeberrimum spectant. A Natal. Alexandro in *Histor. Eccles. Secul. XIII. & XIIII.* Tom. VII. Cap. III. Artic. XII. p. 103 sqq. viginti octo recensentur errores, quos suis concionibus, scriptisque vulgauit ECCARDVS, vt compertum fuit, ex quaestione, in ipsum habita, primum ab Henrico, Archipraesule coloniensi, deinde coram Joanne XXII. Pontifice romano, qui illos ex Doctorum, & Cardinalium sententia, *partim ex verborum sono, & ex connexione sententiarum, labem haereseos continere, partim male sonare, temerarios esse, ac de haeresi suspectos, licet cum multis expositionibus ac suppletionibus, sensum catholicum formare valeant,*

ant, vel habere pronunciauit, librosque ideo ECCARDI, apostolica auctoritate damnauit. Exhibuit quoque istos errores, e litteris Joannis XXII. ex regesto eiusdem Pontificis, descriptis Odoricus Rainaldus ad ann. MCCCXVIIII. num. 70. Tom. XV. Annal. p. 389. Quam subtilis vero iste ECCARDVS fuerit concionator, lectores nostri, e specimine, quod in primo statim *sermone* occurrit, nostrae editionis fol. CCXLII. b. excerpto, probe diiudicent --- *Sant Pauls spricht, Got wonet in einem liecht, da niemant zukomen mag. Er spricht Got ist ein liecht, do nit zugangs ist, zu gott ist kein zugang, wer wider vffgat noch zunemmend ist on gnaden vnd on liechte, der kam noch nie in Gott. Got ist nit ein zunemend licht, man musz mit dem zunemenden dar sein kommen. In dem zunemende sicht man gottes nicht. Sol gott gesehen werden, das musz geschehen in eim liecht, das got selber ist. Ein meister spricht, In got ist nit minder noch me, noch daz vnd das. Dieweil wir in dem zugangk seind, so kommen wir nit daryn. Nun spricht er, Ein liecht vom himmel vmbschein ju* (scilicet Paullum, Sermo enim agit de conuersione Paulli, ad Actor. IIX.) *Da meinet er, was seiner seel icht was, das ward vmbgriffen. Ein meister spricht, das in disem liecht, alle die krefft der sel überhüpfen, vnd erhöhen sich die eussern sinne, damit wir sehen vnd hören, Vnd die inwendigen sinn die wir gedencke heissen, wie weyt die seyent vnd wie grundlosz, das ist wunder, Als wol gedenck ich über mer, als hie bey mir, Vber die gedencken ist vernünftigkeyt, als sy noch suchend ist. Sy gat all vmb vnd suchet, sy laustert hår vnd dar, vnd ir gat zu vnd ab. Vber die vernunfftigkeyt die da suchend ist, so ist ein vernunfftigkeit die da nit suchet, die statt in irem lautern einfeltigen wesen das da begreiffen ist in dem liecht. Vnd ich spriech, das in disem liechte, alle die krefft der seel sich erhöhent. Die sinn entspringent in die gedänke, wie hoch vnd wie grundtlosz die seind das weiszt nie-*

 mant,

mant dann got vnd die ſeel. Es ſprechen vnſere meiſter, vnd iſt ein ſchwere frag, Das die engel nit wiſſent die gedencke, ſy brechen auſz, vnd die gedencke ſpringen denn in die vernünfftikeit, als die vernünfftikeit ſuchent iſt, Vnd die vernünfftigkeit die da ſuchen iſt, ſpringet in die vernünfftikeit die da nit ſuchend iſt, die da ein lauter licht in ir ſelber iſt. Das liecht begreifft alle krefſte der ſel in ſich. Darumb ſpricht er, Das liecht vom himmel vmbſchein jn &c. Cui quaeſumus haec lumina, claritatis ſuae fulgore, non offundant tenebras?

CXIII.

Sermones CONTRACTI de tempore & ſanctis per totum annum vna cum communi ſanctorum vtiliſſimo & cum aliquot ſermonibus de beata virgine. De religioſis. De dedicatione. & ceteris. mirifice legentem deuotione afficientes. ad predicandum propter ſeriem & modum procedendi captabiles facillimique veteris teſtamenti miſticationem in medium lucide deducentes & noui graciam ſalutemue iocunde nunciantes non minus vulgi corda in penitentie tramitem ſponte allicientes foeliciter incipiunt. in folio folior. 352.

Hac ratione inchoatur liber, cuius auctor pauciſſimis nomine cognitus, multo minus liber ipſe conſpectus fuit. Vix ſane vnum alterumue deprehendimus auctorem, qui JOANNIS CONTRACTI fecerit mentionem. Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 357. haec pauca habet: JOANNIS CONTRACTI ſermones de coena domini. *Putatur vixiſſe circa annum* 1373. Paullo prolixior eſt Antonius Poſſeuinus, qui in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 162. ſcribit: JOANNES

NES CONTRACTVS, Belga, *Ord. minorum, ſcripſit libros ſat vberes* Concionum, *quas olim excudit* Joannes Roelhof (Koelhof) Lubecenſis. *Extabant in Bibliotheca* Franciſcanorum lubecenſium. Antonii Poſſeuini veſtigia legiſſe videtur Joannes Franciſc. Foppens, qui Tom. II. *Biblioth.* belgicae p. 620. idem παρόραμα in typographi nomine admiſit, cum ſcribit. JOANNES CONTRACTVS, Belga, Ordinis Minorum, *ſcripſit* Sermones *vberes, ad Populum; excuſos iam olim per* colonienſes *&* toloſanos, *typis* Joannis Roelhoff, *fol.* Alii ſcriptores, qui catalogos & bibliothecas contexuerunt, illius nomen ſilentio transmiſerunt; In Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & inſim. Latinitat.* & in *Lexico eruditorum* nihil de eo invenimus. Ipſa, quam Anton. Poſſeuinus, & Jo. Franc. Foppens memorat, editio, ante oculos, verſatur. E bibliotheca portenſi publica, nobiscum communicata fuit. In fine leguntur talia verba: *Sermones* JOHANNIS CONTRACTI *ordinis Minorum, ad populum fructuoſe predicabiles opera magna correcti Impreſſique per me* Johannem Koelhoff de Lubeck Colon. *ciuem foeliciter expliciunt.* His autem verbis, manu cuiusdam adſcriptum legimus, auctoris proprium & patrium nomen, qui JOANNES KORTZ adpellatus fuiſſe dicitur. Alius praeterea notam addidit, qua librum anno Chriſti circiter 1479. editum eſſe perhibet. Fol. 281 ſqq. legitur *ſermo de animabus*, cuius particula, propterea quod ipſe ſermo, e codice mendoſo exſcriptus fuit, in fine codicis conſpicitur adiecta, hoc titulo: *Hoc quod ſequitur, complementum eſt ſermonis de animabus, quod propter mendoſitatem exemplaris accidit. vide Ibi.* Illi *complemento*, adponitur *omnium ſermonum index.*

CXIIII.

Directorium sacerdotale. in fol. folior. 104.

Insignis libri raritas, ex eo colligi poterit, quod pauci admodum scriptores, illius, & auctoris, tali quidem ratione fecerint mentionem, vt in propatulo sit, illos, librum oculis minime conspexisse. Auctor est JOANNES PFEFFER siue PHEFFER, de Wydenberg, natione Teutonicus, patria Francus orientalis, *vir*, vt Joannes Trithemius *de Scriptorib. eccles.* Cap. DCCCLXXXIIX. p. 211. edit. Jo. Alb. Fabricii, ait, *in diuinis scripturis, longo studio eruditus, & in seculari philosophia, egregie doctus, ingenio excellens, vita, & conuersatione deuotus, mansuetus, & praeclarus.* Primum in academia heidelbergensi docuerat, postea autem, cum friburgense gymnasium conderetur, inter theologiae professores primus obtinuit locum, & theologiam, in ea vrbe, per plurimos annos docuit. Praeter Trithemium, id testatur codicis subscriptio, quae hisce verbis concepta est: *Magister* JOHANNES PFEFFER de Wydenberg, *sacre theologie Professor studii vniuersalis* Friburgensis *iniciator hec concepit & legit registrum compleuit Anno domini M. CCCCLXXXII.* (1482) *Vigilia Thome Apostoli.* Mortuus dicitur a Jo. Trithemio Cap. CCXXXV. *de Scriptor.* Germaniae, anno 1494. Conf. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 405. Sixti senensis *Bibliotheca sancta* L. IIII. p. 289. edit. *coloniens.* 1576. in fol. qui illum *vitembergensem* adpellat, & ideo notatus fuit ab Antonio Posseuino in *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 238. Jacobi le Long *Biblioth. sacr.* Tom. II. p. 902. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 333.

Hi quidem, quos nominauimus, viri, *Directorii sacerdotalis* faciunt mentionem, sed neutrum, euoluisse librum ipsum, ex eo colligimus, quod illum

Commentarium in epiſtolas Paulli *omnes* eſſe prodiderint, cum tamen ipſe auctor, initio ſtatim voluminis, ea quae ſcripſerit, & publice praelegerit, ad *epiſtolas* tantummodo Paulli *ad* Timotheum, & Titum ſpectare, diſertis verbis pronunciauerit. *Circa lecturam*, inquit, *epiſtularum beati apoſtoli* pauli *Ad* thymotheum *& ad* Tytum *libuit pro maiori eorum que ibi dicta & dicenda ſunt declaracione diuino concurrente opitulamine aliquod* ſacerdotale directorium *paulliſper concipere. & deo dante legendo ſtudioſius in medium deducere. Et quoniam inprimis apoſtolus inſtruit & docet* thymotheum *de ſtatu epiſcopali Ideo primo de illo videtur dicendum premittendo quedam generalia* de ſtatu in communi *ſecundo* de ſtatu ſacerdotali. tam curatorum quam non curatorum. *Vt ergo materia hec expeditientiori modo poſſit haberi in modum & formam dubiorum concipere. hanc propoſui. diuidendo in* tredecim partes *&* partes *in* paragravos *&c.* Errant praeterea Sixtus ſenenſis, & Antonius Poſſeuinus ll. citt. qui opus *quatuordecim* abſolui *partibus*, ſiue libris, ſcribunt, quod ab Auctore in *tredecim* tantummodo *partes* diuiſum fuit. Quo tempore illud in lucem prodierit, ignoramus; Annus enim M. CCCC. LXXXII. qui in ſubſcriptione, oculis ſe obfert, tempus ſine dubio deſignat, quo vltimam auctor operi impoſuit manum. Litteris exſcriptum eſt gothicis ſatis luculentis, initialibus autem, ſiue florentibus litteris, & titulo deſtituitur, quod indicium eſt, id opus ſeculo XV. euulgatum eſſe. Partem primam praecedit *index* duplex, quorum alter indicat, quot paragraphos quaelibet pars contineat; alter vero res, per tredecim partes pertractatas, ordine alphabetico ob oculos ponit. In *Lexico eruditorum* JOANNIS PFEFFER nomen quaeſiuimus, ſed non inuenimus.

CXV.

Tractatus iam nouiter compilatus de materiis diuersis indulgenciarum *per doctissimum ac famosissimum virum dominum* JOHANNEM PHEFFER *widenberg Sacre theologieque professorem eximium Ac alme vniuersitatis studii friburgensis ordinarium* feliciter incipit. in fol. folior. 46.

Hac ratione inscribitur liber, qui, illum quem modo descripsimus, raritate longe superat, cum nulli scriptori, cuius nomen adduximus, innotuisse videtur. Omnes quidem JOANNEM PFEFFER, *opuscula quaedam praeclara* conscripsisse referunt, sed eorum titulos, silentio plane praetereunt. Qua, auctor, caussa fuerit impulsus, vt hoc opus compilaret, hisce initio exposuit verbis: *Anno domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo* (1480) *indulgentie fuerunt* friburgensis *parochiali ecclesie pro erectione noui chori & aliis necessariis ecclesie ornamentis a summo & sanctissimo apostolice sedis papa* Sixto quarto *per Triennium misericorditer concesse. Ac alias per dei ecclesiam diuersis ex causis habundanter sint multiplicate. Et quia quamplurimi proprie existimacionis fantasia ducti. circa eas frequenter decipiuntur & incaute alios loquendo. aut docendo decipiunt. Vtile iudicaui aliqua de hac materia diuina assistente gracia. sed maiorum meorum sententias annotare & in nouem questiones principales illam materiam restringere.* Nouem autem quaestiones, quas pertractat tales sunt. I. *Vtrum indulgentie sint ponende?* II. *Vtrum diffinicio indulgencie sit bona qua dicitur indulgencia est remissio pene temporalis debite pro peccatis actualibus &c.* III. *Vtrum papa vniuersalem habens potestatem dandi indulgenciam possit cuilibet homini communicare eam?* IIII. *Vtrum indulgencie tantum valeant quantum sonant id est tantum annunciantur aut valere predicantur.*

tur. V. *Vtrum ſicut papa plenariam aut pleniſſimam habeat indulgenciam dare ita & inferioribus ſe ſcilicet epiſcopis habeat indulgenciam communicare?* VI. *Vtrum in anno iubileo conuenienter detur omnibus* romam *pro gracia indulgenciarum viſitantibus remiſſio plenaria aut pleniſſima de peccatis eorum omnibus?* VII. *Vtrum ſicut papa ſolum pro actibus exterioribus ac temporalibus rebus habeat indulgenciam dare ſolum habentibus voluntatem dandi ſicut dantibus aliquid temporale?* IIX. *Vtrum ſicut exiſtentes in mortali peccato indulgenciam a papa datam recipiant, ita cruce ſignati morientes cum ſirmo propoſito transfretandi eandem acquirant?* VIIII. *Vtrum papa dans indulgenciam illis qui ſunt in purgatorio poſſit facere quod vni eorum cicius quam alteri detur liberacio?* Adpendicis loco, operi ſuo adiecit JOANNES PFEFFER 1) *Bullam* papae Bonifacii IIX. *iubilei*, promulgatam Romae apud S. Petrum anno 1299. XIII. Kal. Mart. pontificatus anno ſexto. 2) *Bullam iubilei* Clementis VI. Eſt haec *bulla* quam Clemens VI. ob morbum peſtilentialem, qui Romae graſſabatur, promulgaſſe dicitur, eadem, quam Baluzius aliique ſuppoſititiam eſſe ſtatuunt, ob locum, qui in exemplari noſtro, hac ratione legitur: *Concedimus ſi vere confeſſus in via moriatur quod ab omnibus peccatis ſuis ſit immunis penitus & abſolutus. Et nichilominus mandamus angelis paradiſi, quatenus animam illius, a purgatorio penitus abſolutam* (in) *paradiſi gloriam introducant.* Conf. Gregor. Rothfiſcheri *Ablaſz vnd Jubeliahr, Regensb.* 1751. in 4. P. I. Sect. III. §. 416. p. 770 ſqq. 3) Eiusdem Clementis VI. *bullam*, quam dedit Auenione an. 1343. VI. Kal. Februar. anno pontificatus ſui primo. 4) *Bullam anni iubelei* Paulli II. anno 1470. XIII. Kal. Mai. pontificatus anno ſexto. 5) *Bullam iubilei* Sixti IIII. an. 1472. VII. Kal. april. anno pontificatus primo. His *bullis* pontificum romanorum acceſſit

6) *Tractatus Jubilei editus & compilatus per reverendum patrem vtriusque iuris in orbe monarcham dominum* JOHANNEM DE ANANIA *Archidia.* Bononiens. *In anno domini millesimo. CCCC. L.* (1450) *praecedente in apostulatu domino* Nicolao quinto *quem tractatum composuit dum ordinarie* Bononie *legebat titulum de crimine falsi.* JOANNES DE ANANIA, Archidiaconus, & Professor iuris canonici, bononiensis, cognomen a Latii vrbe, quam patriam adeptus est, accepit. Gentilitio nomine illum ideo, quod infimo loco natus esset, carere existimat Guidus Panzirolus *de claris legum interpretib.* L. III. Cap. XXXIIII. §. XLV. p. 358. vbi illum & tali elogio ornauit: *Vir magnae religionis fuisse creditur, qui nullo vnquam negotio, vel lectionibus publicis, se adeo occupari permisit, vt aut praescriptas preces, aut sacra intermitteret. Quin etiam scrupulosae conscientiae habitus est.* Bartholomaeus Socinus *virum magnae scientiae & conscientiae adpellat.* Ex schola eius processerunt, Jureconsulti clarissimi Alexander de Imola, Andreas Barbatius, Alexander de Tartagnis, aliique plures. Posteriorem in primis adeo prae ceteris dilexit, vt illi filiam suam in matrimonium collocaret. Mortuus dicitur anno aetatis LXX. quo vero tempore id acciderit, non satis constat. Guidus Panzirolus annum 1458. illi fuisse emortualem refert, sed Joan. Fichardus in *vitis Jureconsultor. recentior.* p. 424. Jo. Bapt. de Caccialupis in *Historia interpret. & glossator. iuris* p. 509. Jos. Simlerus in *Bibliotheca* p. 336. Aubert. Miraeus in *Auctar. de Scriptor. eccles.* Cap. CDLXII. p. 86. Anton. Posseuinus in *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 105. Henr. Wharton in *Adpend. ad* Guil. Caue *Histor. litterar. scriptor. eccles.* p. 120. illum anno 1455. obiisse contendunt. Conf. de illo Marci Mantuae Benauidii *Epitome viror. illustr.* Cap. CXXXIIII. p. 471. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Lat.* L. VIIII. p. 133. In Nicolai Burtii *elogio* Bononiae, in Jo. Gerh. Meuschenii *vitis summorum*

morum dignitate & eruditione viror. Tom. III. p. 89. hoc de illo legitur distichon:

Canonis arte valens multum quoque ANANIA *sacris*
Accumulat dictis, plurima scripta tibi.

In Bononia autem *illustrata*, idem Burtius, apud Meuschenium l. cit. Tom. II. p. 167. eiusmodi in eum scripsit elogium: *Addendus est* IOANNES DE ANANIA, *iuris pontificii ornatissimus: qui primo vxoratus, dehinc defuncta vxore Archidiaconus* bononiensis *effectus, quique & patrimonium suum, pauperibus, viduis, & orphanis subueniens, erogauit; templa quoque diuina reparauit. Quippe post* consilia *ab eo edita vna duntaxat* lectura super V. decretalium *interpretando, (fere omne ius canonicum, dictaque doctorum singularia in vnum complectens) me (Bononiam) haud sine laude immortali decoratam reliquit. In cuius laude haec carmina in templo religionis Servorum* (Templum Seruorum, in honorem virginis Mariae dedicatum, *Maria de' Servi*, & a IOAN. ANANIA restauratum) *vbi sepultus, inscripta sunt:*

Sol fuit hic Sophiae, fuit orbis ANANIA *nostri*
Numen: & in nullo sic iacet en tumulo.
Iussit & hoc moriens IOANNES *vir sacer. Esto*
Immortalis: humo gloria non tegitur.

Tractatus illius *de indulgentiis*, in nostra editione, quae litteris gothicis, in eadem officina excusa videtur, e qua *Directorium sacerdotale* prodiit, duo tantummodo folia implet. Omni libro imponitur finis, *tabula*, vt vocatur, *abcdaria*.

CXVI.

CXVI.

Rosetum exercitiorum spiritualium & sacrarum meditationum: in quo etiam habetur materia predicabilis per totius anni circulum. Recognitum penitus & auctum multis. Presertim primo & vltimo titulis: per ipsius *authorem* (*qui dum vita manebat temporalis nominari voluit*) *venerabilem patrem* JOANNEM MAVBVRNVM: *natione Bruxellen. Vita autem & professione regularem seu Canonicum ex institutione diui patris Augustini cuius obseruantissimam egit vitam prius in celeberrimo cenobio Montis sancte Agnetis Traiecten. diocesis Deinde in Francia in regali abbatia diui Seuerini iuxta castrum Nantonis: in qua regularem (que multis retro annis penitus corruerat) restituit disciplinam. Postremo in Liuriacensi monasterio in quo cum (expulsis inde irreformatis moribus) Canonici regularisque obseruationis viros: cum eisque aliquanto tempore vixisset Abbatis functus officio honorifice sepultus est.*

Carmen de nomine & laude Roseti

Nosse volens dictus cur sit liber iste Rosetum
Hoc epigramma breue lector amice nota.
Nempe velut circum peracutis sentibus horrent
Et tamen eximio flore roseta nitent:
Sic liber aspectu licet horridulus videatur:
Praecipuos fructus proferet iste tibi.
Vtque rosae primum granoso cortice clausae
Viscere paulatim se reserare solent.
Sic complexa breui prius hic res carmine quaeque

Quo

Quo melius teneas: hoc magis ipsa patent.
Floribus est iisdem duplex genus: hoc rubet: illud
Candicat: at dulce fragrat vtrunque nimis:
Haud secus hic rutilo nunc mens ardescere amore
Nunc candere sacris actibus instruitur.
Denique virtutes sunt, effectusque rosarum
Complures: huic qui conueniunt operi
Scilicet exornant: confortant: exhilarantque
Olfactum recreant: inualidosque iuuant.
Carpe rosas igitur quae non marcescere norunt
Illas inuenies hoc (mihi crede) libro.

Carmen Ascensianum de eodem

Est rosa pestano sub bis vernante roseto
Plurima: sed prima defluit illa die.
Est rosa MAVBVRNIS quam plurima nata sub hortis
Et venti & solis vim domitura grauis
Vtquam nec Boreae penetrabile frigus aduret:
Nec phaetontaeis currus adactus equis.
Hinc igitur tibi carpe rosas: studiose viator
Quae te conseruent: concilientque Deo.

Instauratum est hoc religiosissimum opus Impensis Johannis parui & Joannis Scabelerii vulgo dicti wettenschire. Venditurque ab eis sub Leone argenteo & insigni Basileensi, in vico sancti Jacobi. in fol. folior. 344.

Inter

Inter romanae eccleſiae doctores, non incelebre eſt nomen JOANNIS DE MAVBVRNE, quem alii MAMBVRNVM ſiue MOMBVRNVM, alii MAVBENVM ſiue MABVENVM adpellant. Quo loco ille vixerit, in titulo, qui longum poſt ſe verborum, more aſcenſiano, trahit ſyrma, iam expoſitum fuit. Illum ſeculo XV. exeunte, & initio Seculi XVI. vixiſſe, praeter Gerard. Joan. Voſſium *de Hiſtor. latin.* L. III. Cap. X. p. 581. adnotauit Joannes Franciſc. Foppens in *Bibliothec.* belgic. Tom. II. p. 688. vbi retulit, quod JOANNES DE VINEA, JOANNES DE BRVXELLA, & JOANNES TEMPORALIS nonnunquam adpellatus fuerit. Emendatione igitur indigent, quae in Joſiae Simleri *Biblioth.* leguntur, vbi p. 148. JOANNES DE BRVXELLIS & p. 395. JOANNES MAVBVRNVS, qui ibidem perperam Maulbornus adpellatur, veluti viri diuerſi adducuntur. *Roſetum* in *duas partes principales*, quamlibet partem, in *quatuor diſtinctiones*, diſtinctiones in *titulos*, titulos in *capita*, quae *alphabeta* vocat, alphabeta in *membra*, membra in *paragraphos*, & illos nonnunquam in *notalas* quasdam diſtinxit.

Prima pars, vt auctoris verbis vtamur, *principalis, actiuae vitae, de inuenienda materia exercitiorum religioſorum & meditationum ſacrarum agit, & incipientibus vel maxime ſubſeruit, & tradit exercitia omni & tempori & actioni, & loco accommodata circa quae praecipue incipientium eſt obſeruari.* I. illius partis *diſtinctio*, exponit *de exercitiis in genere.* II. *de exercitiis dominicalibus & feſtiualibus in genere.* III. *de exercitiis mentis.* IIII. *de inſertione virtutum.*

Secunda pars principalis, *agit de meditabilibus & ita pertinet ad vitam contemplatiuam. Nam in illa ſacrarum meditationum modus, formulae, & materiae congeruntur, quae proficientibus conuenire putantur.* Quatuor etiam diſtinctiones habet, quarum I. agit *de meditatione in genere, & meditabilibus de Deo.* II. habet

bet *meditabilia de beata virgine.* III. est *de angelis & sanctis*, & IIII. habet *meditabilia*, *de regionibus & exercitiis, in suprema regione.* Illi adiicitur *Philocaumarium, id est inflammatorium amoris diuini, in quo perfectiores inuenient, quae circa flammigeras affectiones, & mentium in Deum inflammationes vacare & intendere habent.* Editum illud *rosetum* iam fuerat *Basileae* an. 1491. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 541. Quod autem pretium isti editioni statuendum fuerit, JOANNIS MAVBVRNI quemlibet docere poterunt verba, quae initio huius secundae editionis leguntur: *Rude & inemendatissimum truncum pariter & imperfectum collectarium* Rosetum *nostrum: quod nuper me obnitente & inuito editum est; atque impressoria arte dispersum in auras grauissimorum atque religiosissimorum virorum: crebra atque improba efflagitatione: vel tandem communis vtilitatis & charitatis amore castigaturi: & in consummationem atque perfectionem (vt autoritas habet) qualemcunque daturi: in hoc premonitos pios lectores velim: vt & in alterius editionis prologo promissum est atque protestatum: collectarium istud esse & humile opus: non docendi gratia (procul presumptio tanta) sed solum occasione afferendae pietatis: etiam reluctante me & pertinacius obsistente: relictis tenebris ab aliis datum in lucem. quo factum est, vt tanta scateat seu librariorum incuria: vel castigatorum inaduertentia corruptela & imperfectione: vt deprauata sint omnia biantia mutilata & manca. Quaedam illic largiore tractu prolixa. & quaedam contra sterilisque adeo sunt breuitate perstricta: omissa plerumque & recisa necessaria multa. Quae omnia quatenus pro ingenioli nostri mediocritate assequi potuimus limatiora: bic sunt atque suppleta: vt castigatius exemplar & emendatioris archetypi copia desiderantibus assit ad manus* &c. Raro haec secunda editio, nostra aetate occurrit, & a Michaele Maittaire in *Annal. typograph.* omissa fuit. In fine illius haec legimus verba: *Habes itaque lector religiose: & salutis*

tue

tue (quales omnes esse debemus) studiose: opus plane divinum Rosetum videlicet spaciosum, & summe pietatis refertissimum. Religiosissime patris JOANNIS MABVENI *natione* Bruxellen. *Professione autem canonici seu regularis ex institutioni diui patris* Augustini: *quam exactissime obseruauit in* Liuriacensi *cenobio: quod abbatis functus officio mira & vite & doctrine sanctitate decorauit: vt in facie libri latius explicatum est. Impressum est autem presens opus in inclyta* parrhysiorum *academia opera quidem* Ascensiana: *sed impensis optimorum bybliobolarum* Joannis parui & Johannis Scabeleri: *Anno Salutis nostre M.D. X.* (1510). *Ad Idus Augusti. Deo sit laus & gloria.*

Praeter *tabulam* rerum praecipuarum alphabeticam, illi praemittitur & *tabula titulorum* XXXVIIII. quibus omne opus absoluitur, & *tabula de modo praedicandi.* Incredibile est quot elogiis illud *Rosetum* a romanae ecclesiae doctoribus condecoratum fuerit; Anton. Posseuinus in *Adparat. sacro* Tom. II. p. 220. sententiam suam hac ratione exposuit: ***Ad*** Rosetum ***quod attinet, caussam illius inscriptionis exposuit Auctor ipse Alphabeto sexto, vbi legentes inuitat ad hanc quasi spiritualem areolam aromatum, vt de virtute in virtutem tam meditando, quam agendo crescant. Qui locus, vt quaedam alia, quae sequuntur, est praelegendus. Ceterum, vt quod & ipse, & alii, qui sapiunt, dicam, quid de hoc Opere sentiam, sciendum est, aliquando piis quibusdam visum fuisse, non ab omnibus religiosis esse versandum, quasi omnium instituto non quadraret. At non vereor, quin fuissent mutaturi sententiam, si reipsa*** Rosetum ***hoc, ad meditandum, ad exhortandum, ad concionandum adhibuissent. Neque enim librum ego de spiritualibus legi, in quo vberior materia, & quasi opulentior thesaurus inueniatur. Scriptione quidem ac stylo, qualem ea ferebant tempora, simplici, (quippe ineunte seculo millesimo quingentesimo vixit) at syncerissimo spiritu, ordine, breuitate, volumen tantum absoluit: in quo***

quo cum variae sint tractationes ad eandem meditationum, & exercitationum spiritualium materiam pertinentes, tum de officiis ecclesiasticis agit, ac de praeparatorio ad Missam pag. 104 in Dietario exercitiorum Tit. IIII. Alphab 14. de Directorio autem soluendarum horarum eodem Tit. IIII. Alph. 15. Joannes Francisc. Foppens autem l. cit. *opus* adpellat, *plenum pietatis & odoriferis rosis refertum, dignissimum quod omnium devotorum maxime religiosorum, manibus nunquam excidat, sanctissimis cogitationibus, & adfectibus seraphicis maxime adcommodatum.* Iis adiungimus particulam epistolae Jodoci Badii, ascensii, quam ad magistrum Joannem Saulay, insignis Ecclesiae parisiensis Canonicum scripsit. *Rosetum,* ait, *honorandi ob* Xp̄m. *patris* JOANNIS MOMBVRNI Liuriacen. *Domus Canonicorum diui* Augustini *abbatis (dum vita manebat) dignissimi: cum animi non vulgari voluptate his diebus praeceptor colende: impressimus: Tum quod tam sanctam viri vitam ab iis qui eum intus & in cute norant edocti: non dubitauimus ab eo qui sic vixerit: doctrinam in primis salutarem emissam. Tum quod inter legendum atque dirigendum opus visi nobis sumus: nunc cum deo: nunc cum deipara virgine: nunc cum sanctis eius conuersari: & subinde extra nos rapi: atque inter rosas illas celestes collocari (quod nisi contigerit lapidem merito censueris: aut truncum nulla affectione mobilem). Tum quod viri egregii longe circunspectiore quam nos simus iudicio prediti (inter quos te &* fabrum *nostrum* Stapulen. *non minus pietate quam litteratura preditos reponimus. opus ipsum tantopere commendarunt: tam ob authoris sanctitatem & zelum in omnes Xp̄ianos: quam ob doctrine eius integritatem atque suauitatem. Mire etenim afficit: & (que vtilissima est scientia) hominem sese cognoscere facit & ad cor redire: mundum & pompas eius contemnere: ocia mala vitare: delitias carnales aspernari: deum adhoc cum summa charitate venerari: proximum decenter diligere: & se quemque ac operationes suas in deum dirigere.*

Sanctos colere ac imitari. Quin etiam in omnem regionem oculos mentis conuertere: vt in nullo speculo euidentius quod imiteris: quod deuites perspicias. Quocirca non ab re Rosetum *inscripsit.* (*Est enim locus in quo rose vnde rosaria facies nascuntur*). *Nam vt in* Roseto *plantabili primum conspicias plantaria: tum frondes: tum gemmas turgentes: ac demum flores ipsos: ita Author in hoc* Roseto: *ab inuitatorio: eruditorio: ordinario: dietario: & similibus imitationibus: que quasi seminaria quedam pietatis sunt auspicatus: per chiropsalterium: scalam communionis: Ruminatoria: supplementum sacramentale: manducatorium: ferculorium: examinatorium: & similia pietatis exercitia progressus: tandem ad flores & fructus ipsos omnis exercitii boni: videlicet ad inflammatorium diuini amoris: per multiplicium regionum scrutationem nos perducit: & in eo opus non imprudenter concludit: quippe in quo est finis legis: & consummatio exercitii beatorum in celis: quod ab eis non auferetur. Hanc autem partem vltimam vti primam author in nouissimis diebus operi preposuit: & adiecit: opusque totum vt ex prefatione eius recepti patet emendauit & auxit: atque vtinam donec mundius scriptum fuisset: viuere datum fuisset: multo enim nos labore leuasset: qui in eius characteribus lectitandis tantus fuit: vt non magnopere mirandum putem si interdum somnus obrepserit* &c.

Quae cum ita sint, non est mirandum, quod & recentioribus temporibus, in primis cum editio ascensiana, ob characterum, quibus MAVBVRNVS opus suum scripserat, difficultatem, non ab omnibus mendis immunis esset, duo viri romanae ecclesiae, *Roseti* in se susceperint emendationem, & denuo in lucem illud ediderint. Alter est Basilius Serenius Canonicus regularis, cuius editio prodiit *Mediolani apud Hieronym. Bordonum, & Petrum Martyrem locarnum 1603.* Alter est Joannes Jones londinensis, qui cum ad sacra pontificia, & monachos benedictinos transiret, Leandri a San-

a Sancto Martino adsumsit nomen, & MAVBVRNI opus denuo protrusit *Duaci*, *apud Bellerum*, 1620. in fol. De aliis JOANNIS MAVBVRNI *Operibus*, quae tamen omnia adhuc in mss. latent, vid. praeter scriptores citatos, Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 297 sqq.

CXVII.

Liber manualis ac introductorius in biblie historias figurasque veteris ac noui Testamenti peroptimus. Aurea biblia vocatus. in fol. form. minor. folior. 158.

Nomen auctoris ANTONII AMPIGOLLI, legimus post indicem capitum, ordine alphabetico dispositum, qui 13. & dimid. folium complet. Hisce enim verbis, inchoatur libri prologus: *Religiosis atque honestis viris in* Xp̄r. *dilectis fratribus studentibus* neapolim. *Conuentus ordinis fratrum heremitarum Sancti* Augustini. *Frater* ANTONIVS AMPIGOLLVS *ordinis memorati. Salutem. dilectioni vestre postulatam referens.* Ab aliis auctor vocatur ANTONIVS RAMPIGOLLVS, ab aliis RAMPEGOLVS, ab aliis DE RAMPELOGIS. Vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 54. Anton. Posseuini *Adparat sac.* Tom. I. p. 114 sqq. qui paullo acriorem in illud opus intendit limam. Sententiam eius ad verbum vsque repetiit Casimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & script. eccles.* Tom. III. col. 2310. Conf. Augustin. Oldoini *Athenaeum* ligusticum p. 50. qui auctorem, natione Italum, genuensem, (Oudinus Neapolitanum) Doctorem Theologiae Ordinis Eremitarum diui Augustini, initio Seculi XV. *ingenio praestantem, & clarum eloquio*, celebrem fuisse scribit. Anton. Posseuinus l. cit. a-

lium ANTONIVM RAMPEGOLVM, Augustinianum, alium ANTONIVM E RAMPIGOLIS, Neapolitanum, Eremitam esse existimat, illique *Bibliae figuras*, huic *Repertorium bibliorum* tribuit, cum vnus tamen idemque sit auctor, & vnum idemque opus, quod mox *introductorii in bibliam*, mox *aureae bibliae*, iam *directorii bibliae*, iam *repertorii biblici*, iam alio titulo in lucem prodiit. In fine editionis, quae e rarioribus libris est, haec leguntur: *Vigore infiniti entis explicit liber bonus & perutilis Aurea biblia appellatus veteris ac noui testa.* Vlm *diligenter per* Johannem Zeiner de Reutlingen *artificialiter effigiatus Anno dni M. CCCC. LXXVI.* (1476). *Cui sit honor & gloria in secula seculorum Amen* &c. Vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. V. P. I. p. 182. Omnia vero, quae de hoc libro, a Clemente IIX. in *indicem librorum prohibitorum*, donec expurgetur, relato, & de hac ipsa editione dici poterant, exposita iam fuerunt in *Nachrichten von einer* hallischen *Bibliothek* Tom. VII. p. 500 sqq. Habemus editionem recentiorem ad manus litteris gothicis exaratam, quae tali inscribitur titulo: *Figurarum biblie opus conducibile & perutile. Quoniam in eo omnes materie contente per clarissimum virum* ANTHONIVM DE RAMPEGOLIS. *Ordinis sancti* Augustini *in bibliam studiose applicatum.* in 8. folior. 239. Inueniuntur in illa editione, nonnullae figurae, admodum crassa Minerua, ligno incisae. In fine haec leguntur verba: *Figurarum biblie opus insigne. perquam vtile predicatoribus. curaque peruigili* Colonie *iuxta conuentum predicatorum elaboratum fausto sidere finem arripit. Anno christiane salutis MCCCCCV.* (1505) *Die vero VI. Martii.* In Michaelis Maittaire *Annal. typogr.* de ista editione, nihil relatum legimus. De aliis editionibus vid. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* l. cit. Christophor. Hendreich *Pandect.* brandeburg. p. 156. Alphons. Ciaconii *Bibliotheca* p. 214 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.*

L. I.

L. I. p. 341. Jacobi le Long *Biblioth. sacr.* Tom. II. p. 919.

CXIIX.

Vocabularius perutilis terminos biblie noui & veteris testamenti. pregnantes. ac difficiles optime declarans, *per solennissimum sacre theologie professorem : magistrum* HEINRICVM DE HASSIA aggregatus. in fol. form. min. folior. 268.

Sine dubio rarissima haec editio, ipsa illa est, quam Joannes Albert. Fabricius L. IIX. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 947. *sub initium typographiae, sine anni nota & loci* prodiisse scribit. Si coniecturae locus fuerit, illam anno circiter 1473. exscriptam crediderimus. Litterarum enim characteres gothici, qui proxime ad romanos characteres accedunt, iis similes admodum sunt, quibus eodem anno Henrici Steinhöwelii *chronicon* sermone vernaculo compositum, exscriptum fuit, quod in *Analectis litterariis de libris rarioribus* p. 245 sqq. descripsimus. Omni destituitur *vocabularius* titulo, & liber ipse hisce inchoatur versiculis:

Difficiles studio partes. quas biblia gestat
Pandere sed nequeo latebras. nisi qui manifestat
Auxiliante deo. qui cui vult singula prestat
Dante iuuamen. eo nihil insuperabile restat
Propria ponuntur hic. nomina pauca sed oro.
Qui legis indulge. quoniam breuis esse laboro.
Si quem profectum tenet. hoc opus deitatis
Que dat profectum. sine qua nihil est bonitatis
Quicquid non rectum. patet hic quicquid ruditatis
Quicquid neglectum. vel quicquid inutilitatis
Supplens defectum. lector studii pietatis

Corrige correctum. sit in vsum posteritatis.
Scematis ignarus. stilus est non ab ymo limam.
Nam pollere facit operam correctio preuiam
Desuper irradia. scribenti gratia dya.
Sis dux. sis sotia mea. lux & vera sophya.

Illis versiculis, verba, quae tituli loco adscripsimus, adposita sunt. Vix vnus alterue liber nobis se obtulit, qui maioribus & mirabilioribus, litteris initialibus fuerit ornatus, quae non adpictae, sed a typothetis, formis, sine dubio, ligneis, expressae sunt. Scribendi compendia, librum lectu reddunt admodum difficilem, qui praeterea signaturis, vt vocant, & reclamantibus destituitur. Per ordinem alphabeticum dispositus, vocabulorum, quae in versione sic dicta bibliorum *vulgata* occurrunt, explicationes refert, quae maxima ex parte, ad etymologiam spectant, & Isidori, Prisciani, Papiae, Huguitionis Alexandri de Villa Dei, aliorumque grammaticorum auctoritate confirmantur. Illis insolitae, & quae risum moueant, saepe numero, explicationes, & obseruationes immistae sunt. Speciminis loco, haec talia excerpsimus: A *littera sicut dicit* Ysidorus *in primo libro ethim. Ideo in omnibus linguis est prior quod ipsa nascentium vocem apperit vnde dicitur in hystoriis* Masculus recenter natus eiulando dicit A. mulier vero E. *vnde versus* E profert aut A. quisquis procedit ab Eua. *Item dicit* Prisitianus *de tractatu de interiectione. A praepositio est & interiectio. & nomen. praepositio vt* a summo ad ymum. *Interiectio est. vt in bucolicis.* A tibi ne teneras glaties secet aspera plantas. *Et nos possumus addere quod* A *est interiectio dolentis, vbi dicitur* A. A. A. domine Deus. *Item nomen est ipsius littere sicut supra dictum est.* Nepa *vt ait* hug. *quidam serpens est, qui natos suos consumit, excepto eo qui in dorso eius insederit vel inheserit postea ipse qui seruatus est consumit patrem, & dicitur* nepa. *quasi* necans partus *&* necans filius *quia* necat parentem. *Et hinc tractum est, quod homines*

nes qui bona parentum per luxuriam consumunt, nepotes *dicuntur. & luxuriosi. & est communis generis.* nepos *pro luxurioso. vnde hec* nepotatio *i. luxuria* &c. *Vespere fit nona si* re *mutaueris in ra. Solis habes ortum si* re *mutaueris in rum. Illius occasum fit vesper quaelibet hora. Qua sol vel luna tegitur caligine tetra. Ri rorum cantant re rarum tympana pulsant hec vesperta dea dicatur vesperus astrum. Item hi versus sumuntur de grecismo ad quorum euidentiam nota quod dici* hugui. *quod besperam dicunt greci horam que est inter diem & noctem. vnde hic besperus. peri. dicitur stella occidentalis que in vespere post solem adparet* &c. Vipera *est genus serpentis venenosi de quo dicit* Ysidorus *etbi. XII.* vipera *dicta quod* vi pariat *nam & cum venter eius ad partum ingruerit catuli non expectantes maturam nature solucionem corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. fertur autem quando masculus ore inserto* vipere *semen expuat illa aut ex voluptate libidinis in rabiem versa caput maris ore receptum precidit. ita fit vt serpens vterque pereat masculus dum coit femina dum parturit. ex* vipera *autem fiunt pastilli qui* tiriaci *vocantur a Grecis* &c. Praeter verba, *explicit vocabularius biblie magistri* HEINRICI DE HASSIA *feliciter*, nihil additum in calce voluminis est. Praeter hanc aliam exstare editionem vix crediderimus, cum nihil tale, in bibliothecarum catalogis, quos euoluimus, relatum legimus, & pauci etiam inter scriptores inueniuntur, quibus, sub HENRICI DE HASSIA nomine, eiusmodi *vocabularium* exstare innotuerit.

Incredibile est, quot errores viri doctissimi & in primis Antonius Posseuinus, qui ex vno, saltem duobus HENRICIS DE HASSIA, quinque viros effinxit diuersos, quibus vna fere eademque opera tribuit. Ex erroribus, in tramitem eum reducere, adgressus est Casimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptorib. & scriptis eccles.* Tom. III. col. 1252 sqq. qui vni tan-

tummodo HENRICO DE LANGENSTEIN, omnia illa opuſcula vindicat, quae reliquis quatuor a Joanne Trithemio, Sixto ſenenſi, Guil. Eiſingrenio, Roberto Bellarmino, Joſepho Pamphilo, Signini Epiſcopo, Antonio Poſſeuino, aliisque mira quadam oſcitantia, factaque confuſione adſcripta fuerant. Sed ad veritatem propius illi accedere videntur, qui duos omnino HENRICOS DE HASSIA exſtitiſſe ſtatuunt, & *ſenioris*, & *iunioris* adpellatione diſtinguere ſolent. Alterum vti iam diximus, *ſeniorem* HENRICVM DE LANGENSTEIN adpellant, ex Haſſia oriundum, magiſtrum in theologia, & vicecancellarium pariſienſem, poſtea ſacerdotem & canonicum wormatienſem, qui Seculo XIIII. exeunte vixit. Referunt praeterea, quod ab Alberto III. *cum trica* cognominato, Auſtriae Archiduce, euocatus Viennam conceſſerit, & ibidem ab anno 1384. ad vitae exitum vsque, theologiam, in Academia publice praelegerit. Inuenit etiam Petrus Lambecius, in bibliotheca caeſarea vindobonenſi, inter codices iuridicos, *epiſtolam* HENRICI DE LANGENSTAIN, *ad Conſules* viennenſes *de contractu emtionis & venditionis*, ſcriptam, cuius in fine tempus, quo e viuis diſceſſit, hiſce verbis, adnotatum fuiſſe adfirmat: *Explicit Epiſt. de contractibus emptionis & venditionis ad Conſules* viennenſes *edita a Venerabili Viro Magiſtro* HENRICO DE HASSIA, *ſacrae Theologiae Profeſſore egregio, qui ſolius recordationis anni 1397. vndecima die menſis Febr. diem ſuum clauſit extremum, ſcripta per* Petrum Lewin *eius familiarem. Orate pro eo Chriſti fideles. Sequitur deinde hoc Epitaphium:*

Mortales cuncti, moueat vel tumba ſepulti
HASSONIS HENRICI *vermibus expoſiti.*
Mors eſt a tergo, ſapiens homo ſe paret ergo.

vid. *Commentar. de Bibliotheca* vindobonens. Tom. II. p. 125. Conf. de HENRICO DE LANGENSTEIN, & ſcriptis eius, quorum maxima pars mſta. in bibliothecarum loculis

loculis delitescit, praeter Casimir. Oudini l. cit. Caesaris Egassii Bulaei *Histor. Academ.* parisiens. Tom. IIII. p. 961 sqq. Hermanni von der Hardt *magnum Concilium* constantiense *oecumenicum* Tom. II. in prolegomen. p. 10 sqq. Joan. Georg. Liebknecht Hassia *mathematica Giess.* 1707. in 4. qui illum omnium primum, Mathesin in Germaniam intulisse adfirmat. Nicol. Henric. Gundlingii *vollstaendige Historie der Gelahrheit* P. II. Cap. IIII. Sect. II. §. CXXV. p. 1889 sqq. Reliquis autem, in exponendis rebus, quae ad HENRICVM DE LANGENSTEIN spectant, praeripuit palmam Bernardus Pez in *Dissertat. isagogic.* ad Tom. II. *Anecdotor.* p. 74 sqq. Joan. Philip. Kuchenbecker in *Supplementis ad vitam* HENRICI DE HASSIA in *Analectis* hassiacis, *Marpurg.* 1728. in 8. P. I. p. 173 sqq. Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 646 sqq. vbi eidem *vocabularium*, quod descripsimus, *biblicum* tribuit.

De altero HENRICO DE HASSIA, iuniore, quem monachum carthusianum, & domus Gelriae Priorem monachorum S. Mariae fuisse, & anno 1427. mortuum fuisse scribunt, vid. praeter Trithemium & Oudinum Bernardus Pez l. cit. & Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 657 sqq.

CXVIIII.

JOANNIS DE TVRRECREMATA Expositiones in Psalterium, in fol. form. minor. folior. 164.

Librum seculo XV. litteris romanis exscriptum, hac editione rarissima nitidiorem, non conspeximus. Qua in vrbe excusus fuerit liber, non constat. Ex verbis quidem, quae in fine leguntur: *Explicit laudabilis expositio super Psalterium. Impressa per egregium magistrum*

ſtrum Johannem fabri lingonenſem *de Anno domini Milleſimo CCCCLXXXII.* (1482) *die XXIX. marcii.* Joan. de la Caille in *Hiſtoire de l'imprimerie, & la librairie Paris.* 1689. in 4. p. 43. illum Lingonibus (*Langres*) excuſum colligit, ſed iam adnotauit Michael Maittaire in *Annal. typograph.* Tom. I. p. 429. quod Joannes Fabri, lingonenſis, non ſolum ante annum 1482. artem typographicam Taurini exercuerit, ſed ex iisdem *Annalib. typographicis* l. cit. p. 445. adparet, quod & poſt illa tempora libros, & inter alios anno 1483. Terentium *Taurini* 1483. typis expreſſerit. Igitur coniecturam facimus, quod noſter codex, vrbi taurinenſi, ſuos acceptos referat natales. Per omnem codicem nulla exſtat littera initialis, quae omnes, minio caeruleoque colore adpictae ſunt. Multa quidem in illo ſcribendi occurrunt compendia, ſed ita comparata ſunt, vt haud difficulter legi queant. Libro praemittitur Auctoris, Epiſcopi ſabinenſis, & R. E. Cardinalis titulo S. Sixti, ad Pium II. rom. epiſtola, qua illi librum dedicat, & auctores nominat, quorum commentarios vberiores, in compendium redegit. *Cum conſideraſſem,* ait, *beatiſſime pater, quod temporibus iam noſtris pauci ſapientiae ſtudent, pauciores perſcrutandis diuinis miſteriis inſudant. pauciſſimi qui antiquorum ſermone ſcientiaque clariſſimorum patrum explanationes & commentaria ſuper pſalmos perlegere curant venit in mentem meam vt inter alios ſtudii mei labores hunc interponerem vt ex ſententiis glorioſiſſimorum ac preclariſſimorum ſcilicet* hyeronimi auguſtini remigii *&* caſſiodori *qui hunc pſalmorum librum exuberantiſſimis fluminibus profundiſſime interpretati ſunt aliquam breuem compendioſamque intelligentiam pſalmorum exculperem que pre ceteris a pluribus & etiam pauperibus clericis haberi poſſet & intelligi. — Sed ecce mentem meam ab hac ſcribendi cogitatione alienabat ſenectutis pondus, infirmitatum frequentia, latentis in pſalmis ſapientie profunditas parabolarum quibus vallatur pene inexplicabilis obſcuritas, & ſuper omnia exiguitas*

guitas ingenii & imbecilitas intellectus. Sed occurrit ex aduerso amor publice vtilitatis &c. Liber in ecclesia romana, cum aliis eiusdem auctoris *operibus*, in magna semper auctoritate fuit, cuius rei, innumerabiles fere illius editiones, testes esse poterunt, quas Michael Maittaire in *Annal. typograph.* passim, e situ & tenebris produxit. Omnium sine dubio prima est, quae *Romae* impressa fuit *per honorabilem virum magistrum* Vdalricum Gallum *anno Dni millesimo quadringentesimo septuagesimo* (1470) *d. IIII. Octobris.* in fol. Conf. Michael. Maittaire *Annal. typograph.* Tom. I. p. 295. Inter recentiores editiones eminet, quae *Romae* 1527. in 4. prodiit.

JOANNES DE TORQVEMADA, siue TVRRECREMATA, Hispanus, cognomen adsumsit a patria, Torquemado dioeceseos palentinae oppido. Natus fuit anno 1388. & Ordini Praedicatorum se adcinxit. Theologiae & iuris pontificii Doctor parisinus, maximam nominis, & inter Theologos pariter & Jureconsultos, sibi parauit famam, & post varia munera ecclesiastica, tandem in Collegium R. E. Cardinalium, ab Eugenio IIII. Pontifice anno 1439. receptus, & episcopatui primum orensi in Gallicia, deinde albensi, & tandem sabinensi in Italia praefectus fuit. Cum in Concilio basileensi anno 1431. celebrato quaestio ventilaretur: *an Pontifex supra concilium sit, an vero illi subiectus esse debeat?* JOANNES DE TORQVEMADA, Eugenii IIII. ad id concilium legatus, vt contra Hussitas disputaret, strenue sedis apostolicae auctoritatem, quamuis irrito conatu defendere, & tueri adgressus est. Scripta, quae in hac controuersia ab illo composita, & recentioribus temporibus euulgata fuerunt, diligenter & adcurate recenset Nicolaus Antonius in *Bibliothec.* hispan. *veter.* Tom. II. L. X. Cap. X. p. 189 sqq. In concilio florentino, cum Marco ephesio, graecae ecclesiae propugnatore fortissimo, in certamen descendit. Diem obiit supremum Romae,

in

in coenobio S. Mariae super Mineruam (*S. Maria sopra Minerua*), quod ipse viuus exstruxerat, & moriens, centies mille aureis ditauerat, die XXVI. Septembr. anno 1468. aetatis anno LXXX. Corpus eius conditum est, in templo istius coenobii, in sacello annunciatae, (*Cappella della annunziata*), cuius nobilissimam societatem pro puellis maritandis instituit. Epitaphium quod ista sodalitas, ipsius sepulchro marmoreo splendidissimo inscripsit, his verbis conceptum est:

F. JOANNI HISPANO VALISOLETANO
EX VETERE, PVRA, NOBILIQVE FAMILIA
DE TVRRECREMATA,
ORDINIS PRAEDICATORVM.
S. R. E. CARDINALI EPISCOPO SABINENSI,
PIETATE, AC DOCTRINA CLARISSIMO,
MVLTIS LEGATIONIBVS EGREGIE FVNCTO,
B. VIRGINIS ANNVNCIATAE
SODALITAS
AVTHORI SVO POSVIT
OBIIT ROMAE VI. KAL. OCTOBRIS
AN. DOM. MCCCCLXVIII.
AETATIS VERO SVAE LXXX.

Vid. Guid. Panziroli *de claris Legum interpret.* L. III. Cap. XXXVII. p. 365. Differt haec inscriptio sepulcralis, plane ab illa, quam retulit Augustin. Oldoinus in *Athenaeo* romano p. 435. Conf. praeter scriptores iam citat. & multos alios, Anton. Posseuini *Adparat. sac.* Tom. II. p. 262. Henr. Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Histor. litterar. Scriptor. ecclesiast.* p. 117 sqq. Jac. Quetif *Scriptor. Ordinis Praedicator.* Tom. I. p. 837 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 474 sqq.

CXX.

CXX.

Questiones euangeliorum tam de tempore quam de ſanctis JOHANNIS DE TVRRECREMATA *Cardinalis.* in fol. form. minor. folior. 291.

Iſtius libri, non multae exſtant editiones, quae cauſſa eſt, quam ob rem ille rarius inueniatur. Editio, quae in bibliotheca portenſi adſeruatur, neque anni, neque loci, neque typographi indicio inſtructa eſt, omnes tamen notas characteriſticas prae ſe fert, quibus libri, ſeculo XV. impreſſi, ab recentioris aeui libris dignoſci ſolent. Litterae initiales minio & caeruleo colore adpictae ſunt. Opus ipſum in duas diſpeſcitur partes, quarum prior, hac ratione inchoatur: *Incipit materia aurea enucleata ex originalibus virtutum & viciorum. flos theologie nuncupata ſecundum ordinem alphabeti pro ſermonibus applicabilis, quam de tempore quam de ſanctis totius anni.* Ceterum haec pars per locos communes alphabetico ordine diſpoſita eſt. Illam varii praecedunt *indices*, quorum ratio, in *prologo* exponitur. *Cum ad pleniorem cognitionem rei ordo deducat: neceſſarium eſt hic ponere huius ſolenniſſimi ordinem opuſculi. vt quibus legere placuerit facilius ſalutiferum reportent fructum. Erit autem ordo operis huius, talis quod primo ponentur themata ſermonum de tempore tam de epiſtolis quam euangeliis ac aliis ſcripturis autenticis per totum annum. De ſanctis & communi ſanctorum nec non de quibusdam aliis ſingularibus & notabilibus materiis cum ſuis remiſſionibus pro ſimplicibus predicare volentibus. Poſt themata vero ponetur tabula alphabetica in ſe continens & concludens omnes & ſingulas materias huius totius operis. vt facilior ſit recurſus volentibus diuerſas & copioſas habere materias. & vnusquisque recipere poſſit quod ſibi placitum fuerit. Sequeturque tabula ſecundum ordinem alphabeti ipſius aureae materie applicabilis ſiue floris theologie in ſe. Vltimo ponetur tabula de tempore & de*

de sanctis per circulum anni cum questionibus ex sancto thoma *enucleatis & extractis per illuminatissimum virum dominum* JOHANNEM DE TVRRECREMATA *sancte sedis apostolice cardinalem ordinis predicatorum sancti* Sixti *vulgariter nuncupatum. Comportata sunt hec ad laudem dei omnipotentis. gloriosissimeque virginis* Marie. *& omnium sanctorum. nec non ad salutem animarum. & in salute animarum proficere volentium. Anno dni. &c. LXXX.* (1480). Forte hic numerus annum designat, quo haec editio in lucem prodiit. In fine istius partis, haec occurrunt verba: *Explicit materia aurea & enucleata flos theologie nuncupata. applicabilis ad sermones per totum annum tam de tempore quam de sanctis cum registro thematum & tabula abcdaria omnium materiarum in libro presenti contentarum.*

Posterioris partis titulus est: *Questiones euangeliorum tam de tempore quam de sanctis collecte per R. D.* JOHANNEM DE TVRRE CREMATA sabinen. *sancte* romane *ecclesie cardinalem sancti* sixti. Dicauit illam auctor, *Sacro & colendissimo reuendissimorum patrum sancte ecclesie* romane *dominorum cardinalium Collegio.* Queritur in epistola dedicatoria, inter alia, quod *inter prelatos pauciores sint qui sacre theologie profundioribus rebus operam dent studii.* Quod autographum suum Archiepiscopo rothomagensi commiserit, patet ex epistolae conclusione: *Suscipiant ergo V. R. d. hoc exiguum munus paruumque opusculum in senio meo pro omnium vtilitate exiguis meis viribus elaboratum. quod vtinam tanta beniuolentia ab eis suscipiatur, quanta cum affectione sit insudatum. Poterit obseruari libellus iste in manibus reuerendissimi domini* rothomagen. *qui pro sua dulcissima humanitate copiam prestabit cupientibus scribere. Recommendo me d. v. R. quas longo tempore ad felix vniuersalis ecclesie regimen deus conseruet.* Huic etiam parti, duo *indices* praemittuntur. In fine codicis haec leguntur verba: *Finiunt*

niunt quaestiones euangeliorum tam de tempore quam de sanctis domini JOHANNIS DE TVRRECREMATA *Cardinalis feliciter.* Varias libri editiones, qui etiam aliquoties titulo *quaestionum spiritualis conuiuii delicias praeferentium super euangeliis tam de tempore quam de sanctis*, euulgatus fuit, recenset Jo. Albert. Fabricius Libr. VIIII. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 475. Vetustissima, & sine dubio, omnium prima est editio, quae Romae *impressa* dicitur, *per* Johannem Scheurener de Bopardia *sub anno M. CCCC. LXXVII.* (1477) *die Mercurii vltima Aprilis.* Vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 378. Recentissima, quam Jo. Alb. Fabricius l. cit. memorauit, est *Paris.* 1510. in 8.

Inter rarissimos libros referri merentur eiusdem JOANNIS DE TVRRECREMATA *meditationes*, cum figuris ligno incisis, quae imagines referunt, quibus JOANNIS DE TVRRECREMATA iussu, templum sanctae Mariae super Mineruam exornatum fuit. In fine operis, in fol. formae maior. excusi, quod apud amicum, cum studiorum caussa, in academia lipsiensi commoraremur, conspeximus, haec leguntur verba: *Finite sunt contemplationes Reuerendi patris Domini* JOANNIS DE TVRRECREMATA *sacrosancte* Romane *ecclesie Cardinalis posite & depicte de ipsius mandato in Ecclesie ambitu sancte* Marie de Minerua Rome *non atramento plumali calamo neque stylo aereo sed artificiosa quadam adinuentione imprimendi seu characterizandi opus sic effigiatum est ad Dei laudem industrieque est consumatum per* Vdalricum Gallum Alemannum & Simonem de Luca *Anno Domini M. CCCC. LXXIII.* (1473) *die vero XVII. Octobris regnante* Sixto quarto *pontifice maximo.* Opera JOANNIS DE TVRRECREMATA omnia, IIX. Tomis in fol. iam Anno 1472. *Augustae Vindelicorum* edita esse ex Jo. Sauberti *Historia Bibliothecae* noribergensis p. 121. & e Cornel. a Beughem *incunabulis typogr.* p. 139. adnotauit

notauit Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 321. Joannes Saubertus l. cit. auctorem JOANNEM DE TVRRE adpellat, eiusque operum VI. tantummodo Tomos, in Bibliotheca norimbergensi adseruari memorat.

CXXI.

Theologia naturalis siue liber creaturarum specialiter de homine & de natura eius in quantum homo. & de his que sunt ei necessaria ad cognoscendum seipsum & deum. & omne debitum ad quod homo tenetur & obligatur tam deo quam proximo. in fol. form. minor. fol. 163.

Quamuis Joan. Amos Comenius homo παράδοξος, in libro *de vno necessario*, *Amstelod.* 1668. in 4. Cap. VI. p. 49. RAIMVNDVM DE SABVNDE in illa sua *theologia naturali*, omnia, quae ad Dei & hominis cognitionem, aeternamque illius gloriam, & huius salutem, spectant, tam apodictice deduxisse adfirmet, vt contradicere non liceat, emunctioris tamen naris homines, suo Comenium abundare sensu patiuntur, & RAIMVNDI *theologiam naturalem* ad eorum ablegant librorum classem, e quibus vel nihil vel parum vtilitatis redundat ad lectores, cum acumen quidem ingenii prae se ferunt, quod tamen plus subtilitatem, quam veritatem consectari videtur. Theophilus sane Rainaldus in prolegom. *theolog. natural.* §. LXXXVI. p. 36. *illam*, ait, *nimis arentem & incultam paucorum, qui ad manum sunt, antiquiorum naturalis theologiae tractatorum*, SEBVNDII *&* Boneti *philosophandi rationem vt improbare non est animus, ita nec inire; praesertim cum neuter, quod operis fronte praefertur, praestitisse visus sit, sed dimissis apud vtrumque plerisque naturali lumine peruiis, insuper apud posteriorem* in-

integra prope intelligentiarum creatarum tractatione praecisa, ad ea quae reuelatio sola detexit, ratione confirmanda excurrunt, non magno precio operae, vt Palacius *in I. Dist. 2. Disp. 3. fuse tradit* In eiusdem postea sententiam discessit Jacobus Thomasius, in *Praefatione LXXVII. de origine bellorum meditatio* RAYMVNDI DE SABVNDE *discussa*, quae legitur in eius *praefationibus sub auspicia disputationum suarum in academia* lipsiensi *recitatis, Lips.* 1683. in 8. p. 501 sqq. vbi haec talia legimus: *Vixit ante secula duo & prope dimidium* RAYMVNDVS DE SABVNDE, *Scriptor* Hispanus, *vir, vt illa ferebant tempora, eruditionis non exiguae. Quanquam autem eius vix vnum atque alterum memorari librum video: non tamen ignotum literatis opus est eius, quod* Theologiam naturalem, *siue* Librum creaturarum *inscripsit. Deliberatum in eo habuit non docere modo, verum etiam demonstrare, quicquid hominem suae salutis cupidum & credere oporteat & facere, siue officium eius versus hominem spectes, siue versus Deum. Scilicet eorum manipulo se miscuit, qui nimis audaci conatu argumentis ex humanae rationis lumine deriuatis illa quoque demonstranda sumserunt sibi, quae sola nituntur diuina reuelatione: quo nomine temeritatem eius* Theophilus *quoque castigat* Raynaudus. *Cui quidem citius assentiar, quam* Comenio, — — — *Esto in quibusdam quae demonstrare Lectori suo voluit,* Hispanum *illum iusti ponderis argumenta protulisse: certe omnia eius talia esse tantum abest, vt concedam* Comenio, *vt in iis etiam, quae non difficulter indagari oculo humanae rationis possunt, alicubi eum nescio ridicule dicam, an miserabiliter philosophatum esse, ausim contendere. Quarum quidem hallucinationum haec opinor, inter praecipuas caussa est, quod arti* lullianae *deditus homo fuit: huius enim in eo peritiam video commendari ab* Henrico Cornelio Agrippa; (in epistol. dedicator. ad Joan. Laurentinum, in *Commentar. in artem breuem* Raimundi Lullii, Tom. II. *Operum* p. 242. edit. *lugdunens.* 1600. in 8.) *mibi*

 vero

vero persuasum est, in illa tota arte plus esse iactantiae quam virium, plus amictus in superficie, quam intus & in cute neruorum &c. Conf. Meric. Casaubonus *of Credulity and Incredulity in things divin and spiritual, London* 1670. in 8. p. 16. Joan. Hoornbeek *de Conversione* Indorum *& gentilium, Amstelod.* 1669. in 4. L. I. Cap. II. p. 94. Thomas Crenius in *Animaduersionib. philologicis & historic.* P. VIIII. Cap. II. p. 101 sqq. Scripsit autem aduersus RAYMVNDI DE SABVNDE Obtrectatores, *apologiam* Michael de Montagne, quae legitur in eiusdem auctoris *Essais* L. II. Cap. XII. illumque praeterea defendit in epistola ad parentem, quae adiecta fuit recentioribus editionibus de *l'Essais* v. c. *londinensi* 1724. III. Tom. in 4. *parisiensi* 1725. III. Tom. in 4. & *hagensi* 1727. V. Tom. in 12. Lepido errori occasionem dedit Michaelis de Montagne *apologia*. Joannes enim Wowerius Centur. I. *Epist.* LX. p. 120. edit. *Hamburg.* 1618. in 8. scribit: *Adde theologica mystica, & quae ad antiquitatem ecclesiae pertinent, cuius argumenti plurima conquiro. Et erit, cum intelligas, me haec non minus excoluisse, quam alium quemquam hac fama celebrem. Inter illa* REMONDI SEBAVDI theologia naturalis, *quam conuertit in* gallicum *sermonem* Dominus de Montaigne, *qui* in Esaiam Apologiam *conscripsit.* vbi e voce *Essais,* Esaias confictus fuit.

Recensionem *Theologiae naturalis* RAIMVNDI DE SABVNDE, in qua potissimum constitutum illi fuit, euincere, nihil in religione christiana contineri, quod rationi humanae non sit consentaneum, vid. in Joan. Alb. Fabricii *Delectu Argumentorum & syllabo scriptorum, qui veritatem religionis christianae adseruerunt, Hamburg.* 1725. in 4. p. 454 sqq. Eo autem temeritate processit, vt titulo XLVII–LV. Trinitatem personarum in Deo, e lumine naturae demonstrare sustineret. Prologum etiam a Clemente IIX. pontifice rom. in *indicem librorum probibitorum* relatum esse,

ob

ob dogmata quae complectitur paradoxa, docet Anton. Posseuinus in *Adparatu sacr.* Tom. III. p. 121. Fuit autem hoc opus, quod CCCXXX. titulis absoluitur, ab auctore, vt in codice Regis Galliae, quem vidit Oudinus, legitur, anno 1434. Tolosae inchoatum, & anno 1436. ad finem perductum, & saepissime praeteritis temporibus euulgatum. Recenset varias editiones Joannes Vogtius in *Catalog. libr. rar.* p. 594. vbi illas omnes ita euanuisse scribit, vt vix hoc tempore adpareant. Conf. Jacob. Friderici Reimmanni *Catalogus Bibliothecae theologicae Systematico-criticus* p. 977. & 1063. Theophili Sinceri *neue Sammlung von lauter alten vnd raren Büchern* P. VI. p. 525 sqq. qui omnes insignem operis raritatem confirmant. Editio, qua vtimur litteris gothicis exscripta, *tabulam* alphabeticam praemissam habet, & hisce initium ducit verbis: *Incipit theologia naturalis, siue liber creaturarum specialiter de homine & de natura eius in quantum homo. & de his quae sunt ei necessaria, ad cognoscendum seipsum, & deum, & omne debitum, ad quod homo tenetur & obligatur, tam deo quam proximo. compositus a venerabili viro, magistro* RAYMVNDO DE SABVNDE, *In artibus & medicina doctore. & in sacra pagina egregio professore* Typographus coronidis loco haec addidit: *Finit liber creaturarum seu nature siue de homine propter quem alie creature facte sunt. ex cuius cognitione illuminatur homo in cognitione dei & creaturarum. Impressus* Argentine *per* Martinum Flach. *inibi conciuem Anno incarnacionis dominice Millesimoquadringentesimononagesimosexto* (1496) *mens. vero Januarii die vicesimoprimo.* Quam vero editionem omnium primam nominaueris, difficile dictu est. Nam Christianus Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* Fabric. *med. & infim. Latinitat.* L. XVII. p. 117. editionem adducit, sine loci & anni indicio, in 4. euulgatam, & in Theophil. Sinceri *neuer Sammlung von lauter alten vnd raren Büchern* l. cit. describitur editio vetusta, in fol. quae in calce *Dauentrie per Rychardum*

chardum Paffroed, non addito anno, excufa dicitur. Illam anno 1487. in lucem editam effe perhibet Cl. Vogtius l. cit. fed in Michael. Maittaire *Annal. typographicis* nihil tale relatum legimus. Occurrit quidem Tom. I. p. 489. editio in fol. an. 1487. fed neque vrbis dauentrienfis, neque Richardi Paffroed mentio facta legitur. Miramur quod Cl. Vogtius ad Teftimonium Theophil. Sinceri l. cit. & Henr. Whartoni in *Adpendice ad* Guil. Caue *Hiftor. litterar. Scriptor. ecclefiaft.* p. 104. prouocauerit, cum neuter Dauentriae anno 1487. eiusmodi editionem, ex Richardi Paffroed officina typographica prodiiffe dixerit. Recentiffima, quam Chriftian. Schoertgenius l. cit. adtulit editio, eft *amftelodamenfis* 1661. in 8. Non tamen integrum librum refert haec editio, fed compendium potius eft, a Joanne Amos Comenio confarcinatum. Ipfe id teftatur Comenius, in libro *de vno neceffario* l. cit. vbi ait: *Liber* (Creaturarum) *eft capitum* 330. Venetiis, Lugduni, Francofurti *editus: ob prolixitatem tamen, & corumdem crebram repetitionem, ftylique, quam a fui feculi barbarie traxit, fcabritiem, paucioribus, quam optandum erat notus, aut lectus: ideoque a nobis contractior & lucidior* Amfterdami *nuper editus. Sed iacet fic etiam, merx fine emptore: Mundo inter margaritas, & quisquilias non diftinguente, labyrinthisque fuis potius, quam fubminiftratis vndecunque* Ariadnes *filis, attendente.*

Parentis fui iuffu librum in fermonem gallicum tranftulit, quem iam nominauimus, Michael de Montagne, cuius verfio, titulo: *la theologie naturelle de* RAYMOND SEBON *traduite du latin par* Michel Seigneur de Montagne, *Paris.* 1581. in 8. in lucem emiffa, & poftea aliquoties repetita fuit. Cauffam, qua pater impulfus, filio hoc commifit negotium his verbis retulit in *Effais* L. II. Chap. XII. Pierre Bunel *homme de grande reputation de fçavoir en fon temps, ayant arrefté quelques jours à* Montaigne *en la com-*

compagnie de mon pere, avec d'autres hommes de sa sorte, luy fit present au déloger d'un livre qui s'intitule: Theologia naturalis, siue liber creaturarum Magistri RAYMONDI DE SEBONDE. *Et parce que la langue* Italienne *&* Espagnole* *estoient familieres à mon pere, & que ce livre est basty d'un* Espagnol *baragouïné en terminaisons latines, il esperoit qu'avec bien peu d'ayde il en pourroit faire son profit, & le luy recommenda comme livre tres-utile & propre à la saison, en laquelle il le lui donna; ce fut lors que les nouveautez de* Luther *commençoient d'entrer en credit* — — — *Or quelques jours avant sa mort, mon pere ayant de fortune rencontré ce livre sous un tas d'autres papiers abandonnez me commanda de le luy mettre en* François. *Il fait bon traduire les Autheurs, comme celuy-la, ou il n'y a gutre que la matiere à representer; mais ceux qui ont donné beaucoup à la grace & à la l'elegance du langage, ils sont dangereux à entreprendre, nommément pour les rapporter à un idiome plus foible. C'estoit une occupation bien estrange & nouvelle pour moy, mais estant de fortune pour lors de loisir, & ne pouvant rien refuser au commandement du meilleur pere qui fut oncques, j'en vins à bout comme je pus, à quoy il prit un singulier plaisir, & donna charge qu'on le fist imprimer, ce qui fut executé apres sa mort* &c. Conf P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2561. not. C. Niceron *Memoires* Tom. XVI. p. 216. Retulit Christian. Schoettgenius l. cit. quod anno 1739. Lipsiae in auctione publica, versio, illa, quam dedit Michael de Montagne antiquior, hoc titulo insignita *La Theologie naturelle de* D. RAYM. SEBON *mise en François par* Mad. Leonor. Royne de France; *Paris.* 1551. in 4. vendita fuerit & quod Joannes Martin, eodem anno aliam versionem in 4. euulgauerit. Quod ad primam adtinet, minime a nobis impetrare possumus, vt eiusmodi exstare versionem, credamus, cum omnes bibliothecarum catalogi, & historiae litterariae gallicae scriptores, nihil tale

retulerunt. Sine dubio ipſa illa Joannis Martini, pariſini, primum Maximiliani Sfortiae, mediolanenſium ducis, deinde Cardinalis Lenoncurtii, Secretarii eſt verſio, cuius titulus, qui talis eſt: *La Theologie naturelle de Dom* RAYMOND SEBON, *Docteur excellent entre les modernes, miſe de Latin en François, ſuivant le Commandement de Madame* Leonore, *Royne douairiere de* France, *Paris. impr. par Michel Vaſcoſan* 1551. in 4. folior. 140. ab homine imperito excerptus, & mutilatus in Catalogum, quem vidit Chriſtian. Schoettgenius, relatus fuit, id quod ſaepe numero in auctionum catalogis fieri ſolet. Incidit, vt rem lepido exemplo illuſtremus, haud ita pridem in manus noſtras catalogus, in quo aliquot *Noui Teſtamenti* editiones graeco-latinae, veteres & recentiores reperiebantur, quas ineptus & imperitus catalogi ſcriptor, omnes, ex editione *H. Kainbii* prodiiſſe adnotauerat. Ex verbis enim graecis Η ΚΑΙΝΗ, editorem quemdam *H. Kainh.* effinxerat. Quod autem ad Joannis Martini verſionem adtinet, quam etiam Michael Maittaire Tom. III. *Annal. typogr.* p. 600. refert illa non *theologiae naturalis* ſiue *libri creaturarum*, qui non methodo dialogica conſcripta eſt, ſed libri potius verſio eſt, quem nonnulli *theologiae naturalis* compendium eſſe exiſtimant, hoc, vt alias iam editiones taceamus, titulo editi: RAYMVNDI SEBVNDII *de natura hominis dialogi, viola animae ab auctore inſcripti, Lugduni ex officina Sebaſt. Gryphii* 1544. in 8. In illis *dialogis* RAIMVNDVS & Dominicus Seminiuerbius de hominis natura, de cognitione Dei, de cognitione ſui, & proximi, de omni debito, quo Deo & proximo obſtricti obligamur, colloquuntur. De Joannis Martini verſione gallica Niceron in *Memoires* Tom. XLII. p. 338 ſqq. haec adnotauit: Martin *dit dans ſon Epître au* Cardinal de Lenoncourt, *datée du* 20. *Juillet* 1550. *que c'étoit la traduction d'un petit ſommaire latin, extrait d'un fort gros livre, fait il y a plus de trente ans par un Docteur* Eſpagnol *nommé* RAYMOND SEBON,

qui

qui étoit alors Professeur en l'Université de Toulouse. *Elle est divisée en six dialogues, & non point en sept, comme le dit* du Verdier (& post illum Mich. Maittaire, & Christ. Schoettgenius ll. citt.) *& contient 86. chapitres suivis. Le premier dialogue traite de la nature de l'homme, le second des bienfaits de Dieu, le troisiéme de l'amour divin, le quatrieme du culte de Dieu, le cinquiéme de la chûte de l'homme & le sixiéme de sa réparation.* Cum igitur extra omnem dubitationem positum est, *violam animae*, librum a *theologia naturali*, plane esse diuersum, & operis tantummodo prolixioris compendium, ab ipso RAYMVNDO compositum, non solum quae de versionibus gallicis protulit Schoettgenius, emendatione indigent, sed ea etiam, quae leguntur in *lexico eruditorum* Tom. IIII. col. 463. RAYMOND DE SEBONDA, *schrieb* quaestiones disputatas, *machte sich aber durch seine* theologiam naturalem, *die bald vnter dem titel* liber creaturarum, *bald vnter der rubrik* viola animae, *bald mit der Aufschrift* de natura hominis *gedruckt — worden am berühmtesten.* De versione *theologiae naturalis* hetrusca, quam Marcus quidam Ginnammi in vulgus *Venet.* 1633. edidisse dicitur, vid. Christ. Schoettgenius l. cit.

RAIMVNDVS DE SABVNDE, quem scriptores nonnunquam SEBVNDA, SEBONDE, SEBEIDE, SANT-SEBEIDE, & SEBON adpellant, Hispanus, artium, medicinae, & theologiae Doctor fuit, qui *obscuri aeque nominis, & conditionis*, vt Nicol. Antonius in *Biblioth.* hispan. *veter.* Tom. II. L. X. Cap. III. p. 141. scribit, *non ita tamen obscurae ad posteros, in monumentis ab eo relictis, famae*, Barcinone oriundus fuit, & academiam tolosanam, medio seculi XV. tempore doctrina, & praelectionibus suis illustrauit. Ambrosius ab Altamura illum quidem in *Adpendice ad Bibliothec.* Dominicanor. p. 454. inter illos homines retulerat, qui relicta Judaeorum superstitione, ad

christiana transierunt sacra; Cum autem hoc commentum, Philippi Jacob. Maussaci potissimum innititur testimonio, qui in *prolegomen.* ad Raimundi Martini *pugionem fidei,* scripserat, quod Michael de Montagne, *toto Capite Apologiae*, RAIMVNDVM DE SABVNDE, ex Judaeo Christianum repraesentauerit, id iam explosum fuit a Petro Baile in *Dictionaire historique & critique* l. cit. not. A. vbi omnem Michaelis de Montagne *apologiam* se ideo perlegisse, & nihil prorsus tale inuenisse scribit. Conf. Henric. Scharbau *Judaismus detectus* p. 121. Jo. Christoph. Wolfii *Bibliotheca Hebraea* Tom. III. p. 991 sqq. Legi praeterea de RAIMVNDO DE SABVNDE merentur Jo. Trithemius *de Scriptor. eccles.* Cap. DCCLXV. p. 179. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 598. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. III. col. 2367 sqq. Jo. Francisc. Buddei *Isagoge historico-theologic.* Tom. I. p. 288. & scriptores, quos iam passim nominauimus.

CXXII.

Liber Generationis & Regenerationis Adam, siue de historia generis humani. Operis magni pars prima, id est, Anima. BENED. ARIA *Montano Hispalen.* Descriptore. *Antuerpiae, ex officina Plantiniana, apud viduam, & Joannem Moretum. M. D. XCIII.* (1593) in 4. pp. 599. exceptis foliis priorib. & posterioribus 12.

BENEDICTVS ARIAS, montanus hispalensis, opus moliebatur, in tres partes diuisum, quarum haec *Animae* titulo conspicua prima est. Secundae vero, quam *corporis* titulo, insignire statuerat, particula tantummodo siue *Caput* in lucem exiit, reliquum, cum tertia

tertia parte, cui *vestium* titulum, vt Niceron in *Memoires* Tom. XXIIX. p. 114. testatur, destinauerat, non ad finem perductum fuit. Praemittitur libro rariori praefatio satis prolixa, & *votum Deo authori efficacissimo*, carmine elegiaco distichor. 13. *nuncupatum*. Quid in Opere in octo libros diuiso inueniatur, capitum, lectorem docere poterunt, argumenta, quae heic in eius gratiam excerpsimus.

Libri I. Cap. I. *de veritate Dei.*
Cap. II. *de natura Dei.*
III. *Deum natura vnicum personis esse trinum.*
IIII. *De nominibus Dei.*
V. *De prophetis.*
VI. *De Angelis.*
VII. *De proposito Dei.*
IIX. *de hominis natura.*
VIIII. *de viri ac mulieris communione & societate.*
X. *de lege naturae.*
XI. *de Angelorum electione, ac lege.*
XII. *de angelorum quorundam improbitate, defectione & abdicatione.*
XIII. *de hominis electione, ac lege.*
XIIII. *de praeceptis homini in principio datis.*
XV. *de Defectione & casu hominis.*
XVI. *de conuersione humani status.*
XVII. *de antiqua* Luciferi *lite & caussa.*
Libri II. Cap. I. *de reuocatione hominis.*
II. *De hominis ingenio, facultate, labore, cura, & inconstantia, a constitutione mundi.*
III. *de experimento hominis vario.*
IIII. *de hominis arbitrio.*
V. *de propagatione humani generis, & morum atque doctrinae corruptela.*

Libri

XV. *Sa-*

XX.

XX. *Satanae per ministros & satellites suos ad Regem caelorum interficiendum, occasio quaesita, insidiae exstructae.*

XXI. *Caelorum rex ipse pro salute publica vltro devotus ac donatus, hostiaque constituta*

XXII. *Communionis inter nouum & veterem hominem sacrosanctum arcanum.*

XXIII. Christus *hostiam ad sacrificium sese praebet, pro populi salute facit.*

XXIIII. Jesu Christi *victima.*

XXV. *Salutis publicae arcanum, a* Lucifero *tandem cognitum frustra contaminare conato.*

XXVI. *Sacrificium* Jesu Christi.

XXVII. *De morte* Jesu *publica notitia, varius hominum sensus.*

XXIIX. *de Resurrectione* Jesu Christi.

XXVIIII. *de legitimorum testimoniorum resurrectionis* Jesu Christi *sancta fide.*

XXX. Jesu Christi *ex mortuis exstantis officium ac doctrina prior.*

XXXI. Jesus Christus *ex mortalium conspectu sublatus ad Patrem rediit.*

Libri IIX. Cap. I. *de Parasceue.*

II. *Praecepta discipulis data promissi diuini exspectandi caussa.*

III. *Euangelicum sabbathum.*

IIII. *Satanas euangelio regni obsistit.*

V. *Virtutis, efficacitatis, & constantiae a* Jesu Christo *hominibus per Spiritum sanctum collatae periculum & experimentum multiplex.*

Libro posteriori adiiciuntur, duo *testimonia apostolica*, versibus hexametris concepta a pag. 548 – 599 quibus accessit *capitum index.* Ea, quae ecclesiae romanae doctoribus, displicuerunt in hoc opere, notata fuerunt, ab Antonio a Sotomaior, in *indice librorum prohibitor & expurgandorum* p. 97.

CXXIII.

CXXIII.

Naturae hiſtoria, prima in magni operis Corpore pars, BENEDICTO ARIA *Montano deſcriptore.* Regi ſeculor. immortali & inuiſibili ſol. Deo Sac. *Antuerpiae ex officina Plantiniana Apud Joannem Moretum MDCI.* (1601) in 4. pp. 525. ſi praefat. pp. 6. exceperis.

Fallitur Niceronus in *Memoires* Tom. XXIIX. p. 114. & qui illum ſequitur Cl. Dauid Clement, in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 57. cum hunc librum, operis, quod modo deſcripſimus, vterque nouam exiſtimauit editionem. Particula ille potius ſecundae partis quam meditabatur BENEDICTVS ARIAS, vel ſi mauis Commentarius ad Librum I. *Hiſtoriae generationis & regenerationis* Adam *ſiue generis humani* eſt. Dicauit illum Auctor S. rom. *Eccleſiae Matri*, cui *ex Deo felicitatem & amplificationem ſummam* precatur. Scripta eſt dedicatio Hiſpali *in conuentu ordinis equeſtris* D. Jacobi *ipſis Calendis Januariis* 1594. Ipſe BENEDICTVS ARIAS, montanus, opus non euulgauit, vtpote qui anno iam 1598. e vita diſceſſit. In dedicatione, de hac ſecundae partis particula, ita ſcribit: *Promiſſi olim nobis magni operis partem primam, quam vocari placuit* animam *nuper Deus abſolutam edendamque propitius praeſtitit, cuius numini ac muneri quidquid veram publicae ac priuatae vtilitatis mereetur laudem, ſingulariter debemus, nihil prorſus noſtro vel ingenii vel induſtriae arrogantes nomini. Eiusdem vero ſecundam partem operis quoniam breui abſoluere non poſſumus, & poſtulari imo flagitari, a pietatis amatoribus audimus, citra vllam vel inuidiam vel cunctationem exhibere conamur, idque ſedulo ac ſerio agimus, aſſiduis dierum etiam feſtorum* (*quos in ſacris curandis & agendis gratis ponere nulla vetat religio*) *impendendis*

dis operis, perpetuo quidem & contento studio, non tamen continuato, vt optaremus labore, sed eo variis aetatis, valetudinis, itinerum aerumnis, alienorumque negotiorum interpellationibus & curis interrupto; ex quibus magna pars nobis vel inuitis praeter votum & institutum inopinato plerumque solent accidere, eaque in iis praesertim regionibus, quae rarissimam amicorum iisdem studiis deditorum suppetere possunt copiam, quorum diligentia in promouendo opere iuuari cuperemus. Huius vero dum cetera formantur membra, quod erudiri & vtcunque poliri potuit, caput *iam nunc exhibemus, ita comparatum, vt seorsum etiam specie & contemplatione sui eruditorum in his artibus oculos, animumque detinere posse non dubitemus: quorum varia futura vti non ambigimus iudicia, ita nec morarum quo minus ceteras prosequamur parteis* &c. Dedicationi subiecit auctor *elegiam votiuam*, quae *naturae historiae, siue primae in corpore partis*, ob oculos ponit *argumentum*, distichor. 53. Capita *historiae generis humani*, ad quae hic commentarius spectat, haec sunt: *Obseruationes in praefationem* 40. paginas priores implent. *Liber de prophetia & prophetis vnicus*, cum duabus excursionibus *de sorte, de diuinatione* &c. p. 40 -- 134. pertinet ad Libri I. Cap. 5.

Disputatio de angelis p. 135 -- 148. ad Libri I. Cap. 6.

De natura disputatio τὰ καθόλου p. 149 -- 158. ad Libri I. Cap. 7.

Obseruationes de rerum natura τὰ κατ' εἶδος, rerum creatarum, & in primis animalium, si hominem exceperis, historiam complectuntur physicam, nonnullis figuris ligno incisis illustratam p. 158 -- 246. & spectant ad *Histor. generis humani* Libr. I. cap. 7.

Historia de homine p. 247 -- 465. in Capita VII. dispescitur, quorum tituli sunt:

Cap. I. *de homine in genere* ad L. I. cap. 8.

II. *de*

II. *de humana societate* ad L. I. cap. 8.

III. *de hominis primum conditi natura, conditione, &* *ingenio* ad L. I. cap. 9. & 10.

IIII. *de Constitutione mundi* ad L. I. cap. 12. 13. 14.

V. *constituti mundi facies* ad L. I. cap. 15.

VI. *Hominis a Deo primum conditi summa descriptio, rursus hominis a se perditi tenuis repraesentatio* ad L. I. cap. 15.

VII. *Animalis hominis descriptio per singulas partes* ad L. I. cap. 15.

Notationes de animalis hominis vita, de aetate eiusque partibus, de morte prima, de morte corporis p. 465-525. Adcuratior & prolixior libri rarioris recensio exstat in viri S. R. Siegm. Jacob. Baumgartenii *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* Tom. I. p. 329 sqq.

BENEDICTVS ARIAS, pauperum sed nobilium parentum sanguis, a patria *Frexenal de la Sierra*, in qua anno 1527. in lucem editus fuit, *montani* cognomen adsciuit, vid. Cypriani a Valera *prolog. in biblia* hispanica *Amsterod.* 1602. Paul. Colomesii Κειμήλια Cap. XXXIIII. in *Opusculis Vltraiect.* 1669. in 12. p. 75 sqq. *Sierra* enim in vernacula Hispanorum lingua *montem* designat. Sunt quidem nonnulli, qui illum in vrbe hispalensi prognatum esse existimant, propterea quod cognomini suo montano vocem *hispalensis* addere consueuerat. Sed id propterea factum esse cognouimus, vt non solum hac ratione tractum, in quo patria sita erat, sed etiam conuentum, cui Prior erat praepositus, designaret. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XXIIX. p. 104. qui ait, BENOIST ARIAS Montanus *naquit vers l'an 1527. à* Frexenal de la Sierra, *c'est à dire* de la Montagne, *en* Espagne, *ce qui lui a fait prendre le surnom de* Montanus. *Comme ce lieu est dans le territoire de* Seville, *& qu'il y a été élevé, il s'est donné lui-même la qualité d'*Hispalensis, *qualité*

lité qui a fait croire mal à propos à quelques uns, qu'il étoit né dans cette ville. Studiis in vrbe hiſpalenſi, & academia complutenſi peractis, Theologiae Doctor in poſteriore academia creatus, & laurea poetica donatus fuit. Paullo poſt inter ordinis S. Jacobi equites receptus, cum Epiſcopo ſegobienſi, Martino Perez Ayala, ad Concilium tridentinum profectus eſt, & in itinere Beniamini tudelenſis inuenit *itinerarium*, quod *Antuerpiae* an. 1575. in 8. in lucem edidit. Ex vrbe tridentina reuerſus, in locum ſeceſſit, ab omni hominum conſortio remotum, & piis meditationibus, litterarumque ſtudiis, quod vitae illi reliquum erat, transigere conſtituit, ſed a Philippo II. Hiſpaniae Rege exire in lucem iuſſus, & Antuerpiam anno 1568 miſſus fuit, vt *opus* illud *biblicum regium antuerpienſe* curaret. Opere hoc feliciter ad finem perducto, Romam abiit, ipſeque libri exemplar, Pontifici Gregorio XIII. obtulit. Etſi quidem Hiſpaniae Rex illum, ob curam, & vigilias, quas ſplendido huic operi impenderat, munere 2000. aureorum ſcutatorum ornaret, in numerum Capellanorum regiorum ſuſciperet, & ditionem equitum ordinis S. Jacobi commendatam (*Commanderie*) *Pelay Perez* eidem conferret, aduerſariorum tamen in Italia, & obtrectatorum inſidias effugere non potuit, qui illum haereſium apud romanum Pontificem poſtularunt, & eo adegerunt, vt relicta Roma, omnique Italia, in hiſpalenſem concederet vrbem, in qua anno 1598. aetatis anno LXXI. diem obiit ſupremum. Elogia quibus a doctiſſimis viris, ob inſignem doctrinam, & in primis ob tot linguarum, latinae nimirum, graecae, hebraicae, arabicae, ſyriacae, chaldaicae, gallicae, hetruſcae, belgicae, anglicae, teutonicae cognitionem, condecoratus fuit, collegit Paul. Colomeſius in Hiſpania *orientali* p. 241. Vitam eius pluribus verbis expoſuerunt, & catalogum operum, quae euulgauit, conſcripſerunt Nicolaus Antonius in *Bibliotheca* hiſpana *noua* p. 162. Anton. Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. I. p. 217 ſqq. Paull.

Freherus in *Theatro viror. eruditione claror.* p. 1492. Niceron in *Memoires* l. cit. p. 104. Jo. Franc. Foppens in *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 130 sqq. Vir Cl. Joan. Erhard. Kappius in *Neuen Beitraegen von alten vnd neuen theologischen Sachen, Büchern, Vrkunden,* &c. *zum Wachsthum der theologischen Gelehrsamkeit.* an. 1752. P. IIII. p. 492 sqq. Conf. Viri S. R. Siegm. Jacob. Baumgartenii *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* Tom. I. p. 291. Sepulchro eius tale epitaphium inscriptum fuit.

DEO VIVENTIVM S.
BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS
DOCTORIS THEOLOGI
SACRORVM LIBRORVM EX DEI BENEFICIO
INTERPRETIS EXIMII
ET TESTIMONII D. N. JESV CHRISTI
ANNVNCIATORIS SEDVLI
VIRI INCOMPARABILIS,
TITVLIS CVNCTIS MAIORIS
MONVMENTIS AVGVSTIORIS
OSSIBVS IN DIEM RESVRRECTIONIS IVSTORVM
ASSERVATIS CVM HONORE
D. ALPHONSVS FRONTIBERIVS
PRIOR CONVENTVS S. JACOBI HISPALENSIS
IN PRIORIS QVONDAM SVI
OPT. MERITI MEMORIAM
P. C. ANNO M. DC. V.
OBIIT ANNO M. D. XC. VIII.
AETAT. LXXI.

CXXIIII.

CXXIIII.

Ἀνθρωπο-παιδεία: Hoc est Gymnasium vitae humanae. In quo Homo cognita incertitudine & fragilitate vitae, per assiduam & quotidianam mortis meditationem, ad bene viuendum & beate moriendum instituitur & praeparatur. *Autore* BARTOLOMAEO AGRICOLA *Baucomio J. V. D. MDCXVII.* (1617) *Oppenheimii typis & aere Hieronymi Galleri* in 8. pp. 217.

Quo fato acciderit, vt auctoris istius, & librorum ab illo editorum memoria propemodum interciderit, dicere non possumus. In paucissimis bibliothecarum catalogis, liber ab illo editus, inuenitur, & quae in *lexico eruditorum* Tom. I. col. 148. ex Koenigii *Bibliotheca vetere & noua*, de BARTHOLOM. AGRICOLA relata leguntur, pauca sunt, & liber cuius adscripsimus titulum, silentio praetermissus fuit. In Christophor. Hendreich *Pandect.* brandeburg. p. 63. librorum quidem tituli, paullo adcuratius adlati fuerunt, sed quis auctor, & vnde oriundus fuerit, altum est silentium. Libellum, in quo omnia congesta fuerunt, quae de fragilitate & vanitate humanae vitae, veteres, & recentiores auctores tradiderunt, nomine inscripsit Walteri Happelii, *Praefecti in* Dienheim, *compatris sui.* Scripta est dedicatio in *musaeo* Oppenheimii *Kal. Mart.* 1617. Occasionem scribendi, in epistola dedicatoria hanc fuisse ait: *didici & meas tentationes non ita pridem in funere & morte dulcissimae filiolae*, Mariae Otiliae, *mihi a Deo patre immissas, pie ferre & christiane superare, quam pauculos menses, supra biennium hac mortali aura spirantem intempestiua & acerba mors (homo humanitus loquor) e viuis rapuit, & vel vt flosculum amoenum falce dira demessuit. Erectus in hac miseria tuo exemplo fui, & insuper inanitatem,*

fragilitatem atque fugacitatem vitae nostrae, quae certa nihil aliud est, quam

Vmbra leuis, fumus, puluis, ventusque volucris

altius mecum meditari, & rem totam longius repetere coepi, & meas has cogitationes in praesentem hanc Anthropopaediam *contuli.* In titulo conspicitur clepsydra inter duas alas, cui thuribulum, e quo fumus emittitur, impositum est his adscriptis verbis: MVNDI GLORIA.

Cernitur hic fumus, binis clepsydra sub alis
Cernitur: Humanae typus & noua formula vitae.
Ala volat: sic vita volat. Fumus fugit ater,
Vita fugit subito; fugit & sic gloria mundi:
Ast clepsydra monet venturae mortis: *& olim*
Reddendae domino rationis temporis acti.

CXXV.

Incipit prologus *sancti* HIERONIMI. *cardinalis. presbiteri:* in libros Vitaspatrum sanctorum Egiptiorum. etiam eorum qui in Scithia Thebaida. atque Mesopotamia morati sunt: nonsolum quos oculis vidit. maximoque labore conspexit: verum & quam plura a fidedignis relata conscripsit notabili diligentia. Denique aliorum etiam autenticorum libellos. fideliter e greco in latinum transtulit: & ab aliis translata pro sui perfectione huic operi inseruit. in fol. form. maior. folior. 238. excepto indice folior. 5.

Hisce verbis inchoatur liber, quem κατ᾽ ἐξοχὴν praeteritis temporibus titulo *Vitas patrum* ornauerunt, quam ob rem etiam in hac rarissima editione, *columna-*

rum,

rum, vt typothetae vocant *titulus*, verbis: *Prima, secunda* &c. *pars vitaspatrum* conceptus est. Inter editiones operis, quarum Heribertus Rosweydus, in *prolegomen. in vitas patrum* proleg. XVII. p. 30 sqq. viginti memorat, ordine haec quarta, sed omnium prima est, quae addito anni, loci, & typographi indicio, quo tres priores a Rosweydo adductae destituuntur, in lucem exiit. Refert illa in fine haec verba: *Anno Xp̄i natiuitatis Millesimo quadringentesimoseptuagesimooctauo* (1478) *Nonas vero Maj. ob beatorum patrum profectum vitam heremiticam degentium. gesta quorum (baud immerito) memoriter sunt commendanda. Opus (Vitaspatrum appellatum) insigne. a quamplurimis excerptum codicibus per sacrarum scripturarum viros admodum peritissimos ornatum. In oppido* Nurnbergen. *per* Antonium Coburger *oppidi praefati incolam quam compte impressum. Finit feliciter.* Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 388. Litteris expressa est gothicis admodum luculentis. Litterae florentes siue initiales omnes, a typotheta omissae, & minio adpictae sunt. Omnium autem prima B. qua prologus inchoatur, vario colore distincta, monachi, mensae adsidentis, & manibus librum apertum tenentis, figuram ob oculos ponit, qua sine dubio S. Hieronymus designatur. Illa praeterea littera initialis, variis florum, aliisque figuris, inter quas pauo eminet, exornata est. Librum praecedit *tabula*, morum illorum temporum solito, alphabetica. Opus ipsum in quatuor distinctum est partes; *Prima* quae *historialia* complectitur *per historias, secunda* quae *doctrinalia* continet, *per libellos & paragraphos, tertia* quae *de regulari obseruantia* agit *per rubricas*, & *quarta* tandem in qua *de laude, & virtutum efficacia* tractatur, *per rubricarum capitula* distinguitur.

In prima parte, praeter *prologum* inueniuntur 1) *vita* S. Joannis *Eremitae* aegyptii. 2) S. Hor *abbatis* aegyptii. 3) S. Ammonis *abbatis trium milium monachorum.*

chorum. 4) S. Benonis *angelice* (angelici) *ordinis viri & abbatis.* 5) S. Theonis *qui triginta annis silentii habuit obseruationem.* 6) S. Appolonii *confessoris.* 7) S. Ammonis, *abbatis qui draconem interfecit, & latrones conuertit.* 8) S. Copretis *presbyteri & Eremitae.* 9) S. Syri, S. Ysaiae, & Paulli. 10) S. Heleni. 11) S. Helyae. 12) S. Pithirionis. 13) S. Eulogii. 14) S. Apellenis. 15) S. Paphuncii. 16) S. Serapionis. 17) S. Appollonii *monachi & martyris.* 18) S. Dyoscori. 19) S. Ammonii *abbatis.* 20) S. Didimi. 21) S. Cronii. 22) S. Origenis. 23) S. Euagrii. 24) S. Macharii aegyptii. 25) S. Macharii alexandrini. 26) S. Ammonis *primi* Nytriae *abbatis.* 27) S. Pyamonis. 28) S. Joannis, a priore diuersi. Et hi sunt sancti viri presbyteri aegyptii, quos S. Hieronymus, in Scythia & Thebaide conspexisse, vel narrationes de illis, a fide dignis audiuisse & diligenter conscripsisse dicitur. Istis narrationibus quinque capita 1) *de ciuitate* Thebaidis Oxirinco, *vbi nullus manet haereticus*, 2) de S. Isidori *monasterio*, 3) *de loco qui dicitur* Cellia, 4) *de monasteriis* Nytriae, 5) *de periculis itineris ad Heremos*, inserta sunt. Haec omnia Heribertus Rosweydus Rufino aquileiensi, ex Hieronymi & Mltorum Codicum testimonio tribuit. Secundam primae partis sectionem constituunt, *Gesta sanctorum patrum egiptiorum* scithie *&* thebaide: *que beatus* Hieronimus *autentice conscripta repperit: & e greco fideliter in latinum transtulit. imo etiam ab aliis translata in vnum collegit.* Leguntur hic praeter. *prologum*, 1) *vita* S. Paulli primi Eremitae, auctore Hieronymo. 2) S. Antonii Abbatis, auctore Athanasio, Episcopo alexandrino, interprete Euagrio Presbytero, cuius prologus ad Innocentium Episcopum praemittitur. 3) S. Hilarionis Presbyteri, auctore S. Hieronymo. 4) S. Malchi, captiui monachi, eodem auctore. 5) S. Paulli simplicis, auctore eodem. 6) S. Paullae, eodem Hieronymo auctore. 7) S. Pelagiae, meretricis, auctore Jacobo Diacono, interprete Eustochio. 8) S. Ma-

Mariae, meretricis aegyptiacae, auctore Sophronio, Episcopo hierosolymitano, interprete Paullo, Diacono ecclesiae neapolitanae. 9) S. Mariae, virginis, auctore incerto. 10) S. Euphrosinae, auctore incerto. 11) S. Frontonii, abbatis, auctore incerto. 12) S. Simeonis Stylitae, auctore Antonio, eius discipulo. 13) S. Eufraxiae, s. Euphrasiae virginis, incerto auctore. 14) S. Macharii romani, serui dei, qui inventus est iuxta paradisum, Theophilo, Sergio & Thimo (Hygino) auctoribus. 15) S. Pasthumii, (Posthumii) patris quinque millium monachorum, incerto auctore. 16) S. Onuphrii, eremitae, auctore Paphnutio, interprete anonymo. 17) S. Abrahae, eremitae, auctore S. Ephraem, Syro, Archidiacono, interprete anonymo. 18) S. Pachomii, Abbatis tabennensis, auctore incerto, interprete Dionysio exiguo. 19) S. Christiani, cenomanensis, eremitae in archiepiscopatu turonensi, auctore incerto. 20) S. Joannis eleemosynarii, auctore Leontio Episcopo Cyprorum insulae, interprete Anastasio Bibliothecario. 21) S. Eugenii virginis vita & passio; auctore incerto. 22) S. Basilii magni, auctore Amphilochio, interprete Vrso Archidiacono romano. 23) S. Ephraem, Syri, Diaconi edesseni, auctore & interprete incerto. Talia sunt, quae in prima operis parte inueniuntur, quae falso adscribi S. Hieronymo, Episcopo stridonensi, iam pridem a viris doctissimis demonstratum fuit. Antonius Posseuinus in *Adparatu sacro* Tom. II. p. 45. hac ratione scribit: *Sciant Lectores*, Vitas Patrum, *quae falso erant ascriptae* Hieronymo, *fuisse olim a* Celso Hugone J. C. *cum mss. codicibus collatas, atque* Lugduni *in* Gallia *editas apud* Jacobum Huguetum, *ann.* 1515. Euagrii *autem & diuersorum eas esse proprios foetus plerique iudicant. Primo pars est ab initio prologi*, Benedictus Deus, qui vult omnes, *vsque ad Caput* de periculis itineris ad Eremos, *quod praecedit* S. Paulli *vitam. Huius autem primae partis cum Auctorem esse* Euagrium ponticum hyperboritam, *multi (vt diximus)*

 putent,

putent, *alii tamen* D. Petronium bononienſem *fuiſſe earum ſcriptorem exiſtimant*, *vt conſtat ex* Gennadio &c. Conf. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 851.

Parti ſecundae quae fol. CXXIIX. inchoatur, praemittitur *index* 207. paragraphorum, quibus haec pars abſoluitur. Variae in illa, ab auctore incerto, congeſtae ſunt patrum de virtutibus variis *adhortationes* & ſententiae, quibus multae immiſcentur narrationes, quae omnem fidem ſuperare videntur. Adpendicis loco illi parti adiiciuntur varii libelli, quos iam olim in codice graeco, hoc titulo inſignito Ἀνδρῶν ἁγίων βίβλος, ἢ βίοι τῶν περὶ Ἀντώνιον τὸν μέγαν ἁγίων legit Photius, quod teſtatur in *Bibliotheca* Cod. CXCIIX. col. 517 ſqq. edit. *rothomagens*. 1653. Digeſtus fuit Photii codex in Capita XXII. & ſub ſingulis, totidem velvti titulis virtutum, varias narrationes, ex magno λειμωναρίῳ ſiue *viridario Sanctorum* excerptas exhibuit. Libellorum ſiue Capitum argumenta, in verſione latina, qua vtimur, haec ſunt 1) *de profectu patrum.* 2) *de quiete* (de fructu tranquillae vitae ac ſolitariae). 3) *de compunctione* (in graeco codice Photii non exſtitiſſe videtur). 4) *de continentia.* 5) *contra fornicationem.* 6) *quod monachus nihil debet poſſidere* (de paupertate, vtque vitare auaritiam oporteat). 7) *de patientia ſiue fortitudine.* 8) *quod per oſtentationem nihil fieri debeat.* 9) *de eo quod non oportet iudicare quemquam.* 10) *de diſcretione.* 11) *de eo quod oportet ſobrie viuere.* 12) *de eo vt ſine intermiſſione oretur* (adſidue eſſe & cum adtentione precandum). 13) *de hoſpitalitate & miſericordia*, (hoſpitalitatem eſſe ac miſericordiam cum hilaritate exercendam). 14) *de obedientia.* 15) *de humilitate.* 16) *de poenitentia* (de malorum tolerantia). 17) *de caritate* (de dilectione). 18) *de prouidentia & contemplatione*, (in graeco codice περὶ διορατικῶν de iis qui viſiones viderunt). Haec quae iam enumerauimus, a Pelagio diacono romanae eccleſiae, in ſermonem

nem latinum conuerſa dicuntur. Caetera quae ſequuntur capita, nimirum particula poſterior capitis *de prouidentia & contemplatione*. 19) *de ſanctis ſenioribus qui ſigna faciebant*, (gr. περὶ σημειοφόρων γερόντων de ſenibus qui miracula ediderunt). 20) *de conuerſatione optima diuerſorum ſanctorum* (de variorum ſanctorum patrum vita Deo grata). 21) *Septem capitula, quae miſit Abbas* Moyſes, *Abbati* Pirmenio, (Eadem eſſe cenſet Andreas Schottus quae in graeco codice dicta fuere Ἀποφθέγματα τῶν ἐν Ἀσκήσει γηρασάντων), a Joanne Subdiacono in linguam latinam translata dicuntur. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. graec.* L. V. Cap. XXXII. §. XIII. p. 24 ſqq.

Tertia pars, quae fol. CCXI. b. initium capit *de regulari conuerſatione* aegyptiorum *monachorum*, & *eorum qui degunt apud* Palaeſtinam, *vel* Meſopotamiam, in capita diſtincta eſt LIIII. Prima illius particula a Capite I. ad XIIII. vsque, ex Seueri Sulpicii *dialogis de conuerſatione monachorum orientalium*, & S. Martini *miraculis*, ſecunda a Cap. XIIII. ad XL. ex Joannis Caſſiani libr. *de coenobiorum inſtitutis*, particula autem tertia a cap. XL. ad finem vsque ex eiusdem Caſſiani *Collationum SS. Patrum libris* deſumta eſt. Conf. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* l. cit.

Quarta pars primordia habet fol. CCXXI. & proponit Anonymi opuſculum, *de dictis & factis patrum, monachorum tam* graecorum *quam* aegyptiorum, ſub certos titulos digeſtis. E graeco, ciuitate latina donatum dicitur a Paſchaſio S. Martini ex dumienſi Abbate, braccarenſis Epiſcopi Diacono. Dicauit eidem S. Martino, cuius iuſſu iſti negotio ſe adcinxerat, verſionem ſuam. Vltimum in iſto opuſculo caput *de meditationibus duodecim Anachoretarum* idem eſſe videtur, quod in codice graeco quem Photius legerat XXI. fuit. vid. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca graec.* l. cit. p. 25. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 1471. Jo. Alb. Fabricii

Biblioth. med. & infim. Latinit. L. XV. p. 586. Adiicitur isti parti quartae,

Opusculum Asceticum *pro conclusione adnexum, de virtutum laude & effectu intitulatum.* quod XIIX. absoluitur capitibus, quibus haec pertractantur argumenta. 1) *Admonitio de laude caritatis, & quomodo cunctis virtutibus praeferatur.* 2) *de humilitatis & caritatis connexione.* 3) *de obedientiae bono eiusque laudibus.* 4) *de virtute continentiae admonitio, & quod continentia, non in vna, sed in multis rebus sit necessaria.* 5) *Continentia etiam in visu necessaria est.* 6) *De continentia locutionis admonitio salutaris.* 7) *de vilium vestimentorum adpetitu.* 8) *de eo quod illa, quae supra dicta sunt, cum discretionis virtute debeant perfici.* 9) *de compunctionis bono quae maxime ex mortificatione nascitur.* 10) *Qualis esse debeat ipsa compunctio.* 11) *De modo orandi, & quid significet quod dominus oraturus in montem ascendit.* 12) *De pugna vitiorum aduersus virtutes. Et specificato consilio qualiter vitia insidiaeque hostis antiqui vitentur.* 13) *Exhortatio de studio legendi.* 14) *Admonitio necessaria de aduersis tolerandis patienter: infirmitateque amanda.* 15) *De venia peccatorum speranda quamuis sint innumerabilia, vbi poenitentia Imperatoris* Theodosii *pro exemplo subinfertur.* 16) *de lectione.* 17) *de pace.* 18) *Epistola beati* Macharii *ad monachos.* Ex capite posteriore adparet, quod haec *epistola* eadem sit, quam Gennadius massiliensis *de viris illustribus* Cap. X. p. 9. edit. Jo. Alb. Fabricii, Macario seniori, monacho aegyptio tribuit, quem ait *vnam tantum ad iuniores professionis suae* scripsisse *epistolam: in qua docet illum perfecte posse seruire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens, ad omnes semet ipsum inclinauerit labores, & luctando atque Dei auxilium aduersum omne, quod in hac vita suaue est, implorando, ad naturalem quoque perueniens puritatem, continentiam, velut naturae debitum*

munus

munus obtinuerit. Capitis enim XIIX. in nostra editione tale est initium: *In primis quidem. si cepit homo semet ipsum agnoscere cur creatus sit. si quesierit factorem suum deum. & penitere de his voluerit que commisit in tempore negligencie sue: sic demum benignus deus dat illi tristiciam pro peccatis. & postea per suam benignitatem dat illi afflictionem corporis. in ieiuniis in vigiliis & oracionum instancia & contemptu mundi: & libens illatas iniurias sufferat. & odio habet omne refrigerium corporale. & diligit planctum magis quam risum* &c. Haud satis adcurate igitur Joan. Albert. Fabricius in *Bibliotheca graeca* L. V. Cap. XII. p. 431. *regulam monasticam*, triginta capitulis comprehensam, quae sub Macarii iunioris, alexandrini, nomine exstat, & primum e codice mss. beccensi a Petro Rouero S. J. in *historia monasterii reomaensis in tractu* lingonensi, *Paris.* 1637. in 4. p. 24 sqq. latine edita fuit, eamdem esse existimat *epistolam*, cuius Gennadius l. cit. fecit mentionem.

Recensio, recentiorum editionum, huius *de vitis patrum* collectionis, quas adornauit Heribertus Rosweydus vltraiectinus e S. J. *Antuerp.* 1615. *typis plantinianis, Lugduni* 1617. & omnium optime *Antuerpiae* 1618. in fol. vid. in Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* L. V. Cap. XXXII. §. XVI. p. 27 sqq. Conf. Caspar Burmanni Traiectum *eruditum* p. 314.

CXXVI.

CXXVI.

Vita Roberti Bellarmini Politiani e Societate Jesu Marcelli II. Pont. Max. Sororis Filii S. R. E. Presbyteri Cardinalis Archiepiscopi Capuae Fidei Propugnatoris Vrbano VIII. Pontifici Maximo dicata Italice primum scripta a JACOBO FVLIGATTO Latine reddita, & aucta a SILVESTRO PETRA SANCTA *Sacerdotibus eiusdem Societatis. Leodii Typis Joannis Quwerx*, *&* *Leonardi Streel. cIↄ. Iↄc. XXVI.* (1626). *Superiorum permissu* in 4. folior. 295.

JACOBVS FVLIGATTVS, romanus, Societatis Jesu presbyter, & congregationis B. Virginis Praeses, edidit lingua hetrusca *vita del Cardinale* Bellarmino *in Roma* 1624. in 4. & *in Milano* in 8. quam SYLVESTER PETRA SANCTA, eiusdem Societatis Presbyter, adhortatione Mutii Vitellesci, Loiolitarum patrum, tunc temporis, generalis Praepositi, & ipsius FVLIGATTI litteris permotus, in latinum conuertit sermonem, variisque in locis mutauit & auxit. Hanc editionem, quam primam esse censemus, hac inscriptione dicauit Vrbano IIX. Pontifici romano.

TIBI
BEATISSIME PATER
VRBANE IIX.
PONT. MAX.
BELLARMINVM
RVRSVS
POSTERITATI NARRATVM
EX VETERI FORMVLA
HOC EST
BREVIVS ET REVERENTIVS
QVAM POSSIT EPISTOLA
DEDICO

PRO-

PROVOLVTVS DEMISSISSIME
AD PEDVM TVORVM
OSCVLA
SILVESTER PETRA SANCTA
E
SOCIETATE
JESV.

Isthaec Bellarmini *vita*, litteris luculentis & nitidis expressa, rarissime in conspectum venire solet, & in paucissimis bibliothecarum catalogis reperitur. Duplex illi praefigitur titulus, alter, quem adscripsimus, a typothetis excusus, alter, aere expressus, in quo hominis conspicitur imago, qui digito compescit labellum, & altera manu inuidiam, catena vinctam trahit, & in eadem manu, nucem pineam, Bellarmini insigne gentilitium, tenet, hac adscripta epigraphe:

Pinea nux, insigne silere iubentis auitum
Stemma Belarmini *est aspice dira sile.*

Vita in septem libros diuisa, in eo potissimum versatur, vt Cardinalis Bellarmini virtutes, summis efferat laudibus, merita autem eius in rempublicam litterariam, sicco, vt aiunt, transeat pede. *Cet auteur*, ait Niceron, in *Memoires* Tom. XXXI. p. 43. *a eu pour l'unique but de relever les vertus de ce grand Cardinal, & aucun de ceux qui l'ont suivi, ne l'a consideré précisement comme homme de lettres, c'est pour cela qu'il nous ont appris peu de choses de ses ouvrages.* In praefatione ad Lectorem refert FVLIGATTVS, quod ipse Robertus Bellarminus, Mutii Vitellesci precibus permotus, vitam suam litteris consignauerit, suaeque narrationi, vt omnem adrogantiae effugeret suspicionem, ne nomen quidem suum addiderit, sed illam *a littera N. solitarie nullique consona*, hac ratione inceperit *N. natus est anno MDXLII.* & deinde ad finem addiderit: *Haec scripsit N. rogatus ab amico, & fratre*

fratre anno MDCXIII. mense Junio. De virtutibus suis nihil dixit, quia nescit an vllam fere habeat. De vitiis tacuit, quia non sunt digna, quae scribantur, & vtinam de libro Dei deleta inueniantur in die iudicii Amen. Oret pro me. Praeter hanc Bellarmini autographam vitam, in componendo Bellarmini elogio, refert FVLIGATTVS, se vsum fuisse commentariis publicis tribus, formatis ad tribunalia, vrbis Romae, Capuae, & Politiani, atque in eis, testibus amplius octoginta, qui sacramento adfirmauerint multa, & praecipua de vita ipsius. Praefationem excipit *index capitum* librorum VII. cui hoc anagramma, ex verbis *Robertus Cardinalis Bellarminus e Societate Jesu*, concinnatum, a quo nescimus, subiicitur *Luteri errores ac astutias Caluini omnes delebis.* Praeter *Testamentum* Cardinalis Bellarmini, in fine adposita est inscriptio, qua sepulchrum eius, elaboratis lapidibus versicoloribus, ac statuis dispositis, opere equitis Jo. Laurentii Bernini, sculptoris eximii, in templo PP. Societ. Jesu romano exstructum, ornauit Odoardus, e gente farnesia, Cardinalis.

ROBERTO
CARD. BELLARMINO
POLITIANO E SOC. JESV
MARCELLI II. P. M.
SORORIS FILIO
ODOARDVS
CARD. FARNESIVS
SVI ERGA VIRVM QVEM
PATRIS LOCO SEMPER COLVIT
AMORIS NVNQVAM MORITVRI
MONVMENTVM POS.
OBDORMIVIT IN DOMINO
ANNO SAL. M. DC. XXI.
AET. SVAE LXXIX.

Cum

Cum liber in duabus officinis typographicis exscriptus, paginarum numero destituatur, SILVESTER PETRASANCTA, huius rei adtulit excusationem, quam eo lubentius adscribimus, cum singularis illa prorsus sit, & in repetita editione plane omissa fuerit: *Festinasse praela etiam, nedum Scriptoris calamum, Amice Lector, ostendunt multa; & in primis ii, qui desiderantur numeri paginarum: vtinam non & alios numeros desideres. Vrgebant Maiorum iussa; Amicorum vota stimulabant; instabant quoque nundinae; nam etiam literas & volumina, quorum pretia deberent in animis relinqui, Auaritia ausa est nundinari. Adgressi proinde opus Typographi duo; sed alter, vnde adgredi, alter vnde progredi solemus. Si non poetice diceretur*

Dimidium facti, qui bene coepit, habet

potuisset ille, qui ab huius historiae dimidio exorsus est, ab alterius fortassis non male inchoata editione diuinare; in quem deberet numerum desinere. Caeterum opus erat Mathematicorum aliquo, qui astra, non typos componeret, vel certe Aedipo *coniectore. Sed pro hac re solatium, mutuo in colloquio fuit*, Petrus Aloysius Carafa, *Episcopus* Tricaricensis, *ac Sedis Apostolicae legatus, cuius maxime auspiciis haec iam Historia prodit. Is enim, vt innueret, haud hanc rem esse plane inusitatam;* Thomae a Kempis *libellum in mensa museoli sui adpositum ostendit absque numerorum notis. Gauisus ex eo equidem sum, & coepi versari statim animo multa. Primo admirationi fuit; cum alia maximorum auctorum volumina circumstarent, vnum eum libellum familiarem adeo, esse Viro Principi, qui ob summam eruditionem summae vinctam nobilitati, sic amplissimae familiae cognomen refert, vt hoc vel si nouum ab eo inciperet, prodire ab ipso vno, pari cum amplitudine potuisset. Deinde referens me ad eundem libellum, simplicissimum, ac styli innocentia nemini suspectum, omnibus gratum; cogitaui, paruum illud, sed sublime tamen, & tantum non a Deo scriptum opus,*

opus, fortasse numeris carere; quia liber est haud iis indigens notis, atque subsidiis: Quippe vbique in eo voces, velut oracula, missas inuenire est; quae in pectora debeant, animosque demitti; prorsus vt pagina quaeuis, Volumen; linea, Liber; vox, Periodus; & syllaba fere, sententia videri debeat. Demum; (tametsi nihil comparandi causa dixerim) ex hoc omen accepi; quod fortasse Roberti Bellarmini vita *etiam, ipsa liber perpetuus videri possit; ita vt pagina quaevis te, Lector, instruat, &, cum librum aperias, reperias vbique, quod in eo admireris, quod imiteris. Sed nihilominus aliquam velut appendicem datam tuae commoditati (modo pro n. is numerorum, adire litteras foliorum maiusculas, & minusculas velis) habes paratam a Viro amico & erudito; a quo aequius librum ipsum stylo longe amoeniore expectare debuisses.*

Omne volumen, *indice* rerum insigniorum, & duabus adprobationibus, Joannis a Chokier, Canonici, & Vicarii generalis leodiensis, & Joannis Herennii, Societat. Jesu in Gallo-belgica prouincialis, finitur.

Opus profecto superuacaneum susciperemus, si vitam Roberti Cardinalis Bellarmini, quem ecclesia catholico-romana, inter fulcra sua referre solet, multis verbis exponere vellemus. Euoluat qui illum paullo curatius noscere cupit Tarquini Gallutii *Orationem in funere* Roberti *Cardinalis* Bellarmini, *Rom.* **1621.** in 4. *Paris, apud Sebast. Cramoisy* 1622. in 8. *Colon.* 1622. in 8. *Discours sur ce qui s'est passé au trepas & funerailles de Mr. le Cardinal* Bellarmin, *plus son Testament, Paris* 1622. in 8. *Narrationem de pio obitu* Roberti *Cardinalis* Bellarmini, *excerptam ex litteris* Andreae Eudaemon Joannis, *Dilingae* 1621. in 4. *Adumbratam imaginem solidarum virtutum Cardinalis* Bellarmini *a* Marco Ceruino, *eius nepote expositam, Senis* 1622. in 8. C. E. (Eduard. Coffinus exoniensis) *narrationem de morte Cardinalis* Bellarmini, *Audomari*

mari 1623 in 8. *Decora* Roberti *Cardinalis* Bellarmini, *optima fide collecta a* Sebaſtiano Bado *Genuae* (non *Geneuae*, vt in *Catalogo Bibliothecae* bunauianae Tom. I. P. II. L. VI. Cap. I. p. 1073. legitur) *typis Anton. Georg. Franchelli* 1671. in 4. *Poſitiones in Congregatione rituum pro beatificatione & canoniſatione* Roberti Bellarmini, *Romae* 1675. in fol. Daniel Bartoli *Gieſuita della Vita di* Roberto *Cardinale* Bellarmino *Libri IIII. in Roma appr. Nicol. Angel. Tinaſſi* 1678. in 4. *La vie du Cardinal* Bellarmin *de la Compagnie de Jeſus par le P.* Nicolas Frizon *de la même Compagnie*, *Nancy chez Paul Barbier* 1708. in 4. Conf. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. III. p. 136 ſqq. Phil. Alegambe *Bibliotheca Scriptor. Societat. Jeſu* p. 410 ſqq. Jo. Imperialis *Muſeum hiſtoricum* p. 169. edit. Jo. Alb. Fabricii *Hamburg.* 1721. in 8. Chriſtophor. Hendreich *Pandect.* brandeburg. p. 491 ſqq. Joannis Victor. Roſſi, ſiue vt adſcito dicitur nomine, Jani Nicii Erythraei *Pinacotheca imaginum illuſtrium*, I. elog. XLVII. p. 84 ſqq. edit. *lipſ.* 1692. in 8. *La Storia di* Montepulciano *di Mr.* Spinelli *del Cap.* Marcello Benci, *in Fiorenza* 1646. in 4. p. 150. Auguſtin. Oldoini *Athenaeum* romanum p. 581 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 499 ſqq. Jo. Frideric. Mayeri *Eclogae de fide* Baronii & Bellarmini *ipſis pontificiis ambigua*, *Amſtelod.* 1697. in 8. Jo. Franc. Buddei *Iſagoge hiſtorico-theologica* Tom. I. & II. paſſim, in primis Tom. II. p. 1244 ſqq. Niceron *memoires* Tom. XXXI. p. 1 ſqq.

CXXVII.

Vita Roberti Bellarmini Politiani e Societate Jesu S. R. E. Presbyteri Cardinalis Archiepiscopi Capuae Fidei Propugnatoris a JACOBO FVLIGATTO *Soc. Jesu* Italice primum scripta: A SILVESTRO PETRA SANCTA *eiusdem Soc.* Latine reddita, & aucta, atque in hac secunda editione a mendis primae repurgata. *Antuerpiae, Ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti M. DC. XXXI.* (1631) in 8. pp. 576. si praemissa & indicem rerum folior. 36. exceperis.

Quamuis haec editio, si raritatem spectaueris, priore inferior est, nitore tamen illam omnino superat. Omissa *inscriptione*, cuius supra fecimus mentionem, epistola illi praefigitur SYLVESTRI PETRAE SANCTAE noua dedicatoria, *ad* Vrbanum IIX. *Pont. opt. max.* quae scripta est Leodii XV. Kalend. Octobr. 1626. Post *praefationem*, *capitum indicem*, & *anagramma*, quae omnia, in editione priore exstant, in hac secunda, Bellarmini inuenitur imago, aere nitidissime expressa. *Index* in fine adiectus, multo prolixior & adcuratior illo est, qui in editione, quam descripsimus, inuenitur.

JACOBVS FVLIGATTVS, romanus, Societatis Jesu Presbyter, & congregationis B. virginis Praeses, sanctorum, sanctarumque, & virorum clarissimorum vitis, quas lingua hetrusca euulgauit, potissimum inclaruit, diemque supremum obiit anno 1653. aetatis anno LXXVI. Vid. de illo, praeter ea, quae in Phil. Alegambe *Bibliotheca Scriptor. Soc. Jesu* leguntur, Leonis Allatii *Apes vrbanae* p. 193. edit. Jo. Alb. Fabricii *Hamburg.* 1721. in 8. *Vita* Bellarmini, litteris ab illo consignata, in linguam conuersa gallicam, hoc prodiit titulo: *La vie du Cardinal* Bellarmin,

com-

composée en italien *par le P.* JACQUES FVLIGATI, *& traduite en* François, *par le* P. Pierre Morin *tous deux de la même compagnie. A Paris chez Cramoisy* 1625. in 8. In *lexico eruditorum* Tom. I. col. 934. eadem JACOBI FVLIGATTI *vita*, a Joanne Morino, Congregationi oratorii addicto, in linguam gallicam conuersa dicitur. Sequitur celeberrimus illius *lexici* auctor, hac in re, Paullum Colomesium, Antonium Teissier, Petrum Baile, aliosque; sed illos errasse, & Joannem Morinum, nunquam animum ad componendam eiusmodi versionem gallicam appulisse, demonstrauit iam Niceron in *Memoires* Tom. VIIII. p. 29. In hispanicum etiam sermonem translatam esse FVLIGATI biographiam, testatur Leo Allatius l. cit. Collegit quoque JACOBVS FVLIGATTVS, Roberti Bellarmini *epistolas*, & euulgauit *Romae* 1650. in 12. Ex hetrusco in latinum sermonem illas transposuisse dicitur in *lexico erudit.* Tom. II. col. 805.

SYLVESTER PETRA SANCTA, romanus, Societatis Jesu Alumnus, natus anno 1590. *vir*, vt Erycius Puteanus illum adpellauit, *caelestis* fuit *ingenii, aeternaeque eruditionis*, cuius rei, scripta, ab illo edita, luculentissimum exhibent documentum. Famiani Stradae ille praesertim frequentauerat scholas, & inde incredibilem fere latine loquendi scribendique reportauerat facultatem, qua, virorum doctissimorum, & Principum, in summa dignitate constitutorum, sibi conciliauerat gratiam. Petro in primis Aloysio Carafae, R.E. Cardinali, admodum carus fuit, qui illum, in itineribus suis, Pontificis romani iussu, per Germaniae. & Belgii partem susceptis, a latere diuelli nunquam fuerat passus. Religionis, quam profitebatur, strenuus adsertor, aduersus Petrum Molinaeum, Andream Riuetum, aliosque romanae ecclesiae aduersarios, euulgauit libros, nonnullosque, & inter illos celebrem quemdam Principem, eo perduxit, vt vete-

rem religionem, in domo Loiolitarum coloniensi, hora noctis quarta eiuraret, & ad sacra pontificia transiret. Caussam illius rei commemorauit Janus Nicius Erythraeus in *Pinacotheca imaginum illustrium* P. III. elog. LXXIII. p. 282 sqq. qui ea, quae retulit, sine dubio, ab ipso SYLVESTRO PETRA SANCTA rescivit, cui adeo amicitia & familiaritate erat iunctus, vt, quamuis multos saepe viros, ingenii, doctrinae, & eruditionis fama clarissimos, mortuos fleuerit, nullius tamen, vt ipse ait, mortem, vberioribus prosequutus fuerit lacrymis, quam SYLVESTRI PETRAE SANCTAE, qui nephriticis doloribus correptus, Romae, posteaquam ex vesica sex calculi, oui columbini crassitudine, per chirurgorum manus fuerant extracti, exspirauit anno 1647. prid. Non. Maii, aetatis anno LVII. Praeter illa, quae Erythraeus, in prolixo elogio retulit, Philip. Alegambe in *Bibliotheca Scriptor. Soc. Jesu*, & Prosper Mandosius in *Bibliotheca* roman. legi poterunt.

CXXIIX.

Vita Caesaris Baronii Ex Congregatione Oratorii S. R. E. Presbyteri Cardinalis Et Apostolicae Sedis Bibliothecarii, *Auctore* HIERONYMO BARNABEO *Perusino Eiusdem Congregationis Presbytero. Romae apud Vitalem Mascardum,* MDCLI. (1651) *Superiorum auctoritate, Sumptibus Joannis Casonii* in 4. pp. 199. exceptis praemissis & indicibus folior. 20.

Quamuis omni tempore Bibliotheca apostolica vaticana, bibliothecarios, viros habuerit doctissimos, Caesare tamen Baronio, doctiorem, praeteritis temporibus exstitisse, haud facile crediderimus. Igitur rei-

reipublicae litterariae consulit HIERONYMVS BARNABEVS, perusinus, eiusdem congregationis, cuius olim Baronius fuerat alumnus, Presbyter, qui viri, tot tantisque meritis conspicui, memoriam obliuioni eripuit, & illius in rem litterariam merita ad posteros transmisit. Eiusmodi operi, ante BARNABEVM, iam se adcinxerat Michael Angelus Buccius, romanus, Congregationis Oratorii Presbyter, qui non solum *orationem* in funere Caesaris Baronii, Cardinalis, III. id. Jul. ann. 1607. in templo S. Mariae, & S. Gregorii in Vallicella recitauerat, & eodem anno, *Romae* in 4. typis mandauerat, sed multa, praeterea, de rebus ab eo gestis congesserat, & quinque libris descripserat; sed immatura morte abreptus perficere non potuerat. Vsus fuit postea Buccii commentariis ineditis, in concinnando Baronii *elogio*, Henricus Spondanus, quod *Annalibus* Baronii *ecclesiasticis*, *in Epitomen redactis*, semel, iterum, & saepius editis, anteire iussit. Institit autem superiorum iussu permotus, BARNABEVS, Buccii vestigiis, & quaecunque de Baronio, aut dicta aut scripta fideliter inuenerat, ea omnia collegit, atque in historiae modum conscripsit. Inter illa, quidem inueniri nonnulla, ait, quae publica ecclesiae auctoritate haud fulciantur, nihilo tamen minus, cum ea omnia, ab hominibus fide dignis, aut dicta, aut scriptis consignata essent, posteris tradere non dubitauit. Testatur praeterea Jesum, & sanctos eius, ipsumque angelum, qui custos fuit Baronii, se nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui, sed quidquid dicturus sit, pro testimonio dicere, & minus eius esse meritis, quem totus orbis canat, sacerdotes mirentur, virginum chori desiderent, monachorum, & pauperum turbae deplangant. Inscripsit opus suum BARNABEVS nomine Innocentii X. Pontificis max. Digessit illud in libros tres, quorum primus vitam eius priuatam, a prima iuuentute, studia, & res, quae illi contigerunt memorabiles XX. capitibus, secundus dignitates, & munera, quae gessit ecclesiastica capitibus

bus VIIII. & tertius denique mores, & virtutes, quibus conspicuus fuit, ob oculos ponit. Cum auctor narrationi suae, multa miracula, praesagia futurorum, arcanorum manifestationes, reuelationes, resque alias, quae extra fidem esse videntur, immiscuit, & praeterea nonnullos viros, eiusmodi elogiis ornauit, quibus sanctitatem adscribere videri queat, duplicem libro suo *protestationem*, alteram initio, alteram in fine addidit, quibus ea omnia, se lectoribus suis ita proposuisse adfirmat, vt nolit ab illis accipi tanquam ab apostolica sede adprobata, sed tanquam quae a sola suorum auctorum fide pondus obtineant, atque adeo non aliter quam historiam humanam. Cum insuper Vrbanus etiam IIX. anno 1625. decretum ediderit, idemque confirmauerit anno 1634. quo prohibuit imprimi libros, hominum, qui sanctitatis seu martyrii fama celebres, e vita migrauerunt, gesta, miracula, vel reuelationes, seu quaecunque beneficia, tanquam eorum intercessionibus, a Deo impetrata continentes, sine cognitione, atque adprobatione Ordinarii, lectores BARNABEVS monet, quod nulli, per hasce narrationes suas, cultum aut venerationem adrogare, vel famam, aut opinionem sanctitatis, aut martyrii inducere, seu augere, nec quidquam existimationi eius adiungere, nullumque gradum facere voluerit, ad futuram aliquando vllius beatificationem, vel canonizationem, aut miraculi comprobationem; exceptis tantummodo iis, quos Sedes apostolica, Sanctorum, Beatorumque catalogo iam adscripserit. Sed maiorem profecto a lectoribus suis BARNABEVS iniisset gratiam, si in narrandis eiusmodi rebus paullo fuisset parcior, & in recensendis Baronii laboribus litterariis, & controuersiis, ob nonnulla eius opera exortis, quae fere omnia, sicco, quod aiunt, transiit pede, maiorem curam atque sollertiam posuisset. Praeter imaginem Baronii, aere expressam, libro accessit *index capitum*, & *rerum memorabilium*. Cum haec editio, in Germania, inuentu admodum esset difficilis, & rarissime in biblio-

bibliopolarum tabernis proftaret, nouam curauit Gregorius Fritz, Congregationis Orator. vienn. Presbyter, quam hoc cum republica litteraria communicavit titulo: *Purpura fancta feu Vita purpurati S. R. E. Principis* Caefaris Baronii *Cardinalis Presbyteri & apoftolicae fedis Bibliothecarii, hiftoriae chriftianae patris, annaliumque facrorum conditoris confummatiffimi, ex Congr. Oratorii* S. Philippi Nerii, *Auctore* HIERON. BARNABEO, *Eiusd. Congr.* Rom. *Presbytero. Cui accedunt praeter copiofum Indicem Elogia* Baronio *ab illuftribus fanctitate & doctrina viris attributa, Opera* Gregorii Fritz, *Congr. Orat.* Vienn. *Presbyteri. Olim* Romae *cum Approbat. Superiorum, nunc* Viennae. *Viennae Auftriae, Proftat apud Joh. Jacobum Wolrab Anno MDCCXVIII.* (1718) in 8. pp. 274. exceptis foliis prioribus, & indicibus 23. Omiffa eft in recentiore editione, HIERONYMI BARNABEI *epiftola* dedicatoria ad Innocentium X. & *praefatio ad lectorem.* Subftituit illius in locum Gregorius Fritz *epiftolam* dedicatoriam, ad Francifc. Anton. Jofeph. Petrum de Pallingen, Praepofitum in Eisgarn, S. Caef. Reg. Maieft. Confiliarium, & inferioris Auftriae Praelatum. In fine addidit *elogia*, quibus Sixtus V. *Pontifex* rom. Garfias de Loayfa *R. E. Cardinalis, & Confeffarius* Philippi II. *Regis* Hifpan. *ex ord. Praedicator.* Robertus *Cardinalis* Bellarminus Soc. J. Stanislaus Carncouius *Archiepifcopus* gnefnenfis, *R. E. Cardinalis Legatus natus, regni* Poloniae *Primas primusque Princeps*, Wilhelmus Damafus Lindanus, *Epifcopus* ruremundenfis, Theophilus, *Epifcopus* elburenfis, Henricus Spondanus, Mauleofolenfis, (*Mauleon*), Apamiarum, (*Pamiers*) *in* Gallia narbonnenfi *Epifcopus, & regi* Galliae *a fanctioribus confiliis*, Marcus Fugger, *Baro in* Kirchberg & Weiffenhorn, Rudolphi *Caefaris Aug. a confiliis*, Alphonfus Ciaconius, biacenfis, *Poenitentiarius apoftolicus ex Ord. Praedicat.* Jacobus Salianus *Soc. Jefu.* Jacobus Quaulterius (*Gaultier*) annonaeenfis (*Annonay*) *Soc. Jefu.* Nicolaus Orlandinus,

nus, *Soc. Jesu*, Nicolaus Serrarius, *Soc. Jes.* Joan. Bisselius *S. J.* Janus Nicius Erythraeus, *alias* Jo. Victor Rossi, romanus *nobilis*, Rudolphus Botereius, Gallus, Georgius Josephus Eggs, *Theol. D. Caesareo-archiducalis collegiatae Ecclesiae ad S.* Martinum, Rheinfeldae *Custos, & Senior*, Justus Baronius, Veteracastrensis, *Theologus, JCtus, & Consiliarius* moguntinus, Antonius Pagi, *Theol. D. Ord. Minor. Conuentus S.* Francisci, Odoricus Raynaldus, *e Congreg. Orator.* Michael Angel. Buccius, *e Congr. Orator.* Laeuinus Torrentius, *Episcopus* antuerpiens. Gonsaluus Ponce de Leon, hispalensis, Aloysius Valmarana, *Soc. Jes.* Caesarem Cardinalem Baronium ornarunt, quae passim in eorumdem libris, epistolisque tum publicis, tum priuatis, ad ipsum Baronium, conscriptis, continentur. Illis coronidis loco addidit, Francisci de Sales, Episcopi & Principis gebennensis, *epistolam* ad Baronium scriptam, Annesii Allobrogum ann. 1606. d. XXIIX. Nouembr. & particulam, ex Spondano, inuectiuam, *in morosos censores, criminatoresque* Baronii. *Indices* iidem sunt, qui in editione romana exstant.

CAESAR BARONIVS, Sorae, in vrbe Campaniae antiquissima, natus fuit, anno 1538. patre Camillo Barono, matre autem Portia Phoebonia. Studiorum curriculo primum in vrbe verulana, mox Neapoli, deinde Romae feliciter confecto, Philippi Nerii potissimum hortatu, inuitis autem parentibus, anno 1561. presbyter factus fuit. Posteaquam in locum Philippi Nerii anno 1593. Congregationis Oratorii praepositus esset constitutus, paullo post Clementis IIX. Confessionibus audiendis eligebatur. In istius autem Pontificis gratiam, adeo se insinuauerat, vt ab illo non solum anno 1595. Protonotarius apostolicus crearetur, sed etiam anno 1596. in R. E. Cardinalium collegium cooptaretur, eique Bibliothecae vaticanae cura demandaretur. Ipse quoque mortuo Clemente IIX. pontifex max. fuisset electus, nisi libro *de Monarchia* Siciliae,

Anna-

Annalium Tomo XI. inserto Hispanorum in se concitasset odium, qui nihil non agebant, vt consilium de eo eligendo, irritum redderent. Mortuus est anno 1607. aetatis anno LXIIX. Praeter Buccium, Spondanum, & BARNABEVM, quos iam nominauimus laudum eius praecones, legi merentur Antonii Posseuini *Adparat. sac.* Tom. I. p. 257. Jani Nicii Erythraei *Pinacotheca* P. I. elog. XLIIX. p. 87 sqq. Justi Baronii, veteracastrensis, *in obitum* Caesaris Baronii *parentalia*, quae leguntur *Annal.* Tomo I. praemissa, Augustini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 152 sqq. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des auteurs ecclesiastiques* Tom. XVII. p. 1 sqq. vbi ait, *qu'on ne peut que l'on ne louë & que l'on n'estime la mémoire de* Baronius, *qui avoit beaucoup de religion, de probité, d'equité, d'erudition, & de lecture, & qui a travaillé utilement pour le bien de l'Eglise, & pour l'Eclaircissement de l'Antiquité ecclesiastique. Il seroit à souhaiter qu'il eût été exempt des preventions, que son education, & son païs lui avoient inspirées.* Conf. Niceron *Memoires* Tom. XXVII. p. 307 sqq. Jo. Imperialis *Museum historicum* p. 94. Jaques George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire historique & critique* Tom. II. Litt. B. p. 487 sqq. Jo. Frideric. Mayeri *de* Baronii & Bellarmini *ipsis pontificiis ambigua fide*, *Eclogae*, *Amstelod.* 1697. in 8.

HIERONYMVS BARNABEVS perusinus, Congregationis Oratorii romanae Sacerdos, ab Augustino Oldoino in *Athenaeo augusto* p. 140. elogio *viri praestanti ingenio*, *summaque eloquentia praediti*, ornatus fuit. Praeter Baronii *vitam*, *carmen latinum*, *in obitum* Georgii Boreae, *nobilis* lugensis euulgauit *Perus.* 1637. in 8. E vita discessit d. XIIX. Jul. anno 1662. Scriptis quaedam consignauit, quae, in collegio Patrum oratorii, Msta adseruantur.

CXXVIIII.

Commentarii de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. S. R. E. *Cardinalem* QVIRINVM Pars Prima in duos libros diuisa *Brixiae*, *Ex Typographia Joannis-Mariae Rizzardi. MDCCXLIX.* (1749). *Superiorum permissu.* in 8. form. maior. pp. 297. except. pp. XVI. prioribus.

Commentarii de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. S. R. E. *Cardinalem* QVIRINVM Partis Secundae Liber primus. *Brixiae. ex Typographia Joannis-Mariae Rizzardi. MDCCXLIX.* (1749). *Superiorum permissu.* pp. 279. except. XVI. pp. prioribus.

Appendix ad Lib. I. Part. II. Commentariorum de Rebus *Card.* A. M. QVIRINI qua recitantur Responsa seu Consilia Praestantium Medicinae Doctorum de Morbo qui eundem Cardinalem per quinque, & amplius menses lectulo affixum detinuit. *ibid. ap. eund. MDCCL.* (1750). *Superiorum permissu.* pp. 128. except. pp. XVI. prior.

Commentarii de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. S. R. E. *Cardinalem* QVIRINVM. Partis Secundae Liber secundus. *ibid. ap. eumd.* MDCCXLIX. (1749). *Superiorum permissu.* pp. 320. non numerat. pp. XXIIII. prioribus.

Inter patres purpuratos, qui propter excellentem doctrinam, atque insignem humanitatem, per omnem, qua patet rempublicam litterariam, laude ac fama celebrantur, eminentissimus ANGELVS MARIA QVIRINVS, R. E. Cardinalis Bibliothecarius maxime eluoet.

cet. Testes illius rei sunt *Primordia* Çorcyrae, & *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia, *eiusque ditione paullo post incunabula typographiae florebat*, libri, quos omnes magnifaciunt, & diligenter legunt, qui rei antiquae litterariae pretium statuunt. Suis eminentissimus Cardinalis sumtibus, plerosque libros a se conscriptos, prodire iubet, quae etiam caussa est, quam ob rem in hisce regionibus, rarius occurrant. *Les écrits du* Cardinal QVIRINI, ait Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique, des livres qui sont difficiles à trouver*, in praefat. Tom. I. p. XII. *ne seront jamais communs parcequ'il les fait imprimer à ses dépens, & se reserve le plaisir d'en faire des presens.* Nos ipsi eminentissimi Principis munificentiae, acceptum grati referimus librum, quem nunc recensere statuimus. Rerum autem praestantissimarum varietas, quibus omnis liber refertus est, prohibet, quo minus adcuratam, & ad amussim, vt aiunt, factam recensionem exhibeamus, id quod lectores nostri, eo facilius nobis condonabunt, quo plures *ephemerides* exstant *litterariae*, quae egregium librum adcurate & prolixe descripserunt. Vt duas tantummodo, ex magna eorum copia, nominemus, Ephemerides gallicae, quae titulo *Bibliotheque impartiale*, *Lugduni Batauorum* prodire solent Tom. I. p. 78 sqq. p. 211 sqq. satis & abunde adducunt, quod legendi cupiditatem excitare possit, & Fridericus Guilielm. Kraftius in der *neuen theologischen Bibliothek* Tom. IIII. p. 291 sqq. Tom. V. p. 706 sqq. p. 714 sqq. recensione facta, saliuam mouet legentibus, vt ipsum librum euoluere cupiant.

Pars prima, in libros duos diuisa est, quos praefatio antecedit, in qua, Cardinalis Augustini Valerii exemplo, eminentissimus auctor, adductum se esse fatetur, vt *commentarium de rebus ad se pertinentibus* componeret, & cum orbe erudito communicaret. *Liber primus*, quinque capitibus, res exponit, quae emi-

eminentissimo Principi, a die XX. Martii anni 1680. quo is lucem adspexerat, ad mensem vsque Maium anni 1711. euenerant. *Liber secundus* triennalem in Galliis, Belgio, Britannia, & Germania commorationem, a mense Maio 1711. ad Maium anni 1714. describit.

Partis secundae liber primus, res, post repetitam Italiam gestas, a mense Maio anni 1714. ad diem vsque XVII. Aug. anni 1740. complectitur. Cum eminentissimus Princeps, conscribendae isti parti insudaret, fatali pedum morbo correptus, per quinque & amplius menses, decumbere in lecto coactus fuit. Istius autem morbi caussam his ipse verbis exposuit P. II. L. I. p. 103. *Quanti modo faciam viri huius* (Mazochii) *eruditionem, testantur, plures mearum Decadum litterae ad eum datae. Vnas ex istis, nempe penultimas Decadis secundae, hoc loco memorandi ansam mihi tradit par aegritudo, qua dum ista imprimuntur, detineor, ac illa, qua detinebar, dum easdem, quemadmodum ibidem prodidi,* Romae *exararem, incommoda scilicet affectio, in extremis pedum partibus, profecta quidem ante sex, & amplius annos ex socordia a me admissa in studiis vacando per aliquot horas antelucanas hiberna tempestate, pedibus calceorum praesidio nudatis; contra vero orta ipsa in praesens est, ex igne, cui studiis pariter vacans per septem integros menses (nam totidem hyems hoc anno* (1750) *perdurauit) assedi pedibus vrsina pelle vndique conuolutis, ac proinde ex huius, & ignis calfactu sensim, vt aiunt, sine sensu veluti adustis, atque concoctis eorundem malleolis, quae pars damnis eiusmodi facile obnoxia est ex mollium fibrarum, neruulorumque frequentia, vnde contexitur. Ea vero parte siue ex frigore, siue ex humiditate, siue ex calore vitiata, nil mirum, si turbato inde humorum cursu totum etiam corpus incommodo afficiatur. Vitium autem illud, quemadmodum olim, ita nunc quoque nil minus quam spasmum progignit, siquidem laesam eam partem corporis onere*

graua-

grauari contingat, &c. Vt autem eo citius, pertinax omnino morbus expelleretur, celeberrimos per omnem Europam medicos, ſcriptis adiit litteris, vt ſuis illi ſuccurrerent conſiliis, vnde originem traxit, quam memorauimus

Appendix ad Librum I. Partis II. Complectitur illa ſane conſilia medica, & varias virorum doctiſſimorum epiſtolas, quae hac occaſione, ad eminentiſſimum auctorem ſcriptae fuerunt. Medicorum, & chirurgorum nomina haec ſunt: Gio. Battiſta Grandi, *Medico, Fiſico, Anatomico in* Venezia. Leonardo Doro *Medico Fiſico in* Venezia. Andreas Paſta *Phyſic. coll.* Bergomi, D. J. B. Beccari *in* Bologna, Guſmann. Galeazzus, Petrus Paul. Molinellus, & Joſephus Azzoguidus, *medici* bononienſes. D. Anton. Cocchi *P. P. Anatom. in* Firenze, Carolus Fridericus Hundermark *Phil. & Med. D. & P. P. in Acad.* lipſienſi. D. Juſtus Godofredus Günzius *Anat. & Chir. Prof.* lipſienſ. D. Jo. Jacob. Hullerus, *Conſiliar. atque Archiater Regis* Sueciae *& in Collegio quod* Caſellis *eſt*, carolino *Profeſſor.* D. Georg. Gottl. Richter *Senior Facultat. medic.* göttingenſis, D. Sulzerus, *Sereniſſ. Ducis* Saxogothani *archiater.* D. Godofredus Melm, *Med. D. Prof. & reipubl.* bremenſis *Phyſicus.* D. Chriſtoph. Andreas Winckler *Med. D. & Reip.* norimbergenſ. *Phyſic. ordinar.* D. Balthaſar Erhart *M. D. & reipubl.* memmingenſ. *Phyſicus ordinarius.* D. Petr. Anton. de Alliardis, *Archiepiſcopi* ſalisburgenſis *Archiater*, D. Silueſter Bariſanus *Med. D.* ſalisburg. D. Godofredus Jacob. Jaeniſch, *M. D.* hamburgenſ. D. Jo. Andr. Heinze, *Sereniſſ. Ducis* brunſuicenſ. *Legion. pedeſtr. Medic. ordinar. & Chirurg. primar.* D. Carol. Frideric. Koch, *M. D. Conſil. Aul. Med. ord. legionum ſtatariarum* Sedini. J. E. A. Thede *Chirurg. mai. legion. pedeſtr. Dn. Maioris generalis* de Treskow. D. Jo. Chriſt. Vngnad *M. D. eiusdemq. in gymnaſio regio* ſedinenſi *Prof. P. ordin.* D. Jo. Chriſtoph. Riedel *Phil.*

&

& Med. D. P. P. ordin. erfurtenſis. D. H. Ludolff *Medic. Doct.* erfurtenſis. D. de Pouſſe, pariſinus. *Epiſtolae* autem hac occaſione exaratae fuerunt, a Carolo Friderico Hundermark, Frideric. Ottone Menkenio, Jo. Matthia Geſnero, Jacob. Guilielm. Feuerlino, Julio Carolo Schlaegero, Jo. Phil. Caſſelio, Jo. Georg. Schelhornio, D. Godofredo, Abbate coenobii S. Petri ſalisburgenſis, Herman. Samuel. Reimaro, Perardo, regis Boruſſ. Capellano Sedini, & a P. Andrea Gordon ordin. benedictin. in Academia erfurtenſi olim P. P.

Partis ſecundae Liber ſecundus, quatuordecim capitibus res a die XXVI. Nouembr. anni 1727. ad annum vsque 1740. praeclare geſtas continet. Haec autem omnia tam monumentis publicis, quam litteris, a viris per omnem Europam, in ſumma dignitate conſtitutis, & eruditionis laude clariſſimis, illuſtrantur, atque confirmantur. Earum index cuilibet parti praemiſſus conſpicitur. Quod reliquum eſt optamus, vt, quae ab eminentiſſimo auctore promiſſa eſt, operis *quarta pars*, in lucem ab ipſo feliciter emittatur. Recuſi quidem fuerunt recenſiti commentarii *Tiguri* 1750. in 8. ſed nulla ex parte, ad editionis *brixienſis* nitorem *tigurenſis* illa editio accedit. In compendium librum redigere, & vernaculo ſermone illum exprimere ſtuduit Juſtus Fridericus Vitus Breithaupt, ſed ſucceſſum conatui, non omni ex parte reſpondiſſe, viri, noſtrae aetatis, critici, luculentis indiciis probarunt. Prodiit verſionis teutonicae, vel potius compendii prima pars hoc titulo: *die Geſchichte ſeiner Eminenz Herrn* ANGELVS MARIA QVIRINI, *der* römiſchen *Kirche Cardinals, Biſchofs zu* Breſcia *u. ſ. f. aus Deroſelben eigenhändig aufgeſetzten lateiniſchen Lebensbeſchreibung zuſammengezogen von* M. Juſt Friederich Veit Breithaupt, *der königlich.* deutſchen *Geſellſchaft in* Göttingen, *vnd der herzogl. in* Helmſtedt *Mitgliede. Erfurt* 1752. in 8. form. mai. pp. 292. except.

cept. praemissis. Recensio vid. in Frid. Wilh. Kraftii *neuen theologischen Biblioth.* Tom. VII. p. 739 sqq.

Qui cetera *opera*, ab eminentissimo Cardinale euulgata, vno quasi obtutu, sibi cognita reddere cupit, euoluat opusculum, lingua hetrusca, hoc titulo editum: *Catalogo delle opere dell'eminentiss. e reverendiss. Signore Cardinale* QVERINI *uscite alla luce quasi tutte da' Torchi di me* Gian-Maria Rizzardi *Stampatore in Brescia* in 8. pp. 40.

CXXX.

Paulli II. Veneti Pont. Max. Vita Ex codice Angelicae Bibliothecae Desumpta. Praemissis ipsius sanctissimi Pontificis Vindiciis aduersus Platinam, aliosque obtrectatores. *Romae Typis Antonii de Rubeis apud Pantheon. MDCCXL.* (1740). *Superiorum permissu.* in 4. form. maior. pp. LXXXIIX, & 288.

Cum anno 1740. die VI. Februarii Clemens XII. Pontifex rom. viuere desiisset, & romanae ecclesiae patres purpurati, de eligendo nouo Praesule solliciti, more consueto, suis exciti sedibus, in conclaue secederent, eminentissimus QVIRINVS, parum sollicitus, de parte aliqua habenda, in comitiorum pontificiorum negotio, Romam proficisci, quam serius fieri posset, animo constituit. Per duos igitur & amplius menses, Brixiae tranquille substitit, nec antea Romam iter, & id quidem admodum aegre suscepit, quam mense Aprile exeunte, & inuitus quasi & coactus die IIX. Maii in pontificium conclaue se recepit. In illo autem conclaui, tempus a curis, & grauioribus negotiis vacuum, omne, *vitae* Paulli II. quam olim e mss. codice

codice angelicae augustinensium Bibliothecae describendam curauerat, impendit, & hac re effecit, vt illa, post XL. dierum spatium, *vindiciis*, & *adpendice* instructa, eodem anno, in lucem prodire posset. *Noctes* vero *vaticanas*, hoc opus adpellari posse, innuit eminentissimus editor, cum in comitiorum pontificiorum obscuritate, & tenebris procreatum fuerit. Cum in tres potissimum partes, illud diuisum fuerit, illas eo, quo occurrunt, ordine persequemur.

Primo loco post praefationem *vindiciae* aduersus Platinam, aliosque occurrunt. Depinxerat sane Bartholomaeus Platina, Paullum II. eiusmodi coloribus, vt illum, veluti infensissimum litterarum hostem, auarumque tyrannum delinearet, qui homines litteratos, vrbe romana expulerit, nihilque magis curauerit, quam vt argentum vndique corraderet. In primis vitio dedit Paullo II. Platina, quod apostolicorum Abbreuiatorum collegium, cuius dignitati, & commodis Pii II. munificentia consuluerat, ita male habuerit, vt homines illos bonos ac doctos, diuini, atque humani iuris peritissimos, qui ex toto terrarum orbe magnis pollicitationibus & praemiis ad romanam curiam vocati fuerint, indicta caussa, bonis, ac dignitatibus spoliauerit, honestaque ac legitima possessione deiecerit, quamuis litteris apostolicis, & fisci pontificii auctoritate cautum illis fuisset. *Narrat postea* Platina, vt eminentiss. QVIRINI verbis vtamur, *qua ratione, post plura incassum tentata, vt caussa ipsa publicis iudicibus, scilicet Rotae Auditoribus, committeretur, non sine contumelia, tanquam aqua & igni interdicti, ac profani, reiecti fuerint, imo vero ipsemet in carcerem tractus, & compedibus reuinctus, quod libellos famosos in Pontificem sparsisse, & de Concilio aduersus eumdem per Reges & Principes indicendo minaciter scripsisse insimularetur; quoue pacto post quatuor menses libertatem recuperauerit ob enixas preces, quibus* Franciscus *Cardinalis* Gonzaga Paulum *fatigauerat, ea tamen conditione,*

tione, ne ab vrbe discederet. *Haec* Platina *sub ipsum vitae illius exordium, idemque paucis interiectis nouae, & quidem acerbiori in se, aliosque* romanae *academiae sodales, excitatae tragoediae caussam dedisse, scribit coniurationis crimen iisdem impactum, perinde ac si de* romano *pontifice interimendo cogitassent; cui tragoediae finem imposuerit ipsius Pontificis obitus. Demum vero ad vitae illius calcem ad conuicia reuersus*, Paullum *carpit, quod humanitatis studia ita odisset, & contemneret, vt eius studiosos vno nomine* haereticos, *adpellaret*, Romanos*que hortaretur, ne filios diutius, in litterarum studiis detinerent, quod satis esset, si legere & scribere didicissent.* Ab hisce igitur, & aliis maleuolorum hominum calumniis vindicatur Cap. I. Paullus II. simulque demonstratur, illum *non litteras, sed eos tantummodo litteratos esse insectatum, qui ethnicam religionem, prae christiana adamare videbantur.* Caussa autem quam ob rem Paullus II. academicos illos romanos infensissimo prosequutus fuerit odio, illa fuisse dicitur, quod eius furfuris fuerint homines, seu mores, seu doctrinam spectemus, vt quiduis potius quam pontificiae beneuolentiae documenta mererentur. *Disputabant ii*, inquit *Vindiciarum* auctor, *de animorum immortalitate*, platonicae *potius sectae quam christianae religionis adseclae, & nomina in baptismate suscepta immutabant, non iuuentutem tantum, vt ipsi aiebant, veterum aemulatione, ad virtutem incitantes, sed nimio gentilitatis amore obcoecati. Amor hic quosdam ex ipsis adeo transuersos egisse comperitur. vt nec a solemnium quorundam sacrificiorum ceremoniis abstinerent, vel sub ipso* Quirinali monte, *praesertim natali cuiusque eorum die recurrente, vsurpantesque priores illos secundae* Persii *satyrae versus:*

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo
Qui tibi labentes apponit candidus annos;
Funde merum genio.

In iis autem precationibus, atque conuiuiis, cui licentiae homines illi se darent, exemplo nobis sit Faustus Sabaeus, vaticanae *Bibliothecae, a* Leonis X. *Pontificatu vsque ad illum* Paulli IIII. *custos, qui ad agendum natalis sui diem, amicos inuitans, epigramma bis versibus concludit:*

Vos afferte sales, dicteria, scommata, risus,
Danda voluptati est crastina tota dies.
Et quia prae foribus stat mors inopina, bibendum est,
Occupet impotos ne via longa necis.

— — *Affero nunc* Michaelis *nostri* Canensii *testimonium, ad eam ipsam* romanorum *quorundam Academicorum nequitiam declarandam luculentum, ac fide dignissimum; Hic* Paullum *commendat disertis verbis ob nefandam eorum sectam, scelestamque opinionem, maxima diligentia e medio* romanae *Curiae sublatam, qui nimirum fidem orthodoxam prauis moribus inficerent, praedicarentque fas cuique esse pro arbitratu voluptatibus vti, quin turpe arbitrantes, sancti nomine, quod in baptismate acceperant, vocari, eo suppresso nouum sibi imponerent ex ethnica religione deriuatum. Subditque, huic nequitiae eosdem crimen conspirationis in ipsius Pontificis vitam, vere adiecisse, tantamque rei atrocitatem* Marco Romano, *quem* Asclepiadem, Marino Veneto, *quem* Glaucum, Petro, *quem* Petreium, *&* Damiano Tusco, *quem* Callimachum *adpellabant, praesertim adscribit.* Glauci, Petreii, *atque* Callimachi *mentionem facit* Platina *quoque, quin* Callimachum *praecipuum eius sceleris architectum habitum prodit, quemadmodum & principem in ea Academicorum secta locum adsignat* Pomponio Laeto, *quem* Venetiis *ad* vrbem *tractum, & per totam* Italiam, *tanquam alterum* Jugurtham *in iudicium ductum repraesentat.* — — — Pomponius *bic ethnicos ritus ita deperisse comperitur, vt in more haberet natalem vrbis* Romae *diem cele-*

celebrare, quin Romulo *aram construere, perinde ac si huic post excessum suum* Proculo, *vt scribit* Cicero, de Legibus, *se Deum esse, & Quirinum vocari dicenti fidem praestaret. Nullus dubito, non alium quam hunc ipsum* Pomponium *a* MICHAELE CANENSIO *designari his verbis:* „Huius vero sectae Principem pro „honestate hic nominare minime intendimus, cum „in ore omnium propalam versetur, qui Romae grammaticam publice edocens, primo nomen sibi commutauit, dehinc certatim discipulorum amicorumque nomina innouabat, gentilium nomina ingerens.„ Ipsum praeterea pontificem litterarum studiis & in primis historiae dedisse operam, virosque doctissimos, inter quos nominat Antonium de Alliis, florentinum, Valerium Calderinum, genuensem, Amicum Agnifilum, episcopum aquilanum, Georgium Trapezuntium, Joannem Andream, aleriensem, Theodorum Gazam, Bartholomaeum Siccum & Franciscum Philelphum, eximia munificentia, omnique fauore fuisse prosequutum, multis scriptorum testimoniis, variisque in medium prolatis exemplis, comprobatum legimus. In primis argumentum rei litterariae, a Paullo II. ornatae suppeditat, typographicae artis opificium, quod sub eo pontifice, ex Germania, primum in monasterium sublacense, deinde in vrbem romanam ipsam delatum fuit. Multa hac occasione adferuntur, quibus artis typographicae historia, mirifice illustratur, & Michaelis Maittaire narratio, ea de re, in *annalibus typographicis* instituta, nouis, iisque haud proletariis supplementis, confirmatur & augetur. Cap. II. *indicantur leges, quas* Paullus II. *a se aliisque cardinalibus constitutas, & iuratas in conclaui, abrogandas censuerit, quibus vsus consiliariis, quibusue de caussis.* Legum capita excerpta sunt, ex Jacobi Cardinalis papiensis *Commentarior.* libro I. Inter consiliarios, praecipui nominantur, ab eodem Cardinale papiensi, Stephanus ecclesiae mediolanensis antistes, & Theodorus taruisinae episcopus. Cap. III. Paul-

lus II. *ab auaritiae nota vindicatur.* Cap. IIII. *intempestiuum magnificentiae studium quod* Paullo II. *impactum fuit, eluitur*, & commemoratur, quod inprimis in palatio & templo S. Marci construendo singularis magnificentiae laudem promeruerit. Illud splendidissimum palatium, quod Romae visitur, ii semper R. E. Cardinales, inhabitare solent, qui titulo S. Marci conspicui sunt. Cum igitur eminentissimus *vindiciarum* auctor, in Cardinalium numerum receptus, propterea quod Venetus esset, *libere sibi optaret*, vt loqui solent, istum titulum, simul etiam ex isto titulo, habitatio in palatio S. Marci, illi obtigit. vid. *Commentar. de rebus ad eum pertinentibus* P. II. L. II. p. 13. E *catalogo operum eminentissimi Cardinalis rizzardiano* intelligimus, quod huic palatio originem suam debeat opus, hoc titulo insignitum: *Tiara & Purpura* Veneta Romae *ante annos viginti penicilli opificio adumbrata in aula maiori aedium Cardinalis Tit.* S. Marci, *appositis tantum nominibus Pontificum & Cardinalium* venetorum, *nunc aucta istorum elogiis ex* ciaconiano *opere depromtis, nouisque ad haec adnotationibus in publicum prodit. Decas prima & secunda. Romae anno Jubilaei 1750. per Antonium de Rubeis.* Primam autem tantummodo operis partem esse, quod *decas tertia, & quarta* complebunt, idem *Catalogus* p. 32. adfirmat. Capite V. Paullus II. *ex magnanimitate principe digna commendatur*, & capite denique VI. & vltimo, Paullus II. *interiorem ac familiarem vitam, moresque suos, ita composuisse, perhibetur, vt nec in hac parte iustae reprehensioni obnoxius reperiatur.* Legitur in hoc capite epigramma, quod mortuo Paullo II. Joannes Antonius Campanus, in Platinam, ad Gentilem vrbinatem scripsit, & his verbis conceptum fuit:

Scire etiam cupio, quantum nunc Platina *saeuit,*
Manibus an parcat, abstineatque pyra
Sin defossa cauo disiecerit ossa sepulchro,
Sparserit in ventos, presserit an pedibus.

Poste-

Posteriori capiti additum est epitaphium, a Marco Barbo, Cardinale S. Marci, & patriarcha aquileiensi, Paulli II. cuius erat consanguineus, mausoleo, in veteri vaticana basilica olim constructo, positum. *Vindiciis* autem omnibus, finis imponitur particulis, ex duabus Francisci Philelphi *epistolis*, quae faciunt, ad confirmanda ea, quae in *Vindiciis*, ad defendendum Paullum II. prolata sunt. Altera epistolarum ad ipsum pontificem, quem nominauimus, altera ad Sixtum IIII. a Philelpho scripta fuerat. In fronte *vindiciarum* conspicitur interior, templi S. Marci, romani, facies, cum effigie Paulli II. aere expressa, hisce adpositis verbis: *Effigies* Paulli II. Veneti. P. M. *ex deaurato aere fabrefacta, quam ad honorandam insignis Benefactoris huiusce Sacrae Aedis Memoriam conspicuo maxime loco reponendam curauit* ANGELVS MARIA S. R. E. Card. QVIRINVS, *postquam eiusdem aedis Presbyterium ad nouam omnino formam redegisset, Canonicorum subselliis, ara maxima, scalis ex vtraque parte, septis, binis arcubus, pauimento, loculo reliquiarum Sanctorum* Abdon *&* Sennen, *aliisque de nouo constructis, quibus omnibus vt sacellum SSmi Sacramenti eidem Presbyterio conterminum responderet, ipsum quoque Ara, eucharistico tabernaculo, septis, aliisque ornamentis instruxit;* Paulli *itaque, sacrae aedis, cuius delineatio hoc loco exhibetur, primum titularis, & benefactoris, deinde summi Pontificis, hisce* Vindiciis *illustrati, Effigies ista grati animi esto argumentum, exhibitum ab eo, cui patriae, tituli, domicilii, eadem cum* Paullo *contigit communio.*

Secundam libri partem constituit, ipsa Paulli II. *vita*, per MICHAELEM CANENSIVM de Viterbio, Decretorum doctorem, Canonicum Sancti Laurentii, & Damasi Episcopum castrensem compilata, quam *selecta* aliquot Paulli II. veneti *numismata*, aere expressa, & praefatio *ad colendissimum in* Christo *Patrem, & Dominum D.* Guillielmum *miseratione diui-*

na S. R. E. Cardinalem Ostiensis *&* Rothomagensis *Ecclesiarum antistitem dignissimum*, praecedit. Edita quidem iam antea fuerat haec Paulli II. *vita*, a sociis palatinis mediolanensibus Tom. III. *Scriptor. rer.* italicar. P. II. Cum vero codice admodum imperfecto, bibliothecae vaticanae editores vsi fuissent, illa ex codice multo perfectiore, angelicae augustinensium bibliothecae exscripta, & denuo, in lucem edita fuit. In fine p. 104. eminentissimus editor, monet lectores, vt ne *vitam* Sixti IIII. quam Ludouicus Antonius Muratorius, in *Scriptor. rer.* italicar. l. cit. ex codice vrbinate editam, a MICHAELE CANENSIO, quamvis ille, eiusmodi Sixti IIII. *vitam*, in fine *vitae* Paulli II. se scripturum receperit, sed a Bartholomaeo Platina potius, compositam existiment. Promiserat quidem eminentiss. QVIRINVS, *vindiciarum* pag. LX. aliquam collationem operis ad calcem instituere, inter Paulli II. *vitam*, ex angelicae bibliothecae codice, ab illo primum euulgatam, & eam, quam ex vaticanae bibliothecae codice, *Scriptoribus rerum* italicar. inseruit Muratorius l. cit. sed, cum parum vtilitatis, ex eiusmodi labore, ad lectores peruenire animaduerteret, *orationem* constituit *de* Italiae *pace* a Paullo II. anno 1468. sancita, in Paulli II. *vita* p. 82. memoratam, ex codice ottoboniano adpendicis loco subiicere. Prolixitate autem istius *orationis* deterritus, & illud consilium abiecit, eiusque in locum substituit:

Adpendicem qua comprobatur Paulli II. *Pontificatus felicitati deberi optimorum Scriptorum editiones quae* Romae *primum prodierunt post diuinum Typographiae inuentum a* Germanis *Opificibus in eam vrbem aduectum, plerisque omnibus earum editionum seu praefationibus, seu epistolis in medium allatis, cum breuibus Obseruationibus ad easdem, rei typographicae origini illustrandae valde opportunis*, a p. 197--288. In illa sane *Adpendice*, argumentum, quod *Vindiciarum* Capite I. ad demonstrandum Paulli II. erga litteras amorem, &

in

in homines litteratos munificentiam, ex inlata in vrbem Romam arte typographica in medium prolatum, vlterius persequitur, & veterum auctorum editiones, quae primum in monasterio sublacensi & deinde Romae, a primis typographis excusae fuerunt, multa sollertia & adcuratione describit. Omnis *Adpendix* §§. XXV. absoluitur, in quibus recensentur editiones vetustissimae Lactantii, Ciceronis, Augustini, Hieronymi, *sacri codicis*, Cypriani, Leonis magni, Thomae aquinatis, Roderici Zamorensis, Julii Caesaris, Titi Liuii, Virgilii, Lucani, Silii italici, Julii Calpurnii, Plinii maioris, Quintiliani, Suetonii, Auli Gellii, Apuleii, Alcinoi, Strabonis, *defensionis* Platonis, *a* Bessarione *compositae*, Ptolemaei, Dionysii halicarnassensis, quae opera Conradi Sweinheym & Arnoldi Pannarz, hortatu, ope, adsiduaque inspectione Joannis Andreae, episcopi aleriensis lucem adspexerunt, illustraruntque maxime Paulli II. Pontificatum. Illis additae §. vltimo nonnullae editiones, operum quorumdam Athanasii, Chrysostomi, & Francisci sauonensis, ab aliis typographis romanis antiquioribus euulgatae. E sancti Chrysostomi operibus, memorantur p. 280. *homiliae in euangelium* S. Joannis & quidem ipsa illa editio, quam ex Bibliotheca portensi descripsimus Tom. I. *Apparat. litterar.* p. 91. Eminentissimus QVIRINVS, istius editionis hisce verbis fecit mentionem: S. Chrysostomi *Homilias in euangelium* S. Joannis Romae *vulgatas interprete* Francisco Aretino *anno 1470. allegat* Maittaire, *& quidem in monasterio* S. Eusebii *per* Georgium Laver, *vt ipse coniicit, quippe qui in eo coenobio praelum erexerat, quod constare affirmat ex rythmis appositis* libro sexto Decretalium *an. 1472. per eundem* Laver Romae *edito, quos recitat:*

Studio correcta diligenti, sepeque lecta
Per Celestinum *nomine, sed re puluerinum*
Sancto in Eusebio *degentem Cenobio.*
Qui me scribebat, Ge. Laver *nomen habebat*,

 Romae

Romae *versatus tunc, sed* Herbipoli *natus*
Anno Milleno quater C. Sep. que deno
Bis vno iuncto, sed mense sub Februo
Sub quarto Sixto *Pontifice Zeraphico.*

Non sep. *sed* sex *legendum erit, vt annus 1471. ei editioni respondeat; nam alias responderet annus 1482. quem pariter* Sixti *tempora attigerunt.* Cum illa legeremus, quaedam dubitatio subiit animum, cum versus, quos in Fr. Antonii ordinis Praedicator. *tractatu de institutione simplicium Confessorum, Romae* 1472. edito, inueniri dixeramus, *libro VI Decretalium* additos esse, illiusque rei testem, excitari Michaelem Maittaire intelligeremus, ad cuius testimonium nos quoque prouocaueramus. Locum itaque in Michaelis Maittaire *Annal. typograph.* Tom. I. p. 312. edit. *amstelodamens.* 1733. denuo euoluimus, & nihil a nobis prolatum esse inuenimus, quod cum Michaelis Maittaire auctoritate pugnare videatur. Non iniucundum lectoribus nostris fore arbitramur, si heic adderemus *indicem librorum* ab Arnaldo Pannarz & Conrado Sweynheim impressorum, in quo adnotarunt isti typographi, quot exemplaria de vnoquoque libro, quem excuderunt, euulgata fuerint. Inuenit istum indicem eminentissimus Cardinalis, in *epistola* Joannis Andreae aleriensis, Tomo IIX. *operum* Nicolai de Lyra rarissimorum, *Romae* anno 1472. *in domo Petri de Maximis* editorum,

Donati *pro puerulis, vt inde dicendi principium sumamus, vnde imprimendi initium sumpsimus, numero trecenti* - - - 300.

Lactantii Firmiani *institutionum contra gentiles, & reliquorum eius authoris opusculorum volumina octingenta viginti quinque* - 825.

Epistolarum familiarium Ciceronis *volumina ducenta septuagintaquinque* - - 275.

Speculi humanae vitae volumina trecenta - 300.

D. Au-

D. Augustini *de ciuitate Dei volumina octingenta vigintiquinque* - - 825.
D. Hieronymi *epistolarum, & libellorum volumina mille centum* - - - 1100.
M. T. Ciceronis *de Oratore cum caeteris volumina quingenta quinquaginta* - 550.
M. T. Ciceronis *Operum omnium in philosophia volumina quingenta quinquaginta* - 550.
L. Apuleii Platonici *cum* Alcinoo *volumina ducenta septuaginta quinque* - - 275.
A. Gellii *Noctium Atticarum volumina ducenta septuaginta quinque* - - - 275.
C. Caesaris *Commentariorum gallici & ciuilium bellorum volumina ducenta septuaginta quinque* 275.
Defensionis diui Platonis *volumina trecenta* 300.
P. Virgilii Maronis *Operum omnium volumina quingenta quinquaginta* - - 550.
T. Liuii Patauini *cum Epitomate omnium Decadum volumina ducenta septuaginta quinque* 275.
Strabonis *Geographi volumina ducenta septuaginta quinque* - - - 275.
M. Annaei Lucani *volumina ducenta septuaginta quinque* - - - 275.
C. Plinii veronensis *de naturali historia volumina trecenta* - - - 300.
C. Suetonii Tranquilli *de duodecim Caesaribus volumina ducenta septuaginta quinque* 275.
D. Leonis *Papae Sermonum volumina ducenta septuaginta quinque* - - 275.
M. Fabii Quintiliani *institutionum oratoriarum volumina ducenta septuaginta quinque* 275.
Continui, id est cathenae aureae D. Thomae Aquinatis *volumina quingenta quinquaginta* 550.
D. Cypriani *epistolarum volumina ducenta septuaginta quinque* - - 275.
Bibliae *cum opusculo* Aristeae *volumina quingenta quinquaginta* - - - 550.

 Silii

Silii Italici *cum* C. Calphurnio *&* Hesiodo *volumina ducenta septuaginta quinque* . 275.

Orationum M. T. Ciceronis, *cum inuectiuis omnibus in* Antonium, Verrem, Catilinam *& caeteros volumina ducenta septuaginta quinque* 275.

P. Ouidii Nasonis *Metamorphoseos & elegiarum omnium volumina quingenta quinquaginta* 550.

Nicolai de Lira *volumina mille & centum.* 1100.

Iste sane *index* luculentissime testari poterit, raras admodum esse editiones, quae ab hisce typographis Germanis, in romana vrbe in lucem prolatae fuerunt. Conf. de libro quem descripsimus eminentissimi Principis A. M. QVIRINI *Commentar. de rebus ad* illum *pertinentibus* P. II. L. II. p. 267 sqq. *Acta eruditor.* lipsiens. ann. 1743. vbi exactior & prolixior reperitur recensio.

CXXXI.

Specimen variae literaturae quae in vrbe Brixia eiusque ditione paulo post Typographiae incunabula florebat Scilicet vergente ad finem Saeculo XV. vsque ad medietatem Saeculi XVI. Vnde praeter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium typographicorum series, quam Historia literaria temporis illius, quo bonarum artium renata sunt studia, illustrantur. Pars prima poetas latinos aureae & argenteae aetatis quos Brixiani Scriptores illustrarunt complectitur. *Brixiae excudebat Joannes-Maria Rizzardi cIↃ IↃcc XXXIX.* (1739). *Superiorum Approbatione* in 4. form. maior. pp. 172. except. praefat. & titulo fol. 5.

Speci-

Specimen variae literaturae quae in vrbe Brixia eiusque ditione paulo post Typographiae incunabula florebat Scilicet vergente ad finem Saeculo XV. vsque ad medietatem Saeculi XVI. Vnde praeter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium typographicorum series, quam Historia literaria temporis illius, quo bonarum artium renata sunt studia, illustrantur. Pars secunda, grammatica, oratoria, poetica, philosophica complectitur. *Brixiae excudebat Joannes-Maria Rizzardi cIↃ IↃcc XXXIX.* (1739). *Superiorum Approbatione.* pp. 348. si titulum & praefat. fol. 8. exceperis.

Quamuis huic operi, auctoris nomen non additum fuerit, praeter alia tamen indicia luculentissima, insignia QVIRINIANA, quibus prima praefationis littera, ornata est, eminentissimum auctorem satis superque produnt. Is enim minime ferre poterat, vt insignes scriptores, quorum, sub ipsa praesertim typographiae incunabula, & renatarum litterarum tempora, vrbs brixiensis, inclita Cenomanorum princeps, insignem tulit prouentum, adeo male, quin indigne a Leonardo Cozzando, in libro, cui titulus *Libraria* Bresciana, *Brescia* 1694. in 8. habiti fuerint, vt nihil magis eius vrbis dignitatem, & eorum ingeniorum praestantiam dedeceret. Re igitur diu multumque pensitata, ciuium suorum merita, in omnem rem litterariam, suo restituere nitori, & in omnium conspectum proferre decreuit. Non solum autem brixianorum illius aetatis scriptorum notitiam, adcurata in hoc opere narratione descripsit, sed ex ipsorum operibus, luculenta fragmenta, praefationes, epistolas dedicatorias, ex veteribus editionibus, magno plerumque labore, & temporis impendio vndique conquisiuit, descripsit, & in lucem protulit, quas scilicet in recentioribus

tioribus editionibus, plerumque omiſſas eſſe, virorum doctorum querela eſſe ſolet. Iis enim inſtrumentis, atque ſubſidiis, nihil opportunius eſſe, probe perſpexit eminentiſſimus auctor, ad Scriptorum doctrinam, ingenium, ſtilum, vitae etiam eorum vices, aliaque omnia illuſtranda, vnde & eorumdem, & vniuerſa litteraria eius temporis, quo ſcripſerunt, hiſtoria, perſpicuis certisque fundamentis nixa percipiatur.

Prima operis pars, poetis aureae argenteaeque aetatis deſtinata, editiones Plauti, Terentii, Catulli, Horatii, Ouidii, Lucani, Perſii, Statii, Juuenalis, Martialis, ſeculo XV. exeunte, & prioribus Seculi XVI. temporibus, a viris brixienſibus curatas, tanta cura, tantaque ſollertia deſcriptas, ob oculos ponit, vt nihil prorſus deſiderari poſſe videatur. Multa certe heic inueniuntur, quibus non ſolum Joan. Albert. Fabricii *Bibliotheca latina*, Michaelis Maittaire *Annales typographici*, Angeli Comneni Papadopoli *gymnaſium* patauinum, aliique ſcriptores, qui in commemorandis rebus, quae ad veterum auctorum editiones, ad illuſtrandam artis typographicae hiſtoriam ſpectant, operam & ſtudium ſuum collocarunt, augeri, ſupplerique poterunt; ſed iis etiam vniuerſae fere Italiae hiſtoria litteraria mirifice illuſtratur.

Secunda pars, in tres potiſſimum ſectiones diuiſa eſt, quarum prima, merita virorum brixienſium in *grammaticam*, ſecunda in *oratoriam*, tertia denique in *poeſin* ob oculos ponit. Inſtituti noſtri ratio, nihil amplius nobis permittit, quam nomina virorum recenſere, qui hiſce ſtudiis vrbem brixienſem illuſtrarunt. In prima claſſe occurrunt Pylades Buccardus, Joannes Britannicus, Chriſtophorus Barzizius, Jo. Franciſcus Stoa, Paullus Suardus, Auguſtin. Saturnius Lazaroneus, Jouita Rapicius, Joannes Taberius, Joannes Calphurnius, Bartholom. Parthenius, Cornelius Donzellinus. Illis adiiciuntur nonnulla de *Typographia*

phia benacensi. Secundae classi adcensentur Christophorus Barzizius, Iouita Rapicius, Gregorius & Benedictus Britannicus, Jo. Marius Matius. Additae sunt obseruationes quaedam, de Marii Nizolii *Thesauro* ciceroniano, & *Cornucopiae* Nicolai Perotti. Tertiae classi adscripti sunt Joan. Franciscus Stoa Quintianus, Faustus Sabaeus, Jouita Rapicius, Jacobus Bonfadius, Nicolaus Siccus, Bartholomaeus Theanius, Caesar Duccus, Andreas Mucius, Augustus Cocceianus, Calemerius Balneacatus, Jo. Marius Matius, Diomedes Sala, Jo. Antonius Taygetus, Hieronymus Bornatus, Ludouicus Federicus, Comes Brunorius Gambara, Vincentius Zinus, Josephus Milius Voltolina, Laurentius Gambara, Theophilus Monachus brixianus, T. Prosper Martinengus, Vbertinus Posculus, Joannes Calphurnius, Pylades Buccardus, Bonifacius Bembus, & Andreas Maro. Adpendicis loco quaedam in medium prolata fuerunt de Merlini Coccaii *poematibus macaronicis*, & in primis de editione, quam *Tusculani apud Lacum benacensem Alexander Paganinus Anno M. D. XXI. die V. Januarii*, in lucem protrusit; *de italica* Brixianorum *poesi*, & de Octauio Pantagato. Cum in *Analectis litterariis de libris rarioribus* p. 255. Mr. le Duchat notatus a nobis fuit, quod in *Ducatianis* P. I. p. 49. Merlinum Coccaium, siue qui sub hoc nomine latet Theophilum Folengum, Hieronymum Folengum adpellauerit, nos hac in re παρόραμα admisisse vltro libenterque fatemur. Omnino enim Folengus, Hieronymus adpellatus fuit, cum vero ordini Benedictinorum, congregat. casinensis, Brixiae in S. Euphemiae coenobio, se addiceret, Theophili primum nomen adsumsit. vid. Niceron *Memoires* Tom. IIX. p. 1. Alberti Henrici de Sallengre *Memoires de litterature* Tom. II. p. 462. Quod illum puduerit carmina composuisse ludicra, hoc eius testatur epigramma:

Cum mihi praeteriti subeunt insomnia Baldi
Tam pudet, vt pudeat, non puduisse satis.

Infelix

Infelix tamen ipse minus fortasse viderer
Lusissem varios si sine dente modos.

Quae eminentissimus QVIRINVS p. 315 sqq. de illo prodidit, maxima ex parte, vt ipse refert e *Bibliotheca* Benedictin. casinensi desumta sunt. *Grammaticorum*, *rhetorum*, & *poetarum* brixiensium, quos nominauimus, scripta, in libro quem describimus adcurate adducuntur, recensentur, & aliorum virorum doctorum de iis iudicia, vel in laudem eorum, vel in vituperium prolata, memorantur, expenduntur que. In praefatione monentur lectores, qua ratione Laura Cereta, Veronica Gambara, & aliae doctissimae mulieres effecerint, vt Brixia non *virorum* tantum, sed & *feminarum Academia* adpellari meruerit. Exspectant adhuc viri litterati, operis praestantissimi partem tertiam, in qua eminentissimus auctor, *philosophos* brixienses, quos secundae partis titulus iam promiserat, in lucem producturum se recepit. Prolixiorem Partis I. & II. recensionem vide in *Actis eruditorum* lipsiens. ann. 1741. p. 498 sqq. in *zuverlaessigen Nachrichten, von dem gegenwärtigen Zustande, Veränderung vnd Wachsthum der Wissenschaften* Tom. II. P. XXIII. p. 736 sqq. Qua ratione liber a viris Italis, in summa dignitate constitutis, pariter atque doctissimis exceptus fuerit, vid. in *Commentar. de rebus ad* ANGEL. MAR. QVIRINVM *pertinentibus* P. II. L. II. p. 253. sqq. in eruditiss. Brixiani Philopatridis *epistola ad* Felicem Mariam Nerinium, Hieronymiani Ordinis Abbatem generalem *Brixiae* 1752. in 4. form. mai. edita p. VI sqq.

CXXXII.

CXXXII.

ISIDORI, *hispalensis*, Soliloquia. in 8. folior. 40.

Vt libri, qui Seculo XV. in forma octaua prodierunt, per se admodum rari sunt, ita illi praesertim non nisi rarissime inueniuntur, qui eodem seculo *Merseburgi*, aut *Marsipoli*, sicut ea vrbs, nonnunquam vocatur, impressi sunt. Praeter hunc enim, qui in bibliotheca portensi adseruatur, nullum alium, in conspectum nobis venire meminimus. Litteris exscriptus est maiusculis, & admodum luculentis gothicis. Litterae initiales omnes omissae, minio tamen adpictae sunt. Omnis liber destituitur titulo & his inchoatur verbis: *Incipit Prologus* ISIDORI *Episcopi in soliloquia eiusdem.* In fine voluminis, haec oculis subiiciuntur verba: *Sancti* ISIDORI Ispalensis *archiepiscopi sinonima expliciunt. Anno dni &c. MCCCCLXXIX.* (1479) Marsipolis *Sabbato ante Thome.* Vtrum Martisburgi in Saxonia, aut Martisburgi in Sueuia excusus fuerit liber, adcurate definire non possumus, si tamen coniecturae locum dare voluerimus pro Suevorum Martisburgo aut Marsipoli pronunciaremus, quamuis Saxonum vrbi eam gloriam vindicare videtur Joannes Ludolph. Bünemannus, qui volumen in 4. excusum, sex annis antiquius, in vrbe *Mersborg* impressum possedit. Eius in calce haecce legebantur verba: *Diuina igitur annuente gratia multa inquisicione habita ex pluribus libris philosophorum hunc lib. qui Phisonomia regia intitulatur collegimus, in perpetuam memoriam Excellentiss. Principis Dom.* Wenceslay *Secundi regis* Bohemorum. *Explicit liber de Phisonomia Anno dni. Millesimo quadringentesimo septuagesimo tercio* (1473) *in vigilia XI. milium virginum Completum est presens opus in ciuitate* Mersborg. Vid. *Catalog. Mss. membranaceorum & chartaceorum item librorum ab inuenta typographia vsque ad ann. 1560. & vlterius impressorum* p. 15. vbi libro rarissimo

pre-

pretium 18. thalerorum statuitur. Eamdem libri editionem, ex *bibliotheca* danefchioldiana p. 139. protulit Prosper Marchand in *Histoire de l'Origine & des prémiers progres de l'imprimerie. A la Haye* 1740. in 4. form. mai. p. 63. Duplici, hoc S. ISIDORI opus, iam *Soliloquiorum*, iam *Synonymorum* titulo excitari solet. Prior ideo illi impertitur, quod inducitur solus homo, qui plangit secum, vel rationem suam in consilium vocat. Posterioris autem rationem, auctor *prologi* eiusmodi exposuit verbis: *in subsequenti hoc libro, qui nuncupatur* sinonima *id est verba in vnam significationem coeuncia, sancte recordacionis* ISIDORVS *Archiepiscopus ex* Hispania *introducit personam hominis in erumnis presentis seculi siue deflentis pene vsque ad desperacionem desluxi. cui mirabili concursu racio obuians. leui hunc moderamine consolatur. atque a lapsu desperacionis ad spem venie reformat & quemadmodum tergiuersantis mundi lapsum incursusque deuitet formulamque vite spiritalis arripiat mirabiliter docet* &c. Eiusdem opusculi quod in duos libros diuisum est, aliam habemus editionem, quae hoc inscribitur titulo: ISIDORVS *de summo bono & soliloquiorum eius* in 8. form. minim. Prius opusculum fol. 103. absoluitur; in posteriore autem nonnulla folia desunt. Liber litteris gothicis exscriptus est, & in secunda tituli pagina S. ISIDORI imaginem, ligno incisam, & variis coloribus distinctam ob oculos ponit. Typographus libro, *de summo bono*, talia coronidis loco adiecit verba, cum suis insignibus: *Finit liber tertius & vltimus de summo bono sancti* ISIDORI hyspalensis *episcopi. Impressum* Basilee *per Magistrum* Nicolaum Lamparter. *Anno domini Millesimo quingentesimo quinto* (1505). *XXIIII. die Julii.* Vtraque editio effugit Michaelis Mattaire notitiam. *Opera* S. ISIDORI in vnum collecta volumen ediderunt Margarinus de la Bigne, Doctor Theologus, Ardennae in Normannia Ordinis praemonstratensis Abbas Commendatarius, & Jacobus du Breuil, mona-

monachus S. Germani parifienfis, ordinis S. Benedicti, ille *Paris. apud Michael. Sonnium* 1580. hic *ibidem apud eumdem Sonnium* 1601. in fol. Euulgauit etiam editionem, quae tamen rariffime in noftris regionibus, in confpectum venit, Joannes Grialus, *Madrit.* 1599. in fol. Cum Jacobi du Breuil editio, multo prioribus editionibus auctior & emendatior effet, illa in Germania hoc recufa fuit titulo: S. ISIDORI hifpalenfis *Epifcopi, Opera omnia quae extant: partim aliquando doctiffimorum virorum laboribus edita, partim nunc primum exfcripta, & ad vetuftiffima* Paulli Petauii, Papirii Maffoni, *& alior. exemplaria, accuratius quam antea emendata per* Fr. Jacobum du Breuil, *monachum* S Germani a Pratis. *Editio poftrema auctior & correctior. Indices Auctoritatum Sacrae Scripturae, Rerumque ac Verborum ad calcem totius operis habentur. Coloniae Agrippinae fumptibus Antonii Hierat.* 1617. in fol. pp. 631. Recenfio editionis, qua non recentior exftat, vid. in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 490 fqq. Emendari debet in *lexico eruditorum* Tom. I. col. 1373 quod Jacobus du Breuil, ISIDORI tantum *origines cum notis*, ediditfe dicitur.

De Sancto ISIDORO, patre Seueriano, ftirpis gothicae viro, progenito, qui poft fratrem fuum Leandrum, epifcopatum hifpalenfem obtinuit, & anno Chr. 636. mortuus eft, vid. praeter S. Ildefonfum, Sigebertum gemblacenfem, Honorium, Anonymum mellicenfem, Braulii fiue Braulionis *vita* B. ISIDORI, *feu praenotio librorum eius*, & *obitus eiusdem a* Redempto Clerico *recenfitus*, quae nonfolum *operibus* ISIDORI, ab editoribus praemiffa, & a Laurentio Surio *vitis Sanctor.* d. IIII. April. p. 60. inferta fuerunt, fed *notis* etiam *illuftrata*, & alia *vita* ISIDORI, auctore canonico regulari, coenobii legionenfis S. Ifidori forte Luca, poftea epifcopo tudenfi, *ex Ms. codice* toletano, *cum commentario praeuio*, *& notis* Godofredi

Henschenii, locum inuenerunt in *Actis Sanctor.* antverpiens. April. Tom. I. p. 330 sqq. Conf. Jo. Trithemius *de Scriptor. eccles.* Cap. CCXXXII. p. 62. Guil. Caue in *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 434 sqq. Antonius Posseuinus in *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 291 sqq. Casimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. I. col. 1582 sqq. Nicolaus Antonius in *Biblioth. hispan. veter.* Tom. I. L. V. Cap. IIII. p. 250 sqq. Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 539 sqq. aliique plures.

CXXXIII.

Libellus de iudaica confessione siue sabbato afflictionis, per JOANNEM PFEFFERKORN *factum ex iudeo christianum* nuper editus.

Si queris: qui sim curtus facilisque libellus:
Dicam iudeis que sine lustralia sacra
Quoue die culpas, & quo purgamine ponant:
Prodo: leges in me gentis phantasmata vana:
Quis nullam poterit sibi spem fecisse salutis.
Vt damnes. saluat te sic deus arbiter equi.

in 4. folior. 10.

JOANNES PFEFFERKORN, siue PIPERCORNIVS, seu PEPERICORNIVS, inter homines, ab auctoribus *epistolarum obscurorum virorum* exagitatos, non postremum obtinet locum. Judaeus ille fuit, & initio seculi XVI. iudaismo eiurato ad sacra pontificiorum transiit. Coloniae potissimum substitit, ideoque *coloniensis* cognominari solet. Peruicacissimus Joannis Reuchlini exstitit antagonista, cuius rei hanc potissimum esse caussam memorant. Impetrauerat cum

Jacobo

Jacobo Hogstraten, Arnoldo de Tungatis, Ortuino Gratio, viris, qui vtramque fere paginam, in *epistolis obscurorum virorum* faciunt, ab Imperatore Maximiliano anno 1509. die XVIIII. mens. Augusti potestatem visitandi perlustrandique, vbique libros omnes & scripta Judaeorum, in synagogis, aliisue locis, etiam privatis bibliothecis, & quicunque, inter libros eos, inventi fuerint, alieni a libris Mosis & prophetarum, & apocryphi, atque in contemtum religionem christianam adducerent, *eos omnes, cum scientia tamen consilii publici, aut rectorum & magistratuum cuiusque loci, vbi hoc fieri contigerit, ac in praesentia pastoris & duorum ex senatu aut consilio seu aliorum praesidentium & regentium* auferendi, accipiendi, deprimendi. Ipsum Imperatoris mandatum legi poterit in *Nou - antiquis* anni 1731. p. 520 sqq. Id aegre admodum ferens linguae ebraicae in Germania restaurator, Joannes Reuchlinus, phorcensis, nonnulla contra PFEFFERKORNIVM, eiusque sodales euulgauit scripta, ad quae illi quoque responderunt. Huic sane controversiae originem acceptam referunt *Epistolae obscurorum virorum*, in quibus vt iam diximus, PFEFFERKORNIVS cum sociis suis, ludibrio expositus fuit. Omnem controuersiam pluribus verbis narrant Joan. Henric. Maius in *vita* Reuchlini p. 256 sqq. Michael Neander in *Erotemat. lingu. hebraic.* p. 540 sqq. Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 133 sqq. p. 150 sqq. Jaques Basnage in *Histoire des Juifs* Tom. V. p. 2059 sqq. Tom. VI. p. 155 sqq. Conf. Hermanni von der Hardt *Historia litteraria Reformationis* P. II. passim, & in primis in *praefatione.* P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. II. p. 1481 sqq. Jo. Franc. Buddei *introductio in historiam philosophic.* Hebraeor. p. 203 sqq. *Lettres choisies par Mr.* Richard Simon Tom. I. p. 262 sqq. Joan. Christophor. Wolfii *Bibliotheca hebraea* P. I. p. 985 sqq. P. II. p. 1011. P. III. p. 940 sqq. P. IIII. p. 956 sqq. *Nou - antiqua* anni 1731. p. 513 sqq. Jacob. Bruckeri *Ehrentempel*

 der

der deutschen *Gelehrsamkeit* Dec. II. p. 44. Jo. Nicol. Weislingeri *warhafte Nachricht von dem Autore der verschrienen* Epistolarum obscurorum virorum, *Constant.* 1730. in 8. passim, aliique plures De mortis genere, quo obierit JOANNES PFEFFERKORNIVS, doctorum virorum sententiae discrepant. Alii, quorum nomina vid. in *Nou antiquis* l. cit. p. 512. & in Jo. Christoph. Wolfii *Bibliotheca hebraea* P. I. p. 987. illum ad auitam religionem reuersum, ob varia flagitia, & in primis ob hostiae abusum Halae Saxonum anno 1515. viuum fuisse combustum memorant. Sed sunt alii, qui huic narrationi plane contradicunt, & duplicem PFEFFERKORNIVM, vtrumque ex Judaeo christianum, fuisse contendunt, quorum alter sacerdos, Halae anno 1515. combustus fuerit, quamuis obiectorum scelerum, vix satis conuictus esset, alter vero coloniensis, laicus, anno 1516. in viuis adhuc fuerit. Exstare supplicii de PFEFFERKORNIO halensi, sumti, narrationem, hoc titulo insignitam: *die Geschicht vnd Bekendnusz des getauften Juden zu* Hall, *vor* S. Moritzenburg *auf dem Juden-Kirchhoff mit glüenden Zangen gerissen, darnach gepraten*, memorat ex Hockeri *Catalogo Biblioth.* heilbronnensis p. 156. Jo. Christophor. Wolfius in *Biblioth. hebraea* P. IIII. p. 957. Conf. P. I. p. 988. P. III p. 944. Jo. Henr. Maii *vita* Reuchlini p. 254. Jaques Basnage l. cit. Tom. V. p. 2063. Tom. VI. p. 158. Maturin Veyssiere la Croze *Entretiens sur divers Sujets d'Histoire, de litterature, de religion & de critique* p. 226 sqq. Jacob. Burckhardi *Commentatio de* Vlrico Hutteno P. I. p. 176 sqq. Georgii Serpilii *disquisitio historica de cantico* Freu dich sehr o meine Seele *an.* 1715. in 8. edita p. 14 sqq. Jo. Jacob. Schudtii *jüdische Merkwürdigkeiten* P. IIII. Continuat. I. p. 246 sqq. Omnia vero JOANNIS PFEFFERKORNII coloniensis, scripta esse rariora, monuit Jacobus Fridericus Reimmannus in *Catalogo Biblioth. theologicae systematico-criticae* p. 474. Illud profecto opus, cuius adscripsimus

mus titulum, e rarioribus eſt, quod a Joanne Chriſtoph. Wolfio l. cit. P. III. p. 944. memoratum fuit, qui praeter noſtram editionem illud, *Coloniae* 1508. in 4. editum eſſe, adnotauit e *Bibliothec.* bremenſ. Claſſ. II. p. 136. Claſſ. VI. p. 650. Editio, qua vtimur, litteris gothicis exſcripta, & nonnullis figuris, quae rem propoſitam illuſtrant, & Judaeorum ritus referunt, ligno inciſis ornata eſt. In ſex opus diuiſum eſt partes; I. agitur *de preparatione iudaice confeſſionis & quo tempore fiat, & quo ritu.* II. oſtendit *cui, & quomodo confiteantur, & quis eos abſoluat a peccatis.* III. *quare huiusmodi propalauerit, atque in lucem produxerit, & quo pacto, ab huiusmodi erroribus & nequitiis abduci queant Judaei.* IIII. *quid mali offenſi & damni immineat chriſtianis in anima & corpore qui iudeis cohabitant, & nimis familiariter cum eis conuerſantur.* V. *Admonitoria ad chriſtianos principes, populos & ciuitates quod iudeos recipiunt & tuentur, in ſua illos nequitia viuere ſinentes.* VI. *quid ſit in cauſa cum comperiantur iudei qui non auerſantur fidem chriſtianam, tamen in iudaismo perſeuerant, refugientes baptima noſtrum, & aliquid remedii.* In fine haec leguntur verba: *Hoc opus editum a* JOANNE PFEFFERKORN *olim iudeo nunc chriſtiano. Et impreſſum* Nurnberge. *per me dnm.* Joannem Weyſſenburger *presbiterum. Anno octauo* (1508). A Michaele Maittaire in *Annalibus typographicis* nihil de illa editione relatum legimus. Idem ſine dubio libellus eſt, qui teutonice hoc exſtat titulo:

Ich heiſch eyn Boichelgyn der Joeden Bicht,
In allen orten vint men mich licht.
Vil newe meren ſynt mir wail becant,
Ich wil mich ſpreyden in alle landt.
Wer mich leſt. den wünſch ich heyl.
Doch dat ich den Joeden niet werde tzo deyl.

gedruckt in Coolen *durch* JOHANN PFEFFERKORN *im vurtzyden eyn Joede* 1508. in 4. de cuius insigni raritate vid. *Catalogus Bibliothecae* Daniel. Salthenii p. 51.

CXXXIIII.

De ortu progressu & fructu sacre theologie: cum consideracionibus, directionibus & cautelis in studio sacre theologie obseruandis Opusculum.

Ad Lectorem.

Hermanni Buschii Pasiphili
Epigramma.

Ortum progressum fructum qui denique sanctum
Nosse cupis sophie: lector amice: sacre
Hunc lege: non vana verbosum ambage libellum
Sed multis casta sub breuitate parem
Forte tibi sapiunt alii: mera massica: libri
Iste ferat nectar ambrosiamque tibi.

in 4. folior. 10.

Libelli recensio legitur, in *Nou-antiquis* an. 1732. p. 18 sqq. Diuersa autem ab illa omnino, quam describimus, esse videtur editio. Litteris gothicis impressa est Liptzk per Jacobum Thanner, qui insignia sua in fine adposuit. Quo autem tempore id fuerit factum, typographus non adscripsit. Auctor libelli est CONRADVS WIMPINA *de Fagis*, qui hanc breuem illi praeposuit praefationem.

CON-

CONRADVS WIMPINA de Fagis. *humilis Sacre theologie professor suis auditoribus.*

Cum post intermissi his diebus, theologici studii intercapedinem: iucundissimi auditores mei: repetendam scirem theologicam diui Acquinatis *lectionem. Cogitaui ne quid temporis per ignauiam deflueret, aliquid interea operis facere, quod vel vobis frugi, vel mihi saltem litterario, oneri esset. Itaque ex sanctorum institutis breuem illum ad vos prodire feci codicillum, in quo quis ortus: quis progressus: quis item theologici studii vestri fructus esset, compendiario dinoscere possetis. Adiectis nonnullis considerationibus, directionibus & cautelis theologico labori non parum (mea opinione) vel opportunis vel accommodatis. Accipite igitur, & mente qua porrigo beniuolentissima lecturi excipite, proque* CONRADO *vestro. quod vnicum posco, vnice Deum rogate.* In collectione *opusculorum* CONRADI WIMPINAE quam Joannes Romberch a Kyrspe, Dominicanus coloniensis, titulo *Farraginis miscellaneorum*, *Coloniae* 1531. in fol. edidit, primo loco repositum fuit. Reliqua, quae de libello dici poterant, vid. in *Nou-antiquis* l. cit.

Proprio & patrio nomine CONRADVS adpellabatur KOCH, quam ob rem etiam nonnunquam in scriptis suis, se CONRADVM COCI nominauit. Cognomen *ex Fagis* & *de Fagis*, a patria Buchheim oppidulo odenwaldensi, dioeceseos herbipolensis, nomini suo addidit. Vsitatissimum autem eius cognomen fuit WIMPINA, siue WIMPINENSIS, propterea quod patria, haud procul ab vrbe wimpinensi (*Wimpfen*) sita erat. In academia lipsiensi, maioris collegii collegiatus & professor, per viginti & amplius annos, philosophiam, theologiam, & poeticen summo cum adplausu docuit. Inde a Marchione brandeburgico, ingenti stipendio euocatus, Francofurtum ad Viadrum concessit, ibique Academiae iecit fundamenta, & anno 1506. primus Rector, vtriusque collegii academici

collegiatus, Theologiae Decanus, & ecclesiarum cathedralium, brandeburgensis & hauelbergensis Canonicus constitutus fuit. Sed vitae, in ea vrbe pertaesus, in Franconiam concessit, vbi anno 1531. mortuus est. Multis scriptis, & in soluta, & ligata oratione conscriptis, nominis sibi parauit famam, & adrepta subinde occasione, in Lutherum, libris suis, inuectus est. Vid. de illo Anonymi *Centuria Scriptorum insignium, qui in celeberrimis, praesertim* lipsiensi, vittenbergensi, francfordiana ad Oderam *academiis, a fundatione ipsarum vsque ad annum Christi 1515. floruerunt*, a Joachim. Joanne Madero edita num. LXXV. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 135. Antonii Posseuini *Adparatus sacer* Tom. I. p. 149. Viti Ludouici a Seckendorf *Historia* Lutheranismi, passim. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. IIII. p. 2879. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. III. p. 1186 sqq. Omnium autem optime in describenda illius vita versatus est, Christianus Gotthold Wilisch, qui CONRADI WIMPINAE *Commentario poetico, de* Alberti animosi *expeditionibus bellicis, Altenburg.* 1725. in 8. edito, *vitam* illius praemisit. Conf. *Non-antiqua* an. 1716. p. 378 sqq. Christ. August. Saligs *vollstaendige Historie der* ausburgischen *Confession* L. II. Cap. V. p. 233. not. (h.)

CXXXV.

De vera philosophia ex quattuor Doctoribus Ecclesiae. in 4. folior. 94.

HADRIANVS DE CASTELLO, Italus, Corneto, Tusciae ad mare oppido oriundus, tituli S. Chrysogoni Presbyter Cardinalis, opusculi auctor est, qui primus omnium fuisse dicitur, qui post Ciceronis seculum, suis scriptis homines, ad bonas litteras, ex probatissimis auctoribus hauriendas, excitauerit, docuerit-

cueritque modum pure, nitide ac luculenter loquendi, adeo quidem, vt eo doctore, vbique gentium latinitas renata videretur. Fata eius secunda & aduersa pluribus verbis exposuit Caspar Burmannus in *Adnotationibus* ad Paulli Jouii *vitam* Hadriani VI. in *Analectis historicis de* Hadriano VI. traiectino, *papa* romano, *Traiecti ad Rhen.* 1727. in 4. p. 95. Conf. Anton. Posseuini *Adparat. sacer* Tom. II. p. 1 sqq. Pier. Valeriani *de infelicitate litterator.* liber p. 20. Augustini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 303. Polydori Vergilii anglicae *historiae* Lib. XXVI. p. 580 sqq. edit. *basileens.* 1570 P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1374. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 538 sqq. Perscripserat librum HADRIANVS ad Henricum Angliae regem, cum ex Anglia, in qua sub Innocentio IIX. quaestoris pontificii munere functus erat, Romam rediisset. Admodum iuuenis librum scripsit, atque ex Augustino, Hieronymo, & Gregorio *pleraque*, vt Posseuinus l. cit. ait, *adposite decerpsit*, cum doctissimos viros obstinate negare audiret, sine Aristotelis doctrina, quam solam philosophiam dicebant, sacram scripturam intelligi posse, & plerosque in ea versari sententia intelligeret, Aristotelem & caeteros philosophos, caelitibus esse adscriptos, & eruditissimos quosque theologos, qui Aristotelis & aliorum philosophorum dogmata ignorarent, sacrarum etiam litterarum imperitos esse, & quae fuerunt reliqua, quibus animum suum, ad conscribendum librum, fuisse adductum profitetur. Quatuor libris comprehensa exposuit Antonius Posseuinus l. cit. Editio, quae sub oculis versatur, omnium sine dubio prima, eaque rarissima est, cuius in fine haec leguntur verba: *Impressum* Bononiae *Anno Salutis M. D. VII* (1507.) *per* Joannem Antonium de Benedictis *Pontificatus Sanctissimi D nostri* Julii *Papae* II. *Anno IIII.* His verbis typographus, sua insignia addidit. Auctoribus, quos excitauimus, omnibus, ipsique Michaeli Maittaire haec editio incogni-

ra, neque alia, ab illis memorata fuit, quam *coloniensis* anni 1548.

CXXXVI.

ALEXANDRI HEGII, *artium magistri Gymnasiarchae quondam Dauentriensis, philosophi, presbyteri vtriusque lingue docti* Dialogi de scientia & eo quod scitur contra Academicos. De tribus animae generibus. De incarnationis mysterio Dialogi duo Quibus additum de paschae & celebratione & inuentione. Dialogus physicus. De sensu & sensili. De arte & inertia. /De rhetorica. De moribus. Eiusdem Farrago Cui addita inuectiua eius in modos significandi quos refellit verissime. Epistola vna & altera eius ceteris apud suos latentibus. in 4. folior. 85.

Quae caussa fuerit, quod ALEXANDRI HEGII, viri sua aetate celeberrimi, cuius e schola praeter alia praestantissima ingenia, magnus ille Erasmus roterodamus, Jo. Murmellius, Hermannus Buschius, Herman. Torrentinus, Joan. Caesarius, Conrad. Goclenius, Jacob. Montanus, prodierunt, & ad Belgas aeque ac Germanos bonae artes propagatae sunt, nostris temporibus memoria fere interciderit, librique eius e manibus doctorum virorum quasi euanuerint, vt inter eos pauci inueniantur, qui vnum alterumue ex illis, oculis se vsurpasse gloriari possent, difficile dictu est. Patriam nactus est Westphaliam, & ex pago Heck, in ditione monasteriensi oriundus, HEGII cognomen adsumsit. In iuuentute scholam Rudolphi Agricolae frequentauerat, cuius praeceptis adeo profecerat in litteris elegantioribus, vt scholam dauentriensem, eo, per triginta annos rectore, seminarium quasi politiorum

rum litterarum, & linguarum fuisse, scriptores eorum temporum, vno quasi ore confirment. Testem in primis illius rei habemus Erasmum roterodamum, qui in maxima felicitatis suae parte collocauit, quod iuventutis suae rectorem moderatoremque ALEXANDRVM HEGIVM habuerit, eamque ob caussam hoc illum ornauit elogio: *His itaque tam plenis, tamque absolutis viri* (Rudolphi Agricolae) *laudibus, equidem fateor me peculiarius etiam atque impensius fauere, quod mihi admodum adhuc puero contigit, vti praeceptore, huius discipulo* ALEXANDRO HEGIO Wesphalo, *qui ludum aliquando celebrem oppidi* dauentriensis *moderabatur, in quo nos olim admodum pueri, vtriusque linguae prima didicimus elementa: vir, vt paucis dicam, praeceptoris sui simillimus: tam inculpatae vitae, quam doctrinae non triuialis, in quo vnum illud, vel* Momus *ipse calumniari fortasse potuisset, quod famae plus aequo negligens, nullam posteritatis haberet rationem. Proinde si qua scripsit, ita scripsit, vt rem ludicram, haud seriam egisse videatur. Quanquam vel sic scripta, sunt eiusmodi, vt eruditorum calculis immortalitatem promereantur. Itaque in hanc digressionem non temere sum expatiatus, non quo gloriose* Germaniae *laudes iactarem, sed vt grati discipuli vicibus fungerer, & vtriusque memoriae debitum officium vtcunque persoluerem: propterea quod alteri, velut filii debeam pietatem, alteri tanquam nepotis charitatem.* Leguntur haec verba in explicatione adagii *Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ Adagior.* Chiliad. I. Centur. IIII. num. XXXVIIII. p. 145 sqq. edit. *basileens. froben.* 1541. in fol. Conf. eiusd. Erasmi *Ciceronianus.* p. 377. Neque aliam ob caussam, auctor, quisquis ille fuerit, qui adscito Ortuini Gratii nomine, *Fasciculum rerum expetendarum ac fugiendarum* anno 1535. in fol. in lucem edidit, fol. 239. se Dauentriae in dioecesi traiectensi, sub ferula ALEXANDRI HEGII, viri in vtraque lingua doctissimi, & optimi, illic tunc gymnasiarchae bonis a puero litteris altum ac probe enutritum, & ob id ipsum, vulgo

vulgo dauentrienſem cognominatum, ingenue ac libere fatetur. Linguam in primis graecam, quae eo tempore negligebatur, & cuius ipſe initio rudis fuerat, in ſcholas felici auſpicio reduxit, & diſcipulis ſuis vehementer commendauit. Notiſſimum eſt ὁμοιοτέλευτον quod ab illo compoſitum dicitur:

Quisquis grammaticam vis diſcere, diſcito graece,
Vt recte ſcribas, non praue diſcito graece.
Si graeca neſcis, corrumpis nomina rerum.
Si graeca neſcis, male profers nomina rerum.
Si graeca neſcis, male ſcribis nomina rerum.
Lingua pelasga *vetat vitioſos ſcribere verſus.*
Lectio quem Plinii *delectat, diſcito graece.*
Si libros ſacros vis diſcere, diſcito graece.
Ne verſus ſcribas vitioſos, diſcito graece.
Hieronymum *vt teneas, ante omnia diſcito graece.*
Argumentari quisquis vis, diſcito graece.
Artibus es medicis qui captus, diſcito graece.
Scire mathematicam quisquis vis, diſcito graece.
Argolicum *nomen cunctis liquet eſſe figuris*
Artes ingenuae graio *ſermone loquuntur*
Non alio, quibus haud nomen dat lingua latina
Ad ſummam doctis debentur ſingula Graecis.

Quo tempore diem obierit ſupremum, non ſatis conſtat. Hermannus Buſchius Paſiphilus, hoc in eius mortem ſcripſit epigramma:

Functus ALEXANDER *tumulo iacet* HEGIVS *iſto,*
Tu caue, ne plantis laeſa ſit vmbra tuis.
Hoc duce Weſtphalos *intrauit* Graecia *muros:*
Et monaſtriacas Pegaſus *auxit aquas.*

Legitur illud epigramma in Herm. Buſchii *Epigrammat. libr. III.* qui Lipſiae anno 1504. *impreſſus per Baccalarium* Martinum Lantsberck, Lipſenſem *calcographum, nulli ſecundum* 60. fol. in 4. prodiit. vid. Jacob. Burckhardi *vita* Herman. Buſchii, quam eius *Vallo humanitatis, Francof. ad Moen.* 1719. in 8. edito, addi-

addidit, in qua varia, ad ALEXANDR. HEGII hiſtoriam ſpectantia occurrunt, p. 171. Conf. de ALEX. HEGIO Dauid. Chytraei Saxonia Lib. III. ad ann. 1497 ſqq. p. 85. 89. 90. 91. edit. *lipſienſ.* 1593. in fol. Herm. Hamelmanni *Oratio de quibusdam* Weſtphaliae *viris, ſcientia claris, qui exploſa barbarie, puritatem romanae linguae toti* Germaniae *attulerunt* in *Operibus* eius *genealogico-hiſtoricis*, quae ab Erneſto Caſimir. Waſſerbach, *Lemgouiae* 1711. in 4. edita fuere p. 85 ſqq. Eiusd. *Oratio* in qua oſtendit, *quomodo hominibus* Weſtphalis *potiſſimum debeatur, & adſcribendum ſit, quod latina lingua & politiores artes per* Germaniam *ſint reſtitutae* ibid. p. 315 ſqq. eiusd. Libri VI *de viris ſcientia, virtute, pietate, & ſcriptis illuſtribus, qui vel* Weſtphali *fuerunt, vel in* Weſtphalia *vixerunt*, ibid. p. 131 ſqq. Melchior. Adami *vitae* Germanor. *philoſophor.* p. 6. Jacob. Burckhardi *Commentar. de linguae latinae in* Germania *per XVII. Secula amplius fatis* P. I. p. 132 ſqq. p. 272 ſqq. p. 310 ſqq. P. II. p. 291. Franciſc. Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 44 ſqq.

Collectio opuſculorum, quam manibus verſare nobis licuit, litteris gothicis exſcripta eſt. Inuenitur in illa

1. Anonymi *epiſtola ad lectores* ſcripta e Dauentria XI. Cal. Dec. an. 1503.
2. Aldi Manucii, romani *epiſtola, ad litterarii ludi magiſtros*, quam ſuis *grammaticis latinae linguae rudimentis, Venet.* 1501. editis praemiſit.
3. ALEXANDRI HEGII *Dialogus de ſcientia, & de eo quod ſcitur.*
4. Anonymi *epiſtola ad lectores*, eodem die & anno, quo ſuperior, e Dauentria ſcripta.
5. *Dialogus* περὶ τυς (τῆς) ψυχῆς *id eſt de anima, & primo de anima in genere, & eius definitionibus & aliis multis.*

6. De

6. *De anima vegetabili dialog. II.*
7. *De anima ſenſuali ſiue ſenſili dialogus III.*
8. *De anima intellectuali dialog. IIII.*
9. *Dialogus phyſicus.*
10. *De toto & parte dialogus.*
11. *Quaeſtiones de ſenſibili & ſenſu.*
12. τὰ ἠθικὰ ἐρωτήματα, *hoc eſt quaeſtiones de artibus moralibus.*
13. *De ſacro ſanctae incarnationis myſterio adiuncta paſchae inueniendae ratione dialogi II.*
14. ALEXANDRI HEGII *quondam Rectoris ſcholae* dauentrienſis dialog. περὶ τέχνης καὶ ἀτεχνίας, *de arte ac inertia, ac de vtilitatibus artium grammaticae, logicae & rhetoricae.*
15. *Farrago* ALEXANDRI HEGII *artium magiſtri.* Complectitur illa varias obſeruationes grammaticas & criticas.
16. *Contra modos ſignificandi* ALEX. HEGII.
17. ALEX. HEGII *epiſtola ad* Rhodolff Agricolam.
18. Eiusd. *epiſtola ad magiſtrum* Veſſelum gronigenſem *qui lux mundi* . . . Enumerat illi codices mſ. graecos, quos in bibliotheca cuſana inuenit. Typographus huic *epiſtolae*, quae omni collectioni imponit finem, haec adiecit verba: *Impreſſam* Dauentriae *per me* Richardum Pafraet. *Anno dni. M. CCCCC. III.* (1503). *In profeſto Circumciſionis dni.*

CXXXVII.

CXXXVII.

Contenta GEORGII TRAPEZONTII dialectica hec continens De enunciatione. De quinque vocibus id est predicabilibus. De praedicamentis., De sylogismo cataegorico. id est praedicatiuo. De sylogismo ypotetico ac conditionali. De enthymemate. i. sylogismo imperfecto. De Diffinitione ac diuisione. De Thesi nequid dicendo, aut scribendo absurdum pugnansue dicatur. Et haec omnia vtiliter eleganterque & modo quidem perbreui ac introductorio. in 4. folior. 29.

GEORGII TRAPEZVNTII *dialecticam* primum ediderat Jacobus Faber stapulensis, & Fortunato suo dicauerat *Paris.* 1508. in 4. Istius editionis exemplar Michael Humelbergius rauenspurgensis, muneri miserat Beato Rhenano, additis precibus, vt *dialecticam* trapezontianam in Germania recudendam curaret. Obsequutus est hominis amicissimi petitionibus Beatus Rhenanus, & libellum Schurerio *populari* suo *venustioribus notis informandum* tradidit, qui editionem illius protulit praemissa B. Rhenani ad Joannem Kietherum *epistola*, Argentorati 1509. Haec omnia nos docuit B. Rhenani *epistola* citata, nostrae editioni praefixa. Leguntur in illa praeterea, quaedam ad historiam Hermolai Barbari & GEORGII TRAPEZVNTII spectantia, quae eiusmodi rerum amatoribus, non iniucunda fore existimamus. Ideo partem *epistolae* heic proferimus. — *Pollicebatur* Hermolaus Barbarus, *se logicen suo nitori restituturum, sed fecerit ne an non minime liquet. Eius enim viri opera pleraque a quibusdam occultantur, in quos id prouerbii si vnquam pro suis ediderint dici poterit* Coruus relictis ab aquila cadaueribus vescitur. *Hanc autem* TRAPEZONTII isagogen *omnes vel eam ob rem maxime pro-*

probabunt quod Politianus *delitie latine lingue* GEORGIVM *hunc tanti fecerit, vt eum in* Aristotelis de animabus *libris. quos ante* Theodorum *elegantissime vertit. primum e iunioribus docuisse affirmet. vitio factum nostro. cur ipsi minus multas quam greci rerum appellationes habeamus. Edidit insuper* de comparatione philosophorum *opus insigne* (*Comparatio* Platonis *&* Aristotelis, vid. Niceron *Memoires* Tom. XIII. p. 336 sqq.) *quorumdam* Platonicorum *impietate motus, quo opere* aristotelicum *philosophandi modum quam* Platonis *longe esse christiane pietati conformiorem rationibus minime frigidis ostendit. Quare* Bessarion Nicenus *Cardinalis hunc quatuor libris insectatus est. Sed quam parum grauiter id temarit: doctos minime fugit.* Bessarionis defensio Platonis, cuius heic a B. Rhenano mentio facta fuit, hoc inscripta est titulo: Bessarionis *Cardinalis* Sabini, *& patriarchae* constantinopolitani *libri V. aduersus calumniatorem* Platonis. Iisdem *liber* adiungitur in omnibus editionibus *sextus de natura & arte aduersus* GEORGIVM TRAPEZVNTIVM cretensem. Joannes quidem Albertus Fabricius in *Bibliotheca graeca* L. V. Cap. XLIII. p. 404. & Niceron in *Memoires* Tom. XXI. p. 155. primam esse editionem existimarunt, quae ab Aldo *Venetiis* anno 1503. in fol. euulgata fuit, sed ex indice librorum, qui ex officina typographica Conradi Sweynheim & Arnoldi Pannarz in lucem exierunt, supra memorato, compertum habemus, quod ab istis iam typographis editio in lucem prolata fuerit. In folio illa expressa, & nullo addito anni indicio, instructa est. In calce illius hi leguntur versiculi, qui etiam in aliis, librorum editionibus, ab istis typographis excusis occurrunt.

Aspicis illustris lector quicunque libellos
Si cupis artificum nomina nosse lege.
Aspera ridebis cognomina Teutona *forsan*
Mitiget ars musis inscia verba virum
Conradus Sweynheim: Arnoldus Pannart*ique magistri*

Romae

Romae *impresserunt talia multa simul*
Petrus *cum fratre* Franciſco Maximus *ambo*
Huic operi aptatam contribuere domum.

Omnium optime editionem rariſſimam deſcripſit Jacobus Bruckerus in *Hiſtoria critica philoſoph.* Tom. IIII. P. I. p. 46. Conf. eiusd. *Fragen aus der philoſophiſchen Hiſtorie* Tom. V. p. 1504 ſqq. eminentiſſ. Principis A. M. Card. Bibliothecar. QVIRINI *Adpendix ad vitam* Paulli II. §. XXII. p. 258. Cl. David Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres, qui ſont difficiles à trouver* Tom. III. p. 249 ſqq. Cum Fabricius l. cit. p. 730. TRAPEZVNTIVM Ariſtotelem Platoni praetuliſſe in gratiam Paulli II. platonicos academiae romanae aegre ferentis, ſcriberet, minime id illi concedere voluit eminentiſſimus QVIRINVS l. cit. vbi nil minus euinci poſſe adfirmat, quam Paullum GEORGIO in hac cauſſa potius quam Beſſarioni fauiſſe, nilque eſſe iniquius, quam ſapientisſimo & religioſiſſimo Beſſarioni notam inurere impenſi patrocinii romanis illis academicis, quos Paullus iuſto odio inſectatus fuerit. Sed iam ex hoc diverticulo ad TRAPEZVNTII *dialecticam* redimus. Editio, quam ante oculos habemus, ad exemplar Beati Rhenani, litteris romanis exſcripta eſt. Syllogismorum figurae, characteribus ligno inciſis, mirae & inſolitae formae, exprimuntur. Typographus additis inſignibus haec in libri fine poſuit verba: *Impreſſum* Liptzck *per* Jacobum Thanner Herbipolitanum *Anno dni Milleſimo quingenteſimodecimoſeptimo* (1517). Notitiam Jo. Henr. Leichii editio effugiſſe videtur. De aliis *Dialecticae* editionibus, quae recentioribus temporibus Joannis Nouiomagi & Bartholomaei Latomi *Commentariis* illuſtratae in lucem prodierunt, vid. Leonis Allatii *de* Georgiis *& eorum ſcriptis diatribe* in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* Tom. X. p. 727. Niceron *Memoires* Tom. XIIII. p. 337.

De GEORGIO TRAPEZVNTIO, cretenſi, qui in extrema ſenectute obiit Romae an. 1484. & ſcriptis ab illo editis, vid. Paull. Iouii *elogia doctor. viror.* p. 59. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 233. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. I. p. 540. Henrici Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſ.* p. 118. Caſimir. Oudini *Commentar. de ſcriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 2400. Gerard. Joan. Voſſii *de hiſtoricis latinis* L. III. Cap. IIX. p. 542. Fernandi Alfonſi Herrera *vita* GEORGII TRAPEZVNTII, quam eius *libris V. Rhetoricor. Compluti*, an. 1511. in fol. editis, praemiſit. Petri Lambecii L. VI. *Commentar. de Bibliotheca* vindobonenſi p. 278. Leonis Allatii *diatribe de* Georgiis *& eorum ſcriptis* I. cit. p. 721 ſqq. Antoine Varillas *Anecdotes de* Florence L. IIII. p. 175. *Giornale de letterati d'*Italia Tom. XVI. p. 10 ſqq. Tom. XVII. p. 277. Niceron *Memoires* l. cit. p. 322 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 365. Tom. II. P. III. p. 301 ſqq. Jacob Bruckers *Fragen aus der philoſophiſchen Hiſtorie* Tom. V. p. 1469 ſqq. Eiusd. *Hiſtoria critica philoſ.* Tom. IIII. P. I. p. 46 ſqq. Conrad. Samuel. Schurzfleiſch *Introductio in notitiam Scriptor.* P. II. p. 368 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VII. p. 105 ſqq. Nonnulla etiam de eodem adnotata eſſe in eminentiſſ. QVIRINI *Diatrib. praeliminar. ad Epiſtolas* Franciſci Barbari, Part. I. Cap. III. §. II. ac praeſertim de Platonis *legibus*, ab ipſo in latinum ſermonem conuerſis, & de ſuſcepta a Beſſarione aduerſus eumdem Platonis defenſione, ipſe retulit eminentiſſ. Cardinalis in *Adpendice ad* Michael. Canenſii *Vitam* Paulli II. §. XXI. p. 256. Imago illius conſpicitur in Joannis Jacobi Boiſſardi *Bibliotheca chalcographica* P. I. fol. 133. & in Nicol. Reusneri *Iconibus ex typis* Valdkirchianis *in lucem productis* litt. D. 6. vbi etiam hoc elogium ab Anonymo compoſitum legitur:

Hac

Hac vrna TRAPEZVNTII *quiescunt*
GEORGII *ossa, parum deis amici:*
Quod acri, & nimium procace lingua
Platonem *superis parem petiuit.*

CXXXIIX.

D*omini* EGIDII *de Roma Archiepiscopi Bituricensis ac primatis aquitanie diui ordinis fratrum heremitarum Sancti Augustini Philozophorum ac Theologorum fundatissimi* Theoreumatum de esse & essencia tractatus. in 4. folior. 36.

Editio, libelli, qui argumentum metaphysicum, ex aristotelica philosophia depromtum, tractat, satis rara, litteris gothicis exscripta est, & a Jo. Henr. Leichio, in *Annal. typograph.* lipsiens. p. 67. commemorata fuit. Litteris initialibus omnibus destituitur. In fine haecce typographi leguntur verba: *Domini* EGIDII *de* Roma *archiantistitis* Bituricensis. *ac primatis* Aquitanie *diui ordinis fratrum heremitarum sancti* Augustini *philosophorum ac theologorum fundatissimi: Cuius memoria in benedictione est Theoreumatum de esse & essentia tractatus optatum amplexus est finem. Anno incarnati verbi M°. CCCC°. XCIII°.* (1493). *Industria & arte* Conradi Kacheloffen. Guil. Caue in *Histor. litter. scriptor. ecclesiasticor.* p. 755. illud opusculum, cum eiusdem auctoris *Commentario in priora analytic.* Aristotelis, & libello *de mensura & cognitione angelorum, Venetiis* 1598. recusum esse perhibet.

De AEGIDIO COLVMNA, romano, vid. quae Tom. I. p. 536 sqq. scripsimus.

CXXXVIIII.

Opuſculum MARSILII FICINI, *Florentini* De religione chriſtiana & fidei pietate. XENOCRATES de morte eodem interprete. in 4. folior. 90.

Hoc opuſculum *de religione chriſtiana* aduerſus Judaeos & Muhamedanos, ad Laurentium Medicen, patriae ſenatorem ſcriptum, non ſolum ſaepius ſeorſum editum fuit, ſed etiam *operibus* MARSILII FICINI, *Venet.* 1516. *Baſil.* 1561. & 1576. *Paris.* 1641. II. Tomis in fol. iunctim editis, inſertum fuit. Editionis, cuius adtulimus titulum, in ſe ſuſcepit curam Joannes Adelphus Mulingus, qui illam epiſtola praemiſſa, ſcripta ex Argentoraco Idus Octobr. anno 1507. dicauit D. Joanni Geyler de Keyſersberg & Jacobo Wynpfelingio Argentinae *commorantibus*.

XENOCRATIS platonici philoſophi libellum, *de morte* MARSILIVS FICINVS Coſmi Medicis iuſſu, e graeco in latinum ſermonem tranſtulit, & Petro Medici dicauit. Deceptus vero fuit, cum *Axiochum* ſiue *Dialogum inter* Socratem, Cliniam, & Axiochum *de morte*, quem alii Platoni, alii Aeſchini ſocratico tribuunt, XENOCRATIS περὶ θανάτου, cuius mentionem fecit Diogenes Laertius L. IIII. Segm. XII. p. 234. edit. Marc. Meibomii, crederet librum, qui cum reliquis XENOCRATIS libris, temporum iniuria periit. Quae cum ita ſint, emendatione indigent, quae in *lexico eruditor.* Tom. IIII. col. 2104. de XENOCRATIS *dialogis*, (dialogo) *de morte*, a MARSILIO FICINO in ſermonem latinum conuerſis leguntur. Vid. de Xenocrate praeter Diog. Laert. l. cit. P. Baile *Dictionaire* Tom. IIII. p. 2882 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. III. Cap. III. p. 67 ſqq. In fine editionis raro obuiae, haec leguntur typographi verba: *De religione chriſtiana* MARSILII FICINI *Opuſcu-*

Opusculum vna cum XENOCRATE *de morte* MARSILIO *interprete finit. Impressum* Argentine *per* Jo. Knoblouch *Anno Dni M. d. VII.* (1507). *Nonas Decembris.* His verbis typographus insignia sua adposuit. Recusa fuit haec editio *Parisiis in sole aureo diui Jacobi, expensis magistri* Bertholdi Rembolt *&* Joannis Waterloes 1510. in 4. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 207. Editionem recentiorem, quae cum Ludouici Crocii *notis Bremae* ann. 1617. curata fuit, a raritate commendari conspeximus in *Catalog. Bibliotb.* Daniel. Salthenii p. 517. Ipsum MARSIL. FICINVM libri sui, compofuisse versionem hetruscam, eiusque exstare editionem *florentinam* 1568. in 8. adfirmat Niceron in *Memoires* Tom. V. p. 220. vbi etiam libellum gallico sermone expressum, *Paris.* an. 1578. in 8. lucem vidisse scribit.

Scriptores, qui res, ad MARSILIVM FICINVM pertinentes exposuerunt, nominauimus Tom. I. p. 409 sqq.

CXXXX.

Tractatulus de mediis quibus ad beatam vitam perueniri poterit, per JOHANNEM FABRI *de Werdea Artium magistrum &c. in studio Lipsensi* compositus.

Ad Lectorem.

Omnibus innatum est votum mortalibus illud
Quatenus his possit vita beata dari.
Sed multi ignorant vite qualis status eius
Quodque illam mediis pluribus assequimur.
Quorum certa quidem collecta videntur in illo
Tractatu quem tu lector amande legas.

 Illic

Illic inuenies certas species mediorum
Per quas ad solium scanditur ethereum
Quo nos cunctipotens post tristia fata reducat
Vt possimus ibi viuere perpetuo.

Hec Werdea.

in 4. folior. 6.

JOANNES FABER, siue FABRI, Werdea e Sueviae oppido oriundus, artium & vtriusque iuris, studii lipsiensis doctor, collegiique ducalis, & academiae Secretarius, initio potissimum seculi XVI. inclaruit, variaque composuit opuscula, in soluta & ligata oratione, quae partim impressa sunt, partim adhuc in Mstis latent, & in bibliotheca collegii paullini academica lipsiensi adseruantur. Vid. Auctoris *anonymi Centuria Scriptorum insignium, qui in celeberrimis praesertim* lipsiensi, wittenbergensi, francfordiana *ad* Oderam *academiis, a fundatione ipsarum vsque ad annum Christi 1515. floruerunt*, edita a Jo. Joach. Madero num. L. Polycarpi Leyseri *Historia poetarum & poematum medii aeui* p. 2071. & 2091. vbi illum cum Joanne de Werdena, cuius Trithemius, Simlerus aliique faciunt mentionem, & forte etiam cum Joanne de Bardea eumdem esse censet. Adstipulamur autem potius hac in re Joanni Georgio Wellero, qui in *Zusätzen zu der Geschichte der deutschen Wörterbücher*, quae leguntur in *Neuesten aus der anmuthigen Gelehrsamkeit. Herbstmond* 1752. p. 657 sqq. Joannem Ordinis Minorum monachum, Werdena, e loco dioeceseos coloniensis oriundum, & JOANNEM FABRUM de Werdea, Sueuum, homines omnino fuisse diuersos, satis & abunde demonstrauit. Conf. Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. VI. p. 416. & L. VIIII. p. 491.

Tractatus, quem recensemus, litteris gothicis exscriptus, sine die & consule, vt aiunt, in lucem prodiit.

iit. *Media*, in illo, quibus ad beatam vitam peruenitri poterit, auctor adfert decem. 1. consistit *in mandatorum dei obseruatione*. 2. est *sex operum misericordiae adimpletio*. 3. ponitur *in octo beatitudinum perfectione*. 4. *in iustitie executione*. 5. *in virtutum operatione & vitiorum deuitatione*. 6. *in humilitatis exhibitione*. 7. *in tribulationis & patientie perpessione*. 8. *in vere charitatis adeptione*. 9. *in necessariorum vite laboribus partorum acquisitione*. 10. *in cordis compunctione*. Auctor saepe numero ad testimonia, ex *poematibus* suis producta, prouocat. Reliqua eius scripta recensent Scriptores cit. & Joan. Henr. Leichius in *Annal. typograph.* lipsiens. passim.

CXXXXI.

Veri Christianismi solidaeque philosophiae libertas ac oppositum ei mundi seruitium. Item Theologiae Encomium, Jesu Nazareno Sacrum. Et bonae caussae fiducia. *Argentorati impensis haeredum Lazari Zetzneri Anno 1618.* in 12. pp. 275.

JOANNES VALENTINVS ANDREAE, Jacobi, theologi celeberrimi nepotis, scripta esse rara, testantur, vt alios taceamus, *Nou-antiqua* an. 1714. p. 769. Gottlieb Stolle in der *historie der theologischen Gelehrsamkeit* p. 800. & in *Nachricht von denen Büchern vnd deren Vrhebern in der* stollischen *Biblioth.* P. XII. p. 317. Cl. Joan. Vogtius in *Catalog. libror. rar.* p. 32. Dauid Clement in *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. I. p. 306 sqq. *Bibliothecae* saltthenianae *Catalog.* p. 546. In libello cuius titulum adscripsimus JOAN. VALENTIN. ANDREAE, nomen suum, in fine tertiae partis, quae inscribitur *bonae caussae fiducia* protulit. Ludovicus

vicus Melchior Fischlinus, nullam editionis notitiam habuisse videtur. Aliam memorat, in *memoriis theologor.* wirtembergensium P. II. p. 136. *argentoratensem* 1648. in 12. sed forte illa typothetarum errori, adscribenda erit.

CXXXXII.

JOH. VAL. ANDREAE de Curiositatis pernicie Syntagma ad singularitatis studiosos. *Argentorati Impensis Haeredum Lazari Zetzneri Anno 1621.* pp. 43. except. titulo & epistola dedicatoria folior. 2.

Inscriptum est opusculum nominibus Erasmi Grüningeri, *Praepositi*, & Joannis Hauberi, *Ecclesiastae aulici consiliariorum* wirtembergicorum. Ludouico Melchiori Fischlino haec editio incognita fuit, sed duas alias in *memoriis Theologorum* wirtembergens. P. II. p. 136. *Stuttgard.* 1619. & *Argentorat.* 1670. in 12. adducit. Conf. de JOAN. VALENTIN. ANDREAE praeter iam citatum Fischlinum, qui ex *vita*, ab ipso ANDREAE conscripta, l. cit. excerptum dedit, Andreae Christophor. Zelleri *Epistola*, *qua* JO. VALENTIN. ANDREAE *Opusculorum editionem indicat, Tubing.* 1713. in 4. Gottfr. Arnoldi *Kirchen - vnd Ketzerhistorie* P. II. L. XVII. C. V. §. 12 sqq. p. 443 sqq. & quae contra Arnoldum scripsit Andreas Dauid Caroli in der würtenbergischen *Vnschuld*, *Vlm* 1708. in 4. p. 436 sqq. Respondit illi Arnoldus, in *historisch-theologischen Betrachtungen merkwürdiger Wahrheiten, Frankf.* 1709. in 4. p. 572 sqq.

CXXXXIII.

CXXXXIII.

Magnum Theatrum Vitae Humanae, Hoc, eſt Rerum diuinarum humanarumque Syntagma catholicum, philoſophicum, hiſtoricum, & dogmaticum; ad normam Polyantheae vniuerſalis diſpoſitum Per locos communes iuxta alphabeti ſeriem, ſublata claſſium & hiſtoriarum iteratarum varietate in Tomos VIII. tributum Nouis Titulis & Catholicae fidei dogmatibus, rerum quarumuis Definitionibus, apophthegmatibus, & hieroglyphicis, nominum Etymologiis, Hiſtoriarum & exemplorum cuiusuis argumenti pluribus centuriis locupletatum. Inſuper ab Haereſi, variisque erroribus repurgatum, ac copioſiſſimo indice rerum, verborum, & Exemplorum, cum generali, tum ſingulorum Tomorum ſpeciali, illuſtratum: & quatenus nunc innouatum, * aſteriſco notatum: *Auctore* LAVRENTIO BEVERLINCK, *Theologo, Protonotario, Canonico & Archipresbytero antuerpienſi.* In hac editione nouiſſima SS. Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum &c. ad hanc vsque diem acceſſione auctum & ornatum. Tomus I. continens Literas A. B. *Lugduni Sumptibus Joannis Antonii Huguetan MDCLXXIIX.* (1678). *Cum priuilegio Regis.* in fol. form. maior. pp. 997. exceptis praemiſſ. folior. 18.

— — — Tomus II. continens Literas C. D. *ibid. eod. apud eumd.* pp. 1080. excepto Elencho Titulorum & argumentorum folior. 11.

— — — Tomus III. continens Literas E. F. G. *ibid.*

ibid. eod. ap. eumd. pp. 907. excepto elencho titulor. & argumentor. fol. 8.

— — — Tomus IIII. continens Literas H. I. K. L. *ibid. eod. ap. eumd.* pp. 1094. except. elench. titulor. & argum. fol. 12.

— — — Tomus V. continens Literas M. N. O. *ib. eod. ap. eumd.* pp. 1056. exc. elencho titul. & argument. fol. 10.

— — — Tomus VI. continens Literas P. Q. R. *ibid. eod. ap. eumd.* pp. 1050. except. titulor. & argumentor. elencho folior. 11.

— — — Tomus VII. continens Literas S. T. V. X. Y. Z. *ib. eod. apud eumd.* pp. 1087. excepto titulorum & argumentorum elencho folior. 11.

Magni Theatri vitae humanae Ad normam Polyantheae vniuerſalis diſpoſiti & locupletati; Index generalis Rerum, Verborum, Hiſtoriarum & Exemplorum omnium, quae in VII. praecedentibus Tomis comprehenduntur; in hac nouiſſima editione, noua locupletatus acceſſione, nec non ad maius legentium commodum, noua foliorum cuiusque Tomi conſecutione; ad faciliorem vtilioremque redactus ordinem: Et ſingulari induſtria a *R. D.* CASPARO PRINCTIO *SS. Theologiae Licenciato* primum concinnatus; E quo ſurgit totius Operis peculiaris Tomus IIX. *Lugduni ſumptibus Jo. Antonii Huguetan M. DC. LXXIIX.* (1678). *Cum priuilegio Regis* pp. 675. excepta vnius folii praefatione & titulo.

Editio-

Editionem hanc, raram & optimam esse, testatur *Catalogus Bibliotbecae* salthenianae p 191. Constituerat Conradus Lycosthenes, rubeaquensis, *exemplorum magnum Thesaurum*, quem collegerat, in lucem emittere, morte autem praeuentus, hoc opus edere ipse non potuit. Theodorus igitur Zwingerus basileensis medicus, & philosophus, istius operis in se suscepit curam, illudque auctum, & in ordinem redactum, titulo *Theatri vitae humanae*, primum anno 1565. vnico Tomo in fol. postea hoc titulo: *Theatrum vitae humanae a* Theodoro Zwingero Basiliense, *post primam* Conradi Lycosthenis Rubeacensis *manum, plus myriade exemplorum auctum, methodice digestum, accurate recognitum. Accessit Elenchus triplex, methodi scilicet titulorum & exemplorum. Cum priuilegio Caesareo ad decennium, & Gallorum Regis ad septennium, Basileae ex officina Frobeniana M. D. LXXI.* (1571) XX. *voluminibus*, si Supplementum exceperis, & III. Tomis in fol. edidit. Tandem hoc opus, tertia editione *nouem voluminibus locupletatum, interpolatum, renouatum, Basileae* 1586. IIII. Tomis in fol. euulgatum fuit. Anno 1604. operi denuo manum admouit Jacobus Zwingerus, Theodori filius, *illud*que *recognouit, ac plurium, in primis recentiorum exemplorum auctario, titulorum atque indicum*, vt titulus prae se fert *certitudine ampliauit.* His IIluiris, se postea adiunxit LAVRENTIVS BEYERLINCK, & Antonius Hieratus, ex dioecesi coloniensi oriundus, vrbis coloniensis Senator atque bibliopola. Merita vtriusque in hoc opus, ipsis Auctoris, qui praefationem huius editionis composuit, verbis exponemus: *quod ad hoc Theatrum peculiariter spectat, cum de* basileensis *Theatri editione, partem aliquam iure haereditario haberet* Antonius Hieratus, *videretque illud propter errores quosdam a catholicis notatos, in* Hispaniam *praecipue atque* Italiam *transmitti exemplaria non posse, quae ipsi supererant* francofurtensi *cuidam typographo distraxit, iure tamen suo, vt Theatrum aliud,*

aliud, si ipsi liberet posset conficere, sibi reseruato. Quo ex tempore animum ad nouam Theatri editionem adiecit. Inde communicato cum variis amicis, per familiaria colloquia, aut per litteras vltro citroque datas, consilio tandem cum admodum reuerendo Domino LAVRENTIO BEYERLINCK *&c. de opere incipiendo, ac perficiendo conuenit, ea conditione, vt quae ex antiquo Theatro, sine vlla erroris suspicione ac nota retineri possent, seruarentur. 2. deinde vt quoniam multi, accuratam illam methodum, in re historica minus probabant, in titulis ordinandis, ordo alphabeticus seruaretur. 3. ad vitandam morosam exscribendi molestiam, vt libri correcte impressi conscinderentur ac particulae variae ad futuram editionem adcommodatae chartis quibusdam in magni voluminis speciem dispositis affigerentur. Qua in re admodum liberalem se, ac magnificum, in variis sumptibus faciendis,* Antonius Hieratus *exhibuit, neque vlli labori pepercit, donec quod animo circa huius Theatri editionem destinarat, plane perfectum absolutumque videret.* Prodiit haec *quinta* editio *Coloniae* an. 1631. IIX. Tomis in folio. Ad hanc expressa est, cuius titulum adscripsimus, *sexta* editio, quam Bibliopola Joan. Antonius Huguetanus, nomini Ferdinandi II. magni Etruriae Ducis inscripsit. Praeter *praefationem, adprobationes, priuilegium,* & *titulorum atque argumentorum elenchum* breuis LAVRENTII BEYERLINCK *vitae* descriptio, praefixa Tomo I. conspicitur. In praefatione, quae Tomum IIX. antecedit, indicis exponitur ratio. Quae Joannis Henrici Boecleri de LAVRENTII BEYERLINCK labore fuerit sententia, patet ex eius *dissertat. ad* Justi Lipsii *politic.* p. 88. vbi ait: *Theatrum vitae humanae* Zwingeri *commendatur.* LAVRENTIVS BEYERLINCK, *Jesuita, Theatrum scripsit, ad obscurandum* Zwingerum; *sed* ἀκρίβειαν Zwingeri *non adtingit.* Conf. eiusd. *Bibliograph. critica* Cap. XXVII. §. IIII. p. 448 sqq.

LAVRENTIVS BEYERLINCK, Antuerpiae, patre Adriano, medico natus anno 1578. fuit. Post varia mune-

munera ecclesiastica, quae in Jesuitarum collegio louaniensi, vaulxiano vulgo gandensi, & coenobio bethlemitico Canonicorum regularium Augustini, obiit, in patriam euocatus, a Joanne Miraeo, antuerpiensium Episcopo, anno 1605. primam seminarii dioecesani praefecturam suscepit, mox canonicatum, cum officio archipresbyteri ruralis, in ditione antuerpiensi & lirensi, tandem anno 1614. munus Archipresbyteri, in ecclesia cathedrali antuerpiensi, & a Paullo V. dignitatem apostolici Protonotarii obtinuit. *Vir* fuit, vt Francisc. Foppens in *Bibliotheca* belgic. Tom. II. p. 805. scribit, *sermone ac stylo disertus, quod testantur conciones, quas variis in locis, ad populum frequentes habuit, & scripta varii argumenti, ingenio facili & expedito, comitate morum & affabilitate gratius & carus omnibus, vitaeque innocentia, atque in Deum pietate, apud ciues & exteros clarus.* Diem obiit supremum d. VII. Jun. anno MDCXXVII. aetatis anno XLVIIII. Conf. *Vita*, *Theatro vitae humanae* praemissa. Paul. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 437.

CXXXXIIII.

M*agistri* ALLANI *optimi viri* liber de poenitentia confitentibus & confessiones audientibus vtilissimus. in 12. form. maior.

In fine libri, quem ipsi non vidimus, sed notitiam illius, amico cuidam bibliophilo cassellensi acceptam referimus, haec leguntur verba; *Explicit Summa penitentionalis In officina* Johannis Miller. August. Vindelicorum *quinto Idus Aprilis Anno Salutifero M. D XVIII.* (1518). Tribuitur libellus ALANO AB INSVLIS, cuius supra p. 827. librum *de planctu naturae*, & *doctrinale altum* descripsimus, quam etiam ob rem, ALANI AB INSVLIS *operibus*, a Carolo Vischio, *Ant-*

Antuerpiae typis Guil. Lestenii, an. 1653. in fol. editis, insertus fuit. Ipsum illum libellum esse existimauit Carolus Vischius, cum libro, qui sub eiusdem ALANI circumfertur nomine, & quod nos sciamus, nondum editus est, & *corrector seu medicus animarum* in codicibus inscribitur. Sed libros esse diuersos ostendit Casimirus Oudinus, in *Commentar. de Scriptor. eccles.* Tom. II. col. 1407. vbi varios codices *Correctoris*, in bibliothecis parisiensibus, & inter alios, optimae notae codicem, in Bibliotheca S. Germani parisiensis, se vidisse adfirmat, cuius initium his verbis fuerit conceptum: *Incipit liber, qui* corrector *vocatur & medicus, qui correptiones & animarum medicinas pleniter continet, & docet vnum quemque sacerdotem, etiam simplicem quomodo vel qualiter vnicuique succurrere valeat: ordinato vel sine ordine, pauperi, diuiti, puero, iuueni, seni, decrepito, sano, infirmo, in omni aetate, in vtroque sexu; Quo tempore Presbyteri plebium, canonica authoritate, discordantes ad pacem, & delinquentes ad poenitentiam compellere debeant.* Libellus autem *de poenitentia* editus, eiusmodi refert initium: *Hebdomada priore, ante initium Quadragesimae Presbyteri plebium, conuocent ad se populum* &c. Id in primis posterior liber singulare habet, quod auctor illum grauius peccare existimet, qui deformem compresserit feminam, quam qui cum formosa rem habuerit. Verba auctoris haec sunt:

Si pulchra fuerit vel non.

Considerandum est etiam vtrum pulchra fuerit vel non. quia minus peccat, qui cognoscit pulchram, quam qui turpem. quia ille magis cogitur qui pulchram & vbi maior coactio, ibi minus peccatum est. Coniugium praeterea in eodem libello, pro maximo sacramento ab auctore venditatur, quod haec testantur verba:

de fornicatione cum virgine.

Si corrupit virginem & postea suscepit in vxorem. eo quia solas nuptias violauit: quod maximum sacramentum

tum *est vnum annum per legitimas ferias peniteat. Si autem post corruptionem non duxit eam vxorem. duos annos peniteat* &c.

Scriptoribus, quos de ALANO AB INSVLIS, supra excitauimus, testes addi poterit Francisci Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 36 sqq.

CXXXXV.

JOANNIS FABRI *episcopi constantiensis in Spiritualibus Vicarii* Opus aduersus noua quaedam & a christiana religione prorsus aliena dogmata Martini Lutheri. Paulus Magister gentium ad Hebraeos vltimo. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci &c. in 4. form. maior. folior. 320.

Inter cimelia, quibus Bibliotheca patriae meae publica, superbit, huius libri rari etiam monstrari solet exemplar, membranis pergamenis impressum. Nihil profecto pulchrius, nihil splendidius, nitidiusque effingi poterit. Folia membranacea purissima sunt, omnisque liber ita comparatus est, ac si hodie e typothetarum prodiret manibus. Litterae florentes omnes, vario colore distinctae sunt. Littera, qua *dedicatio*, ad Adrianum sextum inchoatur, nec non littera initialis, *epistolae ad* Lutherum, & *praefationis ad Lectorem*, multo auro, mira arte, laeuigato ornata est. Omnis praeterea ora paginae, in qua *praefatio ad Lectorem* inchoatur, elegantissimis florum figuris, *en mignature*, vt Galli loquuntur, decorata est. His tandem accedunt insignia Ducum Saxoniae, quae omnem tituli paginam secundam implent, tanta arte depicta, vt nihil prorsus, in eo genere desiderari queat. Verba libro adscripta, siquidem iis habenda fides est, ipsum illud exemplar esse produnt, quod a Georgio Duce Saxoniae,

xoniae, Joanni VII. Episcopo misenensi, ex Schleiniziorum gente oriundo, muneris loco oblatum fuit. Oppugnauit hoc opere JOANNES FABER libellum Martini Lutheri, *de potestate papae* inscriptum, in quo non modo potestatem Pontificis vellicare, sed & probare sustinuerat, ad primatum Petri minime pertinere quae Matth. XVI. v. 18. 19. leguntur, neque illud Joannis vltimo v. 15. 16. 17. Per omne volumen, primum Martini Lutheri verba, deinde JOANNIS FABRI, ad illa responsio posita fuit. *Excusum* opus litteris romanis luculentissimis, in fine dicitur Lipsiae *diligentissima censura per optimum virum* Melchiorem Lottherum. *Anno a Christo nato. M. D. XXIII.* (1523) *in Die Marci Euangelistae.* Ad eos autem JOANNES FABER, omnino, Lutheri aduersarios pertinet, qui sententiam suam sermone modesto, & nullis infecto conuiciis proferre non dubitarunt. Blandis igitur verbis, aduersarium suum, in *praefatione* compellat, & inter alia dicit: *Non inuenies in his omnibus tragica ac quasi veneno tincta scommata —— ab illis abstinere tecum sermonem habiturus, mihi persuasissimum est. Conuertamus itaque gladios in vomeres, & hastas in ligones. Sectemur pacem, & deus pacis erit nobiscum. Nam quantum ad me pertinet, ita me Deus amet, hoc maxime & id vnum cupio vt veritas triumphet docere & doceri paratissimus. Tantum enim abest, vt offendar emendatione tua vlla, vt apud me gratiam non mediocrem sis olim initurus, si meliora si castiora docueris. id tamen absque laedoriis, absque libellis famam obscurantibus, ac etiam semoto rancore fiat. Inciderunt* (*vt nosti*) *nonnunquam inter viros sanctos amicae in studiis dissensiones. vnde &* Paulum *a* Petro *dissensisse,* Paulum *quoque &* Barnabam *propter* Marcum *separatos, sacrae tradunt historiae. Quod si dissentire ab alio contumelia foret, quis vnquam scriptorum non alicubi dissentit a caeteris? Lege igitur dum licet per otium lucubrationem hanc meam. & tuum in* Christo *confratrem, quod facis diligito.* ἔῤῥωσο ἐν κυρίῳ.

Omnia

Omnia quae de JOANNE HEIGERLINO, qui a patris fabri ferrarii opificio, FABER dici maluit, ordinis Dominicanor. Theologo, Leutkirchae in Algouia oriundo, & per varia munera ecclesiastica, ad episcopi viennensis dignitatem euecto, dici poterant, post Posseuinum, Seckendorfium, Echardum, Arnoldum, aliosque exhausisse videtur Carolus Ernestus Kettnerus, in *Dissertat. de* JOANNIS FABRI *Episcopi* viennensis, *vita & scriptis, Lips.* 1737. in 4. vbi etiam de *operibus* eius, in vnum volumen compactis, pluribus verbis agitur.

CXXXXVI.

Historia vnd Geschicht des Ehrwirdigen vnsers in Gott lieben Vaters, Herrn Doctoris Martini Lutheri, Seliger gedechtnus, wie er durch Gottes Geist getrieben, vnd sich anfenglich aus sonderlicher Schickung des Almechtigen zwischen jm vnd dem Babst der Streit erhoben, domit das Selige Licht des Heiligen Euangelii in disen letzten Zeiten wider an tag gegeben, Vnd wie es bis auff diese stund, nach vielen vnd mancherley eingeschlichenen Corruptelen, heimlichen vnd offentlichen Verfelschungen, wunderbarer weis erhalten, vnd itzt in die new auffgerichte Formulam Concordiae rein vnd vnuerfelscht ist gebracht worden. Aus seinen eigenen Schrifften vnd andern Historien vmb gemeiner Leut besserer Nachrichtung willen, zu Trost Warnung vnd Vermanung mit vleis zusamen gezogen, vnd in druck gegeben, durch M. PAVLVM SEIDELIVM *Werdensem. Wittemberg Gedruckt bey Simon Gronen-*

berg 1581. in 4. pp. 127. except. praefat. & titul. folior. 11.

Librum admodum esse rarum, docet *Catalogus Bibliothecae* falthenianae p. 58. Memoratus fuit a Joan. Alb. Fabricio in *Centifolio* lutherano p. 920. a Joan. Georg. Walchio in der *ausführlichen Nachricht von* D. Martino Luthero, *Operum* Lutheri Tom. XXIIII. edit. *halens.* in *Vorbericht* p. 7. E praefatione adparet, quod haec secunda sit editio, quo vero tempore prima prodierit, nos quidem ignoramus. Ornauit PAVLLVM SEIDELIVM epigrammatibus latinis M. Martinus Rederus H. In *lexico eruditorum* auctor locum nondum inuenit. In praefatione, quae Wittenbergae scripta est, se vocat *bonarum artium magistrum, & SS. Theologiae studiosum.*

CXXXXVII.

Lutherus Drama M. HENRICI HIRTZWIGII *Gymnasii Moeno Francofurtani Rectoris; Megalandri* Martini Lutheri Islebio Mansfeldii infinitos Circa ortum progressumque repurgati a se Euangelii Labores ostendens. *Anno Jubilaeo Euangelico primo Qui est a nato Christo M. DC. XVII.* (1617). *Witebergae Sumptibus Caspari Heiden Bibliopol. Typis Johannis Matthaei.* in 8. folior. 112.

In *Catalogo Bibliothec.* Heukelom-Akersloot. P. III. p. 259. & in *Catalogo Bibliothecae* falthen. p. 484. libellus dicitur *rarissimus*, qui etiam a Jo. Alb. Fabricio in *Centifolio* lutheran. p. 912. adductus fuit. Auctor illum sacrum esse voluit Joanni Georgio Electori Saxoniae. In epistola dedicatoria, se amicorum hortationibus incitatum esse scribit, vt hoc *Drama*

com-

componeret, cum inter ſolemnia, Vitebergae anno 1617. ob reformationem Lutheri iubilaea, Lutherus in theatrum producendus eſſet. Argumentum, quod pertractauit, auctor his verſibus expoſuit

Lutherus auguſtinianae *familiae*
Monachus, Friderici ſapientis *l. Septemuiri*
Juſſu Doctor ſacris ſtipulatus literis,
Vt fabulas videt indulgentiarias,
A Tecelio *ſociisque omnium auariſſimis*,
Lucri inſtitutas aucupandi gratia,
Inuehitur in quaeſtorum illam impudentiam
Artes Romanas Puccianas *neſcius*
Propugnant nundinationes Prierius,
Perſonatus Tecelius, Wimpina, Eccius
Romae *dies* Luthero *dicitur. locus*
Suſpectus. Cauſſam Auguſtae *peragit ſuam*
Ad Caietanum; Aldeburgi *ad* Miltitium;
Vormatiae Vangionum *ad ipſum Caeſarem.*
Vbi praeter fas proſcriptus. Wartburgium
In ſolum de conſpectu abducitur locum.
Interea Caroloſtadius *turbas ciet*
Hic Witembergae. Lutherus *Pathmo redit*
Inuito Electore. ſaeuis aduerſariis.
Eccleſiam reſtituit turbatam in integrum
Latomum *expugnat, cum* Orlamundanis *fruſtra agit*
Aduerſus Munzero *diſſuadet ruſticis*
Seditionem. Cum Cinglianis *diſputat*
Marpurgi Haſſorum. Auguſtanae *ſemina iacit*
Confeſſionis. Viſit ad Vergerium
Cardinalem. cum de re ſacramentaria
Errorem Bucerus, *ſociique publice*
Deteſtarentur, accipit in fratrum loco.
Auguſtanae *confeſſionis ſyllabam*
Ne quam mutet dehortatur Melanchthonem.
Wittenbergam *Profeſſorum in dubio fide*
Relinquit. Electoris internuncii
Reducunt. accerſitus poſt Islebium

 Magno

Magno pietatis exemplo in Christo *obit.*
Funus Wittenbergam *apparatu regio*
Effertur. hic situm est iratis inferis.

Personae in scenam productae fuerunt:

1. Fridericus Saxo.
2. Staupitius.
3. Lutherus.
4. Mellerstadius Rector.
5. Magdalena Medicea.
6. Leo X. papa.
7. Laurentius Puccius quatuor Sanctor. Cardinalis.
8. Tecelius.
9. *Populus.*
10. Menalcas.
11. Timotheus famulus Lutheri.
12. *Studiosi.*
13. *Bibliopola.*
14. *Miles.*
15. Wimpina.
16. *Scholastici.*
17. *Magistri nostri.*
18. Ochsenfurtius.
19. Syluester Prierias.
20. Eccius.
21. Hostratius.
22. Hieron. Episcop. Aesculanus.
23. Caietanus.
24. Lincus.
25. Vrbanus Orator.
26. *Prior in* S. Annae.
27. Langmantelius.
28. Pfeffingerus.
29. Auerbachius.
30. *Cardinalitii.*
31. *Minister.*
32. *Eques.*
33. *Tridentinus.*
34. AlbertusMansfeldensis.
35. Miltitius.
36. Spalatinus.
37. Amsdorfius.
38. *Canonistae.*
39. *Aulici.*
40. Carolus V.
41. Casp. Sturmius.
42. Albertus Moguntinus.
43. Eccius J.C.
44 Clapion.
45. *Nuncius.*
46. Bucerus.
47. Cochlaeus.
48. Hermannus coloniens.
49. Reinhardus treuirens.
50. Ludouicus palatinus.
51. Joachimus brandenburg.
52. Philippus Hessus.
53. Vlricus a Pappenheim.
54. *Hispani.*
55. Schurfius.
56. Möschaeus.
57. Smulius.
58. Vaehus.
59. Peutinger.
60. Thuen.
61. Volradus vonWatzdorf.

62. Ca-

62. Caracciolus.
63. Alexander.
64. Perleps.
65. Schoenbergius.
66. *Equites.*
67. *Auriga.*
68. Caroloſtadius.
69. Philippus Melanchthon.
70. Latomus.
71. Henricus Rex Angliae.
72. Orlamundenſis.
73. Wolfgang. Stein Prior witebergens.
74. *Chorus pontificior.*
75. *Kalenſes.*
76. *Ruſtici.*
77. Müncerus.
78. Oecolampadius.
79. Cinglius.
80 Clemens VII. Papa.
81. Mercurinus Orator Caeſaris.
82. Joannes Elector.
83. Vergerius.
84. Frid. Miconius.
85. Capito.
86. Frechtius.
87. Otherus Scholaſticus.
88. Bern. Lycoſthenes.
89. Muſculus.
90. Germanus.
91. Aulberus.
92. Schradius.
93. *Conſiliarii.*
94. Maior.
95. *Tabellarius.*
96. *Schwenckfeldii.*
97. *Judaei.*
98. Juſtus Jonas.
99. Conradus von Schwarzburg.
100. Coelius.
101. Aurifaber.
102. Ambroſius.
103. Jan. Frideric. Schwarzburgicus.
104. Alberti Coniux.

Per omne *drama*, ex conſuetudine illorum temporum, valde prolixum, auctoris feſtiuum ingenium vndique elucet. Teſtis eſſe poterit particula Act. II. Scen. III. in qua producti fuere

Lutherus, Wimpina, Tecelius, *Scholaſtici*, *Magiſtri noſtri*, Ochſenfurtius, Eccius, Sylueſter Prierias, Hoſtratius.

LVTH. *Quem video exeuntem, & quem ingreſſum vidi modo?*

WIMPIN. *Ego* Conradus Wimpina *hic in inſidiis ero Succenturiatus ſiquid deficiet meus*

Tecelius *idque iustus huc exire sum*
Homo ipse nuspiam est. declinat forum puto.
LVTH. *Adeo ad virum?* WIMP. *quem conspicor?* Lutherus *est*
At at! LVTH. *saluto te ornatissimum virum.*
WIMP. *Salue tantundem.* TECEL. *consalutant amicius,*
Non hoc placet factum, prodibo vt fulminem,
Vultus non secus, quam si ab Acheronte veniam, erit.
LVTH. *Quis ad nos festinat? mi Vir.* WIMP. Tecelius
Is est? annon est? Ipsus est. Quid hoc hominis?
Quid vulticuli? LVTH. *Virum conuenire volupe mi est.*
TEC. *Occidi. gaudet.* LVTH. *salue salute plurima*
TEC. *Sat salutis est.* LVTH. *Gaudeo cum saluus advenis.*
TEC. *Qui me tam blande appellas pauper diuitem?*
Istuc puto is, vt temet concilies mihi,
Qui neruos incido thesibus tuos meis.
Frustra quam quaeris abs me inibis gratiam
Flagitium hominis! LVTH. *Bona verba quaeso.* TEC. *Cui? Tibin'*
LVTH. *Aio inquam. Nam quid sumis* Teceli *tibi?*
Theses tuas quas dicis, hic tuas negat
Wimpina, *suas affirmat.* TEC. *Ain' tu?* WIMP. *constat hoc*
Vnde, item haud constat. TEC. *quasi vero mihi non sit datum*
Necesse cum est. cumque res ipsa cogit, in altero
Quaerere operam ocio, cum mihi ocium non est
Dum sit ocium. LVTH. *id dum hominum genus erit haut erit.*
TEC. *Et quam tu habes facultatem sponso gregis*
(*Rectene* Wimpina? WIMP. *sponso? ita*) *sponso inquam gregis.*
Christiani, Pontifici Romano *illudere?*
LVTH. *Quem vt par est, ego.* TEC. *tu scilicet?* WIMP. *tu scilicet?*

LVTH.

LVTH. *Omnibus veneror.* TEC. *veneror.* WIMP. *veneror.* TEC. *risum nimis.*
LVTH. *Veneror, inquam*, TEC. *aegre.* WIMP. *continui.* LVTH. *summis modis*
Vos autem? TEC. *qui?* WIMP. *nos?* LVTH. *tu & tu inquam, cum manipulis*
Praesidiariis Francofordiae *atque* Lipsiae,
Sanctissimam Pontificis famam, laudibus
Chartacearum veniarum annon luditis!
SCHOL. *Nos?* LVTH. *Vos vero.* TEC. *hinc?* WIMP. *garrit hic.* TEC. *mera somnia.*
LVTH. *Immo auditis hoc ipsum, quod verissimum est.*
MAG. NOST. *Nimirum hic solus sapit. homo o delirium*
Quorum animi plantas Pontificis dudum colunt,
Non sublimem pedem; hos tu nos parum putas
Exosculari papam, decreta, canonas?
Ecclesiam parum vereri? ludere.
Plurimum? LVTH. *quos?* MAG. NOST. *nosne?* LVTH. *nosne qui nos? nescio*
MAG. NOST. *nos.* TEC. *agite.* WIMP. *agite*
MAG. NOST. *agite.* TEC. *hinc?* WIMP. *nosne?* MAG. NOST. *nosne.* LVTH. *vos.*
MAG. NOST. *nos.* LVTH. Christe *tuam fidem! qui horum clamor hominum est.*
Nam qui vos estis? MAG. NOST. *Magistri nostri nos sumus.*
LVTH. *Vestri.* MAG. NOST. *non vestri. Magistri nostri nos sumus.*
LVTH. *Cum sitis. quis magistros constituit meos?*
MAG. NOST. *Non magistri mei, magistri nostri nos sumus.*
LVTH. *Illi magistri nulli sunt.* MAG. NOST. *iniuria est.*
OXENF. *Magistros illos, Magistros nostros hic vocat.*
LVTH. *Magistri cuii vos, quid ad me hoc attinet?*
MAG. NOST. *Iniuria est magistros Cuios nominat:*
TEC. *agite.* LVTH. *Magistros hos scire perparum liquet*

TEC. *Agite.* MAG. NOST. *Magistros Hos dicit quid hoc rei?*

LVTH. *Quis mihi qui vos?* MAG. NOST. *Magistri nostri nos sumus*

LVTH. *Omnes vtinam nostri simus. primum omnium Magistri, post aliorum.* MAG. NOST. *istbaec iniuria est.*

Magistros aliorum nos vocat. nostri sumus.

LVTH. *Este sane vestri per me. Stulti est, qui suus.*

MAG. NOST. *O impudens dictum!* LVTH. *Responsum, haut dictum id est.*

MAG. NOST. *Magistri nostri nos sumus.* LVTH. *nostri.* MAG. NOST. *Tui*

Quidem Magistri aut gregalium nulli sumus.

LVTH. *Vtinam nostri sitis, quod melius magis foret.*

MAG. NOST. *Pater* Ochsenfurti! *Magistri nostri non sumus?*

OCHSENF. *Vermis! magistros Nostros esse hos hoc scio.*

Manifestum, honorificos etiam explodit gradus.

Nempe lolium nullum solum. LVTH. *Vir mi prius*

Salue. OCHSENF. *a te homine? a nullo saluere minus velim.*

Quare, qui sunt, Magistros nostros non vocas?

LVTH. *Ego? Magistros nostros dico: esse se negant.*

Magistri nostri! MAG. NOST. *non sumus!* LVTH. *audis?* OCHSENF. *audio.*

LVTH. *Linquamus haec* &c.

De auctore, gymnasii Moeno francofurtani Rectore, nihil nobis innotuit, praeterea quod tragoediam etiam, titulo Belsazer composuerit, quae Spirae Nemetum 1615. in lucem edita fuit.

CXXXXIIX.

Lutherus Triumphans Papa corruens Pro Solennitate iubilaea, largiſſimaque Spiritus Sancti ſuper diuum Lutherum effuſione, in celeberrima Argentinenſium academia heroico carmine publice decantatus. a NICOLAO MARTINI *Demmino Pomerano P. L. Caeſ. Anno LVtherVs DIgne Laeto petIt aſtra trIVMpho.* (1618). *Argentorati excudebat Marcus ab Heyden.* in 8. folior. 32.

Inter libros rariores hic omnino reponi debet, qui paucis admodum ſcriptoribus cognitus fuiſſe videtur. Epigrammate latino, illum dicauit auctor XIIII. iuuenibus, qui tunc temporis, ſtudiorum cauſſa, in academia argentoratenſi commorabantur, & conuictu Matth. Berneggeri, Profeſſoris, vtebantur. Illud epigramma excipit *Programma* M. Caſpar. Brülouii, pomerani, P. L. caeſar. in eadem academia poeſeos Profeſſoris, verſibus compoſitum hexametris, quo ſolemnia, in memoriam reformationis Lutheri, peragenda indicit. Oratorem & poetam NICOLAVM MARTINVM hoc elogio commendat.

Spiritus vt venit noſtrorum tempore patrum,
Diue Luthere *tuum pertentans osque manumque*
Vi ſanctae Triadis preceque ſtudioque perenni:
Cras, quando eois caput erigit altior vndis
Phoebus, *& octaua iam linea tangitur vmbra*
Hic vbi ſe pandunt magni noua tecta lycei;
MARTINVS *cui dat primum* Victoria *nomen*
Plebis: Balthico Pomerania *proxima ponto*
Et genus & ſtirpem; qui Caeſare dante benigno
Lauriferi fruitur condigno vatis honore,
Heroum recinet numeris, vitamque Lutheri,
Floribus inſertis vatum memorabit ad vnguem &c.

Sequuntur *anepigrammata gratulatoria a ſympatriotis & amicis* in laudem NICOLAI MARTINI conſcripta. *Carmen* ipſum, quod publice recitatum fuit, hexametris, ſi recte poſuerimus calculum, 1481. abſoluitur, & res, a Luthero per omnem ſuam vitam, ad mortem vsque geſtas, exponit. Inter illos ſcriptores NICOLAVS MARTINI obtinet locum, qui peruulgatam fabulam, de Joanne papiſſa litteris denuo prodiderunt. Qualis praeterea poeta fuerit, ex initio poematis lectores intelligere poterunt:

En renouant Phlegon, Pyroeis, Eous, *&* Aethon
Nunc iterum trinos ſacri ſpiraminis actus:
Abramides *primi primum celebrare, ſecundum*
Chriſticolae *celebrant, quos iam* pomeranica *Muſa*
Judicis *in medium referet: ſed tertius iſte*
Jam mihi, iam celebrandus erit, nam primus, & anno
Praeſenti inceptus: quare praeſentibus horis
Facta virumque cano, ſacro, qui percitus oeſtro
Pontificem domuit, Romam *turbauit, & omnem*
Verbi glaucomam radiis mutauit, in orbe
Quod nec Caeſaribus licuit, neque regibus vnquam.
Chriſte *mihi cauſas memora, queis laeſus Ioua*
Quidue dolens pater altitonans tot adire labores
Lutherum *impulerit, Papae ſic vertere regna.*

— — — — — —

Vrbs antiqua fuit, multos dominata per annos.
Diues opum, & ſtudiis non belli aſperrima belli
Romulus *&* Remus *ſtruxere, hinc* Roma *vocatur,*
Altera metropolis Solymam *& poſt orbis habetur*
Inter enim cunctas tantum caput extulit vrbes
Cimmeriis etiam tenebris Chriſtum *ante ſepulta*
Vt ſimul hocce die nobis exempla relinquat.
Huic, (cum reſpuerit verum iudaica turba
Meſſiam) pater altitonans patefecit, ad iſtam
Chriſti*feros transmiſit enim cum voce miniſtros*
Semina de Chriſti *verbo qui ſpargere poſſent.*
Chriſti*feros aſt inter eos loca prima tenebat*
Paulus, *is in ſummo caelo qui edoctus habetur:*

Tanto

Tanto etenim zelo docuit ſacra dogmata, tanto
Cordi hominum ſtudio Chriſtum *implantauit, vt omne*
Idolum ſubito tota procul vrbe fugarit:
Dexter enim verbis Deus adſuit, intima verbis
Hinc velut ancipiti punxit penetralia ferro.
Poſt ipſis verum teſtantia ſcripta reliquit,
E queis doctores veſtigia ſacra ſequentes
Haurirent populo viuo ceu fonte ſalutem.
Tempore creuit amor verbi, creuitque colenda
Omnibus in terris pietas &c.

In *lexico eruditorum* de NICOLAO MARTINI nihil relatum legimus.

CXXXXVIIII.

Querela D. Martini Luteri ſeu Somnium Clementis Al! *ἀνίκητος ἡ ἀλήθεία, ψευδοδοξία δὲ καταλύεται. Gorlicii Ambroſius Friſch excudebat Anno MDLXXX.* (1580). in 4. folior. 16.

Prodiit hoc opuſculum eo tempore, quo theologorum animi, ob controuerſiam, de adiaphoris, ac bonis operibus adhuc feruebant. Auctorem fuiſſe IOACHIMVM CAMERARIVM, ſcribendi ratio prodere videtur, quare etiam illi, qui contra hunc ſomniatorem, calamum ſtrinxerunt, Joannes nimirum Stolzius & Nicolaus Amsdorfius, aliique, eiusmodi verbis vſi fuerunt, e quibus oppido adparet, quod CAMERARIVS de opuſculo ſcripto illis fuerit ſuſpectus. Ita enim is in *Defenſione* Martini Lutheri *ſeu ſomnio Ratiſpon.* 1555. in 8. p. 82. 91. & 103. voce *Camerinae,* & p. 93. *Cubicularii*, haud obſcure CAMERARIVM perſtringit; hic autem in *epiſtola reſponſoria ad* Stolzium, quae legitur *ibidem* p. 48. *durius tractandus fuiſſet*, ait, *ſycophanta mendax, & virulentus, etiamſi* camerarius Papae *eſſet.* Legimus praeterea in Lucii Vigilii

Vigilii Jesurbii rarissima *Aegloga Hagnon*, cuius mentionem fecimus in *Analectis litterar. de libris rarior.* p. 483 sqq. versus nonnullos, qui nisi plane fallimur, ad hoc opusculum respiciunt, & CAMERARIVM fuisse auctorem produnt. Ita vero personatus ille poeta, Vanniolum introducit loquentem:

Quid dicam, sibi quod Coridon *quoque* somnia *fingit*
Vana, notis fagis quae incidit grandibus, ipsum
Et secum affirmat per visum Hagnona (Lutherum) *locutum*,
Ingentes nugas magno conamine voluit?
Scilicet ac doctum tentat corrumpere Amyntam (Ph. Melanchth.)
O Corydon, Corydon, *quae te dementia cepit?*
Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est.
Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget vsus,
Aut Ionas *curas vites*, *aut* attica *mella.*
Tu nimium quoque Amynta *paues, nec respicis illud*
Prouidus vt Pan (Christus) *curet oues ouiumque magistros*
Quid tibi nunc caelo delapsus diceret Hagnon
Quod pauidus stulto nimium credis Corydoni?
Somnia *quodque tua &* Corydonis *seria censes.*

Alter pastorum Petasillus, ad haec Vannioli verba respondet:

Rusticus est Corydon, *nec* somnia *curat ouile*
Dulcia quod tantum cupide audit carmina Panis &c.

Poetam autem, sub Corydonis persona perstrinxisse CAMERARIVM, ex eo patet, quod Corydonis nomini, in margine, prima nominis CAMERARII syllaba, CAM. adposita fuerit. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 103. *Analecta litterar. de libris rarior.* p. 733. & p. 1137. & qui omnium optime libri pertractauit historiam, Jacobus Thomasius singulari differt. quae extat in Christian. Thomasii *Historia sapientiae & stultitiae* Tom. I. Cap. II. p. 23--40. Prima *querelae* Martini Lutheri prodierat editio anno 1554. in 8. quam-

quamuis opusculum iam Id. Octobr. anno Christi 1553. conscriptum esset. In nostrae editionis calce, quae secunda est seorsum euulgata, haec adiecta leguntur verba: Johannes Sturmius *in Libro academico F. 1. Facie 2 congruens cum eo quod supra ponitur B. 4. facie 1. Memini me ante aliquot annos in quadam* Luteri *epistola legere: quae est in Bibliotheca* Conradi Huberti: *ad* Wolfgangum Capitonem: *Nihil sibi suorum scriptorum placere: praeter Catechismum suum: & librum de seruo arbitrio.* Respicit hoc Sturmii testimonium ad verba, quae in nostra editione l. cit. Luthero, auctori, per somnium adparenti, & de tristi ecclesiae, inutilibus controuersiis & rixis concussae, statu, conquerenti tribuuntur. *Optaui ego aliquando omnia mea scripta intercidere, & vnum modo libellum durare, quo cum* Erasmo roterodamo *de arbitrio voluntatis humanae disputaui. Nam cum ille vir esset doctissimus, & ingenio praestaret caeteris, nec non pro callido in primis haberetur, placebat tum mihi, ita sapientiam humanam offendisse, vt non animaduerteret neque videret talis & tantus vir, qua de re esset controversia. Sed tum illud votum alio tendebat. Nunc vero, si de meis libris sententiae decerptae, stabilire mirabiles opiniones debeant, hominum non quaerentium, quid verum sit, sed quid plausibiliter pro re nata dicatur: quanto erat aequius huc dirigere voti prioris consilium & nunc etiam optare, vt mea scripta extarent nulla?* Cum *Querelae* Lutheri, vti iam diximus, Joannes Stolzius anno 1555. *Breuem defensionem* Mart. Lutheri, in modum *somnii*, & Anonymus opponeret *Klagrede* D. Martini Lutheri *vnd Vrtheil von gegenwärtigen etlichen Händeln vnd Jammer dieser Zeit; gedruckt zu Regenspurg durch Hansen Kohl.* in 4. cui Nicolaus Gallus praemisit praefationem, eodem anno 1555. in lucem exiit Auctoris anonymi *Onar hypar seu Syndicus Querelae* Martini Lutheri, in quo vtrique *Querelae* aduersario respondetur. JOACHIMUM autem CAMERARIUM, istius quoque opusculi fuisse aucto

auctorem, luculentis probauit testimoniis Jacobus Thomasius l. cit. p. 30 sqq. Haec duo CAMERARII scripta latina, cum Stolzii *confutatione* & adiectis Amsdorfii ad Stolzium *epistolis*, iunctim edita fuere *Basileae ex officina oporiniana* anno 1555. in 8. vid. *Catalogus Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 520. Reliqua, quae ad *querelae* Lutheri historiam spectant, exposita fuerunt a Jacobo Thomasio l. cit. Conf. Vincent. Placcii *Theatr. Anonymor.* Cap. II. p. 132 sqq.

CL.

Enarrationes MARTINI LVTHERI in Epistolas D. Petri duas, & Judae vnam, in quibus quicquid omnino ad Christianismum pertinet, consummatiss. digestum leges. *Argentorati apud Johan. Heruagium, quarto Nonas Julias. Anno M. D. XXIIII.* (1524). in 8. folior. 164.

Qui MARTINI BVCERI scripta omnia hodie rariora esse cognouerit, illi quoque libello, raritatis laudem non denegabit. Joannes sane Heruagius *chalcographus pius, & operae haud ignauae*, a MARTINO BVCERO, argumentis minime vulgaribus contendit, vt ea, quae in *duas* D. Petri *epistolas*, & *vnam* Judae, LVTHERVS, populo suo, lingua vernacula differuerat, latina redderet, quando id fratribus Gallis, magno vsui futurum esse, ipse sibi persuaserat BVCERVS, qui id nos docet, in praefatiuncula, *ad christianum lectorem*, vbi praeterea neminem a tempore Apostolorum exstitisse perhibet, cuius quidem lucubrationes habeantur, qui diuinas scripturas, MARTINO LVTHERO sincerius atque dexterius enarrauerit.

CLI. Ser-

CLI.

Sermones aliquot fane quam pii, a MARTINO LVTHERO lingua vernacula perfcripti, nuper autem latinitate donati; Quorum Elenchon proxima pagella indicabit. *Argentorati Anno. MDXXVI.* (1526). in 8. folior. 128.

Forfitan opinione non decepti erimus, cum hanc *fermonum* LVTHERI verfionem, ab eodem Martino Bucero profectam effe credimus. Lucem vidit libellus *Argentorati, apud Joannem Heruagium, menfe Martio anno 1526.* Omni praefatione deftitutus eft, e qua elicere auctorem forte poteramus. *Sermones* LVTHERI XII. qui in illo inueniuntur, funt tales:

I. *De diuite Epulone &* Lazaro *mendico.*

II. *De excidio* hierofolymitano, *& quod fimili internitioni* Germania *deftinata fit, nifi vifitationis fuae tempus agnofcat. Tum quid fit templum Dei.*

III. *De extrema in Deum blafphemia, qua Papiftae cottidie abutuntur, dum in Miffis fuis antichriftianum Canona legunt.*

IIII. *Sermo mira breuitate, quid Chriftiano praeftandum fit, expediens.*

V. *Sermo docens abufus, qui in ecclefiam irrepferunt, non manibus, fed virtute verbi exterminandos effe.*

VI. *Sermo de iis, quae non neceffario exiguntur, fed libera a Deo permiffa funt,* cui adiecta eft adpendix *de fimulachris.*

VII. *Sermo partim de fimulachris, partim de ciborum delectu differens.*

IIX. *De duplici hominum genere in fide bifariam fe habente. Et quae vera fit fides.*

VIIII. *De bono & malo paftore.*

X. *De feptem panibus.*

XI. *De*

XI. *De robore & incremento fidei & charitatis.*
XII. *De decem leprosis*, cum adpendice *de figura & allegorica significatione.*

Hisce XII. *sermonibus* tandem adiecta est *breuis enarratiuncula decimi psalmi, de* Christi *martyribus*, e vernaculo, in latinum sermonem translata.

CLII.

Der Barfüsser Münche Eulenspiegel vnd Alcoran. Mit einer Vorrede D. Martini Luth. *Versicu. Franciscanorum.* Franciscus est in coelo. *Responso.* Quis dubitat de illo? *Antipho.* Totus mundus. *M. D. XLII.* (1542). in 4. folior. 80.

Paucissimis, editionem admodum raram, libri, qui ab ERASMO ALBERO compositus, & prima vice 1531. editus dicitur, vidisse contigit. Duplex illius exemplum ante oculos versatur, quibus his verbis imponitur finis. *Diese nachfolgende Vers sind im* Barfüsser Kloster *zu* Leipzig *geticht worden, gehören auch in dis Buch propter magistralitatem.*

Finito libro, sit laus & gloria Christo.
Qui me scribebat Rancifcus *nomen habebat.*
Qui me finiuit, partecas rodere sciuit.
Alba manus scribe, cessa, non omnia scribe
Alba manus cessa, quia digiti sunt mihi fessa.

Gedruckt zu Wittenberg *durch* Hanns Lufft *M. D. XLII.* Integer liber, ex hac editione, repetitus fuit, in *Nou-antiquis* anni 1717. p. 174 sqq. 360 sqq. 916 sqq. anni 1718. p. 29 sqq. p. 552 sqq. & 726 sqq. Omnia vero, quae de hoc libello, eius origine, variis editionibus, & versionibus dici poterant, relata iam leguntur in *wöchentlichen* hallischen *Anzeigen* anni 1747. num. 22--26. in *Merkwürdigkeiten der königlichen*

chen Biblioth. zu Dresden Tom. III. p. 267 ſqq. in *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. I. p. 286 ſqq. in Cl. Vogtii *Catalog. libror. rarior.* p. 21 ſqq. in Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. 152 ſqq. Conf. *Analecta litteraria de libris rarioribus* p. 16 ſqq.

De auctore ERASMO ALBERO, eiusque vita, & fatis vid. Chriſtoph. Heinrich. Zeibichs *genealogiſche Tabellen des gräfl. Hauſes zu* Solms 1709. in 4. quibus, adpendicis loco, ALBERI *vita* adiecta eſt, die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. III. p. 82 ſqq.

CLIII.

Jeſuitas ſingulares SS. Pontificiae Maieſtatis hoc tempore vindices, falſo & fruſtra negare, Papam Johannem VIII. fuiſſe mulierem. *Ambergae, typis Forſterianis MDCIX.* (1609) in 8. pp. 49.

Ex quo tempore in *Analectis litterariis de libris rarior* p. 1103. de hoc libello, nonnulla a nobis prolata fuerunt, recentior haec in manus noſtras incidit editio. Tituli verbis, hiſtoria puerperii pontificii, vt in omnibus fere editionibus factum eſſe conſtat, ligno inciſa, ſubiecta eſt. Auctor anonymus id potiſſimum agit, vt fabulam de Joanne papiſſa veluti rem, quae omnino acciderit, ab contradicentium obiectionibus vindicet. Igitur inſignem *hiſtoriarum* & *chronicorum* cateruam in medium producit, in quibus haec talia relata inueniuntur, ſimulque in Loiolitas paullo acerbius inuehitur. In fine nonnulla adiecta ſunt *carmina* latina, quae omnia eo ſpectant, vt rem in libro pertractatam confirment. Scriptores, ad quorum

 teſti-

teſtimonia, auctor prouocauit, ſunt Marianus Scotus, Sigebertus gemblacenſis, Martinus minorita, Franciſcus Petrarcha, Joannes Boccacius, Poeta hetruſcus Seculi XV. anonymus qui compoſuit rhythmis hetruſcis *Storia delle Donne famoſe*, Antoninus Archiepiſcopus florentinus, Guilielmus Jacobus egmondenſis, qui circa annum 1490. *pontificum vitas* rhythmis latinis inconditis expoſuit, Albertus Stadenſis, Anonymus compilator *annalium auguſtanorum* latine ſcriptorum, qui ad annum vsque 1488. pertingunt, Raphael Maffei volaterranus, Bartholomaeus Platina, Antonius Sabellicus, Jacobus Philippus bergomenſis, Matthaeus Palmerius Euſebii & Proſperi continuator, Joannes Trithemius, Joannes Stella, Hartmannus Schedelius auctor *chronici Norimbergae* anno 1493. editi, Joannes Nauclerus, Valerius Anſelmus Ryd medicus bernenſis, Albertus Cranzius, Werner Rolevinck laerius carthuſianus, Ludouicus Coelius rhodiginus, Joannes Lucidus, Joannes Henault, Jacobus Zwinger de Regis curia S. von Koenigshofen, Anonymus qui Martini *chronicon* ſermone vernaculo expreſſit, Auctor anonymus *chronici* anno 1487. litteris maiuſculis *Auguſtae* excuſi, *Chronicon conſtantienſe* circa finem Seculi XIIII. idiomate heluetico conſcriptum, Auctor *chronici* teutonici *Vlmae* anno 1486. editi, Joannes Cario ſiue Philippus Melanchthon, Robertus Barnes, Petrus Viretus, Jo. Funccius, Caſpar Hedio, Felix Hemmerlein S. Malleolus, Petrus Paull. Vergerius, Joan. Balaeus, Joan. Piſtorius niddanus, & Iſengrinus. Pauci inter illos ſunt, ex quorum ſcriptis hiſtoricis, & libris chronicis, auctor loca, quibus haec narratio confirmata fuit, non adtulerit integra.

Inuenit in hoc, teſtium de Joanne Papiſſa, catalogo, locum Martinus quidam minorita, qui ipſe ille eſt, cuius *chronicon* ab Henrico Steinhoewel, Doctore medico, & ciuitatis vlmenſis phyſico, in compendium

dium redactum, & sermone vernaculo editum est. Fuit ille Martinus, ex Northumbriae oppidulo Alvevick oriundus, & ideo Alueuici, siue vt Joan. Lelandus in *Commentar. de Scriptorib. britannic.* P. II. Cap. CCCXXXV. p. 329. scribit, Alaunouicani cognomen adeptus est. Mortuus dicitur anno 1336. *Chronicon* quod conscripsit lingua latina, titulo *Florum temporum* insigniuit, & ab orbe condito, ad annum vsque 1290. perduxit, cuius, in bibliothecis variis, inueniuntur codices manu exarati. Codicem lipsiensem & berolinensem descripsit Philipp. Masson in *Histoire critique de la Republique des lettres* Tom. X. p. 188 sqq. Cum hoc *chronicon* in Hermanni ianuensis, Minoritae, incideret manus, is, omisso Martini nomine, & mutatis iis, quae initio *Chronici* exstiterant, verbis, illud sibi tribuit, & ad annum vsque 1345. continuauit. Inueniuntur igitur codices, qui Hermanni ianuensis nomen in fronte gerunt. In *Lexico eruditor.* Martinus minorita, bis locum inuenit, nimirum Tom. I. col. 320. & Tom. III. col. 238. Conf. Jo Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 714. L. XII. p. 115. Joan Georg. Eccardi *praefatio* ad *Corpus historicum medii aeui* num. XXII. qui *Chronicon* vero auctori vindicauit, & cum Hermanni *additionibus* primus latine edidit l cit. Tom. I. col. 1551 sqq. Nos quidem minime fugit, quod Casimir. Oudinus Tom. III. *Commentar. de Scriptor. & scriptis ecclesiastic.* col. 910. hoc *Chronicon* iam *Vlmae* anno 1486. editum dixerit, id autem non sermone latino, sed teutonico factum esse, auctor libelli, quem describimus, disertis verbis prodidit, cum ait p. 18. *vidi hoc Chronicon* latine *manu-scriptum, & germanice typis impressum* Vlmae *anno 1486.* Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 479. Illud vero *chronicon vlmense teutonicum*, non illius, quod verbis latinis, conscripsit Martinus minorita, versionem esse, quamuis auctor noster Anonymus, Mich. Maittaire, aliique id dixerint, nos docet die *Merkwürdige Histo-*

 rie

rie der Päbstin Johanna, *aus des Herrn* von Spanheim, *Professoris der Academie zu* Leyden, *lateinischen Dissertation von dem Herrn* L'Enfant *gezogen, vnd von demselben nebst verschiedenen Anmerkungen des Herrn* des Vignoles *in französischer Sprache herausgegeben; nunmehro aber wegen ihrer Vortrefflichkeit, aus dem Frantzösischen ins Teutsche übersetzt. Frfurth vnd Leipz.* 1737. in 8. vbi P. I. p. 152. num. 70. haec talia legimus: *Eine* teutsche Chronic, *so zu* Vlm *gedrucket An. 1486. ist zum öfftern angeführet worden, als wenn sie eine Uiberfetzung der Chronic* Martini des Franciscaners *sey. Wie denn die darin angeführte Worte* (de Joanne papissa) *würklich daraus genommen zu seyn scheinen. Es ist aber dennoch* keine Uibersetzung *davon*, &c. Forte *chronicon vlmense*, compendium est, ex Martini *chronico* concinnatum, diuersum tamen ab *compendio* vernaculo Henrici Steinhöwelii, cuius prima editio prodiit, vt ex *Analectis* nostris *litterariis de libr. rar.* p. 245. & ex *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 290. patet, anno 1473. Illius autem non aliam exstare editionem, seculo XV. impressam, testis esse videtur Henrici Steinhöwelii iunioris, Canonici S. Victoris moguntini, *epistola*, ad Jacobum Koebelium, ciuitatis oppenheimensis Syndicum, quam ex secunda editione, *compendii* Steinhöweliani *Francofurti* anno 1531. euulgata, inserendam curauimus *Adparat. litterar.* l. cit. Non aegre ferent lectores diuerticulum, in quod excurrimus, propterea quod haec a nobis adlata, supplementi loco esse poterunt, si quis ea legerit, quae in *Analectis litterar. de libris rar.* & in *Adparatu litterar.* ll. citt. inueniuntur.

Auctor libelli de Joanne papissa, fuisse dicitur HERMANNVS WITEKINDVS, natus Nienradae, in oppidulo Marchiae in Westphalia, anno 1522. Litterarum studiis, in academia vitebergensi, sub Philippo in primis Melanchthone confectis, ipse scholas suas, in eadem academia aperuit, & tandem suadente Me-

Melanchthone, ad ſcholam rigenſem in Liuonia, regendam, ſe adduci paſſus eſt. Inde anno 1561. in academiam heidelbergenſem euocatus, graecas litteras publice docuit. Cum vero elector palatinus Fridericus III. viuere deſiiſſet, cum aliis quidem Academiae profeſſoribus, Neapolin Nemetum ſeceſſit, ſed obtinente electoratum Caſimiro, Heidelbergam rediit, & ad vitae vsque exitum, qui anno 1603., cum XXCI aetatis adtigiſſet annum, accidit, litteras graecas, & mathematicas, in illa academia docuit. Vid. Melchior. Adami *vitae* germanor. *philoſophor*. p. 210. qui ab illo *nonnulla, ſcripta latine & germanice, non adpoſito nomine*, & inter illa vnum *quod mulier fuerit Papa*, editum eſſe ſcribit. Conf. Melchioris Hurteri *Obſeruatio* de hoc libro, eiusque auctore in Daniel. Gerdeſii *Florileg. libror. rar.* p. 301 ſqq.

Quo tempore omnium *prima*, in lucem emiſſa fuerit editio, non ſatis conſtat. Huc vsque in Bibliothecarum catalogis, non antiquiorem inuenimus, quam illam, quae titulo *Anonymi Tr. Jeſuitas falſo negare* Johann. VIII. *P. fuiſſe mulierem* an. 1588. in 4. *cum fig.* exſtat in *Bibliotheca* meibomiana Sect. I. p. 227. vbi voces *cum fig.* ſine dubio vnam illam tantummodo deſignant figuram, quae in aliis etiam editionibus, & in noſtrae editionis titulo conſpicitur. In *Bibliothec.* kielmannseggian p. 359. in Dan. Gerdeſii *Florileg.* l. cit. & in *Analectis litterariis de libr. rar.* p. 1103. editio memoratur *ſecunda* hoc titulo inſignita: *Jeſuitas, ſingulares SS. Pontificiae Maieſtatis hoc tempore vindices falſo & fruſtra negare, Papam* Joannem VIII. *fuiſſe mulierem. Editio altera non ſine auctario* an. 1598. in 4. Eodem anno liber in ſermonem teutonicum conuerſus, hoc prodiit titulo: *Das die Jeſuiter des Päbſtlichen Stuls zu dieſer Zeit fürnehmſte ſtützen, fälſchlich fürgeben, vnd vergeblich ſtreiten, Pabſt* Johannes VIII. *ſey kein Weib geweſen. Aus dem Latein, verteutſcht nicht ohne Zuſatz mit*

 Wiſzen

Wiſzen vnd Willen des Autoris. M. D. XCVIII. in 4. quae ſine dubio eadem eſt editio, quam in *Analectis* l. cit. e fide *Catalogi omnium librorum, qui nundinis vernalibus*, Francofurti ad Moenum & Lipſiae *an. 1598. celebratis, impreſſi, venales expoſiti fuerunt*, in 8. euulgatam eſſe dixeramus. Ceterum amicus noſter caſſellenſis bibliophilus, per litteras nos monuit, verſionem teutonicam eſſe rariſſimam.

CLIIII.

Syntagma theologicum in theſi & antitheſi adornatum, ſtudio & opera OLAVI LAVRELII *S. S. th. D. & antehac in Academia Vbſalienſi profeſſoris Regii, nunc autem Eccleſiae Metropolitanae Stockholmenſis, paſtoris primarii ac Conſiſtorii praeſidis. Cum gratia & priuilegio S. R. Mtis. Vbſaliae Sumptibus Authoris excudebat Eſchillus Matthiae. Anno 1641.* in 4. pp. 830.

Librum eſſe rarum nemo fortaſſe negabit, cui cognitum eſt, quod libri, quibus euulgandis auctores ipſi ſumtus ſuppeditant, non niſi rariſſime in bibliopolarum commercium veniant. Dicauit auctor librum ſuum, Chriſtinae Sueciae reginae, & omni regni ſuecici ſenatui. *Index & ſeries articulorum, qui in hoc opere, ſecundum Theſin & Antitheſin explicantur*, talis eſt: 1) *De Sacra ſcriptura*, 2) *de Deo*, 3) *de Creatione*, 4) *de prouidentia Dei*, 5) *de Angelis*, 6) *de imagine Dei in homine*, 7) *de animae humanae immortalitate*, 8) *de animae humanae propagatione*, 9) *de libero hominis arbitrio*, 10) *de peccato originali*, 11) *de peccato actuali*, 12) *de praedeſtinatione*, 13) *de perſona* Chriſti, 14) *de lege*, 15) *de euangelio*, 16) *de poenitentia*; 17) *de bonis operibus*, 18) *de eccleſia*, 19) *de mi-*

niſterio

nisterio verbi, 20) *de Sacramentis in genere*, 21) *de baptismo*, 22) *de coena domini*, 23) *de iustificatione*, 24) *de magistratu politico*, 25) *de coniugio*, 26) *de caussa mortis*, 27) *de sepultura*, 28) *de limbo pontificiorum*, 29) *de purgatorio*, 30) *de inuocatione sanctorum*, 31) *de fine mundi*, 32) *de resurrectione mortuorum*, 33) *de extremo iudicio*, 34) *de inferno*, 35) *de vita aeterna.*

Libri autor OLOFF siue OLAVS LAVRELIVS, qui multis scriptis aliis theologicis, & philosophicis inclaruit, originem suam e Gothia occidentali ducebat, & primum in Academia vbsaliensi logices, & postea Theologiae Doctor & Professor exstitit. Deinde Holmiae, quae regni suecici regia est, ecclesiae metropolitanae pastoris primarii, ac Consistorii Praesidis munus adeptus est, & tandem Arosiae (*Westerås* siue *Arosen*) in Westermannia, non vero Arhusiae (*Arhus*) quae in Dania sita est, vt in *eruditorum lexico* Tom. II. col. 2304. legitur, ad Episcopi dignitatem peruenit, diemque suum obiit, anno 1670. aetatis anno LXXXIIII. Conf. Antonii Stiernmanni *Bibliotheca* Suiogothica, *Holmiae* 1732. in 4. p. 371. Joan. Arckenholz *historische Merkwürdigkeiten die Königin* Christina *von* Schweden *betreffend* Tom. I. p. 335. vbi per typothetarum errorem OLOFF Laurentius adpellatur.

CLV.

Philalethes. in 4. folior. 16.

Haec opusculi, a MAFFEO VEGIO, laudensi, conscripti editio, litteris gothicis exscripta, nullo addito typographi, anni, & loci indicio in lucem exiit. Omnia docent, initio seculi XVI. illam prodiisse. Praemittitur VEGII *praefatio ad* Eustathium, & figura ligno incisa, in qua veritas nuda, & alis ornata, & *Phila-*

Philalethes adparent. In *dialogo*, qui saepius editus fuit, colloquuntur *Philalethes* & *veritas*, de peruersis in omni mortalium statu, corruptisque viuendi moribus. In fine nostrae editionis adiicitur *tabula declaratiua, quorumdam terminorum ac instrumentorum, quibus alethia, id est, veritas, se adflictam & propulsam indicat.* Haec *tabula* multa cura, atque industria confecta est. Speciminis loco explicationes quasdam heic adscribimus. Inter *instrumenta calonum, & omnis generis fabrorum*, occurrit *Scaphium*, quod hac ratione describitur: *Scaphium volunt esse vas concauum, in quo cacare aut mingere solemus, de quo* Iuuenalis *in satyra meminit. Alii tamen etiam dicunt esse tonsure genus: siue plectilem coronam pro insigni galea. id quidem* Plautus *notat in Bacchidibus. Ad propositum tamen dicunt esse textorum nauiculam, quae stamina percurrit*. De *lunula*, quae ad *feminarum arma & ornamenta* refertur, haec adnotata leguntur. *Lunula est quoddam genus monilium. Et sunt proprie lunule auree bulle dependentes, facte in similitudinem lune. Vnde* Esaye III. *In die illa auferet dominus ornamentum calceamentorum & lunulas & torques.* De *calatho* haec adtulit *tabulae* auctor: *Calathus dicitur qualus, cuius diminutiuum quasillus, vel vt alii volunt dicitur fiscella. Vnde* Virgilius *Tibi lilia plenis ecce ferunt nymphe calathis: ponitur etiam quandoque pro calicibus ad sacrificium aptis vnde idem* Virgilius *Vina nouum fundam calathis Ariusia nectar.* De aliis editionibus *dialogi*, qui etiam *Bibliothecae maximae patrum coloniensi* Tom. XV. & *lugdunensi* Tom. XXVI. p. 754 sqq. insertus est, vid. Niceron *Memoires* Tom. XXVI. p. 88 sqq. Cum nonnunquam cum Luciani *dialogis* editus fuit, ab homine Gallo, qui nomen suum litteris hisce initialibus D. V. Z. tantummodo prodidit, in sermonem gallicum conuersus, & sub Luciani nomine euulgatus fuit titulo: *Le Martire de Verité. Dialogue de* Lucian. *Lyon chez François Juste* in 16. Alius, Petrus du Val, illum paraphrasi poetica gallica

gallica expreſſit hoc titulo: *le triomphe de verité, où ſont montrez infinis maux, commis ſous la tyrannie de l'Antichriſt, fils de perdition, tiré d'un Auteur nommé* MAPHAEVS VEGIVS, *& mis en vers par* Pierre du Val, *humble membre de l'Egliſe de Chriſt.* Niceron in *Memoires,* l. cit. iſtius paraphraſeos editionem in Anglia 1552. in 8. excuſam eſſe adfirmat.

Scriptores, qui MAFFEI VEGII vitam expoſuerunt, nominauimus in *Analectis litterar. de libris rar.* p. 1043 ſqq. addi iis poterit Conradi Janningi *praefatio de* MAPHAEI VEGII *geſtis & ſcriptis,* quae praemittitur MAPHAEI VEGII libello, *de antiqua* S. Petri *baſilica*, in *Actis Sanctor.* antuerpiens. *menſ. Jun.* Tom. VII. p. 57 ſqq. Girolamo Ghilini *Teatro d'huomini letterati* Tom. II. p. 188. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 37 ſqq.

CLVI.

Prouerbiorum libellus. in 4. folior. 64.

Auctoris quidem nomen, in fronte libri non expreſſum eſt, illum a POLYDORO VIRGILIO, vrbinate presbytero, tamen eſſe compoſitum, teſtatur praeter *epigramma ad librum ſuum,* POLYDORI VIRGILII *epiſtola* dedicatoria, ad Guidum Vbaldum Vrbini ducem. In *epiſtola*, hanc *collectionem prouerbiorum*, quam *ingenii ſui* adpellat *primitias*, ſuadente in primis Pollione Vadio, cuius epiſtola ad Palladium Soranum, ob hanc cauſſam, ſcripta exſtat in fine libri, in lucem ſe emiſiſſe teſtatur. Quod primus fuerit, qui apud Latinos, hoc argumentum tractauerit, ipſe gloriatur in *epiſtola* dedicatoria ad Ludouicum Odaxium, patauinum, libris *de rerum inuentoribus* praemiſſa, vbi *non inficior,* ait, — — *quin poſſit quiſpiam de hac re veluti de prouerbiis, quorum libellum proximo*

anno Guidoni *principi,* Vrbini *duci, inscripsimus, copiosius tradere. Verum quicunque hoc vel illud posthac ingredietur iter, qui nos primi stadium cucurrimus, is fortasse nostra vestigia sequi non grauabitur.* Et in alia *epistola* ad Joannem Matthaeum fratrem, Londini Nonis Decembris 1512. scripta, quae eiusdem libri, editioni *basileensi* 1521. *in aedibus Joan. Frobenii* in fol. excusae praefigitur, haec legimus verba: *placuit is,* (libellus *de prouerbiis*) *sua praesertim nouitate vsque adeo, delectauitque vsque adeo vt breui mox terque quaterque (sicuti poeta ait) fuerit formis excusus. Hac leui aura (fateor ingenue) euectus tum maius aggressus opus, de rerum inuentoribus negotium suscepi, nauiterque minus mensibus nouem, confeci. Sic* POLYDORVS *ego primus apud* Latinos, *vtriusque rei argumentum attentaui, id quod in praefationibus vnius & alterius operis affatim docuimus.* In eadem editione *basileensi*, primo loco occurrit ipse *Adagiorum* liber, quem, praeter alia, *epistola* POLYDORI VIRGILII, ad Ricardum Pacaeum, a Secretis Henrici IIX. Angliae Regis, data Londini sub Idus Junias 1519. antecedit, in qua haec talia inueniuntur: *Abhinc annos alterum & viginti mihi a primo in mentem venit Adagia celebriora colligere. Is Commentariolus* —— *iussu* Guidonis *Ducis* vrbinatis, *cui ego illum dedicaueram* —— *omnes fere orbis partes peragrauit* —— *cum vspiam rarus esse incoeperit, est ilico formis denuo excusus, non sine multis Librariorum incuria acceptis vulneribus. Atque ita* POLYDORVS *tuus apud* Latinos *primus huiusce rei argumentum attentauit* &c. Quae cum ita fuerant, vehementer succensebat Erasmo, quod in *praefatione* sui operis *de Adagiis* nullam illius prorsus fecerat mentionem. *At post aliquot annos*, pergit in *epistola* ad Ricard. Pacaeum, —— *successorem habui nostrum* Erasmum: *id quod ob singularem hominis doctrinam pergratum fuit. Etsi ille ceu eiusmodi Commentarioli nostri minime sciens, vtrumque decus, scilicet inventae rei atque auctae ad se trahere est conatus, quem*

tamen

tamen vix potuit ignorare, si vnquam suum ipsius Adagiorum opus Argentorati *apud* Matthiam Schurerium *formulis excusum vidit. Vidit autem procul dubio, cum illud postmodum bis terue adauxerit. Quippe in eius operis fronte* Mathias *attestatur, se paulo ante nostra adagia in apertum protulisse. Ipsi etiam, cum aliquando apud nos pranderet, nostri instituti aemulatorem appellauimus* &c.

Quae in vtramque partem inter POLYDORVM & Erasmum, non sine animorum contentione, agitata fuerunt, pluribus verbis exposuit P. Baile in *Dictionaire* Tom. IIII. p. 2832. not. A. & 2834. not. L. Prima *prouerbiorum* editio prodierat *Venetiis* an. 1498. *impress. per Magistr. Christoph. de Pensis* in 4. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 673. Ista editio, iam Erasmi aetate rarissima fuit, cum editionem ante annum 1500. impressam inuenire non potuisset, ideoque se primum omnium fuisse credidisset, qui *Adagiorum opus* apud Latinos consarcinasset. Vid. Erasmi roterod. *Epistola* ad POLYDORVM VIRGILIVM L. XVII. Epist. III. fol. 748. L. XXVI. Ep. LXIII. fol. 1483. edit. *londinens.* Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 367 sqq. Jean le Clerc *Bibliotheque choisie* Tom. VI. p. 67. Posterioribus temporibus, plures editiones auctiores & emendatiores in lucem exierunt. Nostrae editionis aetatem, verba in fine conspicua produnt: *Impressum* Venetiis *per* Joannem de Cereto de Tridino *alias* Tacuinum *M. D. VI.* (1506) *die quarto mensis Maii.* Charactere romano paullo crassiore exscripta, satis rara, & Michaeli Maittaire, aliisque incognita fuit.

CLVII.

CLVII.

POLYDORI VERGILII, *vrbinatis*, de Inuentoribus Rerum Libri Tres. M. ANTONII SABELLICI de artium Inuentoribus ad Baſſum carmen elegantiſſimum.

Ad Lectorem.

Grammatice, Orator, Poeta, Philoſophe, Medice, Juriſconſulte, Theologe quisquis demum es, POLYDORVM legito, vt primae tuae artis incunabula, ab ipſa (vt aiunt) ſtirpe agnoſcas. in 4. folior. 66. ſi praemiſſa folior. 6. excepta fuerint.

Haec editio ſatis rara, & niſi fallimur, omnium prima eſt, quae in Germania lucem vidit. Typographus illi coronidis loco adpoſuit: Argentoraci, *in officina* Matthiae Schürerii Heluetenſis. *Art. Doct. menſe Decembri. Anno M. D. VIIII.* (1509). *Regnante Caeſ.* Maximiliano *P. F. Aug.* Editio Michaeli Maittaire incognita fuiſſe videtur. Prima omnium eſt, que *Venetiis per Chriſtophorum de Penſis prid. Calend. Septembr.* 1499. in 4. prodiit. Illam excepit editio *veneta per Joannem de Cereto de Tridino, alias Tacuinum*, 1503. in 4. Vid Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 692. Tom. II. p. 162. Iſtae vero editiones omnes, *libros* tantummodo *tres priores* operis ob oculos ponunt, quod *quinque* aliis anno 1517. a POLYDORO auctum fuit. Errat igitur Gerard. Joann. Voſſius & Thomas-Pope Blount, quorum ille L. III. *de Hiſtoric. latin.* Cap. XII. p. 607. editionem *venetam* priorem, hic vero in *cenſura celebriorum auctorum* p. 640. edit. *geneuens.* 1694. in 4. noſtram editionem, *libros* complecti *octo* confirmauit. Conf. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2832. not. B. vbi Ludouicum Morerium, in eumdem incidiſſe errorem notauit. Quod vero Chriſtian. Schoett-

Schoettgenius in *continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XVI. p. 5. librorum quinque posteriorum, nullam prorsus fecerit mentionem, est quod miramur. Editioni, quae ante oculos versatur, praemittitur 1) Hieronym. Gebwiler *nobiliss.* argentinens. *Eccles. litterar. ludi Praefecti ad* Matthiam Schürerium *epistola* scripta d. VI. Nouembr. an. 1509. 2) POLYDORI VERGILII *ad* Ludouicum Odaxium, patauinum, *praefatio.* 3) *Tabula in* POLYDORI VERGILII *de Inuentor. rer. libr. III.* 4) Matthiae Schürerii *ad studiosum Lectorem praefatio*, in qua B. Rhenani iussu, SABELLICI ad Hieronymum Bassum, foroiuliensis prouinciae Quaestorem, *carmen de artium inuentoribus*, se adiecisse memorat. Legitur hoc *carmen* in M. ANTONII COCCII SABELLICI *Operibus*, a Cael. Secundo Curione in quatuor Tomos digestis *Basil.* 1560. in fol. Tom. IIII. col. 575 sqq. Conf. quae de hoc *carmine* supra p. 1054 sqq. dicta fuerunt. *Ex secunda recognitione*, nostra editio prodiit *Argentorati in officina Matth. Schürerii Selestadensis Art. Doct.* 1512. in 4. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 232. Cum multa in POLYDORI VERGILII libro occurrerent, quae Curiae romanae displicerent, in *indicem librorum prohibitor.* redactus fuit, & Antonio Possevino teste, in *Adparat. sacr.* Tom. III. p. 98. liber tantummodo permittitur, a rom. ecclesia legendus, si eiusmodi fuerit, qualis iussu Gregorii XIII. Pont. Max. an. 1576. *Romae* expurgatus, & excusus est. Aubertus Miraeus in *Auctar. de Scriptor. eccles.* p. 98. edit. Jo. Alb. Fabricii haec loca suspecta, non a POLYDORO profecta, sed libros POLYDORI ab haereticis corruptos esse existimat. Conf. P. Baile *Dictionaire* l. cit. not. E.

POLYDORVS VERGILIVS, siue VIRGILIVS, vrbinas, humaniorum litterarum apud bononienses Professor, ab Alexandro VI. pontifice in Angliam missus fuerat, vt Quaestorem ibi ageret. Hoc autem munere

munere dimiſſo, ab Henrico IIX. Angliae rege, Archidiaconus wellenſis conſtitutus fuit. Vitae, ingraveſcente aetate, in Anglia pertaeſus, in patriam ſe recepit, & Vrbini anno 1555. fato functus eſt. Cum *hiſtoria*, quam conſcripſit *libris XXVI. anglica*, parum gratiae obtinuit ab Anglis, qui in ſcriptis ſuis vehementer in illum inuecti ſunt; Humfredus in primis Lhuyd, vt alios iam taceamus, in *Fragmento Commentarioli* britannicae *deſcriptionis Col. Agrippin.* 1572. in 8. edito, illum *non ſolum nominis* britannici *gloriam obfuſcare, ſed etiam* Britannos *ipſos, mendaciſſimis calumniis infamare*, totis viribus conatum eſſe ſcribit. Conf. de POLYDORO VERGILIO Paull. Iouii *Elogia doctor. viror.* p. 279. Ioſ. Simleri *Bibliotheca* p. 583. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. III. p. 98. Gerard. Io. Voſſius *de Hiſtor. latin.* L. III. Cap. XII. p. 607. Chriſtian. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XVI. p. 5 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* l. cit. Eiusd. *Lettre contenant quelques éclairciſſemens ſur* POLYDORE VIRGILE in *Memoires de* Trevoux *Janv.* 1702. p. 166 ſqq. edit. *Amſterd.* Varia virorum doctorum de operibus eius, iudicia collegit Thomas-Pope Blount in *Cenſura celebriorum auctorum* p. 638 ſqq.

CLIIX.

GEORGII EDERI *J. C. Caeſa: Friſingen.* Orationes ſex, in Celeberrimo Archigymnaſio Viennen: de rebus publicis, cum Academiae nomine coram Caeſarea Maieſtate, tum alias ex publicis concionibus, ad ipſam Academiam ab Authore, dum clariſſimis viris doctoream dignitatem conferret, recitatae, ac partim antea quoque, partim

tim nunc de nouo aeditae. *Anno M. D. LIX.* (1559) in 8. folior. 95.

Omnia GEORGII EDERI ſcripta raro hodie inveniuntur, inter quae, haec orationum, ſtilo haud ſatis puro, conſcriptarum collectio, non extremum occupat locum, quippe quae neque a Joſia Simlero, neque ab Antonio Poſſeuino, nec in *lexico eruditorum* memorata fuit. Ornat illam GEORGII EDERI imago, ligno inciſa, his circumſcriptis verbis: GEOR: EDER. J. V. D. CAES: MT: CONSIL: VNIVERSI: VIEN. 3. RECTOR. AETA. SVAE. 34. Super caput eius, haec poſita leguntur verba: *Non eſt volentis neque currentis ſed miſerentis Dei 1558.* Imagini vero hoc ſubſcriptum eſt epigramma:

Viuimus ingenio, ſunt caetera ſubdita morti
Fatali virtus funere ſola caret.
Ergo ſibi nomen poſt funera quisque relinquat,
Huius honos viuet, caetera mortis erunt.

Dicauit GEORGIVS EDERVS *orationum* ſuarum collectionem, *reuerendiſſ. & ampliſſ. Praeſuli D. D.* Antonio de Muglitio *Epiſcopo* vienneníi *digniſſimo, ac ordinis Crucigerorum cum ſtella rubea, per* Bohaemiam, Morauiam, Sileſiam & Poloniam &c. *Magiſtro ſupremo, de bonis litteris optime merito. D. & Maecenati ſuo obſeruandiſſimo.* Epiſtolae adpoſuit Vitus Jacobaeus Poeta laureatus *Elegiam* ad Antonium de Muglitio. *Orationum* argumenta haec ſunt.

I. *Triumphus* D. Ferdinando I. Rom. *Imperat. inuictiſſimo P. P. auguſtiſſimo Archigymnaſii* vienneníis *nomine pro felicibus Imperii auſpiciis ab auctore in ſecundo Rectoratu ſuo viua voce renunciatus*, Viennae Auſtriae *in Curia imperiali XVII. April. Anno M. D. LVIII.* Adſcripſit huic *panegyrico* Paullus Fabricius D. Caeſar. M. Mathematicus, ad GEORG. EDERVM *epigramma*, quatuor diſtichorum. In

fine

fine *panegyrici* reperitur *precatio, a Rectore cum tota academia flexis genibus procumbente, recitata.*

II. *Luctus archigymnasii* viennensis, *pro funere* D. Caroli V. Rom. *Imperatoris augustiss. P. P. feliciss. publice exhibitus, ab Auctore tertium Rectore* vienens. *in aedibus* D. Stephani *III. Janu. Ann. M. D. LIX.* Adiecit *orationi* Lect. Joh. Codicius *Epigramma* ad GEORG. EDERVM distichor. vndecim.

III. *Oratio funebris in Obitum illustris & generosi viri* D. Nicolai Comitis a Salm & Neuburgae ad Oenum *caesarei Consiliarii & Capitanei per* Hungariam *supremi, habita ab Auctore, adhuc Artium magistro,* Viennae *in aedibus* D. Dorotheae *VII. Januarii Anno M. D. LI.* Addidit Elias Coruinus Poeta laureatus, in illustrissimam familiam, Comitum a Salmis *Epigramma* decem distichorum.

IIII. *Politicum ordinem etiam in ecclesia retinendum esse, & quid ad eam rem conferat Jurisprudentia: habita* Vienn. *in aedibus* D. Stephani *dum clariss. viro* D. Marco Faschang. *Doctoream dignitatem in V. J. conferret I. Octobris Anno M. D. LV.* Sermonem *epigrammate* septem distichorum Vitus Jacobaeus poeta laureatus, ornauit.

V. *Jus non opinione inductum sed natura constitutum esse, habita* Vien. *in aedibus* D. Stephani *XVII. Septemb. Anno M. D. LVII. dum clariss. Viro* D. Petro a Rotis *doctoream dignitatem in vtroque iure conferret.* Decem distichorum *epigrammate*, in hanc orationem lusit Christophor. Thannerus bischofwerdensis.

VI. *De Maiestate legum & ordinum siue graduum dignitate & vsu, qua excellentiss. viro* D. Laurentio Leemanno *grecarum litterarum Professori doctorea dignitas in V. J. ab auctore in tertio rectoratu suo collata fuit. XVIIII. Januar. Anno M. D. LIX.* Dionysius Puclerus, orationi praemisit *carmen elegiacum* septem distichorum. *Excusa* haec *orationum*

col-

collectio, in fine dicitur Viennae Auftriae a Raphael Hoffhalter. *Anno M. D. LIX.*

*Res ad GEORGIVM EDERVM pertinentes omnium optime expofuit Joan. Chriftophor. Colerus in *Nachricht von* GEORGII EDERI *Leben vnd Schriften*, in *nützlichen Anmerkungen über allerhand Materien aus der Theologie, Kirchen-vnd Gelehrten-Hiftorie* III. Samlung Num. X. p. 479. Conf. IIII. Saml. num. XV. p. 609 fqq. vbi ad hanc commentationem C. F. Gude fcripfit eine *kleine Nachlefe*. Alios Scriptores nominauimus in *Analectis litterar. de libris rarior.* p. 301 fqq.

CLVIIII.

ERYCII PVTEANI de Cometa anni cIↃ IↃc. XVIII. Nouo mundi fpectaculo, Libri duo Paradoxologia. *Louanii apud Bernardinum Mafium* ∞. *IↃc. XIX.* (1619) in 12. pp. 168. fi *omiffa locis fuis inferenda* folior. 4. exceperis.

Libellum haud ita facile obuium fereniff. & potentiff. Principibus, Alberto, & Ifabellae Clarae Eugeniae, Auftriacis, Burgundicis, Belgicis dicauit ERYC. PVTEANVS bamelrodius. Initio libelli *epigramma* inuenitur, quod Philippus Albertus Velafcus, Marchionis Beluederii filius, E. PVTEANO, Profeffori, Hiftoriographo, & Confiliario fereniff. Principum infcripfit.

Monftrofa fatale Coma dum territat aftrum,
Intrepidus fpectas: hoc PVTEANE, *nouum eft.*
Imo doces fola metui nouitate Cometam
Crede mihi: magis eft hoc, PVTEANE, *nouum.*

Ita autem argumentum fuum, in paruo quidem fed bonae frugis pleno libello, tractat PVTEANVS, vt duas

duas libelli partes constituat, & primo loco, in Cometae naturam inquirat, expositisque veterum diuersis sententiis, cometen, in caelo stellam non ardentem, sed tantummodo esse lucentem demonstret; tum vero, in reliqua libelli parte, eos vanitatis arguat, qui Cometen bellum, pestilentiam, famem, regum mortem, regnorum euersionem, & aduersa fata artibus, scientiis, ingeniisque portendere, cum vulgo existimant. Quid? quod auctor tandem Cometen, a nonnullis olim faustum, & propitium habitum, ostendit, & inde ad orbis terrarum Principes, qui, in Europa, tunc rerum potiebantur, felicitatis praesagium refert. Tractationi suae PVTEANVS p. 150. haec Philostrati Ep. XXVI. adiecit verba: Τιμῶσι δὲ σοφοὶ καὶ τῶν ἀστέρων τοὺς Κομήτας. Pagina 151 sqq. auctor *corollarium* exhibet, quod a Iusto & Fausto PVTEANIS, ERYCII filiis, *iussu patris, a morbo, nondum satis validi*, adpositum & his verbis conceptum fuit. —— *Constituerat pater, non pauca huic argumento adiungere; sed in re noua, modum seruare maluit; morem etiam morbo, & post morbum languori gerere. Caeli tamen naturam* σὺν Θεῷ, *vberius aliquando explicaturus, quaestiunculam in praesenti proponit: an, qui apud* Homerum *Lib. XI. Iliad.* (v. 62).

—— ἐκ νεφέων ἀναφαίνεται οὔλιος ἀστήρ?

ad Cometen referri debeat? hunc nobiscum expende, quicunque curiosus es. Qua ratione F. G. Freitag pater meus, Scholae prouincialis portensis Rector, ad hanc quaestionem responderit, vid. in eius *Programmate, quo expendit, num Cometae mentio ab* Homero *facta fuerit, Numburgi* anno 1744. in fol. edito. Pagina 153 sqq. adtulit PVTEANVS *philosophorum aliquot veterum opiniones de Cometa.* Iis subiunguntur p. 155 sqq. P. Castellani, Nic. Vernulaei, Fr. Melchior. Daelhemii, Eremitae augustiniani & Michael. Fortii, in PVTEANI *de Cometa* librum, *epigrammata.* Pagina tandem 136. exstat Joannis Stormii *de Cometa*

ta carmen reciprocum, *naturam prodigii*, *& effectum contrario sensu explicans*, cuius ratio hisce verbis exponitur: *Sidus esse prodigium*, *mirari homines desinant: Carmen est*, *sed de Sidere conscriptum. Clariss.* Jo. Stormius, *Medicinae & Matheseos Mysta* (mechliniensis, natus anno 1559, & senio confectus, mortuus, in Academia louaniensi, Medicinae Doctor, & Matheseos Professor, circa annum 1646. vid. Franc. Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. II. p. 738.) *vir & morum probitate*, *& ingenii*, *variaeque doctrinae laude excellens*, *tam proprium* Apollinis *genium habuit*, *vt*, *quid sit Cometa*, *& quid portendat*, *mero oraculo complexus sit. Natura quidem breui & reciproco epigrammate absoluitur: Vaticinium autem XVIII. distichis decurrit*, *recta & porrecta illa serie metum incutiens*, *inuersa tollens. Disponuntur fata; sed per eadem verborum vestigia gradum referas*, *proculcantur ac pereunt.*

Opinio loquitur.

Flagrat Barba ea, non Solis fit lumine: fumi
Copia sic ardet, *non ibi stella mera est.*

Ratio respondet.

Est mera Stella ibi, *non ardet sic copia fumi*,
Lumine fit Solis, non ea barba flagrat.

Opinio vaticinatur.

Interitum id sidus radians, haud nunciat ortum
Principis: ito retro, *non bona vaticinor.*
Occiduis nocet haec lux, nec blanditur Eois,
Infestat Boreos, non ea amica Noto est.
Teutonibus *mala, nec* Belgis *fert prospera,* Iberis
Aspera, *non populis fauet haec* Ausoniae,
Flagro percutienda est, nec tuta India *abibit,*
Turbat, *non recreat fax noua* Sauromatas.
Hercyniam *opprimet armatis, neque culta colonis*
Arua dabit; perdet, nec fata perficiet.
Quadrat stella male, haec Batauis; *haud vniet ipsos*,

 Puniet

Puniet hos vndis: haud locus obstet huic.
Iis turbat mare, nec toto finit in orbe carinas
Ire: negat reditum, nec freta pandit iis.
Agros perdet ibi, non tuto erit aequore inundans:
Submerget Batauos: *non mare placat iis.*
Est fera vbique ea, non lampas satis aequa: sepulchro
Orta datur soboles hinc neque viua patri.
Deest ipsa auxilio, haud infantem promouet: ortum
Impedit, haud foetus exitui apta praeest.
Patrat monstra, neque est inceptis vtilis: obstat
Fructibus: haud teneris assiduo ipsa praeest.
Interim & prius, haud nuptas dabit esse puellas;
Ire facit steriles, non cito fructiferas.
Lethiferas modo fert pestes, nec pharmaca gignit
Commoda: dat calidas, haud sine morte febres.
Replet caede loca, haud tectis haec abstinet: ignem
Iniicit accensum, non cauet ipsa sacris.
Exitium parit, haud regnis haec proderit; vrbes
Diruet excelsas, non puto restituet.
Nobilibus mala, nec populo hinc optanda propinat:
Stella dat haec inopem fruge, nec implet agrum.
Euacuat stabula, haud multis replet aucta iuuencis:
Esse facit miseros, haud fauet agricolis.
Est mala Barba ea; non superum hinc abit ira: Cometes
Arma parat nobis, non bona significat.

Qua ratione huic vaticinio, *Ratio*, carmine responderit inuerso, ex duobus distichis lectores intelligere poterunt prioribus:

Significat bona, non nobis parat arma Cometes:
Ira abit hinc superum; non ea Barba mala est.
Agricolis fauet, haud miseros facit esse: iuuencis
Aucta replet multis, haud stabula euacuat &c.

In fine carminis, id quod, in academia louaniensi, illis temporibus, factum esse, forte miraberis, *censura* Guilielmi Fabricii, apostolici, & archiducalis librorum cen-

censoris, adscripta legitur, in qua is *paradoxologiam, de cometa*, eleganter & erudite conscriptam, vtiliter prelo committi posse censet, *quod & inueterata quaedam neruose redarguat, atque ad plenioris, de eo, veritatis indaginem & plurimum conferat, & occasionem subministret.* Libello finem imponunt *omissa suis locis inserenda.* Illum eodem anno 1619. *Coloniae apud Butgen.* recusum esse testatur Franc. Foppens in *Bibliothec.* belgic. Tom. I. p. 726.

ERYCIVS PVTEANVS, Venloae, quae Gelriae superioris oppidum est, anno 1574. natus, patre Joanne, viro consulari, stirpis bamelrodiae. In iuuentute, teste Francisco Foppens l. cit. p. 265. nihil nisi Martem spirabat, neque alia fere crepundia, quam arma tractabat, saepiusque inter milites, quam pueros versabatur. Litterarum studiis in academia dordracena, coloniensi & louaniensi absolutis, in Italiam concessit, & primum Mediolani, anno 1601. cum aetatis annum ageret XXV. Eloquentiae Professor, regisque Hispaniae Historiographus constitutus, Romaeque in Ciuium, patriciorumque numerum cooptatus, & Mediolani iuris vtriusque Doctor creatus, deinde autem, ab Alberto Austriae Archiduce, Brabantiaeque Ordinibus, in Belgium euocatus, & in louaniensi academia, in Justi Lipsii locum suffectus, & titulo Consiliarii & Historiographi, & arcis louaniensis Praefecti ornatus fuit. Diem obiit supremum anno 1646. aetatis anno LXXI. In templo Colleg. S. Petri, & quidem in Sacello S. Carolo Borromaeo consecrato, & haud ita pridem exstructo, omnium primus sepultus, & quod sibi ipse fecit, epitaphio ornatus fuit:

ΣΠΟΥΔΑΙΩΣ ΖΗΝ ΑΡΙΣΤΟΝ

Vixisse ne me nescias, adhuc loquor.
PVTEANVS *ego sum; mentis ardor quem bonae*
Euexit, ore publice vtilem, & stylo.
Quid plura? tu quod es; fui. Te cogita.

Annon vbique cura, crux, molestia?
Ceu nauiges, vel Scylla *vel* Charybdis *est.*
Post fata portus, vita morte nascitur.
Mori necessum est; non necessum est emori.
Vixisse pulchre, in rebus est aeternitas.
Mortuum audis,
Vt ego Te viuum
Bene precare mortuo.

Vid. de illo Nicolai Vernulaei *Oratio in funere* illius, *Louanii typis Jo. Vryenborch* 1646. in 4. *Vita* illius Auctore Xysto Antonio Milsero, quam *epistolarum Adparatui posthumo, in Centurias VII. distributo, Lovanii typis Andr. Bouuetii* 1662. II. Tom. in 8. edito, praemisit. Paull. Freheri *Theatrum virorum eruditione claror.* p. 1538 sqq. Girolamo Ghilini *Teatro d'huomini letterati* Tom. II. p. 72. Lorenzo Crasso *Elogi d'huomini letterati* Tom. I. p. 323. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 236. Tom. II. P. II. p. 242. qui illum cum Nicerono Tom. XVII. p. 299 sqq. *un babillard & un grand faiseur des petits livres* adpellat. Conf. Fr. Foppens l. cit. p. 264 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2396 sqq. Joan. Imperialis *Museum historicum* p. 213 sqq. edit. Jo. Alb. Fabricii.

CLX.

Preceptorium NICOLAI DE LIRA *ordinis ſeraphici Franciſci.* ſiue expoſitio tripharia breuis & vtilis in decalogum legis diuine. De decimis dandis. Interrogationes faciende infirmo morienti. De articulis fidei. De ſeptem peccatis mortalibus. De triplici modo peccandi in Deum. De operibus miſericordie. Compendium de vita antichriſti. De fine mundi & de extremo iudicio. De anime hominis immortalitate. Libellus perutilis. in 8. form. minimae folior. 89.

Valentinus Erneſtus Loeſcherus in *Stromateo Viteb.* 1724. in 4. Sect. XI. p. 284. libros, ſeculo XV. octernionum forma editos; reliquis rariores eſſe ſcripſit. Inter illos ideo & hic, quem recenſemus, ſibi vindicat locum, qui praeter ea, id ſingulare & praecipuum habet, quod ex officina typographica prodierit, cuius hucvsque a nullo ſcriptore, mentionem factam eſſe novimus. Hiſce ſane verſiculis, in fine voluminis, typographus nomen ſuum expreſſit.

Codex NICOLAI *viri* lyrenſis *honeſti.*
Cumque perutilibus aliis tractatibus vllis
Acceptat finem per virum nomine Landen
Colonie *ciuem deus hunc tueare* Joannem
Anno milleno quater & C. ſeptuageno
Septimo (1477). *In eterno ſit tibi laus domino.*

Libellus typorum characteribus gothicis, ſatis luculentis, & nitidis exſcriptus, litteras ſic dictas florentes rarius exhibet. In ſecunda tituli pagina

Anthonii Liberi Suſatenſis *in laudem inclite* Colonorum *vrbis Epigramma feliciter incipit.*

O felix vrbs ante alias Colonia *ſalue. &*
Pauperis ingenii munera ſume libens.
Salue o metropolis ſuperis cara inclito (inclyta) *ſalue*

Tellus aucta bonis nobilibusque viris.
Tu mihi sola places. namque es paradisus abundans
Moribus egregiis artibus atque sacris.
It tua terrarum celebris iam fama per vrbem (orbem)
Atque tuas laudes concinit omnis homo.
Vrbibus es reliquis multo felicior in te
Nam requiem reges tres orientis habent.
O veneranda nimis vrbs. o sanctissima quam tot
Ensibus exhausta corpora sancta colunt.
Res miranda. dei tecum est clementia: nanque
Munera que totus non habet vrbis (orbis) *habes*
Consiliis Romam *vincis, sapientia* athenas
Parisius *studiis. &* Venetos *opibus*
Singula quid referam superas asiatica *regna*
Europe. *atque tibi &* Affrica *magna fauet.*
Ergo ego carminibus laudans castra opida & vrbes
Non potero laudis immemor esse tue.

Nisi omnia nos fallunt, distichon posterius prodit, alias vrbes, ab eodem poeta, carmine fuisse celebratas, de quo, apud omnes, quos euoluimus, scriptores, altum est silentium.

Praeceptorium, siue expositio in decalogum, quae heic, vt & in aliis editionibus, NICOLAI DE LYRA nomen in fronte gerit, ab HENRICO DE VRIMARIA siue FRIMARIA, a quibusdam composita dicitur, teste Joanne Trithemio *de Scriptor. eccles.* Cap. DLXXXVIIII. p. 141. Jos. Simlero in *Bibliotheca* p. 282. Auberto Miraeo in *Auctario Histor. eccles.* Cap. CCCCXXXIII. p. 80. Antonio Posseuino in *Adparatu sacro* Tom. II. p. 22. Henrico Wharton in *Adpendice ad* Guil. Caue *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 36. Casimir. Oudino in *Commentar. de Scriptorib. & scriptis ecclesiast.* Tom. III. col. 912. aliisque pluribus. Multi sane codices mss. in variis Angliae bibliothecis, quas nominat Casimir. Oudinus l. cit. nec non codex bibliothecae quedlinburgensis, & vti Joachim. Fellerus auctor est, in *Catalogo mss.*

Codd.

Codd. bibliothecae paullinae lipſienſis, *Lipſ.* 1686. in 12. edito, codex etiam bibliothecae paullinae lipſienſis, HENRICI DE VRIMARIA nomine inſigniti ſunt. In omnibus fere *opuſculorum* Thomae Aquinatis editionibus, hoc *Praeceptorium* ſub Thomae Aquinatis nomine, locum inuenire adfirmat Caſimir. Oudinus l. cit. col. 913. qui praeterea teſtatur, in Anglia nonnullos reperiri Codices mſs. in quibus Alexandro Haleſio idem opuſculum tribuatur.

De NICOLAO lyrano vid. quae ſupra diximus, p. 736 ſqq.

HENRICVS DE FRIMARIA, ſiue a patria, pago prope Gotham in Thuringia ſito, ſiue a ſtirpe nobili dominorum frimarienſium, cognomen accepit. Illum enim e gente nobiliſſima thuringica oriundum fuiſſe teſtatur M. Paullus Jouius ſiue Goetze ſcholae ebelebienſis in Thuringia Rector, in *Chronico* ſchwarzburgico, illuſtriſſimorum Comitum ſchwarzburgicorum iuſſu conſcripto, quod manu exaratum in Archiuo arnſtadienſi adſeruatur. Nam retulit ille L. V. Cap. III. p. 495 ſqq. de Günthero XVI. Comite ſchwarzburgico & Domino blanckenbergenſi, quod poſt annum 1293. Ordini Praedicatorum fuerit adſcriptus, magnamque amicitiam cum HENRICO frimarienſi coluerit. Ipſa illius verba, quae talia ſunt: *Er hat ſich ſehr gehalten zu dem gelehrten Mann, einen* thüringiſchen von Adel, *Hrn.* HEINRICHEN VON FRIMAR, Auguſtiner *Mönch, vnd der heil. Schrift Meiſtern, wie ſie dazumahl genennet wurden, ſo etliche Bücher in heiliger Schrift geſchrieben, die noch in alten Bibliothequen vorhanden, war anno 1339. Graff* Bertholds *des erſtgefürſteten Grafen zu* Henneberg *Beichtvater.* (Conf. Cyriac. Spangenbergii hennebergiſche *Chronic Strasburg* 1599. in fol. L. III. Cap. VI. p. 135.) *Sonſten werden noch zweyer gelehrter von Adel dieſer Lands Art vm dieſe Zeit gedacht, nemlich Herrn* Volradts von Herbſzleben *oder* Hewerſzleben, *vnd Herrn*

Hugen von Holtzhausen, *so auch geistlichen Standes, vnd gern vm diesen Herrn* HEINRICHEN *von* FRIMAR *gewesen, wie denn Anno 1292. in einem Closterbrieff Ihrer zugleich erwehnet wird, darinnen sie alle dreye* Ecclesiarum Rectores *genennet werden* &c. excerpsit Wilhelm. Ernestus Tenzelius in *Supplemento Historiae* gothanae *tertio*, *Jenae* 1716. in 4. & quidem in *Spicilegio Clarorum litteris* gothanorum *vsque ad Seculum XVII.* inter quos HENRICVS DE FRIMARIA primum obtinet locum, p. 53 sqq. Nomen illius, inter Eremitas augustiniani ordinis Seculo XIIII. non incelebre fuit. Doctor Theologiae parisiensis, Prouincialis Saxoniae, & Rector studiorum, Ordinis sui, in vrbe pragensi fuisse, & diem obiisse supremum circa annum 1340. dicitur. Conf. de illo, & scriptis eius, praeter scriptores iam citatos, Philippi Elssii *Encomiasticon* augustinianum p. 276. Joannis Halleruord *Bibliotheca curiosa* p. 126. qui illum, alias HENRICVM de Alemannia dictum fuisse scribit, Joannis Alberti Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 686 sqq. Data, quod aiunt opera, vitam illius descripsit Cornelius Dielmannus, quam, eius libro *de discretione spirituum*, *seu de quadruplici instinctu*, *diuino*, *angelico*, *diabolico*, *naturali*, *Antuerpiae* 1652. in 8. edito praemisit.

Quis opusculorum, quae *Praeceptorii*, in hac editione constituunt adpendicem, fuerit auctor, ignoramus.

I. *De decimis dandis*, nondum pagellam implet. Tres autem potissimum ob caussas, decimas dandas esse perhibet auctor 1) *quod istud a domino statuitur & praecipitur.* 2) *vt homo deo placeat*, *& vt omnes penurie vini & frumenti*, *& ceterorum remoueantur.* 3) *ne homo ad decimam partem angelorum, que cecidit in infernum deducatur. Vnde* Augustinus. *Redde decimas, alioquin deduceris ad decimam partem scilicet angelorum que cecidit in infernum. Decima est*

est census quasi, quem debemus pro hereditate eterna. Qui non reddit censum, perdit agrum, id est paradisum.

II. *Compendium de vita Antichristi.* Circa *statum* & *persequutionem Antichristi*, quinque notanda esse, scribit auctor anonymus, *ortum*, *progressum*, *cultum*, *conflictum*, *obitum*. Circa *Ortum* quatuor notantur a) *de qua progenie nascetur*, de tribu Dan. b) *quomodo nascetur;* de fornicatrice non de virgine, c) *quomodo concipietur in vtero;* operatione diabolica; d) *vbi nascetur;* in Babylone. II. De *progressu* Antichristi obseruari debent quatuor a) *vbi nutrietur;* in ciuitatibus Corozaim & Bethsaida. b) *a quibus nutrietur*; a spiritibus malignis, qui propter incantationes continue ei famulabuntur & assistent concomites indiuisi. c) *a quibus recipietur;* a Judaeis. d) *in qua aetate incipientur haec omnia;* in iuuentute. III. Circa *cultum* quatuor notauit anonymus auctor, propter quae adtrahet Antichristus ad se diuersos cultus. a) *vt adtrahat ad se Judaeos*, dicet se Messiam promissum in lege, verum deum & verum hominem & reaedificabit templum Salomonis. b) *vt gentiles adtrahat idololatras*, faciet simulachrum & statuam per incantationem, & in eam mittet spiritum malignum, ad dandum responsa, & vocabit eam Deum Maon. c) *vt ad se Christianos pertrahat*, dicet se Christum venisse ad iudicium sicut promissum est in euangelio, & ostendet se mortuum, & tertia die resurget. *Vt omnem denique* d) *hominem magnum & paruum ad se adtrahat*, ponet, vt auctor ait, caracterem in fronte, & manu dextra vniuscuiusque, vt distinguantur ab alienis, & nemo poterit emere vel vendere, nisi habuerit signum suum. IIII. Circa *conflictum*, auctor ineptus notandum esse ait quod *pugnabit* Antichristus contra duo hominum genera, *contra nobiles & ignobiles*, *seu maiores & minores*. Maiores distinguit in tres gradus,

gradus, in *Clericos, milites, & mercatores. Clericos & litteratos* expugnabit & in suas pertrahet partes, *per rationes naturales*, cum valde is instructus in profanorum scripturis erit. *Milites* expugnabit *per distributionem terrarum & dignitatum, mercatores per argentum & aurum.* Populum minorem distinguet tripliciter, scilicet in *simplices*, quos adtrahet *per falsos prophetas*, in *timidos* quos adtrahet *per tyrannos*, in *perfectos & poenitentes*, quos *per falsa miracula* adtrahet. V. Circa *obitum* Antichristi denuo quatuor notare iubet a) *tempus obitus*, id erit postquam praedicauerit tribus annis cum dimidio. b) *persona interficiens*, ipse erit Christus. c) *locus in quo interficietur*, is erit locus, in quo Christus adscendit in caelum, scilicet mons Olìueti. d) *modus quo occidetur*, quem *triplicem* esse ait 1) *subito interficietur*, 2) *absque manu hominis* & tandem 3) *publice, & cunctis videntibus.* Ipsum autem Antichristi *aduentum*, in fine opusculi, *quatuor praecedere* scribit 1) Romani *imperii discessionem & diuisionem in X. regna.* 2) *inobedientiam ecclesiarum, ab ecclesia* romana. 3) *generalem concitationem proeliorum*, & 4) Henochi & Eliae *praedicationem.* Haec omnia auctor nugiuendus dictis S. S. & nonnullis patrum ecclesiasticorum testimoniis probare, & confirmare sustinuit.

III. in Adpendice occupant locum, *interrogationes faciendae infirmo morienti.*

IIII. reperitur *rubrica de articulis fidei*; Symbolum est apostolicum, in duodecim particulas diuisum, quarum singulae singulis tribuuntur apostolis.

V. *Rubrica de septem peccatis mortalibus*, quae sunt superbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, luxuria.

VI. *Rubrica de triplici modo peccandi in Deum*, nimirum in Deum patrem *per fragilitatem* siue *impotentiam*, in Deum filium *per ignorantiam*, in Spiritum sanctum *per malitiam.*

VII. *Ru-*

VII. *Rubrica de operibus misericordiae*, quae *septem* esse dicuntur, *quibus subuenimus proximo in corpore* 1) *pascere famentem*, 2) *potare sitientem*, 3) *vestire nudos*, 4) *ministrare infirmis*. 5) *visitare incarceratos*. 6) *suscipere peregrinos*. 7) *sepelire mortuos*.

IIX. *Rubrica de fine mundi*, & *de extremo iudicio*.

Libellus, qui in titulo promittitur, *de animae hominis immortalitate*, in exemplari, quo vtimur, quamuis integrum illud esse videtur, non inuenitur.

CLXI.

JOANNIS SELDENI Mare Clausum seu de Dominio Maris Libri Duo. Primo Mare, ex Jure Naturae seu Gentium, omnium hominum non esse commune, sed Dominii priuati seu Proprietatis capax, pariter ac Tellurem, esse demonstratur. Secundo, Serenissimum Magnae Britanniae Regem Maris circumflui, vt indiuiduae atque perpetuae Imperii Britannici appendicis, Dominum esse asseritur.

—— Pontus quoque seruiet Illi.

Londini, *Excudebat Will. Stanesbeius*, *pro Richardo Meighen. MDCXXXV.* (1635). in 4. form. max. pp. 304. si praemissa & addenda non numeraueris.

JOANNIS SELDENI libri omnes, qui in Anglia typis exscripti fuerunt, raro in his terris inueniuntur, inter quos, haec prima librorum *de mari clauso*, editio, praecipue nominari poterit. Ipsi enim Nicerono incognita fuit, qui librum, in *Memoires* Tom. V. p. 26. & 35. iussu Jacobi I. & Caroli I. anno 1636. in 8. primi

prima vice editum esse scribit, quod παρέργημα postea in versionem teutonicam Niceroni Tom. V. p. 176. & p. 185. transscriptum fuit. Impugnauit praesertim JOANNES SELDENVS, Hugonis Grotii sententiam, qui iam in *mari libero, seu de Jure quod* Batavis *competit ad* indica *commercia*, *Lugdun. Bat. apud Elzeuir.* 1609. in 8. demonstrare studuerat, Anglis nullum ius, seu dominium exclusiuum, in mare competere. Strinxerat contra SELDENVM, praeter alios, calamum Theodorus Graswinkel in libro quem titulo *vindiciarum maris liberi, Hag. Comit.* 1652. in 4. emiserat, in quo ea etiam confutare adgressus fuerat, quae Petrus Baptista Burgus duobus libris, *de dominio reipublicae* genuensis *in mari* ligustico, *Rom.* 1641. in 4. editis, protulerat. Id aegre ferens JOANNES SELDENVS, in lucem prodire iussit *Vindicias secundum integritatem existimationis suae, per conuicium, de scriptione maris clausi, petulantissimum & mendacissimum insolentius laesae, in vindiciis maris liberi, aduersus* Petrum Baptistam Burgum, ligustici *maritimi dominii adsertorem*, Hagae Comitum *iam nunc emissis, Londini* 1653. in 4. Jam ante JOANNEM SELDENVM, idem fere argumentum pertractauerat Guilielm. Weelwood, Jureconsultus Anglus, librumque *de dominio maris, iuribusque praecipue ad dominium spectantibus, Hag. Comit.* 1623. in 4. euulgauerat, quem postea impugnauit iam nominatus Theodorus Graswinkel, in *maris liberi vindiciis contra* Guil. Veluodum, *Hag.* 1653. in 4. JOANNIS SELDENI liber postea saepius editus fuit. Eminet editio in Belgio exscripta in 12. quamuis titulus Londinum prae se fert, *accessionibus* nonnullis *aucta*, quae Marc. Zuerium Boxhornium habent auctorem, quae a Rege Angliae prohibita fuit. In fine nostrae editionis, exstant *interserenda* nonnulla *locis designatis*, *in libro omissa*, quae 6 folia complent. Dolendum est editionem nitidam, multis typothetarum mendis esse deformatam. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 337 sqq.

Capite

Capite XXV. Libri II. p. 260 ſqq. quod heic ὡς ἐν παρόδῳ memorare licebit, JOANNES SELDENVS non contemnendam dedit numorum anglicorum, quos *roſas nobiles*, 3. *nobiles roſatos* adpellant, deſcriptionem, in quibus etiam deſcribendis Vir S. R. Siegmund. Jacob. Baumgarten egregiam collocauit operam in *wöchentlichen* halliſchen *Anzeigen* anni 1750. num. 8-11. In JOANNIS SELDENI l. cit. figura eiusmodi numi *aurei*, ligno inciſa occurrit.

CLXII.

JOANNIS SELDENI de Jure naturali & gentium iuxta Diſciplinam Ebraeorum Libri ſeptem.

——————— Loca nullius ante
Trita ſolo. Juuat integros accedere fontes
Atque haurire ———————

Londini excudebat Richardus Biſhopius 1640. in fol. pp. 847. ſi praefationem & capitum elenchum exceperis.

Hanc editionem in officinis librariis, ita inaruiſſe, vt aegre adpareat, ſcribit Jacobus Frideric. Reimmannus in *Catalog. Bibliothec. theologic. ſyſtematic. critic.* Tom. I. p. 873. vbi etiam ſuccincta exhibetur recenſio. Conf. *Bibliotheca* ſtruuiana *philoſophica* a Ludouic. Martino Kahlio edita Tom. II. Cap. III. §. V. p. 335 ſqq. & ſcriptores ibidem citat.

Vitam JOANNIS SELDENI, ſaluintonenſis Angli, anno 1584. nati, & 1654. aetatis anno LXX. mortui, data, quod aiunt, opera deſcripſit Dauid. Wilkins, & praemiſit, JOANNIS SELDENI *Operibus omnibus, tam editis quam ineditis, in III. Voluminibus,*

quae

quae collegit & recensuit, praefationes & indices adiecit. Londini typis Guil. Bower &c. 1726. in fol. Conf. Niceron *Memoires* l. cit.

CLXIII.

MATHEOLI *Perusini Philosophi & Medici clarissimi* Tractatulus de Preceptis artificialibus & regulis medicinalibus ad augendam memoriam admodum vtilibus.

Hexatostichon Andree Boner Landauiensis ad Lectorem.

Immemor heu nimis est hominum mens: vsque caduci
Corporis & ceca mole grauata iacet.
Vis cadit ingenii: docilis polyhymnia languet
Ni ferat auxilium casta Minerua suum.
Ergo age nunc tenebras dum riserit apta iuventus
Discutias animi dogmata culta petens.

in 4. folior. 6.

MATHEOLVS, siue MATTHIOLVS DE MATTHIOLIS, it. MATTIOLVS DE MATTIOLIS, perusinus, philosophiae & medicinae in patria, & bononiensi academia Professor, medio seculi XV. tempore, fuit celeberrimus, qui astronomiam, poesin, ceterasque liberales artes, & theologiam ipsam, ingenio suo adeo illustrauit, vt *Medicorum monarcha*, *artiumque liberalium Princeps* communi quasi consensu adpellaretur. Insigni illum in primis elogio ornauit Hartmannus Schedelius *chronici*, quod *Norimbergae* anno 1493. in fol. form. maior. prodiit compilator, qui

qui ſcholas eius frequentauerat, cum in *chronic.* fol. 252. maxima in eo fuiſſe omnia ſcriberet, ſiue artis peritiam, ſiue orationis elegantiam commoditatemque ſpectaueris. Septuagenarius Patauii mortuus, anno 1480. quidem dicitur, ab Auguſtino Oldoino in *Athenaeo auguſto* p. 244. ſed exſtat in Bibliotheca regia dresdenſi, *Tractatus de augenda memoria*, editio in 4. exſcripta, cuius in fine, annus 1470. MATTHIOLO emortualis fuiſſe dicitur. vid. *die Merkwürdigkeiten der königlichen Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 370. Scripta ab illo relicta nominantur ab Hartmanno Schedelio, & Auguſtin. Oldoino ll. citt. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 490. vbi illum minus recte veronenſem adpellat. Libellum *de augenda memoria*, ſcripſit ad Borcardum & Bonauenturam, illique hanc praemiſit epiſtolam:

Jam diu Borcarde *&* Bonauentura *viri digniſſimi & replicatis precibus me ſepiſſime prouocaſtis, vt ego aliqua de memoria nutrienda & augenda colligerem. quam rem ego vobis ſepe pollicitus ſum ſed tenuit me hactenus continua rerum agendarum occupatio. Tandem ſtatui votis veſtris parere & ita domino adiuuante aliqua, & ea (vt puto) digna & vobis vtilia aggregabo. Dicimus igitur quod de hac materia, nullum huc vsque inueni qui complete tractaret adiungenda ſcilicet medicinalia cum aliis rebus, que artificioſe memoriam augent. Alii enim vt* Cicero *maxime de artificioſa memoria tractarunt, quo pacto ſcilicet regulis habitis potuiſſet memoria augeri. Ad conſimile autem propoſitum, tractatum vnum vidi quem* Guilielmus de Briſcia *notabilis philoſophus atque medicus compoſuerat. Medici vero e contra tam noui quam veteres ad memoriam recuperandam ſi perdita eſſet ad habitum fortificandum ſolum remedia medicinalia ſcripſerunt. Ponamus igitur ſimul vtrumque ſtudium vt complete diſcamus memoriam gubernare. Erunt igitur capitula duo in quorum primo ponemus, quomodo poſſumus memoriam arti-*

ficialem augere beneficio regularum. In ſecundo vero dicemus qualiter id etiam fieri poſſit beneficio medicinarum.

Editioni, neque locus, neque annus, neque typographus adſcriptus eſt, poſterioris autem inſignia, librum Lipſiae, obſtetricante Martino Lantzberg herbipolenſi, lucem adſpexiſſe docent. Charactere litterarum exſcriptus eſt gothico. Editor Andreas Boner, landauienſis, conſecratum illum, praefixa epiſtola eſſe voluit, *religioſo & venerabili viro, bonarum artium & philoſophie magiſtro apprime docto* Gaſpari de Grünhayn. Editio *argentina impreſſa a Martino Schotto* 1498. in 4. memoratur a Michael. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 668.

CLXIIII.

CHRISTIANI NOLDII *In Reg. Acad. Haun. SS. Theolog. D. & P.P.* Concordantiae particularum Ebraeo chaldaicarum: in quibus, partium Indeclinabilium, quae occurrunt in Fontibus, & hactenus non expoſitae ſunt in Lexicis aut Concordantiis, natura & ſenſuum varietas oſtenditur. Digeruntur ea methodo, vt Lexici, & Concordantiarum loco, ſimul eſſe poſſint. Accommodantur huc etiam Particulae graecae, conferuntur verſiones, & multa ſcripturae loca ita explicantur, vt vbi tenebrae vel diſſenſiones ſunt, adiungantur Annotationes & vindiciae. Baſil. Prooem. de Spir. S. Ἐι ἐκ τοῦ νόμου ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεράια ὀυ παρελέυσεται, πῶς ἂν ἡμῖν ἀσφαλὲς ὑπερβάινειν καὶ τὰ σμικρότατα; *Hafniae Sumptibus Authoris, & Petri Hauboldi. Literis Reg. Maieſt. & Acad. Typogr.*

Cor-

Cornificii Luft. *Anno* 1679. in 4. pp. 2010. fol. *6.* praemissis exceptis.

De libri praestantia, & raritate, quae eidem sine dubio caussae tribuenda erit, ob quam Olai Laurelii *Syntagma theologicum* rarum esse diximus, vid. Jacob. Frider. Reimmanni *Catalog. Bibliothec. theologic systematico critic.* Tom. I. p. 216 *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 213. Eiusmodi opus iam ante CHRISTIANVM NOLDIVM, Buxtorfius, Trostius, Suaningius, Bangius, Rauius, aliique incassum tentauerant, id autem illum minime deterruit a proposito, sed perlectis, quae Masora in *Bibliis*, Kimchius in *Michlol*, in *claue* Flacius, in *indicibus* Piscator, in *Mosche* Drusius, Glassius in *philologicis*, Pagninus, Buxtorfius, Cocceius &c. in *lexicis* ob oculos posuerunt, hoc opus concinnauit Scripturae sacrae interpretibus vtilissimum. Dicauit illud Christiano V. Regi Daniae. Elogiis suis id ornarunt poeticis Thomas Bartholinus, Paull. Vindingius, & Georg. a Möiniche. Sub imagine CHRISTIANI NOLDII aere expressa, hoc Olai Borrichii legitur encomion.

NOLDIVS *hic nitido faciem declarat in aere*
Et cathedram hoc habitu conspiciendus adit.
Schema illud vultus; sed quo flammetur ab igne
Spiritus, id vita, & scripta polita docent
Vis sacrae nucleum Sophiae, nucleumque profanae?
Vis in eberino *ponere fonte sitim?*
Vt quaeras riuos diuerso in climate dices
In calamo NOLDI, *purius vnda fluit.*

Quae Jacobus le Long Tom. I. *Biblioth. sacr.* p. 455. de editione *hafniensi* 1675. in fol. habet, inter non entia sine dubio referenda erunt. Habemus ab eodem auctore *Historiam* Idumaeam, *seu de vita & gestis* Herodum, *Diatriben. Accesserunt hinc inde Notae in* Josephum: *vt & pro eo vindiciae & responsiones, contra* Baronium, Serarium, Salianum *& alios. Frane-*

querae Sumptibus Johannis Arcerii Bibliopolae Anno 1660. in 12. pp. 478. except. praemiss. & indic. Quo in libello, bonae frugis pleno, historiam gentis Herodiadarum, post Serarium, Salianum, Montacutium, Capellum, & alios, qui idem argumentum paullo infelicius pertractarunt, mirifice illustrauit.

Diem obiit supremum CHRISTIANVS NOLDIVS an. 1683. d. XXII. Aug. aetatis anno LVII. *Programma in* eius *funere* scripsit Erasmus Bartholinus, quod legitur in Henric. Pippingii *Memoriis Theologorum* Decade I. p. 1 sqq.

CLXV.

Epistole PHALARIDIS per FRANCISCVM ARETINVM traducte. in 4. folior. 41.

Ne crambem bis & saepius coctam, lectoribus nostris adponere videamur, omnia heic sicco, quod aiunt, pede transimus, quae de auctore *epistolarum*, quae sub PHALARIDIS agrigentinorum tyranni nomine, circumferuntur, de earum editionibus & versionibus variis, & de controuersia, inter viros Angliae doctissimos Carolum Boyle, Richardum Bentley, & Guil. Wotton, non sine insigni animorum acerbitate agitata, dici poterant. Adeant quibus haec nosse volupe erit, Joannis Albert. Fabricii *Biblioth. graec.* L. II. Cap. X. p. 407 sqq. Eust. Budgell's *Memoirs of the Life of the late* Earl of Orrery *Lond.* 1732. in 8. vbi legitur *A short Account of the Controversy between the late* Earl of Orrery *and* Dr. Bentley, *against the lettres of* PHALARIS. Jaques George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire historique & critique* Tom. II. Litt. B. p. 499. not. B. das *Leben* Richard Bentleys, quae adiicitur Jo. Pet. Nicerons *Nachrichten, von den Begebenheiten vnd Schriften berühmter Gelehrten* Tom. IIII.

IIII. *Halle* 1751. p. 403 sqq. & quae supra Tom. I. p. 67 sqq. excitauimus scripta, & diaria eruditorum. Id autem memorare licebit, quod *epistolarum* PHALARIDIS CXLIIX. omnium prima sit graeca editio, quae cum Apollonii Philosophi pythagorici, & Bruti *epistolis*, *ex aedibus*, vt in calce illius adnotatum legimus, Bartholomaei Justinopolitani, Gabrielis Brasichellensis, Joannis Bissoli & Benedicti Mangii Carpensium *MCCCCXCVIII.* (1498) *XIII. Kal. Julias* in 4. euulgata fuit, & anno antiquior est editione *aldina*, quam Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. gr.* l. cit. p. 409. pro omnium prima venditat. Existimauit quidem Michael Maittaire in *Annalib. typograph.* Tom. I. p. 92. editionem cum interpretatione latina, in lucem exiisse, sed nihil tale, in exemplari, quod apud amicum ante aliquot annos vidimus, oculis nostris se obtulit, quamuis Bartholomaeus Justinopolitanus, in epistola ad Petrum Contarenum, patricium venetum, eiusmodi promiserit translationem cum scripsit: *has tantum* (epistolas) *verbum verbo latinas reddemus disiunctisque voluminibus ita collocabimus, vt paginae paginae, & versus versui fidelissime respondeant. cui adminiculo studiorum velut infantia innitatur. & in caeteris* (Apollonii & Bruti) *quas intactas hoc consilio relinquimus profectus vires experiri possit.* Sine dubio editioni *venetae* anno 1502. in 4. repetitae, quam memorauit Joan. Albert. Fabricius l. cit. p. 409. & Godofred. Olearius in *praefatione* ad Apollonii tyanensis *epistolas*, quas Philostratorum *operibus* addidit, p. 379. versio latina primum comes data fuit.

FRANCISCVS ACCOLTVS arretinus, versionem suam Malatestae Nouellae principi dicauit, & in prooemio, gentis Malatestarum merita, in omnem rem publicam, & ciuilem, & litterariam, exposuit, & PHALARIDEM non adeo saeuum & crudelem, vt plerumque ab historicis describi solet, sed in viros doctos,

ctos animo fuisse generoso, & liberali, ostendere studuit Jam ante nostram editionem ACCOLTI versio *Florent.* 1480. in 4. *Venetiis* 1481. *ibid.* 1491. & *Paris.* 1493. edita fuit. De priore editione vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom I. p. 415. Ea, qua vtimur, editorem nacta est Joannem Honorium Crispum, cubitensem. Quibus caussis impulsus ad edendum librum fuerit, his ipse in *praefatione ad lectorem* verbis exposuit: *Multe occurrunt cause lector candidissime: quare intra magnum illum: spaciosum atque amenissimum rhetorice oratoriene campum: in quo optima queque ornatissimo atque pene diuino stilo conscripta perspiciuntur: voluerim epistolas* PHALARIDIS Agrigentinorum *tyranni: omni cura diligentiaque quo ad per me fieri potuit imprimendas curare: atque ex latebris obrutoque quasi vetustatis carcere depromere. Nam & affatim satisfacturum me spero huic prouincie mee qua hac estate a concilio facultatis artium studii* Lipsensis *ad rhetoricalem lectionem prefectus sum: si illas diligenter impressas omni mea industria. quam libenter his rebus impendo auditoribus interpretatus fuero: & rem optimam omnibusque nostre litterarie consuetudinis bonis doctisque viris summe gratam arbitror me facturum qui in hac re sicut in ceteris multis eruditissimi atque optimis quibusque latinis litteris excultissimi viri Magistri* Johannis Maii Romhiltensis *consilio: adhortationi: atque persuasioni auscultauerim: cuius studio & communi fauori his imprimi curauimus. quocum mihi morem non mediocriter gerat qui passim has epistolas egregias publice legere. tum vt multitudini inseruiat: quam in optimis litteris semper edocere cupiuit: tum autem maxime vt gratiam aliquando venerabili viro* Johanni Hugoni *ecclesie* Romhiltensis *canonico referat. cuius liberalitate ipse has obtinuit litteras: ne illum his epistolis quas veluti suas delicias repetat priuaret memor & graciam illis & honorem nos debere: a quibus quid boni accepimus. —— quare siquid boni lector optime in illis reperies: quod certo*

certo scio te multum offensurum: illis debebis quoque vel fauorem tuum. Si vero quicquam occurrerit: quod te moleste tenebit: quod difficile intellectu sit: id & rerum difficultati & temporis longinquitati & obscuritati tribues. quod non tamen diuino numine fauente quoad eius fieri poterit post FRANCISCVM Aretinum *declarare tentabimus* &c. Reliquum praefationis Honorius enarrandae PHALARIDIS historiae impendit. Illum etiam a tyrannidis atrocitate defendere, crimenque illud saeuitiae quod illi obiicitur, diluere putaret, nisi superuacaneum illi visum fuerit, rei immorari, quam FRANCISCVS ACCOLTVS praeoccupauerit, qui, vt iam dictum a nobis fuit, maximam *prooemii* sui partem, eiusmodi defensione consumsit. Adiicitur editioni FRANCISCI ACCOLTI *epistola, ad clarissimum atque praestantissimum Jureconsultum* Franciscum Pelatum, patauinum, *regium consiliarium,* quam scripsit, cum illi *versionem* suam mitteret. Epistolae subiicitur hoc epistolion

Ad Lectorem.

Qui modo notus erat nulli: penitusque latebat
Nunc PHALARIS *doctum protulit ecce caput.*

Accipe candidissime lector leta fronte hoc insigne atque preclarum opus epistolarum PHALARIDIS Agrigentinorum *regis clarissimi & prudentissimi. quod celeberrimi nominis vir & vtriusque lingue doctissimus* FRANCISCVS Aretinus *ad illustrem Principem* Malatestam Nouellam de Malatestis *e* greco *in* latinum *festiue & eleganter traduxit. In quo si offendes interdum moramenta quedam ex immutatione transmutationeue litterarum ac sillabarum: nonnunquam ex inuersione dictionum: equo animo feras. Vix enim fieri potest vt huiusmodi labecule non interueniant. Certo etiam scias multa: que in antiquis exemplaribus: librariorum vitio: ita deprauata videbantur vt nullus fere inde sensus elici posset: iam diligenter esse correcta & in pristinam formam redacta. Vale. Impressum* Liptzk *per* Jacobum

cobum Thanner. *Anno salutis christianae 1502. Eo die quo preciosa* Christi *passio per totum recolitur orbem.* A Joan. Henrico Leichio editio typis gothicis excusa, in *Annal. typogr.* lipsiens. non memorata fuit. Adtulit tamen antiquiorem p. 72. ab eodem Jacobo Thanner 1498. exscriptam. Cum vero editiones antiquiores, *versionis* alioquin non contemnendae, quam dedit FRANCISC. ACCOLTVS, arretinus, admodum imperfectae sunt, cum, vt Jo. Alb. Fabricius l. cit. adnotauit, & ordo turbatus sit, & loca passim omissa sint & epistolae integrae v. c. VII. LII. LVII. LVIIII. & LXXV. desiderentur, *versionem* istam recognouit, suppleuit, & restituit Thomas Sauius, medicus lugdunensis, qui *epistolas* PHALARIDIS edidit *Lugduni* 1550. in 8. De aliis editionibus vid. Jo. Alb. Fabricius l. cit. nos vtimur illa, quae in Joannis Buchleri a Gladbach *laconicarum epistolarum Thesauro bipartito Colon.* 1606. in 12. p. 502--584. exstat. Nouam, recentioribus temporibus, praeter alios, dedit *versionem*, quem iam nominauimus, Carolus Boyle Comes d'Orrery, qui PHALARIDIS *epistolas, e mss. recensuit, versione, adnotationibus, & vita* auctoris *donauit Oxoniae ex theatro sheldonian.* 1695. in 8. form. mai. quae editio nostra aetate omnium optima censetur. Vid. de illa *A Dissertation upon the epistles of* PHALARIS, *with an Answer to the objections of the honourable* Charles Boyle, *Esquire*, *by* Richard Bentley, *D. D. Chaplain in Ordinary and Library Keeper to his Majesty, London Henric. Mortlock, and John Hartley* 1699. in 8. & reliqua scripta eristica, quae propter hanc editionem passim in Anglia a viris doctissimis diuulgata fuerunt. *Acta Eruditor.* lipsiens. anno 1696. p. 101 sqq.

De FRANCISCO ACCOLTO, arretino, & eius, e graecis scriptoribus, versionibus, vid. quae supra Tom. I. p. 93 sqq. diximus, quocum conf. poterunt quae in *Giornale de' letterati d'*Italia Tom. XI. p. 333 sqq. leguntur.

CLXVI.

CLXVI.

ANTIGONI *Caryſtii* Hiſtoriarum mirabilium Collectanea. JOANNES MEVRSIVS recenſuit & Notas addidit. *Lugduni Batauorum, apud Iſaacum Elzevirium Anno clↄ Iↄc XIX.* (1619). in 4. pp. 210. ſi dedicatio & praefatio non computata fuerit.

Editionem a raritate laudauit Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 369 ſqq. Primus edidit ἱστοριῶν παραδόξων συναγωγὴν, Guilielmus Xylander, ſub nomine ANTIGONI, quem tamen adcurate definire haud ſuſtinebat, e Bibliothecae palatinae, vetuſtiſſimis membranis, *rariſſimo*, vt ait, *illique alias nunquam viſo litterarum genere* conſcriptis, *verſione*que addita, in lucem emiſit, cum M. Antonini Aurelii philoſophi Imperatoris libris εἰς ἑαυτὸν, Apollonii Dyſcoli θαυμασίοις, Phlegontisque Tralliani libris περὶ θαυμασίων, περὶ μακροβίων, & περὶ τῶν Ὀλυμπίων *Baſil.* 1568. in 8. Eodem anno, & eodem loco, ANTIGONVM etiam, ſeparatim, addita *verſione* edidit. Vindicauit librum ANTIGONO caryſtio, qui, vt Henricus Dodwel, in *Diſſertat. de aetate Peripli* Hannonis, quae exſtat in editione *ſcriptor. geographicor. minor.* Tom. I. *Oxon.* 1698. in 8. editor. §. XXI. & Gerard. Joann. Voſſius de *Hiſtoric. graecis* L. I. Cap. XII. p. 63. Laurent. Lundius in *Compendio Bibliothecae graecae ex praelectionibus* vindingianis *compoſito Hafn.* 1704. in 8. p. 19. Joan Albert. Fabricius in *Biblioth. graec* L. III. Cap. XXVII. p. 672. demonſtrarunt, ſub Ptolemaeis, Lagida, & Philadelpho floruit, JOANNES MEVRSIVS, teſtimonio potiſſimum ad id adductus Stephani περὶ πόλεων, qui, in voce Γύαρος p. 215. edit. Thom. de Pinedo, nonnulla ex ANTIGONO caryſtio refert, quae in συναγωγῇ Cap. XXI. & XXII. illis ipſis fere verbis, quibus rem retulit Stephanus,

phanus, narrantur. Dicauit JOANNES MEVRSIVS suam editionem, litteris valde luculentis expressam, Guil. Xylandri *versione*, *notis*que illustratam, *rei maritimae in Collegio* middelburgensi *consiliariis*. Nonnulla exemplaria, nouo ornata fuerunt titulo, qui annum 1622. prae se fert. Alias libri editiones, quas Christophorus Hendreichius in *Pandect.* brandeburg. p. 206. produxit, chimaericas esse existimat Jo. Albert. Fabricius l. cit. p. 673 sqq. Cl. Dauid Clement l. cit.

De editore JOANNE MEVRSIO, anno 1579. Losduni, prope Hagam Comitum nato, in academia vero forana 1639. mortuo, vid. Adolphi Vorstii *epistola, de* JO. MEVRSII *obitu*, quae exstat in Joan. Jacob. Gronouii *Thesauro Antiquit.* graecar. Tom. X. col. 654. Daniel. Guilielm. Molleri *Dissertat. de* JOANNE MEVRSIO, *Altorf.* 1693. in 4. *Norimb.* 1732. in 4. Joan. Valentin. Schrammii *Dissert. de vita & scriptis* JOAN. MEVRSII *patris*, *Lips.* 1715. in 4. Francisci Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. II. p. 689 sqq. Niceron *Memoires* Tom. XII. p. 181 sqq. & Tom. XX. p. 52. qui iam narrationibus, quas de vita eius dederunt Valer. Andreas, Franc. Sweertius, MEVRSIVS ipse, Alb. Bartholinus, Daniel Guil. Mollerus, Henning. Wittenius, Adrian. Baillet, aliique vsi fuerunt. Ipse MEVRSIVS etiam conscripsit *librorum a se editorum atque iis adbuc superstitum Catalogum*, quem euulgauit Joannes Meursius filius, *Sorae* 1641. in 4. *Opera* JOANNIS MEVRSII omnia, haud ita pridem, a Joanne Lamio, *Florentiae* XII. Tom. in fol. edita fuere.

CLXVII.

CLXVII.

HERODOTI *Halicarnaſſei* hiſtoriae lib. IX. & de vita Homeri libellus. Illi ex interpretatione Laur. Vallae adſcripta, hic ex interpret. Conradi Heresbachii: vtraque ab Henr. Stephano recognita. Ex CTESIA excerptae hiſtoriae. Icones quarundam memorabilium ſtructurarum. Apologia Henr. Stephani pro HERODOTO.

Eiusdem H. Stephani de hac ſua editione diſtichon.

HERODOTI Latium poſſederat hactenus vmbram,
Nunc Latium corpus poſſidet HERODOTI.

Anno M. D. LXVI. (1566). *Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus.* in fol. pp. 256. & 12. exceptis folior. 28.

In ſecunda tituli pagina, legitur Henrici Stephani *elegeion in eos qui* HERODOTI *hiſtoriam fabuloſitatis accuſant*, cui ſubiungitur eiusdem diſtichon, *in* HERODOTI *interpretationem a ſe recognitam.* Inſcripſit hanc primam verſionis latinae editionem Joachimo Camerario, & hac occaſione, in *epiſtola* dedicatoria, in Laurentii Vallae *verſionem*, quae prima vice *Venetiis, per Jacobum Rubeum natione Gallicum* anno 1474. in fol. edita fuerat, vehementer inuectus eſt, quia e verbis graecis, non ſatis intellectis, nouas gentes, nouos populos, montesque effinxerat, cuius rei luculentiſſima exhibentur ſpecimina, cum v. c. e graeco ἱρὸν, more ionico pro ἱερὸν *ſacrum*, poſito, *montem* nomine *Hirum*, ex οἵτινες *qui*, *populum* nomine *Hoetines*, ex ἥσσονας, id eſt *inferiores, gentes Heſſones*, & ex aliis vocibus, alia nominum monſtra procreauit. Subiecit epiſtolae

epistolae dedicatoriae tria *epitaphia*, vnum *graecum*, reliqua *latina*, in Adriani Turnebi, quem post Petrum Danesium, & Jacobum Tusanum, suum fuisse refert Praeceptorem, tumulum conscripta. In *praefatione ad lectorem*, Conradum perstringit Heresbachium, quod fucum facere lectoribus non erubuerit, & Laurentii vallensis *versionem*, prout illam inuenerat, innumeris vitiis deformatam, in lucem aliquoties ediderit, quamuis illam se recognouisse, plurimis in locis & emendasse iactitauerit. Praefationem excipit Henr. Stephani *Apologia pro* HERODOTO, *siue* HERODOTI *historia fabulositatis adcusata.* Diuersa omnino haec est *apologia*, a libro, quem eodem fere titulo: *L'introduction au Traité de la Conformité des Merveilles anciennes avec les modernes. Ou Traité preparatif à l'Apologie pour* HERODOTE. *L'argument est pris de l'Apologie pour* HERODOTE *composée en latin par* Henri Estienne *& est ici continué par lui mesme.*

Tant d'actes merveilleux en cest oeuvre lirez,
Que de nul autre après esmerveillé serez.
Et pourrez Vous savans du plaisir ici prendre
Vous non sçavans pourrez en riant y apprendre.

L'an 1566 au mois de Nouembre. in 8. pp. 680. euulgauit Henricus Stephanus, cuiusque variae exstant editiones, de quibus vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXVI. p. 296 sqq. Cl. Vogtii *Catalog. libror. rar.* p. 267 sqq. Historiam, argumentum, & fata libri gallici, multis verbis exposita fuerunt ab Alberto Henrico de Sallengre in *Memoires de literature* Tom. I. p. 38 sqq. Conf. *die Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. I. p. 199 sqq. Recentissima editio, quae hoc prodiit titulo: *Apologie pour* HERODOTE *ou Traité de la Conformité des Merveilles anciennes & modernes par* Henri Estienne *Nouvelle edition: faite sur la première:* (an. 1566.) *augmentée de tout ce que les posterieures ont de curieux, & de Remar-*

marques: par Mr. le Duchat. *Avec une Table alphabetiqué des Matieres. A la Haye chez Henri Scheurleer* 1735. in 8. Tom. I. pp. 624. Tom. II. pp. 434. eidem fere cauſſae originem ſuam debet, qua Henr. Stephanus impulſus, *apologiam* gallicam conſcripſit. Cum enim bibliopola hagenſis conſpiceret, quod multi ephemeridum litterariarum conditores contra Franciſci Bruys *Hiſtoire des Papes depuis* S. Pierre, *jusqu' à* Benoît *XIII incluſivement. A la Haye* 1732 -- 1734. V. Tom. in 4. cui libro imprimendo ſumtus fecerat, inſurgerent, illique omnem plane fidem abrogare ſuſtinerent, vindictae cupiditate, vt ipſe in praefatione fatetur, (v. *Avis du Libraire*) accenſus, librum praelo denuo ſubiecit, & in vulgus edidit. Sed redeamus ex hoc diuerticulo ad verſionem HERODOTI latinam. Quamuis Henricus Stephanus, ſe omnem adhibuiſſe operam exiſtimauerit, vt emaculatior Laur. Vallae *verſio* in lucem prodiret, & quae in ſua editione praeſtiterit, multis verbis, in praefatione narraret, recentiorum tamen criticorum animaduerſionem, neutiquam effugere potuit. Jacobus ſane Gronouius, illum conuiciis homine litterato, & politiorum ſtudiorum exculto, admodum indignis, in ſuis in HERODOTVM *notis & Obſeruationibus*, adortus eſt, & inter alia, hiſce, quae paſſim occurrunt, encomiis ornauit. H. Stephanus *Faber prauitatis*, *infami violentia praeditus*, *vltra fidem puerilis & imperitus*, *faſtidio fatuo plenus*, *naſutus*, *monſtroſe audax*, *cuius dicta pro abſurdis reiicienda*, & qui ſunt reliqui floſculi, quibus omnis fere *Obſeruationum* pagina repleta fuit. Conf. *Acta eruditorum* lipſienſ. Anni 1716. p. 198. Inuectus eſt etiam in Henric. Stephanum, Stephanus Berglerus in *Animaduerſione in nouam editionem* HERODOTI a Cl. Gronouio *curatam*, in *Act. eruditor.* lipſ. eiusd. anni p. 378. In eo potiſſimum, laudem quamdam promeruit H. Stephanus, quod verſus graecos in HERODOTO, & in primis in libro *de vita* Homeri, crebro occurrentes, quos Conradus Heresbachius, e graeco

graeco conuertere non ausus fuerat, vel ipse latinis versibus expressit, vel ab aliis expressos, *versioni* suae inseruit. Accesserunt *versioni* latinae 1. *excerpta ex* Suida, Cicerone, & Xenophonte, de HERODOTO & CTESIA *testimonia*, latine conuersa. 2. *Excerpta ex* CTESIAE *scriptis*, quae apud Photium, Demetrium Phalereum, Plutarchum Athenaeum, graece leguntur, latine reddita. 3. *Index latinus, in* HERODOTVM & CTESIAM. 4. *Icones quarumdam memorabilium structurarum*, quibus describendis Theodorus Beza, operam nauasse, in *praefatione* dicitur. Ponunt illae pontem, arcem, hortum, & turrim Babylonis, ipsamque vrbem ob oculos. De editionibus huius *versionis*, repetitis, vid. Joan. Albert. Fabricii *Bibliotheca graec.* L. II. Cap. XVIIII. p. 699 sqq. Niceron *Memoires* l. cit. p. 296.

CLXIIX.

HΡΟΔΟΤΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως ἱστορία, ἤ, ἱστοριῶν λόγοι Θ, ἐπιγραφόμενοι Μοῦσαι. HERODOTI *Halicarnassei* Historia, siue Historiarum Libri IX, qui inscribuntur Musae. Ex vetustis exemplaribus recogniti. CTESIAE quaedam. *Anno M. D. LXX.* (1570). *Excudebat Henricus Stephanus.* in fol. pp. 362. & 20.

Dicauit Henricus Stephanus hanc editionem graecam, charactere litterarum nitido exscriptam, *generoso & potenti domino* Jacobo a Broullart, Lagnii *comiti*, Lisii *domino*. Subdidit epistolae dedicatoriae *Jonismos*, in HERODOTO occurrentes intellectu difficillimos, quos cum *gallicismis* collatos, faciliores reddidit. In praefatione *ad lectorem*, cunctationis adfert moraeque excusationem, simulque exponit, qua potis-

tissimum ex parte haec sua editio, reliquis, quae antea prodierant, graecis editionibus praestantior dici queat. Adiecit illi nimirum quinque *epigrammata graeca*, quae equitans, se lusisse scribit. Illa sequuntur *excerpta* ex Joachimi Camerarii *prooemio*, quo is, HERODOTVM, *Basileae anno* 1541. & 1557. *ex officina hervagiana* in fol. graece editum ornauerat. Iis subiunxit, HERODOTI *vocabula ionica, illi cum* Homero *communia; nec non alia, collecta &* latine *reddita, partim a* Joachimo Camerario, *partim ab* Henrico Stephano ipso: *littera* C. Camerarium, H. Stephanum *indicat, a quo & addita fuerunt, aliquibus* Camerarii *interpretationibus exempla.* Praeter Homeri *vitam* graecam, *excerpta* quoque graeca e CTESIAE scriptis, a Photio, Plutarcho, Demetrio Phalereo & Athenaeo collecta, heic locum inuenerunt. Scribit quidem Joan. Alb. Fabricius *Biblioth. gr.* L. II. Cap. XX. p. 700. H. Stephani *versionem latinam*, anno 1566. editam, huic editioni graecae, ad calcem iunctam esse, sed in nostro exemplari, illius rei, nullum exstat vestigium. *Adnotationes*, quae in *praefatione ad Lectorem*, in HERODOTVM se esse scripturum receperat Stephanus, nunquam in lucem editae fuerunt. Euulgati fuerunt anno 1592. ab H. Stephano; ΗΡΟΔΟΤΟΥ *Ἁλικαρνασσῆος ἱστοριῶν λόγοι Θʹ ἐπιγραφόμενοι Μοῦσαι τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις περὶ τῆς Ὁμήρου βιοτῆς.* HERODOTI halicarnassei *historiarum libri IX. nouem Musarum nominibus inscripti: eiusdem narratio de vita* Homeri: *Cum* Vallae *interpret.* latina *historiarum* HERODOTI, *ab* Henr. Stephano *recognita. Item cum iconibus structurarum ab* HERODOTO *descriptarum.* CTESIAE *quaedam de reb.* Pers. & Ind. *Editio secunda. Excudebat* Henr. Stephanus *Anno M. D. XCII.* (1592) in fol. pp. 732. exceptis praemiss. & indic. pp. 67. & 4. iconib. quae editio, inter Stephanianas, optima censetur. Describitur illa a Joan. Albert. Fabricio l. cit. in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 194. & omnium optime in *Nachrichten*

von

von einer hallischen *Bibliothek* Tom. IIX. p. 168 sqq. Fallitur autem Fabricius, cum huic editioni *Apologiam pro* HERODOTO latinam, additam esse scribit, quam Henricus Stephanus, ob caussas, quarum indicium, in epistola dedicatoria ad Ge. Lud. Huttenum, Otton. a Grunrad, & Volr. a Plessen, Electoris Friderici IIII. palatini Consiliarios, factum esse conspeximus, omisit. Omnium prima HERODOTI editio graeca est, quae hoc prodiit titulo, & inter bibliothecarum cimelia referri solet: ΗΡΟΔΟΤΟΥ λόγοι ἐννέα, οἵπερ ἐπικαλοῦνται Μοῦσαι. HERODOTI *libri nouem, quibus Musarum indita sunt nomina*

Μουσῶν ὀνόματα.	*Musarum nomina.*
Κλειώ.	*Clio.*
Εὐτέρπη.	*Euterpe.*
Θάλεια.	*Thalia.*
Μελπομένη.	*Melpomene.*
Τερψιχόρη.	*Terpsichore.*
Ἐρατώ.	*Erato.*
Πολύμνια.	*Polymnia.*
Οὐρανία.	*Vrania.*
Καλλιόπη.	*Calliope.*

Aldus. in fol. folior. 140. In fine illius haec leguntur verba: Ἑνετίησι παρ' Ἄλδῳ τῷ Ρωμαίῳ ἔτι (ἔτει) χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ δευτέρῳ Μαιμακτηριῶνος τεσσαρεσκαιδεκάτῃ φθίνοντος, ὀυμήνγε ἄνευ προνομίου. Venetiis *in domo* Aldi *mense Septembri MDII.* (1502) *& cum priuilegio vt in caeteris.* vid. Michaelis Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 156. die *Nachrichten von einer* hallischen *Bibliothek* l. cit. p. 164 sqq. Ad illam expressa est vtraque, quam memorauimus, editio *heruagiana.* Optima & adcuratissima nostra aetate censetur editio, quae hoc ornata titulo, in lucem exiit: ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἁλικαρνασσῆος Ἱστοριῶν λόγοι Θ ἐπιγραφόμενοι Μοῦσαι. HERODOTI Halicarnassei *Historiarum Libri IX. Musarum nominibus inscripti* Gr. *&* Lat. *cum Interpretatione* Laurentii Vallae. *Ex MS. Membrana* Medicea, *post* Aldi

Aldi Manutii, Joach. Camerarii, Henr. Stephani, Goth. Jungermanni, Th. Gale *in edendo operas non tantum adiutis locis, vbi ab viris doctis sentiebatur corruptela, sed etiam* Graecismo *per singulas fere paginas remollito Industria* Jacobi Gronouii, *cuius accedunt notae* τοῦ ἀυτοῦ Ἐξήγησις περὶ τοῦ Ὁμήρου βιοτῆς. *Eiusdem Narratio de vita* Homeri Gr. Lat. *Interprete* Conr. Heresbachio. *Accedunt Excerpta ex* Xenophonte, Strabone, Dinone, Heraclide, Cymaeo, Clearcho, Agathocle, Cherete, Plutarcho, Nymphodoro, *de* Persicis, Aegyptiis, *&* Indicis, *item de Incremento* Nili *ex* Plutarcho, Theophylacto Simocata, Athenaeo, Diod. Siculo, Aristide, Dione, Heliodoro, *& praesertim* Ctesia *&c.* Lugduni Batauorum, *Apud* Samuelem Luchtmans 1715. in fol. pp. 1000. exceptis praefationibus & indicibus folior. 38. Cum editor Jacobus Gronouius, critico, eoque alto supercilio, in *notis & obseruationibus in nouem libros* HERODOTI, quae p. 791. inchoantur & ad p. 1000. vsque excurrunt, in omnes, qui ante illum, in edendo HERODOTO, operam & industriam suam posuerant, insigni animi acerbitate, & effraeni conuiciorum petulantia inuectus fuerit, duo potissimum viri, ferocem illius impetum, scriptis editis reprimere studuerunt. Alter Ludolphus Küsterus in *examine critico, editionis nouissimae* HERODOTI gronouianae, quod a Joanne Clerico insertum fuit Tomo V. de la *Bibliotheque ancienne & moderne* p. 383 sqq. alter Stephanus Berglerus in *Animaduersione in nouam editionem* HERODOTI *a Cl.* Gronouio *curatam*, quae legitur in *Actis erudítor.* lipsiens. ann. 1716. p. 377 sqq. & 417 sqq. Conf. de editione gronouiana *Acta eruditor.* l. cit. p. 193 sqq. die *Nachrichten von einer* hallischen *Biblioth.* l. cit. p. 174 sqq. vbi & aliae editiones & versiones HERODOTI recensentur. In Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 702. interpres teutonicus Hieronymus Boner, *oberster Mayster* siue *Schultheys zu* Colmar minus recte *Boemerus* adpellatur. Versio il-

lius describitur in *Nachrichten von einer* hallischen *Biblioth.* l. cit. p. 176 sqq. & in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresd. l. cit. Inter hetruscas versiones, principem obtinet locum, quae hoc insignita titulo, in lucem exiit: ERODOTO Alicarnasseo, *Padre della* greca *istoria*, *dell' imprese de'* Greci *e de' Barbari*, *con la vita d'*Omero, *nuovamente nella nostra lingua tradotto dal Sigr.* Giulio Cesare Becelli, *Gentiluomo* Veronese; *la vita dell' Autore descritta per* Tommaso Porcacchi; *con le postille*, *e con due Tavole copiosissime*, *l'una de' nomi delle città e de' luoghi antichi ridotti a' moderni*, *e l'altra delle cose notabili*; *la Cronologia di* Tommaso Gale, *con dieci Tavole di Geografia antica. A. S. A. R. il serenissimo R. Infante D.* Carolo di Borbone, *Duca di* Parma, *e* Piacenza, *e Gran Principe di* Toscana. *Parte Prima. E questo è il secondo Anello della Collana istorica* greca. *Con Privilegio. In* Verona *appresso* Dionigo Ramanzini *M. D. CC. XXXIII.* (1733) in 4. form. mai. pp. 424. except. pp. 6. prioribus. *Parte seconda* pp. 244. & 134.

HERODOTVS, quem alii, cum Henrico Valesio ad Ammianum Marcellinum L. XXI. Cap. VI. p. 273. edit *parisiens.* 1681. in fol. ERODOTVM, adpellant, Lyxi, qui ab aliis, & forte rectius Xylus nominatur, & Drius filius, ab Halicarnasso, Cariae oppido, vbi natus est, *halicarnasseus*, siue *halicarnassensis* dicitur, floruitque Olympiade in primis XXCIIII. quo tempore suam scripsisse memoratur *historiam*. Qui thurium illum, cum Suida, Strabone, Plutarcho, aliisque nominant, ad coloniam respiciunt, cui, in Italiae oppidum, quod Thurium dictum, deducendae praefectus fuit. Priusquam *historiae* scribendae admoueret manus, *φιλιστορίας* caussa, multa & longinqua itinera suscepit. In Aegypto sane, se plurima audiuisse memorat, a sacerdotibus Vulcani, quibus historiae cura iis temporibus relicta erat. Cum Archia quodam in

insula

insula Samo, de rebus Graecorum se colloquutum fuisse testatur L. III. Cap. 55. & in Phoenicen se commigrasse scribit L. II. c. 44 vt de Tyriorum rebus veritatem exploraret. *Pater historiae* vocatur a Cicerone Libr. I. *de legibus* c. 1. & primus post Mosen historicus est, a quo antiquissima terrarum orbis imperia descripta habemus. Nam lydium, assyrium, medicum, persicum, aegyptium, ionicum, atticum, laconicum, corinthium regnum, singulorumque fata & conuersiones, nouem libris complexus est, quibus a totidem musis, nomina antiquitas imposuit. Lingua in iis vtitur ionica, quam in Samo insula didicerat, & dictionem simplicem, planam & propriam adhibet, quam Dionysius halicarnasseus in *epistol.* ad Cn. Pompeium p. 130. ac in primis Lucianus *de scribenda historia* Tom. II. *Oper.* p. 1 sqq. edit. Amstelodam. 1743. in 4. form. mai. & in *Aetione* Tom. I. p. 831 sqq. iure ac merito laudauerunt. Etiamsi autem HERODOTVS, quae ab aliis tradita acceperat, bona fide retulit, peracerba tamen censura exceptus, & κακοηθείας a Plutarcho, & fabulositatis a nonnullis recentioribus insimulatus est. Sed HERODOTI caussam strenue defenderunt, praeter Henricum Stephanum, Joachimus Camerarius in *defensione* HERODOTI *contra* Plutarchum, in edit. Gronouii p. 710 sqq. & Bernardus de Montfaucon in *Verité de l'histoire de* Judith, *Paris* 1690. in 12. qui HERODOTVM ipsum, non omnia, pro exploratis venditasse ostendunt, eumque boni historici partes impleuisse censent. Libellum *de vita* Homeri, dialecto conscriptum ionica, ab HERODOTO profectum esse, Tanaquil Faber *de poëtis graecis* p. 5. Gerard. Joan. Vossius *de historicis graecis* L. I. Cap. III. p. 16. Stephanus Berglerus in *praefat.* in Homerum, aliique negant, quorum rationes Joan. Albert. Fabricius in *Biblioth. graec.* l. cit. p. 254 sqq. expendit, & suam ita interponit sententiam, vt eorum fauere partibus videatur, qui illum HERODOTO haud indignum iudicant. Conf. Jaques George de

Chaufepié *Nouveau Dictionaire historique & critique* Tom. II. litt. H. p. 102 sqq.

CLXVIIII.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ τοῦ Ὀλόρου περὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου βιβλία ὀκτώ. THVCYDIDIS *Olori filii* de bello Peloponnesiaco libri octo. Iidem latine, ex interpretatione Laurentii Vallae, ab Henrico Stephano recognita. Cic. *de Orat. Lib. II.* Post Herodotum THVCYDIDES omnes dicendi artificio (mea sententia) facile vincit: qui ita est creber rerum frequentia, vt verborum prope numerum sententiarum numero consequatur: ita porro verbis est aptus & pressus, vt nescias vtrum res oratione an verba sententiis illustrentur. *Idem in Orat.* THVCYDIDES de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. *Anno M. D. LXIIII.* (1564). *Excudebat Henricus Stephanus, illustris viri Huldrichi Fuggeri typographus.* in fol. pp. 297. & 216. exceptis praemissis & indicibus, pp. 43.

Editionem oppido nitidam & raram, sacram esse voluit Henricus Stephanus, Joachimo Camerario. In *epistolae* dedicatoriae fine, *carmen* legitur graecum, a Stephano in THVCYDIDEM, inter equitandum, compositum. *Scripta iam erat epistola,* ait, *quum versuum quorumdam recordatus sum, quos a me nuper inter equitandum lusos in hunc authorem, mittendos ad te, tuumque de illis iudicium expectandum censui. Quod si meam istam equestrem (vt ita loquar) musam alteri meae pedestri praeferendam iudicaueris, superioribus petitionibus*

uibus hanc nouam addam, vt tu, qui & φιλιππότατος & ἱππικώτατος haberis, ad deligendum mihi bucephalum *quempiam omnem illam tuam conferas ſolertiam, vt ego inuectus equo μεγάλῳ μεγαλείους μεγαλῶσι pangam verſus. Interim hos accipe, ἐπὶ πονηροῦ ἱππαρίου, ἀκαλλιθορυβωδομουσσταχυπατάκτους.* In *praefatione* multis verbis expoſuit, quid in hac editione praeſtiterit. Textum nimirum THVCYDIDIS graecum, cum codicibus variis, contulit, variantes lectiones in margine adpoſuit, multaque ſcholia, a diuerſis viris, diuerſo, vt videtur, tempore conſcripta illi addidit. Laurentii praeterea Vallae *verſionem* latinam, ab innumeris mendis, & hallucinationibus purgauit, & textui graeco ſubiecit. In auxilium nonnunquam vocare conſtituerat Claudii de Seyſſel, Ludouici XII. regis Galliae a Requeſt. Magiſtri, eiusdemque ad omnes fere chriſtianos Principes Oratoris, laudenſis Adminiſtratoris, Maſſiliae Praeſulis, Taurinorum Archiepiſcopi, *Hiſtoire de* THVCYDIDE, *de la guerre qui fut entre les* Peloponneſiens & Atheniens, *traduite du* Grec. *Paris.* 1527. & 1559. in fol. ſed illum, plurimis in locis, immane quantum! a THVCYDIDIS verbis aberraſſe deprehendit, cuius rei ſpecimen, ex libro IIX. in *praefatione* protulit. *Praefationem* excipiunt Μαρκελλίνου περὶ τοῦ ΘΟΥΚΥΔΙ'ΔΟΥ βίου, καὶ τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ὅλης ξυγγραφῆς παρεκβολή; Anonymi *vita* THVCYDIDIS graeca, & ea, quae apud Suidam, Aphthonium, Dionyſium halicarnaſſeum, Hermogenem, & Demetrium, de THVCYDIDIS vita, ſcriptis, & ſtilo graece leguntur. In fine *verſionis* latinae, occurrit *index rerum variarum, in octo* THVCYDIDIS *libris*, cuius numeri paginas, textus graeci indicant. Repetita fuit editio ab Henrico Stephano anno 1588. Diſcrimen quod inter editionem vtramque intercedit, expoſitum fuit in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 26 ſqq. Omnium prima & rariſſima THVCYDIDIS editio graeca eſt, quae Venetiis *in domo* Aldi *Anno MDII.* (1502) *menſe*

se Maio, in fol. excusa fuit, vid. Michaelis Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 156. Joan. Alberti Fabricii *Bibliotheca gr.* L. II. Cap. XXV. p. 875. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 25. Recentissima, splendidissima, & optima editio, natales suos Belgio debet, & hoc ornata titulo, in lucem exiit: THVCYDIDIS *de Bello* Peloponnesiaco *Libri octo, cum Adnotationibus integris* Henrici Stephani, *&* Johannis Hudsoni. *Recensuit, & notas suas addidit* Josephus Wasse. *Editionem curauit, suasque Animaduersiones adiecit* Carolus Andreas Dukerus. *Cum variis Dissertationibus, MSCtorum Collationibus, & Indicibus nouis locupletissimis.* Amstelaedami *apud* R. *&* J. Wetstenios, *&* Gul. Smith 1731. in fol. form. maior. Tom. II. Recensio vid. in *Actis eruditor.* lipsiens. Anni 1732. p. 1 sqq. Conf. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 27 sqq. Varias THVCYDIDIS editiones & versiones, recensuit Jo. Alb. Fabricius l. cit.

THVCYDIDES atheniensis, Olori, seu potius, vt a Marcellino rhetore antiquo, THVCYDIDIS biographo adpellatur, Oroli filius, anno secundo Olympiadis LXXVII. natus fuit. Ab Herodoto, cum is historiam, a se compositam, in solemni Graeciae conventu recitaret, ad scribendam similiter historiam excitatus est, magnique ingenii prodidit indicium, cum Herodotum audiens lacrimas funderet, quibus inclarescendi desiderium, praesentibus ciuibus significauit, Anaxagora philosopho, & Antiphonte rhetore, praeceptoribus vsus est. In bellum profectus, ducis munus obtinuit, Amphipolinque vrbem, praesidio tuendam accepit. Illa omissa punitus exilio, atque Athenis excedere coactus est, & in vrbem Aeginam, deinde in Thraciae oppidum Scaptesulam s. vt graece adpellatur Σκάπτην ὕλην se contulit, vbi *historiam* conscripsit. Vid. de expeditionibus eius bellicis Joan. Burchardi & Friderici Ottonis Menckeniorum *Patris*

& Filii Bibliotheca virorum militia aeque ac ſcriptis illuſtrium, *Lipſ.* 1734. in 8. p. 454 ſqq. Inde poſt viginti annos Oenobii Archontis decreto reuocatus, hoſtium fraude, vt Pauſanias teſtis eſt, interemtus & Athenis ſepultus traditur. Illius *hiſtoria* a Xerxis exceſſu e Graecia, ad annum vsque XXI. belli ſic dicti peloponneſiaci deducta, LXX. annorum ſpatium complectitur, & in octo libros diuiſa eſt, e quibus atticae dictionis elegantia elucet. Et quamquam nonnulla vocabula obſoleta occurrunt, quae ad archaiſmum proxime accedunt, & obſcuram difficilemque reddunt orationem; THVCYDIDIS tamen laudi ea non derogant, qui in ſcribenda *hiſtoria*, omiſſis fabulis, veritatem conſectatus eſt, & eximiae prudentiae laudem merito obtinuit. De vltimo *hiſtoriarum* libro controuerſia eſt; qui ſtilum a reliquis ſeptem libris diverſum in eo obſeruant, a THVCYDIDE illum profectum negant, & vel illius filiae, vel Xenophonti, vel denique Theopompo tribuunt. Sed Plutarchus περὶ ἀδολεσχίας Tom. II. *Operum* edit. H. Stephani p. 911. & Marcellinus in *vita* THVCYDIDIS, eumdem a THVCYDIDE, cum morbo adfectus eſſet, animoque iam langueret, conſcriptum fuiſſe contendunt. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* l. cit. p. 869. In attico dicendi genere primas tenet partes, & propterea Κατὼν τοῦ Ἀττικισμοῦ adpellatur. Hinc dicendi genus Demoſthenes in *orationibus* expreſſit, atque in *hiſtoria* Salluſtius imitatus eſt. Quid? quod Cicerone teſte in *Oratore* Cap. VIIII. non modo inter Oratores, ſed etiam inter Hiſtoricos inuenti ſunt, qui *thucydidios* ſe profiterentur. Conf. Joachim. Camerarius *de* THVCYDIDE *eiusque hiſtoria*, quae commentario adiicitur eius *Conuerſis ex hiſtoria* THVCYDIDIS *in ſermonem latinum*, *Viteb.* 1565. in 8. Georg. Acacii Enenckel *Vita* THVCYDIDIS *ex* Marcellino, Suida, Aphthonio, Plutarcho *&* ipſius *hiſtoria breuiter congeſta*, quae praemittitur THVCYDIDIS *hiſtoriae de bello* peloponneſiaco a G. A. Enenckel in

fermonem latinum conuerfae *Argentorat.* 1614. in 8. Henr. Dodwel *Annales* thucydidei *quibus praemittitur Adparatus cum vitae* THVCYDIDIS *fynopfi chronologica*, in calce THVCYDIDIS, *Amftelod.* 1731. in fol. René Rapin *Comparaifon de* THVCYDIDE *&* *de* Tite Live, in *Oeuvres du* P. René Rapin Tom. I. p. 160 fqq. edit. *de la Haye* 1725. in 12. Anonymi *Lettre touchant* THVCYDIDE, in *Journal litteraire* Tom. IIII. p. 429 fqq.

CLXX.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ἅπαντα τὰ σωζόμενα βιβλία. XENOPHONTIS omnia quae extant opera. Multorum veterum exemplarium ope (quorum bonam partem bibliotheca viri illuftris Huldrici Fuggeri fuppeditauit) a multis mendorum fordibus ita purgata, vt longe maiore cum fructu legi multoque facilius quam antea intelligi poffint. Epiftolorum XENOPHONTIS fragmenta quaedam haec editio praeter alias habet. In XENOPHONTEM Annotationes Henrici Stephani, quibus partim varias lectiones examinare, partim locis aliquot obfcuris lucem afferre, partim mendofos quosdam (in quibus veterum codicum auxilio deftitutus fuit) fuae integritati reftituere conatur. Indicem copiofiffimum cum latina interpretatione innumeris in locis emendata habebis. *An. M. D. LXI.* (1561). *Excudebat Henricus Stephanus, illuftris viri Huldrici Fuggeri typographus.* in fol. pp. 587. 42. & 428. fi praemiffa & indicem folior. 25. exceperis.

Initium

Initium in hac editione, quae in *Catalog. libror. rar.* Samuel. Engel P. I. p. 166. & in Daniel. Salthenii p. 61. *omnium rarissima & praestantissima* adpellatur, faciunt Henrici Stephani *in* XENOPHONTEM *prolegomena*, in quibus de XENOPHONTIS vita, elogiis, quibus a variis scriptoribus ornatus fuit, scriptis, stilo, & vtilitate differit. Illis subiecit Diogenis Laertii, & Suidae *vitam* XENOPHONTIS graecam, *Elogium* XENOPHONTIS a Chione graece conscriptum, & Christodori *poetae* Thebani *epigramma* graecum. In textu XENOPHONTIS graeco excudendo potissimum quidem editionem *aldinam* anno 1525. in fol. euulgatam sequutus est, sed alias etiam editiones, & codices, virorumque doctissimorum Adnotationes in auxilium vocauit, & hac ratione effecit, vt XENOPHON, reliquis editionibus emaculatior in lucem prodire potuerit. Qua ratione id, ab illo exequutum fuerit, in *epistola, adnotationibus* graeco textui subiectis, praemissa exponit. In fine textus graeci nonnulla leguntur XENOPHONTIS *fragmenta*, ex Stobaeo, & Clemente alexandrino descripta. *Adnotationibus* subiunxit *vocabula quaedam ποιητικώτερα, quaedam etiam omnino ποιητικὰ, partim* XENOPHONTI *peculiaria, partim illi cum aliis antiquis prosae scriptoribus* (*ac praesertim* Herodoto *&* Thucydide) *communia*.

Versio latina, quae secundam editionis partem constituit, eiusmodi praefixum habet titulum: XENOPHONTIS *sapientissimi & fortissimi viri, quae extant opera. Quorum interpretationem a diuersis editam* Henricus Stephanus *partim ipse recognouit partim per alios recognoscendam curauit, in iis potissimum locis in quibus minus tolerabilis esse videbatur. His praefixa est eiusdem* Henrici Stephani *oratio, de coniungendis cum* Marte *musis, exemplo* XENOPHONTIS. *Huius editionis margini appositi sunt numeri, qui* graecam *paginam* latinae *respondentem indicant, vt index* (*qui paulo superioribus accuratior extremo operi adiectus est*)

ad vtranque editionem lectori vsui esse possit. Librorum XENOPHONTIS *series. De Paedia* Cyri *Libri VIII.* Francisco Philelpho *interprete P. I. De Expedit.* Cyri *Min. Libr. VII.* Rom. Amasaeo *interpr. P. 104. De rebus gestis* Graecorum *Libr. VII.* Bilib. Pirckhemero *interpr. P. 188. De* Agesilai *laudibus Lib. I.* Franc. Philelpho *interpr. P. 277. De Rep. & Leg.* Lac. *Lib. I.* Franc. Philelpho *interpr. P. 288. De Rep. & Leg.* Ath. *Lib. I.* Sebast. Castalione *interpr. P. 295. Apologia pro* Socr. *Lib. I.* Leonardo Aretino *interpr. P. 299. De Fact. & Dict.* Socr. *Mem. Lib. IIII.* Bessarione *interpr. P. 302. Oeconomicus, Lib. I.* Lodoico Strebaeo *interpr. P. 349. Conuiuium, Lib. I.* Joan. Ribitto *interpr. P. 371.* Hieron, *siue Tyrannicus, Lib. I.* Desid. Erasmo *interpr. P. 384. De vectigalibus, Lib. I.* Joan. Ribitto *interpr. P. 393. De re equestri Lib. I.* Joach. Camerario *interpr. P. 398. De Magistri Equitum Off. Lib. I.* Joann. Ribitto *interpr. P. 407. De Venatione Lib. I.* Omnib. Leoniceno *interpr. P. 416. Epistolarum Fragmenta* Conrado Gesnero *interpr. P. 427. Annotationes, ad quas saepe in huius voluminis marginibus lector remittitur, seorsum vna cum aliis quibusdam edere statuimus: interea vero his nostris laboribus frui eum voluimus.* Antecedit versiones *epistola* Stephani ad Joach. Camerarium, & eiusdem *Oratio de coniungendis cum* Marte *Musis, exemplo* XENOPHONTIS, cui Chionis *philosophi*, Matridis *filii*, *epistola ad* Matridem, seu *elogium* quod supra memorauimus, e graeco conuersum, comes adhaeret. In fine voluminis, praeter *fragmenta* graeca latino sermone expressa, occurrit *index historiarum, aliarumque rerum memorabilium, quae in hisce* XENOPHONTIS *libris occurrunt. Adnotationes* Henrici Stephani, quae heic desiderantur, *editioni* accessisse *secundae*, quae anno 1581. ab H. Stephano euulgata fuit in fol. refert Joann. Albert. Fabricius in *Biblioth. graec.* L. III. Cap. IIII. p. 78. Auctor der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 478. Primus qui

XENO-

XENOPHONTIS *opera* graece edidit, fuit fine dubio Euphrofynus Boninus, qui illa cum *epiftola* dedicatoria ad Laurentium Saluiatum Florentiae *ex aedibus* Philippi Juntae *anno 1516.* in fol. in lucem prodire iuffit, vid. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 476 fqq. vbi & aliae *editiones*, & *verfiones* defcribuntur. Optima noftra aetate cenfetur editio, quam Eduardus Wells, cum verfione Joan. Leunclauii latina V. Voluminibus nitidiffime expreffis in 8. form. maioris cum republica litteraria communicauit hoc titulo: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ τὰ Σωζόμενα. XENOPHONTIS *Opera quae extant Omnia; Vna cum Chronologia* Xenophontea Cl. Dodwelli, *Et quatuor Tabulis Geographicis. Oxonii e Theatro Sheldoniano, MDCCIII.* (1703). Volumen I. quod Κύρου Παιδείαν complectitur pp. 564. except. titulo, epiftola dedicatoria ad Henricum Aldrich *Aedis* Chrifti *in Academia* oxonienfi *Decanum, & Cleri prouinciae* cantuarienfis *in inferiori domo fynodaliter conuocati Prolocutorem*, & praefatione. In Volumine II. inueniuntur Κύρου Ἀναβάσεως ἱςοριῶν βιβλία Ζ΄. pp. 468. In III. Vol. pp. 88. & 515. exftant Henr. Dodwelli *Chronologia* xenophontea, & Ἑλληνικῶν ἱςοριῶν βιβλία ζ. In IIII. Vol. pp. 286. & 139. locum inuenerunt Σωκράτους βιος ἐκ τοῦ Σουίδα; ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ἀπομνημονευμάτων βιβλία Δ΄. τοῦ ἀυτοῦ Σωκράτους ἀπολογία; λόγος Οἰκονομικὸς, cui *acceffere Fragmenta Oeconomicorum* Ciceronis. Volumen V. pp. 283. & 182. faciunt λόγος ἐις Ἀγησίλαον βασιλέα, Λακεδαιμονίων Πολιτεία. Ἀθηναίων πολιτεία. Συμπόσιον. Ἱέρων ἢ Τυραννικός. Πόροι ἢ περὶ προσόδων. Λόγος περὶ Ἱππικῆς. Ἱππαρχικός. Κυνηγετικός. Cui *Acceflerunt Teftimonia aliquot de* XENOPHONTE *ex Scriptoribus antiquis excerpta* pp. 29. *Imperatorum* perficorum *ad* XENOPHONTIS *Hiftoriam fpectantium feries chronologica, iuxta calculum* Cl. Dodwelli pp. 3. *Index Rerum & Verborum in fcriptis* xenophonteis *praecipue memorabilium* pp. 45. Cuilibet praeterea volumini, *variae lectiones*, & *adnotatiun-*

tiunculae quaedam adiiciuntur. Conf. de editione nitidiſſima, quae in noſtris regionibus rareſcere iam coepit Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* l. cit. p. 79. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 481. *Acta eruditor.* lipſienſ. anni 1705. p. 310 ſqq.

Thucydidem lepore attico & orationis leuitate ſuperare videtur XENOPHON, Grylli filius, philoſophus, hiſtoricus, &, dux militum clariſſimus, qui, Athenis, e tribu aegeide, Olympiade LXXXII. natus, quinto ante Chriſtum ſeculo floruit, & rebus praeclare geſtis, ſcriptisque libris vtiliſſimis, qui illum diffuſa admodum, variaque diuerſarum rerum ſcientia, inſtructum fuiſſe teſtantur, inſignem nominis famam adeptus eſt. In Socratis diſciplinam admiſſus, eximios in philoſophia progreſſus fecit, & filii propemodum loco, a Socrate habitus eſt. Ex vmbra in lucem prodiit, & Cyro iuniori ſe iunxit, comitem, cui, in bello aduerſus fratrem Artaxerxen adfuit, conf. Jo. Burch. & Frideric. Ottonis Menckeniorum *Bibliotheca viror. militia aeque ac ſcriptis illuſtrium* p. 471 ſqq. Ageſilaum lacedaemoniorum Regem, doctrinae praeceptis imbuit, & amore eum ſibi penitus deuinxit. Ab Athenienſibus autem in exilium miſſus, dum in Scillanthio, dum in Lepraeo, & denique Corinthi ſenectutem exegit, nactusque otium, *hiſtorias* compoſuit, ad quas ſcribendas Iſocrates eum idoneum iudicauerat. Tandem anno aetatis XC. vt Lucianus in Μακροβίοις Tom. III. *Operum* p. 229. auctor eſt, fatis conceſſit. Propter inadfectatum orationis nitorem, qui cum eximia quadam iucunditate coniunctus eſt, ab aliis vt Diogenes laertius in *vita* eius L. II. Segm. 57. p. 114. edit. Marc. Meibomii, teſtatur, ἀττικὴ Μοῦσα, ab aliis, vt Suidas Tom. II. p. 645. edit. Ludolph. Küſteri refert, μέλιττα Ἀττικὴ nominatus eſt. Nec defuerunt, qui, cum Cicerone in Bruto Cap. XVIIII. & Quintiliano in *Inſtitut. orator.* L. X. Cap. I. p.

I. p. 886. edit. Petr. Burmanni, *illius ore Musas loquutas* fuisse dicerent. Vnus, teste Photio, Cod. CCLXXVIIII. col. 1590. edit. *rothomagens.* 1653. Helladius inuentus est, qui XENOPHONTEM Ἀττικισμοῦ νομοθέτην haberi posse, disertis verbis negauit. Vid. de XENOPHONTE praeter scriptores, quos iam nominauimus *Narratio de vita* XENOPHONTIS, *ex diuersis scriptoribus collecta*, quae *Operum* XENOPHONTIS editioni, cum Joannis Leunclauii *interpretatione, Basileae per Thom. Guarinum* 1569. in fol. editae, praemittitur. Thom. Hutchinson *Dissertatio I. in qua de Vita* XENOPHONTIS, *de scriptis eius* &c. *agitur*, quae legitur initio *librum IIX. de* Cyri *institutione*, ab illo *Oxonii e theatro sheldoniano* 1727. in 4. graece & latine euulgatorum. Jo. Henr. Wackeri *Leben des* XENOPHONS, *nebst einer ausfuhrlichen Nachricht von dem Inhalte seiner Schriften*, quam XENOPHONTIS libello *de republica* Atheniensium in sermonem teutonicum conuerso, & *Dresdae & Lips.* 1744. in 8. in lucem emisso praefixit.

CLXXI.

XENOFONTE della vita di Ciro Re de' Persi. Tradotto per *Messer* LODOVICO DOMENICHI. *Con Priuilegio. In Vinegia appresso Gabriel Giolito de' Ferrari M. D. LVIII.* (1558). in 8. folior. 159.

I sette libri di XENOPHONTE della Impresa di Ciro minore. Tradotti per *Messer* LODOVICO DOMENICHI. Con la Tavola delle cose che e' piu necessarie. *Con Privilegio. In Vinegia appresso Gabriel Giolito de' Ferrari M. D. LVIII.* (1558). in 8. folior. 154. excepto indice folior. 6.

L'Opere

L'Opere morali di XENOPHONTE. Tradotte per *Messer* LODOVICO DOMENICHI. *Con Privilegio. ibid. per eumd. eod.* folior. 163. si index folior. 4. non numerat. fuerit.

I fatti de i Greci di XENOPHONTE. Tradotto per *Messer* LODOVICO DOMENICHI. *Con Privilegio. In Vinegia appresso Gabriel Giolito de' Ferrari M.D. LVIII.* 1558. in 8. folior. 163.

LVDOVICVS DOMINICVS, siue DOMENICHI, placentinus, Jureconsultus, philologus, & poeta, vrbem maxime florentinam scriptis suis, & in primis veterum auctorum versionibus hetruscis, medio seculi XVI. tempore illustrauit. *Operum* XENOPHONTIS *versiones*, quarum exhibemus titulos, in Italorum sic dicta *Collana istorica de' Scrittori* Greci, *annulum* constituunt *quartum*, & in librorum rariorum censum veniunt. vid. Nicol. Franc. Haym *Notizia de' libri rari, nella lingua* italiana p. 3.

Prima pars inscripta est nomine Lucae Antonii Cuppani de Monte Falcone, Ducis florentini exercituum ducis. Scripta est *epistola* dedicatoria die IIX. Julii an. 1548. id quod librum iam antea editum esse docet, nisi forte haec nostra editio, nouo tantum titulo instructa fuerit. In fine enim illius, sub Typographi insignibus, haec leguntur verba: *In* Vinegia *appresso* Gabriel Giolito de' Ferrari *M. D. XLIX.* (1549). Praeter *indicem* rerum memorabilium, versionis auctor primae parti addidit *Vitam* XENOPHONTIS, ex latino Raphaelis volaterrani, in hetruscam linguam translatam.

Partem secundam iam anno 1547 ab auctore in lucem emissam esse, praeter Nicol. Fr. Haym l. cit. *epistolae* dedicatoriae *allo illustre & valoroso Signor Conte* Collaltino *di* Collalto, subscriptio Florentiae d. VIII. Octobr.

Octobr. 1547. facta, testis esse videtur. Accessit & huic parti *Tavola delle cose piu notabili.*

Tertiam partem primum ab Auctore eodem anno 1547. esse euulgatam, intelligimus ex *epistola* dedicatoria ad Ducem florentinum Cosmum de Medicis, exaratam d. XXV. Jun. 1547. Complectitur haec pars *versionem* librorum XENOPHONTIS *de republica, & legibus* Lacedaemoniorum; *orationis in laudem* Lacedaemoniorum *regis* Agesilai; *de dictis & factis* Socratis *memorabilibus; Apologiae* Socratis; Hieronis f. *Tyrannici; Symposii,* quibus *tabulam rerum memorabilium* subiecit.

Partem quartam anno 1548. compositam, *epistola* instruxit versionis auctor ad Alamannum Saluiati, quae die V. April. scripta est. Illi, sicuti reliquis, finis *indice rerum* imponitur.

Reliqua XENOPHONTIS *opuscula*, a LVDOVICO DOMINICO, quod nos quidem sciamus, non conuersa fuerunt. Laudat illius versiones Girolamo Ghilini, in *Teatro d'huomini letterati* Tom. I. p. 149. illasque multa diligentia & sollertia confectas esse pronunciat. *On louë dans toutes ses traductions la beauté du Stile de* DOMENICHI, ait Adr. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 568. cui effato addidit Bernardus de la Monnoye: *on doit présumer que le* DOMENICHI *ne se sera pas réglé, sur un si méchant modele* (qualem Poggii Bracciolini, florentini versionem latinam *Cyropaediae* esse dixerat, quam Jacobus Poggius Bracciolinus, florentinus, hetrusca lingua expressit, & edidit in *Firenze per i Giunti* 1521. in 8. & *in Venezia* 1524. in 8. Miramur, id quod ὡς ἐν παρέδῳ hic addere licebit, quod doctissimus Italorum Marchio Scipio Maffei in *Traduttori* italiani *o sia Notizia de volgarizzamenti d'Antichi Scrittori* latini *e* greci *che sono in luce* p. 76. versionem Jacobi Poggii, a versione Jacobi Bracciolini crediderit diuersam,

ſam, quandoquidem Jacobus Poggius & Jacobus Bracciolinus vnus idemque homo eſt) *& qu'en ayant un meilleur à ſuivre, j'entens la traduction de* Philelphe *il l' aura préferablement ſuivir. Le* DOMENICHI *mourut l'an 1574 Il ne ſavoit pas de* Grec. Praeter LVDOVICVM DOMINICVM, & Jacobum Poggium, *operibus* quibusdam XENOPHONTIS, in ſermonem hetruſcum conuertendis operam dederunt Euangeliſta Hortenſius & Franciſcus di Soldo Strozzi. Ille dedit librum *del modo di cavalcare* an. 1580. in 8. vid Maffei l. cit. hic autem euulgauit *Le guerre de' Greci ſcritte da* SENOFONTE *nelle quali ſi continua l'Iſtoria di* Tucidide, *tradotto dal* Greco *nell'* Italiano. *In Venezia* 1550. in 4. vid Nicol. Franc. Haym l. cit. Omnium autem optimus XENOPHONTIS exiſtimatur interpres, Marcus Antonius Gandini, quem in *lexico eruditorum* fruſtra quaeſieris. Hic edidit *L'Opere di* SENOFONTE *tradotte dal* Greco, *con alcune Annotazioni neceſſarie per l'intelligenza di tutta l'Opera. In Venezia preſſo Pietro Duſinelli* 1588. in 4. vid. Nicol. Franc. Haym l. cit. vbi ait: *E'una traduzione belliſſima, di tutto quanto ha ſcritto* SENOFONTE *ed è molto ſtimata da i Dotti. Tutto il libro contiene pagini 756.* Illam praeterea admodum eſſe raram, addito aſteriſco indicauit. Cum verſiones hetruſcae Scriptorum graecorum, quae ſic dictam *catenam* graecam conſtituunt, *Veronae* recuderentur, haec etiam Gandini verſio anno 1735. in 4. repetita fuit. Vid. *Nova litteraria* lipſienſ. an. 1735. p. 478.

CLXXII.

CLXXII.

DIODORVS *Siculus. Denis Rosè &c. venundantur in vico Sancti Jacobi sub signo diui Martini* in 4.

Non ipsi conspeximus hanc editionem, sed Anonymus quidam casellensis, in librorum historia versatissimus, illam nobis per litteras, amice scriptas, cognitam reddidit, simulque adnotauit, illam circa initium seculi XVI. exscriptam *Parisiis* esse, quamuis nullum temporis indicium illi additum fuerit. Facile id amico nostro largimur, cum ex Mich. Maittaire *Annal. typographicor.* Tom. II. patet, quod Dionysius Rose, nonsolum cum Badio ascensio societatem inierit, sed etiam Henrico Stephano se adiunxerit in arte typographica socium, vid. p. 74. & 87. Refert autem illa editio, POGGII BRACCIOLINI *versionem* latinam *librorum sex*, vel potius *quinque priorum*, quos POGGIVS ob caussam, nescimus quam, & haud satis adcurate, in *sex libros* distinxit. Praemittitur illi POGGII Florentini *ad* Nicolaum V. *Pontif. Max. epistola* dedicatoria. POGGIVM autem patroni sui gratiam adsentatiunculis quibusdam esse aucupatum, nemo facile dixerit, qui illum in Nicolai V. Antecessores inuectum esse conspexerit, & in hac *epistola* haecce legerit verba: *quamquam vite mee institutio ea semper fuerit: vt pluris virtutem quam pecuniam fecerim; tamen nimium aliquando (si verum loqui licet) nostri pontifices in erigendis ornandisque doctorum virorum ingeniis dormitarunt. Quidam bonarum artium inscitia; quidam ita pecuniae addicti: vt plus apud eos ambitionis & quaestus quam virtutis aut litterarum ratio valeret.* Huius *versionis* editio sine dubio omnium prima est, quae Venetiis *anno 1476. per* Andream Jacobi Katharensem, Andrea Vendramino *Duce fortunatissimo, prid. Kal. Februar.* in fol. excusa dicitur a Michaele Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 361. a

Nicerono in *Memoires* Tom. VIIII. p. 159. a Joan. Alb. Fabricio in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 901. ab Auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 403. Cum Vincentius Obsopaeus in praefatione *librorum* DIODORI siculi, qui hodie exstant *posteriorum*, ab alio potissimum quam POGGIO *versionem* concinnatam esse existimaret, & scriberet: *neque enim verisimile est adeo spurciloquum & virulentum Sycophantam & vitiligatorem quicquam* Graecitatis *calluisse, qui ne* latinam *quidem linguam, cuius sibi videbatur peritissimus, recte calluit;* & recentioribus temporibus Codex reperiretur in Anglia mss. qui *epistolam* dedicatoriam, ipsis illis verbis, quae exemplaria sub POGGII nomine vulgata referunt, eo tamen discrimine conceptam ob oculos poneret, vt initio haec verba legantur: *Epistola ad D. Papam* Paullum *de sex libris* DIODORI Siculi *fabulando more gentilium: tum* &c. nonnulli viri docti & in primis Brianus Twynus in *Antiquitat. Academ.* oxoniens. L. III. p. 371. & Guilielmus Burtonus in *Historia* graecae *linguae* ap. Henr. Aug. Groschuffium in *noua libror. rar. Collectione* Fascic. IIII. p. 698. in eam adducti fuerunt sententiam, vt POGGIVM plagiariorum more, alterius sibi tribuisse aborem existimarent. Illius autem *versionis* verum fuisse contendunt auctorem Joannem Phream, Anglum, balliolensis Collegii Socium, cum codici anglico, recentiore manu verba addita essent, Paullus *propter translationem sibi dedicatam*, Phream *episcopatu* Badoniae *donauerat, quem cum accepisset, superuixit mensem vnum, & obiit* Romae, *nondum consecratus.* Idem fere testatur, qui eumdem codicem viderat, Joannes Lelandus in *Commentar. de Scriptorib.* britannic. P. II. Cap. DLXXVI. p. 467. vbi de Joanne Phrea prodidit: *Scripsit epistolas elegantissimas & Carmina. Legi eius versus perfluenteis, in quibus* Bacchus *expostulat cum capro, vitem arrodente, dedicatos vero* Joanni Tipetoro, *Mecaenati suo; cui & consecrauit libel-*

libellum Synesii *de laude Caluitii interpretatum, vt quidam affirmant, maiori* latine *cum gratia, quam* graece *a* Synesio *scriptum. Transtulit in* Latium DIODORI Siculi *Bibliothecam* graecam: *quod opus* Itali POGGIO *vanissime attribuunt* florentino. *Vidi ego exemplar, quod & archetypum fuisse certe puto, in cuius primi folii margine haec recentiori manu scripta reperi:* Paullus Romanus Pontifex, propter translationem sibi dedicatam Fream episcopatu &c. —— *Hactenus ex libelli margine. Sunt, qui putent competitorem aliquem praesenti veneno, clam dato*, Phream *e medio sustulisse.* Conf. Anton. a Wood *Historia vniuersitat.* oxoniens. L. II. p. 76. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2286. Gerard. Jo Vossii *de Historic. latin.* L. III. Cap. VIIII. p. 571. Joan. Albert. Fabricii *Bibliothec. graec.* L. III. Cap. XXXI. p. 773. Eiusd. *Bibliothec. med. & infim. Latinit.* L. VIIiI. p. 333. & L. XV. p. 901 sqq. Niceron *Memoires* l. cit. Pro POGGIO tamen haec facere videntur: 1) iam aliis auctorum graecorum v. c. Xenophontis *Cyropaediae, dialogi* lucianei *de asino aureo*, versionibus latinis inclaruerat. 2) Scriptores POGGIO coaeui v. c. Jacobus Philippus Forestus bergomensis, Raphael Maffeus volaterranus, Hugolinus Verinus, Paullus Jouius &c. vno quasi consensu *versionem* ei tribuerunt. 3) extra omnem dubitationem positum est, DIODORVM latino sermone verti coeptum esse, sub Nicolao V. Pontifice, cuius rei testis est luculentus Mangetus, in *vita* Nicolai V. quam ediderunt *Socii palatini* mediolanenses in *Corpore Scriptor. rer.* italicar. Tom. III. P. II. p. 927. 4) Codex in Bibliotheca medicea inuenitur, cui *dedicatio* ad Nicolaum V. praemissa est, & tandem 5) ipsa *dedicatio*, Nicolai V. in litteras virosque litteratos omnes propensissimi, ita exprimit, describitque indolem, vt frustra alium, cui magis conueniat, quaeras. Quae cum ita sint; Antonii a Wood omnino nobis perplacet sententia, qui verbis, ab Anonymo recen-

tiore, codici anglico adſcriptis, quibus verſio Joanni Phreae vindicatur, parum tribuere videtur. Plura, quae Joan. Baptiſt. Recanati, atque alii viri Itali doctiſſimi, pro defendendo POGGIO, protulerunt argumenta, vid. in POGGII *vita*, ipſius *hiſtoriae florentinae Venetiis* 1715. in 4. form. mai. editae praemiſſa, & in Ludou. Antonii Muratorii *Scriptor. rer.* italic. Tom. XX. Cap. XI col. 175. in *Giornale de letterati d'*Italia Tom. VIIII. p. 174 ſqq. & 454 ſqq. Conf. Alb. Henr. de Sallengre *Memoires ſur les Ouvrages du* POGGE, in *Memoires de litterature* Tom. I. p. 48.

Scriptores, qui res ad POGGIVM pertinentes, expoſuerunt, adduximus Tom. I. *Adparat. litter.* p. 687 ſqq.

CLXXIII.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ *του Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ἱςορικῆς βίβλοι πεντεκαίδεκα ἐκ τῶν τεσσαράκοντα.* DIODORI *Siculi* Bibliothecae hiſtoricae libri quindecim de quadraginta. Decem ex his quindecim nunquam prius fuerunt editi. *Anno M. D. LIX* (1559). *Excudebat Henricus Stephanus illuſtris viri Huldrici Fuggeri typographus.* in fol. pp. 847. exceptis fol. 6. prioribus.

Inter hiſtoricos graecos, quos Henricus Stephanus, patre Roberto mortuo, ex ſua officina, in lucem prodire iuſſit, omnium primus fuit DIODORVS ſiculus, quare euenit, vt characterum, vſu nondum detritorum, nitore conſpicuus, reliquis editionibus auctorum graecorum ſtephanianis, is facile praeripiat palmam. Primus etiam fuit Henricus Stephanus, qui libros quin-

quinque priores, & XI. ad XV. ex codice claromontano, cum viris doctis communicauit. Libri enim XVII. ad XX. iam, ante illum, a Vincentio Obsopaeo, *Basileae* 1539. in 4. editi fuerant. Inscripsit librum patroni sui Huldrici Fuggeri nomine, & *epistolae* nuncupatoriae, breuem *Tractatum de* DIODORO, *& scriptis eius* subiecit, in quo, inter alia, DIODORVM adversus Ludouicum Viuem defendit, qui illum, propter fabulosas, quas prioribus libris adtulit antiquitates, nugari pronunciauerat, & Plinium vituperauerat, quod primum esse DIODORVM, apud Graecos, scripserit, qui nugari desiisset. Addidit Henricus, praeterea Stephanus, editioni suae *fragmenta* quaedam, *ex libris* DIODORI *perditis*, cum *versione* a se confecta, illisque *supplementum Libri XVII.* ex Arriano & Curtio desumtum subnexuit. Paucae *adnotationes* Henrici Stephani in fine conspicuae, non adeo magni sunt momenti, quod ipse Stephanus non diffiteri videtur, cum lectores precatur, vt illas *tanquam extemporales, non tanquam per otium scriptas* legant. Conf. de hac editione Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. III. Cap. XXXI. p. 773 sqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 401. Petri Wesseling. *praefatio* ad nouam editionem, de qua mox nonnulla dicemus. Cum Henrici Stephani editio, omni versione destituitur, & Poggii Bracciolini, Marci Hopperi, Aeneae Syluii, Angeli, siue vt ab aliis vocatur Bartholomaei Cospi, & Sebastiani Castellionis, quas de singulis DIODORI libris, singuli dederunt versiones, ita comparatae essent, vt multis in locis, si ad textum graecum collatae fuerint, earum viri critici desiderauerint fidem, ipse ille Henricus Stephanus, Laurentio Rhodomanno auctor suasorque exstitit, vt nominis famam, quam verso in latinum sermonem Memnone & Agatarchide, sibi iam parauerat, nouo, eoque luculento augeret specimine, & DIODORVM latina ciuitate donaret. Factum id est a Rhodomanno anno 1604. quo DIODORVM

graecum, ad Stephani editionem excusum, suaque *versione* ornatum, hoc titulo in lucem edidit: ΔΙΟΔΩΡΟΥ τοῦ Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ἱστορικῆς βιβλία πεντε-καίδεκα, ἐκ τῶν τεσσαράκοντα. DIOD. Siculi *Bibliothecae historicae Libri XV. de XL. Quorum V. priores* Aegypti, Asiae, Africae, Graeciae, *Insularum & Europae antiquitates continent: Reliqui X res a* Persis, Graecis, Macedonibus, *& caeteris orbis terrarum populis, ab expeditione inde* Xerxis, *in* Graeciam *vsque ad successorum* Alexandri Magni *in* Phrygia *praelium, &* Antigoni *caedem, gestas exponunt. His accesserunt Eclogae seu Fragmenta, ex libris quibusdam Auctoris, qui desiderantur. Omnia cum interpretatione* Latina; *summis rerum capitibus in margine, ac temporum annotatione illustrata. Cui adiecta Chronologia duplex; Archontum* Atticorum, *& Magistratuum* Rom. *ad Mundi, Olympiadum & Vrbis C. annos, succincta rerum quolibet anno gestarum indicatione, supputatorum. Index praeterea tergeminus; & Phraseologia ex quinque libris mythologicis; ac Notae tandem in Contextum* graecum. *Studio & labore* Laurentii Rhodomanni Cherusci. Hanouiae *typis* Wechelianis *apud* Claudium Marnium *& haeredes* Joannis Aubrii *M. DC. IIII. Cum Priuilegio S. Caes. Maiest. ad decennium.* p. 361. & 1013. exceptis praemissis & indicibus pp. 107. vid. de illa editione Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 774 sqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth zu* Dresden l. cit. p. 402. Carol. Henric. Langii *vita* Laurentii Rhodomanni Cap. III. §. XXXIIII. p. 371 sqq. Cum autem praestans haec editio, a multis iam annis, inter libros rarissimos, cuius rei testem habemus Jo. Vogtium in *Catalog. libr. rarior.* p. 237. & *Catalogum Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 62. sibi vindicaret locum, & ob enorme pretium, quo plerumque vendi solebat, pauci inter viros doctos, in suis eam adseruarent bibliothecis, nonnulli viri docti, inter quos Josephus Wasse, Franc. Dionysius Camusatus, Terrasonus, eminent, spem nouae editio-

editionis fecerant. Quia vero laudabilibus eorum conatibus, vel mors, vel alius casus interueniebat, huic tandem negotio se adcinxit Petrus Wesselingius, & nouam DIODORI editionem, diu multumque efflagitatam, II. Tomis in fol. form. mai. hoc titulo euulgauit: ΔΙΟΔΩΡΟΥ τοῦ Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ἱστορικῆς τὰ σωζόμενα. DIODORI Siculi *Bibliothecae historicae libri qui supersunt*, *Interprete* Laurentio Rhodomano *ad fidem MSS. recensuit* Petrus Wesselingius, *atque* Henr. Stephani, Laurent. Rhodomani, Fuluii Vrsini, Henr. Valesii, Jacobi Palmerii, *& suas Adnotationes, cum indicibus locupletissimis, adiecit.* Amstelodami *Sumptibus* Jacobi Wetstenii *M D. CCXLVI.* (1746.) Tom. I. pp. 731. exceptis praemissis & Addendis pp. 49. Tom. II. pp. 666. exceptis 4. paginis prioribus, & indicibus pp. 112. Omnia retinuit vir doctissimus, quae H. Stephanus, & Laurentius Rhodomannus ex DIODORI reliquiis, cum publico communicauerant, quibus *excerpta* ab Hadriano Valesio, & Fuluio Vrsino in lucem prolata, nec non *Fragmenta*, quae passim conquiri poterant, adiunxit. Textum DIODORI graecum ad codicum fidem recensuit, & quae DIODORI, ex veterum schedarum iudicio esse non putauit, e textu eliminauit, illisque locum inter *variantes lectiones* dedit, & caussam, cur alia omnino maluerit, diligenter exposuit. *Versionem* Rhodomanni latinam, non omisit, illam tamen variis in locis, vbi is DIODORI verba non satis adsequutus videbatur, mutauit, neque virorum doctissimorum *adnotationes* neglexit; illisque ineditas Josephi Scaligeri, Is. Vossii, Cl. Salmasii, & Fuluii Vrsini *Coniecturas* addidit, nihilque praetermisit, quod spei, quam viri docti, de illo conceperant, respondere poterat.

DIODORVS historiarum Scriptor, ex Argyrio Siciliae oppido, originem genusque duxit, & cognomine *siculus* dictus est. Incidit illius aetas, in Julii Caesaris & Augusti tempora, quibus regnantibus floruit in-

ingenio, & ad annum vsque XXXVI. post Caesaris mortem, vixit, quo fasti Romanorum, culpa Pontificum deprauati, Augusti imperatoris iussu restituti, emendatique fuerunt. In adornanda *historia*, quam *bibliothecam* vocat, singulari fide versatus est, atque adhibitis veterum Scriptorum monumentis, collectisque in itinere subsidiis, integros triginta annos, perficiendo poliendoque operi impendit. Laudantur propter ea DIODORI scripta, a Plinio in *praefat. Histor. natural.* ab Athenaeo in *Libris Dipnosophist.* passim, & ab Eusebio Libr. I. *Praeparat. euangel.* p. 18. edit. *coloniens.* 1688. in fol. aliisque recentioribus, qui illorum fidem magni faciunt, & in commemorandis rebus sequi haud dubitant. Diuersarum gentium historiam, ab vltima inde aetate repetiit, & ad Olympiadem vsque CLXXX. deductam, XL. libris complexus est. Sed ex omnibus, non nisi XV. libri, quinque scilicet priores, cum iis, qui sequuntur, ad vicesimum vsque supersunt.

CLXXIIII.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ῥωμαικῆς Ἀρχαιολογίας Βιβλία δέκα. DIONYSII *Halicarnassei* antiquitatum romanarum Libri X. Ex Bibliotheca regia *Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ κρατερῷ τ' αἰχμητῇ Lutetiae. Ex Officina Rob. Stephani, Typographi regii, typis regiis M. D. XLVI.* (1546). *Ex priuilegio Regis.* in fol. pp. 539.

DIONYSIUS Alexandri filius, a patria, Cariae vrbe, *halicarnassensis* dictus, historicus, rhetor, & criticus suae aetatis grauissimus, Augusti Imperatoris tempora, viuendo adtigit. Nam finitis ciuilibus bellis, relicta Halicarnasso, in Italiam commigrauit & XLII. annis integris Romae versatus est, vt latinae linguae facul-

facultatem sibi pararet, & scriptorum veterum monumenta, quae ad historiam diligenter adcurateque scribendam, necessaria esse videbantur, conquireret. In argumento historico, bona fide, maxima industria, singularique iudicio versatus est & attico sermonis genere, historiam romanam ἀρχαιολογίας ῥωμαικῆς nomine insignitam ab V. C. ad annum vsque Olympiadis CXXIIX. tertium, *XX. libris* conscripsit. Ex illis autem *vndecim* tantummodo hodie supersunt, quos omnium primus graece euulgauit Robertus Stephanus, adeo quidem nitide, siue typorum characteres vere regios, siue chartam latissimam purissimamque spectaueris, vt nihil pulcrius, nihilque splendidius in eo genere effingi queat. Sine omni praefatione bibliothecarum cimelion rarissimum in lucem exiit, & in fine haec pauca tantummodo verba adscripta refert: *Excudebat* Robertus Stephanus *Typographus Regius* Lutetiae Parisiorum *An. M. D. XLVII. Cal. April.* Conf. Joan. Alb. Fabricii *Bibliothec. graec.* L. III. Cap. XXXI. p. 781. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 151. Primus qui DIONYSII libros superstites Paulli II. Pontificis iussu latino sermone expressit, fuit Lapus Biragus Castilionaeus, homo florentinus, quod opus Paullo II. nuncupatum, impressum prima vice Taruisii *per* Bernardinum Celerium de Luere *Anno Chr. nat. M. CCCC. LXXX.* (1480.) *Bissexto Kl. Martias*, Joanne Mocenigo Venetorum *Duce inclyto*, in fol. in lucem exiit, & postea aliquoties repetitum fuit. Cum autem haec versio, de qua eminentissimi Principis A. M. QVIRINI *Adpendix ad* Michael. Canensii *Vitam* Paulli II. euolui poterit §. XXIIII. p. 273 sqq. minime virorum doctorum suffragio comprobaretur, & Lapus Biragus, vt Gerard. Joan. Vossius *de Historic. latinis* L. III. Cap. X. p. 737. Petrus Daniel Huetius *de claris interpretib.* L. II. p. 164. Adrian. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 290. aliique adfirmant auctorem suum, non satis feliciter, imo sae-

saepe parum latine expresserit, aliam & meliorem dederunt Sigismundus Gelenius & Aemylius Portus. Illam addidit innumerabilibus in locis castigatam Fridericus Sylburgius suae editioni, quae hoc prodiit titulo: ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Ἁλικαρνασσέως τὰ εὑρισκόμενα, ἱστορικά τε καὶ ῥητορικὰ, συγγράμματα. DIONYSII Halicarnassei *Scripta quae exstant omnia, & historica & rhetorica. E veterum librorum auctoritate, doctorumque hominum animaduersionibus, quamplurimis in locis emendata & interpolata; cum* latina *versione ad* Graeci *exemplaris fidem denuo sic collata & conformata vt plerisque in locis sit plane noua. Addita fragmenta quaedam, cum* Glareani *chronologia, & duplici appendice. Additae etiam notae, quibus de vtriusque textus vel emendatione vel explanatione agitur. Adiecti praeterea duo locupletissimi rerum & verborum Indices; alter*, Graecus; *alter* Latinus. *Opera & studio* Friderici Sylburgii, veterensis. Francofurdi *Apud heredes* Andreae Wecheli, *MDLXXXVI.* (1586). *Cum S. Caes. Maiestatis priuilegio ad sexennium*, in fol. pp. 280. 94. 792. & 169. exceptis praemiss. folior. 14. Repetita fuit haec editio, *Lips.* 1691. in fol. Aemylii vero Porti versione vsus est, in editione recentissima splendidissimaque Joannes Hudson Bibliothecae bodleianae praefectus. Praefixit suae editioni talem titulum: ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως τὰ σωζόμενα, DIONYSII Halicarnassei *Opera omnia* graece & latine *scil. cum versione latina* Aemilii Porti *emendata, Notis obseruationibusque variorum & variis lectionibus Codicum* vaticanorum; *Accedunt Excerpta de legationibus*, graece, *cum versione*, Henr. Stephani, *& variorum Notis;* Peiresciana, *cum* Henr. Valesii *interpretatione, & Obseruationibus* Henr. Dodwelli, *Dissertatio de aetate* DIONYSII, *ac tabulae chronologicae* Dionysianae. *Opera & studio* Jo. Hudsoni. Oxoniae *e Theatro* Sheldoniano 1704. II. Tom. in fol. Recensio vid. in *Actis eruditor.* lips. anni 1704. p. 529 sqq. De vtraque editione *sylburgiana*, &

& *hudsoniana*, vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. Canonem chronologicum DIONYSII halicarnassei (*Chronologie de* DENYS *d'*Halicarnasse) composuit Mr. Boivin *l'Ainé*, qui legitur in *Memoires de litterature tirez des Regitres de l'Academie Royale des Inscriptions & belles lettres* Tom. IIII. p. 17 sqq. edit. *Amsterd. aux depens de la Compagnie* 1719. in 12.

CLXXV.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως περὶ συνθέσεως Ὀνομάτων πρὸς Ῥοῦφον. Τοῦ αὐτοῦ τῆς ῥητορικῆς τέχνης κεφάλαιά τινα, πρὸς ἐχεκράτην. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν Θουκυδίδου ἰδιωμάτων, πρὸς Αμμαῖον. DIONYSII *Halicarnassei* de compositione, seu orationis partium apta inter se collocatione, ad Rufum. Item quo genere dicendi sit vsus Thucydides ad Ammaeum. Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ κρατερῷ τ' αἰχμητῇ. *Lutetiae*, *Ex officina Rob. Stephani*, *Typographi Regii*, *typis Regiis M. D. XLVII.* (1547). *Ex priuilegio regis* in fol. pp. 128. exceptis 3. pp. posterioribus.

Haec collectiuncula, libris DIONYSII historicis, a Roberto Stephano editis, in omnibus similis est. Illi, Robertus Stephanus, eiusmodi coronidem adposuit: *Excudebat* Robertus Stephanus *Typographus regius*. Lutetiae Parisiorum, *An. M. D. XLVII. Cal. April.*

Primus in collectione est περὶ συνθέσεως ὀνομάτων libellus ad Rufum Melitium, siue Minucium conscriptus. Primus, qui illum graece euulgauerat, fuit Aldus Manucius, qui Collectioni *veterum Rhetorum graecorum*, *Venet.* 1508. in fol. editae illum inseruit.

Alias

Alias editiones recenset Jo. Alb. Fabricius l. cit. quem tamen fugere videtur, quod & ab Roberto Stephano editio fuerit curata. Post Samuel. Birkouium & Andr. Schottum, in illo, e sermone graeco, in latinum conuertendo suam posuit operam Jacobus Vpton etonensis, A. M. cuius editio hoc ornata titulo: ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Ἀλικαρνασέως περὶ συνθέσεως Ὀνομάτων. DIONYSII Halicarnassei *de Structura Orationis liber: Ex recensione* Jacobi Vpton Etonensis, A. M. *Qui & veterem interpretationem emendauit, suasque adiecit animaduersiones, cum notis integris* Friderici Sylburgii veterensis: *selectisque aliorum. His accesserunt* Simonis Bircouii Poloni *exempla* latina: *Cum duobus indicibus locupletissimis, &* Graeco *&* Latino Londini, *Impensis* Sam. Smith. Benj. Walford, & Tho. Newborough *in Caemeterio* D. Pauli *MDCCII.* (1702.) in 8. form. mai. pp. 257. & 40. exceptis praefationib. & indicibus folior. 23. in lucem exiit, & postea a Joanne Hudson, in secundum *Operum* DIONYSII halicarnassei Tomum relata fuit. Vid. *Acta eruditor.* lipsiens. an. 1703. p. 44 sqq.

Secundum inter scripta DIONYSII rhetorica, occupat locum τέχνη, siue *Ars rhetorica.* Et haec primum ab Aldo, cum *Rhetoribus graecis* euulgata fuit. Nostra sine dubio editio est, quam Joan. Alb. Fabricius l. cit. *parisiensem H. Stephani* adpellat. Quod nos enim sciamus, nunquam Henricus Stephanus, operibus DIONYSII suam impendit operam. Scripsit DIONYSIUS τέχνην ad Echecratem, illamque capitibus XII. distinxit. Inter omnia DIONYSII scripta, illam, plurimis mendis laborare, ostendit Joannes Hudson. Versio latina, quae in editione hudsoniana comparet, non vnius hominis labor est, sed a M. Antimacho ferrariensi, Capita quatuor priora, a Guilielm. Gratio, brugensi Cap. V. VI. VIIII. X. & XI. ab Andrea Schotto VII. IIX. & XII. latina ciuitate

te donata fuerunt, quae Hudſonus omnia paſſim emendauit, & graeca ad mſs. varios caſtigauit.

Tertium opuſculum *περὶ τῶν Θουκυδίδου ἰδιωμάτων*, DIONYSIVS ad Ammaeum perſcripſit. Primam quidem illius eſſe editionem *aldinam*, *an.* 1508. exiſtimare videtur Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 786. ſed iam antea ab Aldo, euulgata fuit haec *epiſtola*, cum Thucydide, *Venet.* 1502. in fol. & a Junta *Florent.* 1506. in fol. Hoc etiam loco, iterum, apud Fabricium, pro *Henrico Stephano*, Robertum Stephanum legendum eſſe cenſemus. Verſionem latinam, qua vtimur, concinnauit Matthias Martinez de Waucquier, middelburgicus, qui ſeculo XVII. Antuerpiae in Officina plantiniana Correctorem egit.

Libellus quarto loco repoſitus *περὶ τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων ὑπομνηματισμοὶ πρὸς Ἀμμαῖον*, non integer ad noſtra tempora peruenit. Robertus Stephanus illa tantummodo euulgauit, quae de Lyſia & Iſocrate DIONYSIVS commentatus eſt. Aldus Manucius primus fuiſſe dicitur, qui hanc particulam graece cum Lyſiae & Iſocratis *orationibus* euulgauit. De Matthiae Martinez & Andreae Schotti verſione latina vid. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth.* graec. l. cit. p. 785. vbi etiam reliquorum *opuſculorum*, quae a diuerſis viris reperta, & editionibus *Operum* DIONYSII recentioribus addita fuere, mentio facta conſpicitur.

Addidit hiſce *opuſculis* DIONYSII *rhetoricis*, Robertus Stephanus, nonnullas *emendationes* ad varios codices expreſſas. Conf. de DIONYSIO, praeter ſcriptores iam nominatos Mr. Bellanger Doctoris ſorbonnici, *Préface hiſtorique & critique ſur* DENYS *d'*Halicarnaſſe, *le tems où il vivoit, ſon Caractére, ſon ſtile, & les editions de ſes Ecrits*, quam praemiſit verſioni gallicae *antiquitatum* DIONYSII romanarum hoc titulo editae: *Les Antiquités* Romaines *de* DENYS *d'* Halicarnaſſe, *traduites en* François, *avec des No-*

tes

tes historiques, & geographiques, chronologiques & critiques par Mr. * * *. *A* Paris *chez* Philippe Nicolas Lottin 1723. II. Tom. in 4.

CLXXVI.

Τῶν ΔΙΩΝΟΣ Ῥωμαικῶν ἱστοριῶν εἰκοσίτρια Βιβλία. DIONIS Romanarum historiarum libri XXIII. a XXXVI. ad LVIII. vsque. Ex Bibliotheca regia. Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ· κρατερῷ τ' αἰχμητῇ. *Lutetiae ex Officina Roberti Stephani, Typographi Regii; typis regiis. M. D. XLVIII.* (1548). *Ex Priuilegio Regis.* in fol. pp. 498. si priores pp. 7. non numeratae fuerint.

In editionis splendidissimae & rarissimae, versione latina destitutae, fine, haec leguntur: *Excudebat* Robertus Stephanus *Typographus regius*, Lutetiae Parisiorum *Anno M. D. XLVIII. Prid. Cal. Febr.* Titulum sequitur Roberti Stephani ad Lectorem epistolion, in quo paucis verbis exponit, quae illius sint in DIONE edendo merita. Queritur quod vnum tantummodo codicem, eumque valde mendosum, & praeterea adcuratam ac diligentem castigationem desiderantem, nancisci potuerit, qui, vt Stephano quidem visum fuit, a *fragmento libri* XXXV. initium duxit, quod liber XXXVI. capite truncatus excepit. Ea autem religione, hoc codice, quem Antonius Pagi in *Critic. Annal.* Baronii ad Ann. Chr. I. num. I. Tom. I. p. 2. edit. *Colon. Allobrog.* 1705. in fol. hodie in Bibliotheca regis Galliae exstare scribit, vsus fuit, vt nonsolum locos mutilos & imperfectos, intactos reliquerit, sed locos etiam adeo deprauatos, vt nulla iam rectae ac integrae lectionis vestigia superessent, non modo non correxerit, sed ne corrigere quidem, vt ipse

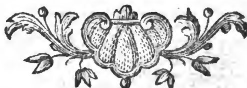
ipse ait, ausus fuerit. Vt autem eiusmodi locis, de quibus plane desperatum non esset, medelam aliquam adferret, ad calcem libri, *castigationes* locorum aliquot reiecit, quos adhibita coniectura, similiumue locorum collatione, emendatum iri sperauit. Vsus ad id in primis Nicolai Leoniceni versione, hetrusca, quae in *Venezia per Nicolò d'Aristotele* 1523. prima vice in 4. impressa fuerat, cum Leonicenum alio, & in nonnullis locis integriore & castigatiore codice, vsum fuisse e versionis verbis intelligeret. Istas vero *castigationes*, quae p. 474. inchoantur, maxima ex parte, ab Henrico, Roberti filio, Stephano profectas esse, ipse Henr. Stephanus indicare videtur, in *praefatione* suae editionis, quam mox describemus, hisce verbis: *Historicus ille longe celeberrimus* DIO CASSIVS —— *quum ad suas aedes, vel potius suam officinam reuersus, meum & ad secundam editionem auxilium implorasset, ac sibi spem eius factam videret, sibi magnopere gratulari de illo postliminii iure coepit —— Verum etiam secundam simulque postremam suis vulneribus manum a me adhiberi postulauit —— Meam ego illi operam libenter quidem, sed timide tamen, initio sum pollicitus. Timebam enim ne praeter ea medicamenta quae* Parisiis *partim a patre meo*, partim a me, *& aliquot post annis a* Guil. Xylandro *interprete adbibita eius vulneribus fuissent, valde pauca inueniri a me possent: ad grauia praesertim vulnera quod adtinet. Sed cum adnotationes* Xylandri, *quas interpretationi suae subiunxit, in manus sumpsissem, & saepe quidem illas* parisienses *laudari —— infinitis in locis —— in quos emendationem nostram adferens, dicit*, Robertus Stephanus recte hoc castigauit: *vel*, hoc vidit, *vel* animaduertit, *vel* docuit, *vel* notauit, *aut etiam* Roberto adsentior ita legenti, *vel*, ita lego cum Roberto. *At vbi adnotationem suam velut nostro sigillo obsignans, ei subiungit* Steph. —— *& commendari ab eo animaduertissem ac viderem, superesse tamen* &c. In fine *castigationum* occurrit τῶν ἄλλων γραφικῶν σφαλμάτων

των ἐπανόρθωσεως, quae non typothetarum, sed codicis, quem in sua excudenda editione sequutus est Robertus Stephanus, ob oculos ponit errores, quos ideo adiecit, ne illis lectores remorarentur. Ceterum ista editio, in fine mutilata duobus esse libris, primo adspectu videri poterit, cum LIIX. tantummodo libros exhibet, recentiores autem, libros complectuntur LX. Sed integra omnino est editio, liberque LVII. & LIIX. ex duobus libris, qui recentioribus editionibus, seorsum numerantur, ille quidem e libro LVII. & LIIX. hic vero ex LVIIII. & LX. conflatus est. Conf. de hac editione Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca graec.* L. IIII. Cap. X. p. 325. vbi caussam, ob quam nescimus, illam editionem *Paris. siue Diuione* 1548. in fol. prodiisse scribit, die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 291 sqq. Quale pretium illi statuerit, & qua ratione, eo fuerit vsus vir celeberr. Hermannus Samuel Reimarus, ex *Praefat.* eius editioni praemiss. §. 2 sqq. adparet. In *Adparatu ad* DIONEM, quem idem Reimarus Tom. II. addidit, Roberti Stephani *praefatio*, *&* *castigationes* integrae, locum inuenerunt p. 1377 sqq.

CASSIVS siue COCCEIANVS DIO Patre Aproniano Ciliciae & Dalmatiae, sub Traiano & Hadriano, Praefecto, Niceae in Bithynia natus, sub Commodo, Pertinace, & Alexandro Seuero Imperatoribus, honores gessit, & senator Romanus, postea Strategus siue Praetor factus, bis ad consulatum euectus fuit, & rem publicam cum laude administrauit. Post consulatum secundum, ab Alexandro Seuero Imperatore honorifice dimissus fuit, propterea quod ex pedibus laborabat, neque prouinciam, cui erat praefectus, obire poterat. Ita vero concessit in patriam, & reliquum vitae spatium, a negotiis remotus transegit, ac septuagenario maior, naturae debitum reddidit. Somnio ad scribendam historiam, se excitatum fuisse fatetur, qua de caussa, suis scriptis perennitatem promit-

mittit. *Historiam* maxima ex parte Capuae; quorsum a negotiis liber vacuusque secedere solebat, magno studio composuit. Materiam scribendae historiae, per decem annos collegerat, cui pertractandae, alios duodecim annos, postmodum impendit, & multa tradidit, quae neque in Tacito, neque in Suetonio inueniuntur. *Octoginta libris historiam* romanam ab Aeneae aduentu in Italiam, ad imperium Alexandri Seueri, continuo narrationis filo pertexuit, stiloque facili, & ad rationem dicendi atticam composito, vsus est. Ex istis autem libris, *viginti* modo & *quinque*, qui a rebus, quas Lucullus gessit, initium ducunt, & in morte Claudii Imperatoris desinunt, ad manus nostras peruenerunt. Reliqui cum parte XXXV. amissi sunt. Plurimas *historiae* conciones, insertas legimus, quae prudentiae ciuili mirifice inseruiunt, & narrationem exornant. *Legis regiae* memoriam DIO fere vnus conseruauit, qua re factum est, vt illius auctoritate nitantur, qui eiusmodi lege ius imperandi summum Augusto imperatori a S. P. Q. R. traditum fuisse confirmant.

Historiam CASSII DIONIS, & rerum ad eum pertinentium praeter alios, omnium optime exposuerunt Nicol. Carminius Falco in *prolegomenis* editionis, de qua mox dicemus & Hermann. Samuel Reimarus in *Commentario de vita & scriptis* CASSII DIONIS in *Adparatu ad* DIONEM Tom. II. *Oper.* DIONIS p. 1533 sqq.

CLXXVII.

Τῶν ΔΙΩΝΟΣ τοῦ ΚΑΣΣΙΟΥ Ρωμαικῶν Ἱστοριῶν βιβλία πέντε καὶ εἴκοσι. DIONIS CASSII Romanarum Historiarum Libri XXV. Ex Guilielmi Xylandri interpretatione.

Henr. Steph. de DIONIS Hist.

Scripserunt alii florentis tempora Romae,
Et graue sit quonam tempore passa iugum.
Historias alias isti conferto DIONIS,
Riui, illae, sed fons ista DIONIS erit.

Excudebat Henr. Stephanus Anno M. D. XCI. (1591) in fol. pp. 792. exceptis praemiss. & indice pp. 32.

Officinae Stephanianae senium, haec editio DIONIS prodere videtur, cum editionibus historicorum graecorum, quos descripsimus, & characterum & chartae nitore multo inferior est. Caussa huius rei etiam forte esse poterit, quod Gallia relicta, illam Stephanus *Geneuae* ediderit. Textui graeco, e regione adposita est Guil. Xylandri *versio* latina, quae seorsum antea lucem viderat hoc titulo: DIONIS CASSII Nicaei romanae *historiae libri* (*tot enim hodie extant*) *XXV. nimirum a XXXVI. ad LXI. quibus exponuntur res gestae a bello* Cretico *vsque ad mortem* Claudii *Caesaris, quae est historia annorum circiter CXX. nunc primum summa fide diligentiaque de* Graecis Latini *facti*, Guilielmo Xylandro augustano *interprete. His accesserunt eiusdem Annotationes, in quibus Autoris huius quamplurima aut restituuntur corrupta, aut explicantur obscura loca. Additum est* Ioannis Xiphilini *e* DIONE *compendium*, Guli. Blanco Albiensi *interprete, quae versio ab eodem* Xylandro *diligenter est vbi oportuit castigata. Iidem libri* DIONIS *ac* Xiphilini

philini *seorsim* graece *quoque eduntur accurate ab eodem emendati: adhaec rerum & verborum copiosissimus index. Cum Caes. Mai. gratia & priuilegio ad decennium.* Basileae *apud* Ioannem Oporinum in fol. pp. 676. except. praefat. & indice. Anni indicium volumini quidem non additum fuit, sed ille 1557. praefationi subscriptus, opus, si non eodem, proxime sequente tamen anno, euulgatum esse, testari videtur. Istius *versionis*, exstat editio *Lugduni* repetita, *apud Guil. Rouillium sub Scuto veneto* 1559. in 8. Ornauit editionem graeco-latinam Henricus Stephanus *epistola* dedicatoria ad Christianum IIII. Daniae regem. In praefatione *ad lectorem. lectionis* DIONIS *studiosum*, nonnulla loca DIONIS adtulit corrupta, & quomodo per coniecturam, medica illis adhiberi poterit manus, ostendit. Si textum DIONIS graecum euoluimus, quem ad patris sui editionem, non alio codice in auxilium vocato, expressisse videtur, istae quidem *coniecturae*, in illo non inueniuntur; alia autem loca plura, ab illo mutata, & emendata esse, collatio cum editione Roberti Stephani, paullo adcuratior instituta, satis & abunde demonstrat. Receperat quidem Henr. Stephanus, se emendationum suarum rationem redditurum, in *Adnotationibus*, quas meditabatur, sed nihil ex illis lucem vnquam vidit. Refert Dominicus de Colonia, in *Histoire litteraire de* Lyon Tom. II. p.760. quod Lugduni adseruetur DION *tout semé de notes marginales écrites de la main d'* Henri Etienne. Praeter *indicem eorum, quae in* DIONIS *historia visa sunt memorabilia*, latinum, huic editioni nihil amplius accessit. Vid. Io. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. X. p. 326. *die Merkwürdigkeiten der koenigl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 292. Herman. Samuel. Reimari *praefat* Tom. I. §. 5. *Adparatus in* DIONEM Tom. II. p. 1542. vbi & de aliis editionibus, & versionibus differitur. Nostra aetate duo viri, nouae editioni DIONIS adornandae, vno fere eodemque

tempore, suam impenderunt operam, quorum alter nonsolum exspectationi, quam de suis lucubrationibus fecerat, satis fecisse, sed ipsam superasse videtur exspectationem; alter vero tam infelici successu opus perfecit, vt monti in fabula parturienti, non absimilis a viris doctis existimetur.

Prior est, quem jam nominauimus, Vir doctissimus, Hermannus Samuel Reimarus, qui editionem splendidam II. Tom. in fol. in lucem prodire iussit. Primus hoc titulo conspicuus Τῶν ΔΙΩΝΟΣ τοῦ ΚΑΣΣΙΟΥ τοῦ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ Ῥωμαϊκῶν ἱστοριῶν τὰ σωζόμενα. CASSII DIONIS COCCEIANI *Historiae* Romanae *quae supersunt Volumen I. quod complectitur Fragmenta librorum I — XXXV. Cum Annotationibus maxime* Henrici Valesii. *Libros XXXVI — LIV. integros. Cum Annotationibus* Ioannis Alberti Fabricii *ac paucis aliorum.* Graeca *ex Codicibus MSS. & Fragmentis suppleuit emendauit* Latinam *versionem* Xylandro-Leunclauianam *limauit Varias Lectiones Notas Doctorum & suas cum Apparatu & indicibus adiecit* Hermannus Samuel Reimarus. *Opus eminentissimo ac reuerendissimo* ANGELO MARIAE Cardinali QVIRINO Brixiae *Episcopo & Bibliothecario* Vaticano *ob summa in illud merita inscriptum.* Hamburgi *Sumtibus* Christiani Heroldi CIↃ IↃ CCL. (1750) pp. 767. absoluitur, si dedicationem ad eminentiss. QVIRINVM & praefationem ad lectorem pp XXX. exceperis. Inueniuntur in hoc Tomo 1) *Fragmenta* DIONIS, *ex variis auctoribus collecta ab* Henrico Valesio, *post Excerpta* peiresciana p. 770-775. 2) *Fragmenta* DIONIS *ex Collectaneis* Constantini Porphyrogennetae *editis a* Valesio p. 568 sqq. 3) DIONIS *librorum, qui supersunt XXXV. Fragmentum.* 4) DIONIS *historiae* romanae *L. XXXVI. ad LIIII.* Haec omnia virorum doctissimorum *notis* illustrantur, textui graeco, & *versioni* latinae, e regione positae, cum *variantibus lectionibus*, subiectis. Insigne

gne praeter ea huic Tomo decus conciliant, eminentissimi QVIRINI, & Ioannis Alberti Fabricii imagines, aere expressae. Tomo II. qui a p. 769. inchoatur, & ad p. 1708. excurrit, talis praefigitur titulus Τῶν ΔΙΩΝΟΣ τοῦ ΚΑΣΣΙΟΥ τοῦ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ Ρωμαικῶν ἱςοριῶν τὰ σωζόμενα. CASSII DIONIS COCCEIANI *Historiae* Romanae, *quae superfunt Volumen II. Quod complectitur Libros* DIONIS *LV —LX, passim mutilos & breuiatos Cum Annotationibus* Ioannis Alberti Fabricii *& nonnullis aliorum. Libros item* DIONIS *LXI—LXXX. ex Compendio* Io. Xiphilini *Cum Annotationibus* Hermanni Samuelis Reimari, *qui & vbiuis Fragmenta reperta suis locis inseruit varias lectiones & Annotationes subiecit versionem castigauit Apparatum Annotationum & emendationum cum indice* graeco *&* latino *adiunxit. Opus eminentissimo ac reuerendissimo* ANGELO MARIAE Cardinali QVIRINO Brixiae Episcopo *&* Bibliothecario Vaticano *ob summa in illud merita inscriptum. Hamburgi Sumtibus Christiani Heroldi* CIↃ DCC LII. (1752). Complectitur iste Tomus effigie editoris ornatus, 1) praefatiunculam *ad Lectorem,* 2) DIONIS *Historiae* rom. L. LV—LX. 3) L. LXI—LXXX. *ex Epitome* Ioannis Xiphilini, *insertis vbique Fragmentis integris* DIONIS, *quae reperiri potuerunt.* 4) *Apparatum ad* CASSIVM DIONEM in quo inueniuntur a) Roberti Stephani *Praefatio & Castigationes ad* DIONEM. b) Eiusdem *ad* Xiphilinum *variae lectiones.* c) Guil. Xylandri *praefatio & Annotationes in* DIONEM. d) Eiusdem *in* Xiphilinum *Annotationes.* e) Frideric. Sylburgii *in* Xiphilinum *Notationes.* f) Henr. Stephani *in* DIONEM *praefatio.* g) Eiusdem *Emendationes in* Xiphilinum. h) Eiusdem *Emendationum in* Xiphilinum *spicilegium.* i) Ioannis Leunclauii *Notae in* DIONEM *&* Xiphilinum. k) Fulvii Vrsini *Notae in* DIONIS *fragmenta.* l) Iacobi Palmerii *Exercitationes ad* DIONEM. m) Lamberti Bos *Animaduersiones ad quaedam loca* DIONIS. n) Petri

tri Wesselingii *epistola ad nonnulla loca* DIONIS. o) Ioannis Iacobi Reiskii *Animaduersiones in* DIONEM. p) *Spicilegium fragmentorum* DIONIS, *&* *locorum apud veteres, vbi* DIO *aut dicta eius laudantur.* q) DIO *de se, & sua historia.* r) *De vita & scriptis* DIONIS *Commentarius.* s) *Eminentissimi* Cardinalis QVIRINI *Epistola de Codicis* vaticani *ratione, &* Vrsini *ac* Falconis *ex eo editis fragmentis.* t) *Illustrissimi Marchionis* Scipionis Maffei *epistola, de* DIONIS *editione* falconiana. u) *Index* graecus *vocabulorum & locutionum* DIONIS. v) *Index* latinus *rerum omnium.* w) *Addenda & emendanda.* Quid porrò a doctissimo editore praestitum fuerit, quibus codicibus, aliisque subsidiis vsus fuerit, quaue ratione aûctorem suum emendauerit, atque illustrauerit, silentio heic praeterimus, lectoresque nostros ad *ephemerides* eruditorum nostra aetate praestantiores ablegamus, quae egregium opus, certatim, maximis, iisque meritis extulerunt laudibus. Celeberrimi Ioan. Albert. Fabricii in DIONEM merita Ioann. Christianus Wolfius diuersis litteris ad Maturinum Veyssiere la Croze scriptis exposuit. Vid. *Thesauri epistolici* lacroziani Tom. II. p. 184. 186. 222. 224. 232. 269 sqq.

Posterior CASSII DIONIS editor est Nicolaus Carminius Falco, Metropolita ecclesiae S. Seuerinae in Brutiis vlterioribus, in regno neapolitano. Is iam anno 1724. ediderat: ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ *Ρωμαϊκῆς ἱϛορίας τὰ τελευταῖα βιβλία τρία εὑρισκόμενα καὶ ἀποκαθιϛάμενα.* CASSII DIONIS romanae *historiae vltimi libri tres reperti restitutique studio ac labore* Nic. Carminii Falconis *Presbyteri, in vtroque iure & in sacra theologia Doctoris & Protonotarii Apostolici, Romae, in typographia Chracas prope S. Marcum in via cursus, ex authoritate Superiorum*, in 4. Nihil autem fere hic liber continet, quam *fragmenta*, quae iam anno 1529. a Fuluio Vrsino, *Basileae per Ioann. Heruagium*

gium in 4. edita fuerant, & omne Falconis, in euulgandis hisce fragmentis meritum eo redit, vt codicem, qui olim Fuluii Vrsini erat, nunc vero in Vaticana bibliotheca adseruatur, denuo cum Fuluii Vrsini editione contulerit, & nonnullis in locis emendaverit, atque suppleuerit. Vid. Herm. Sam. Reimari *Epistola ad Eminentiss. & Rev. D. D.* ANGELVM MARIAM *tituli* S. Marci Cardinalem QVIRINVM, Brixiae *Episcopum, & Bibliothecarium* vaticanum *cet qua occasione edendi* DIONIS CASSII *ad* Nic. Carminii Falconis *I. V. & S. Theol. Doct. & Proton. Ap. editionem trium vltimorum* DIONIS *librorum, ex antiquissimo codice restitutorum, Animaduersiones nonnullas summi viri iudicio submittit: Hamburgi apud Io. Carol. Bohnium* 1746. in 4. pp. 51. Respondit ad hanc *epistolam*, duabus *epistolis* eminentissimus QVIRINVS, vna Brixiae d. 23. Aug. 1746. in 4. pp. 35. altera Brixiae d. 14. Decembr. 1746. in 4. edita. In posteriore nonsolum specimen litterarum codicis vaticani, aere exprimendum curauit, sed etiam luculentis probauit speciminibus, nullum fere inter Fuluii Vrsini, & Falconis editionem intercedere discrimen. Illam epistolam integram inseruit Herm. Samuel Reimarus *Adparatui ad* DIONEM p. 1545. sqq. Ex eo autem tempore, istius Falconis temeritas eo processit, vt anno 1728. reipublicae litterariae imponere auderet, & libros CASSII DIONIS perditos, a se repertos esse diceret, quos in lucem emittere animo constitutum haberet. Incredibile dictu est, quam auide promissa haec Falconis editio, a viris doctis exspectata fuerit. Cum vero anno 1747. primum Tomum, hoc titulo in vulgus emitteret: ΚΥΙΝ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἐκ τῶν αὐτοῦ ἐκλογίστα βιβλίων τόμος πρῶτος. Q. CASSII DIONIS COCCEIANI romanae *historiae Tomus primus, continens priores libros XXI. ab V. C. vsque ad V. C. annum DCX. post euersam* Carthaginem & Corinthum. *Nunc primum detectos, restitutos, concinnatosque, & noua fere*

 versione,

versione, & perpetuis suis variorumque notis auctos studio & labore Nicol. Carminii Falconii, *Metropolitae Ecclesiae* S. Seuerinae *in* Brutiis *vlterioribus in regno* neapolitano, *qui ipsum Smo. Dno. Nro* Benedicto XIV. *Pontifici O. M. D. D. D. Neapoli, apud Josephum de Bonis publicum typographum, superiorum permissu.* in fol. pp. 306. illum doctorum impostorum augere numerum, viri critici illico animaduerterunt. Centonem enim quemdam ex Plutarcho, Dionysio halicarnassensi & Zonara, ipsis illorum verbis inter se iunctis, consarcinauit, & pro libris CASSII DIONIS, iniuria temporum perditis, venditare sustinuit. Conf. de hac editione, quam *prolegomena*, in quibus de DIONIS vita, scriptis, & excerptis, insigni sollertia & studio agitur, aliqua ex parte commendabilem reddunt, Marchionis Scipionis Maffei *Tre lettere, la prima, sopra il primo Tomo di* DIONE *novamente venuto in luce: la seconda, sopra le nuove scoperte d' Ercolano; la terza, sopra il principio della grand' Iscrizione poca fa scavata nel* Piacentino. *in Verona 1748. nella Stamperia del Seminario* in 4. pp. 44 Primam inter illas *epistolam, al M. R. Padre* Girolamo Lagomarsini *della Compagnia di* Giesu, Firenze, scriptam Veronae d. IIII. Nouemb. 1748. inseruit Herm. Sam. Reimarus, *Adparatui ad* DIONEM p. 1549. sqq. qui etiam ipse, editionem falconianam sub Censuram vocauit in *Praefat.* Tom. I. §. 12. 13. 14. & *not. I.* ad *Fragm. I.* p. 1. sqq.

CXXIIX.

CLXXIIX.

Ἐκ τῶν Δίωνος Ἐκλογαὶ ΙΟΑΝΝΟΥ τοῦ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ. E Dione excerptae Historiae ab IOANNE XIPHILINO. Ex interpretatione Guilielmi Blanci, a Guilielmo Xylandro recognita. Henrici Stephani in IOANNEM XIPHILINVM post duos egregios messores spicilegium. *Excudebat Henricus Stephanus Anno M. D. XCII.* in fol. pp. 376. si folia quatuor priora, Spicilegium, & index folior. II. except. fuerint.

Iacturam, quam amissis Cassii Dionis libris, res litteraria accepit, aliqua ex parte resarcire putauit IOANNES XIPHILINVS, Trapezuntius, Joannis Xiphilini Patriarchae constantinopolitani, vt ipse p. 71. edit. nostr. refert, fratris filius, qui seculo XI. sub Michaele Duca vixit, & *Epitomen* Cassii Dionis concinnauit, qua historiam romanam a Pompeio M. ad Alexandrum vsque Seuerum complexus est. Illa autem re, parum gratiae, apud posteros iniit, quod temporum rationes turbauit, neque eas, vt a Dione factum erat, ad Consules retulit. Sunt qui res multas ad ciuilem prudentiam vtiles, a XIPHILINO omissas memorant, atque imprudenter id factum arbitrantur, quod secus, ac Dio instituerat, singulis Imperatoribus, singula τμήματα tribuerit. Debetur Roberto Stephano haec gloria, quod omnium primus fuerit, qui XIPHILINI *epitomen* graecam, ex sua officina, hoc titulo ornatam: Ἐκ τῶν Δίωνος τοῦ Νικαίως Ρωμαϊκῶν ἱστοριῶν ἀπὸ Πομπηΐου Μάγνου μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας ἐπιτομὴ ΙΟΑΝΝΟΥ τοῦ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ. Dionis Nicaei *rerum* romanarum *a* Pompeio Magno, *ad* Alexandrum Mamaeae; *Epitome, authore* IOANNE XIPHILINO. *Ex Bibliotheca regia Lutetiae ex officina Roberti Stephani Typographi regii, regiis typis*

1551.

1551. in 4. pp. 357. except. 4. pp. *variar. lection.* in lucem prodire iussit. Eodem anno latina XIPHILINI versio, hoc titulo lucem adspexit: Dionis Nicaei *rerum* romanarum, *a* Pompeio Magno, *ad* Alexandrum Mamaeae *filium, Epitome*, IOANNE XIPHILINO *authore, &* Guilielmo Blanco, Albiensi *interprete, ad* Georgium Armeniacum, *Cardinalem Amplissi. Lutetiae 1551. cum priuilegio regis* in 4. pp. 280. praeter praefat. & indicem. Quamuis haec editio absque typographi nomine euulgata fuerit, sine dubio tamen ex officina Roberti Stephani, cuius Oliuam in fronte gerit, in lucem prodiit. Vidit Michael Maittaire, vt in *Annal. typogr.* Tom. III. p. 602. not. (a) refert, exemplaria, quae Georgii Armeniaci Cardinalis, cui interpres suam versionem nuncupauit, arma gentilitia praetulerunt. Inuenerat Guilielm. Blancus, albiensis, quem eumdem esse censemus, qui in *lexico eruditorum* bis Tom. I. col. 1118. & col. 1123. memoratur. XIPHILINI codicem graecum, cum Romae in aedibus Georgii Armeniaci R. E. Cardinalis versaretur, & illum in latinum conuertere sermonem coeperat. Cum hoc negotium, suffragio patroni sui comprobari animaduerteret, cum Iacobo Cardinali Sabello in rus secessit opusque eo perduxit, vt dedicationem Romae anno 1550. VII. Kal. Mart. scribere posset. Eadem postea versio, a Guil. Xylandro recognita, & passim castigata, cum illius Dione latino *Basil.* 1557. vt supra adnotauimus, in fol. edita & ab Henrico Stephano, editioni, cuius titulum adscripsimus, & quidem textui graeco, e regione adposita fuit. Praecedit H. Stephani editionem *epistola* dedicatoria ad Iustum Reuberum *Iureconsultum, electoralis* Palatinatus *Cancellarium*, & *praefatio ad lectorem*, in qua rationem reddit, cur illam *epitomen, eclogarum* titulo inscripserit. XIPHILINVM enim ἐκλέγεσθαι potius, quam ἐπιτέμνειν, *excerpta* magis quam *Epitomen* dedisse contendit. Effugisse autem Henrici Stephani notitiam videtur, quod ipse XIPHILINVS p. 71. edit.

edit. H. Steph. se *ex multis* Dionis *libris epitomen* composuisse (τὴν ἐπιτομὴν ταύτην τῶν πολλῶν βιβλίων τοῦ Δίωνος συνταττόμενος) scripserit. Sine omni commentario XIPHILINVM, initio, in lucem edere, Stephanus constitutum animo habuerat, inprimis cum a Guilielm. Xylandro & Friderico Sylburgio, nihil relictum esse conspiceret, quod vberiore explicatione indigeret. Cum autem *grammatolectes typographicus* vnicam superesse chartam diceret, eamque nihilominus ternionis loco esse oportere adfirmaret, nisi aliquid adderetur, se tandem adduci passus est Stephanus, vt quaedam in XIPHILINVM adnotaret, & non seruati decori typographici notam effugeret. Ita vero comparatae sunt *adnotationes* istae, vt in ea Stephanus, quae prima occurrunt, e libro XXXV. excerpta, plus quam in caetera consulto praestitisse videatur. Replent *Adnotationes*, sub *Spicilegii*, post Xylandri, & Sylburgii Adnotationum & emendationum messem, titulo, septem folia. Finis volumini imponitur, *indice eorum, quae excerpsit* XIPHILINVS *e libris* Dionis, *qui non extant*, latino. Vid. de hac, & aliis editionibus atque versionibus Io. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* L. IIII. Cap. X. p. 326 sqq. *die Merkwürdigkeiten der koenigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 293 sqq. Herm. Sam. Reimari *Praefatio* Tom. I. §. 5. 6. & 7. *Adparatus ad* Dionem Tom. II. p. 1544. De recentissima XIPHILINI editione, iam diximus, cum cel. Reimari Cassium Dionem describeremus.

CLXXVIIII.

Nicodemi Frischlini ARISTOPHANES *veteris Comoediae Princeps: Poeta longe facetissimus & eloquentissimus:* Repurgatus a mendis, & imitatione Plauti atque Terentii interpretatus, ita vt fere carmen carmini, numerus numero, pes pedi, modus

dus modo, Latinifmus Graecifmo refpondeat. Opus Diuo Rudolpho Caefari facrum. *Cum Gratia & priuilegio Caefariae Maieftatis. Francofurti ad Moenum excudebat Ioannes Spies M. D. LXXXVI.* (1586) in 8. folior. 368. fi praemiffa fol. 8. exceperis.

Prima haec libri editio eft, quem titulo haud fatis adcurate adfcripto, rarum effe pronunciauit Cl. David Clement in *Bibliotheque hiftorique & critique des livres, qui font difficiles à trouver* Tom. II. p. 83. Repetitae exftant editiones *Francof.* 1597. & 1625. in 8. Adiecta etiam fuit Nicodemi Frifchlini *verfio* editioni, quae *Lugd. Batau.* 1625. & *Amftelodami* 1670. in 12. euulgata fuit. *Epiftolae* dedicatoriae *ad Imperatorem* Rudolphum II. inferuit particulam Thomas Crenius *Differtat. de fingularibus Scriptorum Lugd. Bat.* 1705. in 8. p. 29 fqq. *Epiftolam* dedicatoriam fequuntur, varia *epigrammata* graeca & latina, a Frider. Sylburgio, Franc. Modio, Lambert. Ludolph. Pithopoeo, Matth. Badero, Sal. Frenzelio, & Io. Guil. Rosbachio, in Frifchlini, & ARISTOPHANIS ab illo editi, laudem compofita. Haec excipiunt 1) *Vita* ARISTOPHANIS, *a* Nicodemo Frifchlino *confcripta.* 2) *Compendium* eius, *comparationis, qua* Plutarchus ARISTOPHANEM *cum* Menandro *contulit.* 3) *Defenfio* ARISTOPHANIS *contra* Plutarchi *criminationes.* 4) *De veteri comoedia, eiufque partibus Commentatio.* Cuilibet *comoediae*, noua praemittitur *dedicatio, argumentum dramatis,* & *occafio*, qua ARISTOPHANES permotus, illud confcripfit.

Plutus dicatus eft Adamo a Ditrichftain, *Baroni in* Holenburg *&c haereditario* Carinthiae *Ducatus Pincernae, S. Caefareae Maieftati a confiliis fecretioribus, & aulae imperialis fupremo Magiftro.*

Equites confecrati funt D. Ferdinando Hofmanno, *Baroni in* Gruenenphyl *&* Strechau, *magno & haereditario*

ditario Curiae magistro in Styria, *Archimarschalco* Austriae *&* Styriae, *Consistorii imperialis Praesidi, & Capitaneo* neostadiensi.

Nubes in fronte gerunt nomina Joannis Cobenzelii, *administratoris cathedralis ecclesiae in* Myllstatt *S. C. M. & Archid.* Austriae Carolo, *a secretioribus consiliis, inferiorisque* Austriae *Praesidis iudiciarii*, & Joannis Achillis Ilsingii *S. C. M. consiliarii*.

Ranae dicatae sunt Sigismundo Viheusero *S. C. M. a consiliis intimis, & imp.* Rom. *Procancellario*.

Acharnenses denique Andreae Ernstembergio, & Petro Obernburgio *LL. Licentiatis, S. C. M. a consiliis secretioribus*. Reinerus Reinesius L. III. *variar. lection. Altenburg.* 1640. in 4. p. 416. versionem meliorem, Frischlini conuersione fieri potuisse negat. Insigni etiam elogio eius ARISTOPHANEM ornavit Georgius Burckhardus in *epistola ad* Frischlinum, Tubingae 1574. scripta, quae legitur in *philologicarum epistolarum centuria*, *ex bibliotheca* Melchior. Heiminsfeldii Goldasti *Francof.* 1610. in 8. editarum p. 276. sqq. Conf. Caroli Henrici Langii Frischlinus *vita, fama, scriptis, ac vitae exitu memorabilis, Lips. & Brunsuig.* 1727. in 4. Cap. III. §. IIII. not. o) p. 95. Io. Alb. Fabricii *Biblioth.* graec. L. II. Cap. XXI. p. 708. & 720.

ARISTOPHANES Philippi cuiusdam .f Philippidae filius, *Comicorum Princeps* & *linguae* atticae *delicium* nominatur. De patria illius nihil certum exploratumque habemus, etiamsi pro ciue atheniensi is se gessit & atticae ciuitatis iure gauisus est. Ingenio maxime valuit, floruitque seculo ante Chr. nat. V. & corruptos Atheniensium mores, dictione aculeata, in theatro perstringere, & Socratem praeter ius fasque exagitare solitus est. Veteris *comoediae* sine dubio *princeps* exstitit, & Eupolidi Cratinoque omnium iudicio praelatus est. E multis *comoediis*, quas compositas, ab illo legimus, *vndecim* hac nostra aetate supersunt,

perſunt, quarum argumentum Io. Albert. Fabricius l. cit. recenſet ſimulque ſingularum editiones refert, inter quas, praecipuum locum obtinet, quae anno huius ſeculi X. Amſtelodami cum ſcholiis graecis lucem adſpexit, & hunc praefert titulum: ARISTOPHANIS *Comoediae undecim* graece *&* latine, *ex Codd. mſſ. emendatae. Cum ſcholiis antiquis, inter quae ſcholia in* Lyſiſtratam *ex Cod.* Voſſiano *nunc primum in lucem prodeunt. Accedunt notae Virorum doctorum in omnes comoedias; inter quas nunc primum eduntur* Iſaaci Caſauboni *in* equites; *Illuſtriſſ.* Ezech. Spanhemii *in tres priores; &* Richardi Bentleii *in duas priores comoedias Obſeruationes. Collegit & recenſuit, notasque in nouem comoedias, & quatuor indices in fine adiecit* Ludolphus Kuſterus *I. V. D. Excuſum Amſtelodami ſumptibus Thomae Fritſch, Bibliop. Lipſienſis A. MDCCX.* in fol. pp. XXIIX. 580. & 324. except. epiſtol. dedicator. praefat. & indicibus folior. 35. Vid. *Acta erudítor.* lipſienſ. an. 1710. p. 97 ſqq. Jean de Clerc *Bibliotheque choiſie* Tom. XVIIII. Articl. VI. p. 263 ſqq. Conf. de ARISTOPHANE praeter duorum Anonymorum, Thomae Magiſtri, & Nicodemi Friſchlini *vitas*, quae variis editionibus, & inter alias etiam Küſteri editioni praemittuntur, Ioan. Gottfr. Hauptmanni *Programma de* ARISTOPHANE *atque illius Comoediis. Gerae* 1743. in 4.

Scriptores, qui in exponenda Nicodemi Friſchlini *vita*, haud inanem poſuerunt operam, nominauimus Tom. I. *Adpar. litter.* p. 238 ſqq.

CLXXX.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ Χαρακτῆρες. Cum interpretatione latina per Bilibaldum Pirckeymherum iam recens aedita. in 8. fol. 23.

Editionem ſatis eſſe raram, e Conradi Rittershuſii, Melchioris Adami, Joſ. Simleri, Michaelis Maittaire, Jo.

Jo. Alb. Fabricii, Niceroni, aliorumque, qui vitam Bilibaldi Pirckheymeri descripserunt, silentio coniicimus. Prodiit, vt verba in fine adiecta testantur, Norembergae *per* Jo. Petreium *Anno M. D. XXVII.* (1527). Dicauit illam Pirckeymherus *suo* Alberto Dürero. In *epistola* dedicatoria, inter alia haec scribit: *lepidum hunc libellum, a lepido quondam amico mihi donatum, tibi, mi lepidissime* Alberte, *dono dare constitui, nonsolum ob amicitiam nostram mutuam, sed quoniam pingendi arte admodum praecellis, cerneres etiam quam affabre senex ille & sapiens* THEOPHRASTVS *humanas affectiones depingere nouisset.* — *Accepi illum dono olim* graecum *a doctissimo & amicissimo principe a* Johanne Francisco Pico Mirandulae *Comite & Domino* Concordiae: *nunc autem tibi quoque amicissimo &* graecum *pariter dedico &* latinum, *vt studiosi habeant, quo se in vtraque lingua valeant oblectare. Tametsi plerisque in locis scriptoris incuria, aut etiam cura, non parum fuerit corruptus, restitui tamen illum, quantum licuit, donec emendatius aliquando prodierit exemplar. Proinde etsi eum stylo elegantiori vertere potuissem, nolui tamen longius a* graeca *discedere phrasi, etiamsi eam ob caussam obscurior nonnunquam videri possit: sed mox, vt* Graeca *cum* latinis *fuerint collata, omnia reddentur clariora. Tametsi in dictionibus quibusdam transferendis, nec mihi ipsi satisfacere potuerim. Quod quidem non tam culpa propria quam* latinae *linguae accidit penuria. Quo pacto enim* ἀρεσκείαν, λογοποιΐαν, μικρολογίαν *ac* περιεργίαν *aliter vertere potuissem? Nec ignoro, quaedam esse, quae coniectore potius, quam interprete indigeant. Verum vnicuique liberum erit iudicare, aut singula pro libito vertere. Tu vero, mi* Alberte, *benigne graphicam hanc* THEOPHRASTI *picturam accipe, & si illam penicillo imitari nequis, mente saltem diligenter reuolue: nam praeterquam quod non parum proderit, abunde risum praebebit, ac multum oblectare poterit* &c. Epistolion, quod Joannes Franc. Picus Mirandulae Comes, Bilibald•

baldo Pirckheimero scripsit, cum illi THEOPHRASTVM mitteret graecum, legitur in Bilib. Pirckheimeri *Operibus* a Melchior. Goldasto Haiminsfeldio, *Francof.* 1610. in fol. editis, p. 212. Cum id paullo sit breuius, in lectorum gratiam heic adiicimus:

Magnifico Domino Bilibaldo Pirckheimero, Norimbergensi, *amico & vti fratri.*

Salue. En Tibi THEOPHRASTI *characteres exscriptos* graece. *Relue iam debitum ex tua ephemeride. Si castigatius volumen fortasse desideraris, culpabis librarium, dabisque simul veniam mihi nunc in* Italiae *crebris magnisque tumultibus occupatissimo, cui per assiduas molestiarum moles, non licuit libellum per se percurrere, ne dum ad exemplar perpendendo conferre. Vale*, Mirandulae *die VIII. Septemb. 1515.*

In iisdem Bilib. Pirckheimeri *Operibus*, exstat etiam *praefatio*, & latina *characterum expositio* p. 214 sqq. Nostrae editioni textus THEOPHRASTI praemittitur graecus. Non vero omnes, quos THEOPHRASTVS conscripsisse dicitur *characteres*, in hac editione reperiuntur, sed quindecim tantum modo priores.

De THEOPHRASTO, eresio, vid. Diogenes Laertius *Vitar. philosophor.* L. V. Segm. XXXVI. p. 288. edit. Marc. Meibomii, Joannis Meursii THEOPHRASTVS, siue *de libris* THEOPHRASTI, *qui iniuria temporis interciderunt, liber singularis, Lugd. Bat.* 1640. in 12. & in Jacob. Gronouii *Thesauro Antiquitat.* graecar. Tom. X. col. 621. sqq. Christophor. Augusti Heumanni *Lebensbeschreibung des* THEOPHRASTI *und von dessen Characteribus ethicis*, in *Actis Philosophor.* P. XVII. p. 661 sqq. P. C. Passerat *parallèle de* THEOPHRASTE *&* de la Bruyere, in *Mercure de* France 1732 Janv. p. 78 sqq. Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* L. III. Cap. VIIII. p. 234 sqq. vbi, in primis p. 239. varias *characterum* editiones adtulit. Optima hodie censetur, quamuis raro extra

Angliam

Angliam inueniatur, editio, quae hoc prodiit titulo: ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ Χαρακτῆρες Ἠθικοί. THEOPHRASTI *Characteres ethici.* Graece & Latine. *Cum notis & emendationibus* Isaaci Casauboni *& aliorum. Accedunt* Jacobi Duporti *Praelectiones iam primum editae.* Graeca *cum vetustissimis MSS. collata recensuit, & notas adiecit* Petrus Needham, *S. T. B. Coll. Diu.* Joh. Cantab. *Socius. Cantabrigiae Typis academicis Impensis Cornelii Crownfield, celeberrimae academiae Typographi* 1712. in 8. mai. pp. 113. & 474. si praemissa, & indicem exceperis. Illius editionis textus, bis *Lipsiae*, anno 1726. & 1751. in 8. repetitus fuit, cui Fridericus Gotthilf Freytag, pater meus, *dissertatiunculam* praemisit, vbi *de* THEOPHRASTO eiusque *characteribus* exposuit. E versionibus, praeter notissimam illam gallicam, quam Joannes de la Bruyere conscripsit, ad manus nobis est anglica, hoc titulo insignita: *The moral Characters of* THEOPHRASTVS. *Translated from the* Grek, *with notes. So which is prefix'd A Critical Essay on characteristic-writings. By* Henry Gally *M. A. Lecturer of St.* Paul's *Covent-Garden, and Rector of* Wanden *in* Buckinghamshire.

Respicere exemplar vitae morumque iubebo
Doctum imitatorem, & viuas hinc ducere voces.

Hor. *in art. poet.*

London printed for John Hooke, at the Flowerde-luce over-against St. Dunstan's Church in Fleet-Street, 1725. in 8. mai. pp. 290. si dedicationem, praefationem, & indicem omiseris. Teutonica, quam cum praefatione, & obseruationibus variis in lucem emisit M. Godofred. Ephraim Müller tit. *Spiegel menschlicher Sitten aus dem* griechischen *des* THEOPHRASTI:

Inspicere tanquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.

Terentius *Adelph. III.4.*

Dresden vnd Leipzig bey Friedrich Heckel vnd Compagnie 1737. in 8. form. mai. pp. 64.

CXXCI.

ΜΙΧΑΗΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΟΥ Παροιμίαι. Centuriae XXI. Prouerbiorum. Ex optimis Auctoribus Graecis collectae a MICHAELE APOSTOLIO, *Byzantino.* Cum V. C. Petri Pantini Tiletani, versione & notis ipsius ac aliorum doctorum, quibus adagia illustrantur & suis auctoribus assignantur. Cum indicibus locupletibus. Item Patriarchae Georgii Cyprii Prouerbia. *Lugduni Batauorum, apud Joannem & Danielem Elsevier MDCLIII.* (1653) in 4. pp. 387. si praemissa & indicem exceperis.

Non aliam ob caussam, titulum adscripsimus libri, quem ipsi possidemus, quam, vt suam illi sententiam, cum veritate minus congruere intelligant, qui cum Joanne Alberto Fabricio in *Bibliotb. graec.* L. IIII. Cap. VIIII. p. 285. Auctore *der Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresden Tom. II. p. 132. aliisque istius libri inueniri exemplaria negant, quae annum 1653. prae se ferunt. Reliqua enim exemplaria annum 1619. ob oculos ponunt. Conf. Gottl. Stolles *Historie der Gelahrheit, Jen.* 1736. in 4. p. 102. Casimir. Oudini *Commentar. de scriptor. & scriptis ecclesiastic.* Tom. III. col. 2514. *Thesaurus bibliothecalis* Tom. II. p. 102. Cl. Dauid Clement *Bibliothèque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. I. p. 432. sqq.

CXXCII.

FRANCISCI PORTI Cretensis, Commentarii in PINDARI Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. *Apud Joannem Syluium M. D. LXXXIII.* (1583) in 4. pp. 163. si titulus & epistola dedicator. non fuerit numerata.

Joan-

Joannes Syluius officinam suam typographicam, constitutam habuit *Geneuae.* Librum in rarioribus esse collocandum, verba docere videntur, quae leguntur in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 469. Post patris FRANCISCI PORTI, cretensis mortem, illum commentarium in lucem emisit Aemilius filius, & *illustrissimis ac benignissimis celeberrimae reip.* bernensis *Dominis* dicauit. Commentario praemittitur PINDARI *vita* & Isaaci Hortiboni (Casauboni) *in* FRANCISCI PORTI, cretensis, Commentarios in PINDARVM *post eius obitum editos epigramma* graecum. Nonsolum Erasmo Schmidio, sed etiam Richardo West & Roberto Welsted, qui splendidam PINDARI editionem, *Oxoniae e Theatro sheldoniano* an. 1697. in fol. in lucem emiserunt, isti commentarii incogniti fuisse videntur. *Adnotationes in* VI. *odas priores olympias*, manuscriptas, in bibliotheca adseruari regia dresdensi, testantur *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 465.

Omnia quae ad PINDARVM, varias eius editiones, versiones, & commentarios spectant, plurimis exposuit verbis Jo. Alb. Fabricius *Bibliothec.* graec. L. II. Cap. XV. p. 551. sqq. quibuscum conf. merentur, quae Thomas Magister, FRANC. PORTVS, Benedictus Aretius, Michael Neander, Erasmus Schmidius Nicolaus Sudorius, & Joannes Benedictus, in suis PINDARI editionibus, & commentariis, *de vita* PINDARI tradiderunt.

FRANCISCVS PORTVS cretensis, graecae linguae in Italia instaurator, Ferrariae primum, & postea Geneuae linguam graecam docuit, & editis in graecos scriptores commentariis & Obseruationibus, immortalitatem nominis adeptus est. Diem obiit supremum anno 1581. aetatis anno LXX. Vid. Jos. Simleri *Biblioth.* p. 206.

CXXCIII.

PLAVTVS diligenter recognitus, per PHILIPPVM BEROALDVM. in fol. folior. 255.

Praemisit PHILIPPVS BEROALDVS, bononiensis, *ad Clarissim. discipulum* Ladislaum vartimbergensem *epistolam*. Partem illius exhibuit Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. II. p. 164. not. (c). Nos vero lectoribus nostris non iniucundum fore arbitramur, vbi illam heic adposuerimus integram.

Sicut boni venatoris est in saltu venatico feras indaganter ex latibulis excitare, ita industrii professoris est in silua litteraria solerter mendas excutere, & sicut nulli venatori culpae fuit non omnes feras coepisse, ita nulli professori dandum vitio est non omnes mendas excussisse. cum non cuncta sed plurima repurgasse habunde sit satis. nam maculae haud parum multae iam pridem insederunt inueteraruntque in voluminibus complusculis, quae deleri non queunt, suntque ineluibiles. Valerius Probus *primae notae grammaticus exemplaria antiquorum emendare atque adnotare Auorum saeculo curauit, soli huic nec vlli praeterea grammatices parti deditus. Ego quadamtenus* Probum *emulatus scriptores classicos emaculare & pro virili parte mendis repurgare contendo. Quod cum in plerisque aliis iam pridem, tum nuper in* PLAVTO *feci, cuius cum fabulas hoc est latinae linguae delicias enarrarem, operam dedi & quidem operosam, vt ab Impressore nostro* Benedicto *formatus veniret in manus studiosorum emaculatior sinceriorque, quam antehac alicubi sit formis excusus. Hanc autem nouissimam recognitionem* Plautinam, *vt sub tuo nomine publicarem, tibique nominatim hac epistola dedicarem mi* Ladislae Vartibergensis *hortamenta non pauca inuitarunt. & illa cumprimis, quod in contubernio meo degis causa studiorum politiorisque literaturae, quod mihi es factus, vt vulgo dicitur, compater, quod* Plautinae *elegantiae studiosum te cognoui.*

Ad

Ad haec familia Vartimbergensis *non minus honorata inter proceres* Boemiae *quam famigerata multis abhinc annis a me colitur diligiturque, ex qua frater tuus* Joannes *Scholasticorum elegantissimus ad capiendum ingenii cultum iampridem huc concesserat, fueratque nostrae sectae assectator frequens & vigilax. qui mibi germana quasi quadam beniuolentia & religiosa necessitudine est copulatus quem amabilissimum comissimum liberalissimum non minus municipes mei, quam alienigenae experti sunt. Tu vero mi* Ladislae *vadis per fraterna vestigia. agisque scholasticum munificum ac amabilem. Tu probus, modestus, officiosus. atque ingenua simplicitate sincerus. Tu, quod boni discipuli specimen est, praeceptorem amas & colis. Dasque operam vt Dolatorio nostro leuigatus expolitusque in patriam ad genitales terras post peracta litteratoria stipendia possis cum laude remigrare. Cape itaque hilaro vultu hoc quicquid est munusculi, &* PLAVTVM *mea castigatione minus in sincerum relege translege perlege continenter hoc deliciolum tuum. Hoc enchiridion, nullus dies praetereat sine* Plautina *lectione non testudineo non formicino gradu sed militari & pleno discurre per* Plautinos *campos, si cupis optatam metam contingere. Si vis esse tum in sermone quotidiano tum in epistolis formandis elegantior venustiorque. Scito hominem insulsum fore ac inuenustum, qui neque sale neque lepore* Plautino *conditus extiterit. Vale & Doctorem eundemque compatrem tuum mutuo dilige.*

Fieri non potuit, quin labeculae quaedam, minutulique errores, per incuriam ministri excusoris irreperent. Talia praestare nec volo, nec debeo, nec possum.

Cum in *Amphitryone* & *Aulularia* quaedam desunt, a duobus viris doctis istae lacunae suppletae fuerunt. Leguntur ista supplementa in nostra editione, in fine *Truculenti*. Fridericus Taubmanus illa suae editioni adiecit, & quidem primum ab Anonymo compositum p. 1271-1277. edit. 1605. in 4. secundum quod Antonium

tonium Vrceum Codrum, lepidi ingenii virum, auctorem habet p. 1280-1283. Vitus quidam Werlerus, ob hoc supplementum, tale in Codri honorem scripsit epigramma :

Ad PLAVTVM

Ante erat informis tota haec tua, PLAVTE, *fabella*
Non secus ac miris corpora secta modis,
Nam capiti finem cariosa absumpserat aetas,
Neu posset longa posteritate frui.
Haud tulit hoc Codrus : Codrus *doctissimus ille*
Mox facili amissas carmine reddit opes,
Ac lacerata boni passim monimenta Poetae
Legit, & effigiem iussit habere suam.

Inuenitur illud in editione *Aululariae*, quae hoc prodiit titulo, litterarum charactere gothico exscripta: PLAVTI *lepidissimi poetae,* Aulularia, *ab* Antonio Codro Vrceo, *vtriusque linguae doctissimo, pristinae formae diligenter restituta; illius enim finis antea desiderabatur.* Lipsiae *per* Melchior. Lotter. 1513. in fol. Vid. Matanasiana *ou Memoires litteraires historiques & critiques du Docteur* Matanasius Tom. II. *à la Haye* 1740. in 8. p. 331. Conf. etiam de hoc Codri supplemento versuum CXXII. Eminentissimi A. M. Cardin. Bibliothecarii QVIRINI *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia *eiusque ditione paullo post typographiae incunabula florebat* P. I. p. 45. sqq. In fine nostri codicis, haec adscripta a Typographo leguntur verba: *Impressum* Bononiae *per* Benedictum Hectoris *Bibliopolam Impressoremque Diligentissimum. Recognitum repastinatumque a* PHILIPPO BEROALDO *Curiose ac Vigilanter. Anno Salutis M. D. tertio* (1503) *Cal. Decemb.* Admodum raram esse editionem, ex eo coniicimus, quod a nullo eorum, qui indices editionum PLAVTI composuerunt, illa memorata fuerit. Mentionem illius fecerunt Michael Maittaire l. cit. & Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 387. Omnium princeps *Comoediarum* PLAVTI XX. editio est, quam Georgius Merula alexandrinus

statie-

ſtatielenſis, vir, ſeculo XV. ad finem vergente, inter humanarum litterarum Profeſſores magni nominis, *Venetiis* 1472. in fol. euulgauit. Eius in fine haec legi verba: Plautinae *Comoediae XX.* Georgio Alexandrino *emendatore; de cuius eruditione & diligentia iudicent legentes. Impreſſae opera & impendio* Joannis de Colonia Agrippinenſi *atque* Vindelini de Spira. Venetiis *MCCCCLXXII.* Nicolao Throno *Principe iucundisſimo & duce felicisſimo*, teſtatur Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 314. Vid. de Georgii Merulae in PLAVTVM meritis, eminentiſſimi QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis, P. I. p. 1. ſqq. vbi & aliae editiones PLAVTI vetuſtae, inſigni cura atque ſollertia deſcribuntur. Legi praeterea de PLAVTO, eius comoediis, earumque editionibus, & virorum doctorum, in illas commentariis, merentur Jo. Philippi Parei *Diſſertat. de vita & ſcriptis* M. ACCII PLAVTI, quae praemiſſa eſt PLAVTO; a Petro Danetio Preſbytero conſtantienſi, *in vſum Delphini, Pariſ.* 1679. II. Tom. in 4 edito. Joachimi Camerarii *Diſſertatio de Fabulis* plautinis eidem editioni, *in vſum Delphini* praemittitur, & Frideric. Taubmanni editioni *Viteberg.* 1612. in 4. adiicitur. Caſp. Sagittarii *Commentatio de vita, ſcriptis, editionibus, interpretibus, lectione, atque imitatione*, PLAVTI, Terentii, Ciceronis, *Altenb.* 1671. in 8. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* Tom. I. Libr. I. Cap. I. p. 1. ſqq. Tom. II. p. 1. ſqq. Jo. Nicol. Funccii *Tractatus de adoleſcentia linguae latinae, Marburg. Cattor.* 1723. in 4. Cap. III. §. I ſqq. p. 106. ſqq. Gottfr. Ephr. Mulleri *hiſtoriſch-critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichem Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller.* P. II. Cap. I. p. 1. ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 18. ſqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. I. p. 90. ſqq. 103. ſqq. 120. 127. ſqq.

De PHILIPPO BEROALDO, ſeniore, bononienſi, vid. quae ſupra Tom. I. p. 255. ſqq. Tom. II. p. 889. diximus.

CXXCIIII.

Liber de re rustica M. CATONIS Lib. I. M. TERENTII VARRONIS Lib. III. L. IVNII MODERATI COLVMELLAE Lib. XII. Eiusdem de arboribus liber separatus ab aliis, quare autem id factum fuerit; ostenditur in epistola ad lectorem. PALLADII Libr. XIIII. De duobus dierum generibus: simulque de vmbris, & horis, quae apud PALLADIVM, in alia epistola ad lectorem. Georgii Alexandrini enarrationes priscarum dictionum, quae in his libris CATONIS: VARRONIS: COLVMELLAE. *Aldus. Hos libros Pontificis etiam Leonis decreto, nequis alius vsquam locorum impune imprimat, cautum est.* in 8. form. mai. folior. 308. si folia 32. priora non fuerint numerata.

Quamuis *Scriptores rei rusticae*, reliquis auctorum editionibus, quae ex aldina officina prodierunt, paullo sint frequentiores; haec tamen editio, inter eos quoque libros referri debet, qui non semper bibliophilis se offerre solent. Praemittitur Leonis X. *priuilegium datum* Romae *apud sanctum* Petrum, *sub annulo Piscatoris. Die XXVIII. Nouembris M. D. XIII. Pont. primo anno.* Subscripsit illi nomen Petrus Bembus. Jucundus veronensis in *praefatione* ad Leonem X se libros *de re rustica*, summa sua in illos beneuolentia, cum antiquis contulisse exemplaribus, adcurateque emendasse, ait, adhibito tamen iudicio amicorum, & doctorum hominum. Aldus Manucius duplicem *praefationem* praemisit. In priore rationem reddit, cur alius COLVMELLAE librorum ordo, in hac editione, quam in aliis, adhibitus sit editionibus, id quod Jucundi diligentia factum esse scribit. In posteriore de duobus dierum generibus, scilicet de

diebus

diebus, qui in XXIIII. & de illis, qui in XII. partes diuiduntur, nec non de horis, quae apud PALLADIVM occurrunt, potissimum agit. Post hasce *praefationes*, collocatus conspicitur *erratorum typographicorum catalogus*. Haec autem omnia 9. foliis absoluuntur. Jam nouus & quidem talis sequitur titulus: *Libri de re rustica* M. CATONIS *Lib. I.* M. TERENTII VARRONIS *Lib. III.* L. IVNII MODERATI COLVMELLAE *Lib. XIII.* PALLADII *Lib. XIIII.* Aldus. *Hos Libros etiam, Pontificum* Alexandri, Iulii, *ac* Leonis *denum decretis, nequis alius vsquam locorum impune imprimat, cautum est.* Primo loco, se offert lectorum oculis, Georgii (Merulae) alexandrini, *ad* Petrum Priolum M. *filium* venetum epistolion, quo illi *enarrationes* suas *breuissimas*, priscarum vocum, quae in *scriptoribus rei rusticae* inueniuntur, consecrat. *Enarrationes* istas sequitur, eiusdem Merulae, *ad* Bernardum Justinianum, *Equitem* & *senatorem facundissimum praefatio*, quae ex editione *Scriptor. rei rusticae iensoniana* 1472. & *bononiensi* 1494. transscripta fuit, & ad CATONEM & VARRONEM pertinet. Excipit illam *Capitum*, in quae libri *de re rustica* diuiduntur, *index*. Haec omnia folia 25. complent. In fine codicis haec leguntur verba: Venetiis *in aedibus* Aldi *&* Andreae *soceri Mense Maio M. D. XIIII.* (1514). Prima fine dubio editio est, quae ex officina aldina prodiit, eam enim quae in *Catalogo Bibliothecae* hulsianae Tom. III. p. 282. num. 4072. anno 1513. in 8. prodiisse memoratur, errori obnoxiam esse credimus, in quem *Catalogi* compilator, forte *priuilegii* subscriptione anno 1513. facta, inductus fuit. Repetita editio *veneta aldina* fuit, *Venetiis* anno 1533. in 8. vid. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 76.

Conf. de *Scriptoribus rei rusticae* & diuersis eorum editionibus, Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. lat.* L. I. Cap. II. p. 18. sqq. Cap. VII. p. 80. sqq. L. II. Cap. VII. p. 342. sqq. L. III. Cap. IIII. p. 533. sqq.

Tom. II. p. 20. ſqq. p. 471. ſqq. Tom. III. p. 64. ſqq. Gottfr. Ephraim Müllers *hiſtoriſch critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichen Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller* P. II. Cap. II. p. 39. ſqq. *Prolegomena* editioni lipſienſi nitidae, mox memorandae, praemiſſa, *die Merkwürdigkeiten der kænigl. Bibliotb. zu* Dreſden l. cit. p. 73. ſqq.

CXXCV.

Libri de re ruſtica M. CATONIS Lib. I. M. TERENTII VARRONIS Lib. III. L. IVNII MODERATI COLVMELLAE Lib. XII. Eiusdem de arboribus liber ſeparatus ab aliis. PALLADII Lib. XIIII. De duobus dierum generibus, ſimulque de vmbris & horis, quae apud PALLADIVM. Index omnium fere rerum, quae in his libris ſcitu dignae leguntur. Index graecarum dictionum. Enarrationes priſcarum vocum per ordinem litterarum digeſtas. *Baſileae ex officina Joan. Heruag. Anno M. D. XXXV.* (1535) in 8. form. mai. folior. 295. ſi praemiſſa folior. 52. exceperis.

Ad *aldinam*, haec editio expreſſa eſt. *Priuilegium* tamen Leonis X. Jucundi veronenſis, & prior, quam memorauimus, Aldi *praefatio* omiſſa fuit. *Enarrationes priſcarum vocum, quae in Scriptoribus rei ruſticae reperiuntur*, adlatae quidem, ſed per ordinem alphabeti diſpoſitae, Georgii autem Merulae, Alexandrini Statilei, *praefationes* abiectae fuerunt. De nouo huic editioni acceſſit, *rerum fere omnium, quae ſcitu dignae, in ruſticis ſcriptoribus leguntur, index ſane copioſus*, & graecarum *dictionum index*. Conf. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 824.

Omnium

Omnium optima & splendidissima, nostra aetate censetur editio, quae *Lipsiae* 1735. II. Tom. in 4. form. mai. euulgata fuit. Tom. I. eiusmodi praefixus est titulus: *Scriptores rei rusticae veteres* latini, CATO, VARRO, COLVMELLA, PALLADIVS, *quibus nunc accedit* VEGETIVS *de Mulo-medicina & GARGILII MARTIALIS fragmentum cum editionibus prope omnibus & Mss. pluribus collati Adiectae notae virorum clariss. integrae tum editae, tum ineditae, & Lexicon rei rusticae curante* Jo. Matthia Gesnero, *Eloqu. & Poes. P. P.* Goetting. *Lipsiae Sumtibus Caspari Fritsch MDCCXXXV.* pp. 858. si folia 5. priora & praemissa pp. 56. non fuerint numerata. Tomus II. qui a p. 859. inchoatur & ad p. 1316. si folia exceperis 5. priora, & indicem pp. 159. vsque excurrit, talem prae se fert titulum: *Scriptores rei rusticae veteres* latini *Tomus alter in quo* PALLADIVS VEGETIVS *de Mulo-medicina* GARGILII MARTIALIS *fragmentum cum editionibus prope omnibus & Mss. pluribus collati Lexicon rei rusticae aliaque continentur curante* Jo. Matthia Gesnero *Eloqu. & Poes. P. P.* Goetting. *Lipsiae Sumtibus Caspari Fritsch MDCCXXXV.* Recensio vid. in *Actis eruditor.* lipsiens. anni 1735. p. 226. sqq.

CXXCVI.

C. CRISPI SALVSTII de coniuratione Sergii Catiline historia. nuper ad Aldi Manutii Archetypon. quam diligentissime & emendata & impressa. in 4. folior. 27.

Praecedunt SALLVSTII librum 1. *Testimonium elimati codicis per* Aldum, *ex epistola eius praeliminari* 2. *Excerptum ex libris* Petri Criniti *de historicis ac rhetoribus* latinis. 3. CRISPI SALVSTII *oratoris clarissimi vita.* Ista editio, si duo folia priora exceperis,

ris, litteris romanis exſcripta eſt. In fine illius typographus haec adpoſuit, cum ſuis inſignibus, verba: *Impreſſum* Lyptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolitanum *Anno dni. Milleſimo quingenteſimodecimoſeptimo* (1517). Joan. Henric. Leichius in *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 98. not. k. SALLVSTIVM *de coniuratione* Catilinae anno 1518. prodiiſſe ſcribit, quae forte haec noſtra editio eſt. Eodem anno 1517. *ex aedibus* Valentini Schumanni, teſte Leichio l. cit. prodiit C. CRISPI SALLVSTII *de bello* iugurthino *liber, ex ſecunda recognitione ad* Aldi Manutii *archetypon* in 4.

CXXCVII.

PVBLII VERGILII Bucolica, Georgica, Aeneis cum Seruii commentariis accuratiſſime emendatis, in quibus multa quae deerant ſunt addita. Graecae dictiones, & verſus vbique reſtituti. Sequitur Probi celebris Grammatici in Bucolica & Georgica commentariolus non ante impreſſus. Ad hos Donati Fragmenta, Chriſtophori Landini & Antonii Mancinelli Commentarii. in 8. form. mai.

Editio nitida & rara, quam amicus bibliophilus caſſellenſis, cognitam nobis reddidit, haec in fine verba adſcripta habet: Venetiis *excuſſi M. D. VII.* (1507) *die vltimo Junii* Lauretani *Principis anno ſexto.* Bernardus Stagninus *Impenſam fecit.* Joannes Baptiſta Egnatius Venetus *emendauit &c.* Codex nonnullis figuris, ligno inciſis, paſſim ornatus eſt, & Michaelis Maittaire notitiam effugiſſe videtur.

CXXCVIII.

CXXCVIII.

P. VIRGILIVS MARO, Pauli Manutii Adnotationibus, in libri margine ob ſtudioſorum commodum adſcriptis, illuſtratus. *Venetiis apud Paulum Manutium, Aldi F. M. D. LVIII.* in 8. folior. 243.

Et raritate & nitore ſe commendat editio intuentibus, quam Paullus, Aldi filius, Manucius, Torquato Bembo, Petri filio dicauit. Inter editiones VIRGILII, quae mortuo Aldo Manucio, ex officina typographica aldina, a filiis Aldi euulgatae fuerunt, haec ſine dubio *tertia* eſt. *Primam* cenſemus, quae anno 1541. in 8. formae maioris fol. 219. prodiit. *Secunda, poſt omnes omnium editiones, adcurate emendata* in 8. fol. 220. annum 1545. in fronte gerit. Vtraque deſcribitur in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 232. Illius, cuius adſcripſimus titulum, mentionem fecit Joan. Alb. Fabricius in *Biblioth. latin.* L. I. Cap. XII. p. 212. Priores editiones omnes epiſtolam ad Petrum Bembum, Torquati patrem, praefixam habent, in qua Aldus Manucius, Naugerii, laudibus effert operam, quam in emendando VIRGILIO collocauerat. Eſt autem VIRGILIVS omnium liber primus, qui litteris italicis, quas & *currentes* vocare ſolent typographi, ab Aldo exſcriptus fuit. Accidit id anno 1501. quo liber in 8. excuſus fuit. Vid. Jaques Bernard *Nouvelles de la republique des lettres* ann. 1704. *Mai* p. 521. Omnibus VIRGILII *Eclogis, libris georgicorum*, & *Aeneidos* in noſtra editione praemittitur *argumentum proſaicum*, cui in *Georgicorum* & *Aeneidos* libris, *poetica* acceſſerunt *argumenta;* haec ab Anonymo, illa Modeſtino Juriſconſulto auctore compoſita ſunt. Paulli Manucii *Adnotationes*, margini adpoſitae, haud adeo magni momenti eſſe videntur.

Variae VIRGILII editiones recensentur a Jo. Alb. Fabricio in *Biblioth. latin.* Tom. I. Lib. I. Cap. XII. p. 201 sqq. Tom. II. p. 225 sqq. a Jo. Nicol. Funccio in *Tractat. de virili aetate latinae linguae, Marburg. Cattor.* 1727. Cap. III. §. XIIX sqq. p. 201 sqq. a Gottfr. Ephraim. Mullero in der *historisch-critischen Einleitung zu nöthiger Kentnis und nützlichen Gebrauche der alten* lateinischen *Schriftsteller* P. III. Cap. XI. p. 169. ab eminentissimo A. M. Cardinale Biblioth. QVIRINO in *Adpendice ad* Michaelis Canensii *vitam* Paulli II. §. XII. p. 191 sqq. ab auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 217 sqq. 232. 237 sqq. 241 sqq. 250 sqq. 264. 270 sqq. 277 sqq. Legi praeterea poterunt praeter varias, variorum editorum, *vitas* & commentationes de rebus ad VIRGILIVM pertinentibus criticas, Michael. Barthii *vita* P. VIRGILII MARONIS, *carmine heroico conscripta, nunc adiecta commentatiuncula mythologico-philologica, multis in locis correctior & emendatior edita a* Jo. Frider. Heckelio. *Cygneae* 1676. in 4. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 109 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. IIII. p. 2825 sqq. Franc. Marie Arrouet de Voltaire *Essay sur la poesie epique* Chap. III. in *Oeuvres* Tom. I. p. 313 sqq. edit. *Dresd.* 1748. in 8.

CXXCVIIII.

P. VIRGILII MARONIS Bucolica, P. RAMI *Eloquentiae & philosophiae Professoris regii* praelectionibus exposita: quibus poetae vita praeposita est. Ad Carolum Lotharingum Cardinalem. *Parisiis apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellouaco, Anno salutis 1555.* in 8. folior. 82. excepta VIRGILII *vita* folior. 9.

P. VIR-

P. VIRGILII MARONIS Georgica P. RAMI *Eloquentiae & philosophiae Professoris Regii* praelectionibus illustrata, Ad Carolum Lotharingum Cardinalem. *Parisiis, apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellouaco: Anno salutis 1556. Cum priuilegio regis* in 8. pp. 367.

Absit a nobis, vt libros inter raros referamus, quos semel, iterum, saepiusque in lucem editos esse probe nouimus. Hanc vero editionem, primam nisi fallimur, esse omnium censemus, quam RAMVS e suis *praelectionibus* euulgauit, quamque proinde paullo ceteris rariorem esse statuimus. Litteris vterque liber exscriptus est nitidissimis, & quod miramur, neque a Michaele Maittaire, neque a Joan. Alb. Fabricio, nec a Nicerono, nec ab aliis, quos propterea euoluimus, ex hac editione commemoratus fuit. *Bucolicis*, PETR. RAMVS praemisit *vitam* VIRGILII satis prolixam. Ab vberiore recensione nos abstinemus, cum liber omnium fere teratur manibus. Quale vero huic RAMI labori pretium statuendum sit, verba lectores docere poterunt, quae leguntur in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 301. *Vnter den Weltweisen vnd Rednern mag* RAMVS *noch eher eine ansehnliche Stelle verdienet haben; allein in der Critic bleibt er weit zurück. Seine Anmerkungen berühren die schweresten Stellen nicht, oder sind gemein, vnd seinen Vorgængern abgeborget. Taubmann hat ihn in vnsern Exemplaren der* Frankfurter *Editionen in seinen geschriebenen Randglossen mehr als einmal gestriegelt, vnd* Henr. Stephanus *in der Vorrede seiner zweyten Edition* VIRGILII, *die von* RAMO *in demselben gesuchten Syllogismos verlachet.*

De PETRO RAMO vid. Scriptores, quos Tom. I. p. 509 sqq. excitauimus, cum illius *orationem initio professionis anno 1551. habitam* recenseremus.

CXXCX.

CXC.

PVBLII VIRGILII MARONIS Opuſcula cum familiari expoſitione. Culex, Dire, Aethna, Cyris, Moretum, Ortulus, Vir bonus, de ludo & ira, de liuore, de vino & Venere, de littera y, Copa, Roſe, Eſt & non, De etatibus animalium, De erumnis Herculis, de muſarum inuentis, de cantu ſyrenarum, de die feſto, de fortuna, de Orpheo, de ſeipſo, de ſpeculo, de vnda congelata, de iride, de quatuor temporibus anni, de ortu ſolis, de ſignis coeleſtibus. in 4. folior. 84.

Editionem oppido raram, litteris romanis Joannes Knoblouch *civis* argentinenſis *impreſſit V. Kal. Mai. Anno ſalutis criſtiane M. D. IX.* (1509) *Commentarius* Domitium Calderinum refert auctorem. In fine adiectus eſt *index vocum opuſculorum* VERGILII haud adeo luculentus. Michaeli Maittaire, aliisque haec editio *opuſculorum*, quae VIRGILIO tribuuntur, ſeorſum excuſorum, incognita fuit.

CXCI.

Elegantes variorum Virgilio - Ouidio - Centones de Opificio Mundi, Chriſto Deo, Deique Matre, SS. Franciſco & Car. Borromaeo. CIↃ.IↃC.XVII. (1617) a Raphaele Sadelero imaginibus exornati, & *venum propoſiti Monaci.* in 8. pp. 99.

Libellus nitidiſſimus, duplici ornatus eſt titulo, altero quem adſcripſimus aere expreſſo, altero a typothetis, hiſce verbis concepto: PROBAE FALCONIAE *Foeminae Clariſſ. Centones. De diua Deipara* Laure-

Lauretana. *Ouidio - Cento. ex Lib. Metamorph.* FR. POLA, Veronenſi *Juriſc. Concinnante.* Eiuſdem *de diuo* Franciſco *Virgilio - Cento. De diuo* Carolo. *Pont. Med. Virgilio - Cento* BERNARDI BRVSCHI Veron. *Can. Reg.* Lat. *Ludus in ſeculi Amorem inimicum Amori diuino.* CAROLI SCRIBANII *e ſocietate Jeſu.* Primum in collectiuncula oppido rara, occupant locum PROBAE FALCONIAE *Foeminae clariſſ. Centones hoc eſt Carmen ex diuerſis* Virgilii *verſibus & hemiſtichiis - conſarcinatum, continens deſcriptionem veteris & noui Teſtamenti*, quod praecedit tale epigramma:

In Centones virgilianos.

Cum ſeſe andino *iactantem* Cyprida *vate*
Vidit cum nato quae regit aſtra ſuo;
Ecquis ait noſtrum dabit iſto carmine natum?
Aut hoc aut nullo debet hic ore cani.
Aeneam *ne ſuum legat illo in carmine* Cypris?
Et meus in verſu ſordidiore fluet?
Ite agite, & veſtrum Muſae *reuocate* Maronem,
Vt meus hoc ipſo filius ore ſonet.
Dabit & Elyſiis *iterum* Maro *ſurget ab oris,*
Et canit ad iuſſus, maxima virgo, tuos.

Epigramma excipit Raphaelis Sadeler *sereniſſ.* Boiorum *Principis Chalcographi* epiſtola dedicatoria, *ad* Sigiſmundum, Auguſtini *Canonicorum Praeſulem*, ſcripta Monaci Calendis Septembr. 1617. in qua nonnulla de variis *Centonum* & graecorum & latinorum auctoribus expoſuit. Sunt quidem inter viros doctos, qui *Centones* virgilianos, cum Iſidoro hiſpalenſi Cap. V. p. 51. Thoma de Simeonibus, aliisque ad VALERIAM FALCONIAM, ſiue, vt rectius quidem ſcribitur FALTONIAM PROBAM, Adelfii Procoſ. vxorem referunt, ſed omne aliud ſtatuendum, & auctorem FALTONIAM PROBAM, a VALERIA PROBA diuerſam, ciuem hortanam eſſe, quae ſecu-

lo IIII. exeunte vixerit, & *Centones* post Ann. Chr. 393. composuerit, multis argumentis euincere contendit Justus Fontaninus in *Antiquitatibus* Hortae *Coloniae*, *Rom.* 1723. in 4. L. II. Cap. I. II. III. IIII. Conf. Laelii Bisciolae *Horar. subseciuar.* Tom. I. *Ingolstad.* 1611. in fol. L. IIII. Cap. IIII. col. 257 sqq. vbi de *Centonum* auctoribus agitur, & a Julio hortino, iam obseruatum esse dicitur, PROBAM fuisse hortinam. Bernardus a Montfaucon in *Diario* italico *Paris.* 1702. in 4. Cap. III. p. 36. refert, quod Mutinae in monasterio S. Benedicti padolironensis, codicem viderit seculo X. exaratum, qui praeter alia, PROBAE FALTONIAE *carmina* complexus fuerit, ad quorum calcem haec legerit verba: PROBA *vxor* Adelphi, *mater* Olibrii, *&* Aliepii (Alypii) *cum* Constantini (Constantii) *Imperatoris bellum aduersus* Magnentium *conscripsisset, conscripsit & hunc librum.* Conf. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 389 sqq. Andr. Christ. Eschenbachii *Dissertat. de poetis Christianis sacris* Sect. II. §. XIII. in *Dissert. academicis*, p. 104 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. I. Cap. XII. p. 230 sqq. Tom. II. p. 304. vbi variae recensentur editiones, inter quas haec *monacensis* non inuenitur. Omnium prima est editio, quae teste Michaele Maittaire Tom. I. p. 315. titulo: Ausonii Peonii *Poetae disertissimi Epigrammaton libri.* PROBAE CENTONAE *clarissimae feminae excerptum e* Maronis *carminibus ad testimonium veteris nouique Testamenti opusculum.* Ouidii *Consolatio ad* Liuiam: Calphurnii *Bucolicum carmen:* Publ. Greg. Tiferni *Hymni & alia Poemata.* Venetiis, non addito Typographi nomine, 1472. in fol. prodiit. Quae Mich. Maittaire in nota subiecta 4. de editione rarissima adnotauerit, haec talia sunt. *Sine Typographi nomine.* Ad Lectorem. O Musarum cultor quisquis es, Ausonii Paeonii epigrammaton libellum intuens, quanta fuerimus sedulitate vsi in his, quae tum ad graecarum, tum ad latinarum litterarum eruditionem

ditionem solerti mque pertinent, aduertas percamur (precamur) ac Pub. Ouidii Nasonis vatis eminentissimi ad Liuiam de morte Drusi epistolam, PROBAEque FALCONIAE vatis clarissimae a Diuo Hieronymo comprobatae centonam: nec non Calphurnii Siculi poetae Bucolicum Carmen, demumque P. Gregorii Tiferni epigrammatum libellum, vt diligenter perlegas, vehementer etiam atque etiam rogamus. Vale. B. G. (*id est Bart. Girardinus*).

In fine A natiuitate Christi ducentesimae nonagesimae quintae Olympiadis II. VII. Idus Decembres. Venetiis. Et post Bucolic. Calphurnii Anno incarn. Domin. M. CCCC. LXXII. (1472). *Ex hac ergo duplici anni designatione simul collata constat Olympiadas esse per quinquennale spatium computandas, aliter enim Computi vtriusque ratio non conueniet.* —— PROBAE FALCONIAE vatis clarissimae de fidei nostrae mysteriis ex Virgilio Centones. *Tum sequitur hoc Tetrastichon, quod transscripsi, vti ibi legitur, ita sane mendose, vt sensum satis expiscari nequeam.*

Bartholomaeus Girardinus.

Αὐτόνιος fueram solus; νῦν χεῖλι τὲ κοσμῷ
Artificis χειρὴ εἰσί τε καὶ Φυσεῖ
Τοῦτ' ἔργον cum prisca queat renouare vetustas:
Tum Νέος antiquis praeferet officiis.

PROBAE CENTONAE clarissimae feminae opusculum *&c. In his mira est vnius vocis varietas;* PROBAE FALCONIAE *centona*, PROBAE FALCONIAE *centones*, PROBAE CENTONAE *clarissimae feminae opusculum. Vox* Centona *vt mulieris nomen sit, crassissima est ignorantia;* Cento *&* Centones *genus est carminis ex variis fragmentis consutum;* Centona *pro* Centone, *vt puto barbariem redolet. Is error diu postea apud Typographos remansit, nam in editione* parisiensi Joann. Petit *ann.* 1509. *legitur* PROBE FALCONIE CENTONE *clarissime femine excerptum e* Maronis *carminibus ad testimonium veteris novique*

vique testamenti opusculum Centones. Inserti etiam fuerunt isti *Centones*, vt multas alias editiones taceamus, *Bibliothecae maximae Patrum* lugdunensi Tom. V. p. 1218 sqq.

Secundus in libello est, *de diua Deipara* lauretana *Ouidio-cento, ex libr. Metamorph.* FR. POLA veronensi *Jurisconsf. concinnante.*

Tertio loco inuenitur *de diuo* Francisco *Virgilio-Cento*, FR. POLA *Jurisc.* veronensi concinnante. FRANCISCVS POLA veronensis, poeta non incelebris natus fuit 1568. Jura docuit Patauii diemque supremum obiit anno 1624.

De BERNARDO BRVSCHO siue BRVSCO, apud omnes fere historiae litterariae scriptores altum est silentium. Gente veronensis fuit, & inclaruit initio seculi XVII. inter canonicos regulares lateranenses, & praeter hunc de diuo Carolo Borromaeo, *virgilio-centonem*, scripsit *redargutionem, de anima* Traiani, *ex inferni suppliciis liberata, Veronae* in 4. Composuit etiam *elogium gentis* Nogarolae, quod Onuphrii Panuinii opusculo, *de vrbis* Veronae *illustribus viris, Veronae* 1621. in 4. praemissum est, & *vitam* Matthaei Bossi, veronens. *Canonici regularis* lateranensis, quae Matthaei Bossi *operibus variis*, a Julio Ambrosino, eiusdem Congregationis canonico *collectis, nunc recognitis & expolitis, atque per libros in hoc vnum corpus discretis, Bononiae* 1627. in fol. praefigitur. *Elogium* BERNARDI BRVSCHI exhibuit Celsus de Rosinis in *Lyceo* lateranensi *illustrium scriptorum sacri apostolici ordinis Clericorum canonicorum regularium Saluatoris* lateranensis *elogiis, Caesenae* 1649. in fol.

CAROLI SCRIBANII inter Jesuitas nomen non incelebre est, qui multis variisque editis scriptis memoriam suam ad posteros transmisit. Bruxellis, patre placentino, matre gandauensi anno 1561. natus, initio in collegio duacensi philosophiae, & in bruxellensi, rhetorices professor fuit. Postea collegiis Jesuitarum

ſuitarum Antuerpiae & Bruxellis Rector praefuit, omnisque prouinciae flandro-belgicae Praepoſitus prouincialis conſtitutus fuit. Diem obiit ſupremum anno 1629. IIX. Kal. Jul. aetatis anno LXVIIII. Conf. Petri Ribadeneira. *Catalogus Scriptorum religionis Societatis* Jeſu *Antuerp.* 1613. in 8. p. 36. Franc. Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 160 ſqq. SCRIBANII *ludus in ſeculi amorem inimicum amori diuino*, carmine iambico expreſſus eſt. In decem diuiditur ſectiones, quarum argumenta haec ſunt: I. *Non eſſe ſeculo fidendum.* II. *emendationem non eſſe differendam in mortem.* III. *Perire quidquid hic magnum eſt.* IIII. *Intutam eſſe honorum & dignitatum praerogatiuam multorum exemplo.* V. *Infelici plurimum Regum magnorumque exitu purpuram ſceptraque docemur contemnere.* VI. *Diuitiarum contemptus aeternitate propoſita.* VII. *Fuga eorum quae ſeculo ſperari poſſunt, iudicio & poenis propoſitis.* IIX. *Magna fere ruinae proxima eſſe, aeternare humilia.* VIIII. *Aeternam pro breuibus poenis remunerationem manere, virginum docemur exemplo.* X. *Comparatio rerum ſeculi huius & alterius.*

Talia ſunt, quae in hac collectiuncula reperiuntur; Omnia figuris nitidiſſimis a Raphaele Sadeler, aere expreſſis, exornata ſunt. In calce praeter artificis inſignia, quae teſtudinem referunt, cum lemmate: *Sub paruo ſed meo*, haec leguntur verba: Monachii *ex formis* Annae Bergiae *viduae*. *Cum gratia & privilegio ſacrae Caeſar. Maieſt.* *Apud* Raphaelem Sadelerum *Iconographum Ducalem venalis.* *Anno M. DC. XVII.*

CXCII.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum primus.

Johannis Honorii Crispi Cubitensis Ode dicolos tetrastrophos ad Lectorem.

Scriptorem lyricum noscere qui cupis
Plectello latiam tangere vel chelyn
Torpentes animos quo reuoces tuos
FLACCI versiculos lege.
Qui princeps lyrici carminis inclytus
Et blandam solitus tendere barbiton
Heroum cecinit gesta ope Palladis
FLACCI versiculos lege.
Qui carpsit vario carmine noxios
Clausit tartareo carcere crimina
Cui fert ecce decus lex satyre & chelys
FLACCI versiculos lege.

in 4. folior. 37.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum secundus folior. 15.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum tertius folior. 32.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum quartus folior. 19.

Praemittitur *libro primo de* HORATII FLACCI *metris ex* Nicolao Perotto *commentatio.* In fine *libri quarti*, haec typographi oculis se obiiciunt verba: *Impressum* Lipcz *per* Jacobum Thanner Herbipolensem *Anno salutis christiane M. CCCC. LXXXXVIII.* (1498) *die septimo Julii*, adpositis typographi insignibus.

gnibus. Omnis liber charactere litterarum gothico exſcriptus eſt. *Liber Epodon* deſideratur. Illum eodem anno ſeorſum in lucem exiiſſe teſtatur Jo. Henric. Leichius in *Annalib. typographiae* lipſienſis p. 72. cui vero, ſicuti & Michaeli Maittaire, *libri odarum quatuor* priores, incogniti fuerunt.

CXCIII.

QVINTI HORATII FLACCI de arte poetica ad piſones. in 4. folior. 16.

Nullum quidem editio litteris gothicis impreſſa, loci, anni, & typographi prodit indicium, illam tamen ex officina quadam lipſienſi, & niſi plane fallimur Jacobi Thanneri prodiiſſe, omnia teſtantur. Curauit illam M. Andreas Prepoſitus Delitzchenſis, qui nonſolum hoc *Dicolon diſtrophon ad Lectorem* praemiſit:

Dotibus egregiis quamquam natura beauit
Te licet ingenii viribus emineas.
Haud tamen attinges frumentum dulce poeſis
Integri vatis nec tibi nomen erit.
Preſidium miſere validum ni ſenſeris artis
Vngue tenus noris condita dona vafer.
Nimirum iuuenis callens mediocriter artem
Mancus ſuccedit vatibus ille malis.

Sed etiam in fine carmen elegiacum XVII. diſtichorum, *in Antipoetas* adiecit.

CXCIIII.

QVINTI HORATII FLACCI Opera cum commentariis. Odé quidem: Carmen Epodon & saeculare: cum docta Antonii Mancinelli: & cum familiari Jodoci Badii Ascensii explanatione. Opus autem de arte poetica cum eiusdem Ascensii commentariis: ac communi indice in fronte posito. Sermones vero & epistolae cum familiarissima eiusdem expositione & indice post calcem (vt seorsum ligari possint) collocato. *Vaenundantur Parrhisiis in vico diui Jacobi ab ipso Ascensio.* in fol. folior. 135. & 83.

Tertia haec est HORATII editio, quae cum commentariis Mancinelli & Ascensii, *ex officina ascensiana* in lucem exiit. *Prima* prodierat anno 1503. in fol. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 164. *Secunda* apud Mich. Maittaire quidem non exstat, illam tamen anno 1511. editam esse, testatur subscriptio *epistolae* Ascensii dedicatoriae, *ad* Franciscum de Rouhan lugdunens. *Archipraesulem &* Galliarum *primatem*, nostrae editioni praemissae: *Ex officina nostra litteraria. Rursus ad XIIII. Kalendas Octobres anni M. D. XI.* (1511). Haec *tertia*, vt ex titulo adlato iam patet, in duas dispescitur partes; In prioris partis fine haec leguntur verba: *Impressa sunt haec rursus* Q. HORATII FLACCI *opera* Parrhisiis *apud* Badium *Anno ab humani generis restituta salute M. D XVI.* (1516) *ad Calen. Junias.* In secundae vero partis fine, haec lectoribus se obiiciunt: *Impressa est tertium haec* Horatiana *poesis accuratione ipsius* Ascensii *in nobilissimo* parrhisiorum *gymnasio: ad quartum Kalen. Julias. Anni huius M. D. XVI.* Vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr* Tom. II. p. 289. vbi vero pro *gymnasio* in subscriptione, legitur *collegio.*

Quarta

Quarta & omnium optima inter ascensianas censetur editio, quae adiectis Acronis, Porphyrionis, Matthaei Bonfinis & Aldi Manucii *scholiis* & *commentariis* excusa fuit anno 1519. vid. Mich. Maittaire l. cit. p. 337.

Omnia quae de HORATIO, lyricorum poetarum apud Romanos principe, dici poterant, collecta invenies, in illius vita, quae sub C. Suetonii Tranquilli nomine circumfertur, & innumeris HORATII & Suetonii editionibus addita exstat. Legi praeterea merentur, praeter Antonii Mancinelli, Christophori Landini, Petri Gualterii Chabotii, Cornel. Schreuelii, Joannis du Hamel, Stephani Andreae Philippe, Michaelis de Marolles, Abbatis Pellegrini, Philippi Argelati, aliorumque *vitas* HORATII, quas suis *operum* HORATII editionibus & versionibus praefixerunt, Tanaquil. Fabri *chronologia* horatiana, *seu tempora* HORATII *per Consules digesta*, quae legitur in Tanaqu. Fabri *Epistolarum* P. II. *Salmur.* 1674. in 4. *epistola* XLVII. *ad Dom. D.* Pinium *minutorum placitorum quaestorem* p. 117 sqq. Cum istam *chronologiam* Andreas Dacier in gallicum converteret sermonem, variis in locis mutaret, & nonnullis additionibus auctam Tom. X. *operum* HORATII in gallicum sermonem conversorum p. 413 sqq. adiiceret, vtriusque & Fabri & Dacierii laborem sub examen vocauit Joannes Masson in libro, quem hoc euulgauit titulo: Q. HORATII FLACCI *Vita ordine chronologico sic delineata, vt vice sit Commentarii Historico-critici in plurima & praecipua poetae carmina: quae veris redduntur annis; noua donantur luce, a praua vindicantur interpretatione celeberrimorum Commentatorum, imprimis* Tan. Fabri, Andreae Dacieri, *&c. Studio* Joannis Masson *A. M. & E. A. P. Lugduni Batauorum apud Andream Dyckhuysen* 1708. in 8. pp. 374. except. praemiss. & indicibus. Lucubrationes suas a Joannis Masson obiectionibus vindicare studuit

 duit

duit Andreas Dacierius edito libello, qui hac ratione inſcribitur: *Nouveaux éclairciſſemens ſur les Ouvrages d'* HORACE *avec la Reponſe à la Critique de* Mr. Maſſon. *A Paris, chez Pierre Cot.* 1708. in 12. Reſpondit illi Joannes Maſſon in *Lettre à Mr.* de Valincour *touchant les nouveaux éclairciſſemens ſur les Ouvrages d'* HORACE *de* Mr. Dacier, quae exſtat in *Hiſtoire critique de la Republique des lettres* Tom. II. p. 164 ſqq. & in *Remarques de Critique contre* Mr. Dacier, quas inſeruit eidem diario Tom. III. p. 3 ſqq. *Comparationes inter* Pindarum *&* HORATIVM inſtituerunt Dauid Blondellus, & Jacobus Tollius, quae adiectae ſunt Jacobi Palmerii a Grentemeſnil *pro* Lucano *apologiae e ſcriniis* Jani Berkelii editae *Lugd. Bat.* 1704. in 8. p. 241 ſqq. & 369 ſqq. De eo, quod pulchrum eſt in HORATIO, carminibus diſſeritur in *Entretien ſur* HORACE, quod exſtat in *Hiſtoire de l'Academie des Inſcriptions & belles lettres* Tom. VI. edit. *Amſterd.* p. 330 ſqq. *De philoſophia* HORATII, diſſertationem conſcripſit Jo. Guil. Bergerus, *Vitemb.* 1704. in 4. Praefatio autem *de iuriſprudentia* Q. HORATII FLACCI praemiſſa fuit a Joan. Georg. Eſtore, Hambergeri *opuſculis Lipſ. & Jen.* 1740. in 8. editis. De variis *Carminum* HORATII editionibus, veteribus & recentioribus aliisque rebus ad HORATIVM pertinentibus conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* L. I. Cap. XIII. p. 310 ſqq. Tom. II. p. 233 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de virili latinae linguae aetate Tractatus* Cap. III. §. XXVIIII ſqq. p. 239. ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 218 ſqq. Gottf. Ephraim Mülleri *hiſtoriſch-critiſche Einleitung zu nöthiger Kentnis und nützlichen Gebrauche der alten* lateiniſchen *Schriftſteller* P. III. Cap. XII. p. 365 ſqq. Eminentiſſ. Principis ANGELI MARIAE QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis P. I. p. 78 ſqq. *Catalogus editionum* Q. HORATII FLACCI *ab anno 1476. ad annum 1739. quae in Bibliotheca* Jacobi Douglas *adſeruantur, Londini*

1739.

1739. in 4. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 515 sqq. 525 sqq. 536 sqq. 545 sqq. 559.

De Antonio Mancinello, veliterno, vid. quae Tom. I. p. 694 sqq. a nobis adnotata fuerunt.

De Jodoco Badio, ascensio, nonnulla protulimus Tom. I. p. 482.

CXCV.

VALERIVS MAX. Exempla quatuor & viginti nuper inuenta ante Caput de ominibus *Aldus*. in 8. folior. 216.

Editionis oppido nitidae & rarae aetas designatur in fine hisce verbis: Venetiis *in aedibus* Aldi *&* Andreae *Soceri mense Octobri M. D. XIIII.* (1514). Inter alditas editiones sine dubio quarta est. Praemittitur illi 1) Aldi Ro. *ad* Joannem Ludbrancium Polonum *iuris peritum, ac* posnaniensem *Episcopum regni*que Poloniae *a consiliis*, epistola ex prima editione desumta, scripta Venetiis Octobri Mense M. D. II. (1502). Excerpta ex illa dedit Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. II. p. 156. not. (g). Quo tempore *secunda* editio prodierit, non satis constat. In Jo. Alb. Fabricii Biblioth. lat. Tom. II. p. 457. editio aldina memoratur anno 1508. euulgata, quam secundam esse existimaremus, nisi epistola Aldi ad Cuspinianum, quae 2) nostrae editioni praefixa est, Calendis Aprilibus anno M. D III. (1503) scripta in eam nos adducerer sententiam, iam eodem anno ex officina aldina editionem fuisse euulgatam, quod disertis etiam verbis adfirmat Abraham Torrenius in praefatione, quamuis neque apud Michaelem Maittaire, neque apud Joannem Alb. Fabricium illius rei exstet vestigium. Si igitur editio anni 1502. ab editione

tione anni 1503. diuersa est, *tertia* erit editio anni 1508. & nostra anni 1514. *quarta*. Inter illius praemissa 3) occurrit *Index capitum librorum* VALERII MAXIMI *nouem*. Mortuo Aldo Manucio, & Andrea Asulano socero, *quinta* in lucem emissa fuit editio, *ex aedibus haeredum* Aldi *&* Andreae *soceri, mense martio an. 1534.* in 8. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 806. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. latina* Tom. II. p. 457. Abrah. Torrenii Praefatio.

Conf. de VALERIO MAXIMO & variis editionibus atque versionibus, C. Mitalerii viennensis *provinciae iuridici vita* VALERII MAXIMI *ad* Joah. Buffenantium, *in suprema* Delphinatium *curia Praesidem* scripta, quam Abraham Torrenius editioni suae *Leidae* 1726. in 4. euulgatae, anteire iussit, Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latina* l. cit. & Tom. I. L. II. Cap. V. p. 330 sqq. Jo. Nicol. Funccii *de imminenti latinae linguae senectute Tractat. Marburg.* 1736. in 4. Cap. VIIII. §. XII sqq. p. 493 sqq. Gerard. Joannis Vossii *de Historic.* latinis L. I. Cap. XXIIII. p. 111 sqq. Gottf. Ephraim Mülleri *Einleitung zu Kenntnis vnd Gebrauch der alten* lateinischen *Schriftsteller* P. V. Cap. IIII. p. 331 sqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 114 sqq. & p. 29. die *Nachrichten von einer* hällischen *Bibliothek* Tom. IIX. p. 178 sqq. *Analecta* nostra *litteraria de libris rarior.* p. 1017 sqq. *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 501 sqq.

CXCVI.

SENECE opera omnia, in fol. folior. 208.

Possidet editionem satis raram, qui illius descriptionem nobiscum beneuole communicauit I. B. Cramerus Bibliopola apud cassellenses honestissimus.

Index

Index opuſculorum quae in volumine reperiuntur, in ſecunda tituli pagina, hiſce verbis conceptus conſpicitur:

L. ANNEI SENECAE *Epiſtolae ad* Paulum: *&* Pauli *ad* SENECAM.

L. ANNEI SENECAE Cordubenſis *Epiſtolarum libri XXII. ad* Lucullum: *quod opus continet epiſtolas CXXIIII.*

L. ANNEI SENECAE *libellus de paupertate.*

L. ANNEI SENECAE *liber de moribus: in quo vitae mores eleganter enarrat.*

Vita L. ANNEI SENECAE Cordubenſis.

L. ANNEI SENECAE *de formula honeſtae vitae vel de quattuor virtutibus cardinalibus libellus.*

L. ANNEI SENECAE *de remediis fortuitorum ad* Gallionem *libellus.*

L. ANNEI SENECAE *Declamationum libri decem. In quo quidem opere ſunt quattuor & ſeptuaginta declamationes.*

L. ANNEI SENECAE *de clementia ad* Neronem *libri duo.*

L. ANNEI SENECAE *de beneficiis ad* Eburtium liberalem *libri ſeptem.*

L. ANNEI SENECAE *de Ira ad* Nouatum *libri tres.*

L. ANNEI SENECAE *de mundi gubernatione diuina prouidentia: & qualiter multa mala bonis viris accidunt. liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Gallionem *de vita beata liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *de Conſolatione ad* Martiam *liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *de conſolatione ad* Albinam *matrem ſuam liber I.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Serenum *de Tranquillitate vitae liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Serenum *quomodo in ſapientem non cadit ira liber vnus.*

L. ANNEI

L. ANNEI SENECAE *ad* Paulinum *de breuitate vitae liber vnus. cui continuatur alius liber de consolatione fris ad* polybum *fine interuallo ex in curia famuli componentis. cuius initium est Nostra compares: firma sunt.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Liberalem *de studiis liberalibus liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *Prouerbia secundum Alphabeti ordinem.*

L. ANNEI SENECAE *Quaestionum naturalium libri septem.*

L. ANNEI SENECAE *Suasoriarum & controuersiarum libri sex.*

Venetiis *impressa M. CCCC. XCII.* (1492) *die vltimo Octobris, Per* Bernardinum de Coris de Cremona. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 545. *die Merkwürdigkeiten der kænigl. Bibliothek zu* Dresden Tom. III. p. 154. Omnis codex erroribus typographicis mirifice deformatus est, nullamque litteram initialem ob oculos ponit. Reperiuntur praeterea in illo multae lacunae verbis graecis, quae in SENECAE *operibus* passim occurrunt, calamo scriptorio inscribendis, destinatae. Cum Cramerus codicem, cum recentioribus conferret editionibus, illum multis in locis, ab iis discrepare; & cum iis locis, quae in *Analectis litterariis de libris rarior.* p. 847 sqq. ex libello *de mundi gubernatione* & *epistolis ad* Lucilium *de viuendi ratione, Lipsiae anno* 1495. *per Arnoldum de Colonia* in 4. excusis, excerpsimus, adcuratissime conuenire deprehendit. Id quoque haec *operum* SENECAE collectio cum aliis editionibus vetustioribus seculo XV. impressis, commune habet, vt nonnulla in illa inueniantur *opuscula*, quae LVCIO ANNAEO SENECAE falso & perperam tribuuntur. Ad eorum classem referimus LVC. AN. SENECAE *Epistolas ad* Paullum *Apostolum*, & huius *ad* SENECAM, de quibus vid. Lael. Bisciolae *Horarum subsecivar.* Tom. I.

Tom. I. L. XV. Cap. I. in quo *demonstratur* SENECAE *&* Paulli *epistolas mutuo missas, eorum non esse* col. 1085 sqq. Georg. Casp. Kirchmaieri *Dissert. de epistolis* SENECAE *ad* Paullum *hypobolimaeis Viteb.* 1694. in 4. Chr. Wilh. Loescheri *Dissert. de epistolis* Paulli *ad* SENECAM *hypobolimaeis Viteb.* 1694. in 4. Chr. Franc. Paullini *Vntersuchung ob der Apostel* Paullus *mit* SENECA *Briefe gewechselt habe*, in der *zeitkürzenden erbaulichen Lust* P. III. *Francof.* 1697. in 8. p. 703 sqq. & 905 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Codex Apocryphus Noui Testamenti Hamburg.* 1703. in 8. p. 280 sqq. *Suasoriarum & controuersiarum libros* &c. qui Marcum Annaeum habent autorem. Libellus ad Liberalem *de studiis liberalibus*, in recentioribus editionibus inter *epistolas* relatus, loco LXXXIIX. repositus fuit. Opuscula *de moribus*, *& de quatuor virtutibus cardinalibus*; *de paupertate*, a Martino Archiepiscopo braccarensi, qui seculo post Chr. nat. VI. inclaruit, composita, & sub eius nomine a viris doctis, quos nominat Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XII. p. 117. sqq. euulgata fuerunt. Conf. de Martino dumiensi, siue Braccarensi, Philippi Labbei Tom. II. *de Scriptor. eccles.* p. 60 sqq. Nicol. Antonii *Biblioth.* hispana *vetus* Tom. I. L. IIII. Cap. 3. p. 215 sqq. aliique scriptores citati a J. A. Fabricio l. cit.

De hisce, & aliis, quae in hac collectione exstant, opusculis SENECAE suppositiitiis vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. II. Cap. VIIII. p. 367 sqq. Tom. II. p. 511 sqq.

CXCVII.

Senece *cordubensis moralissimi* liber de moribus humane vite cum epistola MARSILII FICINI de officiis cuilibet necessaria.

Distichon ad Lectorem

Humane mores qui vult cognoscere vite
Corduba que docuit perlegat assidue.

in 4. folior. 6.

Opusculum, SENECAE nomen mentiri, & a MARTINO Archiepiscopo, in Lusitania, braccarensi compositum esse, iam supra adnotauimus. Non cognitam editionem, litteris gothicis excusam, habuit Joan. Henric. Leichius, qui silentio illam praetermisit in *Annal. typogr.* lipsiens. Editorem MARTINI libellus nactus est, celeberrimum illum seculi sui, medicum lipsiensium Magnum Hund, parthenopolitanum, de quo alio loco dicemus. Epistolam ille praemisit *ad discretos & studiosos* Johannem & Paullum de Bretenbach, *germanos, artium liberalium scholares, suosque fautores, exaratam, datamque ex Bursa* Saxonum *in florentissimo studio* liptzensi *quinto & decimo Kalendas Maii nonogesimo nono* (1499). Hoc sane anno, prima editio in lucem emissa fuerat, vid. Jo. Henr. Leichii l. cit. p. 74. Nostrae editioni typographus, coronidis loco, sua insignia, cum hisce verbis adposuit: *Impressum* Liptzk *per* Jacobum Thanner, herbipolensem *anno quingentesimo secundo supra millesimum* (1502). Initio libelli *de moribus* hoc legitur distichon: -

Mortem qui moriens vicisti Christe *redemtor*.
Viuendi doceas, mores seruare beatos.

Edidit istum libellum recentioribus temporibus, cum alio eiusdem MARTINI opusculo, quod etiam SENECAE tribui solet, de paupertate, addito commentario

mentario Leodegarius a Quercu *Parif.* 1556. in 4. In *bibliotheca maxima patrum* lugdunensi Tom. X. exstat p. 385 sqq. vbi etiam hoc MARTINI legitur epitaphium:

Pannoniis *genitus transcendens, aequora vasta,*
Galliciae *in gremium diuinis nutibus actus,*
Confessor MARTINE, *tua hac dicatur in aula:*
Antistes cultum instituit, ritumque sacrorum,
Teque, patrone, sequens famulus MARTINVS *eodem*
Nomine, non merito, hic in Christi *pace quiesco.*

De MARSILIO FICINO, & eius *epistolis*, vid. quae Tom. I. *Adpar. litterar.* p. 405 sqq. in medium a nobis prolata fuerunt. Haec MARTINI libello subiecta *epistola*, ad Cherubinum Quarqualium scripta est.

CXCIIX.

Tragedie SENECE cum commento. in folio folior. 184.

In fine editionis rarissimae, quam cognitam nobis reddidit I. B. Cramerus, Bibliopola cassellensis, haec leguntur verba: *Habes amice lector commentaria in aureas* L. AENEI SENECE *tragoedias tanto vitae bono: vt si diligenter eas perlegeris, nihil tibi conducibilius reperire possis ad bene viuendum: & ad rerum locorumque omni infariam cognitionem. Ibi sententiae graues ad instituendum vitae modum: hystoriarum fabularumque enarratio: fortunae varietas vrbium: montium: aquarum maris: & fluuiorum: regionum populorumque descriptio: verborum enucleatio: ordo textus ita simplex: vt quisque nouitius omnia facile percipere valeat: Itaque leges gratumque accipies: si minima prosequuti simus: vt tu maiora indipisci possis: vale. Cum priuilegio ne quis audeat hoc opus cum hoc com-*

mento imprimere, sub pena in eo contenta. Venetiis *per* Lazarum Issarda de Saliuiano *M. CCCC. LXXXXII.* (1492) *die XII. Decembris.* Vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 546. Eadem sine dubio editio est, quam Jo. Alb. Fabricius in *Bibliotheca latina* L. II. Cap. VIIII. p. 376. & Tom. II. p. 526. haud satis adcurate *Venetiis* 1482. in fol. eunlgatum esse prodidit. Sequitur illum Jo. Nicol. Funccius in Tract. *de imminenti* latinae *linguae senectute* Cap. III. §. L. Vtrumque autem falli ideo existimamus, quod neque Michael Maittaire, in *Annal. typogr.* neque alii, qui *tragoediarum* SENECAE editionum exhibuerunt indicem, eiusmodi editionem exstare adnotauerint. *Commentarii* auctor est Gellius Bernardinus Marmita, parmensis, qui epistolam dedicatoriam praefixit *ad eminentiss. ac human. DD.* Guielmum de rupeforti, *magnum Cancellarium* Franciae. Hac editione vsi fuerunt, vt ipsi fatentur, in suis SENECAE editionibus, Martin. Anton. Delrio, & Joan. Casp. Schroederus, cuius editio admodum splendida *notis integris* Joan. Fred. Gronouii, *&* *selectis* Justi Lipsii, M. Antonii Delrii, Jani Gruteri, H. Commelini, Josephi Scaligeri, Danielis *&* Nicolai Heinsiorum, Thomae Farnabii *aliorumque item obseruationibus nonnullis* Hugonis. Grotii instructa, prodiit *Delphis apud Adrianum Beman* 1728. in 4.

Nondum extra omnem dubitationem positum est, quis decem *Tragoediarum*, quae sub L. ANNAEI SENECAE nomine circumferuntur, verus sit auctor. Vid. variae virorum criticorum hac de re sententiae in Jo. Is. Pontani & Danielis Heinsii Dissertationibus *de Tragoediarum* SENECAE *auctoribus*, quas Jo. Casp. Schroederus editioni memoratae praemisit. Conf. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 298 sqq. Jo. Alb. Fabricii & Jo. Nicol. Funccii ll. citt. vbi etiam variae *Tragoediarum* editiones recensentur.

CXCIX.

CXCVIIII.

M. ANNEI LVCANI *Cordubensis, Poetae:* Pharsaliae, seu belli ciuilis libri: Sulpitiana interpretatione explanati. Janque denuo longe accuratius reuisi.

Epigramma ad Lectorem.

Argutos quicunque optas haurire poetae
Sensus: quem clarum Corduba docta tulit:
Siluano te fonte laues: nam certus abibis.
Nec nosces libyco pro Garamante Arabas:
Nec poteris posthac errore fatiscere vano:
Foecundo quoties pectore prompta leges:
Quare opus hinc posito fastu rogo pellege lector
Nam lecto dices doctius esse nihil.

in 4. folior. 212.

Editionis satis infrequentis, nullam prorsus Michael Maittaire in *Annal. typographic.* fecit mentionem, a Joanne Alb. Fabricio tamen memorata fuit L. II. *Biblioth. latin.* Cap. X. p. 382. & a Jo. Nicol. Funccio in *Tractat. de imminenti latinae linguae senectute* Cap. III. §. XLIII. p. 133. In fine illius eiusmodi legimus verba: *Opera* Joannis Brüsz, *chalcographi* argentini *hoc insigne* LVCANI pharsalicum *opus:* Jo. Sul. (Joannis Sulpicii) *interpretamentis illustratum; rursus studiosissime exactum XVI. Kal. April. Anno Salutis MCCCCCIX.* (1509).

Joannes Sulpicius, a patria Verulo, verulanus dictus, cuius *commentaria* heic leguntur, exeunte seculo XV. floruit, & litteras humaniores Romae docuit. LVCANVM *cum* eius *commentario* primum prodiisse *Venetiis* 1493. in fol. testatur Franc. Oudendorpius in praefatione LVCANI *Lugduni Batau.* 1728. in 4.

editi praemissa. In fine editionis admodum rarae haec legi verba: *Exactum hoc insigne atque praeclarum opus* LVCANI *cum* Jo. Sulpitii verulani *viri doctissimi commentariis a proprio originali extractis: Nec non* Omniboni vicentini *diligentissime emendatis.* Venetiis *impressum per* Simonem Beuilaquam Papiensem *anno salutis Christianae M. CCCC. XCIII. die vero vltimo Januarii*, testantur *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 441 sqq. vbi etiam paullo fusius illa editio describitur. Conf. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 561. Ceterum iste Joannes Sulpicius omnium primus fuisse dicitur, qui Comoedias agere & cantare romanam iuventutem docuerit, cum a multis seculis, eiusmodi spectacula, Roma non vidisset. Ipse id testatur in epistola, qua Raphaeli Cardinali Riario, R. E. Camerario, Vitruuii editionem, a se, curatam dedicat, vbi inter alia haec leguntur verba: *Tu enim primus Tragoediae quam nos iuuentutem excitandi gratia & agere & cantare primi hoc aeuo docuimus, nam eiusmodi actionem iam multis seculis Roma non viderat, in medio foro pulpitum ad quinque pedum altitudinem erectum pulcherrime exornasti: eamdemque postquam in* Hadriani mole *diuo* Innocentio *spectante est acta, rursus intra tuos penates tanquam in media Circi cauea toto consessu, vmbraculis tecto admisso populo & pluribus tui ordinis spectatoribus honorifice excepisti. Tu etiam primus picturatae scenae faciem, quum* Pomponiani (Academiae, Pomponii Laeti, romanae sodales) *comoediam agerent, nostro seculo ostendisti: quare a te Theatrum nouum, tota vrbs magnis votis expectat.* &c. Vid. Claud. Franc. Menetrier *des Representations en Musique anciennes & modernes Paris* 1687. in 12. p. 155 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. IIII. p. 2677. not. A. Eminentiss. Cardinalis QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixiensis Tom. I. p. 122 sqq. Quantae vero haec Vitruuii editio, quae sine loci & anni indicio in lucem prodiit, & in Biblio-

Bibliotheca mazariniana olim exstitit, sit raritatis, litterae docere poterunt; quas Mr. du Francastel, Bibliothecae mazarinianae custos, ad Petrum Baile, hanc ob caussam scripsit. Vid. P. Baile *Dictionaire* l. cit. Adiicitur illi editioni Sexti Julii Frontini, *viri consularis, de aquis, quae in vrbem influunt, liber mirabilis.* Vitruuius inchoatur cum Joannis Sulpicii epistola *ad lectorem*, quae hisce initium ducit verbis: Jo. Sulpitius *Lectori salutem Cum diuinum opus* Vitruuii &c. Omnium autem hanc editionem esse primam patet ex eiusdem Sulpicii epistola ad Riarium memorata, vbi ait: *Collatis enim multis id genus libris, & in primis vno nostri* Delii *manu, satis adcurate perscripto, eum mihi laborem assumsi, vt —— redderem vnum imprimendorum archetypum adeo emendatum, vt paruus labor cuiuis alteri eiusdem rei studioso relinqueretur —— primus hoc in stadio curro* &c. Et paullo ante ab initio statim, *cum diuinum opus*, inquit, Vitruuii *non modo studiosis, sed reliquis hominibus, si in exemplaria innumera diffunderetur, multum conferre posse animaduerterem, cessantibus id agere aliis vt puto, in melioribus occupatis, quod diu multumque ad publicum vsum desideraui, ipse tandem effeci* &c. Sine dubio editio *Romae* anno 1486. lucem vidit, cum bellum sedente Innocentio IIX. a Romanis gestum, cuius exitus in dedicatione, veluti res noua commemoratur, eodem anno exstinctum, paxque die XII. Augusti composita fuit. Aliquot annis recentiorem existimat editionem eminentissimus QVIRINVS l. cit. cum in epistola dedicatoria, plura per Innocentium gesta, nimirum Praetorium suburbanum peractum, Campus Florae, & Circus flaminius lateribus strati, & post omnia, Gymnasii romani magnifice exstruendi consilium initum indicentur, quae simul sumpta postremos potius, quam primos pontificatus Innocentii IIX. annos designare videantur. Praefuit autem iste Pontifex sedi apostolicae ab anno 1484. ad annum vsque 1492. Omnium optime editionem

rariſſimam deſcripſit Joannes Polenus in libro qui hoc prodiit titulo: *Exercitationes* vitruuianae *primae, hoc eſt* Joannis Poleni *Commentarius criticus de* M. Vitruuii Pollionis *architecti X. librorum editionibus, nec non de eorumdem editoribus, atque de aliis qui* Vitruuium *quocunque modo explicarunt, aut illuſtrarunt. Additae ſunt exercitationes* vitruuianae *ſecundae, hoc eſt,* Joan. Baptiſt. Morgagni, *in* patauina *academia, rei anatomicae Profeſſoris primarii, & Praeſidis reg. Scient. Societ.* pariſin. & londinenſ. *ſodalis, nec non Socii Acad. Imper.* petropolit. *Epiſtola, in qua agitur de quodam* Vitruuii *loco, ad rem medicam adtinente.* M. Vitruuii Pollionis *vita deſcripta, a* Bernardino Baldo, vrbinate, *cum Annotation.* Joannis Poleni. *Anonymi ſcriptoris Compendium Architecturae* Vitruvii, *cum Annotat.* Joan. Poleni, *Pataüii typis ſeminarii apud Joan. Manfré* 1739. in 4. form. mai. Conſ. de Joanne Sulpicio, praeterea, quae P. Baile, eminentiſſ. QVIRINVS, Jo. Polenus ll. citt. prodiderunt, Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabrician. *med. & infim. Latinit.* L. XIIX. p. 604.

CC.

MARCI ANNEI LVCANI *poetae: ac oratoris clariſſimi* pharſalia: cum familiari atque perlucida annotatione petri de ponte coeci brugenſis qua ſingularum lectionum ſententiae: vel minimis hiſtoriographiae ac poetices tyrunculis facile enoreſcunt. *Venundantur in vico diui Jacobi ad interſignium ſancti Martini* in 8. folior. 386.

Michael Maittaire Tom. II. *Annal. typograph.* p. 233. & 239. & Franciſcus Oudendorpius, in praefat. LVCANI, iam obſeruarunt, rariſſimam hanc editionem, ſingulari plane litterarum charactere, excuſam,

cusam, & nullis fere distinctionibus insignitam esse. Certe fatemur, non alium librum, eiusmodi mirabilibus litteris exscriptum, oculis nostris vnquam fuisse subiectum. Mich. Maittaire l. cit. *typos exiles italicos* nominat, & solum Guilielmum le Rouge illis fuisse vsum obseruat. Textus LVCANI litteris maiusculis, Petri de Ponte vero *adnotationes* litteris minoribus expressae sunt. Epistolam libro praemissam, singulari prorsus stilo exaratam, heic adponimus integram:

Petrus, de Ponte *Coecus* brugensis *perspicaci viro domino* Rogerio Balmo *inuictissimi regis* francorum *causidico in* Jesu *qui via vita & veritas est S. P. D.*

Plusculos abhinc dies aequissime rerum moderator: vbi cordubee *scaturiginis eiuscemodi profluuio demersus: vix tandem nec nisi multo cum cortice nando ebulissem: ac tutum echinulos gremio gestans per orbitarum salebras errabundus discurri: animo crebrius volvens: cuinam potissimum haec nostra sagenatiuncula (velut in huius palmigeri pascebatis Xeniolo) conferri posset: demum viaticis opido quam anhelantem tui vivarii meliorem piscium copia habundantis recordatio subiit: nec mora: tuis finibus erinaceos (vt vna cum tuis simonibus quos delphinas appellant educentur) cassicula nostra profudit: aenichmatisten ago: quod mihi plus quam oedipodes enotescis. Licet autem (cum ad te haec friuola* ciculis (siculis) *gerris vt aiunt inaniora mittam) argutis oloribus ancer obstrepere:* Melsigenem Codrus *affari: &* Apollinis *in aurem sus grunire merito censear: temeritatis tamen vicio veniam impartitum iri (quo forsan impudentior sum) expostulare ausim: quamquam enim tuae claritudinis fulgorem chimeriis obuolutus tenebris intueri vsurpo: ipse tamen (ita mihi dii prospere faxint) nec* Marsiae *insolentem audaciam; nec* Narcisi *arrogantiusculos fastus comminiscor: quando quidem cornicum lumina*

 prae-

praefigi: sexagenariosque de pontibus abiici nepharium est: tu vero nostras prope missellaneas lucubrationes: creta & carbone non nihil momo *perspicacius notare potes: vtpote qui* Gordii *nodos quotidie reuincis: laberinthi inextricatas ambages reliquis secutientibus referas: nec secus tua atque* delphici *patris orsa: omnium auribus vulgo preciose hauriuntur. Sed quid de* Carthagine *cyclicus?* Lycurgi *indagines:* Socratis *olympiscita:* Platonis *phrases:* Demostenis *facundiae;* Catonis *censa: denique &* Tullii *& omnium qui* Palladis *vbera medulius lactuerunt acrimoniae in te vno pariter recondita creduntur. Quicquid ergo pensi hoc nostro labore exanclatum est: tui nominis admirandae sublimitati totum dedicatur: hilarata manu suscipias: vigilante oculo perlegas: & amico pectore ad amussim examines obsecro. Nostra haec commentariola non tibi sed neotericis mineruę tyronibus duntaxat accommoda: susque deque ferre potes ingenue fateor vt qui* Minoe *criticior.* argo *vigilantior: &* solone *moderatior: nusquam non habearis sed quod rerum preciositati detrahitur. fido animi desiderio compensari equum est. non enim lucubratiunculam hanc tantum sed & ipsum cordis penetral: & eo siquid amabilius est. totum tibi dedo. Ad Mecenatis gloriam proximius: si in me nasturcium ederis accedes. Veliti parmam: & arcui neruum adipisci tua commendationis opera facile possis. Vale in cruce domini nostri* iesu Xpi. in *qua nos gloriari oportet.*

Petrus de Ponte, siue Pontanus brugensis, ab oculorum vitio *caecus* adpellatus fuit. Lutetiae Parisiorum initio seculi XVI. claruit, & *in media seculi sui barbarie*, vt Franciscus Foppens in *Biblioth.* belgica Tom. II. p. 1003. adfirmat, *clarum nomen fecit.* Conf. de illo, & scriptis eius Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 564. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 805. Recensuimus supra p. 841. collectionem opusculorum poeticorum, in qua illius *carmen de abitu & reditu pacis, ad* Robertum du Gast

Gast coqueriticeae *porticus moderatorem*, scriptum exstat. Titulo LVCANI, adpositum est insigne typographicum Dionysii de Roce, cum lemmate: ALAVANTVRE. TOVT. VIENT. APOINT. QVI. PEVT. ATENDRE. DENIS. ROCE. Cuilibet Pharsaliae libro, *argumentum* praemittitur sulpicianum. In fine Pharsaliae, Sulpicii occurrunt versus, quibus LVCANI opus perfectum reddere studuit, nec non eiusdem *querela de poetae opere imperfecto*. Illius in fine haec typographi leguntur verba: Parrhisiis *elaboratum calendis aprilibus. M. D. XII.* (1512) *per* Guielmum le rouge *eximium calcographum: expensis vero* Dionisii Roce *academiae* parrhisiorum *bibliopolae iurati in vico sancti Jacobi sub diui Martini effigie commorantis.*

Conf. de LVCANO & variis Pharsaliae editionibus, *Vitae* eius *fragmentum*, quod ex Suetonii libro *de claris poetis* desumtum videtur; Anonymi, Pomponii Infortunati, Joan. Sulpicii verulani, Phil. Beroaldi, Michaelis Maittaire aliorumque *vitae* LVCANI quae variis editionibus praemittuntur, Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* L. II. Cap. X. p. 378 sqq. Tom. II. 528 sqq. Jo. Nicol. Funccii *de imminenti* latin. *linguae senectute Tractat.* Cap. III. §. XXXIII sqq. p. 116 sqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. 276 sqq. Fr. Mar. Arrouet de Voltaire *Essai sur la poesie epique* Chap. IIII. in *Oeuvres* Tom. I. edit. *Dresd.* 1748. in 8. p. 321 sqq. Eminentissimi Cardinalis A. M. QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixiensis P. I. p. 114 sqq. *die Merkwürdigkeiten der koenigl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 449 sqq. Omnium princeps & rarissima est editio, quae cum epistola Joannis Andreae episcopi aleriensis ad Paullum II. Pont. max. & Pomponii Infortunati *vita* LVCANI *Romae* 1469. in fol. euulgata fuit. In fine illius leguntur verba, quae a typographis & aliis veterum auctorum editionibus,

quas ex sua officina typographica in lucem emiserunt, addita fuerunt:

Hoc Conradus *Opus* Sweynheim *ordine miro*
Arnoldus*que* *simul* Pannarz *vna aede colendi*
Gente Theotonica Romae *expediere sodales*
In domo Petri de Maximo
MCDLXIX.

Dedit editionis descriptionem adcuratam & elegantem eminentissimus QVIRINVS in *Adpendice ad* Michael. Canensii *vitam* Paulli II. §. XIIII. p. 200 sqq. Conf. Mich. Maittaire *Annal. typograph.* Tom. I. p. 282. Cum Julius Caesar Scaliger *latrare interdum non canere* sibi videri diceret LVCANVM, & filius Josephus Scaliger illum adeo contemneret, vt vix ei *medium locum fortasse nec subsellia quidem in penetralibus poetices* relinqueret, multaque, in carmine suo, illum protulisse adfirmaret, quae summam in scientiis mathematicis proderent ignorantiam, tres contra illum insurrexerunt viri, qui LVCANVM contra eius insultus strenue defenderunt. Edidit nimirum Franciscus Insulanus, *mathematicam pro* LVCANO *apologiam aduersus* Josephum Scaligerum, *carmine scriptam, Paris. apud Joan. Richerium* 1582. in 4. in qua LVCANVM non solum vt summum poetam, sed etiam vt praestantissimum astrologum & geographum miratur. Ipse ille sine dubio *mathematicus & poeta est*, in quem Josephus Scaliger in *prolegomenis* in Manilium vehementer detonuit. Alter fuit Petrus Jacobus, hispanus, *acerrimi* vt ab ipso Scaligero vocatur, *iudicii vir*, quem *felici & commoda paucorum versuum, in proprium locum reuocatione*, sententiam LVCANI explanasse, & sic eius loci reprehensionem, quam in sua Manilii προεκδόσει, publicauerat, facile elusisse Scaliger dolet. Tertius denique est Jacobus Palmerius a Grentemesnil, cuius κριτικὸν ἐπιχείρημα, *siue pro* LVCANO *Apologia, e scriniis* Jani Berkelii, Abr. *fil.* cum aliis diuersorum auctorum *similis argu-*

menti

menti opusculis in lucem edita fuit *Lugduni Batauor.* 1704. in 8. Inseruit posteriorem *Apologiam* LVCANO suo Francisc. Oudendorpius p. 911 sqq.

CCI.

AVLI FLACCII PERSII *Poetae* Satyrarum opus, cum commentariis Joannis Britannici Brixiani. in fol. folior. 48.

In editionis litteris gothicis exscriptae, & oppido rarae fine haec legi verba: *Impressum* Venetiis *per* Bartholomeum Venetum de ragazonibbus *Regnante inclyto principe domino* Augustino Barbadico. *Anno natiu. domini M. CCCC. LXXXXII* (1492) *die XVII. Januarii*, nobis adfirmauit, cassellensium bibliopola I. B. Cramerus, iam semel iterumque nominatus. Iuvenem adhuc fuisse Joannem Britannicum, cum haec in PERSIVM *commentaria* conscriberet & in lucem ederet, verba testari videntur, quae in fine epistolae dedicatoriae, *ad Senatum populumque* brixianum leguntur: *Non dubito, quin, si* Horatii *praeceptum secutus fuissem, qui in arte poetica suadet, editionem non esse praecipitandam, sed nonum premendam in annum, plura a me & addita fuissent, & mutata. Festinantius itaque editionem maturaui, quam erat in animo, veritus, ne id mihi viuenti accideret, quod mortuo nuper accidit* Palacino *municipi meo, viro singularis doctrinae, qui quum in Officia* Ciceronis *&* Valerium Maximum *non minus diserte quam sapienter quaedam scripsisset, eadem, morte praeuentus edere non potuit, quae ab iis excepta, qui gloriam alieno partam labore, & periculo in se libenter transferunt, supprimuntur, vt successu temporis ipsi pro suis edant, iniuriam profecto* Palacini *manibus facturi maximam.* Epistolam Joannis Britannici integram, ex *brixiana* editione *per* Magistrum

ſtrum Gabrielem Taruiſinum *&* Paullum *eius filium,* anno 1481. magiſtratibus vrbis *magnifico* Benedicto Priolo, *& Magnifico* Honfredo Juſtiniano, euulgata transſcripſit, & lectorum oculis ſubiecit eminentiſſ. QVIRINVS in *ſpecimine variae literaturae* brixienſ. P. I. p. 128 ſqq. Sine dubio editio *brixiana* PERSII anni 1481. omnium prima eſt; quae Joannis Britannici *commentarium* comitem habet. Michaelis Maittaire illa notitiam effugiſſe videtur, qui non vetuſtiorem ann. 1486. *typis Jacobi Britannici* in fol. excuſam editionem *brixianam* adtulit. Qua vero ratione Joannis Britannici dedicatio, a Senatu populoque nobiliſſimae ciuitatis brixienſis excepta fuerit, ipſe Britannicus in epiſtola, ad Comitem Petrum Gambarenſem, *interpretationi in* Achilleida Statii, praemiſſa, hiſce prodidit verbis: *Illiberalis eſſe cenſeo, & ſordidi ingenii, ſibi ipſi tantum ſapere, nec ad alios (cum id ſemper liceat) virtutis ſemen tranſmittere. Itaque conſilii mei rationem ſecutus, cum inter poetas, quorum editio plerumque ſolet eſſe cum obſcura, tum varia, & multiplex, animaduerterem Satyris* PERSII volaterrani *hominum inſtitutioni nihil accommodatius, vtpote qui vitji turpitudinem mira carminis acerbitate deteſtetur, virtutem extollat, animos hominum ad eam aſſequendam erigat, ſtatui, noua commentatione eius carmen explicare: quod quidem tanta diligentia, ac ſtudio fecimus, vt cum altero anno ipſos commentarios edidiſſemus, ſplendidiſſimus Senatus noſter* brixianus, *cuius dignitati opus conſecrauimus, tam benigne labores noſtros probauerit, tamque munifice acceperit, vt induſtriae haudquaquam meae poenituerit. Scio enim me in eo opere interpretando multa quidem aperuiſſe, quae aetate noſtra alii literarum noſtrarum ſtudioſi grauioribus fortaſſe ſtudiis occupati, vel certe neglexerunt, vel, ſi aſſecuti ſunt, non prodiderunt* &c. Conf. eminentiſſ. QVIRINI *ſpecimen var. litteratur.* brixienſis l. cit. p. 134. & p. 138. Minime autem Joannes Britannicus hominum quorundam maleuolorum inuidiam & animaduerſionem

effugere

effugere potuit, qui *Commentaria in* PERSIVM & Statium, alterius viri docti laborem, & Britannicum plagiarium esse contenderunt. Ipse hac de re queritur in epistola & ad Marcum Ciuilem, brixianum, quam *grammaticae latinae, ad institutionem* Darii Hippolyti *&* Pomponii *filiorum suorum* compositae & *Brixiae per Angelum & Jacobum Britannicos fratres* anno 1493. impressae praefixit — *semper probos*, ait, *Scriptores comitatur inuidia, & iniquitas. Quid enim scelestius iis indices, qui non ex re, sed ex vlcerato, & malis venenis imbuto stomacho alienos labores aestimant? Iniquissimi omnino est animi, eorum velle industriam deprimere, qui, etsi forte minus feliciter, quam optime tamen possunt, operam dant, vt publicitus bene consultum sit. Quibus quidem incommodis, quum plerosque scriptorum, & nostris & priscis temporibus agitatos fuisse animaduerterem, putaui ego aequiori animo fortunam meam ferendam, si & aliquando mihi in huiusmodi studiis multa exstitissent aduersa. Tam multi enim editione Commentariorum nostrorum cum in* PERSIVM, *tum in* Achilleida Papinii *offensi sunt, vt nihil vnquam mihi molestius fuerit, quam falsos eorum rumores audire, quos adeo imprudenter distulerunt, vt quum nihil, aut parum haberent, quod in illis reprehenderent, neque (vt iniqui sunt) vellent probare, non dubitauerint nefarii luscii, omni deuorato pudore, me furem appellare, & dictitare de meo, nibil prorsus dedisse, vt quum ipse neque ingenium vllum, neque vllum nominis splendorem vnquam habuissent, maledicendo meum quoque, si possent, obscurarent. &c.* Vid. eminentiss. QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixiensis P. II. p. 10 sqq. Conf. de Joanne Britannico, qui anno 1510. in patria, vrbe brixiensi defunctus dicitur, Jo. Trithemius *de Scriptor. ecclesiastic.* cap. DCCCLXXXVIIII. p. 212. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 348. Christophor. Hendreich *Pandectae* brandeburg. p. 738. Girol. Ghilini *Teatro d' huomini letterati* Tom. I. p. 78. Lionardo Cozzando *Libraria* bresciana P. I. p. 155. Pierre Baile *Dictio-*

Dictionaire historique & critique Tom. I. p. 663. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 169.

CCII.

PAVLI FLACCI PERSII *Poete* satyrarum opus. in 4. folior. 22.

Quo tempore editio litteris gothicis impressa prodierit in lucem, non constat, illam tamen Lipsiae ex officina Martini herbipolensis euulgatam esse, insignia typographica, coronidis loco adposita testantur.

CCIII.

PERSII FLACCI *nobilissimi Satyrici* vnicus sed elegantissimus satyrarum liber.

Hermanni Buschii Pasiphili Epigramma quo PERSIVM loquentem inducit.

Ne contemne mei: parua hec monumenta: libelli
Sed quibus ingenii tamen & artis: inest.
Non semper par est virtus & gratia magnis
Corporibus: sed plus saepe minora valent
Vulture sic auido longe est preciosior Attis
Sic & ab Aeoo Psittacus orbe datus
Surculaque Assiria vincunt stillantia gutta
Sic ornos steriles populeasque trabes.
Sic gemma in digitis fuluo gestatur & auro
Spreta rigent crasso cum tibi saxa luto.
Ergo age primitias nostrae (studiose) iuuentae
Sint quamuis modicae, tu tamen oro lege.

in 4. folior. 16.

In

In fine editionis typorum charactere romano expressae, neque a Michaele Maittaire, neque a Joan. Henrico Leichio memoratae, haec leguntur verba: *Ex officina* Melchioris Lotteri. *Anno a reconciliata diuinitate. M CCCCC. XVI.* (1516). Prior editio, ex eadem officina prodierat an. 1507. in fol. vid. Jo. Henr. Leichii *Annal. typogr.* lipsiens. p. 86.

In variis PERSII editionibus, variae etiam inueniuntur *vitae* PERSII descriptiones. Ob *vitam* PERSII, quae ab aliis Suetonio, ab aliis Valerio probo tribui solet, inter viros criticos diu multumque disputatum fuit, quonam illa auctore fuerit composita. Jo. Jacob. Breitingerus in *exercitatione critica in vitam* A. PERSII FLACCI, quae exstat in Jo. Georg. Schelhornii *Amoenitat. litterar.* Tom. X. p. 1103 sqq. argumentis ostendit haud proletariis, *vitam* illam, Suetonio indignam, veteri potius PERSII scholiastae, quem vel Cornutum vel Probum adpellant, merito tribuendam esse. Conf. *Remarques de Mr. le President* Bouhier *sur la Dissertation Critique in vitam* A. PERSII FLACCI ap. eundem Schelhornium l. cit. p. 1133 sqq. Legi etiam merentur Bartholom. Pontii, Joan. Britannici, Jo. Bapt. Plautii, Anton. Foquelini, Philippi Argelati, Jo. Daniel. Heyden *vitae* PERSII, quae variis *Satyrarum* editionibus, & versionibus praemittuntur. Caspar. Masso *della vita, origine e patria di* AVLO PERSIO FLACCO, *Osseruazioni e racconto, in Genoua per Pietro Giov. Calenzani* 1667. in 4. Ludouico Aprosio *della patria d'* AVLO PERSIO FLACCO *Dissertatione, cavata dal Libr. I. delle hore pomeridiane* del medesimo. *Genoua* per medesimo 1664. in 4. Giacinto Vincioli *Lettera intorno alla patria di* PERSIO, *ed altre cose*, in *Raccolta d' Opuscoli scientifici e filologici* Tom. XIII. p. 181 sqq. Georgii Nicol. Kriegk *Dissertatio de* A. PERSIO FLACCO *Poeta satyrico Jenae* 1701. in 4. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* Lib. II. Cap. XII. p. 393 sqq. Tom. II.

Tom. II. p. 550 sqq. Jo. Nicol. Funccii *Tractat. de imminenti latinae linguae senectute* Cap. III. §. XXI sqq. p. 100 sqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 271 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. 2262 sqq. eminentissimi Principis A. M. Cardinal. Bibliothecar. QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixiensis P. I. p. 125 sqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 526. Tom. III. p. 170. 172 sqq. 179 sqq.

CCIIII.

SOLINVS de memorabilibus mundi diligenter annotatus & indicio alphabetico prenotatus, in 4. form. minor. folipr. 44.

Non ipsi vidimus editionem litteris gothicis excusam, sed notitiam illius, Anonymo bibliophilo cassellensi, grati referimus acceptam. In fine illius haec pauca occurrunt verba: *Impressum* Spire *Impens.* L. H. M. D. XV. (1515). Ad editionem ascensianam, illam excusam esse, Jodoci Badii testari videtur epistola quam in fronte gerit:

Jodocus Badius Ascensius *Magistro* Joanni de Falce *viro litteratissimo ac prudentissimo ciuiumque* Gandauorum *optimo Salutem plurimam dicit.*

Cum tue me dignitati amicorum prestantissime plurima debere iam pridem cognoscerem gauisussum quantulamcunque grati animi significationis faciunde occasionem obuenisse. Siquidem noui ingenium tuum argutissimarum rerum capax. Noui studia antiquissimarum & penitus abstrusarum indagatricia. Proinde cum L. IVLIVS SOLINVS *rerum memorabilium promus refertissimus in manus venisse calcographis dandus tam mutilus, tamque inuersus vt ab alio nemine preterquam*

a sei-

a seipso siqua ab inferis reuocari possit instaurari atque conuerti posse videretur: apposui tamen: quo tibi complaceam: manus: opeque chirurgica membrorum refeci multa: direxi in pristinam formam plurima: resecui autem: quod nondum putrefacta aut sacro igni correpta videbantur nulla. Addidi autem marginibus annotamenta, & fronti non aspernandum indicem. Quam opellam tuo nomini nuncupatam in partem accipias bonam rogamus. Vale ex officina nostra litteraria ad idus Julias. Anni M. D. XII. (1512). Neque editionis *parisiensis* an. 1512. neque *spirensis* an. 1515. Michael Maittaire notitiam quamdam habuisse videtur.

Auctores, qui de SOLINO, & variis libri *de mirabilibus mundi*, editionibus exposuerunt, nominauimus Tomo I. p. 121 sqq.

CCV.

IVVENALIS cum tribus commentariis videlicet Domitii Calderini, Georgii Merulae, nec non Georgii Vallae, in fol. folior. 146.

Quo tempore editio, charactere litterarum romano exscripta, in lucem exierit, non constat. Si coniecturae locus fuerit, id posterioribus seculi XV. annis, aut initio seculi XVI. factum esse existimaremus, cum passim litteris illa ornata est florentibus, & in notis, nonnulla auctorum graecorum loca, characteribus graecis expressa conspiciuntur. Loci & typographi mentio hisce verbis in calce mentio facta est: *Impressum* Venetiis *per* Symonem biuilaqua Papiensem. Adnotauit editionem Michael Maittaire in *Annal. typograph.* Tom. I. p. 758.

De IVVENALE iam supra p. 769 sqq. nonnulla dicta fuerunt, quae videsis.

Historia Domitii de Calderiis siue Calderini, multis adhuc difficultatibus obnoxia est. Alii enim cum Paullo Iouio in *Elogiis doctor. viror.* p. 51. Calderiam, (*Caldiero*) veronensis agri oppidum, calidis aquis nobile, Domitium protulisse, alii cum Scipione Maffeo Hetruscorum Marchione doctissimo Torae ad lacum benacensem (*Tory nel' lago di guarda*) illum esse prognatum existimant. Ex tractu autem veronensi illum esse oriundum, extra omnem dubitationem positum est, cum ipse, in scriptis suis, se adpellauerit veronensem. Auctores de' *Giornale de' letterati d'* Italia Tom. XIII. p. 454. & Bernardus de la Monnoye in *Remarques* sur les *Jugemens des Savans* d' Adr. Baillet Tom. II. P. I. p. 354. illum proprio nomine Dominicum adpellatum, nomen vero, more illorum temporum vsitatissimo, ab illo, in Domitium esse mutatum scribunt, id quod Scipio Marchio Maffei, quo nescimus fundamento, in Verona *illustrata*, negat. Inter criticos sui seculi, insignem occupauit locum, & iam anno aetatis XXIIII. a Paullo II. pontifice, Romam arcessitus fuit, vt linguam ibi profiteretur graecam, a Sixto autem IIII. Secretarius apostolicus constitutus fuit. Cum hominibus sui seculi criticis, & in primis cum Angelo Sabino, quem Fidentini nomine perstringit, Angelo Politiano, Nicolao Perotto, quem Brotheum adpellat, grauissimas exercuit inimicitias, & oblata quauis occasione, vehementer in illos inuectus est. Exstant illius rei luculenta specimina in eminentiss. QVIRINI *Specimine variae litteraturae* brixiens. P. I. passim, praecipue p. 149 sqq. Conf. Paull. Iouii *elogia doctorum virorum* l. cit. vbi hac ratione de illo scribit: *Eum acri flagrantique ingenio ad gloriam anhelantem* Bessarion *Cardinalis excepit, & extulit Exinde, quum* Romae *profiteretur & obscura sensa duriorum poetarum admirabili reconditae lectionis testimonio, dilucidasse, litterarii splendoris adsertor, ac omnis obscuritatis illustrator adclamatus est. Verum editis interpretationum commentariis, peracerbas,*

sed

sed iuuentuti maxime vtiles, cum aemulis simultates exercuit. Ambitioso quidem, & nimis aculeato dicendi genere ex aliena inscitia (dum intemperanter perstringit atque remordet) nomen quaerens, eo modo, aetate, laudeque florentem, sed imbecilli stomachi temperaturam nimiis lucubrationibus exterentem: quum digna multis seculis opera conciperet, rapida febris eripuit. Celebrante funus academia, nobilis iuuentus cum lacbrymis vestem mutauit: mortem vero vel aemuli, & principatum adfectantis, Politianus *his carminibus prosequntus est:*

Hunc Domiti *siccis tumulum qui transit ocellis,*
Vel Phoebi *ignarus, vel male gratus homo est.*
Intulit hic vatum caecis pia lumina chartis,
Obstrusum ad Musas hic patefecit iter
Hunc Verona *tulit, docti patria illa* Catulli:
Huic letum atque vrnam Roma *dedit iuueni.*

Eiusdem Scazon

Asta viator, puluerem vides saerum
Quem verticosi turbat vnda Benaci
Hoc mutat ipsum saepe Musa Libethron,
Fontemque Sisyphi, *ac vireta* Permessi,
Quippe hoc Domitius *vagit solo primum,*
Ille, ille doctus, ille quem probe nosti
Dictata dantem Romulae *iuuentuti*
Mira eruentem sensa de penu vatum.
Abi, Viator, sat oculis tuis debes.

E viuis ereptus dicitur admodum iuuenis, anno 1477. quo vero mortis genere, & quo aetatis anno, id factum fuerit, inter scriptores nondum conuenit. Alii cum P. Jouio l. cit. illum febre correptum, alii cum Raphael. Maffeo volaterrano *Commentar. vrbanor.* L. XXI. fol. CCXXIII. edit. *ascens.* 1511. ex pestilentia decessisse scribunt. Idem prodit Lucii Phosphori, Episcopi signiensis Epigramma

Te scelerata lues sexta trieteride nondum
Bis, Domiti, *elapsa mittit ad elysios.*

 Raphael

Raphael Volaterranus l. cit. & Leander Alberti in *Descriptione* Italiae p. 722. eum aetatis anno XXX. alii XXXII. & alii denique XXXIIII. mortuum esse contendunt. Vid. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 719. not. D. Niceron *Memoires* Tom. XXX. p. 75. qui illum cum Scipione Maffei, ab impietatis suspicione, in quam ex aduersariorum calumnia venisse scribunt, liberare studuit. Conf. de illo praeter scriptores iam nominatos, Jo. Trithemii *de scriptor. eccles.* Cap. DCCCXXXIIX. p. 200. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 174. Casp. Barthii *Animaduers. ad* Statii L. V. Silu. III. p. 483. Jos. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. III. p. 883 sqq. L. V. p. 165 sqq.

Georgius Merlani, Alexandrinus statiliensis, abiecto patrio cognomine, Merulam se nominari maluit, & origine romanum finxit, qua re effecit, vt viri quidam docti, satyris & scommatibus illum peterent. Eminet inter illos Gabriel Pauero-Fontana, qui edidit scriptum nostra aetate rarissimum, hoc insignitum titulo: *Ad* Bernardum Justinianum *Senatorem* venetum Gabrielis Paueri Fontanae placentini, *in* Georgium Merlanum Merulam *Merlanica prima, Mediolani* 1481. in 4. Natus dicitur circa annum 1420. & quadraginta amplius annos, cum Venetiis tum Mediolani iuuentutem docuit. Ob variae eruditionis laudem celebratus, a viris principibus, & suae aetatis doctissimis, maximo in honore habitus fuit. Inter ceteros, illius in primis eruditionem magni fecit Angelus Politianus, & in libris suis, passim, summis extulit laudibus. Posteaquam autem ex litteris, & sermone multorum, cognouisset Politianus, Merulam in vulgus spargere maledicta, aduersus *Miscellanea* sua, infensum se eidem exhibuit, id quod in primis *Epistolarum* testatur *liber vndecimus*, in quo vehementer in eum inuectus fuit. Praeter Politianum vulgatis in varios auctores *Adnotationum* libellis, inimicos sibi reddidit Merula, praeceptorem suum Philelphum,

phum, Calderinum & Galeottum, quorum in libros acerbius censuram exercuerat, eorumque errata, vel praetermissa notauerat. *Periit*, vt Paull. Iouius in *elog. doctor. viror.* p. 87. ait, *exactae aetatis senex, mense Martio ann.* 1494. *tonsillis faucis occupantib.* Politiano *obiter vehementi metu liberato, cum in miscellaneam eius centuriam: cohortes & alas, quae impetu obruerent, emissurus esse diceretur.* Sepulchro eius in aede eustorgiana, hoc epigramma a Lancino inscriptum dicitur:

Vixi aliis inter spinas, mundique procellas,
Nunc hospes caeli, Merula, *viuo mihi.*

Scripsit Cornelius Vitellius, corinthius, *Defensionem* Plinii *&* Domitii Calderini *contra* Georgium Merulam, alexandrinum, quam inseruit Ianus Gruterus, *Lampadi siue Faci artium liberalium* Tom. I. p. 583 sqq. edit. *Francof.* 1602. in 8. in qua Merulam mirifice depexum dedit. Vt dictis fides constet, particulam tantummodo ex epistola praemissa ad Hermolaum Barbarum heic addere licebit: *Cui parcere potest* Georgius, *qui ne praeceptori quidem pepercit? Nam in tam rabidam insaniam incidit, vt ea de* Philelpho *praeceptore suo, viro in vtraque lingua doctissimo scripserit, quae de sordidissimo lenone, & spurcissima sentina, parricidaque crudelissimo dici possent, qua discipuli insolentissimi ingratitudine commotus, vt par erat, octogenarius senex, tanto dolore conflictatus est, vt triduo vitam exhalauerit, ita solus* Georgius Merula *hac nostra tempestate non solum in praeceptorem ingratissimus inventus est, verum etiam praeceptoris bene meriti interfector. Quid quod se* αὐτοδίδακτον *homo nequam & impudens appellat, quasi ex seipso, sine vllo praeceptoris auxilio litteras didicerit? cum quidquid eruditionis in eo sit, quae quam sit modica —— ostendemus, id ex commentariis* Tortelii, Laurentii vallensis, Trapezuntii, Pomponii *& aliorum excerpserit. Nam commentarios in* IVVENALEM *non prius edere voluit quam* Guarini, Omniboni, Sabini, *&* Calderini *in eundem auctorem*

rem commentaria diligenter excusserit, & tamen in omnes ingratissimus inuehitur, & inter legendum, vel potius inter garriendum —— mordet, lacerat, laniat, & eorum obtrectatione sibi famam quaerit. Quam ob rem cum hominem tam temerarium, audacem, impium, perditum in me conuiciis grassantem viderem, non absurdum putaui, si aliquantum maledico conuiciatori, non ferendam dicacitatem excuterem, & maxime si id non sine aliquo rei litterariae emolumento fieret. Itaque collegi locos aliquot inuectiuae ipsius in Calderinum, *in quibus fatuum litteratorem errasse luce clarius ostendimus. Sed haec quidem praelusio quaedam erit, non enim in praesens copias omnes educere decreuimus, sed his paucis tanquam leui, vt aiunt, armatura praeludium inceptantes, missilibus velitum more hostem petemus, mox vero instructa acie, totaque phalange admota, in apertum certamen descendemus, cum mihi non iniucundam victoriam, ipsius in* IVVENALEM *Commentarii, & deprauationes* plautinae *exhibiturae sint* &c. Euulgauit contra Cornelium Vitellium, Merulae obtrectatorem, *legendam* Paullus Romuleiensis *pro* Georgio *apologiam Venet.* 1482. in 4. quam Leo Allatius libro IIII. *συμμίκτων*, quem meditabatur, edere constituerat, sed minime promisso euentus respondit. Conf. de Georgio Merula, Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 230. Paull. Jouii *Elogia doctor. viror.* p. 86 sqq. Gerard. Joan. Vossii *de Historicis latinis* L. III. Cap. IIX. p. 544 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 360 sqq. Tom. II. P III. p. 316. *Giornale de' letterati d'* Italia Tom. XVII. p. 291 sqq. Tom. XIIX. p. 334 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinitat.* L. XII. p. 214 sqq. Niceron *Memoires* Tom. VII. p. 86 sqq. Eminentissimi ANGEL. MARIAE QVIRINI *Specimen Variae litteraturae* brixiensis P. I. passim, in primis p. 1 sqq. *die hamburgische Bibliotheca historica* Centur. VI. Artic. VI. p. 26 sqq.

De Georgio Valla vid. auctores, quos nominauimus Tom. I. *Adparat. litterar.* p. 717.

CCVI.

Germania CORNELII TACITI. Vocabula regionum enarrata, & ad recentes adpellationes adcommodata. Harminius VLRICI HVTTENI. Dialogus, cui titulus est Julius. Recens edita a Philippo Melanthone. *Wittebergae per Joannem Lufft.* 1557. in 8. folior. 79.

Haec opusculorum collectio raro hodie occurrit.

TACITI *de situ & moribus & populis* Germaniae *libellus* inuenitur fol. 1 - 19.

Arminius *dialogus* huttenicus, *continens res* Arminii *in* Germania *gestas*, exstat fol. 20 - 31. Iste *dialogus* quem Eobanus Hessus carmine ornauit latino elegiaco, primum prodierat *Hagenoae* 1529. in 8. Insequit illum quoque Simon Schardius *Scriptoribus rer.* germanicar. Tom. I. p. 214 sqq. edition. Hieron. Thomae, *Giessae* 1673. in fol. Nicerono teste in *Memoires* Tom. XV. p. 299. adiectus etiam fuit Joannis Henrici Hagelgans *Dissertationi de prisca* Germanorum *aetate*, *Coburgi* 1635. in 12. Colloquuntur in *dialogo* Arminius, Minos, Mercurius, Alexander, Scipio, Hannibal, Tacitus. Ipsum VLRICVM AB HVTTEN, istum non edidisse prima vice *dialogum*, haec Eobani Hessi docent disticha:

Ille (HVTTENVS) *suas patriae laudes, atque eruta passim*
Nomina digna legi fecit vbique legi.
E quibus vnus hic est, quem condidit ipse libellus,
Sed non auspiciis edidit ipse suis.
Namque immatura praereptus morte, reliquit
Hunc quoque ceu partem funeris esse sui.
In quo si qua leges non qualia forte requiras,
Parte bona veniam quo mereatur habet.

Condidit HVTTENVS, *non edidit, ergo futurum*
Quod fuerat melius coniice quidquid erat
Hunc tibi Mauritius *gentili* HVTTENVS *honori*
Fidus, ab aeternis noctibus adseruit.
Hic ferus Arminius *patriis qui victor in armis*
Adstixit vires Martia Roma *tuas.*
Qui nisi adbuc iuuenis periisset fraude suorum,
Tu dominus Tyberis Rhene *futurus eras*
Hunc quod habes patriae lector studiose libellum,
HVTTENO *debes munera prima tuo.*
Altera Mauricio, Joachimo *tertia*, *nobis*
Quarta, aliquis nobis si locus esse potest.

Tertium in collectione occupant locum, *Vocabula regionum & gentium, quae recensentur in* TACITI *libello de situ, & moribus & populis* Germaniae fol. 32-45. Auctor Philippus Melanchthon epistolam praemisit nuncupatoriam, *ad illustrem & generosum Dominum*, D. Dauidem Vngnad *Baronem in* Sonnek & Frauenburg *&c.* in qua de vtilitate, quae ex lectione huius collectionis, quam edidit, in quemlibet redundet, nonnulla praefatur. Inseruit istum commentariolum, *scriptoribus* suis *rerum* germanicarum Simon Schardius Tom. I. p. 77 sqq. edit. cit. Sequitur

Iulius *dialogus*, *viri cuiuspiam eruditissimi*, *festiuus sane ac elegans*, *quomodo* Julius II. P. M. *post mortem coeli fores pulsando*, *ab ianitore illo* D. Petro, *intromitti nequiuerit*, *quanquam dum viueret sanctissimus, atque adeo sanctitatis nomine appellatus, totque bellis foeliciter gestis praeclarus, Dominum coeli futurum se esse sperarit.* *Interlocutores* Julius, *Genius*, D. Petrus. *Lector risum cobibe.* fol. 46-73. Disceptatum fuit inter viros doctos, an haec satyra Erasmo Roterodamo, an Coelio Secundo Curioni, an Fausto Andrelino, an vero Vlrico ab Hutten tribuenda fuerit. Conf. Vincentii Placcii *Theatr. Anonymorum* p. 372. Ab Erasmo, & Hutteno illam, iuncto studio, esse compositam prodidit Hermannus Wittekindus in libello, qui inscribitur:

scribitur: *Jesuitas singulares SS. pontificiae Maiestatis hoc tempore vindices falso & frustra negare Papam* Johannem IIX. *fuisse mulierem*, p. 42. edit. *Amberg.* 1609. in 8. Strenue autem, se esse auctorem negauit Erasmus Lib. XII. *Epistol.* I. col. 575 sqq. edit. *londinens.* 1642. in fol. vbi ad Laurentium Cardinalem Campegium scribit: — *dialogi cuiusdam suspicionem mihi moliuntur impingere. Is vt ex argumento satis constat, scriptus est in odium diui* Julii P. M. *schismatis tempore, sed a quo incertum, ante quinque annos degustaui verius quam legi. Post reperi in* Germania, *apud quosdam descriptum, sed variis titulis. Quidam testabantur* Hispani *cuiuspiam esse, sed suppresso nomine, rursus alii* Fausto *poetae tribuebant, alii* Hieronymo Balbo. *Ego quid de his coniectem non habeo, subodoratus sum quoad licuit, verum nondum peruestigaui, quod animo meo faceret satis. Ineptiit quisquis scripsit, at maiore supplicio dignus, quisquis euulgauit. Ac miror esse, qui solo styli argumento mihi obtrudere parent, cum nec mea sit phrasis, nisi prorsus ipse mihi sum ignotus, nec mirum sit futurum, etiamsi qui in oratione nonnihil referrent* erasmicum, *quum verser in manibus omnium, & referimus fere, in quorum assidua lectione versamur. Neque desunt hic qui iactitent* tuam *quoque* celsitudinem, *propemodum in eam suspicionem adductam esse. Quod mihi certe nunquam persuadebitur, donec persuasum erit non esse vana quae de doctrina prudentiaque eius admirabili passim a summis viris praedicantur* &c. Joannes Wolfius illam inseruit Tom. II. *Lectionum memorabilium & reconditarum, Lauingae* 1600. p. 61 sqq. titulo: F. A. F. quae literae sine dubio Faustum Andrelinum Foroliuiensem designant, *Poetae regii libellus de Obitu* Julii 2. *Pontificis Maximi.* Ad veritatem proxime accedere videntur, qui Vlricum ab Hutten illius esse auctorem pronunciant. Praeter varias editiones, quas adtulit Jacobus Burckhardus in *Commentario de fatis & meritis* Vlrici de Hutten P. II. *Wolfenbüttel.* 1717. in 8.

p. 302 sqq. & P. III. *ibid.* 1723. p. 308 sqq. Niceron in *Memoires* l. cit. p. 296. inuenitur etiam Tomo II. *Pasquillorum* p. 123 sqq. Prima editio prodiisse dicitur iam anno 1517. in 4. Exacta dialogi deprehenditur recensio in Jacob. Burckhardi l. cit. in *Nachrichten von einer hallischen Bibliothek* Tom. II. p. 405 sqq. Eandem editionem, quae a S. R. auctore der *Nachrichten von einer* hallischen *Bibliothek* l. cit. describitur, se possidere adfirmauit, anonymus noster cassellensis, manu Vlrici ab Hutten passim notatam, qui etiam praeter nomen suum, alteri tituli paginae, epigramma latinum in hunc *Dialogum* adscripsit. Conf. P. Baile *Dictionaire Historique & critique* Tom. II. p. 1574. not. N. Sequitur satyram in collectiuncula

CONRADI CELTIS *de situ & moribus* Germaniae *carmen*, versibus hexametris conscriptum fol. 74—79. Exstat etiam apud Simon. Schardium l. cit. Tom. I. p. 226 sqq. Niceron in *Memoires* Tom. XVI. p. 388. editionem memorauit *argentoratensem* 1610. in 8. Vid. de CONRADO CELTE PROTVCIO, quae in *Analectis* nostris *litterariis* p. 230 sqq. diximus, quibuscum conf. merentur Melchior. Adami *vitae philosophor.* Germanor. p. 13 sqq. Joan. Fichardi *vitae viror. illustr.* fol. 81 sqq. Jacobi Bruckeri *Ehrentempel der* deutschen *Gelehrsamkeit* Dec. IIII. p. 128 sqq.

CCVII.

LVCII ANNEI FLORI *Illustris Historiographi* Epitomata quattuor. quibus scite collegit que bella populus Romanus domi forisque gessit. quibus viris & artibus imperium peperit. & partum auxit. & auctum ad summum fastigium: suis viribus euertit: & euersum tandem per Cesarem Augustum sublimius erexit.

Ad

Ad Lectorem.

Quamuis contingas annosum Nestoris euum
Tithoni vincas secula longa senex.
Tu tamen imprudens dicere puer nisi noris
Quae prius acta sient. quae tua Clotho foret
Quo sapias igitur puerilis inertia cesset
Martigene gentis prodita gesta legas.
in fol. folior. 38.

Annus editionis, litteris gothicis impressae, in fine non designatur, vbi tantummodo haec leguntur verba: Liptzk *impressum per* Jacobum Thanner. Joan. Henric. Leichius illam adtulit in *Annal. typogr.* lipsiensf. p. 103. Praemittitur excerptum *ex oratione* Philippi Beroaldi *habita, in enarratione* Titi Liuii *ac* Sillii Italici *continente hystorie laudem.* Legitur *oratio* in collectione *Orationum & praelectionum* Ph. Beroaldi *ascensiana* 1513. in 4. fol. VII sqq. In fine adiicitur FLORO particula *e capite quarto racemationum* Baptistae Egnatii Veneti, in qua, L. FLORI locus, vbi de Triumuiratu Caesaris, Antonii, & Lepidi agitur, *a corruptorum malignitate pulcherrime* vindicatur. Illam sequitur L. FLORI *Epitomatum quatuor librorum tabula.*

De L. ANNAEO FLORO, gente vt videtur Hispano, cuius aetas incidit in tempora Traiani, & de variis illius editionibus, legi poterit Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. II. Cap. XXIII. p. 488 sqq. Tom. II. p. 776 sqq. Jo. Nicol. Funccii *de imminenti latinae linguae senectute tractat.* Cap. VIIII. §. LXXI sqq. p. 595 sqq. Gerard. Joan. Vossii *de Historicis latinis* L. I. Cap. XXX. p. 148 sqq. Nicol. Antonii *Bibliotheca* hispana *vetus* Tom. I. p. 80. *Histoire literaire de* France Tom. I. P. I. p. 255 sqq. Jaqu. George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire historique & critique* Tom. II.

Litt. F. p. 63 sqq. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 68 sqq. Caroli Andreae Duckeri *praefatio*, quam recentissimae editioni, *cum integris* Salmasii, Freinshemii, Graeuii, *& selectis aliorum animaduersionibus Lugd. Bat.* 1722. & haud ita pridem, denuo euulgatae praemisit. Quae omnium prima dicenda fuerit editio, viri critici definire non sustinent. Variae enim exstant editiones, quae sine die, vt aiunt, & consule, in lucem exierunt; Describuntur ab auctore de l'*Histoire litteraire de* France, a Jo. Alb. Fabricio, a Jaqu. Georg. de Chaufepié ll. citt. Exstat inter illas editio, *Parisiis* in domo Sorbonae, vt Andr. Chevillier in *l'Origine de l'Imprimerie de* Paris, videtur, circa annum 1470. ab Vlrico Gering, Martino Crants & Michael. Friburger in 4. excusa, quae plerumque pro omnium prima venditatur. Editor illius fuisse videtur Robertus Gaguinus, cuius in ea editione reperitur epigramma:

Robertus Gaguinus LVCII ANNEI FLORI *lectoribus salutem optat.*

Quos nulla in terris concluserat ora, Quirites
Haec FLORI *obstrictos parua tabella capit.*
Et quaeque eximia produxit Liuius *arte,*
Bella, duces, pompas, rite coacta tenet.
Quo vere exemplo vobis sperate futurum,
Qui fama & quaestu fertis in astra gradum.
Post tumidos nisus, post saeua pericula fortis
Ad manes raptos vos breuis vrna teget.

Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 293. Nescimus an eadem, aut vt nobis quidem videtur, diuersa sit editio, quam auctores de *l'histoire literaire de* France l. cit. p. 260. adiuncto Justino, & Sexto Rufo, ex officina typographica Joannis de Bonnemere in 4. non addito anni indicio, prodiisse & Joannem Lermite de Montmirel, cuius epigramma initio voluminis legitur, editorem esse prodiderunt. Conf.

Conf. Jaqu. George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire historique & critique* l. cit. p. 65. not. F. Inter versiones gallicas FLORI, principem facile obtinet locum, & illius editiones admodum rarae sunt, quae a Philippo aurelianensium Duce, Ludouici XIIII. Gall. regis fratre, composita dicitur. Prima editio hunc prae se fert titulum: *Epitome de l'Histoire* romaine, *depuis la fondation de* Rome, *jusqu'à l'an 700 par* L. ANN. FLORVS, *mis en* François *sur les traductions de* Monsieur Frére vnique du Roy; *avec une Table chronologique, & des Remarques par* François de la Mothe-le-Vayer, *Paris* 1656. in 8. vid. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 135 sqq. vbi ait: *La traduction attribuée à* Monsieur, *est vrai-semblablement de* l' Abbé le Vayer; *les Remarques qui y sont jointes, sont sçavantes & curieuses, &* Coeffetau *y est fort critiqué.* Conf. J. G. de Chaufepié *Dictionaire* l. cit. p. 66. qui editionem adfert an. 1661. sine loci & Impressoris indicio in 8. euulgatam. Recentiorem an. 1670. memorauit Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. latin.* Tom. II. p. 783.

CCIIX.

AVSONII *peonii poete lepidissimi* Precatio matutina ad omnipotentem Deum. in 4. folior. 4.

Sunt quidem inter viros doctos, & inter illos praecipue Olaus Borrichius in *Dissert.* II. *de poetis latinis* p. 73. Christophor. Hendreichius in *Pandect.* brandeburg. p. 360. Guil. Caue in *Historia litterar. scriptor. eccles.* p. 241. Philippus Brietius in *syntagmate de poetis* latinis *veteribus*, quod libro praefigitur, quem hoc edidit titulo: *Acute dicta omnium veterum poetarum* latinorum, *Paris* 1664. in 12. L. IIII. p. 50. Andreas

dreas Christian Eschenbach in *Dissert. de poetis christianis sacris* Sect. II. §. VII. in *Dissert. academicis* p. 95 sqq. Ezechiel Spanhemius *de praestantia & vsu numismatum antiquorum* Tom. II. *Amstelod.* 1717. in fol. Dissert. XII. Sect. II. §. IIII. p. 414. Ludouic. Anton. Muratorius in *Anecdotis Biblioth.* ambros. Tom. I. p. 114. qui AVSONIVM ethnicum fuisse auctorem pronunciant, & poemata, quae religionem prae se ferunt christianae religioni addictis, composita esse statuunt. Et ad illa poemata, *precationem* in primis referre solent *matutinam*, quae particula tantummodo poematis est, quo totius diei negotium descripsit poeta, & *Ephemeridis* titulo insigniuit. AVSONIVM quidem *Ephemeridis*, sed *precationis matutinae* auctorem esse existimant Paullinum iuniorem pellaeum burdegalensem, AVSONII nepotem. Sequuntur ea in re Mariangelum Accursium, qui in *Diatribis* suis *ad* AVSONIVM *Romae* 1524. in fol. editis, in particula quadam MS. exemplaris Hieronymi Aleandri nomen Paullini inscriptum, se vidisse, adfirmauerat. Sed praeter alios, sua illos opinione deceptos existimat Julianus Floridus, canonicus carnotensis, qui in notis in AVSONIVM, quem in vsum Delphini, Paris. 1730. in 4. edidit, p. 90. nullam se videre ait rationem, cur haec *ephemeridis* pars AVSONIO abiudicetur, quae cum ceteris tam bene congruat, nisi tota *Ephemeris* AVSONII negetur esse. Conf. Christ. Daumii *Syllabus Poetarum veterum christianorum*, quem Benedicti Paullini Petrocorii, poemati *de vita* B. Martini *cum* Franc. Jureti, *aliorumque notis Lips.* 1681. in 8. edito praemisit, vbi plures nominat scriptores, qui *precationem matutinam*, Paullino tribuunt. Disertis autem verbis AVSONIVM & christianum, & *orationis matutinae* auctorem esse, vt alios iam taceamus, prodiderunt Jo. Nicol. Funccius in *Commentar. de vegeta latinae linguae senectute, Marburg.* 1744. in 4. Cap. III. §. XXXIIII. p. 194. P. Baile in *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 402. not.

not. D. Joan. Baptist. Souchay, Reg. Inscript. & human. litterar. Academ. parisin. Socius in *Dissertat. de vita & scriptis* AVSONII, quae editioni *in vsum Delphini* modo memoratae praefigitur §. X. & XI. p. XXIIII sqq. qui illam *precationem*, in peruetusto codice lugdunensi, inter AVSONII carmina occurrere scribit.

Editio, cuius in articuli fronte exhibuimus titulum, charactere litterarum gothico expressa est, & in fine, praeter typographi insignia, haec refert verba: *Impressum* Liptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolensem *Anno salutis nostre 1. 5. 00.* Vid. Jo. Henric. Leichii *Annal. typograph.* lipsiens. p. 77. Quod ad lectionem carminis adtinet, variis in locis, diuersum est ab illo, quod in editione *in vsum Delphini* legitur. Initium tale est:

Omnipotens quem mente colo pater vnice rerum.

Versus octauus cum octo sequentibus

Ipse opifex rerum, rebus causa ipse creandis
Ipse Dei verbum, verbum Deus, anticipator
Mundi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante
Quam iubar, & rutilas caelum illustraret Eous:
Quo sine nil actum, per quem facta omnia: cuius
In caelo solium: cui subdita terra sedenti,
Et mare, & obscurae chaos insuperabile noctis
Irrequies, cuncta ipse mouens, vegetator inertum.

omissi sunt. Versus 33. hac ratione legitur:

Sit satis antiquam serpens quod prodidit Euam.

versus 45. & 47.

Suscipiens altare sacrae libamina vitae
Vnigenae cognosco Patrem mixtumque duobus.

v. 51. *Quaero nec carnis numen coniecto sub extis.*
v. 58. *Da pater huic nostro fieri rata vota precata.*
v. 65. *Nulla sit: & bene posse adsit tranquilla potestas.*

v. 77

v. 77. *Tempora: cunctanturque dies: procul exige quaeso.*
v. 82. *Filius ex vero verum de lumine lumen.*
v. 84. *Consona quem celebrat modulato carmine plebes.*

Praeter scriptores iam citatos, res, quae ad AVSONIVM poetam, qui post varia munera & dignitates, quas sub Imperatoribus romanis seculi IIII. gessit, eodem seculo exeunte, in praedio, in quo versabatur nouerino (*Nouerum*) mortuus est, exposuerunt Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. latin.* L. III. Cap. X. p. 582 sqq. Tom. III. p. 106 sqq. Albert. Petr. Paull. Fil. Rubenius in *Dissertat. de vita* Fl. Mallii Theodori V. C. *in qua non tantum* Theodori, *sed &* AVSONII *dignitates ac illorum temporum historia illustratur, Vltraiecti* 1694. in 12. pp. 120. Godofr. Kupffender in *Dissertatione de* AVSONIO *poeta Viteberg.* 1677. in 4. Conf. *Vita* AVSONII ex Josephi Scaligeri, Eliae Vineti, Petri Criniti, & Lil. Gregor. Gyraldi, de illo narrationibus composita, quae adiecta est AVSONII *Operibus*, a Jacobo Tollio, *Amstelod.* 1671. in 8. editis, p. 812 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 382 sqq. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 483 sqq. 525.

CCVIIII.

CL. CLAVDIANI, *Principum Heroumque Poetae praegloriosissimi*, Quae Exstant Caspar Barthius Ope septemdecim Manuscriptorum Exemplarium restituit: Commentario multo locupletiore, grammatico, critico, philologico, historico, philosophico, politicoque ita illustrauit: vt auctor pretiosissimus omni aetati, scholasticae, academicae, auli-

aulicae, politicaeque esse debeat ex commendato commendatissimus. *Francofurti apud Joannem Naumannum, Bibliop. Hamburgensem Anno 1650.* in 4.° pp. 111. & 1371. non numeratis praemissis folior. 37. & errator. typographicor. indice folior. 16.

Testantur editionis raritatem *Bibliotheca* Kielmannsegg. Tom. II. p. 613. *Catalogus Bibliothec.* salthenian. p. 176. Praemissa hoc ordine legimus. Nimirum

I. *Series operis* exposita est. Alio enim ordine collocauit Caspar Barthius CLAVDIANI *poemata*, quam in aliis editionibus leguntur. Nam primo loco posuit *Heroum encomia*, quibus iunxit *libros III. de raptu* Proserpinae, ceteraque *poematia, gigantomachiam, epistolas, epigrammata.* His *primam partem poematum* CLAVDIANI absolui ait. In *secundam* retulit, *vituperia maleficorum hominum, libros* nimirum *II. in* Rufinum & *libros II. in* Eutropium, quos ideo persequi vatem scribit, dirisque & satyrico sale deuouere, exagitareue, vt absterreat paribus ausis hominum genus, cuius quidem admonitionem instructionemque profiteatur vtrimque. His adiecit *incerti auctoris laudem* Herculis, & replendis paginis *incerti auctoris de* Phoenice *carmen.*

II. In praemissis locum obtinet CLAVDIANI *vita* ex Lil. Gregor. Gyraldi *de* latinis *poetis dialogo IIII.* Sequitur

III. Casp. Barthii *Epistola dedicatoria* ad Christinam Suecorum Reginam, scripta Lipsiae Mense Maio 1650.

IIII. Eiusdem *carmen ad eamdem reginam, verae religionis adsertricem, & pacis christianae restauratricem,* Lips. d. XIIX. Nouembr. 1649.

V. Eiusdem *Carmen ad* Magnum Gabrielem de la Gardie *Comitem*, Lipsiam *cum festis omnium ordinum plausibus repetentem anno 1649. die praecedente festum* Michaelis. Effugisse videntur istae tres particulae notitiam Viri Cl. Joannis Arckenholz, qui omnia, quae ad historiam, reginae Christinae, illustrandam, facere poterant, insigni studio atque sollertia, congessit in den *historischen Merkwürdigkeiten die Kœnigin* Christina *betreffend*, *Amstelod. & Lipf.* 1751. II. Tom. in 4.

VI. Producuntur *Auctorum veterum*, *seniueterum*, *nonnullorum de recentibus de* CL. CLAVDIANO *testimonia*.

VII. *Praefatio ad lectorem* merita illius in CLAVDIANVM prolixe exponit, & opera futuro tempore edenda indicat.

IIX. *Index auctorum, quibus in concinnando commentario vsus est* Casp. Barthius, praemissis finem imponit. Quod ad C. Barthii *commentarium* adtinet, insignis doctrinae ille perhibet testimonium, quam ille ex adsidua, & fere incredibili, omnis aeui auctorum, lectione sibi comparauerat. Nicol. Hieronym. Gundling istum *commentarium* ideo *insignem* vocat, & *ein Hauptcollectaneenbuch*, in *Discours über* Christoph Aug. Heumanni *Conspectum Histor. litter.* Cap. IIII. §. CLXXXII. Tom. I. p. 1218. Dolendum est, quod egregius liber, plurimis typothetarum erroribus deformatus fuerit, vt solus eorum catalogus 15. folia, & dimid. repleat. Ipse sane Barthius hac de re conqueritur in *Commentar.* ad Papin. Statii Libr. V. Silu. I. Tom. I. p. 434. vbi ait: *Ad recentatam* CLAVDIANI *editionem, merito, vt longe vulgata digniorem, lubenter beneuolum lectorem remittimus. Prodiit cum haec vltimo relegeremus, is liber, sed pessime a typographis, per absentiam nostram acceptus. Vix enim vlla pagina est, non turpibus aliquot mendis inquinata, parsimonia editoris, qui idoneum correctorem non habuit.* Graeca

Graeca *fere omnia vitiata sunt.* Exſtant quidem editiones, quae annum 1654. & 1659. prae ſe ferunt, ſed adnotauit iam Joan. Albert. Fabricius Tom. III. *Biblioth. latin.* L. III. Cap. XIII. p. 154. non nouas eſſe editiones, ſed nouos tantum, vt, turpis lucri cauſſa, a bibliopolis fieri ſolet, titulos editioni an. 1650. eſſe praefixos. Vix XX. annorum iuuenis erat Caſp. Barthius, cum CLAVDIANVM commentario illuſtratum, prima vice in lucem emitteret, *Hanouiae in Bibliop. willieriano* 1612. in 8. quae editio admodum imperfecta, repetita fuit ibidem 1619. in 8.

CLAVDIVS CLAVDIANVS, alexandrinus, Aegyptius, ſeculo IIII. ad finem vergente floruit, & Imperatoribus Arcadio & Honorio adeo charus fuit, vt eum ſtatua publica honorandum cenſerent, cuius inſcriptio, quae Romae in aedibus Julii Pomponii Laeti, anno 1493 inuenta dicitur, exſtat in Jacobi Mazochii *Inſcription.* p. 8. in Jani Gruteri *inſcript. totius orbis* romani p. 391. Sunt vero inter viros doctos, & inter illos praecipue Auctores de' *Giornali de' letterati d'*Italia Tom. XXII. p. 400. qui hanc inſcriptionem, vt L. Cuſpidii *Teſtamentum,* a Julio Pomponio Laeto confictam eſſe exiſtimant. *Vita* CLAVDIANI, variis carminum editionibus praemiſſa conſpicitur. Eminet inter illas, quam dedit Janus Parrhaſius, Nicolaus Biſſius, & Philippus Argelati. Poſterior lingua hetruſca conſcripta, & *Corpori poetarum* latinorum *cum verſione* hetruſca editorum, Tomo XI. *Mediolani* 1731. in 4. praemiſſa eſt. Conſcripſit etiam CLAVDIANI *vitam,* & inter homines chriſtianos illum retulit Tomaſo Mazza in *Vita di* CLAVDIANO *poeta, con l'Apologia per il di lui Chriſtianeſmo, in Vicenza* 1668. in 12. qui libellus rariſſime hodie inuenitur. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* Tom. I. L. III. Cap. XIII. p 624 ſqq. Tom. III. p. 148 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de vegeta latinae linguae ſenectute Commentar.* Cap. III. §. LXVII ſqq.

p. 236 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 397 sqq. Nicol. Hieron. Gundling *fortgesetzte Historie der Gelahrheit Franckf.* 1746. in 4. Cap. II. p. 321 sqq.

Caspar siue Gaspar Barthius, S. R. I. Eques, Cüstrini, in Marchia, natus fuit anno 1587. Praecox eius ingenium, in prima statim iuuentute enituit, quam ob rem etiam ab Adriano Baillet in *Traité des Enfans devenus celebres par leurs études & par leurs écrits*, qui constituit Tom. V. des *Jugemens des Savans* edit. *Amsterd.* 1725. in 12. P. I. p. 258 sqq. inter ingenia praecocia relatus fuit. Omnem fere Germaniam & Italiam peragrauit, virosque sui temporis doctissimos, in sui admirationem adduxit. Ex itineribus redux factus, Lipsiae consedit, vitamque priuatam, in Musarum consortio, ad mortem vsque, quae accidit anno 1658. transegit. Hieron. Kromayeri *programma academicum, in eius obitum* prodiit *Lips.* 1658. in 4. Henning Wittenius illud, addito *operum* eius *catalogo*, inseruit *Memoriis Philosophor.* Decad. VII. p. 320 sqq. Ex Joannis Hülsemanni *Concione funebri*, lingua vernacula conscripta, & Jacob. Thomasii *sermone exequiali*, quae omnia lucem viderunt *Zwiccauiae* 1658. in 4. excerpta sunt, quae in Paull. Freheri *Theatro viror. eruditione claror.* p. 1546. leguntur. Legi in primis merentur Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 294. Niceron *Memoires* Tom. VII. p. 14 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. I. p. 457 sqq. Georg. Petr. Schultzii *Dissertatio epistolica II. de claris* Marchicis *Francof. ad Viadr.* 1706. in 4. p. 18 sqq. Georg. Andr. Vinholdi *Programma de* Caspare Barthio *Cygneae* 1713. in fol. Jacob. Bruckeri *Ehrentempel der* deutschen *Gelehrsamkeit* Decad. I. p. 34 sqq. *Commentariis* suis, quos in veteres auctores, in primis poetas conscripsit, non omne criticorum tulit suffragium, Joannes sane Clericus in *Bibliotheque choisie* Tom. I. p. 145 sqq. haec

talia,

talia, de illo pronunciauit: *Il y a des Commentateurs, qui sont si prolixes, qu'ils expliquent également ce qui est clair & ce qui est obscur. Ils amassent un nombre infini de passages paralléles d'autres Auteurs; même là où il n'y a rien de particulier, ni dans les choses, ni dans les expressions. C'est ainsi qu'a fait* —— Gaspar Barthius *sur plusieurs poëtes* latins. *On voit par là que ces gens-là avoient une grande lecture & qu'ils avoient travaillé long tems à ces recueils, mais qu'on en tire peu d'usage, quand il ne s'agit que des choses vulgaires.* Adseruantur adhuc in Bibliotheca lipsiensi academica, nonnulla Gaspar. Barthii scripta, quae lucem nondum viderunt publicam. Recensentur quaedam in den deutschen *Actis eruditorum* Tom. I. p. 925 sqq.

CCX.

SEX. POMPEI FESTI de verborum significatione Fragmentum Ex vetustissimo Exemplari Bibliothecae Farnesianae descriptum. *Permissu Superiorum. Impressum Romae Apud Georgium Ferrarium M. D. LXXXI.* (1581).

Schedae quae FESTI fragmento detractae apud Pomponium Laetum extabant. Ex Bibliotheca Fului Vrsini. pp. 196.

Notae in SEX. POMPEI FESTI Fragmentum Schedas & Epitomam. 8. folior. 31. si indicem in FESTI fragmentum & schedas, folior. 10. & Addenda folior. 3. exceperis.

Quamquam hoc SEXTI POMPEII FESTI *fragmentum*, cum *schedis* illi *detractis*, variis FESTI *de verborum significatione* editionibus, & splendidissimae etiam editioni *in vsum Delphini*, quam recudendam

 curauit

curauit Joannes Clericus *Amstelodami sumtibus Huguetanorum* 1699. in 4. adiectum fuit, nostra tamen editio, admodum rara, a viris doctis, atque eiusmodi rerum aestimatoribus, studiose conquiri solet. Nullum quidem per omnem librum editoris exstat vestigium, nisi quod in titulo *Schedis* FESTI *fragmento detractis*, praemisso, illae *ex Bibliotheca* Fuluii Vrsini prodiisse dicantur. Cum enim is vidisset, in editionibus, quas Antonius Augustinus episcopus tarraconensis, e codice ex Illyrico aduecto, & in Bibliotheca farnesiana seruato, *cum Animaduersionibus Venetiis* 1560. in 8. & Josephus Scaliger *castigationibus* suis *Paris.* 1575. in 8. in lucem emiserant, nonnulla reperiri, quae viris istis, cum *schedae* describerentur, exciderant, hasce antiquitatis reliquias, nonsolum de nouo inspexit, sed ex aliquot locorum collatione statim animaduertit, si *fragmenti* huius *schedae* ad fidem archetypi exemplaris repraesentarentur, fore, vt quae mutila mancaque in iis fuerint, omnes antiquitatis studiosi facilius ea certiusque diuinare possint. Curauit itaque paginas ipsas, eo, quo FESTVS scripsit, ordine, numero versuum in singulis pagellis, & litterarum in vno quoque versu, nec aucto, nec diminuto, ita vt sunt in exemplari, qua potuit diligentia describendas. Quid? quod partem paginarum mutilam, habita spatii, quod supplendum fuit, ratione, infinitis locis suppleuit, multa ex Antonii Augustini, & Josephi Scaligeri Scriptis mutuauit, & multa praeterea de suo addidit; non quidem quod vera ea esse, aut ita FESTVM scripsisse existimauerit, sed vt virorum criticorum ingenia excitarentur, ad bene de hoc FESTI *fragmento* merendum. Ea autem supplementa, litterarum varietate, & notis etiam quibusdam additis, ab antiquo distinxit. Quod vero ad *Schedas* adtinet, quas a Marullo habuisse dicitur Pomponius Laetus, illas a *Fragmento* FESTI, separauit Fuluius Vrsinus, quod earum archetypum exemplar non exstiterit, & pars altera paginarum, quae margini propior, ab igne mutilata fuit,

negle-

neglecta ab iis, qui tunc *fragmentum* descripserunt, desiderata fuerit. Illas autem *Schedas*, quas edidit, e doctissimi viri exscriptas esse ait chirographo, aliis editionibus non modo emendatiores, verum etiam aliquot locis auctiores, vt si qua praeter haec in vulgatis sint, ea plane non esse FESTI credendum sit, sed e Paulli *epitoma*, aut aliunde petita. His omnibus vltimo loco, addidit perbreues quasdam notas, earum tantum rerum, quae ab aliis praetermissae videbantur. Ea vero, quae iam heic exposuimus, nos docuit Fuluii Vrsini *praefatio*, *notis in* SEXTI POMPEII *Fragmentum*, *Schedas*, *&* *epitomam* praemissa. Istae *notae*, quae in Joan. Clerici editione textui subiiciuntur, in romana editione, *schedis* in fine adiectae sunt. Excipit illas copiosissimus *in* FESTI *fragmentum & schedas index*. In calce voluminis haec oculis subiiciuntur verba: Romae, *apud* Vincentium Accoltum. *M. D. LXXXII.* (1582). Qua ratione personatus Yuo Villiomarus, Aremoricus, siue Josephus Scaliger, sententiam suam, de hac Fuluii Vrsini exposuerit editione, verba illius lectores docere poterunt, quae exstant in *libro Animaduersionum in locos controuersos* Roberti Titii *Paris.* 1586. in 8. p. 7. *Annon* SEX. POMPEIVS FESTVS, *indignis modis acceptus esse visus est, quod ab homine* Gallo *illustratus, magno studiorum fauore exceptus est. Itaque* Romae *editus cum iisdem castigationibus alius nunc esse censetur, propter ea quod prioris editoris nomen dissimulatum est, quamquam eadem plane editio est, paucis admodum iisque leviter immutatis, ita tamen vt tam leni mutatione non magis latere posset industria prioris editoris* &c. Andreas vero Dacierus, de Fuluii Vrsini labore, quem FESTI *fragmento* emendando impendit, hac ratione iudicat, in praefat. editionis *in vsum Delphini: Addam & illud quoque, hic saepius a viris doctissimis erratum esse, quia nemini vnquam contigit non errare, & maius est quam vt conuenire in humanam infirmitatem possit. Quare illis certe magna iniuria fieret, si eorum*

ingenii magnitudo hoc vno labore aestimaretur. Pauca eorum praestitit Antonius Augustinus, *quae praestare potuisset. In multis diuinus* Scaliger, *sed dum ingenio suo nimium indulget, saepe nubes captat, & nil minus quam* FESTVM *interpretatur.* Fuluius Vrsinus, *reliquis felicior, vtiliorem operam nauauit, sed sic etiam* FESTVM, *non tam emendatum, quam emendandum & emendari facilem tradidit.* Iunctim editae fuerunt Iosephi Scaligeri & Fuluii Vrsini editiones adiectis vtriusque notis *Heidelbergae* 1583. in 8. De aliis editionibus vid. Niceron *Memoires* Tom. XXIII. p. 287. Exstant etiam ista FESTI *fragmenta*, a Fuluio Vrsino edita, inter *auctores latinae linguae, in vnum redactos corpus, adiectis notis* Dionysii Gothofredi I. C. *Colon. Allobrog.* 1622. in 4. col. 118 sqq.

Vid. de SEXTO POMPEIO FESTO, qui post aetatem inclaruit Martialis, eiusque libris deperditis Io. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. IIII. p. 764 sqq. Tom. III. p. 580 sqq. Ioann. Nicol. Funccii *de inerti ac decrepita latinae linguae senectute commentarius Lemgouiae* 1750. in 4. Cap. IIII. §. VI. p. 299 sqq. §. XXXI. p. 331 sqq. Gottfr. Ephraim Müllers *historisch critische Einleitung zu nöthiger Kenntnis, und nützlichen Gebrauche der alten lateinischen Schriftsteller* Tom. I. p. 317 sqq.

De Fuluio Vrsino legi poterunt, quae Tom. I. *Adparat. litterar.* p. 242 sqq. narrauimus.

CCXI.

DRACONTII *Hispani* Libellorum biga: quorum prior de opere sex Dierum & creatione mundi, Hexaemeri titulo pridem, XCI. versibus mutilus editus fuit, scriptus heroico metro: Alter vero posterior Elegiaco, postfatio quasi quaedam

dam eſt & praecedanei illius pariter atque ſui ipſius ad Deum & ad Regem Theodoſium Jun. Auguſtum excuſatio, primum vigeſimo abhinc anno Pariſiis prodiit, nuſquam alibi excuſus. Nunc vero vtrumque, Et inprimis Hexaemeron illud ſiue de machina mundi Poſt EVGENIVM *Toletanum Epiſcopum*, (cuius ſimul hic appoſita eſt ſeptidui recapitulatio vt & Epigrammata reliqua aliaque poematia eiuſdem ſubiuncta reperies) Item poſt Georgium Fabricium, Joann. Weitzium, Jac. Sirmondum, Caſp. Barthium, Sim. Toelmannum, Wolf. Seberum &c. reſtitutum integre emendauit, inque eo confuſa diſtinxit, & commodiorem atque faciliorem ad ſenſum obſcura redegit, notisque prioribus aliorum ſelectis, nouis quoque auxit & illuſtrauit Andr. Rivinus D. & P. P. *Lipſiae Aera Dionyſiana* 1651. in 8. folior. 79.

Raritatem teſtatur Joan. Vogtius in *Catalog. libror. rar.* p. 582. DRACONTIVS Preſbyter fuit in Hiſpania, qui tempore Theodoſii iunioris ſeculo V. inclaruit. Nos ab vberiore libri recenſione abſtinemus, quoniam omnia, quae de auctore, eius libro, & diuerſis editionibus dici poterant, iam adlata conſpiciuntur, in Polyc. Leyſeri *Hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 56 ſqq. in Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIII. p. 188 ſqq. Conf. Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 341. Nicol. Antonii *Biblioth.* hiſpana *vetus* Tom. I. Lib. III. Cap. III. num. 69. p. 192. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des Auteurs eccleſiaſtiques* Tom. IIII. p. 210 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de vegeta latinae linguae ſenectute Commentar.* Cap. III. §. XCVII ſqq. p. 291 ſqq. Andr. Chriſt. Eſchenbach *Diſſert. de poe-*

tis christianis sacris Sect. II. §. XIIII. in *Dissertat. academic.* p. 105 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 425 sqq.

EVGENIVS II. qui ab anno 646. ad annum vsque 657. temporibus Cinthasuindi & Recocesuindi Regum, Episcopatui praefuit toletano, & *libellos* DRACONTII, vt verbis vtamur Ildefonsi, toletani Episcopi, *de Scriptor. eccles.* Cap. XIIII. p. 65. edit. Jo. Alb. Fabricii, *de creatione mundi conscriptos, quos antiquitas protulerat vitiatos, ea quae inconuenientia repperit, subtrahendo, immutando, vel meliorando, ita in pulchritudinis formam coegit, vt pulchriores de artificio corrigentis, quam de manu processisse auctoris videantur. Et quia de die septimo idem* DRACONTIVS *omnimodo reticendo, semiplenum opus visus est reliquisse; iste & sex dierum recapitulationem singulis versibus renotauit, & de die septimo, quae illi visa sunt, eleganter dicta subiunxit.* Conf. Guil. Caue *Histor. litter. scriptor. eccles.* p. 460. Casimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. I. col. 1621. Nicol. Antonii *Bibliotheca* Hispana *vetus* Tom. I. L. V. Cap. V. num. 251. p. 287 sqq. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des Auteurs ecclesiastiques* Tom. VI. p. 19 sqq. Polycarp. Leyseri *Historia poetarum & poematum medii aeui* p. 188 sqq. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. latinit.* L. V. p. 376 sqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* l. cit.

CCXII.

SEDVLII *poete christianissimi atque nostro euo rarissimi* opusculum quod exhortatorium ad fideles inscripsit. in 4. folior. 4.

Aldo plerumque romano, a viris doctis gloria tribui solet, quod SEDVLIVM, omnium primus, cum aliis

aliis *poetis christianis*, inter quos Iuuencus & Arator eminent, in lucem emiserit. Sed iam anno 1499. Petrus Eisenbergius, artium in studio lipsiensi magister, perquisitis bibliothecarum loculis, veterem codicem, qui SEDVLII opus continebat, inuenerat, & SEDVLII *paschale carmen*, & *exhortatorium ad fideles, Lipsiae apud Jacobum Thanner, herbipolitanum*, typis exscribendum curauerat, quae editio omnium rarissima, & paucis, qui postea SEDVLIVM ediderunt, visa est, quamuis plurima rectius in illa, & emendatius, quam in aldina editione leguntur. Vid. Jo. Henr. Leichii *Origo & incrementum typograph.* lipsiens. Cap. III. p. 24 sqq. *Annal. typogr.* lipsiens. p. 75. Ex hac autem editione eisenbergiana, illa, cuius titulum exhibuimus, *carminis ad fideles exhortatorii* editio, litteris gothicis exscripta fuit. Annum editionis typographus hisce indicauit verbis, *Impressum* Liptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolens. *Anno 1503.* Joanni Henrico Leichio illa incognita fuisse videtur.

De C. COEL. SEDVLIO, Scoto, siue vt alii volunt, Hiberno, Presbytero, praeter alios, legi merentur Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 107. Anton. Posseuini *Adparat. sac.* Tom. III. p. 201. Guil. Caue *Histor. litterar. scriptor. eccles.* p. 336. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latin.* Tom. III. L. IIII. Cap. II. p. 293. & 306. Jo. Nicol. Funccii *de vegeta latinae linguae senectute Commentar.* Cap. III. §. XC sqq. p. 278 sqq. Christ. Andr. Eschenbach *Dissertat. de poetis christianis sacris* §. XV. l. cit. p. 106. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 424 sqq. P. Baile *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2562 sqq.

CCXIII.

S. ORIENTII *Illiberitani Episcopi* Versus commonitorii Floridissimi. Diu quidem antea desiderati, Sed non ita pridem Ex MS. membranaceo veteri Abbatiae Aquicinctinae in lucem postliminio reducti. Et nunc Oriente pacis liberioris tempore (quam ille praecipue hoc opusculo Christianis inculcatam voluit) Pristinae suae dignitati & integritati, quod licuit, restituti, ac post Heribert. Rosweydum, Mart. Delrium, Just. Lipsium, Aegid. Schondonchum, D. Fabritium, C. Barthium &c. emendati & scholiis paucis enarrati Ab Andrea Riuino D. & P. P. *Lipsiae. Anno Christi 1651.* in 8. folior. 32.

Omnia Andreae Riuini, quorum quidem non spernendam in lucem suis potissimum sumtibus, emisit copiam, opera, rariora esse, adnotauit Cl. Joan. Vogtius in *Catalog. libr. rar.* p. 582 sqq. Cl. Dauid Clement. in *Preface* de la *Bibliotheque historique & critique des livres qui sont difficiles à trouver* Tom. I. p. XII. not. (i). Nondum inter doctos viros convenit, cui ORIENTIO, sunt enim varii scriptores, hoc nomine conspicui, *versus commonitorii* sint tribuendi. ORIENTIO quidem Episcopo illiberitano, in Hispania, qui anno 516. concilio tarraconensi, & anno 517. gerundensi interfuit, illos adscripsit Andreas Riuinus, suaeque sententiae socios nactus est Martinum Antonium Delrium e S. J. qui anno 1599. siue vt alii scribunt anno 1600. S. ORIENTII *commonitorium*, e membranis aquis cinctensibus, (*Anchin*) quarum Apographum ab Heriberto Rosweydo acceperat, emendatum & notulis illustratum, *Antuerpiae apud Joach. Trognetz* in 12. &, *iterum emendatum, ac notis secundis illustratum, Salmanticae, ex artium taberna*

berna Arti Taberniel Antuerpiani 1604. in 4. ediderat, Nicolaum Antonium Tom. I. *Biblioth.* hispan. *veter.* L. IIII. p. 206 sqq. Jacobum Basnage *ad* Canisii *Lection. antiqu.* Tom. I. p. 166. Guil. Caue in *Histor. litterar. scriptorum ecclesiastic.* p. 393. Antonium Possevinum in *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 516. Henric. Leonh. Schurzfleischium in *praefatione* editionis, de qua mox dicemus, Polycarp. Leyserum in *Historia poetarum & poematum medii aeui* p. 77 sqq. aliosque. Alii, Edmundus scilicet Martene, in praefat. *Collectionis nouae veterum Scriptorum, & monumentorum moralium, historicorum & dogmaticorum, ad res monasticas, ecclesiasticas & politicas illustrandas* Tom. I. *Rotbomag.* 1700. in 4. & Tom. V. *Thesauri noui Anecdotorum* p. 119. Casimir. Oudinus Tom. I. *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* col. 1268 sqq. Auctores de *l'Histoire litteraire de* France Tom. II. p. 251. variis argumentis confirmare student ORIENTIVM Episcopum auxitanum, Auxiensium (*Ausch*) in Vasconia Apostolum, & patronum tutelarem, quem tempore seculi a Chr. nato V. medio, vixisse tradunt, *Commonitorii* esse auctorem. Quibus argumentis nitatur Joan. Alb. Fabricius, cum neque Episcopum auxitanum, neque illiberitanum, sed ORIENTIVM quemdam natione Gallum, *commonitorium* scripsisse statuit, vid. in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XIIII. p. 509 sqq. vbi etiam Caspar. Barthii error confutatur, qui in *Aduersariis* L. XIIX. Cap. VII. col. 904. & in *Animaduersionib. in* Claudiani *Paneg. in nuptias* Honorii *&* Mariae p. 801 sqq. auctorem esse suppositicium dixerat. Quisquis vero auctor fuerit *commonitorii*, certe id saepius in lucem emissum fuit, post Martini Antonii Delrii editiones. Varias editiones recenset Jo. Alb. Fabricius l. cit. Jo. Nicol. Funccius in *Commentar. de inerti ac decrepita latinae linguae senectute* Cap. III. §. VII sqq. p. 194 sqq. vbi etiam editionis *salmanticensis*, quae adeo rara est, vt etiam a nonnullis viris doctis in dubium

bium vocata fuerit, mentio facta est. Curauit editionem ad exemplar Delrii antuerpiense Laurentius Ramirez de Prado, illique talem praefixit titulum: S. ORIENTII *Episcopi* Illiberitani, *Commonitorium. Iterum emendatum, ac notis secundis illustratum a* Martino Delrio, *Societatis Jesu Presbytero. Salmanticae ex artium taberna Arti Taberniel Antuerpiani* 1604. Tanta sollertia ac diligentia a Typographo exscripta dicitur in praefatiuncula praemissa, vt ne vnicum in illo erratum typographicum inueniatur. Praefatiuncula ipsa talis est:

Heus tu amice ac studiose lector

Industriam & diligentiam tersi Typographi attende & lauda. Licet enim exacte & adcurate perlustres omnia, nullum inuenies mendum. Miraculum! quamuis exiguo in libro. quod & in longo opere futurum spero. Typographus noster

Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat.

Hoc tibi latere nolui statim ipso in limine. Lege. Cum paucis editionem rarissimam videre contigit, Laurentii Ramirez de Prado praefationem heic inserimus integram:

D. Laurentius Ramirez de Prado
Pium & res hispanas *amantem lectorem saluere iubeo.*

Primum, Lector optime, ἐυαγγέλια. *Reduces tibi nuntio in* Hispaniam *viros duos* Hispanos, *quos non minoris a te, quam a me fieri spero. Alterum sanctissimum Praesulem* Illiberitanum, Hispaniae Tarraconensis *decus, quem tamen scias multa iam saecula in cœlestem beatorum cœtum receptum immortalitate frui; reuertitur tandem ad* Hispaniam *ad viuum expressus in hoc libro versibus composito, quibus olim* Apollinaris Sidonius (*ah quantus vir!*) *mirandum in modum delectabatur. Alter est* Martinus Antonius Delrius, *Sacerdos*

cerdos Societatis Jesu, qui ad nos reuersus librum hunc dono suis Hispanis *attulit. Dolebis si sapis tantam virtutem, nobilitatem, industriam, tantam rerum omnium diuinarum humanarumque cognitionem tamdiu ab* Hispania *peregrinatam abfuisse. Gratulare nunc* Hispaniae *toti, quod is relicta* Flandria, Germania, Austria, *& illis septentrionalibus regionibus, in quibus tot, tantasque vtilitates suis vigiliis, suis laboribus, sui capitis periculis catholicae Ecclesiae peperit, postquam sui nominis gloria compleuerit,* Hispanos *suos tandem respexerit, & ad eos, longo temporis interuallo migrauerit. Ego, qui hominem ex doctissimis operibus iam diu cognoueram, & miratus fueram, nunc autem cum eo magna amicitia coniunctus, humanitatem summam, & suauissimos eius mores amo vehementer, volui beati* ORIENTII *libellum* Louanii *primum in lucem emissum nunc iterum operis excudendum tradere, vt de te quomodocunque bene mererer, & vt sanctissimi* Hispani *viri poemata haberes, & scires etiam,* Martinum Antonium Delrium *apud nos in* salmanticensi *Collegio commorari, cuius notas ab eodem recognitas adiungimus* ORIENTIO, *vt, si forte adeo fueris in politiori litteratura peregrinus, qui hunc virum ex aliis operibus non agnoscas, possis ex his Notis tanquam ex vngue leonem. Vale ex nostro* salmanticensi *Museo XV. Kal. Octobreis MDCIIII.* Pluribus illam editionem verbis descripsit Vir celeberrimus Joannes Erhard. Kappius, in *Neuen Beitraegen von alten vnd neuen Theologischen Sachen* &c. an. 1752. p. 20 sqq. Omnes autem ORIENTII editiones antiquiores, in quarum numerum etiam riuiniana referri debet, *librum Commonitorii* tantum *primum* ob oculos ponunt. *Librum secundum* primus e situ & obliuione, produxit Edmundus Martene, qui illum e peruetusto ecclesiae S. Martini turonensis codice descripsit, quem ante annos circiter DCCC. exaratum existimat, & cum aliis eiusdem ORIENTII versibus heroicis *de natiuitate domini,* decasticho elegiaco *de epithetis Saluatoris,* carmine hexametro

xametro *de Trinitate, de nominibus domini, precationibus* & *hymnis* inseruit *Collectioni nouae veterum scriptorum*, modo citat. p. 1 sqq. Cum Edmundus Martene variis in locis Delrii carperet lectionem, illius in se suscepit defensionem Joannes Commirius e Societate Jesu, qui inseruit aux *Memoires de* Trevoux ann. 1701. p. 112 sqq. & 332 sqq. *Corrections à faire dans les poesies de* S. ORIENTIVS *imprimées par le* R. P. Martene. Respondit vero hic Commirio in *praefatione* Tomi III. *de antiquis ecclesiae ritibus Rothomag.* 1702. in 4. Nonnulla etiam in Edm. Martene editione reprehendit, & emendauit Joan. Georg. Eccardus in *monatlichen Auszügen von allerhand neu herausgegebenen nützlichen vnd artigen Büchern* ann. 1701. mens. Octobr. p. 23 sqq. Ad Edmundi Martene suam postea editionem recensuit, variisque locis castigauit, additis virorum doctorum *animaduersionibus*, praemissisque *prolegomenis* Henricus Leonhardus Schurzfleischius, *Viteb.* 1706. in 4. Illi addidit S. ORIENTIVM *supplemento auctum, siue nouam e Cod. Bibliothecae* oxoniensis *recensionem, itemque curas posteriores ad Lib. II.* ORIENTII, *Vinariae* 1716. in 4. Tandem Edm. Martene S. ORIENTII *Commonitorium*, ad manuscriptum codicem, & adnotationes Commirii, cuius vero nomen tacet, emendatum, inseruit *Thesauro nouo Anecdotorum* Tom. V. *Paris.* 1717. in fol. vbi secundum locum occupat p. 19 sqq. Conf. Filip. le Cerf *Bibliotheque historique & critique des Auteurs de la Congregation de* St. Maur p. 303 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* l. cit. die *Nachrichten von einer* hallischen *Bibliothek* Tom. VI. p. 28 sqq. Id heic etiam obseruare licebit, quod editio riuiniana, Jacobo Wellero dicata, multis typothetarum erroribus deformata fuerit. In titulo statim pro Georg. Fabricio legitur D. Fabritius.

CCXIIII.

CCXIIII.

Opera *Diui* FVLGENTII *Afri*, *Episcopi Ruspensis*. Librorum multorum accessione, quae versa pagina exprimuntur, locupletata. *Antuerpiae apud Christophorum Plantinum, Architypographum regium MDLXXIV.* (1574). *Cum Priuilegio Reg. Maiest. ad Sexennium sub sig. de la Torre.* in 8. pp. 691.

Editionis hodie satis rarae, quam *typis & impensis*, vt in fine legitur, Christophor. Plantini *excudit* Joannes Masius *Typogr. iurat* 1573. in se suscepit curam Joannes Vlimmerius louaniensis, Justi Lipsii, & Joannis Costerii discipulus, qui e codice, quem ipse possidebat, MSto, cum exemplari msto, monasterii Fontis beatae Mariae, prope Arnhemum, & editione Laurentii Surii, in *Sanctorum vitis*, collato, *vitam* S. FVLGENTII, per quemdam eius discipulum scriptam, e codice vero gemblacensis Bibliothecae, *librum ad quaestiones* Ferrandi, & *duos libros de remissione peccatorum*, qui antea nondum editi erant, huic editioni de nouo addidit. Libros praeterea prolixiores, in capita diuisit, sacrae scripturae loca diligenter notauit, & vitiata quaedam loca veterum codicum subsidio emendauit. Cum vero Vlimmerius, sacrarum virginum Amstelodami Praesul, variis districtus curis, praefationem scribere non posset, Christophori Plantini & editoris rogatione permotus, *praefationem* conscripsit Joannes Molanus, cui librorum visitatio, tunc temporis commissa Louanii fuit, in qua varia lectu digna de FVLGENTIO, eiusque operibus editis & ineditis reperiuntur.

FVLGENTII, ruspensis in byzacena Africae prouincia Episcopi, Calend. Januar. DXXXIII. anno aetatis LXV. mortui, *vita*, a discipulo anonymo composita, variis *Operum* FVLGENTII editionibus prae-

missa fuit. Exstat etiam in Laurent. Surii *vitis SS. ad I. Januar.* p. 11. in *Actis SS.* antuerpiens. *Januar.* Tom. I. p. 32 sqq. in *Bibliotheca maxima Patrum* lugdunensi Tom. VIIII. p. 4. Conf. Anton. Posseuini *Adparat. sac.* Tom. I. p. 518 sqq. Guil. Caue *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 384 sqq. Casimir. Oudini *Commentar. de scriptor. & scriptis ecclesiast.* Tom. I. coll. 1373 sqq. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des Auteurs ecclesiastiques* Tom. V. p. 20 sqq. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VI. p. 661 sqq. vbi etiam variae *Operum* FVLGENTII editiones recensentur. Omnium optima censetur editio, quae hoc titulo prodiit: S. FVLGENTII *Episcopi* ruspensis *Opera, quae sunt publici iuris omnia, ad manuscriptos codices plures, nec non ad editiones antiquiores, & castigatiores emendata, aucta, & in vnum omnia volumen nunc primum collecta. Parisiis apud Guilielmum Desprez* 1684. in 4. Recensio illius vid. satis exacta in *Actis eruditor.* lipsiens. ann. 1684. p. 543 sqq.

Joannes Vlimmerius diem obiit supremum anno 1597. die III. Febr. variaque reliquit scripta, quorum titulos adtulit Jo. Francisc. Foppens in *Biblioth.* belgic. Tom. II. p. 747. vbi etiam hoc, eius sepulchro, Louanii, inscriptum epitaphium legitur:

Ingenium sortitus eras pernobile quale
Attribuit caris largior aula poli.
A puero pietas, caelo gratissima virtus
Insedit, stimulans subdere colla Deo.
Hoc melior factus, commercia noxia vulgi
Effugis, & patrii commoda lauta laris.
Numine correptus diuina lycea frequentas
Quae de Martini *nomine nomen habent.*
Adfuit ingenti praeclarus in arte Palaemon,
Qui studio tenues adcumulauit opes.
Viribus ingenii immensis monumenta vetusta
Exeris, vnde tuis parta corolla comis.

Inde

Inde gradu facto, sublimes scandis honores
Exercens propriae sceptra decora domus.
Jam tantis opibus tam lauta dote beatus,
Tangebas facili sidera celsa manu:
Sed nihil in rebus mortalibus vndique felix,
Perpetimur varias sorte premente vices.
Tu tamen interea fidei sanctique laboris,
Accipis emeritae praemia militiae.
OBIIT ANNO M. D. XCVII.
FEBR. III. DIE.

Emendatione igitur indigent, quae in *lexico, eruditor.* Tom. IIII. col. 1670. de anno Joannis Vlimmerii emortuali, leguntur.

Joannes Molanus, siue vt Belgarum lingua vocabatur vernacula, Vermeulen, louaniensis, S. S. Theolog. D. & in publico Academiae gymnasio Professor, apostolicus ac regius librorum Censor, regii Theologorum seminarii, in academia louaniensi anno 1579 per Philippum II. erecti, primus Praeses, ecclesiae louaniensis Canonicus, multis editis libris inclaruit, & obiit Louanii anno 1585 die XIIX. Septembr. aetatis anno LII. Vitam illius e variis auctoribus congessit, & descripsit Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 339 sqq. Conf. Joan. Francisci Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. II. p. 694 sqq.

CCXV.

Les grandes croniques & Annalles de France. in fol. Tom. II.

Communicauit operis oppido rari descriptionem nobiscum, bibliophilus, quem semel iterumque honoris caussa nominauimus, cassellensis, qui vehementer dolet, quod Tomi I. folia tria priora excisa fuerint,

rint, quae caussa est, quam ob rem neque integer titulus adscribi, neque auctor *chronici* designari potuerit. Secundo Tomo talis praefigitur titulus: *Le second Volume des Cronicques & Annalles de* france, *augmentées en la fin dudit Volume daucuns faictz dignes de Memoire des feux roys* Charles huytiesme, Loys douziesme *&* Francois primier *du nom jusques en l'an Milcinq3 cẽs XXXIII.* (1533.) *nouvellement imprime à* Paris Egidius Gormontius. Nomen Aegidii Gourmont siue Gormontii, typographum designat, qui inter typographos gallos, primus exstitit, qui Parisiis, libros graecos & hebraicos, duce Francisco Tissardo, ambacaeo typis expressit. Quatuor librorum graecorum titulos, quos is primum anno 1507. euulgauit, vid. in Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 69. & 184. Inter libros hebraicos primus fuit *grammatica* hebraica, quae a Michael. Maittaire l. cit. p. 101. anno 1508. prodiisse dicitur. Conf. p. 195. In fine secundi Tomi *chronicorum* francicorum, haec Typographi leguntur verba: *novellement imprimees à* Paris *& furent acheves mil cinq3 cẽs XXXIII.* Omne *chronicon* characteribus gothicis excusum hoc potissimum singulare habet, quod Tom. I. fol. LXXXIII. b. haec talia de Joanna papissa leguntur: *Dune femme qui par inconvenient fut esleve pape. En ce temps advint vng grant scandale en leglise de* Romme, *car en* Angleterre *avoit une jeune fille dẽ merveilleuse beaulte & grant engin, de laquelle ung jeune escolier sen amoura, & en habit dhomme la mena jusques à* Athenes *ou il alla estudier. Et la dicte fille estant avec le dit Escolier comprenoit toutes sciences dont elle luy oyoit parler & lire. A la parfin ils sen vindrent à* Romme. *ou icelle estant comme dit est en habit dhomme tint positions & argumentations de diverses sciences à lencontre de plusieurs grans clercs, en quoy elle acquist moult grant bruyt & honneur enter clercs, & tellement que vacquant le siege papal par le deces de* Leon *pape IIII. de ce Nom. Les Cardinaulx croyans que la dicte*

dicte fille fut ung homme lesleurent concordamment en pape, & fut sacree & nommee Jehan, *& tint le Siege deux ans cinq3 moys & quatre jours. Et ce pendant ella saccointa dung sien cubiculaire q̄ le͂ grossa,* (*qui l'engrossa*) *mais dieu, qui ne voulut longuement souffrir ung tel opprobre en son eglise permist que en allant & cheu auchant* (chevauchant) *par la ville de* Romme *elle enfanta publicquemment en la rue & illec mourut. Et nest point le dit* Jehan *pour la detestination de ce fait & d'fformité du Sexe mis au cathalogue des papes & est escript delle se verset dont tous les mots se commencent par P. qui fut fait dung des Cardinaulx de* Romme Papa pater patrum papissa peperit partum &c. Exstat etiam in hoc *chronico* epistola, quam Philippus pulcher Galliae rex, ad Bonifacium pontificem, in controuersia ob bullam pontificiam anno 1296. promulgatam, quae verbis inchoatur: *Clericis laicos*, insigni animorum contentione, cum curia romana agitata scripsisse perhibetur. Est illa epistola eiusmodi verbis concepta: Philippus *dei gratia* francorum *rex* Bonifacio *se gerenti pro summo pontifice salutem modicam siue nullam. Sciat tua maxima fatuitas in temporalibus nos alicui non subesse, aliquarum ecclesiarum & praebendarum vacantium, collationem ad nos iure regio pertinere & percipere fructus earum contra omnes possessores viriliter nos tuere, secus autem credentes fatuos reputamus atque dementes. Datum* &c. Responsio autem illa epistola fuisse dicitur, ad litteras, ab Episcopo apamiensi primo, Bernardo Saisseti, Pontificis legato, nomine Pontificis, Philippo regi traditas: Bonifacius, *Episcopus, Seruus seruorum Dei*, Philippo Francorum *Regi. Deum time & mandata eius obserua. Scire te volumus, quod in spiritualibus & temporalibus nobis subes. Beneficiorum & praebendarum ad te collatio nulla spectat; & si aliquorum vacantium custodiam habeas, fructus eorum successoribus reserues; & si quae contulisti, collationem eiusmodi irritam decernimus; & quantum de facto processerit reuocamus.*

 Aliud

Aliud autem credentes, haereticos reputamus. *Dat.* Laterani &c. Vid. de hac controuersia Scriptores, quos Tom. I. p. 434. nominauimus. Prae ceteris legi merentur P. Dupui *Histoire du Différend de* Philippe le bel *& du Pape* Boniface IIX. *produite par les Actes & Memoires Originaux*, *Paris* 1655. in fol. Adr. Baillet *Histoire du Démêlé entre le Pape* Boniface IIX. *&* Philippe le Bel *Roy de* France, *à A Paris* 1717. in 12.

CCXVI.

Textus arithmetice communis: qui pro magisterio fere cunctis in gymnasiis; ordinarie solet legi! correctus corroboratusque! perlucida quadam atque prius non habita commentacione! a CONRADO *Norico artium liberalium! Academie lipsensis magistro!* summo labore & diligentia! oritur. in fol. folior. 25.

Hic titulus praefigitur *textui arithmeticae communis*, cuius in fine Martini herbipolensis scuta, nullo typographi addito nomine conspiciuntur.

In duas *arithmetica communis* distincta est partes. Partis primae argumenta haec sunt.

1. *Numerus mathematicus diffinitur atque diuiditur.*
2. *De speciebus numeri imparis atque earum generationibus.*
3. *De tribus speciebus numeri paris de quibus adhuc non satis est dictum* scilicet *de numero habundante seu superfluo, diminuto & perfecto.*
4. *De numero relato ad alium.*
5. *De multiplici eiusque speciebus & earum generationibus.*

6. De

6. *De superparticularis eiusque speciebus & earum generationibus.*
7. *De tertia specie inaequalitatis, quae dicitur superparciens &c.*
8. *De multiplici superparticularis.*
9. *De multiplici superpartiente.*
10. *De habitudine aequalitatis ad inaequalitatem, & contra.*

In secunda parte agitur.

1. *Quo pacto inaequalitas ad aequalitatem reducatur.*
2. *De figuris geometricis similitudinem cum numeris habentibus.*
3. *De numero lineari.*
4. *De numero superficiali atque speciebus eius, earumque generationibus.*
5. *De numero solido.*
6. *Alia diuisio numerorum solidorum cum suis procreationibus.*
7. *A quibus omnis numerus procreatur.*
8. *De numero quadrato altera parte longiori & numero antelongiori.*
9. *De proportionibus & medietatibus ad Musicam spectantibus.*
10. *De medietate arithmetica.*
11. *Proprietates medietatis arithmeticae.*
12. *De medietate geometrica.*
13. *Proprietates medietatis geometricae, quae quatuor sunt.*
14. *De medietate armonica.*
15. *De aliis medietatibus. Denarius numerus compleatur.*
16. *De perfectissima medietate.*

Vltimam paginam complet CONRADI norici *ad spectabilem & eximium Facultatis artium academie* lipsensis, *Decanum venerabilem, septem artium liberalium magistrum, vtriusque iuris Baccalarium dominum*

minum Sixtum Pfeffer de Werdea, *praeceptorem suum praestantissimum* epistola scripta *ex* Liptzck *sole in tertia parte aquarii anno salutis 1503.* qua illi *commentarium* suum, *in Arithmeticam communem* dedicat. Isti vero *Commentario* hic nouus praefigitur titulus: *Commentatio arithmetice communis a* CONRADO Norico *arcium liberalium academię* lipsensis *magistro modo introductoria quedam in mathematicam disciplinam ibidem publice legentis feliciter incipit.* In praefatione varias scientiae mathematicae diuisiones, illiusque vtilitatem exponit. In fine *commentarii* haec legimus verba: *Commentacio arthmetice* (arithmeticae) *communis a Mgro* CONRADO Norico *sole in tertia parte aquarii Anno salutis 1503. currente!· referta! & in Hemisperio insignis Academie* Lipsensis *publice lecta.* Haec verba excipit *index eorum que commentacione cursorie tractantur;* cui subscriptum legitur *Finis tabule 1503.* Conf. Jo. Henric. Leichii *Annal. typograph.* lipsiens. p. 82. & p. 102.

Fuit iste CONRADVS, qui patrio adpellabatur nomine TOCKLERVS, ex vrbe norimbergensi oriundus, quam ob caussam more illorum temporum, CONRADVM, in scriptis suis, se adpellare consueuit *noricum.* Non incelebris inter Doctores lipsienses fuit. Siquidem is *professioni physiologicae* constituendae occasionem dedit, quae propterea hodierno die *Professio norica*, siue *tockleriana* adpellari solet. Cum enim ille anno 1530. d. X. Junii, sine prole decederet & aliquot millia florenorum relinqueret, Senatus lipsiensis, hoc potissimum titulo, haereditatem adire voluit, quod TOCKLERVS domicilium suum, non in collegio academico, sed in ciuitate, sub senatus iurisdictione habuerit. Id aegre ferens Senatus academicus, qui TOCKLERVM ciuem academicum, Professorem publicum ordinarium, & anno 1512. Rectorem Academiae fuisse magnificum demonstrabat, rem ad Georgium Saxoniae Ducem detulit, qui hoc, in Academiae fauorem promulgauit edictum:

Wir

Wir Georg, *von Gottes Gnaden, Hertzog zu* Sachsen, *Landgraff in* Düringen, *vnd Marggraff zu* Meissen, *thun kund vnd bekennen, nachdem vnd als der hochgelahrte, vnser lieber getreuer Herr* CONRADUS Noricus, *der Artzney Doctor, Seeliger, allhier, ohne Verordnung eines Testaments, oder letzten Willens verstorben, vnd etliche Parschafft, Bücher vnd Kleider nach sich gelassen, der sich der Rath allhier, als Erbloß verstorbenes Güter anzumassen vnterstanden, wie sich denn auch, auff ihr hin vnd wieder ausschreiben, niemandes funden, der bemeldtem Doctori, Blutshalben verwand, vnd zurecht sein Erb seyn mögen. Wol hat sich sein Diener,* Johann Weinstein, *einer Forderung darzu angemasset, eines Verzeichnüß halben, so er bey etlichem Gelde, als solte es ihm zustaendig seyn, funden; Aber die würdigen vnd hochgelerten, unsere liebe Andächtigen vnd Getreuen, Rector, Magistri, vnd Doctores, vnser Vniversität, allhier zu* Leiptzig, *haben sich deshalben an vns beklaget, vnd verhoffet, daß solche Parschafft ihnen solte seyn heimgefallen, die weit bemeldter Doctor* Noricus *ihnen eingeleibet blieben, vnd also erbloß verstorben, daraus denn zwischen ihnen vnd bemeldtem Rath Irrung entstanden.*

Auff daß nun solches alles hingeleget, und sie sich in Weiterung von allen Theilen nicht dürffen einlassen, so haben wir bey ihnen erhalten (doch einem ieden Theil, ob der Fall hinförder also vorfiel seinen Rechten vnbeschadet) daß sie es mächtiglich bey uns gestalt: vnd dem also nach, so scheiden vnd weissen wir, daß solche Parschafft, vnd was sonsten zu Gelde mag gemachet werden, vnd nach bezahleten Schulden überbleibt, zu vnsern Haenden sol gestalt werden, dargegen wollen wir auf ein iedes hundert fünff Gülden jaehrlicher Zinnß versichern, die da die haelffte auf nechstkünfftig Walpurgis, *vnd die andere haelffte auf* Michaelis *darnach sollen angehen, vnd von denselbigen Zinsen, sollen obgemeldten* Johann Weinstein, *dreyssig Gülden jaehrlich, weiln er*

 lebet,

lebet, sampt des Doctoris Kleidern folgen; Aber zu den andern Zinsen, sol die Besoldung der zwo Lecturen, so bißher in der Artzney Facultaet gewest, geschlagen, vnd alsdenn dieselbige Besoldung vnd Zinse in drey Theil getheilet, vnd eine dritte Lectur in der Physiologia, so zur Artzney dienstlich, aufgerichtet werden, darzu wir einen Doctorn in der Artzney verordnen wollen, daß also die drey Legenten, in ihrer Besoldung vergleicht. Wir wollen aber auch dem neuen Legenten, so wir ietzt oder künfftig zu solcher Lectur werden verordnen, einbinden, vnd befehlen, ob irgend einer oder der ander, vnter den armen Frantzosen *so in derselbigen Hospital seyn, oder hinfür der kommen werden, ihn vmb Rath zu ihrer Kranckheit anlanget, daß er ihm denselbigen sol vergebens mitzutheilen verpflichtet seyn.*

Wenn auch obgedachter Johann Weinstein *Todeshalben wird abgehen, so sol alsdenn eine iede Lectur von denn dreyen mit zehen Gülden gebessert werden, damit sie also von allen Theilen vertragen. Treulich vnd ohne Gefehrde, zu Vrkund mit vnsern auffgedruckten Secret besiegelt, vnd geben zu* Leiptzig *Mittewoche nach Exaudi im 1531. Jahre.*

Conf. Zachar. Schneideri *Chronicon* lipsiense *Leipz.* 1655. in 4. L. VI. p. 298 sqq. Anonymi *Centuria Scriptorum insignium, qui in* lipsiensi, wittebergensi, francfordiana *ad* Oderam *academiis floruerunt*, num. LVIIII. vbi CONRADVM, *virum in seculari philosophia plurimum doctum, & diuinarum litterarum non ignarum, Philosophum, Oratorem, Medicum ac mathematicum insignem, acutum ingenio, & oratione facundum adpellat.* Jo. Guilielmi Baieri *Schediasma de Mathematum in Academias & scholas* Germaniae *superioris introductione, Altorf.* 1704. in 4. p. 9.

CCXVII.

CCXVII.

* Sphaerae mondi compendium foeliciter inchoat Nouiciis adolescentibus ad Astronomicam remp. capessendam aditum impetrantibus pro breui rectoque tramite vulgari vestigio semoto IOANNIS DE SACROBVSTO Sphaericum opusculum vna cum additionibus nonnullis Ira Asparsim vbi intersertae sint signatis; contraque cremonensia in planetarum theoricas delyramenta IOANNIS DE MONTEREGIO disputationes, tam accuratiss. quam vtilis: nec non GEORGII PVRBACHII: in eorumdem motus planetarum accuratiss. theoricae dicatum opus: vtili serie contextum, fausto sidere inchoat.

Post haec in eadem pagina, ipsa *Sphaera* IOANNIS DE SACROBOSCO inchoatur. Opponitur paginae huic figura, Astronomiam sedentem exhibens, cuius ad dextram stat *Vrania musa celestis*, ad sinistram Ptolemaeus *Princeps astronomorum*. Libellus figuris astronomicis ornatus. In fine legitur: *Hoc quoque sideralis scientie opusculum Impressum est* Venetiis *per Magistrum* Gullielmum de Tridino de Monteferrato *Anno salutis M CCCC LXXXXI.* (1491) *die XIIII. Januarii.* Folia numeris insignita non sunt. Forma est in 4. sed 8. folia semper vnica littera insigniuntur litterarumque series ad F. pertingit. Character latinus.

CCXIIX.

* Libri, qui *asterisco* notati sunt, mathematici rari, e bibliotheca ABRAHAMI GOTTHELF KAESTNERI P. P. in academia lipsiensi, celeberrimi, amici nostri, nobiscum beneuole communicati fuerunt, a quo etiam recensionem, quam legis, accepimus.

CCXIIX.

* *Eximii atque excellentissimi physicorum motuum cursusque syderei indagatoris* MICHAELIS SCOTI super auctorem Sperae cum questionibus diligenter emendatis incipit expositio confecta Illustrissimi Imperatoris Dni D. Federici precibus.

Quatuor folia ex singulis plagulis complicata sunt, litteraeque plagularum indices nouem primae alphabeti. Custodes & foliorum numeri nulli. In fine legitur: *Impressum fuit hoc opus diligenter in alma civitate* Bononiae, *Regnante inclyto Principe Domino D.* Joanne Secundo Bentiuolo *per* Iustinianum de Ruberia *MCCCCLXXXXV.* (1495) *die XV. Septembris.* Character Gothicus. Vid. Mich. Maittai. *Annal. typogr.* Tom. I. p. 606.

CCXVIIII.

* Libellus desideratus super celestium motuum indagatione sine calculo.

Motus caelestes machina quadam reperiuntur. Liber forma quadripartita plag. 6. *Et hic finis expositionis canonum libri desiderati equationis celestium motuum sine calculo in honorem syderum conditoris, qui & nos conseruare dignetur in euum. Amen. Ex* carpen. *per* GVILLERMVM EGIDII de Wissekerc. *ex* Zelandia. 1494. Character latinus. Hic GVILLERMVS EGIDIVS wiskerckius, Zelandus, Mathematicus, auctor libri est, vt ex alia libri inscriptione patet, in qua *pro nuuc Ciuis* carpentoratensis vocatur. Joan. Franciscus Foppens in *Bibliothec.* belgic. praeter hunc Tom. I. p. 388. non alium illius protulit librum.

CCXX.

CCXX.

* Libellus yſagogicus ABDILAZI id eſt *Serui glorioſi Dei*, qui dicitur Alchabitius ad Magiſterum iudiciorum aſtrorum interpretatus a IOANNE HISPALENSI ſcriptumque in eumdem a IOHANNE SAXONIE editum vtili ſerie connexum incipiunt.

Haec litteris latinis maiuſculis in fronte paginae. Sequitur in eadem pagina libri aſtrologici initium, cuius plagulas 14. in 4. complexi finis eſt: *Finitur ſcriptum ſuper alchabitum ordinatum per* IOHANNEM DE SAXONIA *in villa* pariſienſi *anno 1331. correctum per artium & medicinae doctorem dominum* Bartholomaeum de Alten & Nuſia. *Impreſſum* Venetiis *per* Johannem & Gregorium de forliuio *fratres. Anno ſalutis MCCCCLXXXXI.* (1491) *in die XXVI. Julii.* Conf. Chriſtophor. Hendreich *Pandect.* brandeb. p. 128. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 413. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIII. p. 30. vbi adnotauit IOHANNEM DE SAXONIA patrio nomine fuiſſe adpellatum, IOANNEM DANCK ſiue DANCKONEM. Conf. L. VIIII. p. 395. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 540.

CCXI.

* Aſtrolabium planum in tabulis aſcendens continens qualibet hora atque minuto equationes domorum celi: moram nati in vtero matris, cum quodam tractatu natiuitatum vtili ac ornato necnon horas inequales pro qualibet climate mundi. *Con gratia & priuilegio*

Praeter tabulas aſtrologicas, figuris ornatus liber, ſingulis ad ſingulos gradus ſingulorum eclipticae ſignorum,

rum, natiuitatis momento orientium, pertinentibus. v. g. *in primo gradu thauri. Ascendit vir thaurum ducens ad macellum; baculum tenens in manu. Homo carnifex erit.* Liber forma quadripartità impressus. In fine legitur: *Opus Astrolabii plani in tabulis a* IOHANNE ANGELI *a nouo elaboratum explicit feliciter Impressum* Venetiis *per* Johannem Emericum de Spira allemanum. *Anno salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto* (1494) *Idus Junii.* Character gothicus. Vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 584. vbi librum in fol. editum, illique *Ephemerides perpetuas*, praemissas esse scripsit. Fuit iste IOANNES ANGELVS Bauarus ex vrbe Aichem oriundus, Medicus, & Astronomiae Professor viennensis, qui Ricciolo teste anno 1512. mortuus est. Reliqua eius *opera* memorantur a Ios. Simlero in *Bibliotheca* p. 336. a Christophoro Hendreich in *Pandect.* brandenburg. p. 186. a Io. Alb. Fabricio in *Bibliothec. med. & infim. Latinit.* L. I. p. 260. Conf. L. VIIII. p. 135. Librum iam inter raros retulit Samuel Engel in *Bibliotheca selectiss.* P. I. p. 136. & Cl. Dauied Clement in *Bibliotheque historique & critique des livres, qui sont difficiles à trouver* Tom. I. p. 332. vbi praeter adductam editionem, duas exstare alias adnotauit. Antiquiorem nimirum, quae Erhardi Ratdolt, Augustensis, *viri solertis eximia industria, & mira imprimendi arte, qua nuper* Venetiis, *nunc* Augustae Vindelicorum *excellet nominatissimus*, excusa in calce dicitur Augustae Vindelicorum *MCCCC. LXXXVIII.* (1488) *XXVII. Kal. Nou.* vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 495. Recentiorem, quam Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 717. Venetiis euulgatam esse scribit. Haud vero satis adcurate Fabricius l. cit. & Niceron. in *Memoires* Tom. XXVI. p. 315. omnem librum Petro d'Abano tribuit, cum tantummodo in illius P. II. quaedam inueniuntur, quae ad Petrum d' Abano referri possunt. Quae illa sint, particula docet *praefationis*, quam Sam. Engel l. cit.

adtulit:

adtulit: *Subsunt in hac secunda parte figure celi ad medium sexti climatis, cuius latitudo est circa 45. gradus: per duodecim domos verificate, quibus imagines facierum preponuntur, graduumque omnium signorum imagines, ab excellentissimo viro Medicine facultatis* Petro de Abano *elaboratae* &c. Istae vero Petri d' Abano figurae, a Giotto pictore Italorum celeberrimo, eiusque discipulis, in lacunari fori, seu aulae maximae iuris, patauinae, aedificii, quo nihil, tota Italia, magnificentius exstare, scribit Nicol. Comnenus Papadopolus in *Historia gymnas.* patauin. Tom. I. p. 279. mira arte & elegantia depictae fuerunt, vbi etiam hodierno die cernuntur. Vid. Jo. Georg. Keysslers *Neueste Reisen* P. II. *Brief* LXXI. p. 661. edit. *Hanouer.* 1741. Jo. Alb. Fabricii l. cit. L. XV. p. 717.

CCXXII.

* ABRAHE AVENARIS *Judei Astrologi peritissimi in re iudiciali* Opera ab excellentissimo philosopho PETRO DE ABANO post accuratam castigationem in latinum traducta. in 4.

Liber charactere gothico exscriptus, in fine haec refert verba: *Expliciunt peritissimi Astrologi* ABRAHE AVENARIS *praeclara opuscula, cum nonnullis particularibus tractatibus egregiis astrorum iudicibus sat conducentibus Arte & ingenio solertis viri* Petri Liechtenstein *in corpus vnum (ad commune diuino huic negocio inbiantium commodum) miro indagine accumulata Impensaque propria pulcherrimis his characteribus excusa* Venetiis *anno virginei partus supra millesimum quingentesimum septimo* (1507) *Pridie Kalendas Junias cum Priuilegio.* Opuscula astrologica, quae heic ABRAHAMO AVENARI tribuuntur, verum aucto-

rem

rem agnoſcunt R. ABRAHAMVM F. MEIR ABEN ESRA, hiſpanum toletanum, quem anno Chriſti 1194. die II. menſis Adar ineuntis Kaſahorae, quam Rhodum alii vocant, aetatis anno LXXV. mortuum eſſe memorat *Scriptor Juchaſin* p. 131. a. alii autem hiſtorici iudaici, alio deceſſiſſe tempore produnt. Non vero omnia, ABEN ESRA ipſe compoſuit, ſed quaedam ex arabico in hebraicum ſermonem conuertit, & in illa commentaria ſcripſit. Titulos opuſculorum hebraicos vid. in Joan. Chriſtophor. Wolfii *Bibliotheca* hebraea Tom. I. p. 81 ſqq. Quod ad PETRI D'ABANO verſionem illorum latinam adtinet, *illi* Jacobus Gaffarellus in *curioſitatibus inauditis* p. 218. verſion. lat. Gregorii Michaelis, *Hamburg.* 1676. in 8. *non ſemper cum fontibus conuenire, atque tractatus quoſdam verſioni inſertos eſſe, quos fontes non agnoſcant*, ſcribit. Oſtendit autem Chriſtoph. Wolfius l. cit. p. 82. not. r. Gaffarellum codicem hebraicum minus plenum habuiſſe, cum illi, quos in eo deſiderari dixerit *tractatus*, in aliis codicibus non mutilatis inueniantur. Conf. de R. ABRAHAM. F. MEIR ABEN ESRA, Chriſtophor. Hendreich *Pandectae* brandeburg. p. 20 Jul. Bartoloccii *Bibliotheca rabbinica* Tom. I. p. 54 ſqq. Adriani Relandi *Analecta rabbinica* p. 59 ſqq. Jacques Baſnage *Hiſtoire des Juifs* Tom. V. p. 1609 ſqq. Jo. Henr. Hottingeri *Hiſtor. eccleſ.* Tom. III. Cap. XII. p. 261. & qui omnium optime res ad illum pertinentes expoſuit, Chriſtoph. Wolfii l. cit. p. 71 ſqq.

CCXXIII.

* Tractatus de Stylometris ſiue inſtrumentis quibus quinque ordines Architecturae, methodo qua facilior inueniri nequit expeditius & accuratius longe quam vllo Proportionatorio, in

modica

modica & maiuscula forma designantur. *Inuentore* NICOLAO GOLDMANNO *Vratisl. Silesio.*

Gebrauch dehr Baustaebe, durch dehrer Hülffe die fünf Ordnungen der Baukunst aufs aller leichteste, ja behaender vnd genauer als mit einigen Ebenpasser, in grosser vnd kleiner Form abgebildet werden. *Lugd. Bat. ap. Auctor.* 1662. in fol. pp. 32. Tabulae aeneae 40.

In fine legitur *apud* Philippum de ero-y. Primus inter Architectos, non Germanos, sed omnes, GOLDMANNVS ordines adcuratius distinxit, proportiones subtilius definiuit, columnarumque delineandarum rationem perspicue explicauit. Cui negotio his praecipue organis auxilium insigne adtulit. Sunt vero *Stylometra* GOLDMANNI, prismata triangularia, quibus singulis, singulorum ordinum altitudines & ecphoras inscripsit, vt eorum ope commode delineentur. Vsum hoc libro latino & germanico sermone, terso vtroque, imo saepius ornato docuit. Tam perrarus est liber, vt paucissimi sint qui eum, pauciores quam paucissimi, qui cum eo *stylometra* possideant. Sed tabulis instructi Architecti, iam secundum eas, non minus commode pingere ordines didicerunt, vix amplius impensas in *Stylometra* facturi, quod aegre laturus esset, procul dubio, si spiret GOLDMANNVS; dum enim suadet, vt aurichalci loco, ex argento organa conficiantur, in cuius candore lineae incisurarum subnigrae magis conspicuae fierent, haec addit: *sed caritas Organi incusatur: dabo consilium* Euelioni *proficuum, abstine a vitio regionis, & sumtus temperantia collige, breui tibi media sufficient, intelliges quantum vectigal sit parsimonia &c.* Germanice scripsit: *dergleichen Geizhalse rathe ich, daß er nicht so viele Raeusche saufe &c.*

CCXXIIII.

Le Reueil matin fait par *Monsieur* BERTRAND pour Reueiller les pretendus sçavans Matematicieus de l' Academie Royale de Paris &c. *A Hambourg Imprimé par Bertrand libraire ordinaire de l' Academie de Bertrand où il se vend MDCLXXIIII.* (1674) *Avec privilege de Bertrand* in 8. pp. 75. except. foliis 20 prioribus.

Ne Trompez plus personne ou Suite du Reveil-matin, des pretendus savans Matematiciens de l'Academie Royale de Paris. Ou les Curieux trouveront de quoy se divertir & s'instruire. *A Hambourg Imprimé par Bertrand, libraire ordinaire de l'Academie de Bertrand, ou il se vend. MDCLXXV.* (1675) *Avec Privilege de Bertrand.* pp. 69. except. 12. fol: praemissis.

Le Monde desabusé ou la Demonstration des deux lignes moyennes proportionnelles par BERTRAND DE LA COSTE *Colonel d'Artillerie au service de la Republique de Hambourg. A Hambourg MDCLXXV.* (1675). pp. 40.

Ce n'est pas la Mort aux Rats ny aux souris, mais c'est la Mort des Matematichiens de Paris. Et la demonstration de la trisection de tous triangles par BERTRAND DE LA COSTE *Colonel d'Artillerie A Hambourg MDCLXXVI.* (1676). pp. 14. except. 14. fol. prior. & 4. posterioribus.

La Demonstration de la Quadrature du Cercle. Qui est unique Couronne & principal Sujet de toutes les Mathematiques. Par laquelle on fait voir la particule dont Archimede fait mention. Laquelle tant de bons esprits & sages philosophes ont cerché sans

ſans la pouvoir trouver depuis dés centaines d'années avant la Nativité de Jeſus Chriſt. Et par meſme moyen on fait voir la Ligne de la Roulette laquelle Perſonne n'a jamais trouvée: a faute d'avoir eu deſcouvert la Quadrature du Cercle par BERTRAND DE LA COSTE *Colonel d'Artillerie a Hambourg. Il eſt auſſi à trouver avec les autres du meſme Auteur à Amſterdam chez Pierre Arenz en la Rüe de la Bourſe* 1677. pp. 24. exceptis praemiſſ. fol. 12.

BERTRANDVS DE LA COSTE, homo portentoſi ingenii, praeterito ſeculo, in ſuburbio pariſino S. Marcelli natus fuerat, & ſub Gallis, Polonis, Ruſſis, Danis ſtipendia fecerat, omnemque fere peragrauerat Europam, donec Hamburgi conſideret, ibique per multos annos, in ſumma paupertate degeret vitam. Praemittitur libello, quem inſcripſit *Ne trompez plus perſonne* epiſtola gallica, ſatis longa, quam A. V. des Angles, Jeuerae, in Friſia orientali, an. 1675. d. XXII. Februar. ad Joan. Robertum Chouet, Philoſophiae & Matheſeos Profeſſorem ſcripſit geneuenſem, in qua praecipue BERTRANDI DE LA COSTE fata narrantur. Vitae tandem Hamburgi pertaeſus Amſtelodamum conceſſit, ibique mortuus eſt. Machinam Archimedis, quam vocat BERTRANDVS, regiae Scientiarum academiae pariſinae obtulit, quae cum illam non adprobauerit, hos libellos euomuit, qui admodum rari ſunt, & ad pauciſſimorum hominum cognitionem peruenerunt. Ideam machinae exiguam narrat, ope fili tenuis mille libras ſuſtuliſſe, idemque confirmat teſtimonio, a Friderico Wilhelmo Magno, Electore Brandeburgico, anno 1674. d. XII. Maii ſibi dato, qui vidit, machinae ope, filo tenui libras 2000 promte tolli. Verba teſtimonii ſunt: — *Son Alteſſe electorale ayant la curioſite de voir faire l'experience de la dite Machine, a fait venir pres de ſa perſonne ledit Colonel, qui ayant fait faire icy un model de quatre pieds & demy en quarré, il en a fait*

 l'e-

l' epreuve par laquelle il a enlevé dabord jusqu' à mille livres pezant, par la force d' une petite ficelle tirée par la Main seule d' un homme, ainsy qu' il s' etoit obligé, & Son Altesse Electorale desirant voir ou pouvoit aller la force de cette belle Machine, elle a fait doubler les poids jusqu' à la pesanteur de deux mille livres ou environ, lequel a été enlevé avec autant de facilité & autant de promtitude que les premieres milles livres. La curiosité de S. A. E. a passé plus avant, elle a commandé de porter la Machine dans son parc ou elle a remarqué qu'elle a encore enlevé hors de Terre toute en l' air un arbre avec toutes ses racines, proportionné à la force de son Model &c. Plura de Machina non indicat, sed motum perpetuum, quadraturam circuli, & si qua sunt difficiliora alia in mathematicis, vt tituli opusculorum indicant, reperisse se gloriatur, etsi nunquam studiis operam dederit, sed nihil praeter *Elementa* Euclidis per Henrionem gallice versa legerit. Sed ad aliquod eruditionis mathematicae culmen peruenisse, difficulter ipsi credent geometrae, qui in hisce opusculis reperient, magno hiatu mathematicis parisinis problemata, quasi ipsis insolubilia proponentem, quae vel tiro geometriae soluerit, aut de difficilioribus ita sermonem instituentem, vt se ipsum non intelligat. Sales vero auctoris, quam insipidi sint, vel indices libellorum monstrant. Imaginem, in priore, aeri incidi curauit, procul dubio suam, nomen, patriam, habitationem, inscriptione quadam explicans, cuius characteres nos quidem legere non posse fatemur, eosque nisi plane efficti sint, pro rusticis habemus. In academia eius, quam fingit, omnes Bertrand vocantur: *Monsieur* Bertrand, *Herr* Bertrand, *Milord* Bertrand, *Seignor* Bertrand, *Mosci Panié* Bertrand, *O Soudari* Bertrand, *Dominus* Bertrand, *Segnor Don* Bertrand, *Babal* Bertrand, *Ouran* Bertrand, *Kirié* Bertrand, *Atanai* Bertrand, Bertrand *Cuisinier*, Bertrand *Marmiton Suisse*, Bertrand *Sommelier*, Bertrand *Laveuse d'ecuelles*, Bertrand *Gascon aide de Cuisine*, Bertrand *Blanchisseuse*, Bertrand *Catalan Anier* &c. Alia tabula aenea, quae etiam in prio-

priore libello, oculis subiicitur, sub inscriptione *Voila tres renome Mathematiciens*, tres asinos exhibet, quibus adscripta sunt: *Le premier profeseur en Mathematique de sa Societe;* Niguet; *Le Directeur* Caricavi. Auribus asini, posterioris nomine insigniti, quatuor tintinnabula alligata sunt. Lusit etiam epigrammatibus gallicis, in quosdam academiae parisinae socios, quae libello adiiciuntur, cui titulum fecit *Ce n'est pas Mort aux Rats* &c. quae heic adscribimus:

L' Epitaphe des Pseudo - Mathematichiens de Paris.

Cy gisent des Mathematichiens
Pourveus de rentes & de biens
Quoy qu' ils ne firent jamais rien
Que faire des vols furts & larcins
Et rober a autruy le sien
Lucifer *avec ses lutins*
Voyant venir ces Happeloupins
Bien venus, dit - il, mes Arlequins,
C' est donc Vous qui faites tant les fins
Avec vos quatre mots. de latin
Vous faites les Mathematiciens
Qui n' estes que des Grammairiens
Vous qui n' avés pas un seul brin
De savoir, ny un moustardin
D' Euclide, *semblés estre des Pins*
Vous qui n' estes que des Serins.
Sergeants attachés ces mastins
Et mettés les dans ces Huttins,
Qu' il y demeurent jusqu' à la fin,
Et qu' ils ne sortent de ces liens
Pour ne tromper les gens de biens,
Et que mon cher amy Pasquin
Avec tous les Historiens
Aussy bien Chrestiens que Payens
Avertissent les simples mesquins
Qu' ils se gardent de ses forfantins
Et gravent en marbre avec leur burin

 Les

Les ruses & fourbes de ces faquins.
Requiescant in pice. Amen.

L' Epitaphe de feu Mr. de CARICAVI.

Cy gist le bon CARICAVI
Qui dicit Pater PECCAVI
Le bien d'autruy FVRAVI
Ex Mathematiques ERRAVI
En mes brayettes CACAVI.

Sur feu Mr. de Niguet.

Cy gist ou Niguet *ou Nigaud*
Alias Badin, & Badaut,
Ce Matematichien si beau
Avoit de l' Esprit, comme un Veau.

Sur feu Mr. de Roberval.

Cy gist ce fat Roberval
Qui croit qu'on ne trouve son egal,
Quoiqu'il ne soit qu'un Animal
A longues oreilles, ou Bucephal.

Sur feu Mr. d' Auzoust.

Cy gist cet illustre Auzoust
Des matematichiens le moins fou
Nos questions il estime moult
Et dit qu' il les trouve à son goust
Quoy qu' il n' en puisse venir à bout.

Tandem ne quid desit ad genium hominis cognoscendum, addimus libellum *de circuli quadratura*, dominae Bourignon inscriptum esse, cuius ex operibus, in rerum diuinarum cognitione, prae qua, scientiae humanae omnes, nihili sint, egregie se profecisse narrat. Retulit Joannes Mollerus in Cimbria *litterata*, quod initio quidem Bourinoniae partibus admodum fuerit addictus, illamque, anno 1676. apud se, per quinque fere menses occultauerit, deinde vero tanto prosequutus fuerit odio, vt non solum varia contra illam in vulgus sparserit scripta, conuiciis & calumniis referta, nomen illius apud Consistorium detulerit ecclesiasticum, sed plebem etiam contra illam concitauerit.

CCXXV.

CCXXV.

Lectura *excellentissimi iuris vtriusque interpretis domini* ANTONII DE BVTRIO, a titulo de translatione prelatorum, vsque ad titulum de officio delegatorum, in fol. form. maior. folior. 66.

Editio oppido rara, litteris gothicis impressa, memoratur e *Catalogo Bibliothec.* vltraiectensis a Michael. Maittaire Tom. I. *Annal. typograph.* p. 478. Initio leguntur haec verba: *Incipit lectura excellentissimi vtriusque iuris interpretis domini* ANTO. DE BVTRIO *a titulo de transla. prela. vsque ad ti. de offi. dele. super quibus titulis dom.* Abbas (Nicolaus de Tudesco, catanensis siculus Abbas panormitanus) *non scripsit, vel si scripsit reperire potest nemo.* In nostro exemplari prima littera initialis nitidissime picta, auroque purissimo, mira arte laeuigato, exornata est. In fine codicis talia reperiuntur: *Lectura praecellentissimi vtriusque iuris interpretis dni.* ANTONII DE BVTRIO *a titulo de transla. prela. ad titulum vsque de offi. dele. super quibus titulis. dni.* Abbatis *scripta aut acta meminimus comperisse neminem. Sagacis attamen viri* Antonii Koberger. Nurembergen. alemanice *partis inibi ciuem & incolam. quam ponderoso labore. vigilantia ac fatigatione solertissime his metallicis litteris elaborata emendata atque exarata finem cepit. Anno salutis MCCCCLXXXVI.* (*1486*) *III Kal. Februar. Indictione IIII. De quo laudes non immerito referamus cunctipotenti Deo.*

De ANTONIO DE BVTRIO iam diximus Tom. I. p. 78 sqq.

CCXXVI.

Aureus Tractatus de Arbitris d. LAFRNCHI (Lanfranchi) DE ORIANO Vtilis & quotidianus. in fol. form. maior. folior. 19.

 Typo-

Typographi, tituli verbis insignia sua imposuerunt, Liber charactere gothico exscriptus est, & in fine haec adposita habet verba: *Finis Tractatus de Arbitris per excellentissimum V. I. monarcam d.* LAFRANCVM DE ORIANO. *Additis multis aliis questionibus & allegationibus clarissimorum doctorum Impressum* Papie *per* Joannem de Lignano & Girardum de Zeis de Tridino *an. MCCCCLXXXXVIIII* (*1499*) *d. X. Maii.* Haec verba excipit *tabula questionum & aliorum in presenti Tractatu de Arbitris contentorum.* In Michael. Maittaire *Annalib. Typographic.* librum frustra quaesiuimus. Antiquiorem editionem Michaeli Maittaire aeque incognitam, *Pisciae* anno 1486. impressam, memorant *die Merkwürdigkeiten der Kœnigl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 341. In *Tractatu tractatuum* locum inuenit Tom. III. P. I. fol. 206 seqq. In septem distinctus est partes,

I. *quorundam terminorum declaratur significatus.*
II. *Qui possunt esse arbitri vel non succincte panditur.*
III. *qui possunt facere compromissum breuiter ostenditur.*
IIII. *Super quibus rebus, & in quibus caussis potest fieri compromissum plenius referatur.*
V. *Quot modis compromissum seu arbitrium annuletur.*
VI. *Quot modis finitur compromissum, e sententia Iureconsultorum, &*
VII. *De virtute clausularum, quae adponuntur in compromissis.*

Inclaruit LANFRANCHVS DE ORIANO, brixiensis, tempore seculi XV. medio, & in gymnasio patavino iura diu docuit, e quo sponte discessit, & in patriam se contulit, vbi anno 1488. diem obiit supremum, cum aetatis annum fere XC. adtigisset. Multa scripsit *opera,* quorum titulos adtulit Ioan. Trithemius *de scriptor. eccles.* Cap. DCCCXI. p. 190. Josias

flas Simlerus in *Bibliothec.* p. 444. Anton. Posseuinus in *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 327. Conf. Guid. Panzirolus *de claris legum interpretib.* L. III. Cap. XXXIIII. p. 358. Marc. Mantua Benauidius in *Epitome viror. illustr.* p. 484. Nicol. Comnenus Papadopoli in *Historia gymnasii* patauini Tom. I. L. III. Sect. I. Cap. XII. num. 63. p. 227. Joan. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XI. p. 712.

CCXXVII.

Commentaria super decreto *cardinalis alexandrini, alias Prepositi sancti Ambrosii nuncupati. Cum priuilegio.* in fol. form. maximae, folior. 273.

Auctor libri, cuius editionem heic adducimus raro obuiam, Iureconsultus fuit, suae aetatis celeberrimus, & vir in summa dignitate constitutus. Nimirum is fuit JOANNES ANTONIVS DE SANCTO GEORGIO, e nobilissima de SANGEORGI, Placentinorum familia oriundus, Patricius mediolanensis, Professor ticinensis, Praepositus S. Ambrosii mediolanensis, caussarum sacri palatii rom. Auditor, Episcopus & Presbyter Cardinalis titulo SS. Nerii & Archilei alexandrinus, Patriarcha hierosolymitanus, Parmae, Albani, Tusculi, & Ducatus praenestini Episcopus, qui septuagenarius Romae, anno 1509. d. XIIII. Martii, ex hac vita decessit. Vid. de illo Guidi Panziroli *de claris legum interpretib.* L. III. Cap. XXXXVII. p. 373 sqq. Catelliani Cottae *Recens. iurisperitor. & Doctor.* p. 530. Jos. Simleri *Bibliothec.* p. 337. Anton. Posseuini *Adparat. sacer* Tom. II. p. 107. Augustini Oldoini *Athenaeum* romanum pag. 379. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VII. pag. 97.

In *primam* tantummodo *Decreti* partem, *super centum & vnam distinctionem, ille commentaria* scripsit, quibus *repertorium* seu tabula praemittitur satis prolixa, folior. 43. In fine codicis litteris gothicis impressi typographus sua insignia adposuit, & verba adscripsit sequentia: *Expliciunt commentaria super decretorum volumina non minus vtilia, quam optimo stilo correcta Reuerendissimi in Xpo patris & domini d.* JOH. ANTONII DE SANCTO GEORGIO *dicti de* placentia *patricii* Mediolanensis *alias ecclesie diui* Ambrosii Mediolani *prepositi nuncupati. I. V. doc. & interpretis clarissimi nunc peculiari virtute Cardinalis* alexandrini *dignissimi.* Venetiis *per* Bernardinum stagninum de Tridino de Monferrato *MCCCCC.* (1500). Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 725. De eiusdem Jureconsulti *Commento dignissimo super quarto libro Decretalium* Papiae *per Magistrum* Antonium de Carchano *anno a natali Christi MCCCCXC.* (1490) *octauo Calend. Jul. Impensa* Jo. Francisci de Nebiis de Burgo *ciuis* Papiens. in form. maior. impresso, vid. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 297.

CCXXIIX.

NICOLAI *Abbatis* Lectura super Primo Decretalium cum lectura *Dni* ANTON. DE BVTRIO super titulis super quibus *Dnus Abbas* non scripsit. in fol. form. mai. folior. 152. 78. & 128.

Codicem vetustum possidet, illiusque descriptionem nobiscum communicauit I. B. Cramerus Bibliopola casellensis. Characteribus typorum gothicis exscriptus est, titulo, & litteris florentibus destituitur, quae rubro caeruleoque colore adpictae sunt. In tres

tres distinctus est partes, quarum I. NICOLAI Abbatis *lecturam super primo Decretalium*, II. *Rubricam de translatione episcopi vel electi, quae in aliis libris vsque in hodiernum diem impressis lecta per* Abbatem *non est reperta, nunc vero nouiter inuenta emendatissima exhibetur, inserta etiam Lectura do.* ANTONII DE BVTRIO *super titulis, super quibus Dns.* Abbas *non scripsit.* III. *Lecturam dni* NICOLAI Abbatis *super secunda parte primi libri Decretalium, exhibet.* Posteriori parti typographus haec addidit verba: *Explicata est lectura dni* NICOLAI Abbatis siculi *super secunda parte primi libri decretalium. Impressa* Basileae *per magistrum* Joannem de Amerbach *Anno dni MCCCCLXXXVIII.* (1488).

De NICOLAO DE TVDESCO, catanensi Siculo, Abbate panormitano, & postea Archiepiscopo, rom. Ecclesiae Cardinale vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 525. Anton. Posseuini *Adparat. sac.* Tom. II. p. 497 sqq. Guid. Panziroli *de claris Legum interpretibus* L. III. Cap. XXXII. p. 354 seq. Jo. Fichardi *vitae Jureconsultorum recentior.* p. 421 sqq. Marci Mantuae Benauidii *Epitome viror. illustr.* p. 442. Jo. Baptist. de Caccialupis *Historia Interpret. & glossator. iuris* p. 508. Anton. Mongitore *Bibliotheca sicula* Tom. II. p. 98 sqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. XIII. p. 393 sqq. cet. Omne suum studium in primis in iure pontificio explicando collocauit, idque Catanae, Senis, Parmae & Bononiae, maximo cum adplausu docuit, & ideo *Lucernae iuris pontificii* cognomen obtinuit. Cum ab Alfonso Arragoniae rege, cum Cardinale tarentino, ad Concilium basileense, legatus missus esset, pontificis auctoritatem, & iura, insigni animi feruore strenue defendit. Vid. Aeneas Sylvius *de gestis Concil.* basileensis Libr. I. in *Operib.* p. 5 sqq. edit. *Basil.* 1551. in fol. Jacques Lenfant *Histoire de la guerre des* Hussites, *& de Concile de* Basle, Tom. II. p. 176 sqq. Guid. Panziro-

zirolus l. cit. Mortuus eſt anno 1445. Eius quidem ſepulchrum aut epitaphium nullum adparere ſcribit Guidus Panzirolus l. cit. p. 357. ſed Auguſtin. Oldoinus in *Athenaeo* romano, illum in templo cathedrali panormitano ſepultum, & hoc epitaphio ornatum eſſe, prodidit p. 508.

Morte tua Canon, & leges, & iura Quiritum
Occubuere, iacent hoc tumulata loco.
Tu NICOLAVS *eras* TVDISCO *ſanguine natus*
Panormi *Antiſtes, &* Catanenſis *eras.*
Eugenio *&* Baſila *diſcordi pace ruebat*
Noſtra fides te duce Concilium.
Nominis, & tituli cumulos, & laudis adeptus
Vnde tuum texit tiara rubra caput.

Opera eius ſaepius edita fuerunt; E melioribus editionibus eſſe cenſetur, quae *Venetiis* anno 1617. VIIII. Tom. in fol. euulgata fuit.

CCXXVIIII.

Conſumantiſſimi (Conſummatiſſimi) *ac eminentiſſimi J. V. Monarche domini* BENEDICTI DE BENEDICTIS *de peruſio.* vtiliſſima ac quottidiana in materia vltimarum voluntatum conſilia: ab omnibus ſummo cum ſtudio perquirenda. in fol. form. maior. folior. 112.

In fine editionis, litteris gothicis exſcriptae, Michaeli Maittaire indictae, haec leguntur typographi verba: *excellentiſſimi ac famoſiſſimi. V. J. monarce dni* BENEDICTI DE BENEDICTIS *de* Peruſio: *Conſilia vtiliſſima & quotidiana: ſuper vltimis voluntatibus feliciter expliciunt.* Venetiis *a* Philippo pincio Mantuano. *ſub anno dni* 1501. *die* 24 *Aprilis. Imperante ſereniſſimo d. d.* Auguſtino Barbadico Venetiarum

tiarum *duce Inclito.* Volumen complectitur CLXVI. *consilia*, quibus *tabula*, siue index adiicitur. Recusa esse haec *consilia Lugduni* anno 1556. in fol. testatur Christophor. Hendreich in *Pandectis* brandeb. p. 504. & Augustin. Oldoinus in *Athenaeo augusto* p. 38. editionem memorat *venetam* 1576. Omnes vero scriptores editionis prioris oppido rarae, nullam fecerunt mentionem.

Fuit BENEDICTVS TETIVS DE BENEDICTIS CAPRA, Perusinus, Jureconsultus initio seculi XV. celeberrimus, Joanne Trithemio *de Scriptor. eccles.* Cap. DCCCLXXX. p. 210. teste, *vir tam scripturis diuinis, quam philosophorum praeceptis probe exercitatus, ingenio subtilis, & disputator egregius, multarumque rerum antiquarum & nouarum notitia insignis.* In gymnasio perusino, per multos annos, insigni cum adplausu docuit, & ob veritatis, quod semper prae se tulerat studium, *veritatis amator* cognominatus fuit. Cum autem docendo *caprissaret*, aut *miceret*, vt anonymus poematis *de animantium vocibus* auctor, eiusmodi vocis humanae sonum, qui caprarum voci non dissimilis est, vocare solet, CAPRAE etiam cognomen obtinuit, quod inde in posteros etiam suos propagatum fuit. Mortuus est, posteaquam multis scriptis editis inclaruerat, in patria, & ibidem in aede D. Augustini sepultus, marmoreaque statua, in sepulchro posita, honoratus fuit. Conf. de illo Jos. Simleri *Bibliothecam* p. 94. Anton. Posseuini *Adparat. sacer* Tom. I. p 633. Guid. Panziroli *de claris legum interpretibus* L. II. Cap. LXXVII. p. 175. Christophor. Hendreich, & Augustini Oldoini ll. citt. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 554. In *lexico eruditorum* Tom. I. bis locum inuenit, col. nimirum 952. nomine BENEDICTI TETII DE BENEDICTIS & col. 1651. nomine BENEDICTI CAPRAE adducitur, quod *παρόραμα* forte ex Jos. Simleri *Bibliotheca* transscriptum fuit. Haud

satis

ſatis adcurate etiam in *lexico eruditorum* col. 1651. *Conſilia communium opinionum*, inſerta dicuntur *Theſauro communi opinionum Francofurti* 1616. edito. Hoc enim titulo BENEDICTVS DE BENEDICTIS nullum opus euulgauit. Eius *concluſiones, regulae, & tractatus communium opinionum* ſunt, qui in *Opere communium opinionum, ſeu receptarum Juris ſententiarum* a Joann. Fichardo *Francof. ad Moen.* 1571. edito, locum inuenerunt.

CCXXX.

Repetitiones. *d.* AZONIS Prohemium ſuper decretum vtiliſſimum. Titulus libri decretorum. Repetitio. c. Humanum genus. I. diſt. Repetitio. c. Nos in quemquam. II. q. I. Repetitio c. ſicut fine. II. q. I. Repetitio. c. Ideo el. I. II. q. VI. Repetitio. *d.* ARNALDI DE SOLERIO. Super. c. Si pater filium. de teſtamentis in ſexto. Repetitio. *d.* ROSELI *de Aretio.* ſuper auct. (authent.) Ingreſſi. c. de ſacroſan. eccle. Tractatus ſiue ſummula domini BONICONTI *filii Joannis Andree* de appellationibus interpoſitis in cauſis beneficialibus. *Eiusdem* Tractatus aureus. de accuſationibus & inquiſitionibus. Tractatus ſiue queſtiones XL *domini* FEDERICI *de Senis.* Super materia permutationum beneficiorum vna cum tabula domini Lapi de caſtilione. Tractatus. *d.* JOANNIS CALDERINI vtiliſſimus. Super materia interdicti eccleſiaſtici. in fol. form. maior. folior. 42.

Vberioris recenſionis non indiget collectio rara, cum titulus ſatis prolixus opuſculorum, quae vno compre-

comprehensa sunt, fasciculo, argumenta satis declaret. Codex litteris gothicis exscriptus, cum insignibus typographi, hanc in fine adpositam habet clausulam: *Explicit quottidianus hic tractatus de interdicto ecclesiastico dñi* JOANNIS CALDERINI *vna cum tribus aliis tractatibus & repetitionibus quampluri-mis infrascriptorum iureconsultorum dñi* AZONIS. *dñi* ARNALDI DE SOLERIO. ROSELLI de aretio: BONICONTI *filii* Joannis Andree: ac *dñi* FEDERICI de Senis *in iure pontificio vtilissimis. Summo studio ac diligentia nouiter impressis* Venetiis *per* Joannem & Gregorium de gregoriis *fratres* 1496. *die II. Decembris.* Michael Maittaire illius nullam habuisse videtur cognitionem.

De AZONE DE RAMENGHIS Decretorum Doctore, *iuris monarcha*, vid. quae Tom. I. p. 580 sqq. diximus.

ARNALDI DE SOLERIO nomen inter Jureconsultos haud adeo celebre est. Etenim neque Marcus Mantua Benauidius, neque Joannes Baptista de Caccialupis, neque Joannes Fichardus, neque Guidus Panzirolus, neque alii, qui clarorum legum interpretum exposuerunt vitas, illius fecerunt mentionem. In subscriptione *repetitionis C. si pater filium de testamentis in VI. D.* vtriusque iuris Professor, & gerundensis ecclesiae in Catalonia adpellatur Canonicus. Nicolaus Antonius in *Bibliotheca* hispana illum plane omisit. Eadem illius *repetitio* locum inuenit in primo volumine Collectionis *Repetitionum diuersorum doctorum iuris, in iure canonico*, impressae Mediolani *per* Joannem Angelum Scinzenzeler *anno domini* 1513. in fol. vid. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 163 sqq.

Gens ROSELLORUM siue ROYSSELLORUM apud arretinos clarissima, magnos procreauit & celeberrimos viros, qui in iuris prudentia insignem nominis ad posteros famam transmiserunt. Inter illos

los prae ceteris eminuit ANTONIVS ROSELLVS, cuius vitae, & rebus gestis, Guidus Panzirolus Libro III. *de claris legum interpretibus* Caput tribuit XXXVI. vbi simul p. 363. docet, quod ex fratre Antonius nepotem habuerit ROSELLVM DE ROSELLIS, qui a Martino V. Pontifice rom. ad Ladislaum Poloniae, & Carolum Galliae regem legatus missus fuerit. Is ipse sine dubio est ROSELLVS, cuius in hac collectione *Repetitio super auten. ingressi C. de sacrosancta ecclesia* exstat. Composita dicitur in subscriptione, *in ciuitate* firmana, *vbi tenebatur curia generalis* Marchiae anchonitanae *Millesimo trecentesimo septuagesimo* (1370) *die XVIIII. mensis Octobris, Anno septimo lecture eiusdem ordinarie*. In collectione *Repetitionum*, quam modo citauimus, *mediolanensi* legitur Vol. I.

Praeter duas filias Nouellam, & Betinam, e legitimo matrimonio procreatas, Joannes Andreae, bononiensis, Jureconsultus celeberrimus, filium etiam habuit naturalem BANICONTIVM, siue, vt heic adpellatur BONIOONTIVM, Decretorum Doctorem. Quae illius fuerit mater, non constat. Si Petri Baile coniectura locum obtinuerit, istius ancillae BANICONTIVS fuit filius, de qua in Poggii florentini *Facetiis* haec legitur historia: Joannem Andream, *Doctorem* bononiensem, *cuius fama admodum vulgata est, subagitantem ancillam domesticam vxor deprehendit. Re insueta stupefacta mulier, in virum versa:* Vbi nunc, *ait*, Joannes est sapientia vestra? *ille, nil amplius locutus: in* vulua istius, *respondit*, loco sapientiae admodum adcommodato. Versibus hanc narrationem expressit gallicis Bernardus de la Monnoye:

Jean, *dit* André *fameux Docteur ès loix*,
Fut pris un jour au péché d'amourette:
Il accolloit une jeune soubrette.
Sa femme vint, fit un signe de croix.
Ho, ho, *dit-elle*, est-ce vous? non je pense;
Vous, dont par tout on vante la prudence.

Qu'est

Qu'eſt devenu cet eſprit ſi ſubtil?
Le bon André, *pourſuivant ſon negoce,*
Honteux pourtant, Ma foi; *répondit-il*
Prudence, eſprit, tout giſt dans cette foſſe.

vid. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 226. not. B. Conf. de BANICONTIO, & ſcriptis eius Guid. Panziroli *de claris legum interpretibus* L. III. Cap. XVIIII. p. 339. Joan. Fichardi *vitae-Jureconſultorum recentiorum* p. 410. In *Tractatu tractatuum*, legitur *Tractatus de Adpellationibus* Tom. V. fol. 45 ſqq. *de adcuſationibus & inquiſitionibus* Tom. XI. P. I. fol. 5 ſqq. Poſterior etiam exſtat in Franciſci Modii, brugenſis, *Sylloge auctorum qui ſcripſerunt de praxi rerum criminalium* Tom. II. *Francof.* 1587. in fol. p. 11 ſqq.

De FRIDERICO PETRVCCIO de Senis, nonnulla iam a nobis prolata fuerunt Tom. I. p. 650 ſqq.

De JOANNE CALDERINO, legi poterunt, quae Tom. I. p. 84 ſqq. adnotauimus. *Tractatus de interdictis*, inſertus fuit *Tractatui tractatuum* Tom. XIIII. fol. 325 ſqq.

CCXXXI.

Repetitiones *Domini* JOANNIS CALDERINI. Repetitio ſuper Prohemio decretalium. Repetitio. c. in noſtra de reſcriptis. Repetitio. c. mandatum de reſcriptis. Repetitio c. ab excommunicato de reſcriptis. Repetitio. c. ſuper eo. de electione. Repetitio c. cum in iure de electione. Repetitio Rubrice de ordi. cogniti. Repetitio. c. cum intelleximus de ordi. cogniti. Repetitio. c. ſuper ſpoliatione de ordi. cogniti. Repetitio. c. cum dilectus. de cauſſa poſſ. & proprietatis. Repetitio. c. poſt ceſſionem de probationibus. Repetitio c. dilecto-

rum de testibus cogendis. Repetitio. c. vestra de coha. cleri. & mulierum. Repetitio. c. cum nostris de concessione prebende. Repetitio. c. postulastis de concessione prebende. Repetitio. c. siquis Presbyterorum. de rebus ecclesie non alie. Repetitio. c. propter eius de donationibus. Repetitio c. de illis de raptoribus. Repetitio. c. nauiganti de vsuris.

GASPAR. CALDERINVS.

Repetitio super. c. Postulasti de peni. & remis. Repetitio ALEXANDRI DE ANTILLA super. c. tibi qui de rescriptis in VI. Repetitio FRANCISCI ZABARELLE. c. vt animarum de constitut. li. VI. in fol. form. mai. folior. 53.

Ex eadem officina typographica, e qua liber, a nobis iam descriptus prodiit, hic etiam codex euulgatus, atque iisdem litteris gothicis exaratus fuit. In fine haec leguntur verba: *Impressum* Venetiis *per* Joannem *&* Gregorium de gregoriis *fratres anno domini* 1496. *die. XVII. Octobris.* Curauit editionem Boniacobus Scotus, vtriusque iuris doctor, qui in JOANNIS CALDERINI commendationem, eiusmodi praemisit praefatiunculam.

Boniacobus scotus *vtriusque iuris doctor lectoribus salutem.*

Plerosque sepe viros animaduerti: ardentissimi iuris professores adeo luculenter vtriusque iuris enigmata interpretatos fuisse. vt eorum sublime ingenium & lacteam scientiam non in his mundi partibus comparatam: in quibus humanum intellectum similem esse oculo noctue ad solem: Aristotiles *attestatur: sed in parnaso aonioue fonte concessam sim arbitratus; Neminem tamen fateor hactenus lectitasse: qui fundamentalius* JOANNE CALDERINO: *pontificiam saltim fuerit inter-*

interpretatus sapientiam. O quicunque ad veritatis cognitionem: qua nullus: teste Lactantio *in principio: suauior animi cibus: conscendere apprime delectaris: opus istud summo studio diligentique auctoris lucubratione elimatum ardenter suscipe: susceptumque amplectere: amplexumque inter vlnas fouendum: & die noctuque perlegendum perscrutare sepius enim visum prestantius redolebit & dulcius degustabitur. Hic enim non* Romulum *&* Remulum (Remum) *non reges quinque: non imperatores* romanos: *non* fabios: *non* fabricios: *non* Curios. *non* Metellos: *non* Catones: *non* Camillos: *non* Scipiones *vt* Eneas *in* Veneris *scuto conspexit. Hic profundissimas presertim canonum difficultates adeo reseratas & lucidas auctor erumpit: vt postposita aliorum librorum reuolutione lector hinc clarissimus emergat. Sunt inquam auctoris opiniones adeo sancte irrefragabiles & stabilite: vt non minus omnes laudent & obseruent quam si ab illo septem sapientum* grecie *principe prolate fuissent; qui testante* Aristotele. 2. *li. politicorum leges compositas* athenienfibus *dedit summi ponderis auctoritatis & temperantie: & alibi in* 2. *li. inquit* Justinus *quod tanto cum temperamento leges dedit vt parem gratiam a senatu & plebe contraheret: quamquam plebs & senatus in summa prius dissentione fuissent: vnde de eodem suaui eloquio* Valerius *verba facit: si illis legibus* Athenienses *vsi fuissent sempiternum fuissent habituri imperium. Non insuper minorem vim ac potestatem habent eiusdem auctoris decreta & sententie: quam apud* Lacedemones *olim summi philosophi ac principes leges habuerunt: qui vt inquit de ingratis* Valerius *sanctissimas & obseruandas* lacedemoniis *leges dedit amandas quidem ac excollendas plurimum. Hortor itaque te lector vt hunc auctorem qui ceteros antecellit habeas legas & iugiter studeas cuius suauis degustatio quanta sit non verbis exprimi. sed experientia & studio comprehendi & cognosci potest. Hic tandem veritas non quottidiano & celeri legendi cursu. sed diligenti. vt repetentium moris est lucubratione*

tione candescit. Hic postremo est omnis legum & canonum thesaurus nusquam iocundo caractere alicubi realiter impressus &c. Dixi.

Omnes Iureconsultorum *repetitiones*, eodem, quo heic leguntur, ordine, insertae fuerunt primo volumini *Repetitionum*, quae *Mediolani* 1513. in fol. editae fuerunt, vid. *die Merkwürdigkeiten der Kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 162.

GASPAR CALDERINVS, Ioannis filius, Clementis VI. Pontificis consiliarius, tantam inter Iureconsultos nominis sibi parauit famam, vt nisi patrem superauerit, illi tamen par, omni ex parte, & aequalis sit censendus. Animo paullo elatiore fuisse dicitur, vt cum Bertoldo Primadico, Equite, & Raimondo Rampono, Comite, de loco, tanta animi obstinatione contenderit, vt ad Robertum Apuliae regem, rem deferrent, qui eiusmodi sententia litem diremit, quae CALDERINO minime fauere videbatur. Mortuus Bononiae & in templo S. Dominici sepultus est, vbi & hodierno die, epitaphium illius, sepulcro marmoreo, a Iacobo Lanfrano, Veneto, circa annum MCCCL. insculptum conspicitur. Vid. de illo, & operibus eius, Guidi Panziroli *de claris legum interpretibus* L. III. Cap. XXII. p. 341. M. Mantuae Benauidii *Epitome viror. illustr.* p. 467. Ios. Simleri *Bibliotheca* p. 217. qui illum minus adcurate adpellat GASPAREM CALDER, Nicolai Burtii *Elogium* Bononiae in Ioannis Gerard Meuschenii *Vitis summorum dignitate & eruditione virorum* Tom. III. p. 90. vbi hoc legitur distichon:

> CALD*aque* RINA *domus, nam* GASPAR *sicque Ioannes*
> *Inclita mandarunt nomina scripta polo.*

Conf. eiusdem Bononia *illustrata*, apud eumd. Meuschenium Tom. II. p. 162.

ALEX-

ALEXANDRI DE ANTILLA ſiue DE ANTILLO, florentini, nomen, inter Jureconſultos, haud adeo clarum eſt. Praeter pauca enim, quae de illo retulit Iulius Negri in *Storia degli Scrittori* fiorentini, Joſias Simlerus in *Bibliotheca*, & Chriſtophor. Hendreich in *Pandectis* brandeburg. nihil apud Scriptores, Jureconſultorum biographos, de illo relatum legimus. Cum praeter ea Julius Negri dubitauerit, an de ſcriptis ALEXANDRI DE ANTILLA, quidpiam ſit impreſſum, collectionis noſtrae raritas, facile inde colligi poterit.

De FRANCISCO SABADINO, ſiue ZABARELLA, ſ. DE ZABARELLIS, Patricio patauino, Archiepiſcopo florentino, & R. E. titulo SS. Coſmae & Damiani, Cardinale, qui in Concilio conſtantienſi, anno 1417. die V. Nouembris, aetatis anno LXXIIX. ſiue, vt alii ſcribunt LXXX. mortuus eſt, legi merentur Io. Franciſci Poggii, florentini, & Anonymi *Orationes in* eius *funere* recitatae, quae leguntur in Hermanni von der Hardt *Actis Concilii* conſtantienſis Tom. I. P. VIIII. p. 537 ſqq. Petri Paulli Vergerii, iuſtinopolitani *epiſtola de morte* illius, in Ludouici Antonii Muratorii *Scriptor. rer.* italicar. Tom. XVI. col. 198 ſqq. vbi maximis illum ornat elogiis, & tanto illum fuiſſe ingenio ſcribit, & tam excellentem virtute, vt quum omni loco, omni tempore, ſe totum cognoſcendum exhibuerit, ſemper tamen in dies, quo amplius tractabatur, eo maior viſus fuerit, ac melior. Conf. Guid. Panzirolus *de claris legum interpret.* L. III. Cap. XXIIX. p. 349 ſqq. Marc. Mantua Benauidius, in *Epitome viror. illuſtrium* p. 465. Antonius Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. I. p. 514. vbi librum, quem ſcripſit *de Schiſmatibus auctoritate Imperatoris tollendis*, qui in variis collectionibus e. g. in Simon. Schardii *Syntagmate variorum auctorum de imperiali iuriſdictione, & poteſtate eccleſiaſtica, deque iuribus regni & imperii, Argentorat.* 1609. in fol. p. 235 ſqq.

reperitur, cum libri praefationibus, in romano *indice*, donec expurgetur, prohibitum esse adnotauit. Henr. Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Histor. litterar. Scriptor. eccles.* p. 73 sqq. Augustini Oldoini *Athenaeum romanum* p. 256 sqq. Christ. Schoettgenii *Continuat. Bibliotb.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XXI. p. 916 sqq. P. Bayle *Dictionaire historique & critique* Tom. IIII. p. 2897. Jaques Lenfant *Histoire du Concile de* Constance, passim, in primis L. V. p. 512 sqq. aliique plures, qui viri doctissimi sapientissimique memoriam, ad posteros propagare studuerunt. Exequiae illius, vt Guid. Panzirolus l. cit. testatur, Constantiae, & Sigismundi Caesaris, & totius fere ecclesiae rom. praesentia, quantum vnquam in eius ordinis viro visae sint, celebres fuerunt. Corpus Patauium delatum, magno cum ciuium luctu, in templo cathedrali, cum hoc epitaphio, conditum fuit:

FRANCISCO ZABARELLAE
FLORENTIAE ARCHIEPISCOPO
VIRO OPTIMO, VRBI
ATQVE ORBI GRATISSIMO
DIVI HVMANIQVE IVRIS INTERPRETI
IN CARDINALIVM COLLEGIVM
OB
SVMMAM SAPIENTIAM COOPTATO
AC
EORVMDEM ANIMIS PONTIFICI PROPE MAXIMO
IOANNE XXII.
EIVS SVASV ABDICATO, ANTE
MARTINVM V.
OB SINGVLAREM PROBITATEM
IN CONCILIO CONSTANTIENSI DESTINATO
IOANNES IACOBI VIRI CLARISSIMI FILIVS
ID MONVMENTI PONENDVM
CVRAVIT.
VIXIT ANNOS LXXVIII.
OBIIT CONSTANTIAE
M CCCC XVII.

CCXXXII.

CCXXXII.

IOANNIS DE MILIS Repertorium iuridicum. in fol. form. maior. folior. 184.

Editio, qua vtimur, dum haec scribimus, rarissima, litteris romanis expressa, & sine dubio, omnium prima est. Initium illius facit, *tabula* duorum foliorum, locorum communium siue titulorum, qui in opere exponuntur. Per omnem codicem, nulla inuenitur littera initialis, sed omnes, rubro, caeruleoque colore adpictae sunt. Littera autem codicis omnium prima A. variis coloribus nitidissime picta est, quibus purissimum aurum laeuigatum internitet. In fine voluminis haec legimus verba: *Presens repertorium Eximy vtriusque iuris doctoris domini.* N. DE MILIS *Impressum* Rome *per venerabilem virum magistrum* Georgium laur de herbipoli. *Anno salutis MCCCCLXXV.* (1475) *die vero veneris. XXIII. mensis Iuny. Pontificatus sanctissimi in Xp̄o patris & domini nostri domini* Sixti *diuina prouidentia pape* quarti *Anno eius quarto Finit feliciter.*

Quis iste IOANNES DE MILIS, siue vt heic, in subscriptione typographi, nomen illius expressum conspicitur, N. DE MILIS fuerit, aliis indagandum relinquimus. Apud omnes enim fere scriptores, qui Jureconsultorum exposuerunt vitas, de illo altum est silentium. Josias Simlerus in *Bibliotheca* illum adpellauit p. 396. IOANNEM MILIS. Adtulit Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 352. codicem, eodem anno, quo nostrum, 1475. *non artis calamo*, vt in calce illius legitur, *scriptum*, *sed ingeniosissime indecibilis artis impressum* (sine dubio Coloniae) *per* Nicolaum Gotz de Sletzstat, in fol. cuius in titulo, MILIS de Verona *vtriusque Juris doctor eximius* adpellatur.

CCXXXIII.

Repertorium MILIS *alias* ABSENTI. in folio form. minor. folior. 154.

Et haec editio valde rara est. Referimus illius notitiam J. B. Cramero, Bibliopolae cassellensi acceptam. Charactere litterarum gothico exscripta est, & in secunda tituli pagina, hosce exhibet versiculos:

Exuperat cunctas hec iuris practica MILIS
Hec modo materias inuenit illa tibi
Sed butrii *firme & aliorum dicta resoluit,*
Hanc eme qui reliquis doctior esse cupis.
Si mibi non credis: doctorum consule quemque
Consule: vel potius qui sapit ipse vide.

In fine talia, additis typographi insignibus leguntur:

Noscere forte voles quis sculpserit hoc opus ere
Presserit has chartas quisue characteribus.
Ne mirere: licet tersum mendisque solutum
Immune & viciis: hoc opus inuenias.
Ille quidem Kesler Nicolaus: *littore* Rheni.
Vrbs dedit insignem cui Basilea *domum*
Ille inquam impensis qui nunquam (crede) pepercit,
Lector amice: dabit bis liber ille fidem.
Hic etenim secreta. obstrusaque palladis *arce.*
Fortia iura omnis legulus inueniet.
Comperiet pñs (sine dubio *praesens*) *quidquid quesisse necesse est*
ABSENTI *quamuis nomen vbique gerat.*

Idibus Martii Anno salutis octuagesimo octauo, supra millesimum quaterque centesimum (1488). Caussam, ob quam in titulo, *Repertorium* ABSENTI nominatur, non aliam esse putamus, quam quod hisce verbis: *Absenti filio actio acquiritur ex contractu* &c. *Reperto-*

pertorium inchoatur. Eadem haec eſt editio, quam Joſephus Sparkes, petroburgenſis, Michaeli Maittaire, e Bibliotheca Grantham cognitam reddidit. vid. *Annal. typograph.* Tom. I. p. 500. not. 3.

CCXXXIIII.

Summarium textuale & concluſiones ſuper ſextum & Clementinas. in fol. form. minor. folior. 202.

Summarium textuale & concluſiones Clementinarum. folior. 88.

Librorum, litteris gothicis excuſorum, auctor eſt IOANNES COELNER ſ. KOELNER DE VANCKEL, ſub Paullo II. & Sixto IIII. romanis pontificibus, vt Caſimir. Oudinus, in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſiaſt.* teſtatur Tom. III. col. 2703. clarus. Alter liber *ſuper ſextum Decretalium* hiſce inchoatur verbis: ***In dei nomine ſuccincte & vtiles concluſiones circa materiam tam gloſarum quam doctorum circa Sextum etiam nouiſſime ſcribentium vna cum pleniori textus eiusdem Sexti ſummario. In alma vniuerſitate florentiſſimi ſtudii*** Colonienſis ***edite in lucem viuaci lucubratione bonorabilis viri dni.*** IOANNIS COELNER DE VANCKEL ***Artium liberalium magiſtri diuinarum humanarumque legum interpretis. Juriſconſultorum equiſſimi, & Ordinarii in iure Canonico predicte vniuerſitatis bene meriti. in edibus ſuis lecte & reſumpte feliciter incipiunt.*** In fine typographus haec adſcripſit verba: ***Summaria pariter & concluſiones Sexti accurate & compendioſe ex doctoribus circa eundem ſcribentibus per bonorabilem virum dominum*** IOHANNEM KOLNER DEVANKEL ***artium liberalium magiſtrum. iuris vtriuſque doctorem. virum peritiſſimum in iure canonico ordinarium in florentiſſimo ſtudio*** Colonien.

collecta. Anno gratie M. CCCC. XCIIII. (1494.) *in vigilia purificationis beate dei genitricis* Marie *virginis gloriosissime impressa finem acceperunt feliciter.* Typothetarum sine dubio error est, cum Josias Simlerus in *Bibliothec.* p. 387. Cornel. a Beughem in *incunabulis typograph.* p. 80. Anton. Posseuinus in *Adparat. sacr.* Tom. II. p. 209. Casimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & scriptis eccles.* Tom. III. col. 2703. librum iam *Coloniae anno 1463. collectum, & impressum* scribunt. Vix enim inuenietur liber, qui ante annum 1470. Coloniae impressus fuit.

Alter liber, nimirum *Summarium textuale & Conclusiones Clementinae,* initium tale prae se fert: *In dei nomine succincte & vtiles conclusiones materiam tam glosarum quam doctorum circa Clementinas etiam nouissime scribentium. vna cum pleniori textus earundem Clementinarum summario. In alma vniuersitate florentissimi studii* Colonien. *edite in lucem lucubratione honorabilis viri dni* IOHANNIS DE VANKEL *artium liberalium magistri diuinarum humanarumque legum interpretis Jurisconsultorum integerrimi. In iure canonico in prefata vniuersitate ordinarii in edibus suis lecte & resumpte feliciter incipiunt.* Adpendicis loco accedunt *Summaria & effectus extrauagantium* Johannis XXII. Typographi verba haec sunt: *Summaria ac conclusiones Sexti & clementinarum honorabilis viri artium liberalium magistri vtriusque iuris doctoris modestissimi domini* IOHANNIS VANCKEL, *per me* Johannem Koelhoff. *ciuem* Colonien. *impressa. Anno gratie M. CCCC. XCIIII.* (1494) *in vigilia Annunciationis beate* Marie *finiunt feliciter.* Scriptores supra citati, & ex illis Michael Maittaire Tom. I. *Annal. typograph.* p. 460. librum quidem iam anno 1484. Coloniae per Joan. Koelhof impressum adfirmant, sed veremur, ne pro 1494. in Josiae Simleri *Bibliothecam* per errorem, annus irrepserit 1484. quem postea alii in suos libros transscripserunt. Editio anni 1494. quam recen-

recensuimus, a Michaele Maittaire non memorata fuit. Nescimus, qua re impulsus Casimir. Oudinus, auctorem, quem omnes, quos euoluimus, scriptores, IOANNEM KOELNERVM DE VANCKEL, siue E WANCHEL adpellant, IOANNEM KOELVER DE WANCKOM nominauerit. Vtrum a Martino Lipenio, cuius *bibliothecam iuridicam* producit testem p. 69. 89. 134. ita fuerit vocitatus, cum liber non ad manus est, dicere non possumus. Haec sine dubio caussa fuit, quam ob rem *lexicon eruditorum* Tom. IIII. col. 1438. alium IOANNEM DE VANCKEL, & col. 2703. alium IOANNEM KOELVER DE WANCKOM adduceret. An *Summarium textuale, & conclusiones super textum* (sextum) *& Clementinas Colon.* an. 1488. in fol. vt in *lexico eruditorum* l. cit. col. 1438. legimus, editum fuerit, aliis disquirendum relinquimus. Michael Maittaire sane nihil tale in *Annal. typograph.* retulit.

CCXXXV.

Processus iuris *clarissimi viri* IOHANNIS DE AVERBACH *Canonum doctoris* vna cum lectura exposicionibusque *peritissimi viri* IOHANNIS DE EBERHAVSEN *Doctoris iuris pontificii* opera. diligenciaque ac studio. Non sine exactissimo consilio Doctorum correctus. Incipit feliciter. in fol. form. minor. folior. 204.

Cum liber, charactere, quem vocant, gothico impressus, ad incunabula typographiae lipsiensis proxime accedat, & a typographo, qui inter primos homines, qui istam artem in vrbe lipsiensi exercuerunt, sibi vindicet locum, omnino inter rariores nostra aetate libros referri meretur. Opus, vt verba in fine *registri* siue indicis, conspicua testantur, *impressum* est liptzk

liptzk *per* Mauricium Brandiſz *Anno LXXXIX.* (1489). Adhaeret exemplari, quod e bibliotheca portenſi publica, nobiſcum communicatum fuit, opus quod inſcribitur *Declaratio titulorum legalium* folior. 157. quod ab eodem auctore IOANNE DE AVERBACH profectum eſſe ſuſpicamur, cum ſtili quaedam ſimilitudo, inter vtrumque librum intercedat. Et hoc etiam *impreſſum* dicitur lipczk *per* Mauricium Brandis. *Anno LXXXIX. decima quarta menſis Julii.* Vtrumque opus Michaeli Maittaire minus innotuiſſe videtur. Prius adducitur a Joanne Henr. Leichio in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 64. In priore, verba IOANNIS DE AVERBACH, litteris maiuſculis, a commentario IOANNIS DE EBERHAVSEN diſtinguuntur.

Duplex apud ſcriptores IOANNES DE AVERBACH, AVERPACH, ſiue AVERBACHIVS occurrit. Opus quod adlegauimus, ad IOANNEM DE AVERBACH, Presbyterum, & eccleſiae bambergenſis Canonicum, Decretorumque Doctorem retulerunt Ioſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 339. & Chriſtophor. Hendreichius in *Pandect.* brandeb. p. 255. Alii, vt Ioann. Trithemius *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DCCXVII. p. 168. & Ioann. Alb. Fabricius L. VIIII. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 146. IOANNEM quidem DE AVERBACH adducunt, ſed iſtius operis nullam prorſus fecerunt mentionem. Ab Antonio Poſſeuino in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 115. & a Chriſtoph. Hendreichio l. cit. p. 359. minus adcurate IOANNES DE AVSBACH vocatur: in *Lexico eruditorum* plane omiſſus eſt. Idem ſine dubio IOANNES DE AVERBACH eſt, quem Joſ. Simlerus in *Bibliotheca* p. 423. IOAN. VBACHIVM, & Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 583. & 696. IOANNEM DE VRBACH nominant, eiusque *Proceſſum iudiciarium argentin.* an. 1494. & 1499. in lucem exiiſſe memorat. In *lexico eruditorum* IOANNES DE VRBACH locum inuenit Tom. IIII. col. 1724. ſed ex duobus libris, vnus factus videtur, cum *modum legendi*

di abbreuiaturas in vtroque iure SIVE *processum iudiciarium* scripsisse dicitur. Editionem *processus iudiciarii* recentiorem *Lips.* 1512. excusam, possedit Jo. Petr. de Ludewig, qui illi haec talia adscripsit: *Vtrique huius libri auctores* IOAN. DE AVRPACH & IO. DE EBERHAVSEN) lipsienses *fuerunt, scripseruntque in gratiam forensium in* Germania *tribunalium, conflictuum. Sed tamen, quod stupendum, nulla iurium* Germaniae, *vel vnico verbulo facta mentio. vel speculatorum iuris* saxonici *memoratio vlla. Nam praeter apices legistarum & decretistarum inuenies hic nihil.* Vid. *Catalog. Biblioth.* Jo. Petri de Ludewig P. I. p. 764. Id quidem illustr. adnotationis Auctori facile largimur, IOANNEM DE EBERHAVSEN *auctorem* fuisse *lipsiensem*, nulla autem prorsus ratione a nobis impetrare possumus, vt idem, de IOANNE DE AVRPACH, illi concedamus.

Diuersus ab illo IOANNE DE AVRPACH esse dicitur Joannes Aurbachius, altanius, Jureconsultus bauarus, quem seculo XVI. ad finem vergente, inclaruisse memorant scriptores, & *singularium allegationum ad communem vsum adcommodatarum libr. II. Colon.* 1571. & 1591. in 8. *Anacreonticorum odas Monaci* 1570. in 8. *Poematum libr. II. Patauii* (Passauii) 1557. *Epistolarum iuridicarum*, quae *Consiliorum loco esse possunt Libr. IIII. Colon.* 1566. in 8. & cum *libr. II. singular. allegation. ibid.* 1571. 1591. & *Ingolstad.* 1606. in 8. euulgasse scribunt. Vid. Jos. Simleri *Bibliotheca* p. 339. Christophor. Hendreichii *Pandectae* brandeb. p. 355. Dedit hic Joannes Aurbachius *lexico eruditorum* occasionem, ex vno viro, duos fingendi. Adducitur nimirum Tom. I. col. 658. Joannes Aurbach Jureconsultus, qui circa finem Seculi XV. vixisse & *anacreontica*, & *II. libr. singularium allegationum* composuisse dicitur, col. vero 666 sqq. memoratur Jo. Aurpach JCtus Bauarus, qui Galliam & Italiam peragrasse, Monaci vixisse, & 1565.

Episto-

Epistolarum iuridicarum libr. IIII. edidisse perhibetur.

Anonymus, qui *Scriptorum insignium, qui in celeberrimis praesertim* lipsiensi, wittebergensi *&* francfordiana ad Oderam *Academiis floruerunt, Centuriam,* a Jo. Joach. Madero *Helmestad.* 1660. editam conscripsit, IOANNEM DE EBERHAVSEN natione fuisse Saxonem, ex ottingensi oppido oriundum, Juris pontificii doctorem, Studii lipzensis iuridicae facultatis Ordinarium, adnotauit num. LI. Conf. Jos. Simleri *Biblioth.* p. 362. Christoph. Hendreich. *Pandect.* brandeburg. p. 355.

CCXXXVI.

Malleus maleficarum. in fol. folior. 102.

Priores huius libri editiones rarissimas esse, adfirmauit Cl. Vogtius in *Catalog. libr. rar.* p. 435. Illam, cuius titulum integrum adscripsimus, in earum censu obtinere locum nullum prorsus est dubium, cum omnia Seculi XV. indicia prae se ferat, & a nemine, quod nos quidem sciamus, memorata sit. Litterarum charactere exscripta est gothico, omnibusque litteris initialibus destituitur. Quaelibet pagina in duas columnas diuisa est. In textu scribendi compendia, occurrunt multa, quae librum lectu difficilem reddunt. Nullum praeterea anni, loci & typographi adlatum est indicium, eaque tantummodo, in fine se offerunt lectorum oculis verba: *Sit laus Deo. exterminium heresis, pax viuis, requies eterna defunctis Amen.* Cum data, quod aiunt opera vir Summe Reuerend. Eberhard. Dauid Hauberus, librum ex orco prognatum, in *Bibliotheca, actis & scriptis magicis* Tom. I. p. 1 sqq. descripserit, lectores

res noſtros inde ablegamus, neque verbum addimus amplius. Conf. Cl. Vogtii *Catalogus libr. rar.* l. cit. *Analecta* noſtra *litterar. de libr. rar.* p. 561 ſqq.

CCXXXVII.

Formularium aduocatorum & procuratorum Romane curie & Regii Parleamenti: practicam ſecundum iura communia clariſſime oſtendens. Continens & tradens formam Commiſſionum. Libellorum. Articulorum. Proteſtationum. Exceptionum. Replicationum. Duplicationum. Interrogatoriorum. Petitionum. Sententiarum. Appellationum. Plurimorumque que Aduocatis Notariis & Procuratoribus maxime neceſſaria ſunt & oportuna.

Cauſidicus quid agat. iudexue tabellio doctus
Patronusue foro: iura clientis agens.
Perdocet iſte liber. cauſarum condere formas
Quisquis amas lector: nec bene preſſa legas.

in fol. folior. 121.

Titulus ſatis prolixus, lectores docere poterit, quid in libro, litteris gothicis excuſo, reperiatur. Quis illum compilauerit, nos fugit. Characteribus litterarum gothicis excuſus eſt, & in fine haec refert verba: *Formularium Aduocatorum & Procuratorum.* Romane *curie & regii Parleamenti practicam oſtendens ſecundum iura communia: exactiſſima diligentia impreſſum* Baſylee *Anno dni. M. CCCC. LXXXIX.* (1489) *quarto ydus Marcii finit feliciter.* Hisce verbis,

verbis, iidem verſiculi denuo ſubiecti ſunt, qui in titulo comparent. Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 513.

CCXXXIIX.

Vulgaria THERENTII in teutonicam linguam traducta. in 4. fol. 22.

Quis librum, quem ſola commendat raritas, compoſuerit, ignorare nos vltro libenterque fatemur. Inſtructiſſimarum bibliothecarum catalogos fruſtra euolvimus, & Michaeli Maittaire ipſi incognitum fuiſſe intelleximus. In puerorum gratiam conſcriptus, varias loquendi formulas, latino, & belgico qui teutonicus adpellatur, ſermone expreſſas ob oculos ponit. In titulo adparet praeceptoris figura, in cathedra, cum ferula, & libro, cuius pedibus quinque pueri adſident. In altera folii primi pagina, libellus hac ratione inchoatur: *Vulgaria quedam abs* THERENTIO *in* theutonicam *linguam traducta.*

Hunc ſtudioſe puer menti committe libellum
E latio *ducit tibi qui* theutonica
Non inſulſa quidem nam ſunt hec ſcripta THERENTI
Quem ſi noſſe cupis hic tibi multa patent.

Sex capitulis diſtinctus eſt hic liber, ita vt primo loco ea, quae verbo aut ſcripto ſalutantes, ac adeuntes quempiam dicimus, tradita ſint. Secundo, ea fere, que narrantis aut percunctantis ſunt, quamquam ſint quedam paulo ſententioſiora. Tercio que obiurgancia ſunt & que alias quoddam vehemencie habent. Quarto que hortatoria nec non & execratoria ſunt cum confirmationum ratione coniuncta. Quinto ſententie vehementis ad concluſionem ſeu clauſulam accomodate. Sexto

quae

quae valedicentium sunt. Speciminis loco Caput primum heic adscribimus:

God gruet y. wes gegruet. weest salich in Xpo.
Saluete Salue Saluus sis in Christo.
Jc biede y goeden dach.
Jubeo te saluere.

Syt willecome. dat ghy gesont uns ghecomen syt verblydick my

Bene venisti. Saluum te aduenisse gratulor. Advenisse gaudeo.

Gheeft my dyn hant.
Cedo dextram. i. porrige vel da.
Vaer dy wel ick vaer te bat

Si bene habetis ego melius habeo. Si vales bene est ego vero valeo.

etc. Capiti sexto typographus haec verba adscripsit: *Vulgaria* THERENTII *in* theutonicam *linguam traducta* Antuerpie *impressa per me* Gerardum leeu *Anno dni Millesimo CCCC LXXXVII.* (1487) *tercio kalendas iulias feliciter expliciunt.* Omnis libellus charactere gothico exscriptus est.

ADPENDICVLA
IN QVA
E
BIBLIOTHECA PORTENSI
AVGVSTINI DE CIVITATE
DEI MEMBRANA
DESCRIBITVR.

Inter alia, veterum librorum monumenta, quae in publica prouincialis ſcholae portenſis bibliotheca adſeruantur, duo praeſertim codices, manu exarati, omnium in ſe, oculos conuertunt. Alter latinam Joſephi verſionem, a Rufino elaboratam, alter Auguſtini libros, DE CIVITATE DEI, complectitur. Illum, a Patre meo, portenſis ſcholae rectore, deſcriptum habemus *, hunc ego, aliqua ex parte, deſcribere, hoc tempore, in animum, induxi. Me quidem minime fugit, quod in maximis inſtructiſſimisque, per omnem Europam, bibliothecis, multi variique codices Auguſtini, DE CIVITATE DEI, calamo exſcripti, inueniantur, cuius rei teſtem habeo Bernhardum de Montfaucon, qui **, in bibliotheca vaticana, in pariſina regia, aliisque pluribus, quas

* In programmate de *Joſephi membrana*, Numburg. 1727. in 4. edito.

** In Bibliotheca, bibliothecarum manuſcriptorum noua, quae Pariſiis 1739. duobus Tomis in fol. prodiit.

quas descripsit, bibliothecis, eiusmodi codices magno numero *, reperiri confirmat; portensis tamen codex, consideratione non indignus esse videtur, qui cum antiquitatem haud adeo spernendam, tum singularem quamdam elegantiam prae se ferre conspicitur. Ille in membrana scriptus CCLXXXX folia complectitur, &, quemadmodum iam dictum est, Augustini, Episcopi hipponensis, quem, inter patres ecclesiae latinos, facile principem nominaueris, XXII. libros exhibet DE CIVITATE DEI, seu ecclesia, conscriptos. Omnes qui codicem oculis lustrauerunt, tractaruntque manibus, litterarum in primis elegantiam mirati sunt, atque Eckbertum, monasterii cisterciensis, quod Bossaugiae ** olim floruit, abbatem, quem codici, manu exarando, nauasse operam nouimus, in arte scribendi, longe aliis, vt tunc fuerunt tempora, scribis excelluisse,

* Caussa vero illius rei in promtu est; scripta enim Hieronymi, Ambrosii & Augustini, in ecclesia, sic dicta, occidentali diligenter lecta, & proinde saepissime descripta, & in monasteriorum bibliothecis reposita fuerunt.

** Bossaugia s. Possauia monasterium fuit, haud procul ab vrbe Ciza, a primo Episcopo martisburgensi Bosone, exstructum. Vid. Paull. Langius in chronic. citizensi, ap. Pistorium Tom. I. p. 1149. edit. Struuianae. it. Thuring. sacra Tom. II. p. 655. In primis autem Jo. Georg. Leuckfeld. Chronologia abbatum bossaugiensium, quam Jo. Martin. Schamelius, Numburgi 1731. in 4to edidit.

celluiſſe, vno quaſi ore, dixerunt. Litterae ſingulorum librorum initio, poſitae, quas initiales, & capitales, tunc temporis monachi vocare ſolebant, variis diuerſorum animalium, aliarumque rerum ſimulacris conſpicuae, & rubro praeſertim, caeruleo, viridique colore diſtinctae ſunt, quibus aurum, nonnunquam etiam argentum, mira quadam arte, laeuigatum internitet, id quod inſigne codici ornamentum conciliat. In primis ſingulare pictoris artificium, in hiſtoriis, e ſacro codice, effingendis, adparet. Conſpicitur DEVS, primos omnium, qui, in hoc terrarum orbe, viuunt, mortalium parentes, e paradiſo expellens. Obiicit ſe oculis Chamus, Noacho patri ebrio illudens. Sed ſuperuacua, ſine dubio, foret induſtria, ſi omnes illas hiſtorias, quas artifici penicillo delineauit pictor, longa ſerie, enumerare vellem. Illas quadraginta pictas *icunculas*, vt Suetonii voce * vtar, ſilentio praeterire non poſſum, quae circulis incluſae, in fronte codicis, ſub adſpectum veniunt. Ex iis viginti quadrupedum, & volatilium animalium mirificas exhibent formas; viginti numinum, quae pagani coluerunt, & quorumdam heroum ſpeciem repraeſentant. Offert ſe adſpectui Janus bifrons, dextra baculum, ſiniſtra clauum geſtans. Adeſt Pallas, ſcuto

* In Nerone c. LVI.

ſcuto armata, virgulam, forte oleaginam, manu tenens. Eminet Mars cataphractus, dextra ferens gladium euaginatum. Subiicitur oculis Fortuna, quae manu verſat rotam, in qua duo homines inſiſtunt. Et quis omnes operoſe recenſeat imagunculas, e quibus, & ingenium, & artificium pictoris mirifice elucet. Omnium ſane, quae in iis occurrunt, ita eſt comparata ratio, vt nihil pulcrius, nihil elegantius, in hoc ſcribendi pingendique genere, iis temporibus, adferri potuiſſe videatur. Quod ad aetatem codicis adtinet, illum ſeculo P. C. N. XII. ſcriptum fuiſſe, e litteris craſſioribus, ſcribendique compendiis *, quibus eo tempore, praecidi ſolebant voces, colligere poſſum. Nuſquam ae, diphthongus, adparet, quae, ab initio, per e ſimplex, v. c. EGROTVS, ENEAS; in medio per ę, cuius inferiori parti lineola incuruata, adiecta eſt, exprimitur. Praeter punctum, quod crebro repetitum conſpicimus, ſignum diſtinctionis reperimus nullum. Plurimae voces in ſ longum exeunt, in nonnullis tamen vocibus s. minoris formae ** inuenitur. Littera i, ſine

 puncto,

* Vid. Struuius in diſſertat. de criteriis Manuſcriptorum apud Baringium in claue diplomatic. p. 92.

** Eiuſmodi ſcribendi characteres Mabillonius, in praeſtantiſſimo opere, *de re diplomatica;* Struuius l. cit. ap. Baringium & Eckardus in *Introductione, in rem diplomaticam,* ſeculo XII. adſignant.

puncto, seu apice, & simpliciter nudeque posita: particula autem connectendi QVE per q; & VS, syllaba, in fine per 9 v. c. SVPERSTICIONIB9 expressa legitur. Praeterea, insolens & dura illorum temporum pronunciatio, e tot vocibus asperatis cognoscitur. Sic enim MICHI, NICHIL, ERVMPNA, DAMPNETVR, pro NIHIL, MIHI, AERVMNA, DAMNETVR, subinde occurrit. Litteram Y, origine graecam, sine omni ratione, in vocibus, PHYLOSOPHVS, SYDVS, YSAAC, atque aliis, vsurpatam, videmus. Et quid pluribus eiusmodi indiciis opus est, quibus antiquitatem codicis confirmem, vbi luculenta testimonia scriptorum adsunt, qui eum, ante hos sexcentos annos, calamo exscriptum, ornatumque fuisse perhibent? Certe Paullus Langius, fide dignus auctor, de Eckenberti II. abbatis bossaugiensis epitaphio, quod anno P. C. N. MDX, inuentum detectumque fuit, haec memoriae prodidit *: *Eckenberti Abbatis eius nominis II. epitaphium inuentum constat, anno Domini MDX. in latere ecclesiae nostrae sinistro, versus septentrionem, in loco communis fratrum sepulturae, non procul ab ara diuae Vrsulae, cum pro Joanne Searp, confratre, praebendarioque nostro, equite quondam*

* In Chronico citizensi p. 1233. edit. supra adductae.

*dam, in armis, strenuo, reuerendi domini Jodoci, Abbatis nostri moderni, genitore, in bona senectute recenter tunc defuncto, sepulcrum foderetur, quod quidem epitaphium, ita casu repertum, continebat, ipsum Eckenbertum, multorum voluminum, praecipue Augustini & Hieronymi * operum scriptorem originalium fuisse egregium, quae quidem opera, manu ipsius, eleganti charactere exarata, in praesens vsque aeuum nostrum, & venustate & magnitudine sua, bibliothecam plurimum exornant.* Cognito Abbate bossaugiensi, qui Augustini librum, in membrana, descripsit, ad rem omnino pertinet, quo is vixerit seculo, cognoscere. Tametsi autem annus, quo Eckbertus Abbatis dignitate ornatus fuit, a rerum scriptoribus, adcurate designari nequit; seculo tamen XII. iam adulto eum monasterio praefuisse, omnes commemorant. Ipsum vero illum, in quo describendo, versor, codicem, in bibliothecae bossaugiensis forulis, olim fuisse repositum, verba confirmant, quae folio, si ab initio codicis numeraueris, tertio, minio seu rubro colore, scripta leguntur:

IN

* Hieronymi explanationes XII. prophetarum, in bibliotheca portensi reperiuntur; an vero illae ab Eckberto scriptae sint, pro certo, id ego confirmare, haud sustineo.

IN. NOMINE. SCE. ET. INDIVIDUE.

TRINITATIS. INCIPIT. LIBER. SCI.

AVRELII. AVGVSTINI. YPPONEN-

SIS. EPISCOPI. QVI. INTITVLA-

TVR. DECIVITATE. DEI. XXDU-

O. VOLVMINA. CONTINENS.

HIC. ATTINET. SCE. MARIE.

DEI. GENITRICI. IN. BVZOWE.

Accidit autem, vt, instituta, per Lutherum, sacrorum emendatione, & facta, post Julii, Episcopi numburgensis, obitum, in monasterio bossaugiensi, rerun conuersione, Augustini, *de ciuitate Dei, codex, ab Eckberto, in membranam* transcriptus, anno P. C. N. MDLXXIII cum aliis & manuscriptis, & typothetarum formis, expressis libris *, AVGVSTI, glorio-

* Adfert eorum librorum Catalogum Jo. Martin. Schamelius in Chronico portensi Pertuchii, quod cura illius Lipf. 1739 in 4 denuo editum fuit, & Libro quidem II. c. XII. p. 236. Sed catalogum istum minus adcurate fuisse compositum, experientia edoctus didici, cum data occasione, bibliothecae portensis forulos excuterem.

glorioſiſſimi principis electoris Saxoniae, iuſſu & mandato, in prouincialem ſcholam portenſem, commigraret. Ceterum, memoria etiam dignos exiſtimo, rhythmos, qui, in principio codicis adſcripti ſunt, & pro illius ſeculi genio, diram imprecationem, his verbis *, denunciant:

Faueas, o Chriſte, labori

Reſpiciasque pia tibi reddita vota, Maria,

Haec Eckenbertus, ſpe firmus & hac ope certus

Stella Maria maris, tibi vouit, quae tuearis

Qui tibi tollit ea, fur, raptor, hic eſt anathema

Et ni reddat ea, dannetur ſorte ſuprema,

Et

* Imprecationem, quam, omiſſis ſcribendi compendiis adſcripſimus, ab Eckberto, non eſſe profectam, nomen Azonis docet, qui Abbas, mortuo iam Eckberto, boſſaugienſi monaſterio praefectus fuit. Vid. Langius in Chronico citizenſ. p. 1233. it. in Chronico numburgenſi, ap. Menkenium in Scriptor. rer. germ. T. II. p. 24. vbi haec legimus: *Venerandus valde vir Azzo, Zelator regularis diſciplinae eximius, & non minus conuerſacione, quam diuinarum ſcripturarum condicione clariſſimus.* Conf. Leuckfeld. l. cit. p. 16. & Schamelius *in Addendis,* ad illam chronologiam p. 63.

Et pater AZZO bonus, in vota, fauendo,

Patronus

Dignus mercede, requiescat perpete sede *

Amen.

* Addi poterit iis, haec imprecatio, quas Jo. Albert. Fabricius L. V. Biblioth. Gr. c. l. p. 74 sqq. Lilienthal in selectis historico-litterariis, Obseru. I. p. 1 sqq. Jo. Burcard. Menckenius diss. III. p. 23. Gottlob. Henric. Pippingius, in diss. de imprecationibus libris adscriptis Lips. 1711. & C. H. Trotz in notis ad Cap. XXVII. libri Hermann. Hugonis de scribendi origine p. 273. singulari studio collegerunt. Omnium autem optime de eiusmodi imprecationibus, recentioribus temporibus, egit Anonymus, qui librum hoc edidit titulo: Historische vnd Moralische Abhandlung von dem gelehrten Bücherfluche, wie auch von einigen andern, juristischen, politischen, Kunst-Geheimnis - Wissenschafts - Religions-Kriegs - vnd Staats-Flüchen der Heiden vnd Christen, Halle 1751. in 8. pp. 144.

INDEX

INDEX

Librorum, qui Tomo I & II recensentur.

Littera a. numeris adposita Tom. I indicat.

A.

Apol-

B.

Beroaldi

C.

Calde-

de

D.

E.

Erasmi

F.

do

Hen-

de Lyra

M.

Muren-

Pepa-

Q.

Rako-

Syluii

T.

V.

Xeno-

X.

Y.

Z.

Emendanda.

Tom. I. p. 607. lin. 1, leg. Paulli IIII. Tom. II. p. 1028. lin. 2. pro anno 1658. leg. anno 1674. Reliquae, a typothetis, secus ac fieri debebat, posita L. B. facili negotio emendare poterit.

